ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
1er NOVEMBRE
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.554

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.554

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ

—o—

1914ին Ֆրանսաբնակ Հայերու ընդհանուր թիւն էր շուրջ 4.000 հոգի, համախմբուած Փարիզի ու Մարսիլիոյ մէջ:

Երբ պայթեցաւ առաջին աշխարհամարտը, նախ քան Թուրքիոյ մասնակցութիւնը պատերազմին, երկու քաղաքներու հայ երիտասարդները ինքնաբուխ կերպով փութացին կամաւոր արձանագրուիլ Ֆրանսական բանակին, կռուելու համար նախայարձակ Գերմանիոյ դէմ, յանուն ազատութեան:

Մարսիլիոյ մեր հայրենակիցներէն 69 հոգի 1914 Օգոստոս 4ին հրատարակեցին Հայերուն ուղղուած կոչ մը, որով յիշելէ ետք համիտեան ջարդերը եւ Գերմանիոյ Վիլհէլմ Բ. կայսեր մեղսակցութիւնը, կը հրաւիրէին հայ երիտասարդները, որ փութան կամաւոր արձանագրուիլ ֆրանսական եւ դաշնակից բանակներու շարքերուն մէջ՝ ճմլելու համար Գերմանիան, «որու երկաթուղագիծերը կը հանգչին մեր 300.000 եղբայրներու գլուխներուն վրայ»:

Այս կոչը, որ կը կրէ Մարսիլիաբնակ մտաւորականներէն Արամ Թիւրապեանի ստորագրութիւնը, իբրեւ հայ յեղափոխականներու պատմական արարքներէն մէկը լոյս տեսաւ 1916ին Թուրք կառավարութեան կողմէ Թուրքերէն, Ֆրանսերէն եւ գերմաներէն լեզուներով հրատարակուած պատկերազարդ ծանօթ գրքին մէջ, որուն նպատակն էր արդարացնել Թրքական ջարդերը:

Չորս հազարի վրայ հինգ հարիւր Ֆրանսահայեր, — ամբողջ թիւին մէկ քառորդը, փութացին կամաւոր արձանագրուիլ, դիմելով զօրահաւաքի գիւաններ Մարսիլիոյ եւ Փարիզի մէջ: Անոնք ընդունեցան օտար լեգէոններու շարքերուն մէջ եւ կռուեցան քաջութեամբ, արժանանալով իրենց հրամանատարներու գնահատանքին:

Ու մինչ հայ կամաւորները կը կռուէին գերմանական բանակներուն դէմ, 1916ին Փարիզի Ազգային Պատուիրակութեան ու Գահիրէի Ազգային Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան կարգադրութեամբ կը կազմուէր Արեւելեան Լեգէոնը, կռուելու համար Թուրքերուն դէմ: Հինգ հազար հայ եւ հազար սուրիացի կամաւորներ Կիպրոսի մէջ մարզուեցան ֆրանսական սպաներու ձեռքին տակ: Անոնք 1918 Սեպտեմբեր 19ին մասնակցեցան Արարայի ճակատամարտին եւ Կիլիկիոյ գրաւման: Արեւելեան Լեգէոնը վերածուեցաւ Հայկական Լեգէոնի, որ լուծուեցաւ 1920ի վերջերը:

Ուրիշ առթիւ մանրամասնօրէն գրած ըլլալով Հայկական Լեգէոնի մասին, չենք ուզեր աւելի մանրամասնել այստեղ:

Զինադադարէն ետք, 1921ին կազմուեցաւ «Ֆրանսական Ճակատի Հայ Նախկին Կամաւորներու Ընկերակցութիւն»ը: Սակայն երբ Կիլիկիոյ պարպումէն եւ Իզմիրի աղէտէն ետք Ֆրանսա եկած Հայ Լեգէոնականներու Ընկերակցութիւնը զանոնք ալ ընդունելու համար իր կազմին մէջ, «ֆրանսական ճակատ» բառը փոխեց «ֆրանսական բանակ»ի: Իսկ երկրորդ աշխարհամարտէն ետք դիմադրական ճակատին մէջ դեր կատարողներն եւս մտան Ընկերակցութեան մէջ, որ ներկայիս կը կոչուի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւն:

1925ին Կամաւորներու Ընկերակցութիւնը 200 գործօն անդամ ունէր: Հայ Կամաւորներու դրօշակը 1924ին Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ օրհնուելէ ետք, հանդիսաւորապէս տարուեցաւ Էնվալիտի Զինուորական Թանգարանը, ուր կը մնայ յարգ:

Կամաւորներու Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մուտքի աջ կողմը կանգնուեցաւ ֆրանսական տարազով հայ կամաւորը ներկայացնող քարէ արձան մը, գործ քանդակագործ Նշան Թուրի: Հակառակ բազմաթիւ դիմումներու կարելի չէր եղած արտօնութիւն ձեռք բերել հրապարակային տեղ մը կանգնելու պատեբազմին Հայերու մասնակցութիւնը յիշեցնող որեւէ արձան:

Ներկայիս նոյն դժուարութիւնները կան ցեղասպանութիւնը ոգեկոչող յուշարձաններու մասին:

Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը լաւ կապեր կը պահէ ֆրանսական պաշտօնական շրջանակներու հետ: Փափաքելի էր, որ այդ կապերը կարենար լաւագոյնս օգտագործել յօգուտ Ֆրանսահայերու եւ Թեւակոխէ գործունէութեան նոր շրջան մը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՎՐԱՅ

—o—

Իսրայելեան օդուժը պաղեստինեան չորս կայաններ ռմբակոծեց Դամասկոսի շրջակիծին մէջ, այսինքն մայրաքաղաքէն 7–12 քիլմ. հեռաւորութեան վրայ: Իսրայելացիներուն համար ասոնք արձակազէններու կայաններ են, իսկ համաձայն Դամասկոսի ձայնասփիւռին՝ բազմաթիւ քաղաքացիներ զոհ գացած են ռմբակոծումներուն:

Իսրայելեան օդային յարձակումին Սուրիացիք պատասխանեցին շարժման մէջ դնելով սահմանակից իրենց ծանր հրետանին: Սուրիացիք ռմբակոծեցին քիպուտներ եւ, ինչպէս կ'ըսէ Դամասկոս, իսրայելեան հրթիռի կայաններ: Ի փոխադարձութիւն այս ռմբակոծութեան, իսրայելեան օդանաւեր այս անգամ կը յարձակին սուրիական զինուորական կայանի մը վրայ:

Թէեւ Թել Աւիվ չըսեր, սակայն պարզ է, որ առջի օրուան իր ռմբակոծումները կապ ունին Լուֆթհանզայի առեւանգման հարցին հետ: Արդարեւ, Թել Աւիվ դժգոհ է Գերմանացիներու բռնած ընթացքին համար, անոնց համոզումով, գերման իշխանութիւնները պատեհ առիթն են գտած «ազատելու» մեծ բեռէ մը, այսինքն երեք Պաղեստինցիներէն: Ասոնց դատավարութիւնը եւ դատապարտութիւնը կրնար դիւանագիտական բարդութիւններ ստեղծել Պոնի եւ արաբ երկիրներու միջեւ:

Իսրայէլի վարչապետին համար Միւնիխի երեք ահաբեկիչներու ազատ արձակումը «դասալքութիւն մըն է բիրտ ուժին առջեւ» եւ «ամօթ մը մարդկային մտքի համար»:

Իսրայէլի Արտաքին նախարարն ալ իր մօտ կանչած է գերման դեսպանը յայտնելու համար անոր, թէ Գերմանիա «անձնատուր» եղած է օդահէններու պահանջին առջեւ: Դեսպանը մերժած է ընդունիլ այս մեկնաբանութիւնը, քանի որ «մենք պատերազմի մէջ չենք եւ իմ կառավարութիւնս պարտաւոր է չարժել սահմանադրութեան եւ միջազգային օրէնքին համաձայն»:

Գերմանացիք կը գտնեն, որ իրենք միակ տրամաբանական քայլն են առած՝ ընդունելով ընթացք տալ օդահէններու պահանջին:

Ցամենայն դէպս գերման – իսրայելեան յարաբերութիւններու մէջ որոշ լարուածութիւն մը նշմարելի է: Անիկա կրնայ շարունակուիլ որոշ ժամանակի մը համար եւս:

× Պէյրութի մէջ երկու եղեռնափորձեր եղած են եկեղեցիներու վրայ: Մէկը՝ քաղաքին կեդրոնը գտնուող մարոնի Սէն-Ժորժ եկեղեցիին, միւսն ալ՝ հարաւային արուարձան Հարէթ Հրէյքի մէջ, Սէն-Ժօզէֆ եկեղեցւոյ մօտ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՒՐՏԻ մէջ վերջ գտաւ ֆրանսական եպիսկոպոսական ժողովը, որ մասնաւոր կարեւորութիւն ստացաւ այս անգամ, օրակարգի հարցերուն պատճառով: Քաղաքականութիւնը երկար ծեծուեցաւ եւ կը թուի թէ «Քաղաքականութիւն, Եկեղեցի եւ Հաւատք» փաստաթուղթերը դուրս ֆրանսական շրջանակէն դուրս ալ արձագանգ պիտի ունենան: Անգամ մը եւս շեշտուած է Եկեղեցւոյ ինքնավարութիւնը Պետութեան նկատմամբ:

ՍՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ մէջ հրաժարումները կը շարունակուին: Այս անգամ Սլովենիոյ վարչապետն է որ հրաժարած է:

ՇԻՔԱԿՈՅԻ մէջ երկաթուղիի ծանր արկած մը տեղի ունեցաւ, որուն հետեւանքով մեռաւ 45 ճամբորդ: Պարիի մօտ, Իտալիա, ճամբորդատար օդանաւ մը վար ինկաւ, պատճառ դառնալով 27 հոգիի մահուան:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ «Ալ Անուար» թերթին համաձայն եգիպտական սպայակոյտի նախկին պետը՝ Զօր. Սատէք, որ նաեւ Պատերազմի նախարար էր, հրահանգ ստացած է իր տունէն դուրս չելլել, այլ խօսքով «տան բանտարկութեան» են– թարկուած է: Զօրավարը հրաժարեցաւ, երբ նախագահ Սատաթ որոշեց չափով մը վերահաստատել իր բարեկամական կապը Մոսկուայի հետ:

ՓԱՐԻԶ – ՇԱՐԹՐ կառուղիին բացումը կատարուեցաւ առջի օր: Անոր շինութիւնը յանձնուած էր անհատական ձեռնարկութեան մը: Ամէնէն սուղն է Ֆրանսայի կառուղիներուն քանի որ եօթը Ֆր. պէտք է վճարել Փարիզէն Շարթր (55 քիլոմեթր):

ՆՈՐՎԵԿԻԱՑԻՆԵՐԸ սկսած են կարծիք փոխել, Հասարակաց Շուկայի իրենց անդամակցութեան մերժումէն ետք: Հոկտեմբեր 5էն 15 կատարուած հանրային կարծիքի քննութիւն մը ցոյց կուտայ որ 49 առ հարիւրը Նորվեկիացիներուն «վըստանգաւոր» կը նկատէ եւրոպական ամբողջականութենէն դուրս մնալ: 41 առ հարիւրը կը կարծէ որ հեռու մնալը աւելի լաւ է, մինչ 10 առ հարիւրը կարծիք չունի:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԷՆ ութ հոգի Արեւմտեան Գերմանիա անցած է Աւստրիոյ վրայէն:

ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՄԷԿԷՆ ծախու է կառքերու վինեէթը, որ պարտադիր է Դեկտեմբեր մէկէն սկսեալ: Այս տարի յաւելում չկայ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ երկաթուղիի արկած մը պատահած է եւ 15 մեռեալ կայ: Պատճառը հաստ մշուշն է որու հետեւանքով երկու կառախումբեր բախում ունեցած են:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՆԸ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

—o—

ԽՄԲ.— Առջի օր արտատպած էինք Մարմարայի գրութիւնը Ազգ. Տան տեղահանման առթիւ, ստորեւ կուտանք «Ազդակ»ի արձագանգը, լոյս տեսած Հոկտեմբեր 27ի իր թիւին մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՆԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

«ՅԱՌԱՋ» ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՅԼ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԱԾ

« Փարիզի կեդրոնը գտնուող Հայ Ազգային Տունը, ուր կը գտնուէին մեր պաշտօնակից «Յառաջ»ի խմբագրատունը եւ վարչական կեդրոնը, Մշակութային Միութիւնը, Լաս գրադարանը, ԺԱՖը, Հայագիտական Ուսմանց կեդրոնը, Ս.Դ. Հնչակեան Կայծ, Փարամազ–Վահագն Իչգալացեան ակումբը, Ուսանողներու Օգնութեան Մարմինը, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը, եւայլն, եւայլն, 24էն 48 ժամուան պայմանաժամ ստանալով, դուրս հանուած են:

Ազգային Տան բաժնեթուղթերուն մեծամասնութեան տէրը Փարիզի Հայոց Ս. Յովհաննու Մկրտիչ եկեղեցին է: Արդարեւ, ազգային հակայ կալուած մը, գնուած աւելի քան 25 տարի առաջ, կարգ մը ազգայիններու եւ Հայոց եկեղեցւոյ կողմէ, որ իր շէնքով ու հողով մէկ միլիոն կ'արժէ, 1972 Հոկտեմբեր 16ին, վերջնականապէս փակուած է, այն առարկութեամբ, թէ շէնքը փլելու վտանգին տակ կը գտնուի, թէեւ տասնեակ տարիներէ ի վեր նոյն խարխուլ վիճակի մէջ էր:

Ազգային Տան գլխաւոր պատասխանատու եկեղեցւոյ վարչութիւնը, ոչ միայն անտարբեր գտնուած է, այլեւ որեւէ լուսաբանութիւն տուած չէ շէնքի այսքան հապճեպ պարպումի հրահանգին մասին:

Մեր պաշտօնակիցը, Ֆրանսահայ միակ օրաթերթը՝ «Յառաջ», այժմ ժամանակաւոր կերպով փոխադրուած է Հայ Մշակոյթի Տան «Շաւարշ Միսաքեան» սրահը: Տեղահանութեան պատճառով, թերթը լոյս չտեսաւ Կիրակի, 15 Հոկտեմբերին:

Սակայն, գիտակից իր պատասխանատուութեան, ֆրանսահայ գաղութը մէկ օրէն միւսը չզրկելու համար իր 47 տարուան օրաթերթէն, ի գին ամէն զոհողութեան, կը շարունակէ իր հրատարակութիւնը ծանր պայմաններու տակ, արժանանալով Փարիզի թէ գաւառներու իր ընթերցողներու լայն շրջանակին անվերապահ համակրանքին »:

«ԱԶԴԱԿ»

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ տօնին առթիւ, «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ: Մեր յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Հինգշաբթի (Ուրբաթի թիւ՝ Նոյեմբեր 3):

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ ՄՇՏԱԴԱԼԱՐ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ)

Ա.

Հինգ տարի առաջ, Փարիզի Հայութիւնը վերջին յարգանքի համազգային ցոյցով մը, ցուրտ հողին կը յանձնէր Սփիւռքի հայ երաժիշտներու միջին սերունդի ներկայացուցիչներէն՝ անուանի երգահան եւ դաշնակահարուհի Գոհարիկ Ղազարոսեանի յոգնատանջ մարմինը, խոր սուգի մատնելով իր հարազատները եւ արուեստին բիւր երկրպագուները:

Գոհարիկ կը մահանար անժամանակ՝ իր ստեղծագործ ուժերու լրումին մէջ հայրենիքի կարօտը սրտին:

×

Սփիւռքի հայ ստեղծագործ եւ կատարող երաժիշտներու փաղանգին մէջ, Գոհարիկ Ղազարոսեան, իր բազմաշնորհ արժանիքներով՝ որպէս երգահան, դաշնակահար, մանկավարժ եւ երաժշտական հասարակական գործիչ, առանձին ուշադրութեան արժանի է:

Ղազարոսեան իր սկզբնական երաժշտական կրթութիւնը ստացած է իր ծննդավայրին՝ Պոլսոյ մէջ, աշակերտելով Լիսթի աշակերտ՝ դաշնակահար Հէկկէլի եւ հայ երաժշտութեան աւագ սերունդի ներկայացուցիչ՝ Էտկար Մանասի: Ուսման պապակը զինքը առաջնորդած է Փարիզ, ուր ընդունուած է տեղւոյն Պետական Երաժշտանոցը, աշակերտելով իր ժամանակի լաւագոյն մանկավարժներ՝ դաշնակահար Լազար Լեւիի եւ Քամիյ Տըքրէօյի, ինչպէս նաեւ Փոլ Ֆոշէի (ներդաշնակութիւն) եւ նշանաւոր երգահաններ՝ Փոլ Տիւքայի եւ Ռոժէ Տիւքասի (յօրինողութիւն): Ղազարոսեան հետեւած է նաեւ Պաւլոնիի աշակերտ՝ Էտուարտ Վայսի դաշնամուրի կատարելագործման դասընթացքներուն:

Ուսման աւարտին՝ Ղազարոսեան անհուն եռանդով եւ հաւասար տաղանդով կը նուիրուի երգահանի եւ կատարողի կրկնակ ասպարէզներուն, շուտով արժանանալով միջազգային մամուլի ուշադրութեան եւ գնահատանքին:

Պատահական չէ, որ իր անունը արձանագրուած է Փարիզ հրատարակուող՝ Ն. Տիւֆուրի խմբագրած «Երաժշտական Լարուս»ին (1957) եւ «Երաժշտական Համայնագիտարան»ի (1959) 2րդ հատորին մէջ: Արժանթինցի գրող Ջիւլեմա Բողէս եւս՝ իր «Կին երաժիշտներ» (1950) գրքին մէջ, գնահատանքով արտայայտուած է Գոհարիկի մասին: Հայրենի երաժիշտ Ցիցիլիա Բրուտեան, իր կարգին, Սփիւռքի հայ երաժիշտներուն նուիրուած իր «Հայրենաբաղձ Հնչիւններ» զոյգ հատորներուն մէջ՝ հրատարակելով Ղազարոսեանի ստեղծագործութիւնները, Հայաստանի երաժշտական աշխարհի ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր անոր անձնաւորութեան վրայ:

Ղազարոսեանի երաժշտական բազմաբեղուն կեանքին մէջ, մասնաւոր նշանակութիւն ունեցած է 1934 թուականը երբ ան Փարիզի Շոփէն դահլիճին մէջ կայացած իր մենակատարումին, առաջին անգամ ըլլալով կը նուագէր իր ուրոյն ստեղծագործութիւններէն՝ դաշնամուրի համար գրուած «Թռչունը պատուհանին առջեւ» գողտրիկ կտորը, որ մեծ տպաւորութիւն կը գործէ ունկնդիրներուն վրայ: Այդ երկը՝ «Թռչնիկ» խորագրով յետագային մուտք պիտի գործէր Ցիցիլիա Բրուտեանի կազմած վերոյիշեալ ժողովածուին Բ. հատորին մէջ:

Ղազարոսեանի ստեղծագործական քնարը բազմալար է: Իր գրած բազմաթիւ գործիքային երկերէն յիշատակութեան արժանի են լարային «Քառանուագը» եւ «Համանուագ»ը, ինչպէս նաեւ ջութակի եւ դաշնամուրի «Յաւիտենական շարժում»ը, զոր հեղինակը ներկայացուցեր է 1961ին՝ Փողնանի մէջ տեղի ունեցած Վիէնիավսքի միջազգային ստեղծագործական մրցոյթին:

Ղազարոսեան ունի նաեւ բեմապար մը՝ ներշնչուած Հ. Անտերսընի «Մօր մը պատմութիւնը» հէքեաթէն:

Իր հեղինակած տարբեր բնոյթի մեներգները եւ խմբերգները՝ գրուած Մ. Մեծարենցի, Դ. Վարուժանի, Ա. Չօպանեանի, Վ. Թէքէեանի, Վ. Տէրեանի, Յ. Թումանեանի, Ա. Իսահակեանի, Ս. Կապուտիկեանի եւ այլ հայ եւ օտար բանաստեղծներու խօսքերուն վրայ, իր գործիքական երկերուն նման տակաւին կը մնան անտիպ:

Ղազարոսեան մշակած եւ դաշնաւորած է նաեւ բազմաթիւ հայ հոգեւոր, ժողովրդական եւ աշուղական երգեր, որոնցմէ՝ «Երեք ժողովրդական երգեր»ը լոյս տեսած են 1940ին, Փարիզի մէջ, Տիրան հրատարակչութենէն: Իսկ Անթիլիասի Կաթողիկոսարանը, 1943ին, «Հասկ» հայագիտական տարեգիրքին մէջ լոյս կ՚ընծայէր Ղազարոսեանի դաշնաւորած՝ Եղիա Տնտեսեանի ձայնագրած շարականներէն մաս մը:

Ղազարոսեանի ստեղծագործ կեանքին մէջ կարեւոր խրախուսութիւն մը կը կազմէ կոմիտասեան նոր երգերու յայտնագործումը: Արդարեւ, 1941ին, պոլսահայ բանաստեղծ եւ բանասէր Թ. Ազատեան, Գոհարիկի կը յանձնէր Կոմիտասի ձայնագրած հայկական 70 ժողովրդական երգերու ձեռագիր ժողովածու մը:

Կոմիտասեան նորագիւտ երգերու այդ զմայլելի նմոյշներու ուսումնասիրութիւնը նոր հորիզոններ կը բանար մշտապէս նորոգութեան ձգտող երգահանին ներաշխարհին մէջ:

«Ազգային երաժշտութիւնը, պիտի խոստովանէր ան յետագային, առաջին դըպրոցն է, որուն բովէն պէտք է անցնի հեղինակը, եթէ կ՚ուզէ լսելի ընել երաժշտական աշխարհին իր ցեղին ձայնը: Ատով արդէն կը հասնի մշակութային որոշ աստիճանի մը, որ եթէ հանդիպի հանճարին պիտի տայ գլուխ գործոցներ»:

ԵՏՈՒԱՐԴ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ Վերջին Մաս)

Սեպտեմբեր 21ին հայրենի զբօսաշրջիկներու 25 հոգինոց խումբ մը, բաղկացած մասնագէտ եւ որակեալ աշխատաւորներէ եւ ճարտարապետներէ, որ Իտալիա եկած էր այցելելու զանազան մեծ գործարաններ, Միլանօ այցելութեան առթիւ հիւրասիրուեցաւ Հայ Տան մէջ: Սոյն հանդիպումի ընթացքին եղան փոխադարձ համակրական արտայայտութիւններ, եւ հայրենի հիւրերուն տրուեցան «հայ ճարտարապետութեան մենագրութիւններ»ու հատորներէն յուշանուէր Իտալահայ Մշակութային Միութեան կողմանէ:

×

Հուսկ ուրեմն՝ Երեւանի Ֆիլհարմոնիային լարային քառեակի Միլանօ այցելութիւնը, որ իսկական գեղարուեստական անակնկալ մը եղաւ: Երեւանի Լարային Քառեակը Իտալիա հասած էր Սեպտեմբեր 23ին եւ սկսած էր գեղարուեստական շրջապտոյտ մը հարաւային Իտալիոյ զանազան քաղաքները: Անոնք ելոյթներ ունեցան Նափոլիի, Պարիի, Պէնէվէնթօի, Սալէրնոյի եւ Սիրաքուզայի մէջ: Հայ Տան վարչութիւնը օգտուելով այս բացառիկ պատեհութենէն, Միլանօ հրաւիրեց Լարային Քառեակը կարելիութիւն տալու համար Միլանոյի հայ գաղութին ունկնդրելու տաղանդաւոր արուեստագէտները: Կազմակերպուեցաւ արտակարգ նուագահանդէս մը, որ տեղի ունեցաւ 3 Հոկտեմբերի երեկոյեան Հայ Տան դահլիճին մէջ խուռն բազմութեան մը ներկայութեան, ուր կը նշմարուէին բազմաթիւ օտար ունկնդիրներ: Նախ քան նուագահանդէսը սկիզբը, Պր. Զաւէն Մնոյկեան Հայ Տան վարչութեան կողմէ իտալերէն լեզուով հանդիսականներուն ներկայացուց Երեւանի Լարային Քառեակը, ընելով պատմականը անոր կազմութեան, ծանրանալով անոր ունեցած գեղարուեստական գործունէութեան վրայ ըլլայ հայրենիքի թէ արտասահմանի մէջ, ուր 1969ին արժանացած են Պելժիոյ Լիէժ քաղաքի մրցանակին: Պր. Մնոյկեանի գեղեցիկ ներածականէն յետոյ, բարի գալուստի կարճ ուղերձ մը ըրաւ Պր. Հ. Բամպակեան, որ հասարակութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեց քառեակին ներկայացուցած գեղարուեստական արժէքին վրայ, որու առ ի գնահատութիւն Հայաստանի Երաժշտանոցը իր թանգարանէն տրամադրած է 16րդ դարու իտալական անուանի դպրոցի նուագարաններ ինչպիսիք են Կուարնէրի, Կուատանեինի եւ Մոնթանեանի: Առաջին ջութակներ՝ Լեւոն Մամիկոնեան, երկրորդ ջութակը՝ Մարթին Երիցեան, Վիօլա՝ Նուրի Մամիկոնեան, թաւջութակ՝ Ֆելիքս Սիմոնեան: Յայտագրին մաս կը կազմէին Պէթհովէնի թիւ 10 մի պէմոլ մաժէօր քառեակը, Շոսթաքովիչի թիւ 8 քառեակը, Ասլամազեանի վարիասիոններ Բականինիի թեմայի մը վրայ, եւ Կոմիտասեան գեղջուկ երգերու փունջ մը՝ «Շողեր ճան», «Երկինքն ամպել ա», «Հարբրան», «Կռունկ» եւ Վաղարշապատի պարը:

Այս յայտագրի գործադրութեան ընթացքին մեր երիտասարդ արուեստագէտները յայտնաբերեցին գեղարուեստական խոր ըմբռնում, մեկնաբանութեան բացառիկ թարմութիւն եւ բարձրորակ ճարտարութիւն: Անոնց արտայայտչական կարողութիւնը ի յայտ եկաւ մասնաւորաբար Շոսթաքովիչի քառեակին կատարման մէջ, իսկ Կոմիտասեան եղանակները՝ Ասլամազեանի ճարտար մշակումով՝ եւ քառեակի անզուգական մեկնաբանութեամբ, հանդիսացան մէկ մէկ գոհարներ, որոնք յուզելով եւ խանդավառելով, մեզի պահ մը փոխադրեցին հայրենի բնաշխարհը: Խելայեղ ծափահարութիւններու մէջ վերջացաւ Երեւանի Քառեակին նուագահանդէսը, որու մենակատարները արժանացան ներկայ հասարակութեան ջերմ շնորհաւորութիւններուն եւ գնահատանքին:

Միլանօ ժամանման օրը, Քառեակին անդամները ընկերակցութեամբ Հայ Տան վարչութեան ներկայացուցիչներուն այցելեցին Միլանոյի հռչակաւոր Սքալան, ուր ընդունուեցան հաստատութեան տնօրէն Պր. Շթրէհլէրի կողմէ: Այս հանդիպումի ընթացքին տնօրէնութեան կողմէ տրուեցան յուշանուէրներ, իսկ Սքալայի ներկայացուցիչը ներկայ եղաւ Հայ Տան նուագահանդէսին եւ ջերմօրէն շնորհաւորեց մեր արուեստագէտները, գնահա-

ԵԳԷԱԿԱՆԻ ԴԻՑՈՒՀԻՆ՝ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ ԵՒ ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Խոստացաւ այդպէս ընել եւ գրաւոր տեղեկագրել: Նոյն ատեն հրահանգեցի անմիջապէս ազատ ձգել՝ յայտնապէս անմեղ՝ բանտարկուած Ուրլացիները:

Նոյն իրիկունը մեկնեցայ Իզմիրէն: Վալին կը գտնուէր կառախումբին մէջ:

Պանտրմա հասնելէս քիչ վերջ, վերին հրամանատարութեան ուղղուած գրութեամբ մը վալին կը յայտնէր թէ յանցանք չունեցողները շուտով կրկին Իզմիր պիտի վերադարձուին:

ԶՕՐ. ԼԻՄԱՆ ՖՈՆ ԶԱՆՏԵՐՍ

Դեսպանատան պատասխանը.—

Բերա, 25 Նոյ. 1916

Իզմիրի Հայերուն տեղահանութիւնը արդէն դադրած ըլլալով, հարցը փակուած է ինքնին:

ԴԵՍՊԱՆ ՔԻՒԼՄԱՆ

×

Համաձայնական բանակներու յաղթանակով, Գերմանիոյ դաշնակիցները, որոնց կարգին նաեւ Թուրքիա կը կրէին չարաչար պարտութիւն մը: Եւ 30 Հոկտ. 1918ի Մուտրոսի մէջ կնքուած զինադադարով համաձայնականները կը մտնէին Օսմանեան Կայսրութեան ընդարձակածաւալ հողերուն անդամահատութեան: Եւ իբրեւ անմիջական հետեւանք, զինադադարի կնքումէն ետք երեք անգլիական մարտանաւեր կը խարսխէին Իզմիրի առջեւ ու կը գրաւէին քաղաքը առանց դիմադրութեան: Ատոր կը յաջորդէր Էտվէնչըր զրահաւորին գալուստը:

Այս երջանիկ դէպքերուն առթիւ, քաղաքը ցնծութեան մէջ էր ու տօնական օրերու բնոյթը կը կրէր: Քրիստոնեայ բնակչութիւնը Թրքական բռնատիրական լուծի մղձաւանջէն ազատած, սրտանց կ՚ողջունէր Անգլիացիներու գալուստը եւ Սըր Ճէյմզ Մորկընի Զմիւռնիոյ նահանգի մարզպան նշանակուիլը:

Հայութիւնը մանաւանդ երանելի օրեր կ՚ապրէր: Ազգային կեանքը եռուզեռի մէջ էր: Մանաւանդ շատ չէր ըներ որ Հայաստանի մէջ հռչակուեր էր անկախութիւնը Հանրապետութեան ստեղծումով: Օգտուելով տիրող նպաստաւոր վիճակէն, անգլիացի մարզպանին արտօնութեամբ առաջին անգամ ըլլալով Ս. Ստեփանոսի վրայ պարզուեցաւ մեր ազգային դրօշը՝ մեծ խրախճանքներով ու հանդիսութիւններով, ուրախութեան արցունքներ թափելով բոլորին աչքերէն:

Յովհան Վ. Կարապետեան որ նոր վերադարձեր էր աքսորէն, Առաջնորդական փոխանորդի պաշտօնը կը վարէր այդ պանծալի օրերուն եւ իր անգլերէնի հմտութեամբ օգտակար կը հանդիսանար ժողովուրդին:

Իբրեւ առաջնորդ իրեն յաջորդեց Ղեւոնդ Եպ. Դուրեան:

Անգլիացիներու կողմէ Զմիւռնիոյ գրաւումէն հազիւ վեց ամիսներ անցեր էին, երբ 1919 Մայիս 15ին յունական նաւեր, Լեմնոս զրահաւորին պաշտպանութեան տակ, եկան Իզմիրի առջեւ ու զինուորներ ցամաք հանեցին:

Ահռելի փոթորիկ ու անձրեւ կար այդ օրը. սակայն յոյն բնակչութիւնը ցնծութեան մէջ էր: Վերջապէս Յոյներու ազգային երազը իրականութիւն կը դառնար:

Յոյն զինուորները իսկոյն գրաւեցին ծովեզերեայ զօրանոցը առանց բախումի, գերի բռնելով Թրքական փոքրաթիւ պահակազօրքը:

Ապա, յաջորդաբար գրաւեցին կառավարչատունը, քաղաքապետարանը եւ այլ պետական հաստատութիւնները:

Յոյն ամբոխը քաջալերուած բանակի զինուորներէն, սկսաւ Թուրքեր սպաննել փողոցներուն մէջ: Այս անմիտ պարագան սակայն, առիթ ստեղծեց Թուրքերուն, որ յետագային փոխ-վրէժի դիմեն: Շուտով սպանդը դադրեցաւ, օտարներու կողմէ եղած միջամտութեանց շնորհիւ:

Այնուհետեւ, Յոյները նոր զօրաբանակներով արագօրէն գրաւեցին Զմիւռնիոյ շրջանի քաղաքները: Կուսակալ նշանակուեցաւ Ստերիատիս:

Մինչեւ այդ օրերուն, Հայաստանէն Իզմիր ժամանեցին Զօր. Անդրանիկ եւ Հայաստանի Հանրապետութեան Ներքին Գործոց նախարար Աղեքսանդր Խատիսեան: Եկան նաեւ Զօր. Թորգոմ եւ Արամ Կայծակ:

Իզմիրի Հելլէններու գրաւման շրջանին, Զմիւռնահայերու դիրքը հելլէն կառավարութեան հանդէպ եղաւ բարեացակամ ու սիրալիր, առանց քաղաքավարական յարաբերութեանց սահմանները անցնելու: Վերջապէս, հայ ժողովուրդին վէրքերը տակաւին չէին սպիացած եւ չէր կրնար անխոհեմ արկածախնդրութեանց հետեւիլ, առանց վտանգելու Անատոլուի մէջ ապրող իր ազգակիցներուն կեանքը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

(37 – Շար.)

Զայներ Գաւառէն

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

Ա.

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատուկ) — Շաբաթ Հոկտեմբեր 21ին Սէն Ժօրժ սինեմայի ընդարձակ սրահին մէջ, Մարսէյլի Հայ Դատի Ենթայանձնախումբը կազմակերպած էր Հայկական Հարցի նուիրուած փայլուն երեկոյ մը: Ներկայ էին աւելի քան 600 հոգի, եւ ուրախութեամբ կրնանք նշել թէ երիտասարդութիւնը մեծամասնութիւն կը կազմէր:

Պատեհ առիթ է, հրապարակաւ վեր առնելու սոյն ենթայանձնախումբի ընտիր աշխատանքը: Սեւրի դաշնագրի յիսնամեակի հանդիսութեան արձանագրած անվիճելի յաջողութիւնը, ու զայն հարազատօրէն պատկերացնող գրքոյկը որ լոյս տեսած է, արդէն իսկ հաւաստիքն էին ծրագրուած լուրջ եւ հետեւողական գործունէութեան մը: Սոյն ձեռնարկը կը հաստատէ այս իրողութիւնները: Արդարեւ՝ դասախօսներու որակը, ներկաներու չհատկրդիր ուշադրութիւնը, պաշտօնական բարձր անձնաւորութիւններու ներկայութիւնը անժխտելի ապացոյցներ են:

Մարսէյլի Հայ Դատի Ենթայանձնախումբի նախագահը՝ Իվ Գասպարեան, բացատրելէ յետոյ օրուան նուիրական իմաստը, շեշտը դրաւ յատկապէս սոյն մարմնի հիմնական նպատակներուն՝ ցեղասպանութեան ճանաչումը միջազգային ատեաններու կողմէ, հողային պահանջ համաձայն Սեւրի դաշնագրի համապատասխան յօդուածներուն, կիրարկում Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի մը:

Առաջին դասախօսը Անահիտ Տէր-Մինասեան, նիւթ առած էր Հայաստանի Անկախ Հանրապետութիւնը: Համառօտ նախաբանի մը մէջ պարզեց պատմական եւ քաղաքական այդ խերայաջորդ դէպքերը, որոնք առաջնորդեցին հայ ժողովուրդը անկախութեան սեմին: Թուեց այն տնտեսական եւ ընկերային ահռելի եւ դժոխային պայմանները որոնց մէջ կ'ապրէր հայ ժողովուրդը ու նորածին Հանրապետութեան կառավարութիւնն է որ պիտի ժառանգէր զանոնք: Կացութիւնը կը պատկերանար հետեւեալ ձեւով՝ մօտաւորապէս մէկ միլիոն բնակչութիւն, որոնցմէ հարիւրին վաթսունը միայն Հայեր, եւ Հայեր որոնք մնացորդներն էին անմարդկային ոճիրին, այսինքն՝ գաղթականներ: Երեւանը գիւղաքաղաք մըն էր երեսուն հազար բնակչութեամբ, հազիւ քանի մը վարժարաններով եւ սակաւաթիւ գործարաններով. օգտագործելի երկաթուղիի երկարութիւնն էր վեց քիլոմեթր, կային քանի մը շոգեկառքեր, աննշան թիւով կառքեր. յետամնաց հողագործութիւն ո՛չ ճարտարարուեստ, ո՛չ առեւտուր, ոչ ալ որեւիցէ պահեստ. կառավարութեան ամբողջ հարստութիւնը կը բարձրանար քսան միլիոն ռուբլիի: Այս անկայուն, անհաստատ եւ խախուտ վիճակով ոտքի ելաւ Հանրապետութիւնը:

Յետոյ Անահիտ Տէր-Մինասեան բաժնեց Հանրապետութեան երկուքուկէս տարուան պատմութիւնը երեք շրջաններու: Մայիս 1918էն 1919ի ամառը՝ կառավարութիւնը կը պայքարի երկու ճակատներու վրայ՝ ներքին, ուր սովն ու հիւանդութիւնները աւերներ կը գործեն, ուր Թրքական սպառնալիքը միշտ կը մնայ մանաւանդ, որ դաշնակիցները կը մերժեն զինուորապէս գրաւել Թրքական Հայաստանը որ ամիսէ ամիս կը դառնայ Քեմալականներու կեդրոն: Սահմաններու հարցը Հայաստանի եւ Վրաստանի, Հայաստանի եւ Ազրպէջանի միջեւ տեղի կուտան կռիւներու՝ վարելու համար ճակատագիրը Լոռի, Ախալքալաք, Զանգեզուր եւ Ղարաբաղ նահանգներու. միջոց մը Թրքական սպառնալիքը կը կարծուի դադրած ըլլալ Մուտրոսի զինադադարով (30 Հոկտ. 1918) որ կը միացնէ Կարսն ու Ալեքսանդրապոլը՝ Հանրապետութեան:

Նոյն ատեն արտաքին ճակատի վրայ կառավարութիւնը կը ջանայ ապահովել դաշնակիցներու օգնութիւնը: 1919ի Փետրուարին Փարիզի բանակցական ժողովին Պօղոս Նուպար Փաշայի եւ Ա. Ահարոնեանի պատուիրակութիւնները միասնաբար կը ներկայացնեն յուշագիր մը պահանջելով յատկապէս՝ ճանաչումը հայկական անկախ Պետութեան մը կազմուած Հանրապետութեան եւ պատմական նահանգներու միացումով Փոքր Ասիայէն մինչեւ Կիլիկիա, սոյն Պետութեան քաղաքական ապահովութիւնը, ջարդերու եւ կողոպուտներու նիւթական հատուցումը: Սակայն առանց դաշնակիցներու պատասխանին սպասելու, Հանրապետութեան կառավարութիւնը 1919 Մայիս 28ին կը կը հռչակէր Թրքական եւ Ռուսական Հայաստաններու միացումը: Երկրորդ շըրջան՝ 1919ի ամառէն 1920ի ամառը՝ ներքնապէս Պետութիւնը կը սկսի կազմակերպուիլ, երկրի մատակարարութիւնը կը հաստատուի, շահատուրք կը պահանջուի, որոշ հողեր կ'ազգայնացուին, երկրագործական մասնաճիւղեր կը ստեղծուին, լայն տեղ կը տրուի մշակութային շարժումներուն եւ մանաւանդ դպրոցներու հիմնարկութեան, Դեկտեմբեր 1919ին հայ լեզուն կը հռչակուի պաշտօնական լեզու եւ Հոկտեմբեր 1920ին Երեւանի համալսարանը կը բանայ իր դռները: Արտաքին ճակատի վրայ քաղաքականութիւնը պահ մը կը թուի նպաստաւոր ըլլալ Հանրապետութեան Սեւրի դաշնագրի ստորագրութեամբ, սակայն նոյն ատեն Քեմալական եւ բոլշեւիկեան շարժումները կը սպառնան: Երրորդ շրջան 1290ի ամառէն մինչեւ Դեկտեմբեր 1920. այս ողբերգական ամիսներու ընթացքին կառավարութիւնը ամէն ջանք կը թափէ խաղաղութեան եզր մը գտնելու Ռուսիոյ հետ եւ կեցնելու քեմալական բանակները, սակայն դաշնակիցներու անտարբերութեամբ եւ հայկական ուժերու սպառումով Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրը (2 Դեկտ. 1920) վերջ կուտայ Ազատ ու Անկախ Հանրապետութեան ու Հայաստանը կը դառնայ Խորհրդային Հանրապետութիւն:

Յետոյ Անահիտ Տէր-Մինասեան ըսաւ թէ՝ մինչեւ այսօր կը մեղադրուի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ աւելի կանուխ չլքեց երկրի ղեկավարութիւնը Սովետներու, փրկելու համար երկիրը քեմալական բանակներէ: Եթէ Դաշնակցութիւնը մնաց իր դիրքին վրայ հակառակ ահաւոր դըժուարութիւններու, որովհետեւ ան կը հաւատար Սեւրի դաշնագրի իրագործման, որովհետեւ ան համոզուած էր որ անկախութիւնը անհրաժեշտ հանգրուան մըն էր կատարեալ ազատագրութեան մը, քաղաքական եւ ընկերային. համայն Հայութեան համար: Այսօրուան ասիական երկիրներու համայնավար շարժումները տարբեր լեզու չեն խօսիր, նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը համոզուած էր որ բոլշեւիզմը ազատութեան շարժում մը չէր, այլ բռնակալութեան եւ բռնատիրութեան, ինչ որ պատմութիւնը այսօր ցոյց կուտայ:

Ապա շարունակելով ըսաւ. «Խորհրդային Հայաստանը զարգացուց այն ինչ որ Հանրապետութիւնը դժնդակ պայմաններու մէջ կարողացած էր ոտքի դնել, կոփել հաստատել: Հանրապետութիւնը իր մղած բոլոր պայքարներով յաջողեցաւ հայրենիք մը հաստատել իր ժողովուրդին համար, ալ աւելին, այն ազգային նկարագիրը որ դրոշմեց, կը գտնէ այսօր իր արտայայտութիւնը այն եղելութեան մէջ, որ Խորհրդային Հայաստանի ժողովուրդին հարիւրին ութսունը եօթը տոկոսով Հայ է, այսօր, ինչ որ գոյութիւն չունի խորհրդային միւս Հանրապետութիւններու մէջ, եւ աննախընթաց է մեր պատմութեան մէջ»:

«Արտասահմանը չի կրնար երկար գոյատեւել եթէ չգայ այն գիտակցութեան, որ Հայկական Հարցին անհրաժեշտ է քաղաքական լուծում մը: Քաղաքական կեանքի մէջ վտանգաւոր է երազելը, բայց մեզի համար երազել կը նշանակէ տեսնել ապագան, չենթարկուիլ օրուան յուսահատական հրամայականներուն, տոկալ եւ մերժել ապազգայնացումը, դնել իբր սկզբունք հայկական անկախ Պետութեան մը ստեղծումը իր սեփական եւ ամբողջական հողերուն վրայ»:

Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Արուեստի լրատու

Նոյեմբեր 14ին Շարլ Ազնաւուր Օլիմփիայի մէջ կուտայ փարիզեան իր «առաջինը», ի նպաստ Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի նոր շէնքի կառուցման:

Անկէ ետք, Ազնաւուր ուրիշ ծրագիր ունի: Նոր շարժանկարի մէջ գլխաւոր դերասանն է «Փըրըլ»ի զոր պիտի արտադրէ իր փեսան՝ Ժորժ Կաւալարենց եւ հրատարակիչը Իվան Հելման: Ֆիլմը պիտի արժէ շուրջ մէկ միլիառ հին ֆրանք եւ Ազնաւուր իբրեւ խաղընկեր պիտի ունենայ Քաթրին Ռոս եւ Մայք Քոնորս (հեռատեսիլի ծանօթ Մանիքսը, բուն անունով՝ Յովհաննէսեան):

Նիւթին հեղինակն է՝ Վահէ Քաչա, բեմադիրը՝ Ալէն Փափազեան:

տելով անոնց մեկնաբանական կարողութիւնը:

Շնորհակալութիւն Հայ Տան վարչութեան, որ իր այս ձեռնարկով գաղութիս պարգեւեց գեղարուեստական բացառիկ վայելք մը:

×

Հոկտեմբեր 19ին Հայ Տան մէջ գումարուեցաւ Միլանոյի «Ս. Քառասուն Մանկանց» եկեղեցւոյ ծխական ընդհ. ժողովը: Հոգաբարձութեան եռամեայ գործունէութեան տեղեկագրին ընթերցումէն ետք տեղի ունեցան թեր ու դէմ վիճաբանութիւններ եւ թելադրութիւններ որպէսզի համայնքի անդամները եւ ի մասնաւորի երիտասարդութիւնը աւելի մօտեցում ցոյց տան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, որպէս հայապահպանման զօրաւոր ազդակներէն մին:

Կատարուեցաւ նոր Հոգաբարձութեան ընտրութիւն: Առաւելագոյն քուէներով ընտրուեցան Պ. Պ. Կ. Հինտեան, Վ. Փափազեան, Ե. Երէցեան, Տոքթ. Տ. Ալեքսանեան եւ Տոքթ. Օ. Աւագեան: Նորընտիր Հոգաբարձութեան կը մաղթենք յաջողութիւն եւ կարողութիւն:

Հ. Բ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ
ՀՐՋԻԳԸ

Դ.

Ու սկսաւ հաւաքել թուղթերը: Պ. Լապրու չուան մը շարժելով՝ զանգակ մը հընչեցուց բակին բէջ: Յետոյ աշխատասենեակին դուռը գնաց ու արկղակալը կանչեց, որ չուշացաւ ներս մտնել:

— Սիրելի Ռիքու, ըսաւ գործատէրը, քոյրս հեռագրով կը պահանջէ որ հիւանդ տղուս քով երթամ. հիմա ճամբայ պիտի ելլեմ: Արկղին հաշիւը հանեցէ՛ք ու մընացեալը ինծի յանձնեցէ՛ք:

— Փութով, պարո՛ն:

Ռիքու դուրս ելաւ: Զանգակին այն ձայնը, որուն վրայ խօսեցանք, Ժաննը Ֆորթիէն կը կանչէր: Այրին աշխատասենեակ փութաց:

— Խնդրեմ, կառապանին պատուիրեցէք որ շուտով պատրաստէ քուփէ կառքը, ըսաւ Պ. Լապրու: Յետոյ ձեզի խօսելիք ունիմ:

Ժանն քանի մը վայրկեանէն վերադարձաւ: Ժաք միշտ հոն էր ու թուղթերը կարգի կը դնէր դանդաղօրէն: Արկղակալը վերադարձած էր ու հաշիւ կուտար:

— Հինգ հազար ֆրանքը պահեցի, պարոն, ըսաւ Ռիքու: Յուսամ, ձեր վերադարձէն առաջ պէտք պիտի չունենամ դրամարկղը բանալու:

— Թերեւս, պատասխանեց գործատէրը...: Երկու օրէն առաջ չեմ դառնար... Այսօր Չորեքշաբթի է: Ենթադրելով որ Լիւսիէնի հիւանդութեան պատճառով հոն չմնամ, Շաբաթ առտու հոս պիտի գըտնուիմ: Որքա՞ն դրամ բերիք:

— Պանքայէն գանձուած 127.000 ֆրանքին վրայ կ'աւելցնեմ օրուան հասոյթը՝ 11.027 ֆրանք, որմէ վար կը դնեմ 5000 ֆրանք, համագումար՝ 133.027 ֆրանք: Դրամարկղին մէջ գտնուած դրամն ալ հաշուելով կ'ունենանք 190.253 ֆրանք վաթսուն սանթիմ...: Պարոն, վստահ եղէք այս մասին:

— Ստուգելու ատեն չունիմ:

Ու գործարանատէրը իր դրամարկղին մէջ պահեց արկղակալին տուած դրամները: Ժաք եւ Ժանն կը սպասէին: Տիկին Ֆորթիէ կը նայէր Ժաքի, ու տարօրինակ կը գտնէր անոր արտայայտութիւնը. անկէ առաջ երբեք այդ արտայայտութիւնը չէր տեսած գործապետին դէմքին վրայ: Ժաք յառաջացաւ դէպի Պ. Լապրու ու ըսաւ, հաւաքած թուղթերը յանձնելով.

— Ահա գծագրութիւնները ու յատակագծերը:

Պ. Լապրու առաւ ու արկղիկին մէջ դրաւ զանոնք, ուր կը պահուէին սովորաբար. յետոյ արկղիկը զետեղեց դրամարկղին մէջ:

— Վերադարձիս պիտի շարունակենք այս աշխատանքը:

— Լաւ, պարոն: Ինծի տալի՞ք հրաման մը, յանձնարարութիւն մը ունի՞ք:

— Այո, սպասեցէք վայրկեան մը:

Պ. Լապրու դարձաւ Ժաննի կողմը ու յարեց.

— Տիկին Ֆորթիէ, ձեզի կը յանձնարարեմ վայրկեան մը իսկ զանց չընել այն հսկողութիւնը, որ ձեզի յանձնուած է: Վերադարձիս՝ ձեզմով պիտի զբաղիմ: Վստահ եղէք որ անգործ պիտի չձգեմ ձեզ: Մոռցէք մեր միջեւ անցած դարձածը, ինչպէս ես կը մոռնամ:

Ժանն այս անակնկալ բարեացակամութեան վրայ զարմացած, լուռ կը մնար: Արկղակալ Ռիքու ուշադրութեամբ կը դիտէր մանկամարդ կինը...:

— Գէշ բնաւորութիւն մը ունի այս կինը, կը մրմնջէր Ռիքու...: Այս կինը կ'ատէ գործատէրը. ան կ'ուզէ վրէժ լուծել, չարիք հասցնելով անոր...: Աչքի կը զարնէ ասիկա:

Պ. Լապրու յարեց.

— Խնդրեմ, ինծի համար պատրաստեցէք պայուսակ մը, որ քիչ մը ճերմակեղէն պարունակէ: Փարտըսիւ մը եւ ուղեւորութեան ծածկոյթ մըն ալ դրէք անոր մէջ:

Տիկին Ֆորթիէ սենեակէն դուրս ելաւ: Պ. Լապրու տեսնելով որ մանկամարդ կինը համր ու մռայլ դէմքով մը դուրս կ'ելլէր, Ժաքի ու Ռիքուի ըսաւ.

— Խեղճ կինը շատ քէն լրած է ինծի... Չի հասկնար որ վարած պաշտօնը բնաւ իրեն չի յարմարիր...: Իրաւ է որ քիչ մը խիստ եւ նոյնիսկ բիրտ գտնուեցայ... Ի՞նչ կ'ուզէք որ ընէի. այդ կինը ջիղերս կը գրգռէր իրաւունք ունենալու մենամոլութեամբ...: Պիտի մոռնամ ըրածս ... լիջօրէն պիտի զբաղիմ անոր գործով:

Յետոյ Պ. Լապրու վերջին հրահանգները տուաւ Ռիքուի եւ Ժաքի:

Հինգ վայրկեան յետոյ՝ կառքը արագօրէն կը սուրար դէպի Օրլէանի կայարանը, իր մէջ ունենալով գործարանատէրը: Ժանն, Ժաք Կարօ եւ Ռիքու մեկնումին ներկայ էին:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՆԹՈՆ.— Դր. Կարապետ Պապիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-գստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Նոյեմբեր 5, Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱՇԽԷՆ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

ՄԱՆԹՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Գարայեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-գստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Նոյեմբեր 5, Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցին իրենց քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՄՕՐԱԼԻ

մահուան առթիւ, (վախճանած Պոլիս):

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Դր. Կարապետ Պապիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Նոյեմբեր 5, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱՇԽԷՆ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ, ինչպէս նաեւ Պապիկեան եւ Փափազեան գերդաստաններու հոգւոյն համար:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Արամ Ճէնազեան եւ զաւակները՝ Վարուժան եւ Մանուշակ ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ՃԷՆԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջանային Կոմիտէի
մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն:

Շաբաթ, Նոյեմբեր 4, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս 5րդ Թաղամասի Քաղաքապետարանի սրահը:

Place du Panthéon, Métros : Saint-Michel et Luxembourg

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՅԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

« LES BALLETS ARMENIENS »

Ղեկավարութեամբ ԵԻԱ ԱՐԶՈՒԵԱՆԻ

Կ'երգէ ՕՐ. ԱՅՏԱ ԷՄԻՐԵԱՆ

Երգեր եւ նուագախումբ ղեկավարութեամբ ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ

ՊԱՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Խօսնակ ընկ. Գր. Ամիրայեան

Ճոխ պիւֆէ — Մուտք 10 փր. — ու սանող, զինուորներու համար կէս գին

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Նոյեմբեր 4, ժամը 21ին

SALLE MAZENOD

Պատուոյ նախագահ.— Երեսփոխան – քաղաքապետ՝ ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՐ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն եւ Նոր Սերունդին:

Կը նախագահէ ընկ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ և ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժին

մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի (երգ, պար, արտասանութիւն)

Լուսարձակով ցուցադրութիւն մեր յեղափոխական դէմքերու:

ՇԱԲԱԹ ժամը 14էն սկսեալ ցուցահանդէս նոյն սրահին մէջ: Յեղափոխական դէմքեր, նկարներ, նամակներ եւ դաշնակցական հրատարակութիւններ

×

ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նօք-նեղբայրեան

ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ ՆորՍերունդի Շաւարշ Նարդունի խումբին:

Կը նախագահէ ընկ. ՂԵՒՈՆԴ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Կիրակի, Նոյ. 5, ժամը 15.30ին, Ռիւ Ժէի սրահը: Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդին կողմէ:

Ճոխ պիւֆէ Մուտքը ազատ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սերոբ Սահաթճեան, Պ. Ուիլեըմ Սահաթճեան, Տէր եւ Տիկին Հարիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հէքիմեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Լուսին Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Պետրոսեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին

ՍԵՐՈԲ ՍԱՀԱԹՃԵԱՆԻ

(Սերոբ Փաշայի եղբօր թոռը)

մահուան տխուր առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Հ. Յարէթնազովեան 30 Փր. կը նուիրէ «Հայաստան»ին (տոանալ «Յառաջ»էն) և 20 Փր. «Յառաջ»ի Սոնա Պիպէրեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ռոզ եւ Արտաւազդ Հանըմեանի յիշատակին, իրենց զաւակը 50 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԱՐՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼԻ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի վարչութիւնը իր բոլոր անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ուրբաթ (3 Նոյ.) կէսօրէ ետք ժամը 2.30ին Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

OLYMPIA

BOULEVARD DES CAPUCINES

mardi 14 novembre à 21 heures

Au profit du Collège Arménien de France
SAMUEL-MOORAT

GALA EXCEPTIONNEL DE
CHARLES AZNAVOUR
A L'OLYMPIA

EN TOUTE AVANT-PREMIÈRE AZNAVOUR A TENU A DONNER CE GALA UNIQUE
EN L'HONNEUR DE LA COLONIE ARMÉNIENNE AU PROFIT DU COLLÈGE ARMÉNIEN

ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14, ԺԱՄԸ 21 ԻՆ

Ի ՆՊԱՍՏ
ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔԻՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Ստանալու համար դիմել

Collège Arménien 26, rue Troyon, Sèvres 92310 Tél 027.18.28 - Journal Haratch - Mariées de Rêve 92-94, rue de Cléry, 75002 Tél 231.62.06-508.51.56 - Café Philippe place Carnot, Alfortville 94

Գին, 500, 300, 250, 100

ՈՒՐԲԱԹ
3
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI
3 NOVEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.555
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48me ANNÉE — N° 12.555

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

1964 Դեկտեմբեր 9ին, Հայֆիլհարմոնիայի մեծ սրահին մէջ, «Երիտասարդ ձայներ» փառատօնին առթիւ հրապարակ կուգայ «Հայկական Կամերային Անսամբլը», այսինքն՝ սենեկային խումբը, որ առեղծուած էր երիտասարդ երաժիշտներու ջանքով: Խումբին ղեկավարն էր երիտասարդ ջութակահար, Անդրկովկասի առաջին մրցումի դափնեկիր՝ Զարեհ Սահակեանց:

Ցաջողութիւնը բացառիկ եղաւ: Այդ նուագահանդէսին մասին խօսեցան թերթերը, ուր յօդուածներ լոյս տեսան «Պրաւօ կամերային Անսամբլին», «Հիանալի երեկոյթ», «Տաղանդաւոր կոլեկտիւ» եւ այլ վերնագիրներով:

Համերգէն քանի մը օր ետք ֆինլանտացի խմբավար Պ. Պերկլունտ գրեց. «Հայաստանի սենեկային նուագախումբը կրնայ յաջող յայտագիրներ ներկայացնել եւրոպական սրահներու մէջ: Ուշադրութեան գրաւեցին յատկապէս կշռոյթի ճկունութիւնը, աշխուժութիւնը եւ երանգներու ճոխութիւնը: Ասոնք պատիւ կրնան բերել որեւէ խումբի»:

Խումբին ղեկավարը՝ Զարեհ Սահակեանց մեծ համարում կը վայելէ երաժշտական միջավայրի, ինչպէս նաեւ ունկնդիր շրջանակներու մէջ: Ան բազմաթիւ նուագահանդէսներ տուած է առանձին, նաեւ՝ Մոսկուայի Ռուտոլֆ Բարշ սենեկային ծանօթ նուագախումբին հետ: 1960ին դափնեկիր կը դառնայ երաժիշտներու անդրկովկասեան առաջին մրցումին, իսկ 1969ին կ՚արժանանայ Հայաստանի վաստակաւոր արուեստագէտի կոչումին:

Ցաջողութիւնը, բնականաբար, մէկ անգամէն չարձանագրուեցաւ: Համբերութիւնը, խումբի անդամներու ներդաշնակ կեցուածքը, ղեկավարին նրբաղդացութիւնը՝ ահա այն անհրաժեշտ յատկանիշները, առանց որոնց գոյութիւն չէր կըրնար ունենալ խումբը:

1966էն սկսեալ խումբը կը կոչուի Հայաստանի պետական կամերային անսամբլ: Ահա թէ ինչ է գրած Արամ Խաչատրեան այդ խումբին մէկ նուագահանդէսին առթիւ. «Բարձր վարպետութիւն եւ երաժշտականութիւն, երաժշտական ամէն փրազի յղկուածութիւն: Զարեհ Սահակեանցի խստապահանջութիւնը յաջողութեան երաշխիք է»:

Երկար ժամանակ երգացանկի ընտրութիւնը կարեւոր հարց մը մնաց խմբավարին համար: Վիվալտիի, Պախի, Մոցարթի, Փերկոլէզի, Պեղերինիի գործերու կողքին անհրաժեշտութիւնը զգացուեցաւ յայտագրին մէջ մտցնելու նաեւ ժամանակից երգահաններու (Պրոկոֆիեւ, Շոստակովիչ, Պրիթթէն) գործերը: Ցատկապէս դժուար էր ազգային երաժշտութեան ընտրութիւնը: Իբրեւ հայկական նուագախումբ ան պէտք է իր երգացանկին մէջ ունենար հայկական ստեղծագործութիւններ. արդ եթէ մենք ունէինք օփերայի, համանուագի եւ երգի երաժշտութեան հիանալի նմոյշներ, չունէինք, սակայն սենեկային երաժշտութիւն:

Անցան տարիներ: Խումբը կեանքի կոչեց հայ երգահաններու նոր ստեղծագործութիւններ, ինչպէս օրինակ, Ալ. Յարութիւնեանի, Ցոլակ Բեքարեանի, Էդգար Յովհաննիսեանի եւ շատ մը ուրիշներու գործերը: Ասկէ զատ խումբը իր երգացանկին մէջ մտցուց հայկական միջնադարեան մեղեդիներ:

Խումբը այցելած է բազմաթիւ երկիրներ: Ունեցած է անուանի մենակատարներ, ինչպէս ջութակահար Ժան Տէր-Մերկերեան, երգչուհիներ Անայիս Պօ-Մերկերեան, Լիլի Զուգասըզեան, Գոհար Գասպարեան, Լուսինէ Զաքարեան, Օլգա Գարայեան եւ ուրիշներ:

Ս. ՍԵԽՈՅԵԱՆ

(Արմէնփրէս)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՉՎԵՐՋԱՑԱՒ

Հոկտեմբեր 31ին, հակառակ Հանոյի պահանջին, չստորագրուեցաւ զինադուլի համաձայնագիրը: Աւելին, վերջին օրերուն կռիւներն ու օդային ռմբակոծութիւնները սաստկացան: Պարզ է, որ Հանոյ եւ Սայկոն զինուորական գործողութիւններով կ՚աշխատին ամրապնդել իրենց դիրքերը մինչեւ զինադուլի կնքումը, որ անխուսափելի կը նկատուի քանի մը շաբաթէ ի վեր բոլոր դէտերու համար:

Հիւս. Վիէթնամցիք համաձայնած են վերստին հանդիպիլ Քիսինկէրի հետ, որ, ինչպէս գրած էինք, դեռ «առկախ» մնացած կէտեր կը տեսնէ զինադուլի համաձայնագրին մէջ:

Ամերիկեան շրջանակները նկատել կուտան, թէ Հանոյի հրապարակած համաձայնագրին կողքին կայ նաեւ երկրորդ մը, կամ այսպէս նկատուած յաւելուած մը, ուր խօսք կ՚ըլլայ Հիւս. Վիէթնամեան ուժերու մասին Հար. Վիէթնամի մէջ: Հանոյ պաշտօնապէս չընդունիր, թէ 145.000 զինուոր կը գտնուի ներկայիս Հար. Վիէթնամի մէջ: Արդ Ամերիկացիք պահանջած են, որ ասոնք քաշուին երկրէն, ինչպէս որ իրենք իրենց ուժերը պիտի հեռացնեն: Հար. Վիէթնամ գըտնուող Հանոյի ուժերու հարցը որոշուած է կարգադրել զինադուլի հաստատումէն ետք՝ Սայկոնի կառավարութեան եւ Հար. Վիէթնամի Ազատագրական Ճակատի առժամեայ կառավարութեան միջոցաւ: Մինչ այդ սակայն, Հիւս. Վիէթնամցիք իբրեւ «բարիկամեցողութեան ապացոյց» կը խոստանան Հիւս. Վիէթնամ տեղափոխել 35.000 զինուոր: Ասոնք սահմանն էին անցած Մարտ 30ին, երբ Հանոյի ուժերը յարձակեցան Քուանկ Թրի նահանգի վրայ: Այս պայմանը տեղ գտած է համաձայնագրի յաւելուածին մէջ, ուր սկըզբունքով երկու կողմերը ընդունած են գաղտնի պահել: Այս խնդրին կապակցութեամբ Ամերիկացիք նկատել կուտան, թէ Հանոյ ոչ միայն չէ հեռացուցած այդ ուժերը, այլ ընդհակառակն յաւելեալ նոր ուժեր ղրկած է սահմանէն անդին:

Նախագահ Նիքսընի համար զինադուլի ստորագրման թուականը կարեւոր չէ, այլ այն որ համաձայնագիրը «դոհացուցիչ» ըլլայ: Գալով Հար. Վիէթնամի Նախագահին, ան միշտ դէմ է զինադուլի կընքումին, անշուշտ իր այժմու ձեւին մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ աշխատավարձքը (Սմիf) ժամական 4 ֆր. 55 նշանակուեցաւ Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ, ինչ որ նուազագոյն ամսականները հասցնէ 892 ֆրանքի շաբաթական 44ուկէս ժամ աշխատանքի համար:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ գիտնական՝ Լուրարսկի հինգ տարուան բանի աշխատանքի դատապարտուեցաւ: Հոկտ. 26ին Նոժինսկի դատարանը զինքը կը դատէր «հակախորհրդային» գործունէութեան համար: Գիտնականը 38 տարեկան է եւ ձերբակալուած էր Ցունուար 19ին:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ամմանի դեսպանատան զինուորական կցորդը՝ Ոլիշըրտ Պարէթ, որ ձերբակալուած էր ասուրիական իշխանութեանց կողմէ, ազատ արձակուեցաւ առջի օր եւ Դամասկոսէն անմիջապէս Պէյրութ անցաւ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ պաքլըրէայի քննութիւններու գրաւոր բաժինը տեղի պիտի ունենայ 1973, Ցունիս 19 եւ 20ին:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ ընտրութիւններու մեծ անակնկալը եղաւ Ազատական կուսակցութեան պարտութիւնը: Այս վերջինը 108 աթոռ ապահովեց 264ի վրայ, մինչ երկրին ընդդիմադիր կուսակցութիւնը՝ Պահպանողականը 109 աթոռ: Այս վերջինին առաջնորդը՝ Սթանֆիլտ պահանջեց, որ Ազատական կուսակցութեան ղեկավարը՝ Թրիւտօ, որ այժմու վարչապետն է, հըրաժարի իր պաշտօնէն: Օրէնքը չարգիլեր սակայն, որ Թրիւտօ շարունակէ վարել երկրին գործերը, նոյնիսկ երբ անոր կուսակիցները փոքրամասնութիւն ներկայացնեն Խորհրդարանի մէջ:

ՉԻԼԻԻ կառավարութիւնը իր հրաժարականը ներկայացուց: Նախագահը՝ Ալենտէ տրամադիր է քանի մը զինուորականներ ընդունելու նոր դահլիճին մէջ: Երկրին ներքին կացութիւնը միշտ խառնակ է: Գործադուլները, որոնք մեծ համեմատութիւն ստացած էին, դեռ կը շարունակուին:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ 165 քաղաքական բանտարկեալ ազատ արձակեց եւ զանոնք Դաշնակցային Գերմանիոյ իշխանութիւններուն յանձնեց:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ հասած լուրերու համաձայն Խորհ. Միութիւն վերստին յանձնառու եղած է Եգիպտոսի յանձնել Սամ-6 հակօդային հրթիռներ, որոնք ետ տարուած էին, երբ Սատաթ պահանջած էր խորհրդային զինուորականներու մեկնումը Եգիպտոսէն:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ մէջ, աշխարհի բաժակի ռկպիի մրցումներու կարգին, Ֆրանսա 13ի դէմ 4 կէտով պարտուեցաւ Մեծն Բրիտանիայէն:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ անգլեւյունական տնտեսական բանակցութիւններ սկսան:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ Տահոմէ կատարելիք ճամբորդութիւնը յետաձգուեցաւ: Այս որոշումը հետեւանք է անշուշտ պետական հարուածին, որ կատարուեցաւ երկրին մէջ: Բայց Էլիզէ առայժմ չէ ուզած բոլորովին ջնջել այդ այցելութիւնը:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՑՈՐԵՆԻ փոխադրութիւնը Խորհ. Միութիւն լուրջ դժուարութիւններու կը բախի: Վոդեի Տրանսպորտ, որ պաշտօնաթերթն է ծովային փոխադրութեանց, կը մեղադրէ խորհրդային պաշտօնատարները: Արդարեւ 20 միլիոն թոն ցորեն պէտք է պարպուին Պալթեան, Սեւ ծովու եւ Խաղաղականի նաւահանգիստներուն մէջ եւ նաւերը ստիպուած են պոչ բռնել, որովհետեւ սիլօներ չկան պահեստի համար եւ ապրանքը կը փոխադրուի կառախումբերով որ անյարմար են այդ գործին համար եւ ցորենը կը փճանայ: Թերթը կը նշէ որ ցարդ ապպրուած ցորենին միայն 10 առ հարիւրը կարելի եղած է ճամբայ հանել Միացեալ Նահանգներէն եւ Ամերիկացիք ալ դժգոհ են որ իրենց նաւահանգիստները խճողուած են հազարաւոր թոն ցորենով:

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔԸ ԹՈՒՐՔ ԿԸ ՀԱԼԱԾԷ

Մոնտի մէջ երկու յատկանշական յօդուածներ լոյս տեսան առջի օր: Առաջինին հեղինակը, որ կ՚ուզէ անանուն մնալ, բաւական մանրամասնութիւններ կուտայ Թուրքիոյ ներքին կացութեան մասին: Կ՚ըսէ թէ հալածանքը կը շարունակուի անխնայ: Ուսանող, ուսուցիչ, լրագրող նեղութիւններ ունին ամէն օր կամ հետապնդուած են հազարներով: Ասոնցմէ ոմանք չարչարանքի կ՚ենթարկուին, շատեր իրենց աշխատանքը կը կորսնցնեն: Ըստ պաշտօնական թիւերու 840 հոգի դատապարտուած է, 1019 ներկայիս ամբաստանութեան տակ են եւ հսկողութեան տակ առնուած: Հազար երեք հարիւր տասնեւվեց դատավարութիւն կայ ներկայիս եւ 1600 թղթածրար քննութեան մէջ են: Այս թիւերուն մէջ չկան այն հազարաւոր անձերը որոնք հսկողութեան տակ առնուած են, յաճախ ամիսներու տեւողութեամբ 1971 Մարտ 12էն:

Մոնտի թղթակիցը կ՚ըսէ թէ կառավարութիւնը կամ իր բանբերները կը պնդեն որ «ժողովրդավարութիւնը պահպանուած է», հակառակ անոր որ պաշարման վիճակի դրութիւնը կը տեւէ 17 ամիսէ, երիտասարդ յեղափոխականներ կախաղան հանուած են մինչ ուրիշներ կը սպասեն վճիռի գործադրութեան կամ դատապարտուած են պատիժներու որ ոչ մէկ համեմատութիւն ունին գործուած ոճիրներուն հետ: Բանուորական Կուսակցութեան ղեկավարները, (կուսակցութիւնը արգիլուած է, թէեւ միշտ Սահմանադրութեան կողմնակից եղած է) բանտարկութեան շատ ծանր պատիժներու դատապարտուեցան (12էն 15 տարի), լրագրողներ՝ Ջեթին Ալթան, Իլհամի Սօյսալ եւ Իլհան Սելճուք ամիսներ բանտը պահուեցան 1971 Մարտ 12էն առաջ գրած յօդուածներու համար, եւ դատուեցան այդ թուականէն ետք հաստատուած Պաշարման Վիճակի դատարաններու կողմէ: Գրագէտ Ֆաքիր Պայքուրթ, չարժարուեստի իրագործող Եալմազ Կունէյ, ընկերաբան Իսմայիլ Պէշիկճի հետապնդուած են եւ վերջինը շատ ծանր պատիժի դատապարտուած է որովհետեւ ընկերաբանական գրութիւններ ունէր արեւելեան Անատոլուի վրայ: Փրոֆ. Մումթազ Սօյսալ, որ վեց տարի ութ ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր, ազատ արձակուած էր Բեկանիչ Ատեանի վճիռէն ետք: Բայց Պաշարման Վիճակի Ատեանը (Անգարայի) փորձագէտներու կոմիտէ մը նշանակած է քննելու համար համալսարանական գործը, որ դատապարտութեան պատճառ եղած էր Փրոֆ. Սօյսալի (Անգարայի քաղաքական գիտութեանց համալսարանի տեսուչ): Գործը նկատուած էր «համայնավարական քարոզչութիւն»: Այդ հինգ փորձագէտները, ծանօթ իբրեւ աջակողմեան, միաձայնութեամբ հռչակած են որ հեղինակը մարքսլենինեան քարոզչութիւն ըրած է եւ Սօյսալ նորէն բանտ դրուած է: Կինն ալ, գրագիտուհի, կորսնցուցած է իր աշխատանքը ձայն - պատկերասփիւռի մէջ:

Մոնտի երկրորդ գրութեան հեղինակն է Ալիտին Տինօ անունով Թուրք նկարիչ-գրագէտ մը: Այս յօդուածագիրն ալ նոյն ոգիով բաներ կ՚ըսէ, առաւելաբար պաշտպանելով Բանուորական կուսակցութիւնը, որ, կը չեշտէ Տինօ.— «Հաստատած է աչքէ ինկած փոքրամասնութեանց գոյութիւնը: Արդ, 1961ի Սահմանադրութիւնը իր 12րդ յօդուածին մէջ, կը նշէր յստակօրէն.— Լեզուի եւ ցեղի տարբերութիւնները եւ հաւատար իրաւունքներ կ՚առաջադրէր քաղաքացիներու ամբողջութեան համար, ինչ որ ալ ըլլան անոնց ծագումն եւ հաւատքը»:

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ ՄՇՏԱԴԱԼԱՐ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ)

(Բ. եւ Վերջին Մաս)

Ղազարոսեան մեծ ոգեւորութեամբ կը դաշնաւորէ կոմիտասեան այդ երգերը՝ որոնցմէ 20 հատ՝ 1950 թուականին, լոյս կը տեսնեն Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի տպարանէն՝ Կոմիտասի ծննդեան 80ամեակին առթիւ:

Բազմաշնորհ երգահանը հայ համանուագային երաժշտութեան ալ իր նպաստը բերած է ձեռնարկելով «Հայկական պոէմ» մը եւ «Համանուագ» մը:

Սակայն Ղազարոսեան՝ իր դաշնամուրային ստեղծագործութիւններով է, որ իր տարերքին մէջն է: Վերյիշեալ երկերու կողքին կը հանդիպինք [illegible] երկերն են. «Ութ փոփոխակներ ժողովրդական թեմայի մը վրայ» (1933), «Երկու չարականներ» (1940), «Նախերգանք եւ ֆիւգ» (1941), «Այգամ» (1948), «Երկու նախերգանքներ» (1952), եւ «Սոնատին» (1956):

Ղազարոսեան հեղինակն է նաեւ դաշնամուրային զոյգ «քոնչերթօ»ներու, որոնցմէ առաջինը ինքը անձամբ կատարած է 1960 Մարտ 7ին, Փ. [illegible] Փարիզի Կաւօ սրահին մէջ:

Անհերքելիօրէն [illegible] երգահանին [illegible] աշխատանքներէն մէկը կը հանդիսանան իր յօրինած դաշնամուրի «24 Էթիւտներ»ը («Վարժութիւններ»), որոնք վերջերս լոյս տեսան Փարիզի մէջ:

Այդ «Էթիւտներ»ուն քանի մը հատին [illegible] Բ. Աթաջեանի եւ Մ. Տէրեանի կողմէ [illegible] (Հայկական ժողովրդական երաժշտութեան [illegible]):

Այդ երկերուն [illegible] մէջ, — որոնք թերեւս համեմատաբար արժէք չեն ներկայացներ, — մենք կը գտնենք Ղազարոսեանի ոճական բոլոր առանձնայատկութիւնները:

Իր ինքնատիպ եւ գունեղ ներդաշնակային եւ հնչական լեզուն, գաղափարներու խորութիւնը, բարձր վարպետութեամբ յղացուած դաշնամուրային հնչիւնաւորը՝ [illegible] նոր աշխարհ մը կը բանան մեր առջեւ:

[illegible] արուեստագէտին երաժշտական լեզուն [illegible] հիմը ունենալով հանդերձ, արդիական է [illegible]: Ան իր [illegible] որոնումներուն մէջ՝ [illegible] նոր ձեւերու, նոր արտայայտչամիջոցներու: Երգահանին մօտ՝ ժողովրդական եւ եկեղեցական «մօթիւ»ներու օգտագործումը, որպէս աղբիւր, ինքնանպատակ չէ, այլ ան ձգտէ հմտօրէն զանոնք ենթարկել իր մտայղացումին, պահելով հանդերձ անոնց բոյրը եւ գոյնը: Եւ բնական է, որ իր ստեղծագործական որոնումներուն ընթացքին երեւան եկած են նոր, աւելի արդիական [illegible] առանձնայատկութիւններ:

Ղազարոսեանի «24 Էթիւտներու» լոյս ընծայումը բացառիկ երեւոյթ կը հանդիսանայ հայ դաշնամուրային գրականութեան պատմութեան մէջ:

[illegible]

Ղազարոսեան նոյն յաջողութեամբ ելոյթ ունեցած է նաեւ Փարիզի, Ցիւրիխի, Վիէննայի եւ այլ քաղաքներու [illegible]:

[illegible]

«1950 թուականին, Փարիզ [illegible]

[illegible]

Որպէս երաժշտական — հասարակական գործիչ՝ մեծ եղած է Ղազարոսեանի կատարած [illegible]

[illegible]

Սակայն, ինչ որ ան կատարեց, [illegible]

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ ՈՒ ԲԱՆ

—o—

Միհրան Թումաճան, որ եղած է մեծ Կոմիտասի արժանաւոր [illegible], իր կեանքին աւելի քան քառասուն տարիները նուիրած է իր [illegible]

Մ. Թումաճանի [illegible] «Հայրենի երգ ու բան» [illegible]

Գիրքին առաջին հատորը, որ լոյս տեսաւ վերջերս, [illegible]

Հաւաքածոյի առաջին հատորը բաղկացած է երեք մասէ՝ [illegible]

[illegible]

Վերջաւորութեան [illegible]

[illegible]

ԵՂՈՒԱՐԴ ՃԱՊՐԵԱՆ

Գահիրէ

ԵԳԷԱԿԱՆԻ ԴՇԽՈՒՀԻՆ՝ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ ԵՒ ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

Ազգային գործերու [illegible]

[illegible]

1921ի վերջերը ազգային կեանքը [illegible]

[illegible]

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓԻՇԱՃԵԱՆ

(38 — Շար.)

...խան քարտէս, կայ երգողներու ցանկը: Միհրան Թումաճանի «Հայրենի երգ ու բան» հաւաքածոյին այս հատորը կարեւոր նուաճում է հայ երաժշտական ազգագրութեան մէջ, քանի որ ան ընդմիշտ կորուստէ փրկած է Արեւմտահայութեան մէկ սատար հատուածին երգի ստեղծագործութիւնը. անոր կատարած գործը արժանի է խիստ գնահատանքի եւ խրախուսանքի:

Մ. ԳԻՐԳԵԱՆ

×

«ՅԱՌԱՋ».— Հայաստանի Գրողներու Միութեան 6րդ համագումարին (1971, Յունիս 1-3), «Սով. Գրականութիւն» ամսագրի խմբագիրը՝ Ստ. Կուրտիկեան, իր զեկուցումին մէջ, ի մէջ այլոց, կ՚անդրադառնար Մ. Թումաճեանի այս խիստ շահեկան գործին՝ դատապարտելով արեւմտահայերէնի դէմ կարգ մը շրջանակներու անըմբռնելի կեցուածքը:

Վերատին կը ներկայացնենք Ստեփան Կուրտիկեանի խօսքը.—

— Ես համագումարին ուզում եմ հաղորդել մի կուրեօզ: Կոմիտասի հինգ աշակերտներից մէկը՝ երաժշտագէտ Միհրան Թումաճանը, տարիներ առաջ Ամերիկայից հրաւիրուեց Հայրենիք՝ արեւմտահայ երգի բազմահատոր կազմելու: Այսպիսով կորստից փրկուելու էին մինչեւ այժմ անյայտ հայկական շատ երգեր: Թումաճան երկու տարի առաջ աւարտեց առաջին հատորը, որն ընդգրկում է Բիթանիայի հայ ժողովրդական երգերն ու պարերգները, նաեւ առածանին: Բնական է, որ արեւմտահայ երաժշտագէտը ուսումնասիրութիւնը եւ ծանօթագրութիւնները գրէր արեւմտահայ լեզուով, մանաւանդ, որ արեւմտահայ լեզուով էին բոլոր երգերը: Աւարտուն հատորը, սակայն, տպարան չգնաց՝ հակառակ Ակադեմիայի արուեստի ինստիտուտի 'իրեկտոր Ռուբէն Զարեանի եւ երաժշտագէտ Ռոբերտ Աթայեանի ջանքերին: Հէնց այստեղից էր սկսում է «կուրէօզ»ը: Ակադեմիայում գտան, որ անթոյլատրելի է ուսումնասիրութիւնը եւ ծանօթագրութիւնները հրատարակել արեւմտահայ լեզուով, մոռացութեան տալով, թէ մեզ մօտ Հր. Աճառեանը, ճարտարապետ Թորամանեանը եւ շատ ու շատ ուրիշներ ուսումնասիրութիւններ գրել եւ հրատարակել են արեւմտահայ լեզուով, ինչպէս արեւմտահայ լեզուով են լոյս տեսել արեւմտահայ արձակն ու չափածոն:

Մի անգամ ես հանդիպեցի 80ամեայ Միհրան Թումաճանին, հետաքրքրուեցի նրա աշխատասիրութեան հրատարակութինով: Դառը ժպիտով նա պատասխանեց.

— Տարի մըն է, որ գրածս «հայերէնի կը թարգմանեն»... այո, հայերէնի կը թարգմանեն...:

Ձայներ Գաւառէն

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

—o—

(Բ. եւ վերջին Մաս)

Երկրորդ բանախօսն էր Մէթր Ժ. Վոլֆ որ իր նախաբանին մէջ յայտնեց իր անկոտրելի յարումը Հայկական Հարցին, որովհետեւ ան արդար դատ մըն է, արդար հատուցում մը ողբերգական ճակատագրի մը: Ցայտնեց նաեւ իր զայրոյթը Հայկական Հարցի շուրջ եղած դաւադրութեան, աւելցնելով որ հակառակ ներկայ դարու բռնութիւններուն, որոնք կ՚արտայայտուին ահաբեկիչ արարքներով, ծաղրելով հայ քաղաքացիները, բոլոր երկիրներու, որոնք ունին իրաւացի պատճառներ վրէժխնդիր ձայն մը բարձրացնելու, կուտան աշխարհին հաւասարակշռութեան եւ մարդկային իրաւանց յարգանքի աքանչելի օրինակ մը: Ցարգելի դատախօսը որ նիւթ ունէր Սեւրի դաշնագիրը եւ իր դասերը, չուզեց ծանրանալ 88րդ յօդուածին վրայ, որ լայնօրէն ներկայացուած եւ ուսումնասիրուած էր յիսնամեակի առթիւ, այլ շեշտը դրաւ ուրիշ քանի մը յօդուածներու վրայ, որոնք պատմական կարեւոր տարողութիւն ունէին պարտադրելով կարգ մը պարտաւորութիւններ Օսմանեան Կայսրութեան. այսպէս 142րդ յօդուածը՝ որով Օսմանեան Կայսրութիւնը կը պարտաւորուէր ամէն միջոցներով դիւրացնել պատանդառուած կամ բռնի կերպով փախցուած անհատներու փնտռտուքը: Սակայն ի զուր, որովհետեւ երբ 1921ին այս հարցը կը դրուէր Ազգերու Դաշնակցութեան սեղանին, երեւան կուգար որ հարիւր երեսուն հազար Հայերու կողքին, որոնք կ՚ապրէին դեռ Թուրքիոյ մէջ կային նաեւ եօթանասունհինգ հազար երեք հարիւր յիսուն անձեր, բռնկացած կիներէ եւ երախաներէ, որոնք պահուած էին կանանոցներու եւ այլ նման հաստատութեանց մէջ: 144րդ յօդուածը, որ կը պարտադրէր Թուրքիոյ վերադարձնել ջարդուած Հայերու ինչքերը եւ վերականգնեցնել իրենց ստացուածքներով բոլոր ոչ-թուրք քաղաքացիները Օսմանեան Կայսրութեան: Այս տրամադրութիւնն ալ երբեք չգործադրուեցաւ: Նաեւ 230րդ յօդուածը, նոյնպէս չգործադրուեցաւ. այս յօդուածը պատիժներու բաժինն է: Օսմանեան Կայսրութիւնը կը խոստանայ յանձնել դաշնակիցներուն ջարդերու պատասխանատու անհատները, որոնք տեղի ունեցած են Օսմանեան Կայսրութեան հողին վրայ կամ ալ պատերազմի ժամանակ: Առաջին անգամն էր որ միջազգային դաշնագիր մը կ՚անդրադառնար ցեղասպանութեան վրայ, պատիժ սահմանելով: Դժբախտաբար Սեւրի դաշնագիրը իր բովանդակութեանը մէջ երբեք չգործադրուեցաւ եւ փոխարինուեցաւ Լօզանի դաշնագրով որ չունէր նոյնիսկ այդ պատիժներու մասը:

Այս հաստատումներէն յետոյ, Մէթր Ժ. Վոլֆ երկարօրէն խօսեցաւ ցեղասպանութեան շուրջ, թուելով անպատժութեան պատրուակները, դիտուորը վերագրելով հանրային կարծիքի անտարբերութեան: Ցարգելի դատախօսը եզրակացնելով ըսաւ. «Հարկ է ամէն առիթ օգտագործել, յիշեցնելու համար կառավարութեանց եւ քաղաքական մարդոց, որ կան միջազգային ատեաններ, որոնց կոչումն է սրբել աշխարհի երեսէն ցեղասպանութիւնն ու պատերազմի ոճիրները, սակայն ուժ պէտք է տալ այդ հաստատութիւններուն, որպէսզի համապատասխան տրամադրութիւնները լքեն արխիւներու փոշին ու անցնին աշխարհի իրականութեանց մէջ»:

Երրորդ դատախօսն էր Ժան-Մարի Գառզու՝ նիւթ ունենալով Հայկական Հարցի այժմէականացումը իր հեռանկարներով եւ լուծումներով: Երիտասարդ դատախօսը ցայտուն պատկերներով եւ փաստացի օրինակներով ցոյց տուաւ թէ այսօրուան քաղաքակիրթ աշխարհը բնաւ մտահոգ իսկ չէ իր երբեմնի փոքր դաշնակցին վիճակէն, որ կրեց յետոյ ահաւոր ցեղասպանութիւն մը, ցրուած է ու կը տառապի աշխարհի չորս ծագերուն: Միջազգային մեծ Պետութիւնները, որոնք կը վարեն աշխարհի ճակատագիրը, չեն զբաղիր թղթածրարներով, թէ անոնք ըլլան յուշագիրներ, փաստաթուղթեր, դաշնագիրներ, խոստումներ, համակրական խօսքեր, եւայլն: Կարեւորը իրենց քաղաքական եւ տնտեսական շահերն են, անկարող որեւիցէ վճռական քայլ մը առնել: Հայկական ցեղասպանութենէն յետոյ բարձրացան սարսափի եւ վրդովումի ձայներ, ստորագրուեցան բազմաթիւ դաշնագիրներ, դատապարտուեցան բոլոր տեսակի ոճիրները, սակայն ապարդիւն, որովհետեւ այդ բոլոր ճառերը, այդ բոլոր գրութիւնները երբեք արգելք չհանդիսացան նոր ցեղասպանութիւններու՝ ինչպէս Իսրայէլ, Պիաֆրա կամ Պէնկլա-Տէշ: Ուստի չկայ միջազգային բարոյականութիւն մը, չկայ միջազգային իրաւունք մը, չկայ Արդարութիւնը պարտադրող եւ գործադրել տուող ձայն մը: Հետեւաբար, մենք է որ պիտի ընենք արդարութիւն: Շարունակելով Ժ.-Մ. Գառզու թուեց երկու միջոցներ՝ առաջինը ինքնահամոզում, ինքնահաւատաւութիւն, միատառ եւ միակամ պահանջ, մէկ տեսակէտ ներկայացնելու համար իբր ազգ, ցոյց տալով մեր դարաւոր մշակութային գանձերը. այս ուղղութեամբ պէտք է վերամշակումի զգաստութեան գան բոլոր անոնք, որոնք Հայ են, կը կրեն հայ անուն, բայց հեռու կը մնան հայկական գործերէ եւ հարցերէ: Իսկ երկրորդ միջոցը Պետութիւններու ու հանրային կարծիքի ուշադրութիւնը գրաւելու համար միակ կերպը տեռորներ կազմակերպել, ձեւերը բազմաթիւ են եւ օրինակները չեն պակսիր ամէնօրեայ կեանքի մէջ: Այս առաջարկը, կամ Հայկական Հարցի այժմէականացման լուծման այս միջոցը, խանդավառ եւ երկարօրէն ծափահարուեցաւ (չմոռնանք որ երիտասարդութիւնը մեծ թիւ կը կազմէր սրահին մէջ):

Փրոֆեսէօր Ժուֆր տը լա Փրատէլ, որ կը նախագահէր հանդիսութեան, ըրաւ ընդհանուր համադրութիւն մը դատախօսներու յայտնած հիմնական գաղափարներու շուրջ կապակցութեամբ Հայկական Հարցին ու առաջին հերթին դատապարտեց Ժ.-Մ. Գառզուի տեռորիստական լուծումները, ուժգնօրէն յայտնելով իր հաւատքն ու համոզումը, որ Արդարութիւնը ուշ կամ կանուխ անպայման պիտի յաղթանակէ խաղաղ միջոցներով, օրէնքի եւ իրաւունքներու ճամբով: Ժուֆր տը լա Փրատէլ ի մէջ այլոց ըսաւ.

«Հայ ժողովուրդը զոհը եղաւ զոյգ ցեղասպանութեան՝ ֆիզիքական, մէկուկէս միլիոն զոհեր տալով, եւ քաղաքական, դաշնակիցներու անգթականութենէն: Չմոռնանք որ Սեւրի դաշնագիրը ստորագրեցին դաշնակիցներն ու Թուրքիան, սակայն 1922ին Լօզանի մէջ կամայ մոռցան Հայաստանը: 1966ին Իրաւանց Լիկան հանդիսաւոր կերպով կը վերահռչակէր ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը: Տարիներէ ի վեր կը հաստատենք թէ ազգեր որոնք նոյնիսկ ազգային կորիզ մը չունին, մաս կը կազմեն Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան: Այս պայմաններու մէջ, ինչպէս հայ ժողովուրդը որ ունի մշակութային եւ պատմական փառաւոր անցեալ մը, պիտի չկարողանայ հաւասարիլ Ափրիկէի այդ նորահաստատ ազգերուն հետ, վայելելով նոյն քաղաքական իրաւունքները»: Ժուֆր տը լա Փրատէլ փակեց հանդիսութիւնը հետեւեալ խօսքերով. «Կը մաղթեմ ու կը հաւատամ հայ ազգի քաղաքական վերածնունդին»:

Ներկայ անձնաւորութիւններու կարգին յիշենք՝ նախարար Ժօզէֆ Գոմիթի, Պ. Պորսոթի՝ ներկայացուցիչ երեսփոխան քաղաքապետ Կ. Տըֆէրի, Տիկին Ժ. Լեւիս Իրաւանց Լիկայի տեղական նախագահուհի, Փ. Արնօ՝ երեսփոխան, Հանց Ռէկէնհարտ Գերմանիոյ հիւպատոս, Մ. Մասիաս, Պ. Լեւիս Քաղաքապետական Խորհուրդի անդամներ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ
ՀՐՁԻԳԸ

Դ.

— Տիկին Ֆօրթիէ, ձեզի կը յանձնարարեմ փակել դռները, ըսաւ արկղակալը, երիտասարդ այրիին ուղղելով խօսքը: Իմ կարծիքս սա է որ գործարանատէրը շատ թեթեւօրէն ձեզի կը յանձնէ շատ խոշոր պատասխանատուութիւն մը:

— Պարոն, մի մտահոգուիք, հսկողութեանս մէջ թերութիւն պիտի չգործեմ, պատասխանեց Ժաննը:

Գործաւորներու արձակման ժամուն, Ժաք ըստ սովորութեան ամէնէն վերջը դուրս ելաւ գործարանէն ու դռնապանուհիին յանձնեց յաջորդ օրուան ներկայութեան թուղթերը:

Ժաք դուրս ելլելու վրայ էր, երբ տիկին Ֆօրթիէ այս անգամ զայն կեցուց, ըսելով.

— Պարոն Կարօ, այս առտու ի՞նչ ըսել կ՚ուզէիք ինծի:

Ժաք զգալիօրէն սարսռալով պատասխանեց.

— Շատ մը բաներ ըսել կ՚ուզէի...

— Ըսէք տեսնեմ...

— Ոչ... խորհեցայ որ տակաւին ըսելու չեմ...: Համարձակութիւն չունիմ ըսելու...:

— Դո՞ւք համարձակութիւն չունիք:

— Այո, ես...: Հիմա այդ մասին չեմ խօսիր ձեզի, բայց յետոյ պիտի գրեմ, ինչ որ աւելի դիւրին է:

Ժաննն ոչ նուազ տարօրինակ գտաւ Ժաքի խօսքերը որքան անոր դէմքը:

— Վախ կը պատճառէք ինծի, մրմնջեց այրին: Ինչո՞ւ այդքան տխուր էք...

— Բան մի հարցնէք ինծի, դէթ առայժմ... ու պատասխանեցէք ձեզի ընելիք մէկ հարցումիս:

— Ի՞նչ հարցում:

Ժաք լուռ կը մնար:

— Ի՞նչ հարցում պիտի ընէք, կրկնեց Ժաննը:

— Լրջօրէն խորհեցա՞ք ձեր կացութեան մասին երէկ ձեզի ըսածիս վրայ, յարեց Ժաք:

— Այո, խորհեցայ...:

— Կը հաւանի՞ք առաջարկիս:

— Երբ ինծի իմացնէք ինչ որ չէք ուզեր, չէք համարձակիր ինծի իմաց տալ այսօր:

Ժաննն չէշտած էր իր խօսքը:

— Վաղը մեր երկուքին ճակատագիրը պիտի վճռուի...:

— Վա՞ղը: Բայց ինչո՞ւ վաղը:

— Մի հարցաքննէք զիս: Պիտի չպատասխանեմ: Վաղը շուտ կը հասնի, ու քանի մը ժամուան մէջ՝ շատ մը բաներ կը պատահին:

Ցետոյ Ժաք Կարօ յանկարծ մեկնեցաւ, խօսակցութիւնը կարճ կապելու համար. ճաշելու պիտի երթար հոն, ուր սովորաբար կ՚ընէր իր ճաշը. մինչեւ ժամը տասը մնաց ճաշարանը ու կատարեալ հանդարտութեամբ թուղթ խաղաց քանի մը ընկերներու հետ, որոնց գիշեր բարի մաղթեց բաժնուած ատեն:

Առանձին մնալուն պէս, Ժաքի անհոգ ու դրեթէ զուարթ դէմքը փոխեց իր արտայայտութիւնը, նորէն մթագնեցաւ, ինչպէս երկու օրէ ի վեր: Փոխանակ բնակարան դառնալու, Քրէթէյի ճամբուն հետեւեցաւ, Ալֆորվիլի ու Ալֆորի միջեւ գտնուող դաշտագետնին մէկ արահետին մէջ մտաւ, Շարանթոնի ամբողջին ետեւէն անցնելով: Քիչ յետոյ՝ Ժաք ինքզինքը գտաւ մշակուած հողերու մէջ: Արագօրէն կը յառաջանար, մերթ կանգ կ՚առնէր, մութին մէջ մտահոգ նայուածքներ կ՚ուղղէր ու ականջը կը սրէր, ունկնդրելու համար թէ ետեւէն մէկը չէ՞ր գար կամ դիմացը մէկը չէ՞ր ելլեր: Ժաք յանկարծ կանգ առաւ: Պատ մը կը ցցուէր իր դիմաց: Պ. Լապրուի գործարանին պատն էր: Անոր եզերքէն յառաջացաւ մինչեւ այն դռնակը, որուն վրայ խօսեցանք աւելի առաջ. ան կը գտնուէր գործարանատէրին բնակած տաղաւարին մօտ:

— Այս դռնէն ներս մտնելու է, մրմնջեց Ժաք, դէպի այն փականքը ծռելով, զոր ուշադրութեամբ քննեց ու մատով շօշափեց բանալիին ծակը:

Ցետոյ գրպանէն հանեց թիթեղէ փոքր տուփ մը ու բացաւ զայն: Տուփին մէջ կար կաղապարի կնքամոմի կտոր մը, որով փականքին դրոշմը առաւ: Ցետոյ ճակտին տարաւ քրտինքէն թրջած ձեռքը ու դէպի Ալֆորվիլ ուղղուեցաւ այն միեւնոյն ճամբով, որուն հետեւած էր հոն գացած ատեն:

Ծիշդ այդ պահուն, Պ. Լապրու, թղթատար կառախումբէն վար կ՚իջնէր Պըլուայի մէջ: Փարիզէն կուգար ան: Իր քոյրը, տիկին Պերթէն, կը բնակէր Պլուայի շրջակաները գիւղ մը, ուր շատ համեստ կեանք մը կ՚անցընէր իր ամուսնին մահէն յետոյ:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Տիկին Հայկազ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Լազար Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Ասլանեան, Փաթրիք, Քաթրին, Փասքալ Մանուկեան, Սիլվի, Ալէն Աս – լանեան խոր կսկիծով կը ծանուցանեն ի– րենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ՀԱՅԿԱԶ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 73 տարեկանին, զօրացած Ս. Խորհուրդներով:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Նոյ. 4, ժամը 10.45ին Մէօտոնի Սէն–Մարթէն եկեղեցին, հայկ. ծէսով, Ռիւ տը լա Ռեփիւպլիք, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թրեվոյի գերեզմանա – տունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Դարբինեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան– գստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կի– րակի Նոյ. 5, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Աւետիս (Նոէլ) Թիֆթիկճեան, փեսան ընկ. Սի– մոն Աւտոյեանի, իր ողբացեալ մօր ՄԱ– ՐԻԱՄԻ, մեծ–մօր ԵՒԱ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ, մօրեղբօր ԹՈՐՈՍ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ, մահա– ցած Փարիզ, յիշատակին, հոգեհանգստ– եան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կի– րակի առաւօտ (Նոյ. 5) Սէն–Ժեռմի Ս. Սահակ–Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ:

×

Այրի Տիկին Արամ Ճէնազեան եւ զա– ւակները՝ Վարուժան եւ Մանուշակ ինչ– պէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագա– ները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստ– եան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ ե– կեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազ– գականին՝

ԱՐԱՄ ՃԷՆԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան 50 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի Սոնա Պիպէր– եանի կսկծալի մահուան առթիւ:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վալանսէն Պ. Յ. Կուտեան մէկ տարե– կան «Յառաջ» կը նուիրէ իր ազգականին՝ Պ. Պօտոսեանի (Մոնթրէալ):

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Զպուքճեան (Պուռ լա Ռէն) 30 Ֆր. կը նուիրեն Առնուվիլի Վա– րագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ (ստանալ «Յա– ռաջ»էն) եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ի Պր. Քէօ– թահեանի հոգեհանգիստին առթիւ:

×

ՆԻՍԷՆ Տէր եւ Տիկին Գեղամ Խոսրով– եան 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի Յա– րութիւն Գրիգորեանի մահուան առթիւ:

Տիկին Հ. Գրիգորեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՕՔ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Պատուոյ դաշտը ինկած Հայերու յի– շատակին կատարուելիք արարողութեան (Նոյ. 1, 1972 Վերտէօն) կազմակերպիչ– ները ցաւով կը յայտնեն թէ թերնիք պատճառներով պարտաւորուեցան յետա– ձգել այդ արարողութիւնը թուականի մը, որ պիտի ճշդուի յետագային»:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՄՕՆՄՕՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի եւ Անտիյլի հանգստեան տուներուն մահացած պատսպարեալներու հոգւոյն, այս տարի եւս Նոյեմբեր 5ի առաւօտ ժամը 10ին, հոգեհանգստեան պաշտօն – պատարագ տեղի կ՚ունենայ Մոնմորանսիի հաստատութեան (44–50, Ավընիւ Շարլ տը Կօլ), հովանաւորու – թեամբ Կաթող. Պատուիրակ եւ առաջ – նորդ Փարիզի Հայոց Սերովբէ Արք. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Յաւարտ պատարագի, օրուան հանդի– սաւորեալ եւ Սերովբէ Արք.ի ներկայա– ցուցիչը պիտի այցելեն Մոնմորանսիի գե– րեզմանատունը աղօթելու համար վախ – ճանած պատսպարեալներու շիրիմներուն վրայ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ.

ԱՐՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼԻ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւա– քատեղին:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ .Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն շնոր– հակալութեամբ ստացած է Պր. Հայկազ Յակոբեանէ 50 Ֆր. Գ. Իփէկեան ակումբի բարեզարդման համար, ի յիշատակ իր քրոջ մահուան 10րդ տարելիցին:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջանային Կոմիտէի
մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն:
Շաբաթ, Նոյեմբեր 4, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս 5րդ Թաղամասի Քաղաքա– պետարանի սրահը:
Place du Panthéon, Métros : Saint-Michel et Luxembourg
Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ
« LES BALLETS ARMENIENS »
Ղեկավարութեամբ ԵՒԱ ԱՐԶՈՒԵԱՆԻ
Կ՚երգէ ՕՐ. ԱՅՏԱ ԷՄԻՐԵԱՆ
Երգեր եւ նուագախումբ ղեկավարութեամբ ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ
ՊԱՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ
Խօսնակ ընկ. Գր. Ամիրայեան
Ճոխ պիւֆէ — Մուտք 10 ֆր. — ուսանող, զինուորներու համար կէս գին

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Նոյեմբեր 4, ժամը 21ին
SALLE MAZENOD
Պատուոյ նախագահ.— Երեսփոխան – քաղաքապետ՝ ԿԱՍԹՈՆ ՏէՖԷՌ
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն եւ Նոր Սերունդին:
Կը նախագահէ ընկ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔէՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսին ընկերներ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ և ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ
Գեղարուեստական բաժին
մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի (երգ, պար, արտասանութիւն)
Լուսարձակով ցուցադրութիւն մեր յեղափոխական դէմքերու:
ՇԱԲԱԹ ժամը 14էն սկսեալ ցուցահանդէս նոյն սրահին մէջ: Յեղափոխական դէմ– քեր, նկարներ, նամակներ եւ դաշնակցական հրատարակութիւններ

×

ԿՌԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նօթնեղբայրեան
ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Շաւարշ Նարդունի խումբին:
Կը նախագահէ ընկ. ՂԵՒՈՆԴ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Կիրակի, Նոյ. 5, ժամը 15.30ին, Ռիւժէի սրահը: Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդին կողմէ:
Ճոխ պիւֆէ — Մուտքը ազատ է

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Լիբանանայ տաղանդաւոր երգչուհի

ԹԱԳՈՒՀԻ ԹԷՔԵԱՆ

Վկայեալ Պէյրութի Պետ. Երաժշտանոցէն
կուտայ իր միակ երգահանդէսը 9 Նոյեմբեր, Հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին,
ՕԹԷԼ ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ սրահին մէջ:

Յայտագրին մաս կը կազմեն.— Կոմիտաս Վարդապետ, Կանաչեան, Սպեն – դիարեան, Գ. Ալէմշահ, Տիգրանեան, Յարութիւնեան եւ, միջազգային հռչակի տէր Տըպիւսի, Վէրտի, Շուպէրթ եւն.:

Մուտքի տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Բարեգործականի Տիկիններուն եւ Հանդիսութեան օրը՝ կիչէն, ինչպէս նաեւ Բարեգործականի Քարտուղարու– թեան մօտ, 7 Ռիւ Փափէր, Հեռ. 54–16–50

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Լիոնի համալսարանի հայերէնի դասա– ւանդութիւնները կը սկսին Նոյեմբեր 8ին, ամէն Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրե– րը: Մանրամասնութեանց համար դիմել քարտուղարութեան, Փասթէօր փողոց, թիւ 74:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՐ ՇԷՆՔԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Այրի Տիկ. Զրուանդեանց եւ Տէր եւ Տիկին Սողոմոնեանց 2000 Ֆր.:

Ճիպիլեան Ռոպեր 2000 Ֆր.:

Փափազեան եղբայրներ 1500 Ֆր.:

Արթինեան Շարթ 1000, Ապունաեան Ս. 1000, Ալթունեան Ն. (Պոլիս) 500, Ջա – քարեան Միհրան 500, Տամլամեան Ս. 500 Ֆր.:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Եէնդոեան Արշակ (Աշոտ) Մինասի, ծնած 1909 թուին, կը փնտռուի իր կնոջ Վե– րոնիքայի եւ զաւկին Մինասի կողմէ, Երեւան:

Ենթակայէն կամ զինքը ճանչցող հայ– րենակիցներէն կը խնդրուի գրել՝ Մա – նուէլ Հէլվաճեանի՝

3, Rue du Rivage
ST. CHAMOND 42.400

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11 ՇԱԲԱԹ ՕՐ
ԺԱՄԸ 20ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՇ ԳԻՇԵՐ
Salle Voltaire, rue Voltaire

Գեղարուեստական Բաժին
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն–Մօրիսի մասնաճիւ– ղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Արամ Ճէլօյեանէ 50 Ֆր. իրենց երկուորեակներու ծնունդին առթիւ:

Նաեւ շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. Պր. Յովհ. Ճէլօյեանէ իր ապա– քինման առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւ– նը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆ. այրի Տիկին Մարիամ Փաչայեանէ, իր մօր Ծնունդ Զամասանեանի մահուան քա– ռասունքին առթիւ:

×

Ալֆորվիլի Մշակութային վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր այրի Տիկին Մարիամ Փաչայեանէ իր մօր Ծնունդ Զամասանեանի մահուան քառա– սունքին առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի վարչու– թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 30 Ֆր. Տիկ. Թագուհի Բաղումեանէ, Մ. Լժ– տահարեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՍԷՆ - ՇԱՄՕՆ

« ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ »

Միութիւնը պիտի տայ նաեւ պարան– ցիկ երեկոյթ մը՝ 18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Քաղաքապե – տարանի խրախճանքի սրահին մէջ:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԵՐԵԿՈՅ

Նախաձեռնութեամբ
Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան
Ուրբաթ 17 Նոյ. երեկոյեան ժամը 20.45ին
Օթէլ Մոտէռնի սրահին մէջ
Place de la République — Paris
Կը նախագահէ ԱՍԱՏՈՒՐ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ
Կը խօսի ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆ
Նիւթ ունենալով՝ Երգիծանքը եւ Ծիծաղը հայ գրականութեան մէջ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՇԱԲԱԹ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 4 NOVEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.556
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.556

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱ՛ՌՔ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Անցեալ դարու վերջին տասնամեակին [illegible] կեանքի կոչուած՝ ութսուներկու տարեկան է այսօր Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը։

Ամբողջ 82 տարի ազգի ծառայութեան է դրած Հայութեան այս մեծագոյն կազմակերպութիւնը, արտայայտիչը հայ բաղձանքին, պաշտպանը ազգի քաղաքական պահանջներուն։

Իր կեանքի երեսուն տարիները ապրեցաւ Երկրի մէջ, հայ ժողովուրդի կողքին։ Քսանեւութ տարեկան առոյգ երիտասարդ էր, երբ 1918 Մայիս 28ին, Մեծ Եղեռնէն երեք տարի վերջ, արեան ճապաղիքներու մէջէն ստեղծեց անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, «իր քաջ որդւոց սուրբ արիւնով»։

Աւելի քան կէս դարէ ի վեր տարագիր՝ հայ ժողովուրդին պէս, Դաշնակցութիւնը սփիւռքի անսահման տարածութեանց վրայ հոգեւին նուիրուած է հայապահպանման սրբազան գործին։

Հեռու է հայրենիքէն, սակայն տեւական ներկայութիւն է արտասահմանի այն բոլոր մօտաւոր ու հեռաւոր անկիւններուն մէջ, ուր ծուարած է ափ մը Հայութիւն, – զաւակները կամ թոռները ահաւոր փոթորիկէն ճողոպրած բեկորներու։

Ո՞ւր է գաղտնիքը Դաշնակցութեան յարաճուն կենսունակութեան, մշտանորոգ թարմութեան ու նախանձելի երկարակեցութեան։

Ինչպէ՞ս է, որ յիսուներկու տարիէ ի վեր հայրենի ծոցէն կտրուած, ա՛յնքան երկար կը դիմանայ հաստատամիտ կանգնելով, կուրծք տալով աջէն ու ձախէն, հարաւէն ու հիւսիսէն փչող ամեհի փոթորիկներու։

Գաղտնիքն ա՛յն է, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր աւիշը կը ստանայ հայ ժողովուրդէն։ Կը թարմանայ ու կ'երիտասարդանայ անընդհատ։

Շնորհիւ իր քաղաքական, մշակութային ու երիտասարդական կազմակերպութեանց՝ հին սերունդին կը յաջորդէ նորը։ Ջահը կը փոխանցուի սերունդէ սերունդ, ձեռքէ ձեռք, միշտ բոցավառ։

Գաղտնիքը այն նուիրական ու յաւերժական գաղափարականն է, որ իր հիմնաքարերը կ'առնէ հայ ազգին։ Գաղափարական, որ կը բխի տառապակոծ մեր ժողովուրդի հոգիէն ու կ'արտայայտէ անոր ապրելու եւ յաղթելու աննկուն կամքը։

Անկախ Հայաստանի հիմնադիր՝ Դաշնակցութիւնը հետեւողական իր գոյութիւնը արդարացնող հիմնական նպատակին, տէր ու պաշտպան կը կանգնի Հայ Դատին։

Ու Հայ Դատը կը նշանակէ հող եւ ազատութիւն։

Հո՛ղ կը պահանջենք մենք՝ պանդուխտ Հայերս ի սփիւռս աշխարհի։ Կ'ուզենք տիրանալ մեր պապենական դարաւոր հողերուն, որոնք բռնագրաւուած կը մնան մեր դարաւոր թշնամիին կողմէ։

Հո՛ղ կը պահանջեն Հայաստանի մեր եղբայրները, մանաւանդ երիտասարդները։

Հայրենիք ու սփիւռք եղբայրացած՝ հայրենասիրական նոյն զգացումներով են տոգորուած։ Կը ներշնչուին ազգային նոյն գաղափարականով։

Աւելի քան ութ տասնեակ տարիներէ ի վեր Դաշնակցութեան ցանած սերմերը ծիլեր կ'արձակեն։

Նոր սերունդի հոգիին մէջ լոյսեր կը ծաղկին ու յոյսեր կը ծնին։

Փա՛ռք Դաշնակցութեան։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒՍԷՅՆ ԵՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Պէյրութի երկու թերթեր արձագանգ կը հանդիսանան կարգ մը լուրերու ըստ որոնց Հիւսէյն Թագաւորը համաձայն է պաղեստինեան Պետութեան մը ստեղծման Այսրյորդանանի մէջ։ Այս հողամասը որ 1967ի Յունիսեան օրերէն ի վեր գրաւուած է Իսրայէլի կողմէ, մաս կը կազմէր նախկին Պաղեստինին եւ անոր անհետացումէն ետք 1948ին կցուած էր Յորդանանի կողմէ։ 800էն 900 հազար պաղեստինցի կ'ապրին հոն։

Անցեալ Մարտին, Հիւսէյն Թագաւորը առաջարկած էր որ պաղեստինեան նահանգ մը հիմնուի արաբ միացեալ թագաւորութեան մը մէջ, որու թագաւորը կ'ըլլար ինք։ Ֆետայիները մերժած էին այս ծրագիրը, որ մեծ խռովութիւն յառաջ բերած էր արաբ յառաջդիմական աշխարհի մէջ, ուր կը ներկայացուէր իբրեւ փորձ մը պաղեստինեան հարցը մէջտեղէն վերցնելու։ Հիւսէյն ձգած էր որ մտքերը հանդարտին եւ հետեւողական կերպով աշխատած էր ձեւ տալ իր ծրագրին գործադրութեան։ Պարզ է որ «պաղեստինեան գաւառը» կրնայ հիմ ծառայել պաղեստինեան Պետութեան մը ինչ որ սինէ քուա նոն պայմանն է հարցին լուծման։

Պէյրութի Լը Սուար օրաթերթը, հիմնուելով արաբ դիւանագիտական աղբիւրներու վրայ, կը գրէ թէ Հիւսէյն պատրաստ է հրաժարելու որեւէ պահանջէ Այսրյորդանանի վրայ ի նպաստ Պաղեստինցիներուն, Միջին Արեւելքի ապագային ամբողջական կարգադրութեան մը շրջագիծին մէջ։ Նոյն թերթին համաձայն դիտումնաւոր կերպով է որ Հիւսէյն նախատեսած է «պաղեստինեան գաւառ» մը եւ ոչ՝ ազատ Պետութիւն մը «որովհետեւ, եթէ Պետութիւն մը ըլլար, իր ծրագիրը պիտի բախէր Իսրայէլի ընդդիմութեան, այլ խօսքով՝ Միացեալ Նահանգներու ընդդիմութեան ու նաեւ այլ մեծ Պետութեանց, բացի թերեւս Չինաստանէ եւ Խորհ. Միութենէ»։

Այս վարկածը կը համապատասխանէ Հիւսէյնի յայտարարութեան, զոր Յորդանանի Թագաւորը ըրած է լիբանանեան Մակազին շաբաթաթերթին։ Յայտնելէ ետք թէ Պաղեստինցիները եւ Յորդանանցիները միացած են անքակտելի կերպով, Թագաւորը կ'աւելցնէ «Բայց եթէ Պաղեստինցիներու փափաքն է (արաբ միացեալ թագաւորութեան մը կազմութենէն ետք) իրենք զիրենք անկախ Պետութիւն հռչակել, չեմ ընդդիմանար»։

Ասիկա յատկանշական կը նկատուի պաղեստինեան Ազգ. Խորհուրդի եւ արաբ Արտաքին Նախարարներու ժողովին նախօրեակին եւ այն պահուն երբ Քուէյթ միջնորդութիւն մը կը փորձէ Գահիրէի եւ Ամմանի միջեւ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐԱԿՈՍԻ Ֆրանսայի հիւպատոսը՝ Ռոժէ Թիւր ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ, երբ ռումբ մը պայթեցաւ հիւպատոսարանին մէջ։ Երեք երիտասարդներ, որոնցմէ մին կին, հիւպատոսարան մտնելով անշարժութեան կը մատնեն հիւպատոսն ու երկու գործակիցները, ապա ռումբ մը զետեղելով կը մեկնին։ Ռումբը յետագային կը պայթի։ Կ'ենթադրուի, թէ երիտասարդները կը պատկանին պասք ազգայնական գաղտնի կազմակերպութեան մը։ Ռումբի պայթումի պատասխանատուութիւնը ստանձնած է «Մուրճ եւ մանգաղի համայնավար խմբակցութիւնը»։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒ Հանրապետութեան ղեկավարութենէն հրաժարեցաւ Քոչա Փոփովիչ, որ հին եւ մօտ գործակիցն էր Թիթոյի։ Վերջերս Արտաքին նախարարն ալ հրաժարած էր։

ԴՐԱՄԸ «սղեց» Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մէջ։ Արդարեւ երկու երկիրներն ալ բարձրացուցին վարկի սակը։ Ֆրանսա նոր սակ նշանակեց 6,50 % (նախապէս 5,75) եւ Պոն՝ 4 (նախապէս 3,50)։ Ֆրանսայի սակը ներկայիս ամէնէն բարձրն է։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ Էզրա Փաունտ մեռաւ առջի օր, Վենետիկի մէջ։ Արդի բանաստեղծութեան Այնշթայնը նկատուած էր ոմանց կողմէ, մինչ ուրիշներ որեւէ արժէք չէին տար։ Ծնած էր 1885ին։

ՃՇԴՈՒՄ.— Նոյեմբեր 1ի խմբագրականին մէջ Ա. սիւնակ վարէն վեր 12րդ տողը կարդալ այսպէս.—

«... երբ Կիլիկիոյ պարպումէն եւ Իզմիրի աղէտէն ետք Ֆրանսա եկան հայ Լեգէոնականները, Ընկերակցութիւնը, եւայլն»։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտեմբեր 27)

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Հոկտ. 25ին, Երեւանի Նկարիչի Տան մէջ բացումը կատարուած է նկարիչներու յոբելենական ցուցահանդէսին։ Բացման առթիւ հանդիսաւոր արարողութիւն տեղի ունեցած է եւ խօսք առած է Մշակոյթի նախարար՝ Ռ. Պարսամեան։ Նախարարը շեշտած է թէ ներկայ ցուցահանդէսը որ կ'արտացոլէ հայկական կերպարուեստի նոր վերելքը, ստեղծագործական հաշուետուութիւն մըն է որով հանդէս կուգան հայ նկարիչներու բոլոր սերունդներու ներկայացուցիչները։

Հայաստանի նկարիչներու Միութեան նախագահը՝ Ս. Սաֆարեան յայտնած է թէ Հայաստանի արուեստագէտները պարտականութեան եւ պատասխանատուութեան զգացումով են պատրաստուած այս ցուցահանդէսին։

Այցելուները հետաքրքրութեամբ կը ծանօթանան արուեստագէտներու նոր աշխատանքներուն՝ կտաւներ, քանդակներ եւ այլ գործեր։ Իրենց գործերը ցուցադրած են.— Գ. Գիւրջեան, Գ. Խանջեան, Մ. Աբեղեան, Ե. Քոչար, Է. Իսաբէկեան, Ա. Կալենց, Գ. Գրիգորեան (Ջոտո), Մ. Աւետիսեան, Ա. Յարութիւնեան, Ս. Բաղդասարեան։ Ե. Սաւայեան, Գ. Աղասեան, Մ. Արզումանեան եւ ուրիշները իրենց գործերը նուիրած են Արփի-Սեւան կառոյցի հերոսներուն եւ հողը մշակողներուն։

×

ՄԱՅՐ ԹԱՏՐՈՆԻ «ՈՍԿԷ» ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Հայաստանի պետական թատրոնի հիմնադրութեան յիսնամեակին առթիւ, «Արմէնփրէս»ի Մոսկուայի թղթակիցը՝ Լեւոն Ազրոյեան տեսակցութիւններ ունեցաւ անուանի հայ արուեստագէտներու, գիտնականներու եւ պետական դէմքերու հետ, անոնց խօսքը արձանագրելու համար «Գ. Սունդուկեան» Թատրոնի մասին։

Անաստաս Միկոյեան.— Յիսուն տարին պատմութեան համար այնքան ալ մեծ ժամանակաշրջան մը չէ, բայց «Գ. Սունդուկեան» Թատրոնը կրցաւ մեծ ճամբայ կտրել՝ արժանանալով ընդհանուր գնահատումի եւ յաջողեցաւ դառնալ Խորհ. Միութեան լաւագոյն թատերական օճախներէն մէկը։

... Այսօրուան պէս կը յիշեմ առաջին հանդիպումս Փափազեանի հետ։ Երեսունական թուականներուն էր, Մոսկուայի մէջ։ Մեծ Թատրոնին մէջ կը բեմադրուէր «Օթելլօ»ն։ Գլխաւոր դերը ստանձնած էր Վահրամ Փափազեան, որ նոր վերադարձած էր արտասահմանէն։ Թատրոն եկած էին կառավարութեան անդամները։ Փափազեան իր դերը կը ներկայացնէր ֆրանսերէն։ Ես մտահոգ էի, թէ արդեօ՞ք ֆրանսախօս Օթելլօ – Փափազեանը «ընդհանուր լեզու» պիտի գտնէ իր ռուս խաղընկերներուն հետ։ Սակայն առաջին իսկ տեսարանը փարատեց մտահոգութիւնս։ Մինչեւ այսօր կը յիշեմ վերջին տեսարանը, երբ նախանձէն խելագար Օթելլօն կը խեղդէ Դեզդեմոնան։ Փափազեան այնքան տարուած էր իր խաղով, որ երկար ժամանակ չէր ձգեր խաղընկերուհիին կոկորդը, դահլիճին մէջ շշուկներ ծայր տուին։ Սակայն ամէն բան բարեյաջող ընթացաւ... դերասանուհին ողջ մնաց, իսկ խաղը կատարեալ էր։

Յովհաննէս Բաղրամեան.— Ամէն անգամ որ Հայաստան կուգամ կ'աշխատիմ ներկայ գտնուիլ Մայր Թատրոնի ներկայացումներուն. ամէն անգամ ալ կ'ուրախանամ։ Ինծի համար չափազանց հաճելի է դիտել Ա. Շիրվանզադէի «Պատուի համար»ը եւ «Քաոս»ը, մանաւանդ վերջինը։ Կենսախինդ է Ա. Պապոյեանի «Աշխարհն այս, շուռ է եկել» կատակերգութիւնը։ Առանձնապէս լաւ կը խաղայ Գուրգէն Ջանիբեկեան։

Մեր Թղթակիցներու Ուշադրութեան

9րդ թաղամասի թղթատարի անօրէնութիւնը «Յառաջ»ի իբրեւ պաշտօնական հասցէ կ'ընդունի միայն 32 Ռիւ տը Թրէվիզը (ուր արձանագրուած է իր Ռէժիսթր տը Քոմէրսը) բայց առժամապէս համաձայնած է 17 Ռիւ Պլէօ յանձնել մեր սովորական հասցէին ուղղուած բոլոր թերթերն ու նամակները, խնդրելով ժամառաջ պաշտօնական ձեւակերպութիւններն ընել վերջնական կարգադրութեան համար, պաշտօնական նոր հասցէի մը։ Այս կարգադրութիւնը կրնայ ըլլալ սակայն միայն երբ տեղ մը գտնուի ու փոխադրուինք։ Մինչ այդ կը խնդրենք ուրեմն մեր թղթակիցներէն որ շարունակեն օգտագործել մեր սովորական հասցէն (Ռիւ տը Թրէվիզ)։

Այս պայմաններու տակ, աւելորդ է ըսել որ աւելի քան երբեք [illegible] բնոյթ կը ստանայ «Յառաջ»ի տեղափոխումը, ինչ որ դիւրին գործ ալ չէ, բնականաբար։

Կը մնայ մեզի խորի՛ն շնորհակալութիւններ յայտնել Ազգ. Տան (ան)պատասխանատուներուն որոնք 24 ժամուան մէջ այս անել կացութիւնը ստեղծեցին «Յառաջ»ի համար, խնդրոյ առարկայ դարձնելով նոյնիսկ անոր հրատարակութիւնը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆԻ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Երիտասարդը պէտք է ոգեկան բարձունք ունենայ, ուր մագլցէ ճիգով։ Ա՛յդ է իր կոչումն այս աշխարհի մէջ. մնացածը հող է ու մոխիր։ Արդ՝ ունիք այդ բարձունքը եւ եթէ չունիք՝ չէ՞ք կարծում, որ պէտք է ունենաք։

Ուտող ու վայելող երկոտանու վիճակից վերանալ դէպի մարդը սաւառնող. ա՛յս պէտք է լինի երիտասարդութեան հողն ու ճիգը, որովհետեւ ա՛յս է նրա կոչումը տիեզերքի մէջ։

Նիցչէն ասում էր. մարդը մի բան է, որ պէտք է յաղթահարուի։ Ճիշդ է այս, բայց պայքարը պէտք է փոխադրել ներաշխարհ եւ այստեղ հարթընթաց մարդուն ճիգով դարձնել վերասլաց։ Ոչ թէ բարձրանալ՝ միւսներին համարելով պատուանդան, այլ բարձրանալ նոյնպէս միւսների համար դառնալով ջահ ու բարձունք։

Ոգու ուժը սլացնելով լուսաւորել ներքին վերելքի ճամբան նմանի առջեւ՝ ա՛յս է կոչումը երիտասարդ մարդկութեան։

×

Երկու հիմնական գաղափարներ կան, որ ազգային գիտակցութեան հիմնաքարերը պիտի կազմեն. կրթութիւն մայրենի լեզուով, կրթութիւն ազատութեան համար։ Հետեւապէս, ազգային – քաղաքական տենչերի արծարծում կրթութեան միջոցով եւ նոր Հայութեան պատրաստութիւն։

Նոր սերունդին պէտք է ներարկել զօրաւոր ազգային գիտակցութիւն քաղաքական իմաստով։ Նրան պէտք է ներշնչել, որ ինքը Հայ է, ուրեմն տարբեր ազգի զաւակ քան այն մարդիկ, որոնց երկրի մէջ ապրում է այսօր, որ նա ունի մի բնիկ հայրենիք։

Նրան պէտք է ներշնչել, որ իր ազգը ընդունակ է հանրօգուտ ազգային մշակոյթ ստեղծելու, որի ապացոյցը տուած է դարերի ընթացքին եւ որ այդ մշակոյթը կարող է զարգանալ ու արմատանալ միմիայն ազատ պայմանների մէջ եւ սեփական հայրենիքում։

Նրան պէտք է համոզել, որ այս մեծ գործի համար անհրաժեշտ է, որ նա Հայ մնայ եւ Հայ պահէ իր սերունդը եւ թէ ինքն ու իր ընկերները չկարենան ստեղծել ազատ Հայրենիք ու Պետութիւն՝ այդ սրբազան տենչը պէտք է փոխանցեն իրենց զաւակներին։

Պէտք է սովորեցնել խստօրէն տարբերել ազգութիւնը դաւանանքից, հասկացնելով որ ազգութիւնը մէկ, մինչդեռ դաւանանքները կարող են մի քանի լինել, որ կրօնը մարդու կապն է իր Աստծու հետ, իսկ ազգութիւնը մարդու կապն է հայրենիքի եւ մշակոյթի հետ, որ երկուսն եւս նկատի ունեն յաւերժական կեանքը, բայց մէկն անձնական կեանքի տեւողութիւնը հանդերձեալի մէջ, միւսն ազգային կեանքի տեւողութիւնն այս աշխարհում, որ մարդկային ինքնագիտակցութեան այս երկու ձեւերը — դաւանական եւ ազգային — իրար չեն ժխտում իբրեւ սկզբունք եւ նպատակ. որովհետեւ նրանք գոհացնում են տարբեր տարբեր պահանջների. մէկն անձնական է, միւսը՝ հանրային. մէկը հաւաքում է նոյն դաւանութեան անդամներին, միւսը՝ նոյն ազգութեան զաւակներին։

Դաւանական խմբերը ազգի ծոցի մէջ են ապրում եւ ազգի մասերն են կազմում, մինչդեռ ազգն իր դաւանական խմբերով միասին համայն մարդկութեան մէկ ուրոյն անդամն է եւ պէտք է միւս անդամներին լինի նոյնիրաւ։

×

Միայն միատեսակ տենչ եւ կամք ստեղծելով գաղութների մէջ կարելի է կղզիացած Հայութիւն պահել օտար ազգերի ծովերում։

Այսպիսով, ազգային գիտակցութեան պայծառացումը եւ նրա տարածումը գաղութների մէջ միակ միջոցն է ազգի պահպանութեան մինչեւ ա՛յն օրը, երբ բաւական ընդարձակ հայրենիք ունենանք, որ կարենայ իր տարագիր զաւակներն ընդունել եւ այդ հայրենիքը բաւարար պայմաններ ունենայ՝ իր զաւակներին մարդավայել կեանքով ապրեցնելու։

×

Որքան ալ ցանկալի լինէր, որ Հայութիւնն ապրէր համախումբ իր հողի վրայ, բայց պայմանների բերումով մենք պէտք է ունենանք երկու Հայութիւն — դուրսի ու ներսի։

Երկուսն ալ ենթակայ են մեծ ազդեցութեանց։ Պէտք չէ խորշել ազդեցութենէ։ Ոչ թէ կապկել, այլ համադրել։ Բայց զօրաւորն է, որ կարող է համադրել, անզօրը հետեւորդ է միայն։

Մեր հներն եղած են զօրաւոր եւ կրելով բազմազան ազդեցութիւններ մնացած են ինքնատիպ։ Մենք ամէն հնար ու հիմք ունինք զօրաւոր լինելու. պէտք է միայն որ ինքներս լաւ ճանաչենք։

×

Ամէն տեղ, ուր Հայն ապրում է, որքան եւ լայն քաղաքացիական իրաւունքներ ունենայ, որքան եւ նոյնիրաւ դառնայ բնիկ տարրին — նա միշտ հիւր կը նկատուի եւ հիւր կը զգայ իրան, եթէ չարունակէ իբր Հայ ապրել իր ուրոյն մշակութային կեանքով ու լեզուով։ Եւ այն օրը նա կարող է երկրի տէրերից մէկը նկատուել եւ քաղաքական իրաւունքներ ունենալ, երբ հրաժարի իր ուրոյն ազգայնութիւնից, մշակոյթից եւ լեզուից, եւ դառնալ պուլկար՝ Պուլկարիոյ մէջ, արաբ՝ Սուրիա եւ Եգիպտոս, յոյն՝ Յունաստանում, եւայլն։

Քաղաքական լիւ իրաւունքներ ամէն ազգ միմիայն իր հայրենիքում կարող է վայելել, այսինքն այն երկրի մէջ, որ իրն է միայն եւ ուրիշ ոչ ոքի չի պատկանում։ Որքան եւ հիւրընկալը բարեկամ լինի՝ հիւրն իրան ազատ կարող է զգալ միայն իր տան մէջ։

Ոչ ոք կարող է ազատ զգալ իրան օտար երկրի մէջ։ Ամէն ազգ պէտք է իր հայրենիքն ունենայ։

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԻՄԱՍՏԸ

1925ին է որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 10րդ ընդհանուր ժողովը հաստատեց «Դաշնակցութեան Օր»ը։

Դաշնակցութեան օրը, բառին բուն իմաստով, վերյիշումի, համարատուութեան եւ ուխտի օր մըն է։

Վերյիշում՝ հերոսներու անմահ փաղանգին, որոնցմէ տասնեակներու անունները բոլորին շրթունքներու վրայ են, բայց հազարեակներ կը մնան անյայտ։ Անոնք ունէին հաւատք մը, հայրենիքի եւ ազատութեան գաղափարը, որուն համար կռուեցան մինչեւ վերջին փամփուշտը, արծարծելով Անմահ Բոցը իրենց արեան կաթիլներով։ Անոնք բարձրացան անմահութեան սանդուխներէն վեր ու դարձան յաւերժ հսկաները Հայոց Ազգին։ Կ՚երգենք ու կը հիւսենք անոնց փառաբանութեան օրհներգը։

Երկրորդ իմաստը՝ համարատուութիւն։ Համարատուութիւն Դաշնակցութեան կատարածին, անցեալ եւ ներկայ գործունէութեան։ Զգենք առաջին երեսուն տարիները, որոնք արդէն իսկ պատմութիւնը առած է իր ծոցին մէջ, արձանագրելով իր վճիռը ոսկէ տառերով և աւելի ծանրանանք Դաշնակցութեան սփիւռքի գործունէութեան շրջանի վրայ։ Դաշնակցութեան հիմնական նպատակն է սփիւռքի Հայ գաղութներու հայապահպանումը եւ հասնող սերունդներու հայեցի դաստիարակութիւնը, զարկ տալով դպրոցական ու մշակութային գործին, մամուլին, պատանեկան ու երիտասարդական շարժումներու ստեղծման։ Դաշնակցութիւնը դրական կերպով սատարեց գաղութներու ներքին կազմակերպման՝ ազգային մարմիններու կազմութեան։ Եթէ Դաշնակցութիւնը այսօր ներկայ է Փիզիքապէս Արտահայաստանի մէջ իբրեւ ազգային կեանքի ղեկավար, ներկայ է նաեւ Հայաստանի մեր գաղութներուն մէջ իբրեւ ապրում ու գաղափարաբանութիւն։ Կազմակերպական ու մշակութային խաղաղ աշխատանքին հետ զուգընթաց կը յառաջանայ քաղաքական գործունէութիւնը։ Զմռոնանք եղեռնի պատասխանատուներու ահաբեկումները եւ Թուրքիոյ քրտական շարժումներու քաջալերանքը։ Սակայն այսօր քաղաքական հիմնական առաջադրանքն ու մտահոգութիւնը կը մնան Հայ Դատի հետապնդումը՝ իր քաղաքական, դիւանագիտական եւ այլ բազմաթիւ երեսներով։ Ի նպաստ հայկական իրաւունքներու եւ պահանջներու ծանօթացման ու իրագործման, Դաշնակցութեան կազմակերպչական մեքենան մնայուն լարուածութեամբ կը գործէ գաղութէ գաղութ, օգտագործելով միջազգային խորհրդաժողովները եւ քաղաքական հնարաւոր յարաբերութիւններ։ Դաշնակցութիւնը, համայն Հայութիւնը կը նկատէ իբրեւ հայկական արդար դատի իրաւատէր ու պահանջատէր, իր վերջնական տեսակէտը միշտ ըլլալով՝

«Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի ստեղծում՝ Ուիլսընեան սահմաններով»։

Դաշնակցութեան օր՝ նաեւ ուխտի օր է։ Ուխտի օր ապրող եւ գալիք սերունդներուն համար, որոնք աննկուն հաւատքով եւ անխորտակ կամքով պարտաւոր են շարունակել անհաւասար բայց ոչ անյոյս պայքարը, ուժ, կամք, հաւատք, վճռականութիւն, եռանդ ստանալով հայ ժողովուրդի մշանջենական կանթեղէն, որուն հիւթն է մեր անհամար հերոսներու, անանուն զինուորներու արիւնը։

Ուստի, որքան յիշատակի ոգեկոչում, նոյնքան ուխտի ամրապնդում, որքան անցեալի հաւատք, նոյնքան ապագայի յոյս։ Դաշնակցութիւնը պիտի մնայ պատնէշի վրայ որքան ատեն որ Հայուն դրօշը ծալած է իր թեւերը ու չէ ստացած դրօշը Ազատ, Ինքնավար Թռիչք մը։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄԱՀ

Պէտք է ուտել՝ ապրելու համար, եւ ոչ ապրիլ՝ ուտելու համար։

ՍՈԿՐԱՏ

Առողջ մարդիկ կը սիրեն կեանքը։

ՀԱՅՆԷ

Անօգուտ կեանքը – անժամանակ մահ է։

ԿԷՕԹԷ

Երիտասարդները կրնան մեռնիլ, ծերերը պէտք է։

ԼՈՆԿՖԵԼԼՕ

Կը մեռնիս միայն մէկ անգամ, բայց արդէն երկար ժամանակով։

ՄՈԼԻԷՐ

ԵԳԷԱԿԱՆԻ ԴԻՑՈՒՀԻՆ՝ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ ԵՒ ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յունական բանակը չգոհանալով Իզմիրն ու շրջանը գրաւելով, շարունակեց իր խօլ արշաւը։ Իրար ետեւէ գրաւեց Փոքր Ասիոյ ներքին քաղաքները ու հասաւ Էնկիւրիի առջեւ։ Եւ սակայն, Յոյներու Իզմիրը գրաւելէն քանի մը օր ետք, Մուսթաֆա Քէմալ կը մեկնէր Պոլսէն եւ 19 Մայիսին կը հասնէր Սամսոն։ Այդ օրէն կը սկսէր Թրքական վերջին յեղափոխութիւնը։ Տամատ Ֆէրիտ փաշայի դահլիճը իր կեանքը կ՚երկարաձգէր Անգլիացիներու եւ Ֆրանսացիներու օժանդակութեամբ։

22 Յունիսին Քէմալ Ամասիայէն շրջաբերականով մը կը դատապարտէր օրուան կառավարութեան ապիկարութիւնը։ 23 Յուլիսին Էրզրումի մէջ կը գումարուէր ժողով մը ուր Քէմալ նախագահ կ՚ընտրուէր եւ Թուրքիոյ անկախութեան ու ազգային միասնականութեան բանաձեւ մը կը քուէարկուէր, որ 4 Սեպտեմբերին Սըվազի համագումարը պիտի վաւերացնէր։

Այս շարժումներէն ետք յանկարծ դէպքերը կը շրջին։

Յունական բանակին խոյանքը կասած էր Սաքարիոյ առջեւ իր կրած պարտութեամբ։ Բանակին նահանջը եւ քայքայումը սկսած էր. ու այս անգամ քէմալական ուժերն էին, որ յաղթական սլացքով կը յառաջանային, վերադրաւելով բոլոր կորսուած հողերը եւ կ՚ուղղուէին դէպի Իզմիր։

Անձեռնհաս կը նկատեմ ինքզինքս հանգամանօրէն վերլուծելու այս քաղաքական ու զինուորական իրերայաջորդ դէպքերը։ Սակայն, հիմնուելով կարգ մը վաւերական տուեալներու վրայ, կարելի է առանց վարանումի ըսել որ Փոքր Ասիոյ աղէտալի կորուստը եւ հելլէն բանակի կազմալուծումը եթէ մասամբ մը հետեւանքն էին Հելլէններու կուսակցական բուռն պայքարներու, զինուորականներու եւ կառավարութեան գործած անկներեւ սխալներուն, իրական է նաեւ որ Հելլէնները, ինչպէս Հայերը, զոհը եղան մանաւանդ եւրոպական մեծ ազգերու չիւլ հաշիւներուն։ Ատոնց համարտութիւններէն օգտուեր էին սուլթանները, այս անգամ քէմալականներուն էր կարգը, որոնց զինեցին անամօթաբար ու առանց խղճահարութեան։ Ատոնց տուած զինամթերքով Քէմալ յաջողեցաւ ծովը թափել յունական ուժերը։ Հազարաւոր յոյն զինուորներ գերի ինկան։ Բրիտանեանները ջարդուեցան անխնայ։ Կարծէք չէր բաւեր Հայութեան կրած կորուստը Մեծ Եղեռնին, Իզմիրի մէջ ալ տուաւ հարիւրաւոր զոհեր։

Թուրքերը այս անգամ տառացի կերպով գործադրեցին Էրզրումի եւ Սըվազի ժողովներուն բանաձեւերը, նուաճելով Փոքր Ասիական հողերը, հեռացնելով Իտալացիները Եփեսոսի եւ Անթալիոյ շրջանէն, վերջապէս վերադրաւելով Կիլիկիան՝ շնորհիւ Ֆրանսայի պետական մարդոց երկդիմի ու թոյլ քաղաքականութեան։

×

ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ ԱՂԷՏԸ

1922 Սեպտեմբեր 8ի գիշերը Իզմիրը ոչ մէկ իշխանութեան ներքեւ կը գտնուէր։ Նախորդ օրերուն, նախատեսելով քէմալականներու մուտքի ծանր հետեւանքները, հոգեւոր պետերու կողմէ հիւպատոսարաններու մօտ կատարուեր էին դիմումներ քրիստոնեայ ժողովուրդին պաշտպանութեան համար։ Սակայն, ատոնք որեւէ արդիւնք չէին տուած։ Անգլիական հիւպատոսը թելադրեր էր դիմել յոյն հրամանատար Հաճանէսթիի։ Իսկ այս վերջինը յայտարարեր էր որ քէմալական բանակը պիտի չկրնայ Իզմիր մտնել, ամէն միջոց ձեռք առնուած ըլլալով, անոր մուտքը արգիլելու համար...։

Եւ սակայն, Սեպտեմբեր 9–22ի Շաբաթ առաւօտեան ժամը 10ին Թուրք բանակի յառաջապահները, ինչպէս նաեւ անկանոն (պաշըպոզուք) խառնիճաղանճ մը մուտք կը գործէին Իզմիր։ Փասափորթին առջեւ անծանօթի մը կողմէ նետուած ռումբ մը կը վիրաւորէ Թուրք զինուորական մը։ Այս դէպքը ազդանշան մը կը հանդիսանայ Թուրք ամբոխին կողմէ սկըսելու սպանութիւններն ու կողոպուտները։

Հակառակ Առաջնորդարանի վրայ պարզուած Թրքական դրօշակին, կողոպուտները սկսեր էին Հայնոցէն ու շուկայէն։

Լա Մոռ տը Սմիռն գրքին մէջ Ռընէ Փիւօ կը գրէ. — «Հիւպատոսները դիմեցին զօրավար Նուրէտտին փաշային, ներկատարութեան յանձնելով պատահած դէպքերը»։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

(39 – Շար.)

«Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻՆ ԱՂԱՆԵՐԸ»

—0—

ԼԻՈՆ.— Սիրելի «Յառաջ», Ազգային ծոն զուռները փակուելէն մէկ շաբաթ ետք, հրապարակաւ կը հարցնես, թէ «ի՞նչ կը բանին աղաները»:

Սիրելի «Յառաջ», կարծես, թէ նոր եկած ես այս ափերը եւ Վերի Արալի մարդիկը չես ճանչնար, հակառակ անոր որ՝ 47 տարիներէ ի վեր շատ տաք ու պաղ օրեր անցուցած ես: Ապրած ես տարագիր բազմութեան հետ, տխրած ես, երբ անոնց տխրութիւնն ես նշմարած, ուրախացած ես, երբ անոնք ալ ուրախացեր են, քու ցաւդ բաժնած է ժողովուրդը, այն ժողովուրդը, որ ամէն օր հոգեկէս կը տուայտի ազգային մտահոգութիւններով, որուն միակ փափաքն է, նման քու փափաքին, տարագիր Հայութիւնը արժանի բարձրութեան վրայ դնելու ազգային տեսակէտով:

Փոքր ակնարկ մը մեր գաղութին վրայ Միջերկրականէն մինչեւ Սէնի ափերը, ու պիտի տեսնես, որ իսկապէս շատ քիչ է թիւը անոնց, որոնք Ազգ եւ Հայրենիք ամէն բանէ վեր կը դասեն, եւ կ'ուզեն ամէն գնով երախտապարտութիւն մը ունենալ իրենց կողքին՝ ազգային առողջ դաստիարակութեամբ: Մարդիկ կան — եւ պէտք է ըսել հրապարակաւ — որոնց համար նիւթը առաջին կարգի վրայ կուգայ:

Բայց, սիրելի «Յառաջ», վանէ՛ յուսահատութիւնը սիրտէդ, որովհետեւ ամէն ծաղող արեւ իրեն հետ կը բերէ Յոյսի եւ Լոյսի հեռանկարներ. վստա՛հ եղիր, որ աշխատաւոր եւ գիտակից Ֆրանսահայ գաղութը քու կողքիդ է, եւ իր շատ սիրած թերթին համար զոհողութիւն ընելու պատրաստ է, որպէսզի վերջնապէս տեղ մը ունենաս սեփական: Ու չմոռնալ սրբազան առաքելութիւնդ, որուն ուղին 47 տարիներ առաջ գծած էր Շ.ն, որուն միակ մտահոգութիւնը եղած էր այդ օրերուն՝ ապրիլ տարագիր բազմութեան համար եւ ըլլալ անոր ցաւերուն եւ ուրախութիւններուն արտայայտիչը այս ափերուն վրայ, վառ պահելով արմենական խիղճն ու ոգին:

Որովհետեւ ժողովրդային ասացուածքը կ'ըսէ.— «Այս ալ կ'անցնի»:

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Գաղութէ գաղութ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ «Հայ Երաժշտութեան Բարեկամներ»ու ընկերակցութեան «Արաքս» երգչախումբը հիմնադրման 15-ամեակը տօնած է Հոկտեմբեր 23ին, բացառիկ համերգով մը: 1957 Մարտ 1ին, երգահան – խմբավար Ժան Ալմուխեան եւ երաժշտասէր ու գաղափարապաշտ երիտասարդներ հիմը կը դնեն «Հայ Երաժշտութեան Բարեկամներ»ու ընկերակցութեան եւ անոր «Արաքս» երգչախումբին, նպատակ ունենալով ստեղծել փոքր թիւով խմբով բարձր մակարդակի խումբ մը, եւ այդ դիրքէն, իր արժանի բարձրութեամբ տարածել հայ երգը:

Գործունէութեան իր 15 տարիներու ընթացքին, երգչախումբը, իր 60 անդամներով եւ 200է աւելի երգերէ բաղկացած երգացանկով մը համերգներ տուած է Պուէնոս – Այրէս, Գորտոպա, Մոնթէվիտէօ, պետական ձայն – պատկերասփիւռներէ եւայլն, 1965ին, Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակին առիթով, խումբը ազգային եւ պատարագական 24 երգեր քառաձայն մշակումով ներկայացուց հանրութեան: Խումբը կը նկատուի Արժանթինի չորս լաւագոյն երգչախումբերէն մէկը, եւ իր այս հանգամանքով հրաւիրուած է եղած ունենալու եւ Արժանթինը ներկայացնելու 1971ի համաշխարհային ձայնարանութեան 16րդ համագումարին՝ անոր բացման եւ փակման հանդիսութիւնը կատարելով:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ լոյս տեսած է «Հայկական ճարտարապետութեան յուշարձաններ» գեղատիպ ալպոմը, որ հինգ տարուան բծախնդիր աշխատանքի արդիւնք կը նկատուի: Ալպոմը կը ներկայացնէ Անիի, Կարսի եւ Վասպուրականի ճարտարապետական յուշարձաններու այժմու պատկերը: Լքուեր դանձերու գեղատիպ նկարներու կողքին կայ ուսումնասիրական բաժին մը հայերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուներով: Գործը իրականացած է շնորհիւ Համազգային Մշակութային Միութեան եւ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Կարմիրեանի իշխանական նուիրատուութեան (50.000 լիր. ոսկի): Ալպոմի հրատարակութեան առթիւ Համազգայինի Կեդր. Վարչութիւնը ընդունելութիւն մը կազմակերպած է Հոկտ. 21ին, Ճեմարանի Վասպուրական սրահին մէջ: Ընդունելութեան ներկայ գտնուած են Խորէն Ա., Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Տաճատ Արք., հայ կաթողիկէ Պէյրութի առաջնորդ Անդրէաս Եպս., պետական հայ երեսփոխաններ, եւայլն: Խօսք առած է ընկ. Հրաչ Տասնապետեան:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱԹՈՌԻ Լիբանան հաստատման 50ամեակին առթիւ շքեղ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է Անթիլիասի մէջ Հոկտեմբեր 27ին: Ընդունելութեան ներկայ գտնուած են կրօնական, ազգային եւ պետական դէմքեր: Դպրեվանքի բաղմամեայ դաստիարակ Բիւզանդ Եղիայեան Մայրիներու Ասպետի շքանշանով պարգեւատրուած է Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահին կողմէ:

ԱՆԹԻԼԻԱՍ այցելած է Հոկտեմբեր 24ին, Ղպտի Եկեղեցւոյ Պատրիարքը՝ Շէնուտա Գ. ընկերակցութեամբ իր եպիսկոպոսական դասուն: Պատրիարքը այցելած է այս առթիւ 1915ի Եղեռնի Յուշարձանը, Դպրեվանքն ու Մատենադարանը: Սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցած է Խորէն Ա.ի հետ:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՐԱԲԱԳԷՏԸ

—0—

Փրոֆ. Գրիգոր Ասթարճեան ընդհանրապէս կը գրաղի արաբ ժողովուրդներու պատմութեան եւ գրականութեան հարցերով: Պատմաբան – բանասէրը երկու լեզուներով ալ կը գրէ. հայերէն՝ Հայերուն ծանօթացնելով արաբական մշակոյթը, իսկ արաբերէն՝ Արաբներուն ներկայացնելով մեր ժողովուրդին պատմութեան կարեւոր դրուագները:

1951ին Պէյրութի մէջ արաբերէն լոյս տեսաւ անոր «Հայոց պատմութիւն» բաղդատածական աշխատութիւնը: Իր տեսակին մէջ հազուադէպ գիտական այդ հրատարակութիւնը մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ արաբ ընթերցողին հայ ազգին դարաւոր պատմութեան տարբեր անցքերու մասին՝ Ք. Ա. երկրորդ հազարամեակէն մինչեւ Ի. դար: Գ. Ասթարճեանի «Հայ մշակոյթի եւ գրականութեան պատմութիւնը» (1954), դարձեալ արաբերէն, նախորդ գիրքին լրացումն է եւ շարունակութիւնը:

Գ. Ասթարճեան մեծ երախտիք ունի նաեւ արաբ հարուստ մշակոյթը սփիւռքի հայ ընթերցողին ներկայացնելու գործին մէջ: 1961ին Պէյրութ լոյս տեսաւ անոր «Ընդարձակ, ընդհանուր արաբական պատմութիւն» ուսումնասիրութիւնը, որ կ'ընդգրկէր արաբերէնի պատմութիւնը՝ Ք. Ա. 2500 թուականէն մինչեւ 1918:

Գ. Ասթարճեանի վերջին աշխատութիւնը, որ լոյս տեսաւ 1970ին, Պէյրութ, կը կրէր «Պատմութիւն արաբական գրականութեան եւ մշակոյթի, նախիսլամական դարերէն մինչեւ Ի դար» ընդհանուր խորագիրը: Այս արժէքաւոր ուսումնասիրութիւնը, որ ամէնէն ծաւալունն է հեղինակին բոլոր գիրքերուն մէջ, հայ ընթերցողին կը ծանօթացնէ արաբ գրականութիւնն ու ինքնատիպ մշակոյթը, ինչպէս նաեւ հակիրճ ընդհանրացումներով եւ բնորոշումներով արաբ գրողներն ու արուեստագէտները: Հեղինակին այս գիրքը աւելի քան քսան տարուան քրտնաջան աշխատանքի արդիւնքն է: Այդ տարիներուն ան ուսումնասիրած է արաբ տասնեակ պատմագիրներու, այդ շարքին նաեւ «Արաբներու Հերոդոտոս» էլ Մասուտի ժառանգութիւնը, ձգտած է ծանօթանալ օտար լեզուներով Արաբներու պատմութեան մասին գրուած բոլոր ուսումնասիրութիւններուն, պրպտած է հայ–արաբ կապերու հաւաստի աղբիւրները:

Մ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Զայներ Գաւառէն

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՍԷՆԹ–ԷԹԻԷՆ (Յառաջ).— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրուան հանդիսութիւնը, որ կազմակերպուած էր Հ. Յ. Դ. «Անտոք – Վարուժան»ի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Բարդէն Սիւնի» խումբին կողմէ, տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 29ին, Կիրակի օր:

Սրահը լեցուած էր ծայրէ ծայր հաւատաւոր բազմութեամբ մը: Երիտասարդութիւնը մեծամասնութիւն կը կազմէր. եկած էին Սէնթ Էթիէնէ, Սէն Շամոնէ, Լիոնէ, Տէսինէ, Վիէնէ եւ, նոյնիսկ, Կրընոպլէ:

Նոր Սերունդի տղաքն ու աղջիկները երգեցին «Մշակ բանուոր»ը, որմէ ետք հանդիսութեան նախագահը՝ մեր երիտասարդ ընկերներէն Ռ. Այտապիրեան հրաւիրեց ներկաները վայրկեանի մը յարգանքի լռութեամբ յարգել վասն հայրենիքի զոհուած հայորդիներու յիշատակը:

Նախագահը նկատել տուաւ ապա, թէ սփիւռքի Հայութեան պարտքն է հետապնդել իր Դատը, այսինքն՝ հողերու հարցը, պահանջելով, որ բռնագրաւեալ հողերը վերադարձուին Հայաստանի: Հայութեան ազգային դիմագիծի պահպանումն եւս հիմնական հարց մըն է, որով պէտք է աշխատիլ նաեւ այդ ուղղութեամբ:

Մաքուր առոգանութեամբ արտասանեց Օր. Աստղիկ Մանուկեան, գրաւիչ ձայնով մեներգեցին Օրիորդներ Շաքէ Գարաւէօղեան եւ Քրիսթիան Սարաֆեան: Նոր Սերունդի երգչախումբը յաջորդաբար հնչեցուց յեղափոխական երգեր:

Օրուան բանախօսը՝ ընկ. Միսաք Միրզէ հաստատեց, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարախօսութիւնը, անոր հիմնադրութեան օրէն ցայսօր հարազատ արտայայտութիւնն է եղած մեր ժողովուրդին: Ու այսօր մենք գոհունակութեամբ կը տեսնենք, որ միացեալ եւ ամբողջական Հայաստանի գաղափարականին շուրջ միատեսակ մտածում կայ ու տեղատուութեան մէջ են մեր ժողովուրդին խորթ այսպէս կոչուած «միջազգային» վարկածները:

Ընկերային խնջոյքով շարունակուեցաւ ցերեկոյթը:

Ն. Ա.

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ
ՀՐՋԻԳԸ

Դ.

Սէն–Ժերվէ կոչուած այդ գիւղը կը գտնուէր Պրասիէօյի ճամբուն վրայ, Պըլուայէն երեք քիլոմեթր հեռու:

Ատենը ուշ ըլլալուն, Պ. Լապրու չէր կրնար կառք մը գտնել, առանց շատ ատեն կորսնցնելու. ուստի կամուրջէն անցաւ ու սկսաւ յառաջանալ Սէն Ժերվէի ճամբուն վրայ: Շնչասպառ եղած էր ան: Փոքրիկն Լիւսիէնը շատ սիրելուն, Տիկին Պերթէնի ղրկած հեռագիրը ցաւագին անձկութեան մը կը մատնէր իր հայրական սիրտը:

Բլրակի մը կողին վրայ կառուցուած Սէն Ժերվէ գիւղը գեղջկային մթութեան մէջ սպիտակ պատի մը պէս կ'երեւար Պ. Լապրուի աչքին: Առտուան ժամը մէկն էր: Բացարձակ լռութիւն մը կը սաւառնէր քնացած գիւղին վրայ, ուստի քաշած զանգակը աղմկալից կերպով հնչեց: Պ. Լապրու սպասեց:

Քանի մը երկվայրկեան յետոյ՝ պատուհան մը բացուեցաւ, ու կնոջական ձայն մը հարցուց.

— Ո՞վ է ան: Ո՞վ հնչեցուց զանգակը:

— Ես եմ, սիրելի քոյր, պատասխանեց Պ. Լապրու, ճանչնալով անոր ձայնը: Լիւսիէնը ի՞նչպէս է:

— Փառք Աստուծոյ: Ամէն վտանգ անհետացած է, պատասխանեց տիկին Պէրթէն: Սպասէ, հիմա դուռը կը բանամ:

Ահաւասիկ բեռ մը վայրկեանապէս դադրած էր ջախջախելէ գործարանատիրոջ կուրծքը: Ուրախութեան երկու արցունքներ թրջեցին իր այտերը: Բակին դուռը բացուեցաւ իր ծխնիներուն վրայ: Եղբայր ու քոյր իրարու գիրկ ինկան:

— Քու հեռագիրդ շատ ցաւ պատճառեց ինծի, գոչեց Պ. Լապրու, տան սեմէն անցնելով:

— Ես ալ ցաւ զգացի, բարեկամս, պատասխանեց տիկին Պէրթէն: Բժիշկը վախցաւէ կը վախնար...:

Պ. Լապրու սարսռաց:

— Խեղճ նոնոշիկս, մրմնջեց գործարանատէրը: Շատ վտանգաւոր, գրեթէ միշտ մահացու է:

— Ահա ինչու ահաբեկումի մատնուեցայ, բայց կը կրնեմ որ վախնալիք բան չկայ այլեւս: Բժիշկը այդ իրիկուն յայտարարեց թէ ամէն վտանգ անհետացած է: Լիւսիէն տենդ ունի տակաւին, բայց հիմա վիճակը աղէկ է:

— Կ'ուզեմ տեսնել զայն:

— Եկուր... իմ սենեակս կը գտնուի... Բայց կամաց քալէ... աղմուկ մի հաներ ... կարծեմ կը քնանայ...:

Պ. Լապրու իր քրոջ ետեւէն սանդուխէն վեր ելաւ, որուն վրայ կը բացուէր այն սենեակը, ուր Լիւսիէն կը հանգչէր երկաթէ փոքր մահճակալին մէջ: Տղուն դէմքը կաս–կարմիր կտրած էր, քրտինքի խոշոր կաթիլները իր քունքերուն փակցուցած էին դեղին մազերը: Պ. Լապրու քանի մը վայրկեան դիտեց զաւակը:

— Խե՛ղճ նոնոշիկս, կրկնեց գործարանատէրը:

Ու անկողնին վրայ ծռելով թեթեւօրէն համբուրեց տղուն ճակատը: Փոքրիկ հիւանդը շարժում մը ըրաւ:

— Կ'աղաչեմ, հոս չկենանք, ըսաւ տիկին Պէրթէն: Պէտք չէ որ արթնցնենք զայն:

Ուստի քոյր եւ եղբայր դետնայարկ իջան:

— Բանի մը պէտք ունի՞ս, հարցուց տիկին Պէրթէն:

— Ոչ:

— Լաւ, առ սա ճրագը ու գնա հանգչէ: Ինչպէս յայտնի է, սենեակդ միշտ պատրաստ է: Վաղը, կամ աւելի ճիշդը, այս առտու կը խօսակցինք: Ճամբորդութիւնը ու մանաւանդ մտահոգութիւնը քեզ յոգնեցուցած ըլլալու են...: Ցտեսութի՛ւն, եղբայրս, ու գիշեր բարի:

— Այո, գիշեր բարի, քոյրս...: Շնորհիւ Աստուծոյ, հոս աւելի հանգիստ պիտի քնանամ քան գործարանին մէջ...:

Յաջորդ առտու, Պ. Լապրու կրցաւ իր զաւակը ողջագուրել հրճուագին: Լիւսիէնի վիճակը լաւ էր, գրեթէ շատ լաւ: Հայրը տեսնելուն համար ինքզինքը երջանիկ զգաց ու իր երջանկութիւնը յայտնեց: Առտուան այցելութիւնը տուած պահուն բժիշկը առաջին ակնարկով ստուգեց մանուկին դոհացուցիչ վիճակը: Ուստի ծնողքին դրական հաւաստիք ընծայեց թէ ապաքինումը կարճատեւ պիտի ըլլար:

Կատարելապէս ապահովուած, Պ. Լապրու յայտնեց թէ մտադրութիւն չունէր իր բնակութիւնը երկարաձգելու Սէն – Ժերվէի մէջ, այլ կ'ուզէր միջօրեաքին մեկնիլ:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Տիկին Հայկազ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Լազար Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Ալանեան, Փաթրիք, Քաթրին, Փասքալ Մանուկեան, Սիլվի, Ալէն Ալ-լանեան խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՀԱՅԿԱԶ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 73 տարեկանին, զօրացած Ս. Խորհուրդներով։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Նոյ. 4, ժամը 10.45ին Մէօտոնի Սէն-Մարթէն եկեղեցին, հայկ. ծէսով, Ռիւ տը լա Ռեփիւպլիք, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թրեվոյի գերեզմանա-տունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՄԵՌԵԼՈՑԻ ԱՌԹԻՒ

Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին ի յիշատակ իր եւ իր ամուսնոյն ծնողքին՝ Յ. եւ Թ. Թէրլէմէզեանի եւ Ն. եւ Ի. Սարգիսեանի։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան կողմէ, Արարայի յաղթական հերոսա-մարտի 54րդ տարեդարձի տօնակատա-րութիւնը՝ Կիրակի 19 Նոյեմբեր Փօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի չքեղ սրահ-ներուն մէջ։

×

Կապոյտ Խաչի Փօմոնի մասնաճիւղի Բա-րեկենդանի ճաշը։ Մանրամասնութիւն-ները յետագային։

×

Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան պա-րահանդէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 3ԻՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջանային Կոմիտէի մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն։

Շաբաթ, Նոյեմբեր 4, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս 5րդ Թաղամասի Քաղաքա-պետարանի սրահը։

Place du Panthéon, Métros : Saint-Michel et Luxembourg

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

ՊԱՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Ձոխ պիւֆէ — Մուտք 10 ֆր. — ուսանող, զինուորներու համար կէս գին

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օր. Լուիզ Զաքմաքեան Արամ Գավաֆ-եանի մահուան տխուր առիթով փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 100 ֆր. «Յա-ռաջ»ին եւ 100 ֆր. Աղքատախնամին, (ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Տիկին Յասմիկ Մարթէնս 40 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Պանեօ-Քաշանի մասնաճիւղին իր ընկերուհիին՝ Սոնա Պիպէրեանի մահուան առթիւ։

Ատոմ Թորոսեան կը նուիրէ 100 ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանին իր սիրելի կնքամօր՝ Սոնա Պիպէրեանի մահուան տխուր առթիւ։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տօ-նածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

A VENDRE

Formidable Collection de 185 anciennes pièces de monnaies Arméniennes — en or, argent et bronze, représentant 5 dynasties et 14 rois.

— Plus 10 billets de banque différents en arménien représentant 3 époques : gouvernement de Transcaucasie, République Arménienne, début R.S.S.A.

Plus des objets décorés du Moyen Age avec Inscriptions Arméniennes dont : 3 plats très beaux en cuivre, assiette en porcelaine, 1 bocal en métal servant au baptême religieux, 1 épée ciselée, 1 encrier de voyage, rouleau de prière avec miniatures.

— Plus 1 cuiller ourartou exceptionnelle et 4 cartes de géographie de l'Arménie dont une datée de 1706

Pous tous renseignements de prix téléphoner au : 202-45-53 après 19 heures, ou Samedi - Dimanche toute la journée :

M. GHAZERIAN
49, Ave. Jean-Jaurès, Paris (19e)

DE RETOUR D'ARMENIE...

Grande Exposition ARMÉNIENNE

Du Samedi 4 Novembre au Jeudi 4 Janvier tous les jours de 13 h. à 20 heures
—Samedi, Dimanche jusqu'à 21 heures

au

CENTRE COMMERCIAL DU PARKING ETOILE - FOCH

Entrée angle Ave. Foch/R. de Presbourg ou par le parking — 3000 places gratuit à tous nos clients.

Métro : Etoile-Charles de Gaulle, à 500 m. de la Porte Dauphine

OLYMPIA
BOULEVARD DES CAPUCINES

mardi 14 novembre à 21 heures

**Au profit du Collège Arménien de France
SAMUEL -MOORAT**

GALA EXCEPTIONNEL DE
CHARLES AZNAVOUR
A L'OLYMPIA

EN TOUTE AVANT-PREMIÈRE AZNAVOUR A TENU A DONNER CE GALA UNIQUE
EN L'HONNEUR DE LA COLONIE ARMÉNIENNE AU PROFIT DU COLLÈGE ARMÉNIEN

ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ
ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

**Ի ՆՊԱՍՏ
ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔԻՆ**

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Ստանալու համար դիմել Collège Arménien 26, rue Troyon, Sèvres 92310 Tél 027.18.28 - Café Philippe place Carnot, Alfortville 94
Journal Haratch - Mariées de Rêve 92-94, rue de Cléry, 75002 Tél 231.62.06-508.51.56 - Aux Diamantaires 60, rue Lafayette, 75009

Գին. 500, 300, 250, 50
ՏՈՄՍ ԶԻ ԾԱԽՈՒԻՐ ՕԼԻՄՓԻԱՅԻ ՄՕՏ

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 5 NOVEMBRE 1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 — C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925 R. C. Seine 57 A 2731

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 60 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.557
48e ANNÉE — N° 12.557

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՂԸ ԴՐՈՒԱԾ

———o———

Ա.

Թուրքիա կը բռնաբարէ Մարդկային Իրաւունքները։

Այս անգամ ահազանգը հնչեցնողը ո՛չ Հայերն են, ո՛չ ալ՝ Քիւրտերը։ Սթրազպուրկի եւրոպական արխապատն է, որ Հոկտեմբեր 23ի իր նիստին մէջ օրակարգի հարց դարձուցած է այս խիստ կարեւոր պարագան, ինչպէս գրեցինք (Յառաջ, 28 Հոկտ.)։

Ուրեմն Պաշտպան Վիճակի զինուորական իշխանութեանց կամայական ձերբակալութիւններուն եւ բանտերու մէջ կատարուած խոշտանգումներու արձագանգը Թուրքիոյ սահմանները գլել–անցնելով հասած է մինչեւ Եւրոպա, նոյնիսկ մինչեւ Ամերիկա, ուր քաղաքակիրթ մարդիկ իրաւամբ վրդովումի մատնուած՝ բողոքի ձայն կը բարձրացնեն, պահանջելով արժանի պատիժը տալ յանցաւորին։ Պատիժ կը նշանակէ վտարում Սթրազպուրկի Եւրոպական Խորհրդարանէն։ Արդիւնքը չի հանդուրժեր զինուորականներու մենատիրութեան որեւէ երկրի մէջ։

1971 Ապրիլ 26էն՝ այսինքն մէկուկէս տարիէ ի վեր սկզբունքով իբրեւ թէ Թուրքիոյ տասնեմէկ նահանգներու մէջ միայն պաշտպան վիճակ հռչակուած է։ Իրականին մէջ ամբողջ երկիրը, — մէջն ըլլալով Անգարայի կառավարութիւնը — ենթակայ է զինուորական իշխանութեան, որ սանձարձակ կը գործէ իբրեւ տէր ու տիրական, Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդի բարձր հովանաւորութեան տակ։

Առաջին անգամն է, որ Սթրազպուրկի Եւրոպական Խորհրդարանի Քաղաքական Յանձնախումբը իր օրակարգին վրայ կը դնէր Թուրքիոյ խնդիրը։

Հոլանտայի աշխատաւորական ներկայացուցիչ Տանքէրթն է, որ հարցը տարած է Քաղաքական Յանձնախումբի դռնփակ նիստին։ Իր ներկայացուցած փաստացի տեղեկութիւնները համոզեր են Եւրոպական Խորհրդարանի անդամները որ ներկայիս Մարդկային Իրաւունքները մեծապէս վտանգուած են Թուրքիոյ մէջ։

Սակայն վայրկեանը յարմար չեն նկատած բացարձակ դատապարտութեան ենթարկելու Թուրքիան, ինչպէս ժամանակին պատժած էին Յունաստանը, վտարելով Սթրազպուրկի Եւրոպական Խորհրդարանէն։

Հոլանտացի երեսփոխանը թելադրեր է խոհեմութեամբ շարժիլ այս հարցին մէջ եւ գտնել լուծում մը, որ վերացնէ Մարդկային Իրաւանց եւրոպական համաձայնագրով երաշխաւորուած ժողովրդավարական ազատութեանց վերահաստատումը Թուրքիոյ մէջ։

Յանձնախումբի դռնփակ նիստէն ետք, հրապարակային ժողովին մէջ բազմաթիւ երեսփոխաններ խստիւ քննադատած են Անգարայի կառավարութեան հաստատած պաշտպան վիճակին հետեւանքով ստեղծուած վարչաձեւը։

Տանքէրթ դիտել տուեր է, որ Ֆրանսա եւ Զուիցերիա տակաւին չեն վաւերացուցած մարդկային իրաւունքները պաշտպանող համաձայնագիրը, իսկ Թուրքիա անոր երաշխաւորութիւնը կախակայած է 1971 Մարտէն ի վեր։ Ուստի, ըսեր է, անօգուտ է վիճիլ անոր ընդհանրացման մասին։

Հոլանտացի երեսփոխանը աւելցուցեր է, որ համաձայն իր ստացած արժանահաւատ եւ անհերքելի վկայութեանց, Թուրքիոյ մէջ բազմաթիւ մարդիկ սիստեմատիկ չարչարանքներու եւ կամայական դատապարտութեանց ենթարկուած են։ Անոնց շարքին կարեւոր թիւ մը կը կազմեն մասնաւորապէս լրագրողները, որոնց դէմ եղած ամբաստանութիւնները առաւելաբար կը վերաբերին պաշտպան վիճակի հաստատումէն առաջ գործուած յանցանքներու։ Ուրիշ վտանգներ կը սպառնան ժողովրդավարական սկզբունքներուն Թուրքիոյ մէջ։ Այսպէս, համաձայն պատժական նոր օրինագծքին, ընկերվարական վարդապետութեանց հետեւող քաղաքական կուսակցութիւնները չեն կրնար գոյութիւն ունենալ։

Այս եւ նման կարգադրութիւններ կոչուած են իսպառ ջնջելու ժողովրդավարական սկզբունքները Հանրապետակա՞ն Թուրքիոյ մէջ։

Եւ ըսե՛լ թէ քանի մը օր առաջ, 29 Հոկտեմբերին, հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ Հանրապետութեան հռչակման 49րդ տարեդարձը ամբողջ երկրին մէջ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ ՄԻՇՏ, ԲԱՅՑ...

———o———

Միջազգային մամուլի եւ դէտերու տեսակէտով զինադուլի հաստատումը՝ Հար. Վիէթնամի մէջ, այլեւս օրերու խնդիր չէ, ինչպէս կը կարծուէր, օրինակ՝ անջի շաբաթ։

Նիքսընի անձնական խորհրդատու՝ Քիսինկըր իր մամուլի ասուլիսի ատեն, անջի շաբաթ, «տակաւ» մնացած մանրամասնութեան հարցերու մասին կ'արտայայտուէր։ Այսօր, սակայն, խօսք կ'ըլլայ «հիմնական» կէտերու մասին։ Արդարեւ, նախագահ Նիքսըն յայտարարեց, թէ դեռ «կարգադրելի հարցեր կան. բազմաթիւ կէտեր կան, որոնք կը կարօտին յստակացումի, որպէսզի վիճելի խնդիր չմնայ»։ Ահա թէ ինչո՛ւ Հոկտեմբեր 31ին նախագահը չէ ուզած, որ ստորագրուի համաձայնագիրը։ Նախագահին կարծիքով, համաձայնագիրը պէտք չէ դիւրաբեկ ըլլայ, այլ՝ մնայուն. «կը փափաքինք, որ խաղաղութիւն հաստատուի, խաղաղութիւն մը, որ ըլլայ պատիւով»։ Այստեղ է, որ Նիքսըն նկատել տուաւ, թէ տակաւ մնացած կէտերը «հիմնական հարցեր» են։ Այս հարցերու կարգադրութենէն ետք է, որ Նիքսըն տրամադիր է անվարան ստորագրելու զինադուլի համաձայնագիրը։

Մինչ այդ կռիւները բուռն թափով կը շարունակուին, անշուշտ նաեւ ռմբակոծումները։ Սայկոն եւ Հանոյ յարձակումներով եւ հակայարձակումներով կը փորձեն ամրապնդել իրենց դիրքերը։ Այսպէս է, որ գիւղեր եւ աւաններ ձեռքէ ձեռք կ'անցնին։ Երկու կողմերն ալ կ'ուզեն, որ երբ զինադուլը կնքուի, առաւելագոյն չափով շրջաններ ունենան իրենց հսկողութեան տակ։

Միւս կողմէ Ամերիկացիք մեծ քանակութեամբ զէնք եւ ռազմամթերք կը յանձնեն Հար. Վիէթնամցիներուն։ Զինադուլի համաձայնագիրին մէկ կէտը զէնքի յանձնումը կ'արգիլէ։ Ահա այս պատճառով է, որ Ամերիկացիք առաւելագոյն քանակութեամբ զէնք կը փութացնեն Հար. Վիէթնամ։ Որոշ աղբիւրներու համաձայն, շաբթուան մը մէջ երկու հարիւր օդանաւ յանձնած են։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտեմբեր 27)

ՀԻՒՐԵՐ ԻՍԼԱՆՏԱՅԷՆ

Իսլանտա – Խորհ. Միութիւն Ընկերութեան Մշակութային Կապերու Ընկերութեան պատուիրակութիւնը երեք օրով Հայաստանի հիւրը եղած է եւ զանազան հանդիպումներ ունեցած է Երեւանի Արտասահմանեան երկիրներու հետ Բարեկամութեան ու Մշակութային Կապի Հայկական Ընկերութեան նախագահ՝ Ռ. Սամսոնեանի եւ երիտասարդ լրագրողներու հետ։

×

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

Վերջացած է Լին Տուրեանի այցելութիւնը Հայաստան։ Սպենդիարեան թատրոնին մէջ, Փարիզի օփերայի մեներգուհին մասնակցած է Այտայի, Թրուպատուրի, Տոն–Կարլոսի, օփերաներու ութ ներկայացումներուն։ Բոլոր ներկայացումները տեղի ունեցած են լեփ–լեցուն սրահի առջեւ։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ 1972Ի ԻՆԸ ԱՄԻՍՆԵՐՈՒՆ

Հայաստանի կեդրոնական վիճակագրական վարչութիւնը հրապարակած է 1972ի ինը ամիսներու ծրագրի կատարման արդիւնքները։

Անցեալ համապատասխան ժամանակամիջոցի համեմատութեամբ աւելի արտադրուած է.— Ելեկտրուժ՝ 293 միլիոն քիլովաթ–ժամ, հարիւր տոկոսնոց նաւթրոն ալրեցական (սուտ ֆոսֆիֆ) 1,3 հազար թոն, քիմիական թել՝ 693 թոն, հանքային պարարտանիւթ 23,3 հազար թոն, մետաղահատ հաստոց 1,5 միլիոն ռուբլի, ինքնաշխատ սարքեր, միջոցներ եւ անոնց պահեստամասերը 6,8 միլիոն ռուբլի, բեռնատար կառք 615 հատ, լուսաւորման թել 15,9 հազար քիլոմեթր, լուսաւորման լամբ 4,9 միլիոն հատ, թուղթ 802 թոն, կրադիւս 199 հազար թոն։

Ժողովրդական սպառման ապրանքներու արտադրութիւնը անցեալ նոյն ժամանակաշրջանի համեմատութեամբ աւելցած է, կարուածք 9,2 միլիոն ռուբլի, գուլպայ 4,1 միլիոն զոյգ, գորգ 115 հազար քառակուսի մեթր, միս 6,6 հազար թոն, երշիկ 681 թոն, կաթ 8 հազար թոն, ժամացոյց 271,2 հազար ռուբլի, կահոյք 890 հազար ռուբլի, յախճապակիէ ամաններ՝ 448 հազար հատ (*)։

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտեմբեր 30)

ՀԱՅԿ. ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Երեք օր է Երեւանի մէջ կը շարունակուին Հայկական Գիտութիւններու Ակադեմիայի ընդհ. ժողովը եւ յոբելենական նստաշրջանը։ Հոկտ. 26ի իրիկուան նիստին համաժողովին մասնակցողները լսած են երկու զեկուցում, որոնցմէ մէկը կատարած է վրացական Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից–անդամ՝ Ջիձիգուր, նուիրուած՝ լեզուաբանութեան զարգացումին։ Զեկուցողը նշած է.— «Հայագիտութիւնը զարգացած է Վրաստանի մէջ, հայ–վրացական պատմա–մշակութային յարաբերութիւններու ուսումնասիրական հիման վրայ։ Թիֆլիզի պետական համալսարանին մէջ կանոնաւոր կերպով կ'աւելնայ հայագիտական նիւթերու թիւը։ Այսպէս մուտք գործած են Հայաստանի պատմութեան, Հայոց իրաւունքի, գրականութեան եւ բանահիւսութեան, բարբառագիտութեան եւ այլ դասընթացքներ։ Համալսարանի մէջ բացուած է հայագիտութեան գրասենեակ։

Երկրորդ զեկուցողը պատմական գիտութիւններու տոքթոր Փ. Ա. Ազիզբեկով (Բագուէն) խօսած է հայ եւ ազրբեջանեան ժողովուրդներու պատմական բարեկամութեան զարգացման մասին։

Համագումարը փակած է ակադեմիկոս Վ. Համբարձումեան։

×

ՍԻՍԱՐՏԱԾ Է ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԵՐԹԻ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հրազդանի պետական շրջանային ելեկտրակայանի առաջին մասի շինութիւնը վերջ գտած է նախատեսուածէն երեք ամիս առաջ։ Այս առթիւ մասնաւոր հանրաժողով տեղի ունեցած է որու ներկայ եղած են եւ խօսք առած պետական եւ կուսակցական ղեկավարներ։

×

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ՀԻՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեւան կը հիւրասիրուի Ֆինլանտայի բանուորներու եւ մանր հողագործներու պատուիրակութիւնը։ Ֆինլանտացիները այցելած են գործատուներ, ցուցահանդէսներ եւ ընդունուած են Կոմկուսի կեդրոնը։

———

(*) «ՅԱՌԱՋ».— Պիտի անդրադառնանք առանձին։

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ԻՇԽԱՆ ԵՈՆ ԱՀԱՐԿՈՒ

Ռումէն պատմութիւնը կարեւոր թուական մը կ'ոգեկոչէ ներկայ տարուան մէջ: Չորսհարիւրամեակն է զգայացունց դէպքերու, որոնց թատերաբեմ եղաւ Մոլտովա: 1572ին էր արդարեւ, որ Մոլտովայի իշխանական աթոռը կուգար, փոթորկալից պատահարներու ստեղծած աղմուկին եւ շփոթին մէջ, կարկառուն դէմքերէն մէկը ռումէն պատմութեան: Իշխան Եոն Ահարկուն էր ան:

Ծնած էր 1521ին: Կը սերէր հին իշխաններէ, որոնք երբեմն Մոլտովայի գահը փառաւորած էին, զայն ժառանգ ձգելով յաջորդներու, որոնք սակայն սովորաբար խամաճիկներ պիտի դառնային տկար սուլթանին ձեռքը: Յաւակնելէ առաջ նոյն այդ գահուն՝ Եոն թափառումներու եւ արկածախնդրութեանց երկար շրջան մը անցուց, շրջան մը, որ անհրաժեշտ պիտի ըլլար իրեն վճռական քայլերու դիմելէ առաջ: Եղաւ Լեհաստան եւ Ղրիմ, եղաւ Վիէննա, եղաւ վերջապէս Թուրքիա, ուր պիտի մնար սակայն երկար: Բարձրագոյն Դուռը, որ սկսած էր կասկածիլ իրմէ, աքսոր պիտի ղրկէր զայն Հռոդոս, ուր պիտի մնար մէկուկէս տարի: Պոլիս դարձին՝ առեւտուրով պիտի զբաղէր եւ մեծ հարստութիւն պիտի դիզէր: Առեւտուրի պատրուակին տակ պիտի այցելէր Մոլտովայի շրջակայ երկիրները, ինչպէս Կալիցիա եւ Փոտոլիա, եւ պիտի յաջողէր համախոհներու կորիզ մը ստեղծել նոյնինքն Մոլտովայի մէջ:

Եոն գահը պիտի խլէր 1572ին, երբ 51 տարեկան էր արդէն: Զայն պիտի խլէր Պոկտան – Վոտայի ձեռքէն, նոյնիսկ Թուրքերու օժանդակութեամբը, որոնք յոյս դրած էին իր հաւատարմութեան վրայ: Առանց արինահեղութեան չեղաւ սակայն այս յաղթանակը, ինչպէս որ առանց տաղնապներու եւ փոթորիկներու պիտի չըլլար իր տիրապետութեան շրջանը եւս:

Ան նախ մայրաքաղաքը Սուչավայէն փոխադրեց Եաշ, զայն աւելի յարմար գտնելով թշնամիներու դէմ պաշտպանուելու համար: Ժողովրդական խաւերը ազատեց կղերէն եւ Պոյարներու ճնշումէն ու կեղեքումէն, իր դէմ խոր ատելութիւններ գրգռելու գնով: Առաջինն ըլլալով ռումէն երկիրներու իշխաններու մէջ, պղինձէ դրամներ կոխեց՝ առեւտուրի դիւրութիւններ ապահովելու համար համեստ դասերուն: Հարկահաւաքութիւնը վերածեց իր ամէնէն պարզ ձեւին ի գոհունակութիւն հարկատուներուն, խիստ միջոցներու դիմելով հանդերձ տուրքէ խուսափողներու դէմ:

Բայց իր հիմնական մտահոգութիւնը եղաւ երկիրը ազատել սուլթաններու բիրտ լուծէն: Իր առաջին քայլը հանդիսացաւ մերժել Մոլտովայի պարտադրուած հարկը, որ կրկնապատկուեր էր: Սուլթանը պաշտօնանկ կ'ընէր իսկոյն Եոնը՝ անոր տեղ իշխան կարգելով Պետրոս Կաղը եւ մեծ բանակ մը կը ղրկէր ընդդէմ ըմբոստ իշխանին: Կռիւը զոր մղեց ան Թուրքերու դէմ իր յաջորդական հանդրուաններով, փառաւոր էջերէն մէկը կը կազմէ ռումէն ժողովուրդի մարտնչումներուն: Եոն փառաւոր յաղթանակներ կ'արձանագրէր, օրինակ, Ժիլեշթի, Պրըիլայի, Պենտերի եւ Աքքերմանի մէջ: Թուրք զօրքերը, որոնց կ'առաջնորդէին Ռումելիի Պէյլէրպէյ Ահմէտ փաշան եւ Ղրիմի Ադիլ Գիրայի խանը՝ ահաւոր կորուստներ պիտի կրէին: Վճռական ճակատամարտը, որ պիտի մղուէր Իսաքչայի առջեւ, ձախողութիւն մը կ'ըլլար սակայն անոր համար: Իր զօրականներէն մէկը՝ Երեմիա Կոլիա դաւաճանած էր իրեն, եւ պատճառ եղած որ Մոլտովայի իշխանը հաշտութիւն խնդրէ եւ անձնատուր ըլլայ յանձն առնելով երթալ սուլթանին ներկայանալ: Հազիւ յանձնուած Թուրք հրամանատարը կը սպաննէր զայն իր վրանին մէջ: 1574ին կը պատահէր ատ եւ սուլթանին խամաճիկը՝ Պետրոս Կաղ, իշխան կը դառնար Մոլտովայի:

Եոն Ահարկու օղակներէն մէկն եղաւ այսպէս այն դարաւոր պայքարին, զոր ռումէն ազգը մղեց ազատագրուելու համար սուլթանական լուծէն:

Վճռական, բիրտ եւ յաճախ անգութ եղաւ իր իշխանութիւնը, եւ կղերն ու ազնուականութիւնը չկրցան հանդուրժել իր խստութիւններուն: Անոնց ոխը տեւեց իր մահէն ալ անդին ու իր անունը թողնուեցաւ արձանագրուեցաւ քրոնիկներու մէջ: Պէտք է որ դարեր անցնէին, որպէսզի ան եւս ըմբռնուէր:

×

Ռումէն պատմութիւնը «հայ» մակդիրը կը կցէ յաճախ Եոն Ահարկու իշխանին: Այդ մակդիրը կցուած կը մնար ռումէն պետական կեանքի մէջ դեր կատարած ականաւոր դէմքերու, որոնք հայկական ծագում ունէին: Օրինակ, Վարդիկ Արմէանուն, որ Փեթրու Ռառեշի օրով պահ մը մեծագոյն Պոյարը հանդիսացաւ Մոլտովայի, Փեթրու Կրիկորովիչ Արմէանուն, որ Միհայ Վիթէազու իշխանին դիւանագիտական գործակալն էր, Նիքոլայէ Արմէանուն, որ Տեսփոթ Վոտայի կողմէ Սիկիզմունտ Աւկուստի դեսպան ղրկուեցաւ 1562ին, եւ դեռ ուրիշ շատեր:

Ռումէն պատմագրութեան մէջ հիմ բռնեց այն տեսակէտը թէ՝ Եոն Ահարկուի «Արմէանուլ» կոչումը իր մօրմէն կուգայ, որ Հայուհի մըն էր եւ զայն ունեցած էր իր կենակցութենէն Շթեֆան Ձել Թըննըր իշխանին հետ: «Հայ» տիտղոսին սոյն ծագումը արձանագրած է ոչ միայն Ուրեքէ քրոնիկագիրը, այլ նաեւ ժամանակակից Փրանսացի դիւանագէտն ու պատմաբանը՝ Հիւպէր Լանկէ, որոնք կը վկայեն, թէ Եոն Ահարկուի մայրը Հայուհի մըն էր եւ նախապէս կողակիցն էր եղած Սերբիկա անուն Հայուն:

Ըստ Հաշտեուի, Եոն «իր մօրմէն ունէր հայկական դէմք մը՝ պայծառ, ագռաւի փետուրներու նման խիտ եւ սեւ մազեր, արեւելեան ձեւով կոր քիթ մը, բարձր ճակատ մը լայն խորխով, բայց վերի մասը ցցուն ճակատ մը, որ գեղեցիկ էր, բայց ոչ ռումանական»:

Կարիք չկայ ուրեմն զարմանալու եթէ ռումէն պատմագրութիւնը «Արմէանուլ» տիտղոսը կցած է Եոն Ահարկուի: Հաշտեու, օրինակ, այդ մակդիրով կը յիշէ միշտ զայն, ինչպէս շատերը մեր օրերու ռումէն պատմագիրներէն: Իսկ Թէոտոր Հոլպան «Եոն Վոդը – Արմէանու» խորագիրով ընծայած է 1938ին իր մէկ ուսումնասիրութիւնը համբաւաւոր իշխանին մասին:

×

Երկու տարի միայն տեւեց Եոն Ահարկուի իշխանութիւնը: Բայց այդ զոյգ տարին բաւական եղաւ, որ անուն մը յաւերժանայ ռումէն պատմութեան մէջ եւ դէմք մը կցուի այն մեծ իշխաններու շարքին՝ զորս ակնածանքով պիտի յիշէ միշտ ռումէն ժողովուրդը:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԱՐԵԳԱԿԱՆ

Արեւուդ մեռնիմ արե՛ւ, տիեզերքի հզօրագոյն հրաշալիք, գիտե՞ս արդեօք որ գեղեցկահիւս Հայոց լեզուն, նուիրած է քու անուան՝ մէկը միւսէն քաղցրալուր սա բառերը արեւաբոյր՝ արեւ, արփ, արեգակ, եւ քու բաշխած կենսապարգեւ բարիքին՝ նմանապէս գողտրիկ փունջ մը գեղաբարբառ՝ լոյս, ճառագայթ, ցոլք, ճաճանչ եւ շող: Լեզուագէտներ բոլոր երկիրներու, փութացէ՛ք խնդրեմ յայտնելու թէ կա՞յ միթէ երկրիս վրայ, նման մեր թանկագին Մեծասքանչին, լեզու մը մէկ ուրիշ, որ յղանայ համանիշներ այդքան յուռթի, ընծայելու խորախորհուրդ այդ կրակին ահագնագոյն, առանց որուն անտարակոյս աշխարհն ամբողջ խորասուզուէր ի մէջ սեւ խաւարի և ուր անկասկած, կենդանութիւնը պիտի դառնար անկարելի:

Արեւուդ մեռնիմ արե՛ւ, դուն Արարչին գլուխ գործոցն հոյակապ. որքան ուժեղ, նոյնքան ասպետական կը մնաս, քանի անվարան ու անխտիր, գորովագութ կը սփռես, քու լոյսն ու ճառագայթը, համայն մարդկութեան երկրագունդիս:

Երիցս փա՛ռք նախախնամութեան, որ այն օրէն երբ կը կերտէր երկիրն ու երկինք, երջանկօրէն քեզ կը դասէր կայսրութեան մէջ երկինքին:

Հաւատացի՛ր, չքնաղ արեւ, եթէ պատկանէիր ստորոտի սա աշխարհիս մարդերուն, այն մեծերուն կամ փոքրերուն, որոնք կը ձգտին կառավարել ժողովուրդներ, շատոնց է որ քու զօրութիւնդ կը դարձնէին մենաշնորհ, սահմանելով տուրք ու տուգանք փոխան լոյսիդ կամ ցոլքերուդ վայելումի...:

Զէ՞ որ մարդիկ, իրենք եւս ստեղծեցին հետզհետէ հրաշալիքներ պէս-պէս, այսպէս կոչուած արուեստական, սակայն ըմբռնելու համար շնորհն անոնց, պարտիս դիմել սատանայի մը որ կը կոչուի մամոնայ...:

Բայց դուն, արեւդ անմահական, շարունակէ քու լոյսովդ յաւիտենական, ողողել ոչ միայն տիեզերքն ընդհանրական այլ եւ մեզ, մեր մարդերու հոգիներն ալ: Գիտե՞ս, արեւ, մենք Հայորդիներս, երբ ուզենք յայտնել զգացում մը սիրոյ կամ սքանչացումի, քու անունովդ կ'ըսենք այդ. կ'ուզե՞ս ապացոյցը, լսէ «Արեւուդ մեռնիմ հայ ժողովուրդ...»:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐ

Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութիւնը եւ «Լոյս» հրատարակչութիւնը վերջին տարիներուն մեծ աշխատանք կատարեցին, որպէսզի նախակրթարանի նոր դասագիրքեր պատրաստեն եւ լոյս ընծայեն:

Նոր դասագիրքերու բովանդակութեան կապակցութեամբ կարծիքն է ուղուած Երեւանի դպրոցներու դասատուներու: «Գրքերի Աշխարհ» ամսաթերթը կը ներկայացնէ այդ կարծիքները: Ստորեւ տեսակէտներ քանի մը դասագիրքերու մասին:

Հայոց լեզու եւ գրականութիւն.— 8րդ դասարանի հայ գրականութեան դասագիրքը չափազանց դժուարամարս է, խրթին: Ճիշդ է, Մ. Մկրեանի հեղինակած դասագիրքը խելացի ձեւով կազմուած է, սակայն նիւթերը բարդ են եւ պարզ ձեւով չեն մատուցուած: Տարիներու փորձը ցոյց կուտայ, որ ծրագիրը պէտք է թեթեւցնել, դուցէ որոշ նիւթեր յաջորդ դասարանները փոխադրուին: 8րդ դասարանցին չըմբռներ ո՛չ Նարեկացի, ո՛չ գրաբար, ոչ ալ միջնադար, ինչպէս նաեւ Աբովեան, Րաֆֆի եւ Պարոնեան՝ իրենց ամբողջութեանը մէջ եւ անհրաժեշտ խորութեամբ:

Քանի մը տարի առաջ հրատարակուած նոյն դասարանի հայ գրականութեան հասկաքաղը, որ, ի դէպ, լաւ է կազմուած, չափազանց անհրաժեշտ է: Սակայն, դժբախտաբար, տպաքանակը քիչ էր, եւ աշակերտները հնարաւորութիւն չունեցան ձեռք ձգելու: Խիստ պահանջ կայ նաեւ 9րդ եւ 10րդ դասարաններու հայ գրականութեան հասկաքաղներու:

Բան մը եւս: Լեզուի եւ գրականութեան ժամերը քիչ են, իսկ ծրագիրը՝ մեծ:

Պատմութիւն.— Համեմատաբար ծանր են 5րդ դասարանի «Հին աշխարհի պատմութիւն»ը եւ 6րդի «Միջին դարերի պատմութիւնը»: 8րդ եւ 9րդ դասարաններու դասագիրքերն եւս լեցուն են աւելորդ թուագրութիւններով:

Հայ ժողովուրդի պատմութիւն.— Անհրաժեշտ է, որ «Հայ ժողովրդի պատմութեան» դասագիրքերը աւելի ծաւալուն ըլլան: Փաստական անհրաժեշտ նիւթը լրիւ չէ մատուցուած: Հայ ժողովուրդի ծագումին եւ կազմաւորումին վերաբերեալ նիւթը պէտք է աւելի պարզ ըլլայ: 4րդ դասարանին մէջ «ՍՍՀՄ պատմութեան դրուագներ»ուն առընթեր կը ներկայացուի նաեւ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը, որուն համար առանձին ծրագիր

ԵԳԷԱԿԱՆԻ ԴԻՑՈՒՀԻՆ՝ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ ԵՒ ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԴԱՂՈՒԹԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այսուհանդերձ բնակչութեան վիճակը ծանրակշիռ հանգամանք մը կը ստանար: Շաբաթ գիշեր 150 Հայեր սպանուեր էին: Ցոյն կիներ ու աղջիկներ բռնաբարուեր էին ու տուներ կողոպտուած:

Կիրակի, հրդեհ ծագած էր Հայոց թաղին մէջ: Անգլիացի նաւաստիներ ու հրշէջ խումբը մարեր էին զայն: Երկուշաբթի կրկնուեր էր հրդեհը ու մարեր հրշէջներու կողմէ:

Սեպտեմբեր 10ին Մուսթաֆա Քէմալ կը հասնէր Իզմիր ու կ'իջեւանէր Գորտէլիօ, այն վիլլային մէջ ուր բնակած էր Յունաց Կոստանդին թագաւորը...

Նուրէտտին փաշա փութացեր էր իր մօտ կանչել յունական եկեղեցւոյ Մետրոպոլիտ Խրիսոսթոմոսը ու անոր յայտներ էր թէ Անգարայի յեղափոխական ատեանը զինքը մահուան դատապարտած է հետեւաբար պիտի յանձնուի ժողովուրդին արդարադատութեան...: Ապա Նուրէտտին փաշա զօրանոցի պատշգամէն Թուրք ամբոխին կ'ըսէ ցոյց տալով դժբախտ մետրոպոլիտը.— Եթէ ձեզի բարիք գործած է, դուք ալ նոյնը ըրէք, իսկ եթէ դէշ գործած է, դուք ալ միեւնոյնը ըրէք:

Տարաբախտ եկեղեցականը կը յանձնուի վայրագ խուժանին, որ զինքը կը զգեստաւորէ ճերմակ պլուզով եւ յետոյ կը սկսի գործադրել վայրագութեան բոլոր միջոցները՝ աչքերը փորելով, քիթն ու ականջները կտրելով, մինչեւ որ խեղճ նահատակը բզիկ բզիկ եղած կ'աւանդէ իր հոգին:

Սեպտեմբեր 12ին, արդէն Հայնոցին բոլոր տուներն ու խանութները կողոպտուած ու դատարկուած էին: Բանակին մուտքի օրէն, արդէն շարունակ յարձակումներ կը գործուէին Ս. Ստեփանոսի եւ պարտէզին մէջ խռնուած հազարաւոր անպաշտպան ժողովուրդին վրայ, որ, սարսափահար եւ յուսահատ կիներ ու երախաներ բարձրաղաղակ կը ճչային ու օգնութեան կանչեր կ'արձակէին, հնչեցնելով նաեւ եկեղեցւոյ զանգերը: Քահանայ հայրեր ու երիտասարդներ խորհրդակցութիւն մը կատարելէ ետք կ'որոշեն ֆրանսերէն եւ անգլերէն նամակներ յղել ամերիկեան եւ ֆրանսական հիւպատոսներուն, պարզելով համախմբուած ժողովուրդին խղճալի վիճակն ու անոր սպառնացող վտանգը:

Տիկին Նազելի Ճիվէլէկեան եւ Օր. Շնորհիկ իրենց կեանքը վտանգելով հիւանդապահուհիի տարազներով ծպտուած կը յաջողին նամակները տանիլ իրենց տէրերուն:

Թուրքերը արդէն կը պատրաստուէին քանդիչ գործիքներով կրկնել իրենց յարձակումները: Այդ պահուն, բարեբախտաբար, ինքնաշարժով հոնկէ կ'անցնէր քաթէտրալի հայրերէն աշխոյժ ու բարեսիրտ եկեղեցական մը Տօն Սքալիարինօ, որ իր յանդգնութեամբ արդէն փրկեր էր բազմաթիւ հայ ընտանիքներ: Առաջնորդարանի պատուհանէն կրօնականին կը պարզեն ժողովուրդին ծանր վիճակը, խնդրելով միջոց մը գտնել այդ դժբախտները փոխադրելու ապահով վայր մը:

Քաջասիրտ կղերականը կը դիմէ Թուրք հրամանատարին ու արտօնութիւն կը ստանայ եկեղեցւոյ ժողովուրդը փոխադրելու այլուր: Եւ իրօք, կարգ մը զոհեր տալէ ետք կը փոխադրուին օտար եկեղեցիներ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

(41 – Շար.)

եւ դասագիրք չկայ, եւ աշակերտը դժուարութեան կը մատնուի:

Տարրական դասարաններ.— Առաջին դասարանի «Այբբենարան»ին մէջ կան գիրերու ծանօթացումը դժուարացնող էջեր: Յատկապէս դժուար կ'իւրացուին ո, օ, ե, է հնչիւնները: Արտասանութիւնը դիւրացնելու համար հնչիւնին մօտ փակագծի մէջ նշանակուած ե (յ+է), ո (վ+օ) ձեւերը շփոթութիւն կը ստեղծեն: Գրելու ժամանակ երախան ե լսելով կը գրէ յէ:

«Գիրքերի Աշխարհ»ի խմբագրութիւնը կը ճշդէ, թէ ի՛նչ պարզապէս արտայայտուած տեսակէտներն է, որ կը ներկայացնէ, առանց կարելիութիւնն ունենալու քննական վերլուծութեան ենթարկելու զանոնք: Գիրքերու հեղինակները եւ մարմինները, հաւանաբար, պէտք եղած հետեւութիւնները կատարեն յետագային:

ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՔԸ

Դասագիրքերու վաճառքի այժմու վիճակին կ'անդրադառնայ Լուսաւորութեան նախարարութեան դպրոցներու գլխաւոր վարչութեան տեսուչը՝ Բ. Զարչօղլեան, «Գիրքերի Աշխարհ»ի Հոկտեմբերի թիւին մէջ.

— Պատկան մարմիններու որոշումին հիման վրայ արդէն երկրորդ տարին է, որ Հայաստանի մէջ գործադրութեան դրուած է դասագիրքերու բաշխումի նոր կարգը: Մինչեւ երկու տարի առաջ, երբ դասագիրքերու ազատ վաճառքի ձեւը կը կիրարկուէր, շրջանային եւ, յատկապէս, գիւղական դրախանութներու մէջ դասագիրքերն ու գրենական պիտոյքները կուտակուած կը մնային, իսկ մայրաքաղաքի աշակերտութեան մէկ մասը կը զրկուէր զանոնք ձեռք ձգելու հնարաւորութենէն: Այս կացութիւնը բարելաւելու համար ըստեղծուեցան կայուն դասագիրքեր, որոնք գործածութեան մէջ պէտք է մնան աւելի քան հինգ տարի: Դասագիրքերը կը ծախեն եւ կը բաշխեն դպրոցները: Բաշխումի նոր օրէնքին առանձնայատկութիւնն այն է, որ՝ դասագիրքերը կը դրկուին աշակերտներու թիւին համաձայն: Օրինակ, 800 աշակերտ ունեցող դպրոցին կը տրուի 500 դասագիրք: Արդ ի՞նչ արդիւնք ձեռք ձգուած է նոր ձեւը գործադրութեան դրուելէ ետք:

Քանի մը դասագիրքեր այս տարի լոյս տեսան աշակերտութեան թիւին 25–50 տոկոսը չափով, բան մը, որ բաշխումի գործին մէջ չափազանց մեծ դժուարութիւններ եւ իրաւացի դժգոհութիւններ ստեղծեց: Բոլոր աշակերտները դասագիրքերով ապահովելու գործը անհնար կը դառնայ նաեւ քանի մը ուրիշ պատճառներով: Գիրքի առեւտուրի վարչութեան պահեստէն դասագիրքերը, երբեմն թերիմացութեամբ շրջանները կ'ուղարկուին նախատեսուած քանակէն պակաս չափով:

Այդ առթիւ բազմաթիւ դժգոհութիւններ եղած են շրջաններու ժողովրդական կրթութեան բաժիններուն (ժողկրթբաժիններ): Այս խնդրին մէջ մեղաւոր են գրապահեստի պաշտօնեաները, որոնք պարտաւոր են իրենց աշխատանքը կազմակերպել ճիշդ եւ դասագիրքերը առաքել սահմանուած քանակով: ... Կարեւոր հարց է նաեւ դասագիրքերու որակեալ տպագրութիւնը: Գիրքեր կան, որոնք երկու ամիս իսկ չեն դիմանար: Տարեվերջին ի՞նչ ձեւի դասագիրք պիտի վերադարձնէ աշակերտը իր դպրոցին:

ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐՈՒ ՈՐԱԿԸ

Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի հրատարակչութիւններու, բազմագրութեան եւ գիրքի առեւտուրի գործերու Պետական Կոմիտէի գլխաւոր նկարիչ Մ. Սողոյեանի կարծիքով, հայրենի դասագիրքերու տպագրութեան որակը, միջազգային մակարդակին հետ համեմատած, չափազանց մեծ տարբերութիւն կը ներկայացնէ, որ, անկասկած, ցած որակի տպագրութեան արդիւնք է: Դասագիրքերու հրատարակութեան կարեւոր գործը փաստօրէն ենթակայ է շարք մը պատահականութիւններու եւ կամայականութիւններու: Դասագիրքերը կը տպուին անորակ թուղթով եւ անջատուած կողքերով, իսկ չէ՞ որ նկարիչին յաջողութիւնը կախում ունի նաեւ լաւ տպագրութենէն, մնաց որ, քիչ նկարիչներ կը զբաղին մանկական նկարչութեամբ:

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ»

ՊԵՐԼԻՆ (Յատուկ).— Հայ Գաղութային Միութիւնը Հոկտեմբեր 21ի Շաբաթ օր հրաւիրած էր «Մշակոյթի Օր»ուան հանդէսին մասնաւոր նշումով բազմավաստակ գրագէտ Արշակ Չօպանեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ:

Գաղութիս մէջ աւանդական դարձած է այս մշակութային հանդէսը սարքել երկար տարիներէ ի վեր, որ կը զուգադիպի «Սրբոց Թարգմանչաց» տօնին եւ որուն ընդլայնումն է արդէն:

Տոքթ. Պ. Ֆրունճեան խօսեցաւ առաջին Թարգմանիչներուն կատարած փրկարար գործին մասին երբ Հայաստան բաժնուած էր Բիւզանդիոնի եւ Իրանի միջեւ քաղաքականապէս: Ս. Մեսրոպի եւ Ս. Սահակի առաջնորդած մշակութային հիմնական սկզբունքն էր որ Հայութիւնը կարելի էր փրկել սեփական գիրով եւ գրականութեամբ: «Մշակոյթի Օր»ը յատկացուած է յիշատակութեան առաջին մեծ ուսուցչէն մինչեւ ամէնէն խոնարհ ծառայողները հայ մշակոյթին գիրերու գիւտէն մինչեւ այսօր, տասնըհինգ դարերու հոլովոյթին մէջ:

Յոտնկայս երկխուղած յարգանքի պահէն վերջ բանախօսը տուաւ սեղմ գիծերով կենսագրութիւնը Արշակ Չօպանեանի, որուն ծննդեան հարիւրամեակը ոգեկոչուեցաւ Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ: Վաթսուն տարի անխոնջ աշխատած է ան եւ առաջին դիրքի վրայ գործած է իբր գրագէտ, հրապարակագիր, թարգմանիչ եւ ազգային գործիչ: Գրիգոր Զօհրապ իր 17 Նոյեմբեր 1913 թուակիր նամակին մէջ կը խօսի յոբելեան մը սարքելու մասին ի յարգանս Չօպանեանի եւ ի մէջ այլ գովասանքի կը գրէ.

« Մի՛ս-մինակդ ըրիր, ինչ որ շատեր միացած չէին կրնար ընել, մինակդ — սարերն ալ մինակ կ'ըլլան — գրական վաստակդ միշտ ազգային կեանքովը առլցուն, որքան արուեստական կատարելութեամբ ճոխացած, վաստակեցար»:

(«Արեւմտահայ գրողների նամականի», էջ 49):

Բանախօսը կարդաց նաեւ նամակ մը Աւետիս Իսահակեանէ, որ կը պանծացնէր Արշակ Չօպանեանը:

Ընդհանրապէս, բարի սովորութիւն մը ունէր Չօպանեան, այսինքն ճշդապահ եւ պարտաճանաչ նամակագրութիւն: Եւ ասիկա ոչ միայն հայ գրողներու եւ ազգային գործիչներու հետ այլեւ օտար անձնաւորութիւններու հետ, որոնց բարեկամութիւնը եւ յարգանքը շահած էր ի նպաստ Հայութեան եւ հայ մշակոյթին: Հայանպաստ կոթողներ են իր ֆրանսերէն հրատարակութիւնները եւ ֆրանսերէն թարգմանութիւնները միջնադարեան երգիչներու տաղերուն, որոնց հայերէն եւ ֆրանսերէն հրատարակիչը եղաւ: Գերման գրող Հանս Բէթկը օգտուած է Չօպանեանի «Ռոզըրէ տ'Արմէնի» («Վարդենիք Հայաստանի») գրքէն եւ հրատարակած է իր «Հայաստանի Սոխակը» անուն գիրքը: Ահա այս ուղղութեամբ Նահապետ Քուչակ ծանօթ դարձաւ միջազգային գրականութեան մէջ:

Չօպանեան 1908ին եւ 1934ին Հայաստան գացած է: Իր ձգտումը եղած է գուրգուրալ Հայաստանի վրայ եւ սերտ կապ պահել անոր հետ: Բ. Աշխարհամարտին հայ ռազմագերիներու օգնելու խնդրով զբաղող յանձնախումբին մաս կազմած է Փարիզի մէջ եւ մեծ կապոցներ ղրկելուն օգտակար եղած է:

Գեղարուեստական բաժնին մէջ արտասանեց պատանի Արա Քէշիշեան «Ո՜վ Մեծասքանչ»ը եւ «Հայ ալբինք եղբարք»ը: Պր. Ժ. Քոչարեան՝ «Գիւտին փառքը», Գերմանուհի Օր. Հէլկա Գրիմէյման համալսարանի հայագիտութեան աշակերտուհիներէն՝ Որբերեանի «Գիւղին ճամբան», Յովհաննէս Տէմիրճեան՝ «Դուլք Հայաստանի»ն, իսկ Օր. Գրիմէյման կարդաց Յովհ. Թումանեանի «Հայոց լեռներում» քերթուածին գերմաներէն թարգմանութիւնը, որուն հայերէնը նախապէս կարդաց Պր. Քոչարեան:

Գերման հիւրերը նկատի ունենալով, Տոքթ. Պ. Ֆրունճեան գերմաներէն գրութիւն մը կարդաց «Մշակոյթի Օր»ուան նուիրուած այս հանդէսին իմաստը բացատրող, իսկ Օր. Գրիմէյման կարդաց Արշակ Չօպանեանի մէկ յօդուածը հայ բանաստեղծութեան մասին, որ գերմաներէն հրատարակուած է 1919ին:

Հանդէսին վերջաւորութեան ցուցադրուեցան հայերէն գրքեր եւ թերթեր: Փոքրերուն բաժնուեցան «մայրենի լեզու»ի գրքեր: Հետաքրքրական եւ յուզիչ էր որ հայ մայրեր, նորեկ գործաւոր ընտանիքներէ, վարչութեան կը դիմէին իրենց զաւակներուն հայերէնը սորվեցնելու կամ դէթ չմոռցնելու միջոց մը գտնելու համար...:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Համակրանք «ՅԱՌԱՋ»ի

Սիրելի «Յառաջ»,

Ցաւով կարդացինք «Յառաջ»ի տեղահանութիւնը կամ բնագաղթը ու մեծ գնահատանքով կը քաջալերենք, քանի որ դիմագրեց բոլոր դժուարութիւններուն եւ շարունակեց իր գործը, որ մեզի համար շատ կարեւոր է:

Ես ինքս, Գոհարիկ Պասկեան (ծնեալ Լուսպարոնեան) ընիկ Կարնեցի եմ, ուր առաջին անգամ լոյս տեսաւ «Յառաջ» թերթը որու խմբագրութիւնը առանձնած էր Պ. Ե. Թոփչեան, տարաբախտ մարդը, որմէ յետոյ առժամեայ շարունակեց եղբայրս՝ Հրաչեայ Լուսպարոնեանը, մինչեւ Շ. Միսաքեանի Կարին գալը:

Երբ 1925ին Փարիզի մէջ «Յառաջ» նորէն լոյս տեսաւ միշտ հարազատ ընթերցող մը եղայ ու կը մնամ յաւիտենապէս: Կը յուսամ որ «Յառաջ»ասէրները ինծի պէս իրենց լուման (պարտքը) պիտի բերեն որպէսզի «Յառաջ» իր սեփական տունը ունենայ:

Ներփակ ստացէք 100 Ֆր. «Յառաջ»ի տան առաջին քարը թող ըլլայ իմ կողմանէ:

Գ. ՊԱՍԿԵԱՆ

×

ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»Ի.— Նման նամակներ բազմաթիւ են մեր տեղահանութենէն ի վեր: Ու շատեր ինքնաբերաբար նուէրներ կ'ընեն «Յառաջ»ի (տես՝ Դ. էջ) հակառակ անոր որ «Յառաջ» ոչ հանգանակութիւն բացած է այս առթիւ, ոչ ալ բանալու միտք ունի, այլ կը ջանայ բարեկամական սեղմ շրջանակի մը աջակցութեամբ լուծել իր տագնապը, հիմնական ձեւով:

Անգամ մը եւս, սակայն, մեր խորին շնորհակալութիւնները՝ բոլորին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ
ՀՐԶԻԳԸ

Դ.

— Այս իրիկուն, Պլուայէն պիտի նստիմ Փարիզի ճեպընթացքը, ըսաւ իր քրոջ: Ժամը 9ին Փարիզ պիտի հասնիմ, եւ մէկուկէս ժամ յետոյ՝ Ալֆորվիլ: Հոն, կարեւոր գործեր կան, որոնք իմ ներկայութիւնս կը պահանջեն, հետեւաբար անօգուտ պիտի ըլլայ երկար ատեն հոս մնալս:

— Երեք շաբաթէ ի վեր քեզ տեսած չեմ, նոր բան մը կա՞յ գործարանիդ մէջ: Գո՞հ ես, հարցուց տիկին Պէրթէն:

Պ. Լապրուի շրթունքներուն վրայ ժպիտ մը առաջ եկաւ:

— Հարկաւ գոհ եմ, ըսաւ գործարանատէրը: Կարելի չէ աւելի գոհ ըլլալ: Հարստանալու ճամբուն մէջ կը գտնուիմ:

— Բաւական հարուստ չե՞ս, յարեց տիկին Պէրթէն:

— Անձնապէս հարուստ եմ: Բայց Լիւսիէնի համար ճշմարիտ, մեծ հարստութիւն մը կ'երազեմ, ու պիտի շահիմ զայն:

— Նոր գիւտ մը ըրած ես, անտարակոյս:

— Այո, գիւտ մը, որուն շնորհիւ չորս տարիէն՝ երկու-երեք միլիոն պիտի մտնէ դրամարկղիս մէջ:

— Պատրանք մը չէ՞ ատ:

— Անկարելի է որ պատրանք ըլլայ: Մեքենայ մըն է, որ ոչ միայն հարթ մակերեսները, այլ եւ շրջագծերը կը գծաքանդակէ: Ամերիկացիները ուզած գումարս պիտի վճարեն այս մեքենային համար...: Մեծ ընդունելութիւն պիտի գտնէ...:

— Պայմանաւ որ ուրիշ մը քենէ ճարպիկ չըլլայ:

— Այդ կողմէն վախ չկայ:

— Հնարիչները ամէն բանէ կրնան վախնալ: Մէկ անզգուշութիւնը բաւական է, որպէսզի գաղափարդ գողնան քեզմէ:

— Մի վախնար, շատ բան իմ ձեռքովս կ'ընեմ, եւ զիս շրջապատողները լաւ կ'աջակցին ինծի: Կարծեմ ձեզի խօսած եմ գործավարիս՝ Ժաք Կարոյի մասին: Կրնամ վստահիլ անոր: Խելացի, ուսեալ, գործունեայ է. իր աշխատակցութիւնը այնքան թանկագին կը գտնեմ որ նոր մեքենային արտադրելիք ապագայ շահերուն ընկեր պիտի ընեմ զայն...:

— Գիւտիդ գաղտնիքը անոր յայտնեցի՞ր:

— Հարկ եղաւ յայտնել, քանի որ ան պիտի շինէ մեքենան: Մնաց որ, մարդս կը ճանչնամ...: Պարկեշտ երիտասարդ մըն է:

— Աւելի լաւ, ի՞նչ եղած է սա խեղճ կինը, ընտանիքի սա երիտասարդ մայրը, որուն ամուսինը պայթումի մը հետեւանքով սպաննուած էր: Կ'ենթադրեմ որ գործարանին մէջ կ'աշխատի միշտ...:

— Անոր վրայ կը խօսիս այն պահուն, երբ խօսք պիտի բանայի անոր վրայ, պատասխանեց Պ. Լապրու: Այո, միշտ գործարանին մէջ կը գտնուի ան, բայց պիտի ստիպուի անկէ բաժնուելու:

— Կը ճամբե՞ս զայն, յարեց տիկին Պէրթէն զարմանքով:

— Ակամայ...: Ստիպուած եմ այդպէս ընելու:

— Լաւ չեմ հասկնար միտքդ: Հրամայական պարտքեր ունիս այդ կնոջ հանդէպ, քանի որ իր ամուսինը քու ծառայութեանդ մէջ սպաննուած է:

— Գիտեմ այդ պարտքերը, ու չեմ ուզեր խուսափիլ անոնցմէ: Ժաննի Ֆորթիէ կորիճ ու պարկեշտ կին մըն է, ընտանիքի պատուական մայր մը, բայց հսկողութեան պաշտօն մը չի կրնար կատարել, պաշտօն մը ուր առնական կորով անհրաժեշտ է:

— Անոր վրայ խորհելու էիր, գործը յանձնելէ առաջ...:

— Չխորհեցայ:

— Ճամբեցի՞ր զայն:

— Այո: Գործարանին կանոնագիրը չյարգեց, ինչ որ գէշ օրինակ մըն է, ու պէտք չէ թոյլատրուի:

— Խիստ ես:

— Արդարութիւնը ի գործ կը դնեմ:

— Բայց ի՞նչ պիտի ընէ այդ խեղճ կինը:

— Իր ապագայի մասին է որ ձեզի հետ խօսիլ կ'ուզէի...: Երկար ատենէ ի վեր, կը պնդեմ որ փոխանակ տան գործերը տեսնող կնոջ մը, մնայուն սպասուհի մը ունենաս: Մերժողական պատասխան տուիր միշտ:

— Գործերս բաւարար կերպով կը կատարուին: Գիտես թէ ես կը սիրեմ տանս գործերով զբաղիլ:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Նորայր Երամեան 500, Պ. Արտաշէս Փուշուճեան 200, Ոմն (Ն.) 100, Տիկին Պաակեան 100, Պ. Կարապետ Տէմիրճեան 100, Պ. Պետիկեան 80, Լիոնէն՝ Սահակ Նաճարեան, Կիրակոս Փափազեան, Միսաք Միրզէ 100ական:

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ
« ՀԱՅ ՀԱՄԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ »

Միութիւնը պիտի տայ նաեւ պարահանդէսի երեկոյթ մը՝ 18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Քաղաքապետարանի խրախճանքի սրահին մէջ:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Լիոնի համալսարանի հայերէնի դասաւանդութիւնները կը սկսին Նոյեմբեր 8ին, ամէն Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը: Մանրամասնութեանց համար դիմել քարտուղարութեան, Փասթէօր փողոց, թիւ 74:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տօնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեփի Հանդըրտեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կճիֆ)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Էլիան Գավաֆեան եւ զաւակները Սանտրին եւ Ակսել, Տիկին Արաքսի Գավաֆեան, Տէր եւ Տիկին Աւետեան և Թէրզեան ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին եւ եղբօր՝

ԱՐԱՄ ԳԱՎԱՖԵԱՆԻ

կսկծալի կորուստին առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԽՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ Հայկազ Մանուկեանի մահուան առթիւ, ողբացեալին ընտանիքին:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Լիբանանայ տաղանդաւոր երգչուհի

ԹԱԳՈՒՀԻ ԹԷՔԵԱՆ

վկայեալ Պէյրութի Պետ. Երաժշտանոցէն

կուտայ իր միակ երգահանդէսը 9 Նոյեմբեր, Հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին, ՕԹԷԼ ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ սրահին մէջ:

Յայտագրին մաս կը կազմեն.— Կոմիտաս Վարդապետ, Կանաչեան, Սպենդիարեան, Գ. Ալէմշահ, Տիգրանեան, Յարութիւնեան եւ, միջազգային հռչակի տէր Տրպիւսի, Վէրտի, Շուպէրթ են.:

Մուտքի տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Բարեգործականի Տիկիններուն եւ հանդիսութեան օրը՝ կիշէն, ինչպէս նաեւ Բարեգործականի Քարտուղարութեան մօտ, 7 Ռիւ Փափէր, Հեռ. 54-16-50

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11 ՇԱԲԱԹ ՕՐ
ԺԱՄԸ 20ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՇ ԳԻՇԵՐ

Salle Voltaire, rue Voltaire

Գեղարուեստական Բաժին

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Արուեստի լրատու

Ֆրանսահայ երիտասարդական ժաֆ կազմակերպութիւնը Նոյեմբեր 10, 11, 12ին կը ներկայացնէ մշակոյթի եւ արուեստի իր 6րդ Փառատօնը նուիրուած Վիկտոր Հիւկոյի ծննդեան 170ամեակին եւ Ալ. Սպենդիարեանի ծննդեան հարիւրամեակին:

Փառատօնը տեղի կ'ունենայ Հիլթըն-Փարիզ: Այս առթիւ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, կազմակերպիչները յայտնած են իրենց ծրագրին մանրամասնութիւնները:

Հովանաւորող մարմինը կը նախագահէ Արամ Խաչատրեան:

Փառատօնը կը բացուի ցուցահանդէսով մը եւ կը փակուի պարահանդէսով:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան կողմէ, Արարայի յաղթական հերոսամարտի 54րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը՝ Կիրակի 19 Նոյեմբեր Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի Բարեկենդանի ճաշը: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 3ԻՆ

×

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի քառասնամեակի երկրորդ ձեռնարկը, 2 Դեկտ. Շաբաթ օր երեկոյեան, մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին, Շաւիլի Քաղաքապետարանի սրահը, Ռիւ Սթալինկրատ:

Ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

18 Նոյեմբեր, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO CHARBONNIERES
շքեղ սրահներուն մէջ

Avec JACKY MALLEREY et son ensemble
NOMBREUSES ATTRACTIONS — COTILLONS — AMBIANCE

Réservez vos places à l'avance chez les membres Croix-Bleue de Lyon

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ ՇԱՏ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐՈՎ

Մուտքը 15 ֆրանք

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

1972–1973 ուսումնական տարեշրջանի հայերէն լեզուի ու պատմութեան դասընթացքները եւ դասախօսութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտ. 16էն սկսեալ Երկուշաբթի օրերը Փարիզի Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ — 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ, Մեթրօ Փասի, ժամը 19.30էն 20.30, հայերէն լեզու Ա. Բ. Գ. տարի: Իսկ ժամը 20.30էն 21.30 Հայոց Պատմութիւն:

Յաւելեալ տեղեկութիւններու համար դիմել քարտուղարութեան 870-03-18:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

A VENDRE

Formidable Collection de 185 anciennes pièces de monnaies Arméniennes — en or, argent et bronze, représentant 5 dynasties et 14 rois.

— Plus 10 billets de banque différents en arménien représentant 3 époques : gouvernement de Transcaucasie, République Arménienne, début R.S.S.A.

Plus des objets décorés du Moyen Age avec Inscriptions Arméniennes dont : 3 plats très beaux en cuivre, assiette en porcelaine, 1 bocal en métal servant au baptême religieux, 1 épée ciselée, 1 encrier de voyage, rouleau de prière avec miniatures.

— Plus 1 cuiller ourartou exceptionnelle et 4 cartes de géographie de l'Arménie dont une datée de 1706

Pous tous renseignements de prix téléphoner au : 202-45-53 après 19 heures, ou Samedi - Dimanche toute la journée :

M. GHAZERIAN
49, Ave. Jean-Jaurès, Paris (19e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile

Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

DE RETOUR D'ARMENIE...

Grande Exposition ARMÉNIENNE

Du Samedi 4 Novembre au Jeudi 4 Janvier tous les jours de 13 h. à 20 heures
—Samedi, Dimanche jusqu'à 21 heures

au

CENTRE COMMERCIAL DU PARKING ETOILE-FOCH

Entrée angle Ave. Foch/R. de Presbourg ou par le parking — 3000 places gratuit à tous nos clients.

Métro : Etoile-Charles de Gaulle, à 500 m. de la Porte Dauphine

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI
7 NOVEMBRE
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	60 ֆր·	
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·	

48րդ ՏԱՐԻ — 12·558

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.558

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՂԸ ԴՐՈՒԱԾ

———o———

Բ.

Սթրազպուրկի Եւրոպական Խորհրդարանին մէջ Հոլանտայի ներկայացուցիչէն ետք խօսք առած է Նորվեկիայի աշխատաւորական երեսփոխան Տիկին Ասսէն, որ յայտնած է թէ Թուրք իշխանութիւնները պատասխանատու են Պաշարման Վիճակի գրութեան խիստ գործադրութեան համար: Տիկինը ըսած է.

«Ահաբեկչութեան դէմ պէտք է պայքարիլ, սակայն պաշտօնական եղանակով բռնութիւններ պէտք չէ գործադրուին: Մեր պարտականութիւնն է ձայն բարձրացնել, երբ չարչարանքներ կը կիրարկուին»:

Տիկինը թելադրեց է մարդասիրական հիմնարկութեանց ներկայացուցիչներէն բաղկացեալ յանձնախումբ մը ղրկել Թուրքիա՝ կառավարութեան հրաւէրով՝ տեղւոյն վրայ քննելու համար խնդիրները:

Տիկին Ասսէնի ձայնակցեր է Շուէտացի պատգամաւոր երեսփոխան Ահլմարք, որ ուզեր է հասկնալ թէ Անգարայի կառավարութիւնը պիտի ընդունի՞ նման քննիչ յանձնախումբի մը առաքումը:

Այս պարզ հարցումին ո՛չ մէկ պատասխան տուեր են Թուրքիոյ ներկայացուցիչները, որոնք էին՝ նոյնինքն Արտաքին նախարար Հալուք Պէյիւլքէն եւ կիւքէն կուսակցութեան նախագահ Փրոֆ. Ֆէյզիօղլու: Այս վերջինը քանիցս խօսք առնելով ուզեր է հերքել Պաշարման Վիճակի իշխանութեանց գործադրած վայրագութիւնները, ցանոնք նկատելով ահաբեկիչներու կողմէ յերիւրուած ամբաստանութիւններ:

Յատկանշական է դիտել տալ, որ Ֆէյզիօղլուին ձայնակցեր են. Ա) Պելժիոյ պատգամաւոր երեսփոխան Տը Քլէրք, որ անպատշաճ գտեր է Թուրք կառավարութեան դէմ կատարուած վերագրումները, Բ) Խորհրդարանի նախկին նախագահ Ջուզեփէ Վետրոնէ՝ ռամկավար — ազատական, որ դիտել տուեր է թէ «Թուրքիա օրինական վարչաձեւով կը կառավարուի» եւ վախ յայտներ է, որ Եւրոպական Խորհուրդը Թուրքիան ալ Յունաստանի բախտին արժանացնէ:

Վերջին խօսողն է եղած Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Պայիւլքէն, որ չեշտեր է թէ պէտք է զանազանել բռնութեան — ահաբեկչութեան — դիմելու երկու ձեւեր: Մէկը հասկնալի է որոշ չափով, երբեւ արդիւնք քաղաքական խոր պատճառներու կամ «անվերջ զրկումներու, որ յուսահատութեան կ'առաջնորդեն»: Միւսը աւելի վտանգաւոր է: Խռովարարական ահաբեկչութեան նոր ձեւ մըն է, կազմակերպուած դուրսէն, ուսկից կը ստանան ահաբեկիչները դրամ ու զէնք: Անոնց նպատակն է սպառնալ ազգերու անկախութեան եւ հողային ամբողջականութեան:

Նախարարին միտ բանին շատ յստակ է: Ըսել կ'ուզէ, որ վերջին տարիներու ընթացքին Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցած ահաբեկչական շարժումները կը քաջալերուին արտաքին աշխարհէն: Թափանցիկ է ակնարկութիւնը: Դիւանագիտութեան հակառակ է անուն մատնանշել պաշտօնական ժողովի մը մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

———o———

Թէեւ դեռ աւելի քան չորս ամիս կայ մինչեւ երեսփոխանական ընտրութիւնները, բայց եւ այնպէս ընտրապայքարը սկսած է անպաշտօն կերպով եւ կիրակնօրեայ ելոյթներն ալ ցոյց կուտան թէ քաղաքական համոզում ունենալէ աւելի, բոլորին համար կարեւորը ընտրուիլն է: Այսպէս ուղղափառ Կօլիստ՝ Ժաննընէ, որ հեռացած էր Իւ. Տէ. Էռ.էն, որով — հետեւ անոնցմէ ոմանք մաս կը կազմէին դահլիճի մը, ուր կային տը Կօլի պարտութեան պատասխանատուներ (ակնարկութիւնը առաւելաբար Ժիսքար տ'Էսթէնի կը վերաբերի) յայտարարեց թէ կը մնայ Լըքանիւէի Բարենորոգիչ շարժումին:

Լըքանիւէ, անշուշտ, շատ գոհ է այս եղածէն եւ կ'ըսէ թէ Ժաննընէի ըրածը կը նշանակէ թէ այլեւս Կօլիզմ չկայ:

Միւս կողմէ դէր-ծովակալ Ֆիլիփ տը Կօլ հեռատեսիլի տեսակցութեան մը ընթացքին չեշտեց թէ թեկնածու չէ Հանրապետութեան նախագահութեան... չորս տարիէն եւ թէ այն խմբակցութիւնները, որոնք իր թեկնածութեան մասին քարոզչութեան սկսած են, իր հաւանութիւնը չեն առած: Տը Կօլ որդի կ'ըսէ նոյնիսկ. «Ես քաղաքականութիւն չեմ ըներ, արդէն հայրս ալ չէր ըներ»:

Պօնի մէջ (Ֆրանսա) Էտկար Ֆօռ խօսք առաւ ու յայտնեց թէ կողմնակից է մանաւանդ «գաղափարներու մեծամասնութեանց» ինչպէս կ'ըսէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ կառավարական նոր տագնապ մը անխուսափելի կը նկատուի տրուած ըլլալով որ Հալք կուսակցութիւնը կառավարութենէն քաշեց իր հինգ նախարարները: Վարչապետ Մելէն խնդրած է անոնցմէ որ գործի գլուխ մնան մինչեւ որ կացութիւնը լուսաբանուի: Իրաց այս կացութեան մէջ Իսմէթ Ինէօնիւ հրաժարած է Հալքէն ու նաեւ երեսփոխանական իր աթոռէն: Կ'ուզէ միայն Ծերակոյտի մէջ գրաւել այն աթոռը զոր ունի իբրեւ Հանրապետութեան նախկին նախագահ: Հաւանական կը նկատուի, որ Իսմէթ կրկին թեկնածու ըլլայ Հանրապետութեան նախագահութեան, հակառակ իր տարիքին (89):

ՓԱՐԻԶԻ Հիւսիս. Վիէթնամի պատուիրակութեան պետը պատրաստակամութիւն յայտնեց վերստին բանակցելու Ամերիկացիներու հետ՝ զինադուլի շուրջ, պայմանաւ, սակայն, որ այս վերջինները «լուրջ» մօտեցում ունենան: Առայժմ կը պահանջենք, որ Ամերիկացիք յարգեն համաձայնագիրը եւ զայն ստորագրեն: Բայց հակառակ չենք նաեւ, որ նոր հանդիպում մը տեղի ունենայ: Հարցը աջութիւնն է լոկ»:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ եւ Հարաւային Քորէա համաձայնեցան համագործակցութիւն ստեղծել երկու երկիրներու տնտեսական փոխանակութիւններուն համար «դիւրացնելու մօտ Քորէայի վերամիացումի գործը: Համաձայնեցան նոյնպէս վերջ տալ քարոզչական պայքարին իրարու դէմ (ձայնասփիւռով, մամուլով, եւայլն):

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ կատարուած հանրային կարծիքի քննութիւն մը ցոյց կուտայ, թէ քուէարկողներու 61 առ հարիւրը Նիքսընի վերընտրութեան կողմնակից է, իսկ 35 առ հարիւրը պիտի քուէարկէ Մք. Կովերնի ի նպաստ:

Ազգ. Տունը Եւ ...

Մանուան Վտանգը

———o———

Քանի մը օր է արդէն ոմնադիրներ սկսած են պատել (միւռէ) Ազգ. Տունը, ինչ որ հաւանաբար նոյնքան կ'արժէ քան այն պարզ նորոգութիւնները, որոնց չէնքը կը կարօտէր:

Շէնքին վրայ ալ փակցուած է մեծ ցուցատախտակ մը, ուր մեծ տառերով գրուած է.—

Danger de mort
Défense d'entrer et de stationner

Ուրեմն, ասկէ կը հետեւի որ, տարիներէ ի վեր, առանց գիտնալու, մահուան սպառնալիքի տակ կ'ապրէին «Յառաջ» եւ Ազգ. Տան հաստատուած բոլոր հայ կազմակերպութիւնները:

Ի՛նչ երախտապարտ ենք որ ժամ առաջ մեզ դուրս վռնտեցին եւ կրնանք մենք զմեզ նոր օրերու երանելի Ղազարոսները նկատել:

ՊՈՒԼԿԱՐ «Իլիուշին» ճամբորդատար օդանաւ մը մշուշի հետեւանքով վար ինկաւ: 34 ճամբորդ մեռաւ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ հացահատիկի 1972ի բերքը առնուազն 30 միլիոն թոն նուազ եղած է ծրագրին բաղդատմամբ: Ծրագիրը կը նախատեսէր 190 միլիոն թոն հացահատիկ արտադրել այս տարեշրջանին»: Արդ 8րդ հնգամեակի միջին արտադրութիւնը եղած էր 167·800 թոն: Համաձայն նախարարին՝ ծրագիրը թերակատարուած է «կլիմայի անպաստ» պայմաններու հետեւանքով: Նման աննպաստ կլիմաներ բացառիկ երեւոյթ են եւ «դարու մը ընթացքին մէկ անգամ կը պատահին», ըստ նախարարին:

ԱԹԷՆՔԻ կարգ մը լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, խումբ մը քաղաքական ղեկավարներ դիմումնագիր մը ստորագրած են պահանջելով նախկին վարչապետ Գարամանլիսի վերադարձը: Այս փաստաթուղթը ստորագրած են քաղաքական երկու մեծ կուսակցութեանց (Արմատական Ազգ. Միութիւն եւ Կեդրոնի Միութիւն) գլխաւոր անդամները: Գարամանլիս Յունաստանը ձգած էր 1963-ին Փարիզ ապաստանելու համար. քաղաքական հարցերու շուրջ տարակարծութիւններ ունեցած ըլլալով Ֆրետերիքա թագուհիին հետ: Ներկայիս Գարամանլիս կ'ըսէ թէ շատ կ'ուզէ Աթէնք վերադառնալ բայց ի՞նչպէս կրնայ ընել զինուորական մենատիրական վարչակարգի մը տակ:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ ժողով գումարած են Եւրոպայի ինը Պետութեանց Արտաքին եւ Փոխադրութեանց նախարարները: Պիտի քննեն ծրագիր մը որ ներդաշնակէ Հաղորդակցութեան առեւտրական յարաբերութիւնները Ազատ Փոխանակումի լայն շրջագօտիի մը ստեղծումով միջերկրականեան երկիրներու հետ:

ԻՍՐԱՅԷԼ բաւարարութիւն չէ ստացած Գերմաններու տուած պատճառաբանութիւններէն պաղեստինցի երեք ֆետայիներու ազատ արձակման մասին: Այս առթիւ Տիկին Կոլտա Մէյրի կառավարութիւնը շատ խիստ զեկոյց մը հրատարակած է:

ԻՍԹԻՔԼԱԼԸ որ Մարոքի ընդդիմադիր կուսակցութիւնն է մերժեց մաս կազմել այն կառավարութեան զոր նշանակուած նոր վարչապետը՝ Ահմէտ Օսման կը փորձէ կազմել:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾՆԷՆ

———o———

Հեռագիր պատճէն

ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ Տ. Տ. ԽՈՐԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Մեծ Եղեռնի իբրեւ հետեւանք, Տանն Կիլիկիոյ Աթոռի տեղահանութեան եւ Անթիլիաս հաստատման տարեդարձի առթիւ, Մեր երախտագիտական խօսքն ու օրհնութիւնն ենք յղում մեծահոգի արաբ ժողովրդին եւ ազատասեր Լիբանանին, որի ծոցում՝ կոտորածներից փրկուած մեր ժողովրդի զաւակները գտան խաղաղ ու բարօր ապրելու պայմաններ, իրենց կրօնական, կրթական եւ մշակութային կեանքի զարգացման լայն հնարաւորութիւններով:

Այս առթիւ, ընդունեցէք Մեր սրտագին բարեմաղթութիւնները ուղղեալ Ձերդ Սրբութեանը եւ Ձեր միաբանութեանը, ջերմագին իղձով ու տեսլով որ Կիլիկեան Աթոռը, որպէս անբաժանելի մասը Հայ Եկեղեցու նուիրապետութեան մարմնոյն, իրեն բաժին ընկած առաքելութիւնը շարունակի կատարել իր իշխանութեան սահմաններում, Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցու միութեան ոգով:

Փրկչի Իջման Սուրբ Սեղանից Ձեզ ողջոյն եղբայրական եւ համայն մեր ժողովրդին օրհնութիւն հայրապետական:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ
(Կնիք)

20 Հոկտ. 1972 թ.
Ս. Էջմիածին

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սոյն թուականի Հոկտեմբեր 15ին, կիրակի օրը, Ամենայն Հայոց Հայրապետի բարեհաճ կարգադրութեամբ, Մայր Տաճարում տեղի ունեցաւ քահանայական ձեռնադրութիւն:

Էջմիածնի Հոգեւոր ճեմարանի նախկին շրջանաւարտներ Ղազարոս սարկաւագ Կիւրեղեանը, Կորիճ սարկաւագ Ներսիսեանը եւ Կարպիս սարկաւագ Գալստեանը ձեռնադրուեցին կուսակրօն քահանաներ, վերանուանուելով Տ. Տիրան աբեղայ Կիւրեղեան, Տ. Գարեգին աբեղայ Ներսիսեան եւ Տ. Բագրատ աբեղայ Գալստեան:

Շաւարշ սարկաւագ Աչուրեանը ձեռնադրուեց ամուսնացեալ քահանայ Ս. Գայանէի եկեղեցու համար, վերանուանուելով Տ. Գուրգէն քահանայ Աչուրեան:

Ձեռնադրութիւնը կատարեց Գերաշնորհ Տ. Տիրան Արքեպիսկոպոս Ներսոյեանը, խարտավիրակութեամբ Հոգեշնորհ Տ. Արսէն Ծ. վարդապետ Բերբէրեանի:

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամերգութիւնից յետոյ, նորընծայ երեք աբեղաները Մայր Տաճարում աղօթքով եւ օրհնութեամբ ստացան վեղար:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
(Կնիք)

21 Հոկտ. 1972 թ.
Ս. Էջմիածին

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ կը հեռաձայնեն թէ Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը բացառիկ յաջողութիւն արձանագրած է այս տարի:

Մանրամասնութիւնները՝ առանձին թղթակցութեամբ:

Շաբաթ իրիկուն նաեւ Դաշնակցութեան Օրը տօնուեցաւ Փարիզի մէջ, ու խրախճանքը տեւեց մինչեւ առաւօտ:

Մանրամասնութիւնները՝ առանձին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ 1972Ի ԻՆԸ ԱՄՍՈՒԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—o—

Հայաստանի Կեդր. Վիճակագրութեան Վարչութիւնը Հոկտեմբեր 26ին հրապարակեց պաշտօնական վիճակագրութիւնը՝ «Հայկական ՍՍՀ արդիւնաբերութեան պետական պլանի կատարման ինն ամսուայ արդիւնքների մասին» (1)։

Անցեալ տարուան (1971) համապատասխան ժամանակամիջոցին համեմատութեամբ, այս տարեշրջանի առաջին ինը ամիսներու արդիւնաբերութեան արտադրութեան աճը եղած է 6,1 տոկոս։ Արդիւնաբերութեան մէջ աշխատանքի արտադրողականութիւնը աւելցած է 3,6 տոկոսով։

Կարեւորագոյն ճիւղերու աճն ալ կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը.

Ելեկտրուժ՝ 5 տոկոս նախորդ տարեշրջանի ինը ամիսներու հետ բաղդատաբար։ Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 2 տոկոս, մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ 13 տոկոս, անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ (ցելիւլոզ) թուղթ՝ 7 տոկոս, շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 11 տոկոս, թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 4 տոկոս, սնունդի արդիւնաբերութիւն՝ 5 տոկոս, կենցաղային եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ 14 տոկոս։

Նկատելի է, որ տուեալ վիճակագրութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով չի ներկայացուիր արդիւնաբերութեան ննոնորդ կարեւորագոյն ճիւղին՝ քիմիական եւ քարիւղի քիմիական արդիւնաբերութեան աճը, ինչ որ առնուազն անհասկնալի է։ Արդարեւ բոլոր վիճակագրութիւններուն մէջ, — եւ այս տարի նաեւ եռամսեայի վիճակագրութեան մէջ, — այդ ճիւղը եւս ներկայացուած էր։

Վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ, հետեւաբար, որ ներկայ տարեշրջանի առաջին ինը ամիսներու արդիւնաբերութեան ճիւղերու աճը 2էն 14 տոկոս եղած է։ Նուաճումը ակներեւ է, թէեւ, անցեալ եւ նախանցեալ տարուան վիճակագրութիւններու արդիւնքները, համապատասխան ժամանակաշրջանի համար, աւելի բարձր էին եղած։

Այսպէս, 1972ի ինը ամսուան վիճակագրական աղիւսակը բաղդատութեան դնելով անցեալ տարուան համանման աղիւսակին (2) հետ ի յայտ կուգայ, թէ արդիւնաբերական արտադրութեան միայն մէկ ճիւղին մէջ է, որ այս տարեշրջանին աւելի բարձր աճի տոկոս արձանագրուած է։ Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակումը ներկայ ինը ամիսներուն արձանագրած է 13 տոկոսի աճ, մինչդեռ անցեալ տարուան ինը ամիսներուն ան ունեցած էր 12 տոկոսի յաւելում։ Մէկ ճիւղի մէջ ալ՝ շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն, անցեալ եւ այս տարուան ինը ամիսներու արդիւնքը կը մնայ անփոփոխ՝ 11 տոկոս։ Ելեկտրուժի, սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութեան, անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթի, թեթեւ, սնունդի, կենցաղային եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութեան արդիւնաբերութիւններուն մէջ աճի թափը նուազում ունեցած է հետեւեալ համապատասխան կարգով՝ ելեկտրուժ՝ 1971ի ինը ամիսներուն՝ 16 տոկոս, 1972ի ինը ամիսներուն՝ 5 տոկոս (–11). սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 5 եւ 2 տոկոս (–3). անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթ՝ 19 եւ 7 (–12). թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 8 եւ 4 (–4). սննդարդիւնաբերութիւն՝ 10 եւ 5 (–5). կենցաղային եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ 24 եւ 14 (–10)։

Միւս կողմէ, եթէ բաղդատութեան դնենք ներկայ տարեշրջանի ինը ամիսներու աղիւսակը նախանցեալ տարուան (1970) աղիւսակին հետ (3), կը տեսնենք, որ արդիւնաբերութեան ութ կարեւորագոյն ճիւղերէն խօթնին մէջ՝ աճի տեղատուութիւն կայ, իսկ մէկ ճիւղի մէջ՝ շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն, աճը (11 տոկոս) կը մնայ անփոփոխ։ Ներկայացնենք տոկոսները. ելեկտրուժ՝ 1970ի ինը ամիսներուն՝ 13 տոկոս, այժմ՝ 5 տոկոս (–8). սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 5 եւ 2 (–3). մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ 15 եւ 13 (–2). անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթ՝ 17 եւ 7 (–10). թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 9 եւ 4 (–5). սննդարդիւնաբերութիւն՝ 19 եւ 5 (–14). կենցաղային եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ 15 եւ 14 (–1)։

Աճի թափի նուազումներուն պէտք է վերագրել այն իրողութիւնը, որ մինչ 1970ի ինը ամիսներու արդիւնաբերութեան արտադրութեան ընդհանուր յաւելումը 13 տոկոս եղած էր, իսկ 1971ին՝ 10 տոկոս, 1972ի ինը ամիսներուն ան եղած է 6,1 միայն։ Գալով աշխատանքի արտադրողականութեան՝ 1971ին ան եղած էր 7 տոկոս, իսկ այժմ՝ ան կը ներկայացնէ միայն 3,6 տոկոս։

Արդիւնաբերութեան արտադրութեան եւ աշխատանքի արտադրողականութեան աճը ներկայ տարեշրջանի ինը ամիսներուն աստիճանական նուազում արձանագրած է, հակառակ պատկան մարմիններու ձեռք առած միջոցներուն։ Այսպէս, 1972ի առաջին եռամսեային արդիւնաբերութեան արտադրութեան ծաւալը, նախորդ տարեշրջանի համապատասխան ժամանակամիջոցին հետ բաղդատմամբ, աւելցած էր 8 տոկոսով, իսկ աշխատանքի արտադրողականութիւնը՝ 6 տոկոսով։ Վեցամսեային արդիւնաբերութեան արտադրութեան ծաւալը իջած էր 6 տոկոսի, իսկ աշխատանքի արտադրողականութիւնը՝ 4 տոկոսի։ Իսկ վերջին վիճակագրութեամբ առաջինը աննշան յաւելում մը արձանագրած է՝ 0,1 եւ երկրորդը՝ փոքր նուազում մը՝ 0,4։

Տարեսկիզբին, արդէն նկատելի էր յառաջընթացի դանդաղեցում արդիւնաբերութեան քանի մը ճիւղերու մէջ։ Ա. Քոչինեան Փետրուար 15ին նկատել կուտար ի մէջ այլոց, թէ «Յունուարը տեխնիկա–տնտեսական ցածր ցուցանիշներով փակեցին, մասնաւորապէս, թեթեւ արդիւնաբերութեան, ինչպէս նաեւ գունաւոր մետալուրգիայի ձեռնարկութիւնները։ ... Ի՞նչպէս կարելի է հանդուրժել, օրինակ, որ Կիրովականի ամբողջ արդիւնաբերութիւնը թերակատարեց Յունուարի պլանային առաջադրանքները» (4)։

Յունիսին, յաջողութիւններու կարգին կը նկատուէր, թէ «Տարուայ անցած ամիսներին արդիւնաբերութեան աշխատանքում թերութիւնները աւելացել են, իսկ հիմնական ցուցանիշերի աճի սեմպերը զգալիօրէն նուազել։ Այսպէս ետ մնացող ձեռնարկութիւնների թիւը գնալով ո՛չ թէ նուազել, այլ աճել է։ Եթէ Մարտ ամսին Հանրապետութիւնում պլանը չի կատարել 65 ձեռնարկութիւն, ապա Ապրիլին այն հասել է 81ի, իսկ Մայիսին՝ 104ի» (5)։

Իրենց ծրագիրները թերակատարած արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու թիւը 132 ցոյց կը տրուէր Մայիսի վերջաւորութեան (6)։ Երրորդ եռամսեան (Յուլիս – Օգոստոս – Սեպտեմբեր) չյաջողեցաւ լրիւ իրականացնել իր առաջադրութիւնները. ընդհակառակն, ընդհանուր ձեւով, աճի յառաջընթացի նուազում մը նշմարելի է։ Ասիկա յստակ կը դառնայ, երբ բաղդատութեան դնենք այս տարուան առաջին (Յունուար – Փետրուար – Մարտ) եւ երրորդ (Յուլիս – Օգոստոս – Սեպտեմբեր) եռամսեաններու պաշտօնական վիճակագրութիւնները։

Ելեկտրուժ՝ առաջին եռամսեային արձանագրած էր 15 տոկոսի յաւելում նախորդ տարուան նոյն ժամանակամիջոցին հետ բաղդատմամբ. երրորդ եռամսեային այդ տոկոսը 5ի իջած է։ Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ առաջին եռամսեային 4 տոկոս, երրորդ եռամսեային՝ 2։ Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ նախապէս 14, այժմ՝ 13. անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթ՝ անփոփոխ (7 տոկոս), թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ նոյնպէս անփոփոխ (4 տոկոս). սննդարդիւնաբերութիւն՝ 10 եւ այժմ 5, իսկ կենցաղային եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ 17, իսկ այժմ 14 տոկոս։

Այս իրողութեան կ'անդրադառնայ «Սովետ. Հայաստան» թերթը «Վճռական ամիսներ» խորագրին տակ (Հոկտեմբեր 25). «Պէտք է ասել, որ ընդհանուր առմամբ արդիւնաբերութեան ցուցանիշերը երրորդ եռամսեակում իջել են, թերակատարուել են ինչպէս եռամսեակի, այնպէս էլ Սեպտեմբեր ամսուայ պլանները։ Արտադրանքի իրացման Սեպտեմբեր ամսուայ պլանը, օրինակ, կատարուել է 97,3 տոկոսով։ 130 ձեռնարկութիւն, կամ բոլոր ձեռնարկութիւնների 19 տոկ.ը չի ապահովել արտադրանքի իրացման 9 ամսուայ պլանի կատարումը։ Դրանց անբաւարար աշխատանքի հետեւանքով պակաս է իրացուել աւելի քան 35 միլիոն ռուբլու արտադրանք։ Պետական առաջադրանքները թերակատարող ձեռնարկութիւնների թիւը մեծ է յատկապէս սննդի, թեթեւ, շինանիւթերի, տեղական արդիւնաբերութեան մինիստրութիւնների սիստեմում։ Սննդարդիւնաբերութեան մինիստրութեան 94 ձեռնարկութիւններից 9 ամսուայ պլանը թերակատարել են 20ը, թեթեւ արդիւնաբերութեան մինիստրութեան 46 ձեռնարկութիւններից 11ը», եւայլն։

Ասոնց անբաւարար աշխատանքի հետեւանքով արտադրութեան քանակը զգալի կերպով պակսած է սեւ եւ գունաւոր պղինձի, ձգալողի (փինչօ) կրաղիւսի, բամպակէ հիւսուածքներու, սառնարաններու, պահածոներու եւ այլ կարեւոր ճիւղերու մէջ։ Աւելին, պղինձի, ծծմբաթթուի, մետաղահատ հաստոցներու, բուրդէ հիւսուածքներու արտադրութիւնը նոյնիսկ նուազած է նախորդ տարուան համապատասխան ժամանակաշրջանի հետ բաղդատմամբ (7)։ Թերակատարուած է հանքային պարարտանիւթի, դարբնամամլիչ մեքենաներու, պատրաստի պատերու, մետաքսէ կերպասի, կաշի–կօշիկի, կահոյքի (կահ–կարասի) արտադրութեան ծրագիրները, ինչպէս կը ճշդէ վերջին վիճակագրութիւնը։

Չորրորդ եռամսեան (Հոկտեմբեր – Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր) 1972ի համար եզրափակիչ փուլը կը հանդիսանայ եւ, հետեւաբար, անհրաժեշտ է բարելաւել արտադրութեան կազմակերպումի գործը, վերջ տալ այսպէս կոչուած «բանուորական ուժի հոսունութեան» եւ «պարապուրդներուն», այսինքն՝ բանուորներու տեղափոխութեան աշխատանոցներու մէջ եւ աշխատանքի ժամանակի կորուստ։ Թեքնիքի, արդիական միջոցներու գործածութիւնն ալ կարեւոր է։ Արդարեւ,

ԵԳԻՊՏԱՑԻՆԵՐԻ ԴԻՑՈՒՀԻՆ՝

ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ ԵՒ ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

Սեպտ. 13ի Չորեքշաբթի օր, հրդեհը դարձեալ ծայր կուտայ շատ մը տուներէ միաժամանակ եւ ոչ ոք կը փորձէ մարել։ Ընդհակառակն, օտարներու վկայութեանց համաձայն թուրք զինուորներ քարիւղով կ'օծեն տուները։

Տարակոյս չկայ որ հրդեհը Թուրքերու կողմէ կատարուած էր նպատակ ունենալով ծածկելու կողոպուտը եւ անհետացնելու փողոցներուն մէջ կուտակուած դիակները։

Հրդեհը շուտով ծաւալեցաւ եւ 24 ժամուան ընթացքին 50 հազարէ աւելի տուներ, 24 եկեղեցիներ, 28 վարժարաններ, 5 հիւպատոսարաններ, 5 դրամատուներ, հիւանդանոցներ եւ հանրային սպասարկութեան ու առեւտրական բազմաթիւ հիմնարկութիւններ մոխրակոյտի վերածուեցան։

Հրդեհին առաջին օրն իսկ քրիստոնեայ ժողովուրդը փախուստ տուած ու խռնուած էր ծովեզերք, ուր աննկարագրելի թշուառութեան մատնուած էր։ Կատարեալ դժոխքի մէջ կը գտնուէր ուրկէ փրկութիւն չկար։ Մէկ կողմը հրդեհը, միւսին՝ ծովը։ Ծովուն մակերեսը ծածկուած էր դիակներով։ Իսկ Թուրքերը կը ջանային իրենց բախտին ձգուած այս մարդկային խլեակները եւս բնաջնջել։

Այս ողբերգութիւնը տեղի կ'ունենար օտար հիւպատոսներու, եւ ծովուն բացը սպասող քրիստոնեայ Պետութեանց 23 ռազմանաւերու եւ այլ փոխադրանաւերու նաւապետներուն ու նաւազներուն անտարբեր աչքերուն առջեւ։

Այս զարհուրելի դէպքերէն առաջ երբ պարպուեցաւ յոյն բանակին պարտութիւնն ու Քէմալի ուժերուն արշաւը դէպի Իզմիր, արդէն քաղաքը խճողուած էր բազմահազար գաղթականներով, որոնք խուժած էին դէպի Իզմիր, նոյնիսկ հեռաւոր Աֆիոն Գարահիսարէն եւ այլ քաղաքներէ, հոն յուսալով գտնել իրենց փրկութիւնը։ Գաղթականներու մէջ կային նաեւ Կիլիկեցիներ, Իզմիր եկած Կիլիկիոյ վերջին դէպքերուն։ Ժողովուրդը շուարած էր ու անորոշութեան մատնուած։ Իսկ Ազնաւուրեանի գլխաւորած Ազգային Վարչութիւնը իր բախտին ձգած ժողովուրդը, քէմալականներու մուտքէն հինգ օր առաջ իր լման կազմով կ'ապաստանէր եվրոպական Ապպասիէ շոգենաւը ու կը հեռանար Իզմիրէն։ Ահա ժողովուրդը կառավարելու յաւակնութիւնն ու պարտականութիւնը ունեցող անպաժան մարդիկ։ Փախչող այս անպաբեխիղճ մարդոց հետն էր նաեւ Արեւելեան Մամուլի ավնիկար խմբագիրը որ մեկնելէ առաջ յաւելուած մը տպել տուած էր, ուր կը հրաւիրէր ժողովուրդը պահել իր պաղարիւնը հաւանական դէպքերու առջեւ...

Իսկ Առաջնորդ Ղեւոնդ Դուրեան, լքուած Ազնաւուրեան Վարչութենէն, նամակով մը կը դիմէ Խրիսոստոմոս Մետրոպոլիտին, պարզելով իր մտադրութիւնը՝ դիմել Ազգային Պատրիարքարան եւ յունական կառավարութեան, քրիստոնեայ բնակչութիւնը նաւերով հեռացնելու համար Իզմիրէն։ Մետրոպոլիտը համաձայն չի գտնուիր այդ գաղափարին, քրիստոնեաներու հեռացումով հելլէնական դատի սպառ կորուստը տեսնելով անոր մէջ։ Այսուհանդերձ, երկու կրօնական պետերը խորհրդակցելէ ետք Բողոքական Եկեղեցւոյ պետին ընկերակցութեամբ կը ներկայանան Բարձր Գոմիսէր Սթէրիադիսի, որ կը թոյլատրէ դիմումներ կատարել հիւպատոսներուն եւ յունական կառավարութեան մօտ, օգնութիւն խնդրելու առաջադրութեամբ։ Սակայն, ինչպէս տեսանք այդ դիմումները ապարդիւն անցան։

Քէմալականներու մուտքէն ետք Առաջնորդ Դուրեան տեսնելով Թուրք զինուորներու եւ ամբոխին Առաջնորդարանի եւ Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ վրայ կատարած չարունակական յարձակումները, կը խորհի միջոց մը գտնելով ներկայանալ Նուրէտտին փաշային ու անոր գթութիւնը հայցել պաշտպանեալ ժողովուրդին համար։ Կիրակի առաւօտ Թուրք խուժանն ու զինուորները կողոպտելով զբաղած ըլլալով, իր գործակատարին, քարտուղարին ու բարապանին ընկերակցութեամբ կը նետուի փողոց ու անվտանգ կը հասնի կաթողիկ հասարակութեան աջփապետ Պ. Փիէր Սխալեանի տունը։ Ու անոր կը պարզէ իր մտադրութիւնը։ Պր. Սխալեան համաձայն կ'ըլլայ ու նախ կը դիմէ Իտալական փաշային։ Նկատի ունենալով տիրող շփոթ վիճակը, փաշան կը թելադրէ սպասել իր հրահանգներուն։

Մինչեւ Չորեքշաբթի, տխուր լուրերը կը տարածուէին, որոնց կարգին Խրիսոստոմոս Մետրոպոլիտի նահատակութիւնը։

Ծայր տուած հրդեհը զիրենք շփոթութեան կը մատնէ։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

(42 – Շար.)

ԳԱՐԵԳԻՆ ԼԵՒՈՆԵԱՆ

(Ծննդեան 100ամեակին առթիւ)

—0—

Գարեգին Լեւոնեան հայ մշակոյթի այն երախտաւորներէն է, որ իր ամբողջ կեանքը նուիրած է իր ազգին նիւթական, հոգեւոր գանձերու, պատմական արժէքներու ուսումնասիրութեան եւ զանոնք երեւան հանելու աշխատանքին:

Ան ծնած է 1872 Հոկտեմբեր 24ին, Ալեքսանդրապոլ, հայ անուանի դուսան Ջիւանիի ընտանիքին մէջ: Կանուխ, շատ կանուխ կը ձեւաւորուի Գարեգինի հետաքրքրութիւնը երաժշտութեան, նկարչութեան ու քանդակագործութեան, գիր ու գրականութեան հանդէպ:

Հազիւ 15–16 տարեկան պատանի էր, Ալեքսանդրապոլի պետական վարժարանի աշակերտ, երբ կը սկսի թղթակցիլ Թիֆլիսի «Նոր–Դար» թերթին: Նոյն տարիներուն ընկերներու, ինչպէս նաեւ ծննդավայրը այցելող հնագէտներու հետ կ՚այցելէ Հայաստանի պատմական վայրերն ու ճարտարապետական յուշարձանները՝ Անի, Մարմաշէն, Հառիճ եւայլն, ուր կը ծանօթանայ հայրենի երկրին բազմադարեան մշակոյթին եւ պատմութեան: Ու կը կարդայ, անվերջ կը կարդայ…

Եւ զարմանալի չէ, որ 20 տարեկան հասակին կը դառնայ հեղինակ աշխատութեան մը («Հայ աշուղները», 1892, Ալեքսանդրապոլ), իսկ 23ը դեռ չբոլորած՝ աւելի խոր երկրորդ գործ մը հրապարակ կը հանէ («Հայոց պարբերական մամուլը», 1895, Ալեքսանդրապոլ): Ասոնք ապահովեցին անոր մուտքը հայ արուեստագիտութեան եւ բանասիրութեան հետազօտութեան մարզերէն ներս:

Մասնագիտական կրթութիւն ստանալու նպատակով 1896ին կը մեկնի Մոսկուա, ապա երկու տարի ետք՝ Պետերբուրգ, ուր կ՚ուսանի Արուեստներու կայսերական ակադեմիան: Այդ տարիներուն ան ծանօթութիւն կը հաստատէ Ն. Մառի, ինչպէս նաեւ հայ արուեստագէտներու, գրագէտներու, բանասէրներու հետ:

1902ին իբրեւ ուսուցիչ կը հրաւիրուի Գէորգեան ճեմարան, ուր միաժամանակ կը շարունակէ իր գիտական հետազօտութիւնները: Կը հետաքրքրուի հայ արուեստներու պատմութեամբ՝ ճարտարապետութիւն, նկարչութիւն, մանրանկարչութիւն, երաժշտութիւն: Այդ տարիներուն կը գրէ իր «Աշուղների մասին» պատմա – քննական արժէքաւոր աշխատութիւնը (1903), «Երկու խօսք հայ մանրանկարչութեան մասին» (1907) եւ այլ գործեր:

1907ը Լեւոնեանի կեանքին նոր եւ բեղուն շրջանին սկիզբը կ՚ըլլայ, երբ էջմիածինէն կը տեղափոխուի Թիֆլիս: Անոր նպատակը կ՚ըլլայ ուսումնասիրել հայ արուեստներու պատմութիւնը, ազգին սեփականութիւնը դարձնել անոր այն արժէքները, որոնք անծանօթ մնացած են վանքերու փոշիներուն կամ երկրին «հողթումբերուն» տակ. ան կը ձգտի սիրցնել հայ արուեստները, դաստիարակել ժողովուրդը եւ հայ արուեստագիտութիւնն ու քննադատութիւնը հասցնել մասնագիտական մակարդակի:

Իբրեւ իր նպատակներու եւ ձգտումներու իրականացում, ան 1907ին Թիֆլիսի մէջ նախ կը բանայ գեղարուեստական դասընթացք երկսեռ երիտասարդութեան համար, ուր առաջին անգամ ըլլալով հայ իրականութեան մէջ հայ պատանիներ եւ պարմանուհիներ մասնագիտական ուսում կը ստանային նկարչութեան, քանդակագործութեան, փորագրութեան մէջ, եւ ապա՝ 1908ին կը սկսի հրատարակել «Գեղարուեստ» հանդէսը, պարբերական մը, որ բացառիկ դեր խաղաց հայ գեղարուեստական պարբերական մամուլի պատմութեան մէջ:

«Գեղարուեստը» փաստօրէն լոյս կը տեսնէ Գ. Լեւոնեանի տիտանական ջանքերուն եւ անսպառ խանդին շնորհիւ, մանաւանդ, որ նիւթական միջոցները հետզհետէ դժուար կը հայթայթուէին: Ասիկա հայ առաջին արուեստագիտական պարբերականն է, ուր կը տպուին արուեստի բոլոր ճիւղերու վերաբերեալ պատմական եւ տեսաբանական յօդուածներ, գեղագիտութեան եւ արուեստի փիլիսոփայութեան հարցեր մեկնաբանող աշխատութիւններ, ինչպէս նաեւ գրականութեան, գրականագիտութեան հարցերու նուիրուած յօդուածներ: Որոշ տեղ կը յատկացնէր մանուկներու գեղարուեստական դաստիարակութեան եւ մանկավարժութեան հարցերուն:

Հարուստ էր հանդէսին գրական բաժինը, որուն կ՚աշխատակցէին Յովհ. Յովհաննիսեան, Յովհ. Թումանեան, Աւ. Իսահակեան, Վ. Փափազեան, Ալ. Շիրվանզադէ, Դ. Վարուժան, Վ. Տէրեան, Դ. Դեմիրճեան, յետագային՝ Ե. Չարենց եւ շատ ուրիշներ:

1925ին Լեւոնեան կը տեղափոխուի Երեւան եւ մինչեւ իր մահը (1947) նոյն խանդով կը նուիրուի մշակութային աշխատանքի. ան իսկական անդամ կ՚ըլլայ Հայաստանի Գիտութեան եւ Արուեստի հիմնարկութեան, անդամ՝ Կերպարուեստներու Ընկերութեան վարչութեան (յետագային՝ նախագահը), Հայաստանի Գրողներու Միութեան եւ քանի մը հիմնարկութիւններու գիտական խորհուրդներուն:

Շուրջ հինգ տարի (1927–1932) կը պաշտօնավարէ Հայաստանի պետական հրատարակչութեան, այնուհետեւ՝ Հայաստանի Խորհրդային Հանրագիտարանի խմբագրութեան մէջ (1933–1937):

Այդ տարիները ծերունազարդ գործիչին համար կ՚ըլլան ամէնէն բեղունն ու արդիւնաւորը նաեւ գիտութեան բնագաւառին մէջ. աշուղագիտութեան բնագաւառը կը հարստանայ խոր վերլուծական գործերով: Կը ստեղծուին «Հայ ժողովրդական աշուղական երգերը եւ նրանց փոխյարաբերութիւնները», «Սայաթ Նովա», «Աշուղները եւ նրանց արուեստը» գործերը: Այս ուսումնասիրութիւնները, յատկապէս վերջինը, փաստօրէն հիմ ծառայեցին աշուղական արուեստի տեսութեան ստեղծումին Հայաստանի մէջ:

1934ին Լեւոնեան արմատապէս ամբողջացուց «Հայոց պարբերական մամուլը սկզբից մինչեւ մեր օրերը» արժէքաւոր աշխատութիւնը: Տասնեակ տարիներ ան մեծ բարեխղճութեամբ եւ հետեւողականութեամբ, երբեմն առանձին փաստերու եւ տուեալներու պատառիկներ ժողվելով, կ՚ուսումնասիրէ եւ կը կազմէ հայ պարբերական մամուլի մատենագիտական ցանկերը՝ իր սկզբնաւորութեան օրէն (1794) մինչեւ 1934:

Ապա յաջորդաբար լոյս կ՚ընծայէ «Յովնաթանեան Նաղաշները հայ նկարչութեան պատմութեան մէջ», «Հայ կուլտուրան Սասունցի Դաւիթ էպոսի ժամանակաշրջանում», «Գառնիի հեթանոսական տաճարի առեղծուածը», «Թատրոնը հին Հայաստանում», «Էջեր հայ երաժշտութեան պատմութիւնից», «Հայ գիրքը եւ տպագրութեան արուեստը» եւ այլ աշխատութիւններ:

Հայ մշակոյթի եւ առանձնապէս տպագրութեան պատմութեան բնագաւառին մէջ նշանակալից է Լեւոնեանի «Հայ գիրքը եւ տպագրութեան արուեստը» գործը, որ կը ներկայացնէ հայ գիրքին (ձեռագիր եւ տպագիր) բարձր արուեստն ու դարաւոր պատմութիւնը:

Թ. ԳԱԼՍՏԵԱՆ

վերջերս կը հաստատէր, թէ «Նոր տեխնիկայի ներդրման այս տարուայ առաջին կիսամեակի պլանը կատարուել է ընդամէնը 73 տոկոսով: Մեծ չափերով թերակատարուել են առաջաւոր տեխնոլոգիայի արմատաւորման եւ արտադրական պրոցեսների մեքենայացման ու աւտոմացման միջոցառումների, արտադրանքի նոր տեսակների իւրացման ու թողարկման առաջադրանքները» (8):

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(1) «Սով. Հայաստան», Հոկտ. 26:
(2) «Սով. Հայաստան», 1971 Հոկտեմբեր 27:
(3) «Սով. Հայաստան», 1970, Հոկտեմբեր 23:
(4) «Սով. Հայաստան», Փետր. 17:
(5) «Սով. Հայաստան», Յունիս 27:
(6) «Սով. Հայաստան», Յունիս 24:
(7) «Սով. Հայաստան», Հոկտ. 10:
(8) «Սով. Հայաստան», Օգոստ. 20:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՌՈԼՖ ՅԱԿՈԲ

—0—

Ծագումով հայ գերմանացի մեծ երաժիշտ մը, որ Միւնիխ ծնած է 1908ին, Ռոլֆ Յակոբ յայտնութիւն մը եղած է Փարիզի մէջ երբ 1971 Յունուար 23ին, առաջին անգամ կը ղեկավարէր Իլ–տը–Ֆրանսի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը:

Այս առթիւ արդէն Լը Կոտ Միւզիքալի մէջ, Լուի Վինս կը գրէր ի մէջ այլոց.— «Նուագախումբի մեծ ղեկավար մը յայտնուեցաւ յանձին Ռոլֆ Յակոբի: Ատոր ամբողջ արժանիքը կուգայ Պ. Նահապետ Ալալէմճեանի, Իլ–տը–Ֆրանսի նուագախումբին ընդհ. քարտուղարը, որ զինքը հրաւիրած էր ղեկավարելու Յունուար 23ի փառաւոր նուագահանդէսը: Խօսինք Ռոտոլֆ Յակոբի մասին: Շատ խօսուեցաւ, վերջերս, կարգ մը մեծ ղեկավարներու մագնիսականութեան մասին, այս նուագահանդէսին ունկնդրութենէն ետք, կարելի է հաստատել որ այս մեծ ղեկավարը, ինք ալ ունի այդ մագնիսականութիւնը, որ մղում կուտայ «իր զօրքերուն»:

Ռոլֆ Յակոբ Նոյեմբեր 18ին Փարիզի Փլէյէլի սրահը պիտի ղեկավարէ կրկին Իլ–տը–Ֆրանսի նուագախումբը:

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

× Ճափոնի Եակուսիմա կղզիին մէջ կը գտնուի աշխարհի ամէնէն հին ծառը: Ասիկա մայրի մըն է, որուն բունին շրջագիծը 16 մեթր է: Ելեկտրոնիկ գործիքներու միջոցաւ գիտնականները հաստատած են, որ այդ ծառը մօտաւորապէս 7.200 տարեկան է:

× Ճափոնի մէջ ամէնէն շատ սիրուած ծաղիկը ոսկեծաղիկն (քրիզանթէմ): Ատոր համար է, որ «ծագող արեւի երկրին» զինանշանն է: Ֆիրենցէի զինանշանը հիրիկի (իրիս) ծաղիկն է: Հին Եգիպտոսինը կազմուած էր հինգ լոտոսներէ: Ֆրանսայի արքայական զինանշանը սպիտակ շուշանն է եղած:

× Հնդկաստանի մէջ թզենի մը կայ, որուն շուքը կէսօրին կը ծածկէ աւելի քան մէկ հեկտար տարածութիւն: Այս թզենին կ՚աճի եղէգնուտներու մէջ եւ կը հասնի 30 մեթր բարձրութեան: Տերեւներու լայնութիւնը մինչեւ մէկ մեթր է, բունին շրջագիծը կը հասնի 10 մեթրի: Ասկէ զատ, հիմնական բունին շուրջը կ՚աճին հազարէ աւելի քովընտի օդային արմատներ: Աւանդութեան մը համաձայն այդ ծառին շուքին տակ անգամ մը ամբողջ բանակ մը հանգստացած է:

× Երկրագունդի բոլոր մասերուն մէջ բաւարար լոյս կայ այս կամ այն բոյսին բնական աճին համար: Նոյնիսկ ծովերու եւ ովկիանոսներու մէջ մինչեւ 20 մեթր խորութեան բոյսերու կը հանդիպինք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ
ՀՐՋԻԳԸ

Դ.

— Լաւ: Ժանն քեզի համար թէ ընկերուհի եւ թէ սպասուհի պիտի ըլլայ: Սիրելի քոյրս, շատ երիտասարդ չես այլեւս, ու հանգիստի պէտք ունիս եթէ Ժանն հոս գտնուի, պիտի կրնաս հանգիստ ընել:

Անոր երեքուկէս տարու տղան Լիւսիէնի ընկերը պիտի ըլլայ: Յառաջիկային, Ժաննի տղուն կրթութեան հոգը պիտի ստանձնեմ, ու այդպէս հատուցած պիտի ըլլամ իմ ծառայութեանս մէջ մեռած անոր ամուսինին այրիին հանդէպ ունեցած պարտքս…: Քոյր, ընդունէ այս կարգադրութիւնը, որ բացարձակապէս անհրաժեշտ է: Ժաննի հետ խիստ վարուեցայ. կարծեմ թէ քէն ըրած է ինծի դէմ: Կ՚ուզեմ որ Ալֆորվիլ դարձիս՝ լուր մը տաս անոր, որպէսզի ամէն բան մոռնայ ան: Անտարակոյս, Ժաննի հոս բնակութեան ծախքերը եւ իր թոշակը ես պիտի վճարեմ…: Միմերժեր զիս…: Ոչ միայն մեծ նեղութիւն պիտի պատճառես ինծի, այլեւ լուրջ անձկութեան մը պիտի մատնես զիս:

— Չեմ ուզեր ոչ անձկութեան, ոչ ալ նեղութեան մատնել քեզ, եղբայր, պատասխանեց Պէրթէն: Ուրեմն սրտանց պիտի օգնեմ քեզի՝ բարեսիրական գործիդ մէջ: Գործարան վերադառնալուդ պէս, կրնաս հոս ղրկել Ժանն Ֆորթիէն եւ իր զաւակը:

— Ա՛հ, իրաւ բարի կին ես, գոչեց Պ. Լապրու, իր քրոջ ձեռքերը սեղմելով փղձկալից: Ուրախ սրտով պիտի մեկնիմ տունէդ:

Ե.

Մինչ Սէն–Ժերվէ գիւղին մէջ այս անցքերը տեղի կ՚ունենային, զոր պատմեցինք քիչ առաջ, տեսնենք ինչ կ՚անցնէր կը դառնար գործարանին մէջ: Բանուորները սովորականին պէս գործարան գացած էին: Առաջին անգամ Ժաք Կարօ անցած էր դռնապանի խցիկին առջեւէն, առանց ձայն հանելու: Ժանն, որ ներկայութեան թուղթը ստորագրել կուտար, չնշմարեց Ժաքի անցքը: Սակայն այրին կը սպասէր որ Ժաք ներս մտնէր:

Առջի օրուընէ ի վեր, գործատէրին առեղծուածային խօսքերը ու մանաւանդ կերպարանքին եւ դէմքին միօրինակութիւնը շատ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէին Ժանն Ֆորթիէի: Ան կ՚ուզէր Ժաքը տեսնել, ապահովուելու համար թէ ան աւելի հանդարտած էր: Գործատէրին վրայ խորհած ատեն այրին այնքան յուզուած ու տենդոտ էր որ քանի մը հոգի դիտողութիւն ըրին: Ամէնէն աւելի մտահոգուեցաւ գրասենեակի սպասեակ Տալիտ, որ ներս մտած էր, գործարանատիրոջ աշխատասենեակին եւ արկղակալի սենեակին բանալիները առնելու համար. ան ամէն առտու կարգի կը դնէր այդ սենեակները:

— Որքա՛ն գունատ էք, տիկին Ֆորթիէ, ըսաւ Տալիտ: Հիւա՞նդ էք արդեօք:

— Բայց ոչ, պարոն Տալիտ:

— Սակայն բան մը ունիք…:

— Կը վստահեցնեմ որ արտասովոր բան մը չկայ:

— Այստեղ պիտի մնա՞ք, տիկին Ֆորթիէ:

— Չեմ գիտեր, պարոն Տալիտ, պատասխանեց Ժանն չոր չեշտով մը, անոր հարցումներէն նեղուած:

— Կը խորհիմ որ գործատէրը պիտի չձգէ որ հոսկէ մեկնիք, առանց կլորիկ պարգեւ մը տալու ձեզի, երբ հատուցում, ինչ որ արդարացի գործ մը պիտի ըլլայ: Պարտաւոր է այդ բանը ընելու…

— Բան մը չեմ պահանջեր, յարեց մանկամարդ այրին խրոխտ չեշտով մը: Ողորմութիւն չեմ առներ:

— Դիւրին է ըսելը… Ոչ ոք ողորմութեան խօսք կ՚ընէ: Գործատէրին դէմ ո՞խ ունիք…:

Ժանն չկրցաւ անհամբերութեան շարժում մը զսպել:

— Պարոն Տալիտ, խնդրեմ, ատոր վրայ չխօսինք: Ահաւասիկ բանալիները Պ. Լապրուի գրասենեակը կարգի դնելու գործը աւարտելնուդ պէս, բանալիները ինծի պիտի յանձնէք, այնպէս չէ՞:

Տալիտ հեռացաւ, ակռաներուն մէջէն քրթմնջելով.

— Կարծեմ թէ գործատէրը դժուարին կացութեան մը պիտի մատնուի եթէ երբեք Ժանն անկիւն մը առանձին բռնէ զայն: Կրո՛ղ: Սիրտը շատ նեղացած է, ճամբուելուն համար:

Ժանն աջ ու ձախ կ՚երթեւեկէր: Ցանկարծ գաղափար մը ինկաւ միտքը:

— Ահ, սա անիծեալ քարիւղը ձգելու չէ գործարանին պատկանող թիթեղին մէջ: Շիշերը պիտի քաշեմ զայն ու միասին պիտի տանիմ մեկնած պահուս: Տունս իբր վառելանիւթ կը գործածեմ զայն:

ԿՋԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Միհրան Մխքճեան իր քրոջ՝ Տիկին Սիրանոյշ Սարաֆեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ 50 Փր. կը նուիրէ «մեր սիրելի «Յառաջ»ին» :

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տիկին Մալվինէ Խապալեան իր քրոջ՝ տարաբախտ արուեստագիտուհի Գոհարիկ Ղազարոսեանի յիշատակին կը նուիրէ 100 Փր. Ազգատախնամին, 100 Փր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, 100 Կարմիր Խաչին, 100 «Աշխարհ»ին (սատնալ «Յառաջ»էն) եւ 100 «Յառաջ»ի :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայկազ Մանուկեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 50ական Փր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի.—

Պ. Պ. Սարգիս Գոչեան, Սուրէն Պօղոսեան, Արմենակ Պետեան, Գրիգոր Գագանճեան :

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Լիբանանայ տաղանդաւոր երգչուհի

ԹԱԳՈՒՀԻ ԹԷՔԵԱՆ

վկայեալ Պէյրութի Պետ. Երաժշտանոցէն

կուտայ իր միակ երգահանդէսը 9 Նոյեմբեր, Հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին, ՕԹԷԼ ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ սրահին մէջ:

Յայտագրին մաս կը կազմեն.— Կոմիտաս Վարդապետ, Կանաչեան, Սպենդիարեան, Գ. Ալէմշահ, Տիգրանեան, Յարութիւնեան եւ, միջազգային հռչակի տէր Տըպիւսի, Վէրտի, Շուպէրթ ևն.:

Մուտքի տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Բարեգործականի Տիկիններուն եւ հանդիսութեան օրը՝ կիշէն, ինչպէս նաեւ Բարեգործականի Քարտուղարութեան մօտ, 7 Ռիւ Փափէր, Հեռ. 54-16-50

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տօնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

IIMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ORCHESTRE PHILHARMONIQUE
D'ILE DE FRANCE

SALLE PLEYEL
Samedi 18 Novembre à 17 heures

Au Programme. — Weber (Ouverture du Freischütz), Tchaïkwsky (Concerto pour Piano), Dvorak (Symphonie du Nouveau Monde)

Direction: **Rolf AGOP**
Soliste: **Raffi PETROSSIAN**

A VENDRE

Formidable Collection de 185 anciennes pièces de monnaies Arméniennes — en or, argent et bronze, représentant 5 dynasties et 14 rois.

— Plus 10 billets de banque différents en arménien représentant 3 époques : gouvernement de Transcaucasie, République Arménienne, début R.S.S.A.

Plus des objets décorés du Moyen Age avec Inscriptions Arméniennes dont : 3 plats très beaux en cuivre, assiette en porcelaine, 1 bocal en métal servant au baptême religieux, 1 épée ciselée, 1 encrier de voyage, rouleau de prière avec miniatures.

— Plus 1 cuiller ourartou exceptionnelle et 4 cartes de géographie de l'Arménie dont une datée de 1706

Pous tous renseignements de prix téléphoner au : 202-45-53 *après 19 heures, ou Samedi - Dimanche toute la journée :*

M. GHAZERIAN
49, Ave. Jean-Jaurès, Paris (19e)

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11 ՇԱԲԱԹ ՕՐ
ԺԱՄԸ 20ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՇ ԳԻՇԵՐ

Salle Voltaire, rue Voltaire

Գեղարուեստական Բաժին

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

18 Նոյեմբեր, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO CHARBONNIERES
շքեղ սրահներուն մէջ

Avec JACKY MALLEREY et son ensemble
NOMBREUSES ATTRACTIONS — COTILLONS — AMBIANCE

Réservez vos places à l'avance chez les membres Croix-Bleue de Lyon
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ ՇԱՏ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐՈՎ
Մուտքը 15 ֆրանք

OLYMPIA

BOULEVARD DES CAPUCINES

mardi 14 novembre à 21 heures

Au profit du Collège Arménien de France
SAMUEL-MOORAT

GALA EXCEPTIONNEL DE
CHARLES AZNAVOUR
A L'OLYMPIA

EN TOUTE AVANT-PREMIÈRE AZNAVOUR A TENU A DONNER CE GALA UNIQUE
EN L'HONNEUR DE LA COLONIE ARMÉNIENNE AU PROFIT DU COLLÈGE ARMÉNIEN

ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ
ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Ի ՆՊԱՍՏ
ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔԻՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Ստանալու համար դիմել Collège Arménien 26, rue Troyon, Sèvres 92310 Tél 027.18.28 - Café Philippe place Carnot, Alfortville 94
Journal Haratch - Mariées de Rêve 92-94, rue de Cléry, 75002 Tél 231.62.06-508.51.56 - Aux Diamantaires 60, rue Lafayette, 75009

Գին, 500, 300, 250, 50
ՏՈՄՍ ՉԻ ԾԱԽՈՒԻՐ ՕԼԻՄՓԻԱՅԻ ՄՕՏ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
8
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
8 NOVEMBRE
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

Le Numéro 0,70 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 12.559

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48me ANNÉE — N° 12.559

ՎՐԴՈՎԻՉ ՕՐԻՆԱԿԸ...

———0———

ԽՄԲ.— Պոսթընի մեր պաշտօնակիցը «Հայրենիք» խմբագրականով մը կ'անդրադառնայ Փարիզի Ազգ. Տան ողբերգութեան: Կուտանք գլխաւոր հատուածները.

Ամիսէ մը ի վեր ականատես ենք հանրային – ժողովրդական անտարբերութեան ու բացորոշ անզգամութեան հետեւանք «տեղահանութեան» մը, որուն ենթարկուած են Ֆրանսահայութեան միակ հայ օրաթերթը՝ մեր պաշտօնակից «Յառաջ» եւ բազմաթիւ հայ կազմակերպութիւններ, – Ֆրանսահայ Երիտասարդաց («Ժաֆ») եւ Մշակութային միութիւններ, Հայագիտական Ուսմանց Կեդրոն, Ուսանողներու Օգնութեան Մարմին, Հայ Նախկին Զինուորներու Միութիւն, «Լաս» գրադարանը եւ ուրիշներ, որոնք ցարդ հաւաքուած էին նոյն երդիքին տակ, Փարիզի Ազգային Տան շէնքին մէջ, մայրաքաղաքի կեդրոնական թաղամասերէն հայաշատ Թրէվիզ փողոցին վրայ:

Այն առարկութեամբ որ շէնքը ենթակայ է փլչելու վտանգին, Փարիզի ոստիկանապետութիւնը հրահանգած է ամէնէն ուշ 48 ժամուան ընթացքին պարպել «Ազգային Տունը»․ հրահանգ՝ որ բացարձակ անակնկալ մը եղած է երկար ժամանակէ ի վեր հոն բոյն հաստատած միութիւններուն եւ մեր պաշտօնակցին համար, ու ժամանակ յանկած է «անորակելի գայթակղութեան մը» — ինչպէս արդարօրէն կը բնորոշէ «Յառաջ»: Կրնանք երեւակայել անշուշտ, Ամերիկայի օրինակը աչքի առջեւ ունենալով, թէ Փարիզի նման մայրաքաղաքի մը մէջ, ուր վարձու սենեակ մը անգամ գտնել կարելի չէ ընդհանրապէս, ի՛նչ կացութեան կրնան մատնուիլ յիշատակուած մարմիններն ու միութիւնները, եւ յատկապէս հայ օրաթերթ մը՝ իր խմբագրութեամբ, վարչութեամբ եւ յարակից բաժանումներով...

Ջանացարեցինք արձագանգելու դէպքին, որ առօրեայ մեր աւագումներուն եւ ափսոսանքներուն վրայ բան մը աւելցնելու պիտի մղէր մեզ, — պիտի հարկադրէր որ այս անգամ Ֆրանսայի օրինակը ունենայինք մեկնակէտ՝ ցոյց տալու համար թէ Փարիզի եկեղեցւոյ շուրջ կծկուած կարգ մը մարդոց անպատասխանատու կեցուածքն ու վերաբերումը ի՛նչ աղետալի անդրադարձներ կրնայ ունենալ, երբեւ անտարբերութեան ու անզգամութեան գլուխ գործոց: Միւս կողմէ, կը փայփայէինք — ո՛վ բարեմտութիւն — այն յոյսը, որ աւերը գործելէ ետք գոնէ միլիոններ արժող ազգապատկան տան մը վրայ հսկելու պարտաւորութիւն ունեցողներ կը փութային լուսաբանութիւն մը, բացատրութիւն մը տալ հանրութեան եւ... հետաքրքրուիլ թէ դուհերը ի՞նչ կ'ընեն, ի՞նչ ձեւով կարելի է մեղմել վէց-եօթը հայկական միութիւններու եւ օրը օրին հրատարակուող թերթի մը աղէտայանքը:

... Պիտի գայ անշուշտ օրը, երբ խղճութեան տուն տուող պատճառները պարզուին. «ՅԱՌԱՋի համար լուրթիւնը ոսկի չէ եւ ոչ մէկ տրամադրութիւն ունինք վերջակէտ դնելու այսքան անորակելի գայթակղութեան մը առջեւ. նման հարց մը չի կրնար փակուիլ մէկ օրէն միւսը, սա պարզ պատճառով որ Փարիզի եկեղեցին պարտք անգամ չի զգար բացատրութիւն մը կամ լուսաբանութիւն մը տալ հանրութեան», կը գրէ մեր պաշտօնակիցը:

... Աղէտը, որուն մատնուած են մեր պաշտօնակիցը եւ յիշատակուած միութիւնները, չի սահմանափակուիր այն տարողութեան մէջ զոր կը տեսնենք ու կը շօշափենք: Ազգային մեծարժէք կալուածի մը ապահովութեան ու անոր յարկին տակ հանրութեան ծառայող միութիւններու ճակատագրին հետ խաղացող մարդիկ՝ տարբե՛ր մարզերու վրայ ու նոյնքան եւ աւելի կենսական հարցերու մէջ նո՛յն անպատասխանատուութեամբ կրնան գործել. եւ որովհետեւ հանրային ընդհանուր հակակշիռ գոյութիւն չունի, չարիքը կրնայ շատ աւելի անդարմանելի ըլլալ:

... Մէն մի հայ անհատ նախ ընելիք ունի, ապա նաեւ ընելիք: Ու քա՛ջարար, առանց ծեքծեքումի:

«Յառաջ»ը անտուն պէտք չէ մնայ. չի՛ մնար: Բայց մեր տունը քանդողներուն համարատուութիւնը ո՞վ պիտի պահանջէ ի վերջոյ, եթէ ոչ Ֆրանսական մայրաքաղաքի 60.000 Հայերը...:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐ

———0———

Նոյեմբեր 14էն 18 երկաթուղին շարք մը գործադուլներ կը սկսի, «շրջուն» գործադուլներ, ինչպէս կ'ըսեն, քանի որ անոնք պիտի գործադրուին շրջան առ շրջան:

Ուղեւորներու Սէ. Ժէ. Թէ., Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ., Էֆ. Օ. քառը եւ ինքնավար միասնաբար որոշած են այս գործադուլը: Ծանօթ է որ Հոկտ. 20ին արդէն ընդհանուր գործադուլ մը անդամալուծած էր ամբողջ ցանցը: Կը թուի թէ բանակցութիւնները արդիւնք չտուին եւ ուղեւորները կրկին դժգոհութիւն պիտի յայտնեն:

× Մինչ կը ծեծուի Սմիքի ամսականացումը եւ շատ հաւանական է որ այլեւս Նախարարաց Խորհուրդը վաւերացնէ օրինագիծը, որ ապա կը ներկայացուի Ազգ. Ժողովին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետին որոշումով աշխատավարձքի եւ ապրանքի գիներու յաւելում տեղի պիտի չունենայ երեք ամսուան ժամանակաշրջանի մը համար: Յաւելումները արգելքի տակ կ'առնուին: Անհրաժեշտ է, սակայն, որ Խորհրդարանը վաւերացնէ օրէնքը: Աշխատաւորականները որոշած են դէմ քուէարկել:

ԼԻԲԻՈՅ վարչապետը՝ Ապտէլ Սալամ Ժալլուտ շուրջ մէկուկէս ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Նախագահ Փոմփիտուի հետ: Լիբիա կը փափաքի կարեւոր քանակութեամբ զէնք գնել Ֆրանսայէ, յատկապէս հրասայլեր: Կը փափաքի նաեւ որ մղում տրուի «Միրաժ»ներու յանձնումին: Ծանօթ է, որ Լիբիա 110 օդանաւ գնած է Ֆրանսայէ: Ցարդ առաքուած է 55 օդանաւ:

ԹՈՒՐՔ 26 երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ հրաժարեցան Հալք կուսակցութենէ՝ բողոքելու համար կուսակցութեան ղեկավար մարմնի վերջին որոշումին դէմ: Ինչպէս գրած էինք, կուսակցութեան ղեկավար մարմինը հրահանգած էր հալքեան նախարարներու, որ հրաժարին իրենց պաշտօնէն: 26 հրաժարողներու մէջ են նաեւ ասոնք: Միւս կողմէ մինչ վարչապետը խորհրդակցութիւններ կ'ունենայ քաղաքական վարիչներու հետ, դիտողականները դանդաղ նիւթ մը կը գտնեն այս օր:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ ընտրութիւններու վերջին արդիւնքը մէկ ձայնի առաւելութիւն կուտայ Թրուտոյի Ազատական կուսակցութեան: Սասքաչիուանի քուէները հաշուելով Ազատական կուսակցութիւնը կը յաջողի 108էն 109ի բարձրացնել իր երեսփոխաններու թիւը: Պահպանողականները ունին 108 երեսփոխան:

ԹՈՔԻՈՅԻ զբօսաշրջիկութեան մարմնին համաձայն՝ աւելի քան 100.000 Ճափոնցիներ պիտի այցելեն Փարիզ յառաջիկայ տարի: Ճափոնի օդանաւային ընկերութիւնը մտադիր է 23 յարկանի պանդոկ մը շինել Փարիզի մէջ՝ ճափոնցի զբօսաշրջիկներուն համար:

ԻՏԱԼԻԱ եւ Ալպանիա առեւտրական համաձայնագիր մը պիտի ստորագրեն ի մօտոյ: Այս առթիւ համաշխարհային Բ. պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով իտալացի նախարար մը պիտի այցելէ Թիրանա, ստորագրելու համար համաձայնագիրը:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

———0———

Ոչ ոք այնքան կը ցաւի, որքան Փարիզի Հայոց Արքեպիսկոպոսը եւ Փարիզի եւ շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչական մարմիններուն անդամները այն անախորժ վիճակին համար, որ տարիներէ ի վեր կը տիրէ Հայ Ազգային Տունին շուրջ:

Սրտանց եւ խորապէս կը ցաւինք նոյնպէս, որ հայ կազմակերպութիւնները վերջերս հարկադրուեցան, մէկ օրէն միւսը, պարպել իրենց կեդրոնատեղիները եւ մատնուեցան դժնդակ կացութեան մը:

Այնուամենայնիւ, կան մարդիկ, որոնք կը քննադատեն Կրօնական Ընկերակցութիւնը, ամանք պատասխանատուութիւնները տեղափոխելու յայտնի մտադրութիւնով, ուրիշներ բարեմտօրէն, անծանօթ ըլլալով օրէնքներու նրբութիւններուն եւ դատավարական բարդութիւններու:

Ինչով կը մեղադրեն Կրօնական Ընկերակցութիւնը: Իբրեւ թէ կրաւորական, անտարբեր դիրք բռնած է: Իբրեւ թէ սեփականատէրն է Հայ Ազգային Տան շէնքին, սակայն տէր չի կանգնիր իր իրաւունքներուն:

Արդ, ի՞նչ են Կրօնական Ընկերակցութեան դիրքն ու դերը այս խնդիրներուն մէջ:

×

Աւելի քան քառորդ դար առաջ, խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցած են Փարիզի մէջ, գնելու համար շէնք մը, ուր պիտի հայ կազմակերպութիւններն իրենց կեդրոնատեղիներն ունենան այնտեղ: Կը փնտռեն եւ կը գտնեն շէնք մը որ կը գտնուի Փարիզի իններորդ թաղամասին մէջ, ուր որ Թրէվիզ թիւ 32: Անոր սեփականատէրն է ՍՕՔՕՖ անունով անանուն ընկերութիւն մը: Նախաձեռնողները, փոխանակ ուղղակի շէնքը գնելու, յարմար գտած են ՍՕՔՕՖը պահել եւ անոր բաժնեթուղթերը գնել: Այս նպատակով ալ կազմած են Հայ Ազգային Տուն անունով երկրորդ անանուն ընկերութիւն մը, որ դարձաւ ՍՕՔՕՖին ամենակարեւոր բաժնետէրը:

Կրօնական Ընկերակցութիւնը ուղղակի մաս չի կազմեր ՍՕՔՕՖին, որուն, ինչպէս ըսինք, գլխաւոր բաժնետէրը Հայ Ազգային Տուն անունով անանուն ընկերութիւնն է: Այս վերջինը ՍՕՔՕՖին մէջ կը ներկայացուի իր վարչական խորհուրդի նախագահին կողմէ:

Հետեւաբար, Կրօնական Ընկերակցութիւնը իր բաժնեթուղթերն ու ընկերութիւնն ունի Հայ Ազգային Տուն անանուն ընկերութեան բաժնետէրերու ընդհանուր ժողովներուն մէջ, որոնց միշտ մասնակցած է եւ իր պարտականութիւնները կատարած: Ըրած է ինչ որ իրմէ կախում ունեցած է, կանխելու համար անախորժութիւնները, դարմանելու համար զանոնք, երբ տեղի ունեցած են արդէն:

Առաջին առթիւ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը կազմեց յանձնախումբ մը որուն մաս կը կազմէին Փարիզի Իրաւաբանական Կաճառի անդամներէն յայտնի փաստաբան մը, ինչպէս նաեւ հանրութեան վստահութիւնն ու համակրանքը վայելող անձեր, որոնք անձնուիրաբար եւ կորովով աշխատեցան Ազգային Տան խնդիրներուն պատշաճ լուծումներ ապահովել:

Առաջին օրէն նոյնպէս նախ երկու յետոյ երեք անձեր, Փարիզի Փաստաբանական Կաճառի անդամներ, զբաղեցան շարունակաբար Ազգային Տան հարցերով եւ յարակից գործերով:

Կրօնական Ընկերակցութիւնը դեռ ի՞նչ կրնար ընել:

Կրնար Հայ Ազգային Տան վարչութեան խորհուրդներ տալ, թելադրանքներ ընել: Այդ հնարաւորութենէն ալ զրկուեցաւ, երբ Դատական Յանձնաձիչ մը անուանուեցաւ Հայ Ազգային Տան համար:

Կարելի չէ առաւել մանրամասնութիւններու մէջ մտնել: Կը սիրենք յուսալ սակայն, թէ այսքանն ալ բաւական են թիւրիմացութիւնները լուսաբանելու եւ պատասխանատուութիւնները ճշդելու համար:

ԴԻՒԱՆ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Նոյ. 4, 1972 (Կնիք)

×

ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»Ի.— Եւ այսքան սպասելէ ետք, լեռը մուկ մը ծնաւ կարելի է ըսել այս Հաղորդագրութեան առթիւ, որ ինչպէս կ'ակնկալուէր, բան մը չըսեր, բան մը ըսելով հանդերձ:

Եւ նաեւ յուսալի կը նկատուի որ այսքանը «բաւական է թիւրիմացութիւնները լուսաբանելու եւ պատասխանատուութիւնները ճշդելու համար»:

Եղաւ գնաց: Եւ եթէ բաւականացած չենք պատճառն այն է, որ «կարելի չէ մանրամասնութիւններու մէջ մտնել», մանաւանդ որ ծանօթ չենք «օրէնքներու նրբութիւններուն եւ դատավարական բարդութիւններու», եւ կը քննադատենք «Կրօնական Ընկերակցութիւնը, պատասխանատուութիւնները տեղափոխելու յայտնի մտադրութեամբ»:

Անշուշտ շատ դիւրին լուծում է Պիղատոսի ձեւեր առնել գործը հոս հասցնելէ ետք: Բայց եկեղեցւոյ վարչութիւնը շատ լաւ գիտէ թէ ի՛նչ ծանր պատասխանատուութիւն ունի այս գործին մէջ: Եթէ հիմա «կամուրջները կտրուած են», անցեալին նոյն եկեղեցւոյ վարչութիւնն էր որ իր միջամտութեամբ (նաև նիւթական) ետ քաշել տուաւ դատ մը մարդոց դէմ, որոնք այն ատեն իր բարեացակամ հովանաւորութիւնը կը վայելէին, յետագային նորէն իր միջամտութեան հետեւանքով է, որ Ազգ. Տուն տուն-տեղ եղաւ (եւ է՝ միշտ) հագուստեղէնի ֆրանսական հաստատութիւն մը:

Անշուշտ ամէն մարդու տրուած չէ Իրաւաբանական համալսարան աւարտել ծանօթ ըլլալու համար «դատավարական նրբութիւններու» բայց եւ այնպէս լաւ է որ ամբողջ գաղութ մըմիամիտ հօտի տեղ չդրուի:

ՀԱՅ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՆԱՄԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Նամակագրութիւնը հեռաւորութեան վրայ կատարուած զրոյց է, որ օժտուած է երկարակեցութեամբ եւ կրնայ տարիներ ետք յիշեցնել «խօսակիցներու» միտքերն ու անոնց յարաբերութեան բնոյթը, երբեմն ալ իր բովանդակութեան կարեւորութեամբ կը ստանայ նոյնիսկ պատմական փաստաթուղթի նշանակութիւն: Այդ առումով մեծ շահեկանութիւն կը ներկայացնէ հայ գրագէտներու նամակագրութիւնը եւրոպացի անուանի գրագէտներու եւ արուեստագէտներու հետ, նամակագրութիւն, որու միջոցով երկուստեք յայտնած են կարծիքներ, միտքեր գրական – մշակութային հարցերու շուրջ:

Յօդուածի մը սահմաններուն մէջ դժուար է ներկայացնել փոխանակուած բոլոր նամակները, ուստի մենք պիտի անդրադառնանք միայն օտար մտաւորականներու (այն ալ քանի մը հոգիի) նամակներուն, բերելով պարզապէս հակիրճ քաղուածքներ:

Նամակագրութեան գլխաւոր շարժառիթներէն մէկը եղած է թարգմանութեան հարցը: Ծանօթ է, որ ԺԸ. դարու վերջին շրջանէն մինչեւ ԺԹ. դարու կէսը Հայերը արդէն թարգմանած էին Շէյքսփիր, Սերվանդէս, Ռասին, Ֆենելոն, Վոլթէր, Ռուսօ, Միլտըն, Պայրըն, Կէօթէ, Շիլլէր եւ ուրիշներ: Պուշկին, Պալզաք, Լոնկֆելօ դեռ կ'ապրէին, երբ անոնց գործերէն թարգմանութիւններ կատարուեցան հայերէն: Ասանկ պարագաներու հայ թարգմանիչները յաճախ նամակով արտօնութիւն խնդրած են հեղինակներէն, որպէսզի անոնց գործերը թարգմանեն:

Այդպէս վարուած է Խորէն Նար-Պէյ 1859ին, Լամարթինի «Դաշնակք» բանաստեղծութիւններու գիրքը թարգմանելու համար: Լամարթին պատասխանած է գրելով. «Ես ուրախ եմ, որ կ'ուզէք բանաստեղծութիւններս հայերէն թարգմանել եւ ներկայացնել ձեր հայրենակիցներուն: Արեւելքի մէջ ունեցած հանդիպումներուս հետեւանքով խոր յարգանք ստեղծուած է մէջս հայ ազգին հանդէպ, մասնաւորապէս անոր ջերմեռանդութեան, պարկեշտութեան, ինչպէս նաեւ անոր բանաստեղծութեան համար: Հայերը հին աշխարհի օրանին եւ լոյսին աւելի մօտ եղած են, քան մենք»:

Նահապետ Ռուսինեան 1873ին թարգմանած է Վիկտոր Հիւկոյի «Ռուի Պլաս» ողբերգութիւնը եւ զայն հրատարակելու համար արտօնութիւն ուզած է հեղինակէն. «Ես կը սիրեմ Արեւելքը, գրած է ֆրանսացի մեծանուն գրագէտը, եւ դուք գիտէք, որ աչքերս յաճախ կը յառին դէպի արշալոյսի այդ երկիրը: Շատ ուրախ կ'ըլլամ, եթէ «Ռուի Պլաս»ը հայերէն թարգմանէք եւ ձեզ կ'արտօնեմ զայն հրատարակել»:

Վաթսուն տարի ետք, 1935ին, Ռոմէն Ռոլան նմանօրինակ առիթով Հայաստանի պետական հրատարակչութեան տնօրէն Եղ. Զօփուրեանի գրած է. «Ուրախ եմ, որ «Ժան Քրիստոֆ»ս պիտի թարգմանուի հայերէն: Հաճոյքով կը թոյլատրեմ թարգմանել զայն եւ սրտագին ողջոյնս կը յղեմ ձեր անուանի հայկական երկրին, որ երաժիշտի սիրտիս առանձնապէս սիրելի է իր գեղեցիկ երգերով, որոնցմով շատոնց հիացած եմ: Անոնք իրենց հմայքով եւ մեղեդիի հարստութեամբ ձեր երկիրը կը դարձնեն երաժշտութեան տեսակէտէն խորհրդային Իտալիա մը»:

Վերոյիշեալ մէջբերումները ցոյց կու տան, որ ասոնց ուրախութիւն պատճառած է, որ իրենց ստեղծագործութիւնները պիտի թարգմանուին հին մշակոյթ ունեցող ազգի մը լեզուով: Եւ պէտք է ընդգծել, որ Հայաստանի, հայ ազգի, անոր գրականութեան եւ արուեստի մասին անոնց ըսածները ոչ թէ յաւուր պատշաճի հաճոյախօսութիւններ էին, այլ սրտաբուխ արտայայտութիւններ, որովհետեւ անոնք ուրիշ առիթներով ալ կրկնած են նոյն խօսքերը:

Լամարթին սիրած է Հայերը: 1858ին Գրիգոր Օտեանի ուղղած իր նամակին մէջ ըսած է. «Հայերը զիս կը սիրեն, որովհետեւ ես ալ զիրենք կը սիրեմ»: Ան ծանօթացած է Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի եւ Փարիզի Սամուէլ-Մուրատ վարժարանի բացման հանդէսին ոգեշունչ ճառ մը արտասանած է: Իսկ իր «Ճանապարհորդութիւն Արեւելքի մէջ» գիրքին մէջ դմայլանքով գովերգած է Հայուհիներու գեղեցկութիւնը:

Վ. Հիւկօ Հայաստանի եւ հայ ազգի մասին համակրական խօսքեր արտայայտած է ոչ միայն Ռուսինեանի, այլեւ Գրիգոր Չիլինկիրեանի, Խորէն Նար-Պէյի եւ այլոց: Երիտասարդ բանաստեղծ Արտակ Մուսիկեանի ուղղած խրախուսական նամակին մէջ ան գրած է. «Ես կը սիրեմ եւ կը յարգեմ ձեր ազգը»: Ան իր կեանքի վերջին եօթը տարիներուն եղած է բանասէր եւ բառարանագէտ Գուիտոն Լուսինեանի դրացին եւ անոր հետ ունեցած խօսակցութիւններու շնորհիւ մօտէն ծանօթացած է Հայութեան պատմութեան եւ մշակոյթին: Ասոր վկայութիւնը կու տան Լուսինեանի 1881ի նամակին հետեւեալ տողերը. «Քաջ գիտեմ, որ դուք կը սիրէք Հայաստանը: Դուք յաճախ յուզումնահար սրտով խօսած էք ինծի հետ անոր վաղեմի փառքին, տառապանքներուն եւ ապագային մասին»:

Ինչ կը վերաբերի Ռոմէն Ռոլանի, ան ներկայ եղած է հայկական համերգներու, յափշտակուած է հայկական երգերով եւ, նոյնիսկ, զանոնք ներկայացուցած է իր հայրենակիցներուն: Այդ կապակցութեամբ ան 1906ին Ա. Չօպանեանի գրած է. «Անկեղծ շնորհակալ եմ այն մեծ հաճոյքին համար, որ ես զգացի լսելով ձեր բանախօսութիւնն ու ձեր կազմակերպած համերգը: Ուրախ եմ, որ այդ գեղեցիկ երաժշտութիւնը պիտի ներկայացնեմ մեր փարիզեան հասարակութեան»:

Հայ եւ օտար գրագէտներու նամակագրութիւնը չէ սահմանափակուած միայն թարգմանութեան հարցերով: Ան ծառայած է նաեւ արուեստի հարցերու քննութեան: Յաճախ նաեւ ծանօթանալով ուրիշներու գործերուն, իրենց կարծիքը կը յայտնեն: Ահա այդպիսի առիթով մըն է, որ Ալեքսանդր Տիւմա որդին Գ. Սունդուկեանի թատերախաղերէն մէկուն առընչութեամբ գրած է հեղինակին. «Ձեր գործը նրբաճաշակ եւ դժուարահաճ մարդոց վայել սնունդ է: Ան կրնայ անհամ եւ անհոտ թուիլ միայն անճաշակ ախորժակներուն»:

Ֆրանսուա Քոփէ 1903ին ծանօթանալով Աստուր Նաւարեանի «Արեւելեան բանաստեղծութիւններ» հատորի ֆրանսերէն թարգմանութեան, գրած է. «Ձեր բանաստեղծութիւնները երաժշտական են: Ձեր վսեմ ներշնչումին մէջ տիրական է հայրենասիրական զգացումը: «Մեռելական երազը», «Սուլթանն ու մահը» եւ «Առ Հայաստան» բանաստեղծութիւնները ընդվզումի զօրաւոր արտայայտութիւններ են մարդոց անտարբերութեան եւ ճակատագրին դէմ»:

Հայ գրագէտներուն մէջ Ա. Չօպանեան ամէնէն սերտ կապն է պահած օտարներու հետ: Ան անձամբ ծանօթ եղած է Ստեֆան Մալարմէի, Ֆրետերիկ Միսթրալի, Ալֆոնս Տոտէի, Էմիլ Զոլայի, քանդակագործ Էմիլ Պուրտէլի, երգահան Ժիւլ Մասնէի, Անաթոլ Ֆրանսի, Մօրիս Պարէսի, Էմիլ Վերհառնի, Ռոմէն Ռոլանի, Ֆրանց Վերֆէլի եւ ուրիշ բազմաթիւ ականաւոր դէմքերու հետ: 1908ին, երբ ան լոյս ընծայեց «Բանաստեղծութիւններ» վերնագրով իր ֆրանսերէն հաւաքածոն, մտաւորականներ նամակներով յայտնեցին իրենց գնահատանքի խօսքը. «Դուք բազմազան էք, կրակոտ, հզօր, մեղմ, յուզող եւ քնարական, իսկ «Մայր Հայաստանին» նուիրած ձեր բանաստեղծութիւնները ունին բարձր ու ողբերգական վեհութիւն», գրած է Է. Վերհառն:

Ֆ. Միսթրալ հետեւեալը գրած է. «Ձեր բանաստեղծութիւնները ամէնէն աւելի կը զարմացնեն զիս այն պատճառով, որ հայրենիքին ու ժողովուրդը հարուածող արհաւիրքներէն ետք, դժբախտ Հայաստանի բանաստեղծի հոգիին մէջ դեռ կրնան ժպիտներ ծաղկիլ արշալոյսի, արեւի եւ սիրոյ համար, մէկ խօսքով՝ կեանքին համար»:

Չօպանեան յետագային ֆրանսերէնի թարգմանած է իր «Կեանք եւ երազ» արձակ բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն եւ զայն լոյս ընծայած է 1913ին, Էմիլ Վերհառնի յառաջաբան-նամակով. «... Ձեր ներկայ ստեղծագործութիւնը կը հանդիսանայ նախորդներուն պսակը: Ասով դուք կը ձգտիք ի յայտ բերել աւելի մեծ չափով անհատականութիւն... Ինչ ալ ընէք, այնուամենայնիւ, կը թուի թէ ձեր քերթուածները կը բխին ոչ թէ ձեզմէ, այլ ձեր ցեղէն, իսկ ասիկա ամէնէն մեծ գովասանքն է, որ կրնամ ընել»:

Հ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

(1896–1967)

Հինգ տարի առաջ, 1967 Հոկտեմբեր 25ին, Պէյրութի մէջ (Լիբանան)՝ ուր քառասնեօթը տարի ծառայեց գրականութեան եւ կրթական – դաստիարակչական գործին, կը շիջէր կեանքը համեստօրէն մեծ նկարագրային ու բարոյական անստուեր մաքրութեամբ պատկառելի, իր առօրեային թէ մտքի ու հոգիի մարզերուն մէջ միշտ սիրելի մարդու մը՝ Եդուարդ Տարօնեանի:

Ծնած էր 1896ին, Բաղէշի (Պիթլիս) Ղուլթիկ գիւղին մէջ, ուրկէ նախակրթարանային դասընթացքը լրացնելէ ետք՝ հետեւած էր Պոլսոյ Եսաեան եւ Հինդլեան վարժարաններուն: Կրթական այս վերջին յարկին՝ Յովհաննէս Հինդլեանի շունչին տակ է որ կը կազմաւորուի ապագայ մանկավարժն ու գրագէտը: Կ'աշակերտէ Դուրեան պատրիարքի, Դանիէլ Վարուժանի, Վահան Թէքէեանի եւ Ստեփան Կուրտիկեանի նման դէմքերու, որոնք որքան հանրային դաստիարակութիւն՝ նոյնքան ու աւելի գրականութեան սէր կը ներշնչեն իրեն, «անձին օրինակով»:

1914ին Պոլսէն կը մեկնի Ժընեւ (Զուիցերիա), ուր կը յաճախէ «Ժան-Ժաք Ռուսօ» մանկավարժական բարձրագոյն վարժարանը: Կը պայթի համաշխարհային առաջին պատերազմը, որ, ինչպէս իրեն նման շատերու, կը հարկադրէ բանուորական աշխատանքներու լծուիլ՝ ուսանողական իր կեանքը կարենալ շարունակելու համար ապահով: 1919ին, աւար-

ԵԳԷԱԿԱՆԻ ԴԻՑՈՒՀԻՆ՝ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ ԵՒ ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոյն օրը, Պր. Սիսլեանի առաջնորդութեամբ, Դուրեան եպիսկոպոս կը փոխադրուի Լազարիստներու Սաքրէ Քէօր վարժարանը, սակայն արագօրէն յառաջացող հրդեհը պատճառ կը դառնայ որ Լազարիստ հայրերը եւս վարժարանէն հեռանան ու մեծ դժուարութիւններով, խուժանին յարձակումներէն փրկելով Իզմիրի Առաջնորդը, կ'ապաստանին ֆրանսական Ժոկար Քինէ մարտանաւը, ուր կ'արժանանան յարգալից ընդունելութեան:

Այս մահասփիւռ դէպքերը յատուկ չէին միայն քաղաքի բնակչութեան: Արուարձանները եւս ենթարկուեցան նոյն տխուր բախտին: Հայ եւ յոյն բնակիչները անխնայ ճաշակեցին թրքական վայրագութեանց դառնութիւնները: Պունովայի մէջ Հայերէ եւ Յոյներէ զատ ջարդուած են նաեւ Անգլիացիներ: Պուճայի մէջ՝ հոլանտացի ընտանիք մը: Գորտէլիայի մէջ բազմաթիւ Հայեր եւ Յոյներ սպաննուեցան ոչ միայն Հայոց գերեզմանատան առջեւ կամ Սովուք Գույուի թրքական թաղը առաջնորդուելով, այլ նոյնիսկ գիւղին փողոցներուն մէջ օր ցերեկով: Առեւանգուեցան, լլկուեցան ու խոշտանգուեցան կոյս աղջիկներ ու կիներ: Իսկ այրերը 18էն մինչեւ 60 տարեկան ձերբակալուեցան: Երիտասարդները տարուեցան ամէն ուղղութեամբ, որոնցմէ շատեր վրայ տուին իրենց կեանքը: Ուրլայի Յոյները խաբուելով թուրք երեւելիներու կողմէ եղած ապահովութեան կեղծ հաւաստիքներէն անխնայ կը ջարդուին, ամերիկեան մարտանաւի մը նաւաստիներուն աչքերուն առջեւ: Նոյն տխուր բախտին արժանացան նաեւ Պալըքքէսիրի, Աքհիսարի, Էօտէմիշի, Այվալըգի եւ այլ շրջաններու Թուրքերէ խաբուած քրիստոնեաները: Գըրդաղաճի քրիստոնեաները եւս խաբուելով՝ ջարդի բոպէներու սարսափը ապրելէ ետք, վերջին պահուն հրաշքով կը փրկուի յունական ուշացած ջոկատի մը կողմէ, որու պաշտպանութեան տակ, երկար ու տաժանագին ճամբորդութենէ մը ետք կը հասնի ծովեզերք եւ յունական նաւով մը կը փոխադրուի Յունաստան:

Իսկ Զմիւռնիոյ եւ արուարձաններու ողջ մնացած Յոյներն ու Հայերը իրենց կարգին, յոյն կառավարութեան կողմէ տրամադրուած նաւերով Փունթայի ծովախորշէն կը փրկուին դժոխքէն ու կ'ապաստանին Յունաստան:

Կը խորհիմ թէ այսքանը բաւարար եղաւ գաղափար մը տալու ընթերցողին, Զմիւռնիոյ դժբախտութեան վրայ:

Բոլոր դէպքերը եկան ապացուցանելու թէ Թուրքերու նպատակն էր ամբողջ Փոքր Ասիան մաքրել յոյն եւ հայ տարրերէ եւ զուտ թրքական հողամաս մը դարձնել զայն: Շնորհիւ իրենց երէկուան թշնամիներուն ընձեռած օժանդակութեան, անոնք յաջողեցան իրենց այդ դիւային ծրագրին մէջ:

Կեավուր Իզմիրը ընդմիշտ դատարկուեցաւ իր քրիստոնեայ բնակչութենէն: Հայկական դարաւոր Զմիւռնիան անվերադարձ պատմութեան անցած է այլեւս եւ Զմիւռնահայը մեծ վիշտով ի սրտին կը վերյիշէ անոր փառաւոր անցեալը:

×

Գրագէտ Արամ Հայկազ, վերջերս գեղեցիկ գաղափարն ունեցեր էր Հայութեան ներկայացնելու ամերիկահայ Օր. Մարճըրի Յովսէփեանը, որուն պրպտող միտքին ու պատմագրի իր համբերատար աշխատանքին կը պարտինք «Զմիւռնիոյ խնդիրը» անունը կրող, 260 էջերէ բաղկացած մեծարժէք գիրքին պատրաստութիւնը, որ հրատարակուած է ամերիկեան յայտնի Տան մը կողմէ:

Այս շնորհալի օրիորդը, փաստերու լոյսին տակ ընթերցողին կը պարզէ Զմիւռնիոյ աղէտին իրական պատճառները: Կը ներկայացնէ նաեւ, մարդասէր Ամերիկացիներու կարգին Ճեննինկս անունով ամերիկացի մեթոտիստ քարոզիչ մը, որ վարչական պաշտօններ վարած է ամերիկեան Ուայ. Էմ. Սի. Էյ. հաստատութեան մէջ, եւ որուն անունը պիտի յաւերժանայ Զմիւռնիոյ պատմութեան էջերուն մէջ ու մանաւանդ աղէտէն փրկուողներու սրտին խորը: Այս համեստ պաշտօնեան, որ Զմիւռնիոյ աղէտին միակը մնացեր է հաստատութեան մէջ, մնացեալ պաշտօնէութեան արձակուրդի մեկնելուն պատճառաւ, մտասեւեռումը կ'ունենայ քարափին վրայ խռնուած ու վտանգուած քրիստոնեաները փոխադրելու ազատ երկիրներ: Եւ կարեւորը այն է որ արհամարհելով ամէն պաշտօնականութիւն ու իրաւասութեան հանգամանք, կը յանդգնի դիմել յունական կառավարութեան, անկէ խնդրելով տրամադրել փոխադրանաւեր: Եւ կը յաջողի իր մարդասիրական զգացումներէն թելադրուող առաքելութեան մէջ:

Զմիւռնիոյ յոյն եւ հայ աղէտեալները Ճեննինկսի կը պարտին իրենց փրկութիւնը: Հայ օրիորդ մը պէտք էր որ արխիւներու փոշիներէն դուրս հանելով հանրութեան ծանօթացնէր այս բարձր բարոյականի ու կամքի տէր Ամերիկացին:

Զմիւռնահայը երախտապարտ է Օր. Մարճըրի Յովսէփեանի:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

(40 եւ վերջ)

ելէ ետք մանկավարժական մասնագիտութեան ընթացքը, կը վերադառնայ Պոլիս եւ Հնչեանի հրաւէրով ուսուցչական պաշտօն կը ստանձնէ «Նոր Դպրոց»ի մէջ:

Կը հասնին համազգային յուսալքումի օրերը... 1923ին կ'անցնի Փարիզ. կ'ապրի մեկուսացած ու լուռ, մինչեւ որ, օր մը, պատահական հանդիպումի մը ընթացքին, Շաւարշ Նարդունի զինքը բռնի կը տանի «Ցարդգող» Միութեան ժողովատեղին: Նարդունիի եւ Օհան Կարոյի թելադրանքով է որ կը սկսի գրական իր աշխատանքներուն:

1929ին կը հրաւիրուի Պընեէն (Զուիցերիա), պաշտօնավարելու ծանօթ հայասէր Գրոֆթ Պոնարի կողմէ հիմնուած հայկական որբանոցին մէջ. իսկ տարի մը ետք, 1930ին, Լեւոն Շանթի հրաւէրով կուգայ Պէյրութ, պաշտօնավարելու Համազգայինի Ճեմարանին մէջ:

1930–1957, քսանեօթը տարի անընդմէջ, լիբանահայ կեանքի ամէնէն որակաւոր մտաւորականներէն մէկը եղաւ՝ կեանքի, գործի թէ ստեղծագործական վաստակի նմարով: Ուսուցիչ, տնօրէն, մանկավարժ, ժողովական եւ գրագէտ՝ այս բոլոր մարզերուն մէջ մնաց լուրջ, ողջամիտ, պատասխանատուութեանց խորագիտակ: Հմուտ էր Փրանսերէնի, լեզուական – հայագիտական նիւթերու, հայ դասական ու նոր գրականութեան, գրաբարի թէ աշխարհաբարի: Սուր յիշողութիւն, անառարկելի բծախնդրութիւն, խօսքի ժուժկալութիւն՝ զինք ու իր վաստակը բնորոշող արժանիքներ մնացին մինչեւ վերջին շունչ:

Պարբերական մեր մամուլին եւ օրաթերթերու մէջ ցրուած իր պատմուածքները, յուշագրական թէ բանասիրական էջերը, լեզուաբանական աշխատասիրութիւնները եւ «Մանկապատում» անունին տակ 1952ին հրատարակուած հատորը՝ հայրենաշունչ ու մարդկայնաշունչ մտաւորականէն անվրէպ վկայութիւններ կը բերեն մեզի: Ինքնամփոփ, «չտեսնուելու» տրամադիր, փառասիրական մարմաջներու հանդէպ խրտչոտ ու յաճախ զայրացիր, եղաւ ու մնաց խոնարհութեան տիպար Մարդ մը, — գլխագիր:

1957ի աշնան՝ նախ մասնակի կաթուածով, ապա նաեւ ընդհանուր անդամալուծութեամբ ու տեսողութեան աստիճանական կորուստով, գրեթէ տասը տարի դատապարտուեցաւ անգործութեան, դամուած՝ իր աթոռին ու անկողնին: Աշակերտներ ու բարեկամներ եղան իր «աչքերը». մինչեւ մահ կապուած մնաց Հայ երիտասարդութեան ու Հայ ժողովուրդի ամէնօրեայ կեանքին, անոնց ընթերցումներով, խօսակցութեամբ եւ այցելութիւններով:

Շիջեցաւ կեանքի լոյսը 1967ին, — կնքելով տասնամեայ իր լուռ եւ անտրտունջ ցաւը՝ գործօն ներկայութիւն մը չկարենա՛լ ըլլալու...

Մ. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԱՐԽԻՒԸ

—0—

Երեւանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ ազգագրագէտ Գարեգին Սրուանձտեանցի դիւանը: Հոն են Սրուանձտեանցի ձեռագիրները, հայ բանահիւսութեան ընտիր նմոյշներէն քաղած կտորները, անոր ձեռքով գրուած 70ի հասնող նամակները, ինչպէս նաեւ անոր ուղղուած աւելի քան 1200 նամակները: Բաւական հարուստ այդ հաւաքածոն, սակայն, բաւարար պատկերացում չէր տար անոր կեանքի 1880–90ական թուականներուն վերաբերեալ: Այդ բացը լրացուեցաւ, երբ Պոլիսէն Գէորգ Փամպուկճեան նիւթերու հարուստ հաւաքածոյ մը ղրկեց Երեւան:

Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն վիճակագրական նիւթերը: Սրուանձտեանց շրջած ըլլալով Արեւմտեան Հայաստանը, կազմած է իր այցելած վայրերու վիճակագրութիւնը: Հաւաքածոն հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը պարունակէ Բայազէտի, Ալաշկերտի, Էրզրումի, Սղերդի, Կիսկիմի, Բասէնի, Տիգրանակերտի, Շապին – Գարահիսարի եւ Չնքուշի շրջաններուն պատկանող հայկական գիւղերու եւ քաղաքներու, վարժարաններու, եկեղեցիներու, անոնց հասոյթներուն եւ ծախքերուն, հայ եւ օտար բնակչութեան, դպրոց յաճախող երիտասարդութեան թիւի, հոն կազմուած ընկերութիւններու մասին: Այս նիւթերը ազգագրագիտական մեծ արժէք կը ներկայացնեն:

Հաւաքածոյին միւս մասը նամակներ եւ պաշտօնական գրութիւններ են: Անոնց մէջ է պաշտօնական այն գրութիւնը, որով Պատրիարքարանը կը պատուիրէ անցագրեր պատրաստել Արեւմտեան Հայաստան մեկնիլ պատրաստուող երեք վարդապետներու՝ Գարեգին Սրուանձտեանցի, Արիստակէս Տէր–Սարգսեանցի (Տեւկանց) եւ Վահան Տէր–Մինասեանի (Պարտիզակցի) համար: Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն Սրուանձտեանցի նամակները՝ ուղղուած Պոլսոյ Պատրիարքական փոխանորդ Մատթէոս Եպս. Իզմիրլեանի՝ Տիգրանակերտի եւ Խարբերդի մէջ կատարած իր աշխատանքներուն մասին: Այդ նամակները լոյս կը սփռեն նաեւ օսմանեան կառավարութեան նշանակած ստորկանապետներու գործունէութեան վրայ: Նամակները ամբողջական պատկերացում մը կուտան անոր աշխատանքներուն՝ օր օրի, ամիս ամիսի, տարի տարիի: Նամակներու շարք մը գրուած է Ակնէ, երբ ան այդ թեմին առաջնորդն էր: Հետաքրքրական են Սրուանձտեանցի մտորումները Ակնի Կամարակապ եւ Ապուշէխ գիւղերու բնակչութեան վատթար վիճակի մասին: Ցայսօր շատ բան ծանօթ չէր անոր Բաղէշի գործունէութեան վերաբերեալ, ուր ան Պատրիարքին կողմէ ղրկուած էր, որպէսզի գործադրէ Սահմանադրութեան օրէնքները: Բաղէշէն գրուած անոր նամակները երեւան կը հանեն հայրենասէր հոգեւորականին մղած պայքարները՝ օտար միսիոնարներու դէմ, ինչպէս նաեւ անոր ճիգը, որպէսզի Հայեր չգաղթեն օտար երկիրներ:

Ցարդ գիտենք, որ Սրուանձտեանց օսմանեան իշխանութիւններու կողմէ պաշտօնանկ եղած է գաւառի մէջ իր կատարած հայրենասիրական գործունէութեան պատճառով: Սակայն այս մասին ստոյգ աղբիւր գոյութիւն չունէր: Այժմ մենք հնարաւորութիւն ունինք կարդալու պաշտօնական գրութիւնը՝ «Արդարութեան» նախարարի յայտարարութիւնը, թէ «Տ. Գարեգին Եպս. հաւատարմութեան հակառակ վարմանց եւ գաղափարաց մէջ գտնուելուն եւ մինչեւ իսկ վնասակար գրութիւններ հեղինակած լինելուն պատճառաւ մինչեւ ասկէ առաջ օգոստափառ սուլթանին իրատէովն պաշտօնանկ եղած է, ոչ միայն Տրապիզոնի առաջնորդութեան մէջ վերահաստատուիլը, այլ նաեւ ուրիշ վիճակի առաջնորդութեան կոչելն իսկ անյարմար է, մինչեւ որ իւր ընթացքն ու գաղափարները չուղղէ»:

Պոլսոյ եկեղեցիներու բեմէն Սրուանձտեանցի արտասանած հայրենասիրական քարոզները աննկատ չէին կրնար մնալ կառավարութեան աչքին, ոչ ալ օրուան պատրիարք Խորէն Աշըգեանի ուշադրութեան. այս վերջինը կը թելադրէր անոր խոհեմ ըլլալ:

Նիւթերուն մէջ կան բանասիրական – գրականագիտական գրութիւններ: Անոնցմէ են Սրուանձտեանցի գրախօսականները Գ. Շերմազանեանի «Նիւթեր ազգային պատմութեան» եւ Ե. Լալայեանի «Ջաւախք» աշխատութիւններու վերաբերեալ:

Է. ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

ՍԱՆՉՕ ՓԱՆՍԱՅԻ ԽՕՍՔԵՐԷՆ

× Երբ ես կը քնանամ՝ ո՛չ վախ, ո՛չ յոյս, ո՛չ վիշտ եւ ոչ ալ ուրախութիւն կը զգամ:

× Վիշտը ստեղծուած է ոչ թէ անասուններու, այլ մարդոց համար, բայց երբ մարդիկ կը կորսնցնեն չափի զգացումը իրենց վիշտին մէջ, կը դառնան անասուն:

× Լաւ է տանձ ունենալ ձեռքի մէջ, քան երեւակայութեան մէջ գանձ:

ԿԵՆԴԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

ՕՁԵՐԸ

—0—

Մարդիկ սովորաբար սարսուռ կը զգան, երբ օձի անունը կը լսեն, կամ զայն կը տեսնեն: Նոյնիսկ դեղնափորիկը (լորտու) որ ոտքերէ զրկուած մողէս է, շատերու վախ կը պատճառէ: Օձերը, ինչպէս նաեւ դեղնափորիկը կը սնանին փոքր եւ միջին մեծութիւն ունեցող կրծողներով, վնասակար միջատներով եւ երկրագործին մեծ օգուտ կը բերեն: Օձերու մէջ կան թունաւոր տեսակներ, ինչպէս օրինակ՝ հայկական իժը, որոնց խայթը մեծ մասամբ մահացու է օգտակար կենդանիներու եւ մարդոց համար, սակայն անոնք իրենց մեղքը կը քաւեն դաշտերու եւ անտառներու մէջ մեծ քանակութեամբ վնասակար կրծողներ ոչնչացնելով: Ներկայիս, Հայաստանի մէջ թունաւոր օձերու ոչնչացումը արգիլուած է, քանի որ անոնք օգտակար են: Արդարեւ, վնասակար կրծողներ մեռցնելէ զատ, անոնց թոյնն ալ կ'օգտագործուի իբրեւ դեղ բազմաթիւ հիւանդութիւններ բուժելու համար: Այժմ յատուկ արգելանոցներու մէջ մեծ քանակութեամբ թունաւոր օձեր կը պահուին, անոնց թոյնը «կթելու» համար:

Նկատի պէտք է ունենալ, որ Հայաստանի թունաւոր օձերը այնքան ալ վտանգաւոր չեն: Երբ մարդոց հանդիպին սովորաբար կը սողան, կը հեռանան: Անոնք իրենց թունաւոր ատամները կը գործածեն միայն այն ժամանակ, երբ յարձակումի կ'ենթարկուին:

Օձերու որոշ տեսակներ, թէեւ թունաւոր չեն, սակայն նախայարձակ կ'ըլլան: Անոնցմէ շահմարը, որու երկարութիւնը երբեմն մէկ մեթրէն աւելի է: Փորին տակը կարմրաւուն է: Կը սնանի կրծողներով եւ օգտակար կենդանի է: Մեր ժողովուրդը սխալմամբ այս օձը թունաւոր կը նկատէ եւ երբ կ'անիծէ կ'ըսէ՝ «շահմարը խայթէ քեզ»:

Հայաստանի մէջ տարածուած է վիշապներու տեսակ մը՝ վիշապուկը: Զարդարուն, կարճ պոչով օձ մըն է, մինչեւ մէկ մեթր երկարութեամբ: Կը սնանի վնասակար կրծողներով եւ օգտակար է:

Օձերու որոշ տեսակներ կը բնակին տուներու մէջ, կը սնանին տունի մուկերով, որով օգտակար կը նկատուին: Անոնցմէ մէկն է մողէսի օձը, որու մարմնին թեփուկները կը նմանին մողէսի թեփուկներուն: Մեր ժողովուրդը չի սպաններ զանոնք, ոչ թէ անոր համար, որ գիտէ անոնց օգտակարութիւնը, այլ որովհետեւ սխալմամբ կը հաւատայ, թէ եթէ սպաննէ տունի օձ մը, անոր ընկերները վրէժ կը լուծեն խայթելով անեցիներէն մէկը:

Հ. Ս.

«Հայաստանի բնութիւն»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

Դ.

Իսկոյն խցիկէն դուրս ելաւ, ուղղակի գնաց փակարանը, որ տաղաւարին քով կը գտնուէր, ու բացաւ զայն: Թիթեղը դարակի մը վրայ կը գտնուէր, քանի մը պարապ շիշերու քով: Ժանն սկսաւ պարպել քարիւղի թիթեղը: Առաջին շիշը լեցնելու վրայ էր, երբ դրան զանգակը հնչեց: Արկղակալն էր: Այլին բացաւ դուռը:

Պ. Ռիքու ներս մտաւ, դուռը գոցեց, ու Ժաննի առջեւէն անցաւ, որ բարի լոյս ըսաւ. արկղակալը թեթեւօրէն բարեւեց զայն: Պ. Ռիքու փոխանակ ճամբան շարունակելու, փակարանին առջեւ կանգ առաւ:

— Քարիւղի հոտ կայ հոսէն, տիկին Ֆօրթիէ, ըսաւ արկղակալը, պռստելով յօնքերը:

— Պարոն, զարմանալու բան չկայ, պատասխանեց Ժանն չոր շեշտով մը, թիթեղին պարունակած քարիւղը կը պարպեմ: Իմս է ան: Հոսկէ մեկնած պահուս միասին պիտի տանիմ, ու տունը պիտի գործածեմ լուսաւորութեան համար: Այն ատեն ազատ պիտի ըլլամ: Այլեւս պիտի չվախնամ որ գործարանը կրակի կուտամ:

Ռիքու ակռաներուն մէջէն մրմնջեց.

— Մարդ իրաւունք ունի վախնալու: Քինախնդիր մարդիկ կան որոնք չարիքը չարիքի համար կը գործեն:

Ժաք այդ պահուն արկղակալին մօտենալով ըսաւ.

— Ձեր ներս մտնելը տեսնելով քովերնիդ եկայ:

Ժանն ետին դարձաւ, գործապետին ձայնը լսելուն պէս, որ հանդարտ թուեցաւ իրեն: Ժաք խօսած ատեն գողունի կը դիտէր մանկամարդ կինը:

— Բան մը կ'ուզէ՞ք ինծմէ, հարցուց արկղակալը:

— Կ'ուզեմ ձեզի իմաց տալ թէ Վէնսանի կինը երէկ գիշեր մեռած է: Մեքենավարի մը միջոցաւ լուր ղրկած է ինծի որ իր առնելիքը վճարուի, ու աւելցուցած է թէ գործարանը պիտի չաշխատի ալ, քանի որ իր գաւառը պիտի վերադառնայ:

— Կը տեսնէ՛ք: Մարդը հասկցած է որ պիտի ճամբուի, եւ որովհետեւ արժանապատուութիւն ունի, պատրուակ մը գտած է, չճամբուելու համար: Հաշիւը հանեցի՞ք:

— Այո:

— Ինծի տուէք:

— Ահաւասիկ:

Ժաք իր գրպանէն հանեց թերթ մը թուղթ ու արկղակալին տուաւ: Այս վերջինը աչքէ անցուց զայն:

— Յիսունըչորս ժամ իննիսուն սանթիմէն, կ'ընէ քառասունըութ ֆրանք վաթսուն սանթիմ...: Ինծի հետ եկէք, Ժաք, այս գումարը ձեզի պիտի յանձնեմ:

Մինչ այս խօսքերը կը փոխանակուէին, Ժանն կը շարունակէր քարիւղը լեցնել շիշերու մէջ. յետոյ դարակին վրայ դրաւ շիշերը: Ժաք հետեւեցաւ արկղակալին, Վէնսանի պահանջած գումարը յանձնեց, յետոյ աշխատանոցները այցելեց, ու ի վերջոյ տաղձագործներուն ու ճախարակագործներուն աշխատանոցը գնաց, ուր մեքենայի կտորներու ձուլման համար կաղապարներ կը շինէին:

Պ. Լապրուի տաղաւարին մօտ գտնուող այդ ընդարձակ աշխատանոցին մէջ կը կը գտնուէին հինգ գործաւորներ ու երկու ճախարակներ: Աշխատանոցին չափ ընդարձակ ներքնայարկի մը մէջ կը դրուէին կարգի դրուած ու թուագրուած կաղապարներ: Աշխատանոցի վարի մասը խճողուած էր բարակ ու խոշոր տախտակներով, կտրուած փայտերով եւ տաշեղներով: Մեքենավարներուն պետը գործապետին քովը գնաց ու ըսաւ.

— Պարոն Կարօ, լաւ պիտի ըլլայ որ աս տաշեղներուն խճողումէն ազատինք:

Այս քննութիւնը աւարտելէ յետոյ, գործապետը հասաւ այն սենեակը, զոր կը գրաւէր մեքենաներու կազմութեան աշխատանոցին քով ու հոն փակուեցաւ: Այդ աշխատանոցին մէջ կը գտնուէին գրասեղան մը, տոմարներով լեցուն խորշադարան մը, ու պատուհանին տակ՝ յորդ լոյսին մէջ ճախարակ ունեցող գործասեղան մը, մամլակ մը, ընտիր գործիքներ ու փոքր դարբնոց մը:

Ժաք վրայէն հանեց թիկնոցակը, աշխատանքի գոգնոց մը հագաւ. յետոյ անկիւն մը դրուած երկաթէ ձողիկներ առաւ ու սկսաւ դարբնել կողպարարութեան վերաբերեալ գործեր: Մինչեւ ճաշի ատեն անընդհատ աշխատեցաւ:

Ժաք ճաշի ժամուն դուրս ելաւ ամէնուն պէս ու ամէնէն առաջ վերադարձաւ: Իր սենեակը գնաց փակուեցաւ նորէն, ու շարունակեց դարբնել այն աշխատանքը, որուն ձեռնարկած էր առտուն:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նշան Պէշիկթաշլեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալ գրագէտին յիշատակը յարգողներուն։

ՆՈՒԷՐ

Պ. Գր. Գալանճեան 30 Ֆր. կը նուիրէ Առնուվիլի Վարդապետ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ի Պ. Քէօթահեանի հոգեհանգիստին առթիւ (այս ազդը իբրեւ ճշդում Նոյ. 3ի թիւին մէջ լոյս տեսած ազդին, ուր անունի սխալ կար)։

ՁՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան։ Մեկնում Դեկտեմբեր 23, կառ տը Լ'էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին։

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի շըրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն։ Բնակութիւն Կոլտընըր Հիրշ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ։

Սահմանափակ տեղեր։

Մասնակցութիւն 545 ֆր. կանխավճար 95 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ — ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին
Կը նախագահէ.— ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
Կենսագրականը կը ներկայացնէ եւ անոր գործերէն ընթերցումներ կ'ընէ
ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսին.— ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ
Մուտքը ազատ է

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը իր բոլոր ընկերուհիներով ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Եպրաքսէ Մանուկեանի իր սիրելի ամուսնոյն՝ Հայկազ Մանուկեանի ղառնակսկիծ մահուան առթիւ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Գասպար Իփէկեան ակումբը։

Պատուոյ նախագահ՝ ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶ
Կը նախագահէ ընկ. Ա. ՌՍՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի։

ՄԵՌԵԼՈՑԻ ԱՌԹԻՒ

Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր ծնողաց եւ եղբայրներուն Յ. եւ Թ. Պսակեան եւ Թառնիկին յիշատակին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի զպրոցին Պր. Յովհաննէս Թօփալեան, Պոզուքլեան որդւոյն մկրտութեան առթիւ կը նուիրէ 20 Ֆր., այրի Տիկին Մարգրիտ Գողոեան, իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ՝ 100 Ֆրանք։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Լիբանանայ տաղանդաւոր երգչուհի

ԹԱԳՈՒՀԻ ԹԷՔԵԱՆ

վկայեալ Պէյրութի Պետ. Երաժշտանոցէն
կուտայ իր միակ երգահանդէսը 9 Նոյեմբեր, Հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին,
ՕԹԷԼ ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ սրահին մէջ։

Յայտագրին մաս կը կազմեն.— Կոմիտաս Վարդապետ, Կանաչեան, Սպենդիարեան, Գ. Ալէմշահ, Տիգրանեան, Յարութիւնեան եւ, միջազգային հռչակի տէր Տըպիւսի, Վէրտի, Շուպէրթ եւն.։

Մուտքի տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Բարեգործականի Տիկիններուն եւ հանդիսութեան օրը՝ կիչէն, ինչպէս նաեւ Բարեգործականի Քարտուղարութեան մօտ, 7 Ռիւ Փափէր, Հեռ. 54-16-50

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին Թէաթր Մունիսիփալի մէջ
կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ
Վալանսի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայցուի Փիէր Վոլֆի

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

(4 արար)

Փարիզէն «ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ» խումբի կողմէ
Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ
Փութացէք ապահովել ձեր տոմսերը

A VENDRE

Formidable Collection de 185 anciennes pièces de monnaies Arméniennes — en or, argent et bronze, représentant 5 dynasties et 14 rois.

— Plus 10 billets de banque diffédents en arménien représentant 3 époques : gouvernement de Transcaucasie, République Arménienne, début R.S.S.A.

Plus des objets décorés du Moyen Age avec Inscriptions Arméniennes dont : 3 plats très beaux en cuivre, assiette en porcelaine, 1 bocal en métal servant au baptême religieux, 1 épée ciselée, 1 encrier de voyage, rouleau de prière avec miniatures.

— Plus 1 cuiller ourartou exceptionnelle et 4 cartes de géographie de l'Arménie dont une datée de 1706

Pous tous renseignements de prix téléphoner au : 202-45-53 *après* 19 *heures, ou Samedi - Dimanche toute la journée :*

M. GHAZERIAN
49, Ave. Jean-Jaurès, Paris (19e)

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11 ՇԱԲԱԹ ՕՐ
ԺԱՄԸ 20Է՛Ն ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՇ ԳԻՇԵՐ

Salle Voltaire, rue Voltaire

Գեղարուեստական Բաժին
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը, զպրոցի վերամուտին առթիւ կազմակերպած է թէյասեղան մը Կիրակի (12 Նոյ.) ժամը 15ին Հայ Մշակոյթի Տան ներքնայարկը, ի պատիւ ուսուցչուհի Տիկին Փափազեանի։

Կը հրաւիրուին գաղութի բոլոր կազմակերպութիւնները եւ ծնողքները։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տօնածառը Յունուար 14ին։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

OLYMPIA

BOULEVARD DES CAPUCINES

mardi 14 novembre à 21 heures

Au profit du Collège Arménien de France
SAMUEL-MOORAT

GALA EXCEPTIONNEL DE
CHARLES AZNAVOUR
A L'OLYMPIA

EN TOUTE AVANT-PREMIÈRE AZNAVOUR A TENU A DONNER CE GALA UNIQUE
EN L'HONNEUR DE LA COLONIE ARMÉNIENNE AU PROFIT DU COLLÈGE ARMÉNIEN

Ստանալու համար դիմել Collège Arménien 26, rue Troyon, Sèvres 92310 Tél 027.18.28 - Café Philippe place Carnot, Alfortville 94
Mariées de Rêve 92-94, rue de Cléry, 75002 Tél 231.62.06-508.51.56 - Aux Diamantaires 60, rue Lafayette, 75009

Գին. 500, 300, 250, 150, 100, 50
ՏՈՄՍ ՉԻ ԾԱԽՈՒԻՐ ՕԼԻՄՓԻԱՅԻ ՄՕՏ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
9
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
9 NOVEMBRE
1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.560

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.560

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԷՍ ԴԱՐ ՎԵՐՋ

Ա.

Նուրջ կէս դար անցաւ այն օրէն ի վեր, երբ Մուսթաֆա Քէմալ Լօզանի մէջ աներևակայելի եւ անբացատրելի յաղթանակ մը տանելէ վերջ, երբեւ երկրին միակ անվիճելի տէրն ու տիրակալը, «լուսաւոր»ի ենթարկեց օսմանեան ղարաւոր կայսրութիւնը, իր միապետական վարչաձեւով, եւ հռչակեց Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը 1923 Հոկտ. 29ին: Այսինքն 1918 Հոկտ. 30ին Մուտրոսի մէջ օսմանեան կառավարութեան անպայման անձնատուութենէն ճիշդ հինգ տարի վերջ:

1918-1923 պատահած դէպքերը բախտաւոր եղան Հայութեան համար: Պահ մը փայլուն յոյսերով օրօրելէ վերջ, յաղթական դաշնակիցները բոլորովին լքեցին մեզ: Ու խրախուսեցին Հետ մրցումի ելան՝ կարելի ամէն միջոցով — դրամ, զէնք, ռազմանիւթ եւ հող — աջակցելու համար երէկի իրենց թշնամիին, առանց խղճահարութեան, ոտքի կանգնեցնելով զայն:

Մուսթաֆա Քէմալ «հանրապետութիւն» եւ «ժողովրդավարութիւն» կը հռչակէր անընդհատ, փոշի փչելու համար արտաքին աշխարհի աչքին: Իրականին մէջ միապետական վարչաձեւէն աւելի խիստ ու ծանր մենատիրութեամբ կառավարեց երկիրը, կռթնած միակ կուսակցութեան վրայ զոր մկրտեց Հանրապետական – Ժողովրդական (Ճիւմհուրիյէթ Հալք Փարթիսի) անունով:

Հանրապետութեան յիսնամեակի սեմին Թուրքիա կը ստանայ ներքին տագնապ մը, որ վերջին տարիներուն աւելի ծանր հանգամանք ստացաւ:

27 Մայիս 1960ի զինուորական յեղափոխութիւնը տապալեց քշեց Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, որուն մենատէրը՝ Ատնան Մէնտէրէս կախաղանի վրայ քաշեց իր մեղքերը:

Զինուորական իշխանութեան յաջորդող կառավարութիւնները — Հալք, Ատալէթ — չկրցան վերահաստատել խաղաղութիւնը երկրին մէջ, որ հետզհետէ ծանրացաւ՝ երբեւ հետեւանք համալսարականներու ուսանողներու եւ դասախօսներու, ինչպէս նաեւ ձախապաշտ տարրերու եւ բանւորական եւ աշխատաւորական եւ աճարեկչական ծանրակշիռ արարքներուն:

Մէկուկէս տարիէ ի վեր դարձեալ զինուորական իշխանութեան երկաթեայ թաթին տակ ինկած է Հանրապետական Թուրքիան, որուն վարիչներն ու գլխաւոր կուսակցութեանց նախագահները չարունակ ժողովրդավարութենէ կը ճառեն այն պահուն, երբ մարդկային տարրական իրաւունքները ոտքի տակ են առնուած Պաշարման վիճակի զինուորական հրամանատարներուն եւ պատերազմական ատեաններուն կողմէ:

Միայն Սթրազպուրկի Եւրոպական Խորհրդարանին մէջ չէ, որ անարդարութեան սեւնին դատուած է Աթաթիւրքի երկիրը: Ուաշինկթընի կառավարութիւնն ու Փենթակոնի զինուորական պատասխանատուներն ալ դժգոհ են յաւիտենական նպաստընկալ Թուրքիայէն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՉ ՄԷԿ ԱՆԱԿՆԿԱԼ՝ ՆԻՔՍԸՆ ՅԱՂԹԵՑ

Միայն Հինգշաբթի ցերեկ յայտնի կ՚ըլլային Նիքսընի յաղթանակին վերջնական արդիւնքները բայց եւ այնպէս յաղթանակը ջախջախիչ էր, ինչ որ անշուշտ պզտիկ բան չէ թեկնածուի մը համար, որ մինչեւ չորս տարի առաջ, Միացեալ Նահանգներու յաւիտենական պարտեալը նկատուած էր:

Արդիւնքները արդէն իսկ խօսուն էին սկիզբէն ի վեր եւ վերջնական բնոյթ ստանալէ առաջ իսկ Նիքսըն կը յաղթէր ձայներու 63 առ հարիւր համեմատութեամբ ինչ որ նաեւ մրցանիշ մըն է ամերիկեան ընտրութիւններուն համար: Դեմոկրատ թեկնածու՝ Մք. Կովերն ձայներու 36 առ հարիւրը կ՚ապահովէր եւ կը պարտուէր նոյնիսկ իր շրջանին — հարաւային Տաքոթայի մէջ:

Ներկայացուցչական ժողովի եւ մասնաւանդ Ծերակոյտի մէջ, սակայն, Դեմոկրատ կուսակցութիւնը ոչ միայն կը պահպանէր իր գերակշիռ վիճակը այլեւ զայն կը բարելաւէր: Այս արդիւնքը, որ երեւութապէս հակասական բնոյթ ունի, սովորական է սակայն Միացեալ Նահանգներու մէջ եւ այս անգամ ալ կը հաստատուի որ Դեմոկրատ կուսակցութեան պարզլուխը կը մնայ՝ Թետ Քենըտի:

Այս յաղթանակը լաւ ընդունելութիւն գտած է Արեւմտեան շրջանակներու մէջ, նաեւ Խորհ. Միութեան մէջ, տրուած ըլլալով որ Նիքսընի քաղաքականութիւնը ծանօթ է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ թոյլ պիտի տայ 1700 Գերմանացիներու, բոլորն ալ խորհրդային քաղաքացի, որ իրենց դիմումին համաձայն Արեւմտ. Գերմանիա գաղթեն: Խորհրդային վիճակագրութեան հիման վրայ 1.800.000 ծագումով գերմանացի կայ երկրին մէջ: Շատեր մինչեւ պատերազմի օրերը կը բնակէին Վոլկա գետի շրջանին մէջ, սակայն, յետագային տեղահանուած էին խորհրդային իշխանութիւններու կողմէ: Գերման իշխանութիւններու համաձայն առնուազն 40.000 գերմանացի Խ. Միութենէն հեռանալ եւ Դաշնակցային Գերմանիա հաստատուիլ կ՚ուզէ:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նախկին նախագահը՝ Խուան Փերոն, որ 1955 Սեպտեմբերին տապալեցաւ զինուորականներու կողմէ կազմակերպուած պետական հարուածի մը հետեւանքով, Նոյեմբեր 17ին Արժանթին կը վերադառնայ: Փերոն աւելի քան 9 տարի կառավարած է երկիրը:

ՔԵՆԻԹՐԱՅԻ զինուորական դատարանը 11 հոգի մահուան դատապարտեց, որովհետեւ փորձած էին Օգոստոս 16ին սպաննել Մարոքի թագաւորը, երբ ան օդանաւով Ֆրանսայէն Մարոք կը վերադառնար: Բանտի քաշուած էին 220 սպաներ: Բանտարկութեան պատիժներն ալ շատ ծանր են:

ՍԱՐԱԿՈՍԻ Ֆրանսայի հիւպատոսը՝ Ռոժէ Թուր, որ ծանրօրէն վիրաւորուած էր, երբ երեք երիտասարդներ ռումբ մը պայթեցուցած էին հիւպատոսարանի մէջ, մեռաւ աղջի օր: Հիւպատոսը 68 տարեկան էր:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը կէս ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ռումանիոյ Ներքին նախարարին հետ: Տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Պոնի մէջ:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ եւ Ալժերիա առեւտրական համաձայնագիր մը կնքեցին յառաջիկայ տարուան համար:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Կարմիր Հրապարակին վրայ աւանդական տողանցքը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 55րդ տարեդարձին առթիւ: Տողանցքը տեւեց երեք ժամ: Արեւմտեան դէտերը նկատեցին, որ տողանցքին զինուորական մասը ուրիշ տարիներէ քիչ մը աւելի կարճ տեւեց՝ կէս ժամ: Պաշտպանութեան նախարարը՝ Ա. Գրեչկօ թէեւ դատապարտեց «պաղթատիրութիւնը» իր ճառի ընթացքին, սակայն չեշտեց նաեւ, թէ իրենք համակարծիք են «խաղաղ գոյակցութեան» սկզբունքին, տարբեր վարչակարգեր ունեցող Պետութիւններու հետ: Նախարարը Մ. Նահանգներու դէմ ոչ մէկ քննադատութիւն կատարեց: Հազիւ քանի մը հազար Մոսկուացիներ կրցան դիտել տողանցքը տեղւոյն վրայ, որովհետեւ, ամէն տարուան նման յատուկ արտօնագիրներ անհրաժեշտ էին ներկայանալ ապահովութեան պատասխանատուներուն՝ Կարմիր Հրապարակ մտնելու համար:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտեմբեր 31)

ՈՐՈՏԱՆԻ ՋՐԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆՆԵՐԸ

Որոտանի ջրելեկտրակայաններու շարքը Զանգեզուրի մէջ, պիտի ընդգրկեն Տաթեւի, Շամբի եւ Սպանդարեանի երեք հզօր կայանները: Արդէն երկու տարիէ ի վեր շահագործման յանձնուած է Գորիսի շրջանի Տաթեւի ջրելեկտրակայանը՝ 157.000 քիլովաթ տարողութեամբ: Իսկ ներկայիս մեծ թափով կը շինուի Շամբինը, որ ամէնէն զօրաւորը պիտի ըլլայ վերոյիշեալ երեք ջրելեկտրակայաններուն մէջ: Շամբի եւ Սպենդարեանի կայանները կը կառուցուին Սիսիանի շրջանին մէջ:

Արդէն ստեղծուած է Շամբի ջրամբարի լիճը, որ կ՚ամբարէ 13 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր: Որոտան գետը, որ այստեղ լիճ դարձած է, 18 քիլոմեթր երկարութեամբ ջրատարի մը միջոցով կը հասնի մինչեւ Տաթեւ եւ կը բանեցնէ համանուն ջրելեկտրակայանը: Շամբէն զատ Սիսիանի շրջանին մէջ նախատեսուած է կառուցանել նաեւ Սպանդարեանի, Տոլորսի, Անգեղակոթի արուեստական ջրամբարները՝ 350 միլիոն խորանարդ մեթր ընդհանուր ջրատարողութեամբ:

Անգեղակոթ գիւղին մօտ Որոտան գետին հունը պիտի փակուի անջրանցիկ պատնէշով, որու շնորհիւ պիտի գոյանայ 3.400.000 խորանարդ մեթր ջուրի տարողութիւն ունեցող ջրամբար մը: Հոսկէ ջուրը 10,5 քիլմ. երկարութեամբ փապուղիէ մը հոսելով պիտի հասնի մինչեւ Տոլորսի ջրամբարը: Ի դէպ այս փապուղին արդէն պատրաստ է, իսկ Սիսիան գետի Տոլորսի ջրամբարը, որուն տարողութիւնը 96 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր պիտի ըլլայ, արագ թափով կառուցուելու վրայ է: Արդէն 40 մեթր բարձրութեան հասած է 250 մեթր լայնք ունեցող պատնէշը: Ջրամբարը պատրաստ կ՚ըլլայ, երբ 30 մեթր եւս բարձրանայ պատնէշը:

Տոլորսի ջրամբարը կարգաւորող յառաջանիւ պիտի ունենայ եւ շահագործման յանձնուելէ ետք մեծ հնարաւորութիւն կ՚ընձեռէ նաեւ աշխատցնելու Շամբի ջրելեկտրակայանը, որուն ընդհանուր կարողութիւնը 171.000 քիլովաթ ժամ է:

×

ԹԱՏՐՈՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Երեւանի պետական թատրոնի հիմնադրութեան յիսնամեակին առթիւ գիտական ժողով մը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 30ին: Զայն կազմակերպած էին Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Արուեստի հիմնարկութիւնը եւ Հայկական Թատերական Ընկերութիւնը:

Գ. Ստեփանեանի բացման խօսքէն ետք յաջորդաբար զեկուցեցին Ս. Մելիքսէթեան («Սունդուկեան թատրոնի սկզբնաւորութիւնը»), Լ. Խալաթեան («Թատրոնի վարպետները թատերագիտութեան գնահատութեամբ»), Լ. Հախվերդեան («Հայ դերասանական արուեստը»): Փակման խօսքը ըրաւ Ռ. Զարեան:

×

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Խորհ. Միութեան այս տարեշրջանի ախոյեանը պիտի ըլլայ Վորոշիլովգրադի ուկրայնիական «Զարեա» խումբը, որ արդէն իսկ ապահոված է իր դիրքը:

Երկրորդ եւ երրորդ տեղը գրաւելու համար այժմ հինգ խումբեր կը մրցին:

Հոկտեմբեր 30ին «Արարատ» խաղաց Մոսկուայի «Սպարտակ»ի դէմ եւ կորսնցուց չափազանց կարեւոր կէտ մը: Խաղի 6րդ վայրկեանին Ն. Ղազարեան կորսնցուց մրցակցին բերդը գրաւելու լաւ առիթ մը: Անկէ ետք Երեւանցիները կըրնային երեք անգամ կոլ նշանակել, բայց ամէն անգամ ալ կը վրիպէին իրենց փորձին մէջ:

Երկրորդ կիսախաղին Երեւանցիները կը շարունակեն յարձակիլ, սակայն իրենց այդ թափին մէջ կը մոռնան պաշտպանողական գիծը եւ առկէ օգտուելով, Մոսկուացիները կոլ մը կը նշանակեն: 11րդ վայրկեանին Ա. Անդրէասեան կոլ մը կ՚արձանագրէ: Արդիւնքը կ՚ըլլայ 1-1:

ՅԱՌԱՋ.— Այս մրցումի աւարտին «Արարատ» 5րդ դիրքի իջած է ընդհանուր դասաւորումին մէջ:

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 1)

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԹԱՒՋՈՒՅԱԿԱՀԱՐՆԵՐԸ

Անդրկովկասի երիտասարդներու չորրորդ մրցումին առաջին հանդիսացան երեք թաւջութակահարներ: Ասոնց մէջ է Դաւիթ Դաւթեան, որ 19 տարեկան է: Երկրորդ մրցանակը ստացող երեք երիտասարդներէն երկուքը Հայաստանէն են՝ Նարինէ Յարութիւնեան եւ Լիպարիտ Թէրզեան:

×

ՔԱՐԻ ՀԱՐՈՒՍՏ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐ

Թալինի հանքավայրի պաշարը ունի մօտ 15 միլիոն խորանարդ մեթր որմնաքար եւ 4 միլիոն խորանարդ մեթր երեսապատման տուֆ: Զաղիձորի հանքը ունի մօտաւորապէս մէկ միլիոն խորանարդ մեթր գեղեցիկ եւ ամուր շինաքար: Այս քարը կ՚օգտագործուի յուշարձաններու պատուանդաններ, պանդոկներու, թատրոններու եւ հանրային շէնքերու արտաքին պատերը շինելու համար:

ՀԱՅ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՆԱՄԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Տիգրան Երկաթի (Կարապետ Պիլէզիքճի) անունը շատ ծանօթ չէ հայ բանասիրութեան, բայց ան իր ժամանակին ֆրանսական գրական շրջանակներու մէջ յայտնի էր իբրեւ հրապարակագիր եւ քննադատ: Երբ Մօրիս Պարէս լոյս ընծայեց իր «Պերէնիսի պարտէզը» վէպը, Տիգրան Երկաթ առաջիններէն եղաւ, որ ֆրանսական մամուլի մէջ արտայայտուեցաւ այդ մասին: Ասիկա այն օրերուն էր, երբ ֆրանսական գրաքննադատութիւնը դեռ չէր գնահատեր այդ գիրքը: Մ. Պարէս հայ քննադատին գրած նամակին մէջ կ'ըսէ.— «Ձեր երկու յօդուածները խորիմաց են: Շնորհակալ եմ, որ այդքան մօտէն ուսումնասիրած էք գործս»:

Ի դէպ, ուշագրաւ է, որ Էմիլ Զոլա իր «Ջախջախում» վէպին վերջին ձեռագիր գլուխները տպարան ուղարկելէ առաջ կարդացած է զանոնք Տիգրան Երկաթի, որուն գրական ճաշակի մասին մեծ համարում ունէր աշխարհահռչակ վիպասանը:

Նամակագրութեան միջոցով եւրոպացի գրագէտներն ու արուեստագէտները յաճախ իրենց կարծիքն են յայտնած նաեւ հայ բազմադարեան բանաստեղծութեան մասին:

Հիացական բացագանչութիւններու ընդարձակ հրավառութիւն մը տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի գրական երկնակամարին տակ, երբ 1906ին Ա. Չօպանեան Փարիզի մէջ հրատարակեց «Հայ տաղերգուներ» ֆրանսերէն հաւաքածոն: Հոն տեղ գրուած էին Կոստանդին Երզնկացի, Ֆրիկ, Մկրտիչ Նաղաշ, Յովհաննէս Թլկուրանցի, Գրիգորիս Աղթամարցի, Նահապետ Քուչակ, Սայաթ-Նովա եւ ուրիշներ: Այդ առթիւ ոչ միայն գրախօսականներ երեւցին գրական հանդէսներու մէջ, այլեւ շնորհաւորական բազմաթիւ նամակներ ղրկուեցան Չօպանեանի:

«Հայ տաղերգուները իսկապէս ազնուացեղ բանաստեղծներ են, կը գրէր Ֆ. Միսթրալ: Անոնց երգերուն մէջ հայ ազգի ոգին թերեւս աւելի պայծառ կը շողայ, քան ազգային պատմութեան մէջ: Հոն առկայծող Արեւելքի փայլն ու արեւելեան երազի շլացուցիչ թովչանքը կը խաղաղեցնեն մեր քրիստոնէական թախիծը: Թէեւ ձեր հին բանաստեղծները մահմետական չէին, բայց անոնք լսած են «Հազար ու մէկ գիշերներու» հէքեաթները, իսկ ձեր Ֆրիկը կը պատկանի Յոբի սերունդին»:

Երաժշտագէտ Փիէր Օպրի եւս հրապուրուած է նոյն գործով. «Ինչպիսի՜ անուշահոտ բուրմունքներ կը ծաւալին, սիրելի բարեկամ, երբ մարդ կը բանայ ձեր վերջին գիրքը: Այդ հատորը կարդալով մարդ իր հոգիին խորքին մէջ կ'ապրի եւ կը վերապրի Արեւելքի ոգին: Ես չէի գիտեր, թէ ֆրանսերէնը կրնայ այդքան լաւ արտայայտել հայկական միտքը»:

Ի. դարու մեծագոյն քանդակագործներէն մէկը՝ Էմիլ Պուրտէլ, միայն 1918ին առիթ կ'ունենայ կարդալու «Հայ տաղերգուները» եւ անոր հետ միասին՝ «Հայաստանի վարդենիքին» առաջին հատորը, ուր Չօպանեան զետեղած էր Առաքել Սիւնեցիի լաւագոյն էջերը: Վառ հետաքրքրութեամբ կարդացի ձեր աշխատութիւնները, կը գրէ ան: Ես չէի կրնար արագ հնձել, որովհետեւ ձեր ցորենը կենսունակ էր: Դուք ոչ միայն ձեր ժողովուրդի գրիչն էք, այլեւ տաւիղը»:

1929ին, Պուրտէլ կը կարդայ «Հայաստանի վարդենիք»ին երրորդ հատորը եւ այդ առթիւ կը գրէ. «Ձեր երկրին արուեստներուն հիասքանչ գեղեցկութիւններուն հանդէպ տածած խանդավառութեանս հետ բան մը եւս կայ, որ կը սեղմէ սիրտս. այն, որ ձեր գիրքին մէջ շատ աւերակներ կը տեսնեմ: Ինչո՞ւ, բարեկամս, քանդուած այդքան եկեղեցիներ... Բայց անոնք չարիքէն ետքն ալ մնացած են գեղապանծ: Որքա՜ն վշտալի է մարդոց միջեւ եղած ատելութիւնը, որ ծագած է պարզապէս այն պատճառով, որ դէպի Աստուած ձգտող մէկ մի խոյանքի համար անոնք սահմանած են պաշտամունքի տարբեր ձեւեր եւ խեղճուկ ծիսակատարութիւններ, որոնք շնչահեղձ կ'ըլլան սահմանափակութենէ:

Եւ ինչո՞ւ միշտ պատնէշներ, փոխանակ տիեզերական եւ միայն գոյակցութեան մը: Արուեստի, գիտութեան, ինչպէս նաեւ ընկերային գործերու մէջ ես կողմնակից եմ անոնց, որոնք կը ձգտին դէպի այն լուսաւոր խաղաղութիւնը, որ կենսալի է, քանզի կ'երանգաւորուի անդադար...»:

Հայ գրագէտներ ռուս գրչակիցներու հետ եւս ունեցած են հարուստ բովանդակութեամբ նամակագրութիւն: Հ. Ղեւոնդ Ալիշան, Յովհ. Թումանեան, Յովհ. Յովհաննիսեան, Ալ. Ծատուրեան, Վ. Տէրեան եւ ուրիշներ գրական, թարգմանական եւ գեղարուեստական հարցերու շուրջ թղթակցութիւններ ունեցած են Վ. Ստասովի, Ա. Վեսելովսկիի, Վ. Բրիւսովի, Մաքսիմ Գորկիի եւ այլոց հետ:

Հ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 82րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ Շաբաթ գիշեր, 5րդ Թաղամասի Քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզեան շրջանի բոլոր մարմիններու եւ նախագահութեամբ ընկեր Հրանդ Ակոնայեանի:

Բեմը զարդարուած էր ֆրանսական ու հայկական եռագոյններով, Դաշնակցութեան գինանշանով եւ Երրորդութեան նկարներով:

Ինչպէս միշտ այս տարի եւս Հայութիւնը եկած էր անգամ եւս հպարտանալու եւ լսելու կուսակցութեան մը խօսքը, որ տասնեակներէ ի վեր չէ դադրած ծառայելէ հայ ժողովուրդին եւ տուած է բազմաթիւ անմահ հերոսներ, որոնք իրենց արիւնը թափած են Հայութեան ազատագրութեան եւ անկախութեան նուիրական դատին: Կուսակցութիւն մը, որ հերոսաբար կուրծք տուած է Թրքական բիրտ ուժերու եւ չէ վարանած զգետնելու բոլոր պետական այն ոճրագործները որոնք պատճառ դարձած են Հայութեան վայրագ կոտորածներուն:

Նախագահ ընկեր Ակոնայեան հանդէսը բացաւ հետեւեալ խօսքերով.

«Ողբի երգեր երգելու համար չէ որ հաւաքուած ենք այս գիշեր, այլ յարգելու համար ոչ միայն դաշնակցական զինուորեալներու, այլ եւ ամբողջ հայ ժողովուրդի զաւակները, որոնց ամէնքն ալ նուիրական են մեզի համար, հնչակեան կախաղաններէն սկսեալ մինչեւ ամէնէն համեստ հերոսը, ինչ գոյնի որ պատկանած ըլլայ ան:

«Դժբախտաբար անոնք գերեզման անգամ չունեցան: Զունեցանք նաեւ այս շէնքին դիմացը գտնուողին նման պանթէոն մը, ուր, տարին քանի մը անգամ ծաղիկներ զետեղէինք անոնց վրայ»:

Յարգելի նախագահը ապա հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել անոնց յիշատակը:

Ապա շարունակեց իր խօսքը.

«Դաշնակցութիւնը փառաւոր պատմութիւն մը ստեղծեց, ոմանք դժբախտաբար կ'ուրանան զայն, կ'անտեսեն ցաւալիօրէն, սակայն պատմութիւնը թուղթ մը չէր պատռելի ու անհետանալի, ան կայ ու կը մնայ յաւիտեան, եւ ապագայ անաչառ պատմագիրը պիտի գրէ ոսկի տառերով Ազատ ու Անկախ Հայաստանի մը գոյութեան մասին»:

Նոր Սերունդի կողմէ կարդացուեցաւ ուղերձ մը ընկ. Յ. Զերչեանի կողմէ:

Երիտասարդ ընկերը հպարտութեամբ ներկայացուց Հ. Յ. Դ.ի կատարած հսկայ աշխատանքը 82 տարիներէ ի վեր ի նպաստ հայ ժողովուրդին, տուաւ մանրամասնութիւններ եւ վճռականութեամբ յայտնեց, որ Նոր Սերնդականները միշտ պիտի մնան հաւատարիմ Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեան եւ հրաւէր կարդաց երիտասարդ սերունդին գալ միանալու իրենց ծառայելու համար հայ դատին:

Բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկ. Խաչիկ Մկրտիչեան, որու խօսքերը հետեւեալ կերպով կարելի է ամփոփել.

«Հ. Յ. Դաշնակցութեան խորախորհուրդ այս պահուն, երբ այս լոյս քաղաքին մէջ կը տօնենք Դաշնակցութեան Օրը, բոլորս՝ ընկեր, համակիր եւ հակառակորդ, ներամփոփուինք վայրկեան մը եւ արդարօրէն քննենք մեր պատմական դաժան իրականութիւնը եւ ատկէ ծնունդ առած Հ. Յ. Դաշնակցութեան 82ամեայ պայքարը: Աչքի առջեւ բերենք անոր կատարած անսահման գործունէութիւնը եւ հպարտանանք անով:

«Դաշնակցութեան մարտական ոգին, երբեմն պարտուած, երբեմն յաղթական, սակայն մշտանորոգ, բազմաթիւ անձնուրացներ, անթիւ նուիրեալներ ու հերոսներ, որոնց արեան գնով պահուեցաւ Հայութեան ազգային ոգին: Արմատացած ստրկութեան գաղափարը դուրս բերինք հայ խրճիթներէն եւ պատրաստեցինք անձնազոհներու փաղանգ մը:

«Տարագրութեան մէջ, ջանացինք եւ յաջողեցանք այդ ժողովուրդով Անկախ Հանրապետութիւն մը ստեղծել Մայիս 28ին:

«Եթէ մեր կրած քաղաքական պարտութիւններու եւ յուսախաբութիւններու վիճակին մէջ գտնուէր որեւէ կուսակցութիւն, անպայման կ'անհետանար կեանքի բեմէն: Մեզ հետ ասպարէզ իջնող բազմաթիւ ազգերու կուսակցութիւններ իսպառ անհետացած են այսօր:

«Մեզ մշտնջենապէս հալածող եւ կոտորող մեր դարաւոր թշնամին՝ Թուրքը, բոլոր կուսակցութիւններով, ինչպէս նաեւ օտար Պետութեանց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութեամբ, դեռ կը մնայ այսօր բարբարոս՝ մարդկութեան առջեւ:

«Իսկ համայնավարութիւնը որ հալածեց մեզ, մեր անկախութեան գաղափարին համար եւ բռնութեամբ պարտադրեց իր դաւանանքը, իր տիրապետութեան տակ պահելու ազգերու ինքնորոշումն ու անկախութիւնը, այսօր տէրը չէ իր դաւանանքին»:

Վերջացնելով իր խօսքը յարգելի բանախօսը հրաւէր կարդաց երիտասարդ սերունդին չվհատիլ, նետուիլ ասպարէզ ի նպաստ հայ դատի սրբազան գործին:

Օր. Այտա Էմիրեան ապրումով մեներգեց «Հեռացիր, մոռացիր», «Նորից գարուն եկաւ» եւ «Երեւանի սիրուն աղջիկը»:

Օր. Եւա Արզուեան «Գայեանէ»էն յաջող կերպով, մենապար մը կատարեց: Պետիկ Պետիկեան եւս, դաշնակի ընկե –

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

ԽՄԲ.— Տարաբախտ Գուրգէն Մահարիի այս յուշերը, լոյս տեսան, յետ-մահու, Պէյրութի «Նայիրի» շաբաթաթերթին մէջ 1971 Նոյեմբեր 7էն, 1972 Մարտ 5:

×

... Ու երգում էին փշալարերը,
իսկ նրանց երգը ժանգոտ էր ու
արիւնոտ, իսկ արիւնը սե՛ւ էր:

Այդ օրը:

Այդ օրը գործարար բակի պետ Իվան Բիչկօն բրուտանոցը մտաւ անբաժան կարճ մտրակը ձեռքին ետ ու առաջ շարժելով, մի կնոջ ուղեկցութեամբ: Մեծ փորձառութիւն ունենալու կարիք չկար, գուշակելու որ կինը կալանաւորուհի էր եւ պատկանում էր Չիտայից եկած նոր էտապին: Այդ էին վկայում նրա չարչարուած, տնային մոխրագոյն թեթեւ վերարկուն, այլեւ ծռուած կրունկներով կանացի կիսակօշիկները:

Եթէ փորձենք որոշել կնոջ դէմքի գոյնը, ապա անվերապահօրէն պիտի ասենք, որ կարմիր էր, սակայն այդ կարմրութիւնը ոչ մի կապ չունէր ոչ բանաստեղծների երգած կարմիր վարդի, ոչ Զատկուայ կարմիր հաւկիթի, ոչ արեւի, ոչէլ ուրիշ կարմրութիւնների հետ: Դա մի գունատ, բծաւոր, խաթարուած պուտերով կարմրութիւն էր, որը նրան տալիս էր հիւանդագին տեսք: Նիհար էր, նա կալանաւորական նիհարութեամբ եւ եթէ չլինէին բարակ յօնքերի տակից նայող աշխոյժ ու քնքոյշ, աւելին, հասկացող աչքերը, ապա կարելի էր նրան ոչ աւելի, ոչ պակաս՝ շարժուն ու թարմ դիակ համարել:

Բրուտանոցը վաղուց կին չէր տեսել: Լեալեայի հետ կապուած յիշողութիւնների վերջին մուժ ու փոշին տարաւ իր հետ Սանօն: Վերջինիս անիւի վրայ յայտնուեց լիտւացի բարալիկ մի տղայ, դեղին յօնքերով եւ աւելի դեղին բեղերով Իօնը, որը գիտէր ամաչկոտ ու վախաւոր ժպտալ, ժպտալ միատեսակ ժպիտով Մամոյին եւ ամենամեծ աստիճանաւորին, ժպտալ, երբ մի հարց էին տալիս եւ նա պատասխանում էր դժուար ռուսերէնով, ժպտալ՝ երբ պտտում էր անիւն ու ձեւաւորում բարակ մատներով հողէ ամանները, ժպտալ անառիթ, երեւի իր մտքերին եւ յիշողութիւններին:

— Վի'նի'մանյէ՛ (ուշադրութիւն), — գոռաց Մամօն տաշտի միջից պէտք եղածից աւելի բարձր ձայնով եւ անիւները լռեցին: Պետը, գոհ Մամոյից ու աշխարհից, դիմեց Աշոտ դային:

— Վերցրէք սրան, թէեւ չգիտեմ թէ ինչի՞ կարող է պէտք գալ: Կար ու ձեւ անել չգիտէ, ֆիզիքական աշխատանք կատարել չի կարող...

— Ես դ ր ա գ է տ եմ, քաղաքացի պետ,— լսուեց կնոջ բարակ ու երգեցիկ ձայնը,— ես աւարտել եմ Բեռլինի նկարչական ակադեմիան... ես...

— Իսկ ո՞ւմ է պէտք է այդ քո նկարչութիւնը. մեզ նկարիչներից աւելի ներկարարներ են հարկաւոր,— ասաց Բիչկօն կտրուկ ու գործնական,— ժամանակները ծանր են, պէտք է յարմարուել...

Վերջին նախադասութիւնը նա արտասանեց ասես որպէս մէջբերում, եւ ժպտաց: Այստեղ պէտք է նշել, որ Վասկա Բիչկօն նոյնպէս կալանաւոր էր, սակայն՝ ազատ եւ արտօնեալ կալանաւոր, որովհետեւ նա ոչ թէ քաղաքական, այլ քրէական գործով էր նստած, դատապարտուած էր ոչ մեծ ժամկէտով եւ գիտում էլ պիտի նման մի բան էր եղել, հետեւաբար եւ օժտուած էր պետ լինելու փորձով: Նովոխվանովեան ճամբարային բաժանմունքի պետը՝ խստաբարոյ եւ մանրախնդիր Կուզէնկօն, չէր սխալուել իր ընտրութեան մէջ Բիչկօն տանում էր գործը մեծ հմտութեամբ եւ բանիմացութեամբ: Մօ՛տ էր ճամբարային բոլոր պետերի հետ Վասկա Բիչկօն եւ նրա խօսակցութիւնից կարելի էր իմանալ, թէ վերջին ընդունելութեան ժամանակ վերջին պետն ինչ պատգամով է նրան ճանապարհ դրել: Ահա թէ ինչու նրա վերջին խօսքերը հնչեցին որպէս մէջբերում.

— Ժամանակները ծանր են, պէտք է յարմարուել...

— Իսկապէս, ես էլ չգիտեմ, թէ ինչ կարող է անել ձեզ մօտ, — նորից մտահոգուեց Բիչկօն, — վերցրէք, հաշուեւէք ձեր բրիգադում, տեսնենք ինչ դուրս կը գայ...

Ու դուրս եկաւ նա առանց սպասելու պատասխանի:

Ես նայեցի Աշոտ դային. ես ուզում էի նրա դէմքի արտայայտութիւնից գուշակել, գո՞հ է նա թէ դժգո՞հ: Աշոտ դային սակայն ամբողջովին տեսողութիւն դարձած նայում էր Մամոյի կողմը: Ի՞նչ էր տեսել Աշոտ դային:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(1 – Շար.)

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՍՆՈՒՆԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

Բժշկութեան գիտութիւններու թեկնածու Լեւոն Ցարութիւնեան, որ թղթակից-անդամ է Խորհ. Միութեան բժշկական գիտութիւններու ակադեմիայի, չահեկան փոքրիկ գիրք մը լոյս ընծայեց վերջերս «Մի քանի դրուագներ Հայերի սննդի պատմութիւնից» խորագիրով։ Նիւթը հետաքրքրական է, քանի որ ան կ'անդրադառնայ մեր նախնիքներու սնունդին՝ ի՛նչով եւ ի՛նչպէս սնանած են անոնք, ի՛նչ փոփոխութիւն կրած են սննդի նիւթերն ու ճաշատեսակները մինչեւ այսօր։

Գիրքին առաջին բաժինը, որ նուիրուած է Ուրարտացիներու սննդի պատմութեան, մինչեւ երեք հազարամեայ անցեալի մը խորքերը կը տանի մեզ։ Ըստ հեղինակին, սննդի պատմութեան համար հիմնականը արտադրութեան զարգացման մակարդակն ու կլիմայական պայմաններն են։ Տակաւին 9–7րդ դարերուն, Ք. Ա. ուրարտական տիրապետութեան տակ գտնուող վայրերու մէջ զարգացած էր գինեգործութիւնը։ Ինչպէս կը վկայեն պեղումներէն յայտնաբերուած նիւթերը, Ուրարտացիները դեռ 3700 տարի առաջ մշակած են քանի մը տեսակ ցորեն եւ իրենց գլխաւոր սնունդն է եղած ան։ Մշակած են գարի, զոր օգտագործած են նաեւ գարեջուր պատրաստելու համար։ Ակադ. Բ. Պիոտրովսկիի գլխաւորած արշաւախումբը անցեալին յայտնաբերած էր հում նիւթեր, որոնք գարեջուր պատրաստելու կը ծառայէին։ Քսենոփոն եւս վկայութիւններ ունի գարեջուրի գործածութեան մասին։

Նոյն պեղումներու ժամանակ գտնուած կորեկածաւալի ալիւրէ «բոքոններ»ը, այսինքն՝ հաստ հացերը, ցոյց կուտան, թէ Ուրարտացիք հաց կը թխէին։ Անոնք օգտագործած են լոռի եւ ձիթատու բոյսեր, յատկապէս քունջութ (շուշմայ)։ Ի դէպ, գիւղական վայրերու մէջ գրեթէ նոյն ձեւով ձէթ կը պատրաստեն այսօր ալ։ Ուրարտական սեպագիր արձանագրութիւնները կը հաստատեն, թէ այդ շրջանին զարգացած էր խաղողագործութիւնը, գինեգործութիւնը եւ պտղաբուծութիւնը։ Այս երեւոյթեան վկայութիւնը կը տեսնենք Կարմիր Բլուրի մէջ գտնուած գինիի կարասներուն, խաղողի բազմաթիւ տեսակներուն մէջ։ Անոնցմէ շատերը դեռ մինչեւ այսօր կը մշակուին Արարատեան դաշտի մէջ։ Ուրարտացիները լայնօրէն օգտագործած են ոչխարի, տաւարի, այծի, խոզի, ցամէշի եւ ընտանի թռչուններու միս։ Ի դէպ, մորթուած անասուններու ոսկորներու ուսումնասիրութիւնը ցոյց կուտայ, որ աւելի գնահատուած են երիտասարդ տաւարի, հորթի եւ գառնուկի միսը։ Օգտագործած են նաեւ կաթը, որ խնոցիներու միջոցով կարագ պատրաստած են։ Պատրաստած են իւղ, պանիր, մածուն, եւայլն։ Ուրարտացիներու քով զարգացած էր թռչնաբուծութիւնը։

Այնուհետեւ հեղինակը կը խօսի միջնադարեան սննդատեսակներու մասին։ Այդ դարերուն սննդամթերքը լայնօրէն օգտագործուած է նաեւ բժշկութեան մէջ։ Այս կապակցութեամբ հարուստ նիւթ կը հայթայթեն Մխիթար Հերացի, Ամիրդովլաթ Ամասիացի, ինչպէս նաեւ Մատենադարանի կարգ մը ձեռագիրները։

Հեղինակը հանգամանօրէն կը ներկայացնէ հայկական ճաշատեսակներ, սննդանիւթերու մշակման եղանակներ։ Լաւաշը, որ բնորոշ հայկական հացատեսակ է, ունի 2500 տարուան պատմութիւն։ Հետեւաբար, հինէն ի վեր գոյութիւն ունեցած է խմոր պատրաստելու գաղափարը։

Ըստ հեղինակին, հայկական ճաշատեսակներու բազմազանութիւնը, կծու համ ու հոտ ունենալը պայմանաւորուած են կլիմայով եւ բուսականութեան առատութեամբ։ Օրինակ, Կարմիր Բլուրի մէջ գտնուած է հաւաքուած դաշտուրց, որ գործածուած է (այժմ ալ կը գործածուի) պանիրին հետ թթում պատրաստելու համար։ Դաւիթ Անյաղթ Ե. դարուն կը յիշատակէ գործածութիւնը սեւ եւ սպիտակ պղպեղի, Մաթեւոս (ԺԱ. դար) չամանի, սոխի, սխտորի։

Երկրին կլիմայական պայմաններուն հետեւանքով է, որ Հայերը ախորժակ գրգռող բազմազան նիւթեր կ'օգտագործեն, որոնց շարքին նաեւ մեծ քանակութեամբ աղ։

Ս. ՍԱՆԹՐՈՍԵԱՆ

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

Սումերներու Դպրոցը

Պատմութեան մէջ յիշատակուած առաջին դպրոցը սումերական ծագում ունի։ Միջագետքի մէջ կատարուած պեղումները երեւան հանած են հազարաւոր կաւէ սալիկներ, որոնք կարեւոր տեղեկութիւններ կուտան Սումերացիներու կրթութեան մասին։ Ք. Ա. 3րդ եւ 2րդ հազարամեակին դպրոցին հիմը դրած է սումեր ժողովուրդը։

Այս դպրոցները պատրաստած են դպիրներ եւ գրագիրներ, որոնք ծառայութեան մէջ մտած են պալատները, տաճարները, վարած են նաեւ հարուստ առեւտրականներու գործերը։ Դպրոց յաճախած են միայն տղաքը. ցուցակներու մէջ աղջկան անուններ չկան։

Սումեր դպրոցի տնօրէնը կոչուած է ումմիա, այսինքն՝ ուսուցչապետ կամ դպրոցի հայր, իսկ աշակերտը՝ դպրոցի զաւակ։ Ուսուցչապետին օգնականները կոչուած են մեծ եղբայրներ, որոնք աշակերտներուն գրաւոր դասեր տուած են եւ յետոյ զանոնք սրբագրած։

Աշակերտները դպրոց յաճախած են արեւածագէն մինչեւ արեւամուտ։ Անոնց ուսման մէջ կարեւոր տեղ գտած է անգիր սորվելը. ուսուցիչը դասը բերանացի կը պատմէր եւ յաջորդ օրը աշակերտը պարտաւոր էր յիշողութեամբ կրկնել։

Աշակերտներու գրաւոր դասերէն յայտնի է, որ դպրոցի ուսումնական ծրագիրը երկու բաժին ունէր. առաջինը բովանդակած է կէս-գիտական եւ ուսուցողական, երկրորդը՝ գրական եւ ստեղծագործական նիւթեր։

Առաջին բաժնին մէջ աշակերտները սորված են թուաբանութիւն, բուսաբանութիւն, կենդանաբանութիւն, հանքաբանութիւն եւ աշխարհագրութիւն. երկրորդ բաժնին մէջ՝ բանաստեղծական ոճով գրի առնուած սումեր չաստուածներու պատմութիւններ եւ աւանդավէպեր, չաստուածներուն եւ թագաւորներուն ձօնուած երգեր, կործանած քաղաքներու նուիրուած ողբեր, իմաստուն ասացուածքներ, առակներ եւայլն։

1934–1935 թուականներուն Մարի մէջ կատարուած պեղումները երեւան հանեցին երկու սենեակներ, ուր նշմարելի էին ագիւսէ թրծուած նստարաններու շարքեր։ Պեղուած սալիկներէն յայտնի կը դառնայ աշակերտին մէկ օրուան գրառումը. «Ես արտասանեցի սալիկին վրայ գրուածը. կէսօրին ճաշեցի, նոր սալիկ մը պատրաստեցի, անոր վրայ նոր դասը գրեցի ու աւարտեցի, ապա բերանացի պատմեցի. երեկոյեան դասը վերջացաւ. տուն գացի, ներս մտայ եւ տեսայ որ հայրս նստած էր։ Հօրս պատմեցի դասս. ապա սալիկին վրայ գրածս արտասանեցի. հայրս ուրախացաւ... Յաջորդ առաւօտ արթնցայ, մօրս քով գացի եւ ըսի՝ «Տուր նախաճաշս, կ'ուզեմ դպրոց երթալ»։ Մայրս նախաճաշս տուաւ եւ ես դպրոցի գացի։ Երբ դպրոց հասայ, հսկիչը ըսաւ՝ «Ինչո՞ւ ուշացար»։ Ուսուցիչէն առաջ վախով դասարան մտայ»։

ՔԱՆԹՈՆԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ

Մօտաւոր հաշուով Չինաստանի ներածումին եւ արտածումին կէսը Քանթոնի տօնավաճառի ընթացքին է, որ կ'ըլլայ։ Տօնավաճառը տեղի կ'ունենայ տարին երկու անգամ։ Նոյնիսկ մեծ համաձայնագիրները հոս է, որ ծնունդ կ'առնեն։ Այսպէս, օրինակ, Փեքինի մէջ կնքուած Պոյինկ ընկերութեան համաձայնագիրը, որով Փեքին 150 միլիոն տոլարի արժողութեամբ տասը ինքնաթուռ (ճեթ) օդանաւեր պիտի գնէ ամերիկեան վերոյիշեալ ընկերութենէն, Քանթոնի մէջ յղացուեցաւ։

Չինաստան 1957էն ի վեր տօնավաճառներ կը կազմակերպէ Քուանչոյի մէջ, որ Արեւմուտքին ծանօթ է Քանթոն անունով։ Առաջին տարին 1200 առեւտրականներ այցելեցին, իսկ անցեալ գարնան՝ 21.000 հոգի։ Այժմ 25.000 կը հաշուեն այցելուներու թիւը։

Տօնավաճառը իր ցուցադրած չինական ապրանքներով զարմանք կը պատճառէ անոնց, որոնք Չինաստանը կը նկատեն երախայ մը ճարտարարուեստի մարզին մէջ։ Ներկայացուած ապրանքները այլազան են եւ երբեմն բարդ։ Պարզ պահածոներէ մինչեւ ելեկթրոնիկ մեքենաներու տարբեր ցուցադրութեան դրուած են ծախուելու համար։

Չինացիք լուրջ են եւ բծախնդիր առեւտուրի մէջ։ Համաձայն առեւտրականներուն, անոնց ղրկած ապսպրեալ ապրանքները աւելի լաւ են ցուցադրութեան դրուածէն։

Թ. Ա. Թ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

բակցութեամբ մեներգեց մի քանի կտորներ։

Ցայտնութիւն մը եղաւ ներկաներուն, բեմին վրայ երեւումը Օր. Եւա Արզուեանի պարախումբին։ Օրիորդը Երեւան գացած տոհմային պարեր սորվելու եւ կազմած է իր պարախումբը։ Լաւագոյն կերպով զգեստաւորուած, ճոխ արդուզարդով տասնեակ մը օրիորդներ ճկուն շարժումներով մեզի տուին յաջողութեամբ եւ իսկական հայկական առումով պարերու փունջ մը, որու համար գնահատուեցան ծափերով։

Պարեցին՝ «Ծատախօններու պարը», «Թաշկինակի պարը», «Գիւղական պարը», «Կառնիկը», «Աղջիկներու պարը», Ալմաստ օփերայէն, եւ ուրիշներ։

Հաճելի մթնոլորտի մը մէջ վերջ գտաւ գեղարուեստական բաժինը։ Աւելորդ է ըսել որ բոլոր դերակատարները ծափերու մէջ հեռացան բեմէն։

Օրուան խօսնակն էր ընկ. Գր. Ամիրեան, որ իրեն յատուկ խանդավառութեամբ գործադրեց յայտագիրը։

Տօնակատարութեան առաջին մասէն յետոյ, կէս գիշերին սկսաւ պարահանդէսը, Պետիկեանի նուագախումբի դեկավարութեամբ, խրախճանութիւններն ու անակնկալները տեւեցին մինչեւ լոյս։

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

Դ.

Ծանր օդ մը կար։ Մթնոլորտին ընկճող տաքութիւնը ցոյց կուտար որ մօտաւոր կամ հեռաւոր փոթորիկ մը պիտի ծագէր անխուսափելիօրէն. Ժաք քրտինքի խոշոր կաթիլներ կը թափէր, բայց ի՜նչ փոյթ այդ ջերմութիւնը, քանի որ չէր նեղուեր բնաւ չարունակ դարբնած ու խարտոցած ատեն։ Ժամը վեցին, իր խորհրդաւոր աշխատանքը լրացած ըլլալուն, բանալիով գոցուող դարակի մը մէջ դրաւ աւարտած կտորները, հանեց գոգնոցը ու հագաւ թիկնոցը։ Ցետոյ ժամացոյցը նայեցաւ։

— Տակաւին մէկ ժամ հոս պիտի մնամ, մրմնջեց Ժաք։ Աւելի քան բաւական է, Ժաննի նամակ մը գրելու համար։

Գործարանին ժամացոյցը եօթը զարկած ատեն Ժաք հնչեցուց զանգակը, որով կը ծանուցուէր աշխատանքին վերջանալը։ Ցետոյ գրպանին մէջ սահեցուց գրած նամակը։ Իր խցիկին սեմին վրայ կեցած, Ժանն կը դիտէր գործաւորներուն դուրս ելլելը։ Փոքրիկն Ժորժ սենեակին մէջ աղմուկ կը հանէր, առասանով մը կը քաշէր խաւաքարտէ ձին, խարազան մը կը շաչեցնէր, ու սրարշաւ կ'ընթանար իբր թէ ինք ըլլար ձին։

— Լռէ Ժորժ, աղաղակեց մանկամարդ այրին։

— Մայրիկ, ձիս խելօք չկենալուն՝ կը պատժեմ, պատասխանեց տղան։

Ու զործը խօսքին միացնելով Ժորժ զարկաւ ձիուն, ոչ թէ խարազանին փունջով, այլ կոթով։ Բայց հարուածը այնքան ուժգին իջեցուց որ, կոթը չորս հինգ սանթիմ երկարութեամբ ճեղքեց խաւաքարտը։ Տղան ամօթահար, գետնէն վերցուց սիրական խաղալիկը ու տխրադին նայուածքով մը դիտեց բաց վէրքը։ Վախնալով որ կը յանդիմանուի, աղմուկ չհանեց, ու մօրը տուած պատկերազարդ թերթերու կտորներ առաւ, խցանի պէս ոլորեց եւ ձիուն փորը խօթեց, որ անուղղակիօրէն լեցուած էր խծուծով. բայց բաւական աչքառու պարապութիւն մը կը մնար տակաւին։ Ժորժ թուղթ չգտնելուն համար, նորէն սկսաւ խաղալ։

Վերջին աշխատաւորը գործարանէն դուրս ելած էր։ Պ. Ռիքոււ անցաւ դռնէն, ու անկէ քիչ ետքը՝ Տավիտ։ Ժաք միայն կը մնար գործարանին մէջ։ Ժանն անհամբերութեամբ ու անձկութեամբ կը սպասէր գործավարին մեկնումին։

Առջի օր Ժաքի ըրած խօսքերը այրիին մտքէն չէին հեռանար։

— Վաղը պիտի վճռուի մեր երկուքին ճակատագիրը։ Վաղը չուտով պիտի հասնի. երբեմն շատ մը բաներ կը պատահին քանի մը ժամուան մէջ։

Մէկ քառորդ ժամ յետոյ, Կարօ երեւան ելաւ, դռները գոցեց իր ետին, բակէն անցաւ, ներկայութեան թուղթերը ձեռքը բռնած ու դէպի խցիկը յառաջացաւ։ Տիկին Ֆօրթիէ զգաց որ սարսուռ մը կ'անցնէր մսին վրայէն։ Ժաք դանդաղօրէն կը յառաջանար։ Կարծես ան ալ մեծ վրդովումի մը, խորունկ յուզումի մը մատնուած էր, զինքը Ժաննէն բաժնող հեռաւորութիւնը կտրելով։

Այդ անջրպետը անցնելէն յետոյ՝ Ժանն ու Ժաք իրարու դիմաց գտնուեցան եւ զիրար դիտեցին, առանց բառ մը արտաբերելու։ Այդ լռութենէն աւելի նեղացուցիչ բան չի կրնար ըլլալ։ Տիկին Ֆօրթիէ առաջին անգամ ինք խզեց լռութիւնը, խօսելու, բան մը ըսած ըլլալու համար։

— Ներողութիւն, թուղթերը կը բերէ՞ք, յարեց այրին, դողդոջուն ձայնով մը։

— Այո, թուղթերն են, յարեց Ժաք, ինչպէս նաեւ սա...

Ու ցոյց տուաւ իր կողմէ գրուած նամակը, որ ներկայութեան թուղթերուն կցուած էր։

— Աս ի՞նչ է, կրկնեց Ժանն։

— Նամակ մը...։

— Ինչո՞ւ նամակ կը գրէք ինծի, երբ կրնաք խօսիլ ինծի հետ, հարցուց Ժանն։

— Երէկ բացատրեցի, պատասխանեց գործավարը. բաներ կան որոնք դժուարաւ կ'ըսուին, բայց դիւրաւ կը գրուին... Առէք այս նամակը, ու մեկնումէս յետոյ կարդացէք զայն...։ Շուտով կարդացէք ու ա՛լ աւելի արագ խորհեցէք։ Ձեր եւ ձեր զաւակներուն երջանկութիւնը, ինչպէս նաեւ իմ երջանկութիւնս ձեզմէ կախում ունին։

Ու Ժաք փութով դուրս ելաւ։ Ժաննի ձեռքերը ջղային դողով մը կը ցնցուէին։ Ան դիտեց գործավարին մեկնումը։

— Այս մարդը խելքը կը թռցնէ անպատճառ, թոթովեց այրին։

Ցետոյ բակին դուռը գոցելով՝ խցիկը գնաց։

Ու առանց վարանումի, տենդոտ անյաղութեամբ մը բացաւ նամակը եւ կարդաց հետեւեալը.

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Միհրան Բէզազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Առաքել Յարութիւնեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժերար Լըլիէվր եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Երամեան, Բէզազեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Առաքելեան)

մահը, որ պատահեցաւ 76 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Նոյ. 10) ժամը 10.30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իրենց մտերիմ բարեկամ եւ դրացի Հայկազ Մանուկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն.—

Այրի Տիկին Նշան Դարբինեան 100 Փր. Իսիի Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Փր. «Յառաջ»ի:

Տէր եւ Տիկին Համբարձում Դարբինեան 50 Փր. Իսիի Մշակոյթի Տան:

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Դարբինեան 50 Փր. Իսիի Մշակոյթի Տան:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

ՊԵՐԼԻՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վահան Խորէնի» խումբի ընկերները իրենց անմոռանալի ընկերոջ՝ ողբ. Յովսէփ Վանփուշի մահուան տխուր առթիւ, կը նուիրեն 50 Փր. «Յառաջ»ին, 50 Փր. «Հայաստան» ամսագրին, 50 Փր. Փարիզի Մշակոյթի Տան եւ 50 Փր. Հ. Յ. Դ. վեթերաններու ֆոնտին:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վարդուհի Սարխոշեան, այրի Տիկին Սարխոշեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սարխոշեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Յովհաննէսեան, Անտոն Սարխոշեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սարխոշեան, Տէր եւ Տիկին Սամուրգաշեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, զաւկին, հօր, մեծ–հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԲԱՐԹՈՂ ՍԱՐԽՈՇԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ (Նոյ. 12) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի յիշատակ իր ամուսնոյն, Տիկին Վարդուհի Սարխոշեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— 50 Փր. «Յառաջ»ի, 50՝ Դաւրայի Հայր. Միութեան, 50՝ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան, 50՝ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Վարդանոյշ Մարգարեան եւ զաւակները եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի 12 Նոյեմբեր ժամը 10ին, Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին

ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողներուն

×

Այրի Տիկին Նշան Պէշիկթաշլեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալ գրագէտին յիշատակը յարգողներուն:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

17, rue Bleue Paris 9

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին

Կը նախագահէ. ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Կենսագրականը կը ներկայացնէ եւ անոր գործերէն ընթերցումներ կ'ընէ ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսին. ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն.— Օրիորդ Անի Աճէմեան (Լապառ) 100 Փր., Օր. Մարի Դանիէլեան Այալթանի յիշատակին 21 Փր., Ռէնսի – Վիլմոմպլի ազգայինները 330 Փ., փոխան ծաղիկի, ողբացեալ Բարսեղ Թօփչեանի յիշատակին:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը, դպրոցի վերամուտին առթիւ կազմակերպած է թէյասեղան մը Կիրակի (12 Նոյ.) ժամը 15ին Հայ Մշակոյթի Տան ներքնայարկը, ի պատիւ ուսուցչուհի Տիկին Փափազեանի:

Կը հրաւիրուին գաղութի բոլոր կազմակերպութիւնները եւ ծնողքները:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Գասպար Իփէկեան ակումբը:

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբին:

Պատուոյ նախագահ՝ ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶ
(Վիէնի Քաղաքապետ)

Կը նախագահէ ընկ. Ա. ՌՍՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ, որմէ ետք ընկերահամակրական խնճոյք:

Ծոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Լիբանանայ տաղանդաւոր երգչուհի

ԹԱԳՈՒՀԻ ԹԷՔԵԱՆ

վկայեալ Պէյրութի Պետ. Երաժշտանոցէն

կուտայ իր միակ երգահանդէսը 9 Նոյեմբեր, Հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին, ՕԹԷԼ ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ սրահին մէջ:

Յայտագրին մաս կը կազմեն.— Կոմիտաս Վարդապետ, Կանաչեան, Սպենդիարեան, Գ. Ալէմշահ, Տիգրանեան, Յարութիւնեան եւ, միջազգային հռչակի տէր Տըպիւսի, Վէրտի, Շուպէրթ եւն.:

Մուտքի տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Բարեգործականի Տիկիններուն եւ հանդիսութեան օրը՝ կիչէն, ինչպէս նաեւ Բարեգործականի Քարտուղարութեան մօտ, 7 Ռիւ Փափէր, Հեռ. 54-16-50

ՃԱՇ – ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11 ՇԱԲԱԹ ՕՐ
ԺԱՄԸ 20ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՇ ԳԻՇԵՐ

Salle Voltaire, rue Voltaire

Գեղարուեստական Բաժին

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ Փ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

OLYMPIA
BOULEVARD DES CAPUCINES

mardi 14 novembre à 21 heures

Au profit du Collège Arménien de France
SAMUEL-MOORAT

GALA EXCEPTIONNEL DE
CHARLES AZNAVOUR
A L'OLYMPIA

EN TOUTE AVANT-PREMIÈRE AZNAVOUR A TENU A DONNER CE GALA UNIQUE
EN L'HONNEUR DE LA COLONIE ARMÉNIENNE AU PROFIT DU COLLÈGE ARMÉNIEN

Ստանալու համար դիմել Collège Arménien 26, rue Troyon, Sèvres 92310 Tél 027.18.28 - Café Philippe place Carnot, Alfortville 94
Mariées de Rêve 92-94, rue de Cléry, 75002 Tél 231.62.06-508.51.56 - Aux Diamantaires 60, rue Lafayette, 75009

Գին, 500, 300, 250, 150, 100, 50
ՏՈՄՍ ՉԻ ԾԱԽՈՒԻՐ ՕԼԻՄՓԻԱՅԻ ՄՕՏ

ՈՒՐԲԱԹ
10
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI
10 NOVEMBRE
1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 60 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12·561
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
48me ANNÉE — N° 12.561

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԷՍ ԴԱՐ ՎԵՐՋ

—o—

Բ.

Հանրապետութեան հռչակման տարեդարձին առթիւ Քոնեալի 30 Հոկտ.ի թիւին մէջ աշխատակից մը՝ Ժորժ Անտէրսըն՝ գիտել կու տար թէ Թուրք կառավարութիւնը ներկայիս արտաքին եւ ներքին ճակատներու վրայ ենթարկուած է կրկնակի ճնշումներու, որոնց պատճառաւ ստիպուած է ընդգրկել «արմատականօրէն պահպանողական» քաղաքականութիւն մը:

Արտաքին ճակատի վրայ Ամերիկացիք գիտել տուեր են Անգարայի պատասխանատու վարիչներուն թէ մեծապէս մտահոգ են Թուրքիոյ ընկերա–քաղաքական կացութեան յարաճուն վատթարացումէն: Փա՛ստ: Ի մէջ այլոց ամերիկեան զինուորական սպրդումներու, ռազմանաւերու եւ յանուն ՕԹԱՆի Թուրքիա հաստատուած զինեալ ուժերու դէմ կատարուած ահաբեկչական արարքներն ու գիտումնաւոր խանգարումները:

Ներքին ճակատին վրայ ազգային բանակն է, որ փոխնալով քասոէ եւ ինքզինք կրկնակի պատասխանատու զգալով դէպի «նախա–յեղափոխութիւն» տանող կացութեան մը ստեղծումէն, կուսակցութիւններու դիմաց է իբրեւ «գլխաւոր երաշխաւոր»ը հանրային ապահովութեան: Արդէն 12 Մարտ 1971ին բանակը վերջնագիր ուղղած է Սիւլէյման Տէմիրէլի, որուն յաջորդները՝ Նիհատ Էրիմ եւ Ֆէրիտ Մէլէն ըստ երեւոյթին կռթնած են Խորհրդարանին վրայ, սակայն իրականին մէջ ենթակայ են բանակին:

Ըստ Քոնեալի աշխատակցին՝ Թուրքիոյ մէջ կարելի չէ Յունաստանի մէջ եղածին պէս «գնդապետներու» վարչաձեւ մը հաստատել: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ տակաւին հակառակ կ'ըլլայ եղեր Քէմալ Աթաթիւրքի քաղաքական կտակին, որուն իբրեւ թէ հաւատարիմ են կուսակցութիւնները: Ասոնք երդուընցեր են Սահմանադրութեան վրայ եւ ժողովրդավարութեան հետեւորդները աւելի ուժեղ են եղեր քան մենատիրութեան կողմնակիցները: Մանաւանդ որ Մ. Նահանգներու Եւրոպայի զինուորական իշխանութիւնները, Ուաշինկթընի Փենթակոնը եւ Արտաքին Նախարարութիւնը կը հակառակին Թուրքիոյ վարչաձեւին փոփոխութեան:

Վարչապետ Մէլէն քանիցս հրապարակաւ յայտարարած է, որ համալսարաններու մէջ 1968ին ծագած խռովութիւնները, 1970 Յունիսին Պոլսոյ փողոցներուն մէջ տեղի ունեցած կռիւներն ու ձախակողմեան ոճիրները «ազատամարտական» շարժումները տեղի ունեցած էին օտար Պետութեան» մը հայթայթած զէնքերով: Նպատակն էր ակարացնել ՕԹԱՆի յառաջացեալ ռազմական միջնաբերդը:

Սիւլէյման Տէմիրէլ վախցեր է խիստ միջոցներ գործադրելէ ահաբեկիչներուն դէմ եւ տնտեսական ու ընկերային մարզերուն մէջ աւելի ազատական ըլլալէ, որպէսզի Մէնտէրէսի պէս իբրեւ «մենատէր» չամբաստանուի: Մէնտէրէս կախաղան հանուեցաւ:

Գաղափարական ու քաղաքական նկատումներով տրուած մահավճիռները Պատմութեան մէջ մէկէ աւելի անգամներ իրենց վրէժն են ունեցած: Կը վախցուի, որ նոյնը պատահի նաեւ Թուրքիոյ մէջ կ'եզրակացնէ Ժորժ Անտէրսըն:

Ահա՛ թէ ինչ կացութիւն կը ներկայացնէ Թուրքիա՝ Հանրապետութեան հռչակումէն կէս դար վերջ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

—o—

Նախագահ Նիքսընի վերընտրութեան առթիւ յաւելեալ մանրամասնութիւններ կը տրուին:

Այսպէս, Մ. Նահանգներու յիսուն նահանգներէն 49ին մէջ Նիքսըն կատարեալ յաջողութիւններ արձանագրեց: Միայն Մասաչուսէթի նահանգին եւ Քոլոմպիա շրջանին մէջ է, որ դեմոկրատ թեկնածուն՝ Մք. Կովերն, առաւելագոյն ձայները կը ստանայ:

Նախագահ Նիքսըն ստացած է 45 միլիոն 861·690 ձայն, այլ խօսքով ընդհանուր քուէարկողներու 61 առ հարիւր: Մք. Կովերն ստացած է 28·402·465 ձայն, այսինքն՝ քուէներու 38 առ հարիւր:

Ինչպէս գրած էինք երէկ, հակառակ Նիքսընի փայլուն յաղթանակին, ամերիկեան Խորհրդարանին մէջ դեմոկրատները յաջողեցան պահպանել իրենց գերակշիռ դիրքը: Այսպէս Ծերակոյտին մէջ հանրապետականները կորսնցուցին երկու եւ դեմոկրատները շահեցան երկու անգամ: Առաջինները ունին ներկայիս 43, իսկ միւսները 57 ծերակուտական:

Միւս կողմէ, սակայն, Ներկայացուցչական ժողովի մէջ Հանրապետական կուսակցութիւնը 12 ձայնով կը բարելաւէ իր դիրքը, թէեւ դեմոկրատները, որ կորսնցուցած են համապատասխան աթոռ (12), կը չյաջողեն պահպանել իրենց գերակշիռ դիրքը: Ներկայացուցչական ժողովի մէջ հանրապետականները այժմ ունին 190 աթոռ, իսկ դեմոկրատները՝ 244:

Գալով նահանգապետներուն՝ դեմոկրատները կ'ապահովեն 31 նահանգապետ, իսկ Հանրապետականները՝ 19:

Նախագահ Նիքսըն իր վերընտրութեան առթիւ (նախագահական նոր շրջանը կը սկսի Յունուար 20ին) ձայն–պատկերասփիւռէն յայտարարեց, թէ ինք պիտի ձգտի «խաղաղութեան նոր դարաշրջան» մը բանալ աշխարհի մէջ:

Օտար մայրաքաղաքները գոհ են ամերիկեան նախագահական ընտրութիւններու արդիւնքէն: Խորհ. Միութեան համար Նիքսընի յաղթեց, որովհետեւ ամերիկացի ժողովուրդը գոհ է նախագահին քաղաքականութենէն Խորհ. Միութեան նկատմամբ (մերձեցում երկու երկիրներու միջեւ), ինչպէս նաեւ այն պատճառով, որ Նիքսըն խոստացած է վերջ տալ Վիէթնամի պատերազմին:

Արեւմտեան Ռւխոփ ընդհ. քարտուղարը՝ Ժօզէֆ Լունս, նախագահին ուղղուած շնորհաւորական հեռագրին մէջ նկատել կու տայ, թէ «Եւրոպա յատուկ գոհունակութեամբ ողջունած է իր ընտրութիւնը»:

Ֆրանսայի Նախագահը, ուրիշներու կարգին, հեռագրով շնորհաւորեց Նիքսընը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ հրթիռներ ունի, որոնք կրնան մինչեւ Մոսկուա արձակուիլ, ըստ ամերիկեան պաշտօնական աղբիւրներու: Այդ հրթիռներու արձակման տարողութիւնն է 3500 մղոն եւ կրնան երեք մեկաթոն հիւլէական ռումբ փոխադրել:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հանրապետութեան նախկին նախագահ Շարլ Հելու Քոլոմպօ այցելեց, ուր իր հետ բերած առաջին մայրին տնկեց: Լիբանան որոշեց հազար մայրի տնկել Քոլոմպոյի մէջ, ի յիշատակ տը Կոլի:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ եւ Արեւելեան Գերմանիա համաձայնագիր մը ստորագրեցին, որով կը բարելաւեն իրենց յարաբերութիւնները:

ՓԱՔԻՍՏԱՆ որոշեց այլեւս մաս չկազմել Օթասի (հարաւ–արեւելեան Ասիոյ կազմակերպութիւն): Օթասի գործօն անդամ կը մնան Մ. Նահանգները, Անգլիա, Աւստրալիա, Նոր Զելանտա, Փիլիպպեան կղզիներ եւ Թայլանտ: Ֆրանսա միայն դէտ ունի:

ՓԵՔԻՆ եւ Լոնտոն լսելեայն ընդունած են, որ Հոնկ–Քոնկի հարց չարծարծուի իրենց միջեւ: Անգլիոյ Արտաքին Նախարարին Փեքին այցելութեան ժամանակ երկու կողմերը համաձայնած են երեք կէտի շուրջ Ա) Չինաստան առայժմ պիտի չպահանջէ, որ Հոնկ–Քոնկի անգլիական գաղութը կցուի Չինաստանի. Բ) Անգլիա յանձնառու կ'ըլլայ, որ Հոնկ–Քոնկ թատերաբեմ չծառայէ հակաչին գործունէութեան. Գ) Հոնկ–Քոնկ պէտք է բարելաւէ իր յարաբերութիւնները մայր երկրին հետ առեւտրական, փոխադրութեան եւ այլ մարզերու մէջ: Խորհ. Միութիւնը միշտ քննադատած է Փեքինը, որ իր հողին վրայ թոյլ կու տայ օտար գաղութի մը գոյութեանը: Չու Էն Լայ յայտնած է Չինաստանի տեսակէտը. «Մեր ուզած վայրկեանին կրնանք բանակցիլ Անգլիոյ հետ Հոնկ–Քոնկի հարցին շուրջ: Մինչ այդ Չինաստան պիտի չարունակէ Հոնկ–Քոնկը նկատել անբաժան մասը իր հողին»:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդուժը կրկին ռմբակոծեց Հիւս. Վիէթնամի ուղիները, որպէսզի արգիլէ զինամթերքի տեղափոխումը հիւսիսէն հարաւ: Ռմբակոծումները միշտ բուռն են:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ իր դեսպանը ուղարկեց Պոն: Առաջին անգամ է, որ Վարշաւա դեսպան մը կ'ունենայ Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ:

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ օդահէններ պահանջեցին, որ կառավարութիւնը ազատ արձակէ վեց ձախապաշտ բանտարկեալներ: Ապառնալիքին առջեւ տեղի տուաւ մեքսիկական կառավարութիւնը: Օդահէններն ու ազատ արձակուած ձախապաշտները Քուպա ապաստանեցան:

ՉԵԽ իշխանութիւնները մերժեցին երկրէն դուրս ելլելու արտօնութիւն տալ Լուտէք Փաչմանի, որ ճատրակի նախկին ախոյեան մըն է: Փաչման «Փրակայի գարնան» ջատագովներէն եղած է:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Պրանտ «ցաւ» յայտնեց, որ Իսրայէլի եւ Գերմանիոյ միջեւ յարաբերութիւնը «լարուած» է, պաղեստինցի երեք ահաբեկիչներու ազատ արձակման առթիւ: Պրանտ յայտարարեց, թէ իր կառավարութիւնը երբեք մտադիր չէ «տեղի տալու ահաբեկչութեան առջեւ»:

ԼԵՀ երկու նաւաստիներ քաղաքական ապաստանի արտօնութիւն խնդրեցին Հարաւ. Ափրիկէի Հանրապետութենէն: Այս վերջինը մերժեց եւ իրենց նաւէն փախուստ տուած երկու նաւաստիները յանձնեց նաւապետին:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 1)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՆԻՐՆԵՐԸ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ Խորհ. Միութեան համեստի ցուցահանդէս մը, ուր ընթացքին հայկական հինգ գանիրներ արժանացան մրցանակներու: Սիսիանի շրջանը Բազարչայի «Զուիցերական» գանիրը իր տեսակին մէջ լաւագոյնը նկատուեցաւ: Բարձր գնահատանքի արժանացան նաեւ քանի մը ուրիշ գանիրներ Բազարչայի, Ստեփանաւի, Երեւանի կաթնամշակման ձեռնարկութիւններէ:

«Հայաստան, նկատել տուաւ օտար անձնաւորութիւն մը, հինէն ի վեր ծանօթ եղած է իր գանիրներով: Ք. Ա. 5րդ դարուն Քսենոփոն իր «Անաբասիս»ին մէջ գրած է, որ կաթնամշակումը բարձր աստիճանի հասած է հայկական լեռնաշխարհի մէջ: Գանիրի արտադրութեան գիծով Հայաստան ներկայիս Խորհ. Միութեան մէջ 4րդ տեղը կը գրաւէ:

Այս կաթնամշակումը եւ գանիրի պատրաստումը Հայերու վաղեմի եւ հիմնական զբաղումներէն եղած են: Կարմիր Բլուրի պեղումներու ժամանակ յայտնաբերուած են կառուցուածքներ, ամանեղէն, որոնք ցոյց կու տան, թէ հազարամեակներ առաջ այդ բնավայրին մէջ մեծ վարպետութիւն ձեռք ձգած էին տեղացիները: Միայն անցեալ դարավերջէն ետքն է, որ Հայաստանի մէջ սկսաւ արդիւնաբերական եղանակով գանիր պատրաստուիլ: Աւելի ա՛լ աւելի զարգացաւ վերջին տասնամեակներուն: Այժմ կան կաթնամշակման 72 մեծ ձեռնարկութիւններ իրենց մասնաճիւղերով, որոնք տարեկան կ'արտադրեն մօտ 16 հազար թոն տարբեր տեսակի գանիրներ: Սեփական պահանջները լիուլի բաւարարելէ ետք, Հայաստան զգալի քանակութեամբ գանիր կ'առաքէ Մոսկուա, Լենինգրադ, Խորհ. Միութեան այլ քաղաքներ: Գանիրը Հայաստանի բնակչութեան առօրեայ ճաշատեսակներուն մէջ մեծ տեղ կը գրաւէ: Անձ գլուխ սպառումի հաշուով Հայաստան առաջին տեղը կը գրաւէ Խորհ. Միութեան մէջ:

Աւանդական «չանախ», «չէչիլ» եւ այլ գանիրներու կողքին հայ մասնագէտները յաջողութեամբ իւրացուցած են նաեւ նոր տեսակներ: Կլիմայի բարենպաստ պայմաններու շնորհիւ, ալպիական եւ ենթալպիական մարգագետիններու եւ արօտավայրերու շնորհիւ Հայաստանի մէջ յաջողութեամբ արմատաւորուած է «զուիցերական», «հոլանտական», «ռուսական» եւ այլ խիտ գանիրներու արտադրութիւնը: Հայաստան ներկայիս կ'արտադրէ Խորհ. Միութեան «զուիցերական» եւ «Ռոքֆոր» գանիրներու կէսէն աւելին: Հայ մասնագէտները պատրաստած են քանի մը տեսակ գանիրներ, որոնք արտադրութեան դրուած են: Մասնագէտներ, Փրոֆ. Զաւէն Դիլանեանի ղեկավարութեամբ պատրաստած են «Հայկական» գանիր մը, որ լաւ համ ունի: Նոր են նաեւ «Լոռի», «Արաքս» գանիրները: «Դարաշադեաղ»ի գանիրը, որ նաեւ «Հորած» կը կոչուի եւ տնական պայմաններու մէջ զանազան բուրումնաւէտ խոտերու հետ հողի մէջ կը պահուի, ներկայիս կ'արտադրուի արդիւնաբերական ձեւով եւ կը կրէ «Եղէգնաձոր» անունը:

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ՆՊԱՍՏԸ ՋՈՐ ԸՆԾԱՅԵՑ ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅԸ ՀԱՅ ԳՐՔԻՆ

Ռումէն հողի վրայ գիրք տպելու համար եղած ճիգերու կարգին՝ փորձեր եղած են, նոյն այս հողէն, հայերէն գրքեր տպագրելու նաեւ Ռումանիոյ սահմաններէն դուրս:

Անոնք որ ծանօթ են հայ անցեալին Ռումէն Երկիրներու մէջ՝ գիտեն որ հայ մշակոյթին բոլորովին խորթ չմնացին Ռումանիոյ երբեմնի հայ համայնքները: Վկայ են հայերէն ձեռագիրները, զորս անոնք համախմբեցին իրենց աղօթատեղիներու կողքի խուցերուն մէջ եւ մանաւանդ անոնք, որոնք ընդօրինակուեցան նոյնինքն իրենց եկեղեցիներուն հովանիին տակ:

Պէտք չէ զարմանալ ուրեմն եթէ անոնք ձգտեցան մշակութային կապեր հաստատել հայկական արտասահմանի հետ ալ: Աստր ալ վկաները ուսանողներու այն բաւական նկատելի թիւն է, որ գնաց ուսում առնել արտասահման եւ մանաւանդ այն հայ կրթարաններուն մէջ, որոնք գոյութիւն ունէին Վիէննա, Փարիզ եւ Թէոտոսիա, ինչպէս նաեւ այն փորձերը, որոնք եղան սատարելու համար հայ գրքերու տպագրութեան արտասահմանի մէջ:

Հայերէն գրքեր տպուած տեսնելու այդ մտահոգութիւնը առաջին հերթին ունեցած են ականաւոր այն չորս Հայերը, որոնք Ռումանիոյ հայ կեանքին մէջ եւս դեր կատարած են տարբեր շրջաններու:

Ժամանակագրական կարգով Պօղոս Սեբաստեանն էր առաջինը անոնցմէ, որ մտածեցին նաեւ հայ գրքի մասին: Սեբաստեան, որ նախորդ դարու սկիզբը հայ դպրութեանց ամէնէն աւելի ընտելացած Հայն էր սոյն շրջաններուն մէջ եւ դիւանագիտական աշխատանքներու ալ հմուտ՝ դեր էր կատարած պալքանեան շրջաններու քաղաքական կեանքին ներս, 1813ին Պուքրէշէն խոյս տալէ յետոյ Հռոմ, միշտ սերտ պահեց իր յարաբերութիւնները հայ շրջաններու հետ, աջակցելով, օրինակ, Մխիթարեաններուն՝ պապական աթոռին կողմէ անոնց դէմ սարքուած հալածանքներուն առեն: Այլպէս ալ ան սատարեց Մխիթարեաններուն, այս անգամ արդէն իբրեւ մեկենաս: Իր ծախքով է տպուած 1815ին Վենետիկի մէջ Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեանի «Քերականութիւն հայկական» գիրքը:

Իբրեւ մեկենաս՝ հերթը պիտի գար Մանուկ պէյին: Հռչակաւոր ուսուցչապետ Կոմիտաս Մեքենաւ ... ուն, որ 1813ի գարնան Պուքրէշէն խոյս տալէ յետոյ պահ մը մնացած էր Պրաշով եւ Սիպիու ու անկէ Վիէննա անցած հանդիպելու համար Աղեքսանդր Ա. ցարին, արութը ունեցած է նաեւ չփում հաստատելու Վիէննայի Մխիթարեաններուն հետ: Իր արխիւին մէջ կը մնան Մխիթարեանց կողմէ իրեն ուղղուած տասնաւոր ուղերձներ եւ իր ծախքով է որ անոնք տպեցին 1816ին «Համառօտ քերականութիւն գաղղիական լեզուի»:

Շուրջ կէս դար յետոյ, 1868ին, «Տաղասացութիւնք Գրիգոր Մաղխասրոսի Պահլաւունւոյ» հատորը Վենետիկի մէջ «տպագրեցաւ ծախիւք Ֆերհաթի Ս. Ֆէրհաթեան Ֆոքշանցւոյ», պատուական այն Հայուն, որով կրնայ միշտ պարծիլ Ֆոքշանի երբեմնի հայ համայնքին հետ՝ Ռումանիոյ բովանդակ հայ գաղութը:

Հասնելով անցեալ դարու վերջերուն՝ ռումանահայ գաղութը նոր մեկենաս մը եւս կուտայ յանձին Գրիգոր Պըլըղլըուի, որ, Մխիթարեանց նախկին աշակերտ՝ գիրքերու հասաւ ռումէն կեանքի մէջ, եւ վճարեկ ատեանի աթոռին վրայ եւս չհրաժարեցաւ հայ դպրութեանց հետ իր կապէն, պրպտեց հայ անցեալը այն հողին վրայ եւ իր հետազօտութիւնները գրքոյկներով ալ տպեց, ու գրգեց մեծ գիտնական Հ. Ալիշանը լոյս ընծայելու 1896ին «Կամենից, տարեգիրք Հայոց Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ հաւաստչիոյ յաւելուածովք»:

×

Այս շարքին մէջ չեն մտներ անշուշտ այն հայ դէմքերը, որ մեկնեցան նոյն այս ափերէն եւ հայ լեզուով գրքեր հեղինակեցին ու տպագրեցին արտասահման: Ասոնցմէ մէկը Անդրէաս Բորոլի՛չ հայ բժիշկն էր, ծագումով սուչավացի: Ան 1850ին Պոլսոյ մէջ տպեց «Արուեստ երկայնակեցութեան»ը, որ մաքուր աշխարհաբարով գրուած առաջին գրքերէն մէկն է եւ որ յետագային թարգմանուած է նաեւ ռումաներէնի: Երկրորդը Աստուածատուր Ջունդն էր, նոյնպէս բնիկ սուչավացի, որ Պոլիս հաստատուելէ ետք՝ առեւտրական կեանքի նուիրուելով հանդերձ, չմոռցաւ նաեւ հայ մշակոյթն ու հայ գրականութիւնը. պատկառելի այն նուիրատուութեան կողքին՝ զոր ալ բամադրեց իր անունով սաներ պահելու համար եւրոպական համալսարաններու մէջ, հեղինակեց գիրքեր ալ, որոնք իր օրերու ամէնէն վճիտ աշխարհաբարով շարադրուած էին: Ու յիշենք նաեւ Ստեփանոս Պալասանեանը, որ իր ուսումը Փարիզ Մխիթարեանց մօտ առաւ հաստատուելու համար յետոյ Կովկաս, ուսուցչական պաշտօններ վարեց Նոր Նախիջեւանի, Թիֆլիսի եւ Էջմիածնայ ճեմարանին մէջ, ինչպէս եւ հեղինակեց ընտիր դասագիրքեր, որոնց մէջ ուշագրաւ տեղ կը գրաւէ Հայոց պատմութեան նուիրուած իր խղճամիտ հատորը, երկ՝ որուն վրայէն յաջորդական քանի մը սերունդ իր նախնիքներուն անցեալը ճանչցաւ:

Անցողակի յիշենք նաեւ թէ արտասահմանի մէջ հայերէն գրքեր տպելու փորձեր Թրանսիլվանիոյ Հայերն ալ ըրին, լոյս ընծայելով առաւելապէս հայերէն լեզուի ուսուցման գրքեր իրենց իսկ վարժարաններուն համար:

Ինչ կը վերաբերի այն Մխիթարեաններուն, որոնք այս ափերէն մեկնեցան երթալ դեր կատարելու համար Մխիթարեան զոյգ օճախներուն՝ Վենետիկի եւ Վիէննայի մէջ, եւ սատարելու հայ դպրութեանց՝ իրենց հեղինակութիւններով, զանցառելի թիւ մը չեն անոնք: Այդ դէմքերէն առաջինը՝ Ստեփանոս Գիւվէր Աղայեանց՝ հեղինակն է այն օրերուն համար աննախընթաց աշխատանքի մը, որ «Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի» շարքն էր, իսկ Գրիգոր Գովրիկեան համբաւաւոր դարձաւ Կերլայի եւ Եղիսաբեթուպոլսոյ նուիրուած իր մենագրութիւններով, ինչպէս նաեւ յօդուածներու երկար շարքով:

Նպաստը, զոր հայ դպրութեան մատուցին այն շրջաններուն մէջ ապաստան գտած Հայերը մանաւանդ վերջին զոյգ դարերու ընթացքին, չահեկան էջերէն մէկն է մեր գաղութներու պատմութեան այն ծառայութիւններուն կողքին, զորս ընծայեցին անոնք հիւրընկալ տարրին:

Յ. Ֆ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԸՆԿԵՐ Յ. ՎԱՆՓՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

———0———

Պերլինի փոքրաթիւ գաղութը, Հոկտեմբեր 24ին, կորսնցուց իր երիցագոյն անդամներէն մէկը՝ ընկ. Յ. Վանփուշ: Ողբացեալ ընկերը, որ աւելի քան 55 տարիներ շարունակ ապրանուէր օրինակելի աշխատանք վարած էր, գաղութին ազգային կեանքին սիւներէն էր, հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին:

Ընկ. Յ. Վանփուշ ծնած էր Վան, 1894 Հոկտեմբեր 15ին: Փոքր տարիքէն, ինչպէս շատ շատեր, մտած էր Հ. Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը, որուն հաւատաւոր եւ նուիրեալ զինուորագրեալը մնաց մինչեւ վերջ: Մատղաշ տարիքին արդէն նետուեցաւ ազգային – յեղափոխական կեանքի յորձանուտը՝ նախ մասնակցելով Վանի հերոսամարտին եւ ապա Սարդարապատի բախտորոշ ճակատամարտին: Երկու ճակատներուն վրայ ալ երեւան բերաւ արի մարտիկի մը յատկանիշերը: Յետագային, Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան օրերուն, երբ Հայութեան բեկորները անձեւ քաոսէն Հայկական Պետականութեան հիմերը կը դնէին, ողբացեալ ընկերը, որ բուն անունով Յովսէփ Արծրունի էր, հայկական նորակազմ բանակի աչխոյժ եւ կայտառ զինուորականներէն կ'ըլլայ:

1922ին, Չեկայի կողմէ կը ձերբակալուի Թիֆլիսի մէջ, երբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրիժառու բազուկը կը սպաննէ Ճեմալ փաշան, որ Մեծ Եղեռնի կազմակերպիչներէն էր եղած եւ այդ թուականներուն կը գործակցէր բոլշեւիկներու հետ՝ վայելելով անոնց պաշտպանութիւնն ալ: Այսպէս, քանի մը տարի ան կը մնայ Մոսկուայի բանտը. անկէ ետք կ'անցնի Լեհաստան եւ, վերջապէս, Պերլին, որ կը դառնայ ազնուասիրտ ընկերոջ վերջին կայքը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եղաւ ընկերոջ ազգային տրամադրութիւններուն զարգացումը, ինչպէս նաեւ կազմակերպութեան շարքերուն մէջ է, որ ստացաւ մարտական դաստիարակութիւն: Ան երկու տարի յաճախած էր Թիֆլիսի զինուորական դպրոցը:

Ողբացեալ ընկերը հեզ եւ համեստ նկարագիր մը ունէր: Մեծին հետ մեծ, փոքրին հետ փոքր, ան միշտ սիրուեցաւ իր շրջապատէն: Իր կարգին սիրեց երիտասարդութիւնը, հայ մշակոյթը: Քաջալերեց ամէն ձեռնարկ եւ աշխատանք, որ կապ ունէր հայ գիրին ու Բանին հետ: Մնաց աշխատունակ եւ ձեռներէց ընկեր մը մինչեւ իսկ այն օրերուն, երբ տկար Փիզիքական մը զգալի կը դարձնէր ինքզինք:

Կուսակցական կեանքէ ներս ան զաւանեցաւ կազմակերպութեան կանոնագրի եւ ծրագրի տառն ու ոգին յարգելու սկզբունքը: Ներելի կամ արդարանալի չէր գտներ որեւէ սայթաքում կուսակցութենէն ներս, քանի որ Դաշնակցութիւնը անոր համար բարոյական մաքուր եւ բիւրեղ ըմբռնում մըն էր ամէնէն առաջ:

Դառն է հաստատել, թէ Սարդարապատի զինուորներէն մէկն եւս իր վերջնական հանգիստը կը գտնէ օտար հողի մը մէջ: Սակայն, վստահ ենք, որ անոր հանրանուէր գործն եւս կը գնահատուի ամէն Հայու կողմէ:

Մենք՝ երիտասարդներս, երէց ընկերներու հետ միատեղ յարգանքով կը խոնարհինք թարմ հողակոյտին առջեւ:

Յիշատակդ վա՛ռ կը մնայ մեր սրտերուն մէջ:

Հ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Պերլին

Ծաղկած Փշածաղիկ

(ՎԻՊԵՐԳ)

Կանգնել էր Մամօն տաշտակում մինչեւ ծնկերը կաւով ծածկուած՝ անշարժ, սաեւ հիպնոսացուած ու նայում էր կինոջը: Այդպէս նայում է հաւատացեալը սրբապատկերին, աղուէսը՝ խաղողին, կամ երեւի Ռոմէօն՝ Ջուլիէտին: Մամոյի բեղերն աւելի կախուել էին երկու կողմից, իսկ աչքերը... աչքերը...

Կինն ըստ երեւոյթին տարուած անուրախ մտքերով, ոչինչ չէր նկատում: Մի անգամ միայն նա վիզը երկարեց ընձուղտի նման եւ նայեց տախտակների վրայ շարուող չորացող ամաններին այնպիսի հայեացքով որ կարծես հաշւում էր: Յետոյ նա մօտեցաւ Աշոտ դայու անիւին, նրա մօտ դրուած պատրաստի ցեխից մի կտոր պոկեց եւ սկսեց տրորել ցուցամատով ու բթամատով:

Աշոտ դային դուրս եկաւ, դագղահին դրուած խաւատախտակը վերցրեց փէշից փոշին, ապա գրպանից հանեց մատիտը եւ գիմեց նորեկին.

— Ձեր ազգանո՞ւնը...

— Շարթ, — պատասխանեց կինը եւ չգիտես ինչու՝ կամաց տնքաց:

— Անո՞ւնը...

—Լիուդմիլա:

— Հայրանո՞ւնը...

— Հայրանո՞ւն, — կրկնեց աղջիկը եւ կարծես նոր գլխի ընկաւ, — ախ, այո, հայրանուն... Կարլովնա:

Աշոտ դային գրեց:

— Հիմա գնանք ինձ հետ, Լիուդմիլա Կարլովնա, — դիմեց նա կնոջը եւ բացեց չորանոցի դուռը, — ահա՛, տեսնո՞ւմ էք...

Դուռը ծածկուեց եւ Աշոտ դայու խօսքերը մնացին անլսելի: Ըստ երեւոյթին նա Լիուդմիլա Շարթին ուզում էր լծել չորանոցի հետ կապուած թեթեւ գործերին եւ բացատրում էր անելիքները: Սակայն, նոյնպէս ըստ երեւոյթին, Մամօն այս կարծիքին չէր. նա մեքենաբար ոտներով կոխում էր կաւը, նայուածքը յառած չորանոցի փակ դռանը: Նա չհամբերեց, դուրս եկաւ տաշտից եւ չորանոցի դռան անշշուկ հրեց: Այնտեղից լսուեց Աշոտ դայու անխռով ձայնը.

— Սրանք, օրինակի համար, չորացած թրծուելու համար պատրաստ ամաններ են: Կը հաւաքես իրար վրայ եւ կը տեղաւորես ահա այս...

Մամօն հանգստացած դպուշութեամբ ծածկեց դուռը, արագ մտաւ տաշտը եւ շարունակեց ոտներով հունցել կաւը:

×

Այսպէս մեզ մօտ յայտնուեց նա, Վոլգայի վրայ գտնուող ոչ մեծ մի քաղաքում ծնուած, Բեռլինի նկարչական ակադեմիայում սովորած եւ միջոցների չգոյութեան պատճառով ուսումը կիսատ թողած եւ նորից ծննդավայրը վերադարձած քանդակագործ – նկարչուհի Լիուդմիլա Կարլովնա Շարթը, որը ձերբակալուած էր միայն այն պատճառով, որ գերմանուհի էր եւ եղել էր Բեռլինում:

— Ի՞նչ գործով ես նստած, — հարցրեց Աշոտ դային երբ նրանք դուրս եկան չորանոցից:

— Լրտես եմ, — պատասխանեց Լիուդմիլան հանելով վերարկուն եւ կախելով բրուտանոցի միակ սիւնին խփուած մեխերից մէկից, — շպիոնաժ...

— Գործ արե՞լ ես:

— Երեւի: Իմ ցուցմունքներում եւ արձանագրութիւններում ամէն ինչ ապացուցուած է: Շատ լաւ եւ հմուտ քննիչի ձեռք ընկայ:

Աշոտ դային ժպտաց.

— Ծեծե՞ց...

— Ծեծը արդիւնք չտուեց: Եւ նա դիմեց աւելի ազդեցիկ միջոցների...

— Այսի՞նքն:

Լիուդմիլան լռեց, ապա պատասխանեց.

— Ինձ մի՝ հարցաքննէք, միեւնոյն է, ես չեմ կարող ձեզ պատմել այն, ինչ ինձ հետ արին... դա տղամարդուն պատմելու բան չէ... եւ ընդհանրապէս, հարցաքննելու քրոջս անգամ չեմ պատմի:

— Եւ արդիւ՞նքը...

— Արդիւնքը յայտնի է: Քսանըհինգ տարի:

— Ալլա՛հ- ալլա՛հ, — գոչեց Մամօն երկու ձեռքը պարզելով դէպի բրուտանոցի առաստաղը ադրբեջաներէն մի հանգամանալից եւ մանրակրկիտ հայհոյանք ուղղարկելով Լիուդմիլայի դատաւորի հասցէին. եւ որպէսզի կինը հասկանայ որ ինքը դէմ է դատաւորի դատավճռին եւ ամբողջ հոգով համակրում է թշուառ զոհին, աւելացրեց.

— Վա՛յ, սիրելիս, վա՛յ... (անվախ կանխատեսական):

— Այսպիսի բաներ, — ասաց Լիուդմիլան եւ մտաւ իր չորանոցը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(2 – Շար.)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ԱՅՑԸ ԱՅՆՃԱՐ

Այնճարի Հայութեան եւ Ֆրանսահայութեան միջեւ միշտ ալ գոյութիւն ունեցած է հոգեկան կապ մը, ջերմ, սիրալիր եւ ամուր։

Ամէն անգամ որ առիթ ունեցած է Լիբանան այցելելու՝ Ֆրանսահայը անպայման եկած է Այնճար, եւ ուրախացած ու հպարտացած՝ ի տես այս ծաղկող գիւղին, որուն եկեղեցին ու դպրոցները, գալարագեղ բնութիւնն ու պարտէզները վկաներն են հայ ժողովուրդի աշխատասիրութեան եւ լուսապայծ ու ձեռներէց ոգիին։

Այս գիւղին պատմութիւնը կարելի չէ արձանագրել առանց յիշելու Ֆրանսահայութիւնը։ Անոր առաջին շքեղ կառոյցը, Ազգ. «Յառաջ» նախակրթարանի շէնքը, ձեւ ու մարմին առաւ Ֆրանսահայութեան լումաներով։ Հայ ժողովուրդի մեծատաղանդ եւ ազնուագոյն զաւակներէն՝ գրագէտ ու հրապարակագիր Շաւարշ Միսաքեան, հեռաւոր Փարիզէն զգաց այն ողբալի կացութիւնը, որուն մատնուած էր իր շէն ու փարթամ գիւղերը լքած ու Այնճար – անապատին վրայ նետուած մուսալեռցի ժողովուրդը, բայց ի մասնաւորի անոր մատաղ սերունդները։ Եւ արագօրէն կոչ ուղղեց Ֆրանսայի մեր հայրենակիցներուն, որոնք չսակարկեցին իրենց նիւթական օժանդակութիւնը եւ դպրոցը օրհնութեան պէս իր թեւերը տարածեց գիւղի բարձունքին։

Աւելի քան երեսուն տարիներու պատմութիւն մըն է ասիկա, ու տարիները փոխանակ տկարացնելու յիշողութիւնը՝ աւելի խորացուցած են փոխադարձ զգացումները, ու Այնճարի եւ Ֆրանսայի Հայութիւնը զիրար կը փնտռեն։

1972 Հոկտեմբեր 19ին, Միւռոնօրհնութեան բարեբաստիկ առիթով, Լիբանան եկած ֆրանսահայ խումբ մը, երկու օթոպիւսներով եւ առաջնորդութեամբ երիտասարդ ու խանդավառ հոգեշնորհ հովիւ՝ Հայր Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեանի, ինչպէս նաեւ Պր. Վարուժան Սարգիսեանի, այցելեց Այնճար։ Անոնք եկած էին ամբողջ կէսօրէ ետք մը անցընելու մեզի հետ։ Ջերմօրէն հաղորդ պահելու համար մեր կրթական գործին, անոր դժուարութիւններուն եւ հպարտառիթ իրագործումներուն, աշակերտներու մասնակցութեամբ գեղարուեստական յայտագիր մը գործադրուեցաւ։ Բակին մէջ, աշակերտութեան շարքով անցքին ի տես, հիւրերէն շատեր յուզուեցան եւ չկրցան զսպել իրենց արցունքը։ Յուզումը փոխանցուեցաւ աշակերտութեան, տնօրէնութեան եւ ուսուցչական կազմին, որոնք իրենց երգերուն, արտասանութեանց թէ բարիգալուստի եւ վարժարանի ամփոփ պատմութեան խօսքերուն մէջ՝ իրենց ծնողքներուն, ինչպէս նաեւ վարժարանի սեմէն անցած բոլոր սաներուն խոր երախտագիտութիւնը արտայայտեցին Ֆրանսահայութեան հանդէպ, և խոնարհեցան Շաւարշ Միսաքեանի յաւէտ խնկելի յիշատակին առջեւ։

Ապա խանդավառ ծափերու մէջ՝ հիւրերը դուրս եկան սրահէն եւ խմբակներու բաժնուած, տնօրէնութեան եւ ուսուցիչներու առաջնորդութեամբ՝ պարտեզեան նորակերտ «Կիւլպէնկեան» քոլէճի դասաւան բաժանմունքները եւ իրենց հիացումը արտայայտեցին տարուած աշխատանքին հանդէպ։ Վարժարանի տանիքէն՝ գիւղին համայնապատկերը հպարտութեամբ լեցուց անոնց սրտերը։ Արդարեւ, 30 տարիներ առաջ ժայռ, տատասկ ու փուշ էր այստեղ, մինչդեռ հիմա Լիբանանի գեղեցկագոյն գիւղերէն մէկը կը ժպտէր իրենց երեսին եւ Հայու շինարար ու ստեղծագործ ոգիին վկայութիւնը կուտար։

Անմիջապէս յետոյ հասան թմբկահարները եւ զուռնայի ընկերակցութեամբ շուրջպարի հրաւիրեցին ներկաները։ Այնճարցիին համար անդիմադրելի հրապոյր ունին թմբուկն ու զուռնան։ Երիտասարդներու խումբ մը շուտով կիսաշրջանակ կազմեց եւ ոտքերու ուժեղ ու համաչափ զարկն ու զուարթ բացագանչութիւնները վարակեցին նաեւ հիւրերը ու կիսաշրջանակը մեծցաւ՝ դառնալու համար շրջանակ, ապա կրկնակի շրջանակ։ Երիտասարդները կը պարէին հոգեւոր հովիւին առաջնորդութեամբ, որ թեւ առած՝ իր ոգեւորութիւնը փոխանցեց նաեւ աշակերտութեան եւ «Յառաջ»ի բակը իր ցնծալից օրերէն մէկը ապրեցաւ։

Գիշերը անցաւ գիւղիս գեղեցիկ ճաշարաններէն մէկուն մէջ։ Հոգաբարձութիւնը ճաշի հրաւիրած էր հիւրերը։ Ասիկա կարծես աւանդութեան կարգը անցաւ։ Անցեալ տարի Ֆրանսահայերը Հոգաբարձութեան հիւրերը եղած էին։

Սեղանապետութիւնը վարեց հոգեշնորհ Հայր Սուրբը, որ Ֆրանսահայութեան հանդէպ արտայայտուած գեղեցիկ զգացումները փոխադարձեց եւ սրտալից արտայայտութիւններով գովքը հիւսեց Այնճարի ու անոր բնակիչներուն, ապա՝ խօսքը փոխանցեց Թաղականութեան ատենապետ Պր. Շերպէթճեանին, որ հակիրճ քանի մը նախադասութիւններով Մուսա Լերան հերոսամարտի պատմութիւնը ըրաւ, հասնելով մինչեւ Փորթ Սայիտ եւ Այնճարի վրանաքաղաքները։

Խօսք առին եւ իրենց ուրախութիւնը, հպարտութիւնն ու շնորհակալութիւնները արտայայտեցին հիւրերէն՝ Պր. Յովհաննէս Հարէլեան (պարտիզակցի) եւ Պր. Աւետիս Մելքոնեան, որ արտասանեց նաեւ վաղ պատանութեան գրած իր մէկ քերթուածը։

Հոգաբարձութեան ատենապետ Պր. Ֆիլհաննէսեան, իր կարգին, ջերմօրէն ողջունեց Ֆրանսահայերը, զանոնք նկատելով հարազատներ, որոնք ոչ թէ իբրեւ հիւրեր կը գտնուէին Այնճար, այլ իբրեւ տանտէրեր, եւ անգամ մը եւս երախտագիտական խոր զգացումներ արտայայտեց ամբողջ Ֆրանսահայութեան հանդէպ եւ խոնարհեցաւ յիշատակին առջեւ ողբացեալ Շաւարշ Միսաքեանի։ Ապա արտասանեց ինքնագիր քերթուած մը։

Հայր Սուրբը խանդավառութիւնը միշտ բարձր պահեց, ինչ որ ինքնաբուխ նուիրատուութիւններու առաջնորդեց ներկաները՝ գոյացնելով 3515 լիր. ոսկի գումար մը, որուն համար իր ջերմագին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ վարժարանին Հոգաբարձութիւնը։

Պէյրութ «ԱԶԴԱԿ»

ՊՈՒՏ'Մ ԺՊԻՏ

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Խորհրդային երգիծաթերթ — Կրոկոտիլն է որ կը հրատարակէ այս հանելուկը.— Ի՞նչ պիտի պատահէր եթէ խորհրդային թեքնոքրատներ Սահարայի հակակշիռը ձեռք ձգէին։

— Յաջորդ տարին, Ափրիկէն պիտի ստիպուէր աւազ ներածել։

×

ՓԱԽՈՒՍՏ

Շատ տգեղ մարդ մը կը հարցնէ ոստիկանի մը.

— Կապիկով լեցուն բեռնատար կառքի մը անցնիլը չտեսա՞ք։

— Ինչո՞ւ, մէջէն ինկա՞ք։

×

ՋԱԽՈՂ ԽՕՍՔԵՐ

Ջախուեր դիւանագէտ մը ուշ կը հասնի ընդունելութեան մը և տանտիրուհին անմիջապէս կ'ընդառաջէ իրեն ըսելով.—Ահ, Պ. դեսպան, ափսո՛ս, կը հասնիք երբ բոլոր գեղեցիկ կիները մեկնած են։

— Բայց, տիկին, ես գեղեցիկ կիներուն համար չեմ գար, ձեզի համար կուգամ։

×

ԴԱՐՄԱՆ

— Եղբայրս վստահութիւն ըրած էր բժիշկի մը, որ կը յանձնարարէր իրեն հրաշք – դարման մը նիհարնալու համար.— Օրական 12 գլուխ սխտոր ուտել։

— Եւ բան մը կորսնցո՞ւց այդ ձեւով։

— 200 կրամ եւ բոլոր բարեկամները։

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

3 Նոյեմբեր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին բացումը կատարուեցաւ Հրաչեայ Պարսումեանի նկարահանդէսին Շան դ'Էլիզէ 102 թիւ, Պիւրտա հաստատութեան սենեակներուն մէջ։

Հայ եւ բազմաթիւ օտար, առաւելաբար գերմանացի հրաւիրեալներու բազմութիւն մը եկած էր այս ցուցահանդէսին։ Բոլոր այցելուները գնահատանքով արտայայտուեցան հայազգի արուեստագէտի գործերուն։ Ցուցադրուած էին քանի մը տասնեակ նկարներ։

Պարսումեան Հրաչեայ նորաձեւութեան ճիւղին մէջ յառաջ տարած է իր արուեստը, որ շատերուն համար մատչելի չէ եւ անըմբռնելի՝ դունաւոր գիծեր, խաչաձեւուած գոյներ, որոնք կը ներկայացնեն թռչուններ, տուներ եւայլն, բայց ինչպէս ըսինք հասկցող արուեստագէտներու կողմէ հետաքրքրութեամբ դիտուեցան ու գնահատուեցան։

Պր. Հրաչեայ կուտար բացատրութիւններ իր գործերու մասին։

Ցուցահանդէսը պիտի տեւէ մէկ շաբաթ. կ'արժէ որ Հայութիւնը քաջալերէ Հալէպէն եկած այս երիտասարդ արուեստագէտը, որ պատիւ կը բերէ աներկրայօրէն Հայութեան։

Պ. Զ.

ՍԱՆՁՕ ՓԱՆՍԱՅԻ ԽՕՍՔԵՐԷՆ

× Մահը խուլ է եւ, երբ կը բախէ մեր կեանքին դուռը, ան միշտ կ'աճապարէ, ոչ մէկ բան կրնայ ետ կեցնել իր մօտեցումը՝ ո՛չ աղաչանքը, ո՛չ ուժը, ո՛չ արքայական գաւազանը, ո՛չ եպիսկոպոսական թագը։

× Երկինքի մէջ աւելի շատ վանականներ կան, քան թափառական ասպետներ։

× Հարցը այն չէ, թէ ուրկէ ծնած ես, այլ այն, թէ ո՞ւր հետ ընկերութիւն կ'ընես։

× Մերկ ծնած եմ, մերկ ալ պիտի մեռնիմ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

Դ.

«Ամենասիրեցեալ Ժանն,

«Երէկ ձեր առջեւ պարզեցի մօտաւոր ապագայի մը մէջ գոյանալիք հարստութիւնն ու երջանկութիւնը ձեզի եւ ձեր զաւակներուն համար։ Հիմա կրնամ այդ բանը ձեզի խոստանալ անմիջական եւ դրական կերպով։

«Վաղը պիտի հարստանամ, կամ պիտի սկսիմ ձեռքիս մէջ ունենալ հարստութեան մը միջոցները։ Գիւտի մը պիտի տիրանամ եւ անոր շնորհիւ անհաշուելի շահեր պիտի ընեմ։ Գրեթէ երկու հարիւր հազար ֆրանք պիտի ունենամ, այդ գիւտը չահագործելու համար։

«Կեցծ ամօթ մի զգաք, Ժանն։ Խորհեցէք ձեր զաւակներուն վրայ, որոնք իմս պիտի ըլլան, ու այս մտածումը պիտի խրախուսէ ձեզ։

«Այս գիշեր, ժամը տասնըմէկին, փոքրիկին ժորժի հետ ձեզի պիտի առաջնորդեմ ապահով վայր մը, ուրկէ վաղը պիտի մեկնինք դէպի արտասահման։ Հարուստ ու երջանիկ պիտի ըլլանք հոն։

«Առանց ցաւ զգալու, հեռացէք այս տունէն, որուն տէրը կը վռնտէ ձեզի, եկէք անոր քով որ կը սիրէ ձեզ ու երբեք պիտի չթերանայ։

«Ժանն, եթէ դուք չգաք, չեմ գիտեր թէ յուսահատութիւնը ինչ ծայրայեղութեան պիտի մղէ զիս...

«Բայց դուք պիտի գաք...։

27 Սեպտ. 1871 ԺԱՔ ԿԱՐՕ»

— Ի՞նչ կը նշանակէ ասիկա, մրմնջեց Ժանն ապշահար, նամակը կարդալէ յետոյ։ Ինչպէս ըսի, Ժաք խելքը կը կորսնցնէ։ Իր փառասէր անուրջները խելագարութիւն կը նկատէ։ Ի՞նչ է այն գիւտը, որ իր ըսածին նայելով, ահագին գումարներ պիտի շահեցնէ իրեն։ Ուրկէ՞ ձեռք պիտի բերէ երկու հարիւր հազար ֆրանքի չափ գումարը։ Այս գիշեր, Շարանթոնի կամուրջին վրայ ինծի պիտի սպասէ... միայն թէ ծուղակ մը չլարէ ինծի դէմ...։ Գիտնալով որ կարօտ վիճակի մը պիտի մատնուիմ, ան թերեւս կը յուսայ որ դրամի խայծը իր ձիրկը պիտի նետէ զիս։ Շատ զռեհիկ մարդ մըն է, եթէ ծուղակ մը կը լարէ ինծի դէմ։ Այս նամակը վախ կը պատճառէ ինծի։ Իրաւունք ունիմ ահաբեկելու։ Արհամարհանքի արժանանի է այս նամակը։

Այս մենախօսութիւնը ընելէ յետոյ՝ տիկին Ֆորթիէ նամակը ճմռթկեց, մատներուն մէջ տրորեց ու գետին նետեց, ուր ան գլտորեցաւ մինչեւ սենեակին անկիւններէն մէկը։ Ժորժ դադրած էր խաղալէ, ու բնականաբար, առանց բան մը հասկնալու, նայուածքով կը հետեւէր իր մօրը մնջկատակին։ Տղան տեսաւ որ փոքր գնդակը կ'իյնար սախտակամածին վրայ ու կը թաւալէր։ Ան գնաց վերցուց մօրը նետած թուղթը, ու առանց բանալու զայն, փութաց թխել իր խաւաքարտէ ձիուն փորը։

— Տակաւին թխել կ'ուզէ յարեց Ժորժ, ու նայուածքով փնտռեց ուրիշ թուղթ մը։

Այդ միջոցին մթնած ըլլալուն, Ժանն վառեց այն լամբարները, որոնք կը լուսաւորէին գործարանին բակերը։ Մառայլ էր օդը, ու ծանր՝ մթնոլորտը։ Վայրկեանէ վայրկեան, լուռ փայլակներ, որոնք «ջերմութեան փայլակներ» կը կոչուին, մելանի գոյնով կ'ակօսէին երկինքը։

— Ժորժ, փոթորիկ պիտի ծագի, ըսաւ Ժանն իր զաւկին։ Շուտով ճաշենք. յետոյ պառկելու պիտի երթաս։

— Մայրիկ օդին մէջ թնդանօ՞թ պիտի արձակեն ճերմակ մեծ հուրով մը, հարցուց տղան։

— Կարծեմ։

— Ուրեմն պիտի վախնամ։

— Ոչ... ոչ... բան մը պիտի չըլլայ։

— Իսկ եթէ պում պում ըլլայ, պիտի ձգե՞ս որ քովդ վերադառնամ։

— Կը խոստանամ։

Մայր ու որդի ճաշեցին, ինչ որ երկար չտեւեց։ Ժամը իննուկէսին, Ժորժ կը հանգչէր իր փոքր անկողնին մէջ, իր խաղալիկներով շրջապատուած, զոր ամէն գիշեր վերի յարկը կը հանէր մանկական մենամոլութեամբ մը։

Տիկին Ֆորթիէ սովորութիւն ունէր ժամը տասնուկէսին, տասնըմէկին առտեններ հսկողութիւն մը ընելու, անկողին մտնելէ առաջ։ Աշխատած ատեն այդ ժամուն կը սպասէր։

Նախատեսուած փոթորիկը կը մօտենար արագօրէն։ Աւելի յաճախադէպ դարձած փայլակներուն յաջորդեցին որոտումներ, ամպերէն արձագանգուած։ Քիչ յետոյ հովն ալ սկսաւ ուժգին փչումներով մըտրակել գործարանին շէնքը ու մրրիկը պայթեցաւ իր բովանդակ ուժով։

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Խանչերեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Խանչերեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Ջաղայպանեան, Վարդանեան, Խերպեկեան, Մադմանեան եւ Թովմասեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՐԱՔՍԻ ԽԱՆՋԵՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Սիմոնեան)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 8ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տիկին Անժէլ Մինէլեան, Պ. Յարութիւն Մինէլեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Մինէլեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Մինէլեան, Տէր եւ Տիկին Տօնիկ Գարամանեան, Տիկին Նուբիկ Մինէլեան, զաւակներն ու թոռները, Տիկին Մելինէ Մինէլեան, զաւակներն ու թոռները, այրի Տիկին Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Արման Մոնժօ, Սերոբեան (Պուլկարիա), Օտապաշեան (Նիւ Եորք), Արմինէ Էմարաչ (Նիւ Եորք) ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՆԷԼԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ 70 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Նոյ. 10) ժամը 14·15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անկէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը կուգայ իր բոլոր անդամներով եւ անդամուհիներով իր խոր ցաւակցութիւնները յայտնել հայրենակից Նշան Մանկասարեանի մահուան առթիւ, այրի Տիկին Մարիամ Մանկասարեանի, զաւակներուն եւ պարագաներուն:

×

Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Միրիճան Շիրվանեան կը նուիրէ 10 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 10 Ֆր. ալ Դաւրայի Հայր. Միութեան:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նշան Պէշիկթաշլեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալ գրագէտին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Էֆխանեանէ իրենց մեռելներուն յիշատակին:

×

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 340 Ֆր. Սէն-Մօրիսի իր նորակազմ մասնաճիւղէն, նոր շէնքին ի նպաստ:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Ալիս Պարթեւեան 50 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին արուեստագիտուհի Գոհարիկ Ղազարոսեանի յիշատակին:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը, գպրոցի վերամուտին առթիւ կազմակերպած է թէյասեղան մը Կիրակի (12 Նոյ.) ժամը 15ին Հայ Մշակոյթի Տան ներքնայարկը, ի պատիւ ուսուցչուհի Տիկին Փափազեանի:

Կը հրաւիրուին գաղութի բոլոր կազմակերպութիւնները եւ ծնողքները:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

17, rue Bleue Paris 9

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ԻԶՄԻՐԻ եւ շրջաններու Հայր. Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Ժան Կուժոն փողոց, թիւ 1, սրճարանը, Շաբաթ 18 Նոյ. ժամը ճիշդ 20ին: Օրակարգ.— Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաները մեծամասնութիւն կը նկատուին:

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանգստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիf)

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11 ՇԱԲԱԹ ՕՐ
ԺԱՄԸ 20ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՇ ԳԻՇԵՐ

Salle Voltaire, rue Voltaire

Գեղարուեստական Բաժին

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Գասպար Իփէկեան ակումբը:

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբին:

Պատուոյ նախագահ՝ ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶ
(Վիէնի Քաղաքապետ)

Կը նախագահէ ընկ. Ա. ՌՍՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ, որմէ ետք ընկերահամակրական խնջոյք:

Ծոխ պիֆէ: Մուտքը ազատ է:

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ
« ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ »

Միութիւնը պիտի տայ նաեւ պարանցիկ երեկոյթ մը՝ 18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Քաղաքապետարանի խրախճանքի սրահին մէջ:

ՁՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան: Մեկնում Դեկտեմբեր 23, Կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին:

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի շրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն: Բնակութիւն Կոլտընըր Հիրշ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ:

Սահմանափակ տեղեր:

Մասնակցութիւն 545 ֆր.

Կանխավճար 95 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES

12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

OLYMPIA

BOULEVARD DES CAPUCINES

mardi 14 novembre à 21 heures

Au profit du Collège Arménien de France
SAMUEL-MOORAT

GALA EXCEPTIONNEL DE
CHARLES AZNAVOUR
A L'OLYMPIA

EN TOUTE AVANT-PREMIÈRE AZNAVOUR A TENU 'A DONNER CE GALA UNIQUE
EN L'HONNEUR DE LA COLONIE ARMÉNIENNE AU PROFIT DU COLLÈGE ARMÉNIEN

Տոմսակի համար դիմել Collège Arménien 26, rue Troyon, Sèvres 92310 Tél 027.18.28 - Café Philippe place Carnot, Alfortville 94
Mariées de Rêve 92-94, rue de Cléry, 75002 Tél 231.62.06 - 508.51.56 - Aux Diamantaires 60, rue Lafayette, 75009

Գին, 500, 300, 250, 150, 100, 50
ՏՈՄՍ ՉԻ ԾԱԽՈՒԻՐ ՕԼԻՄՓԻԱՅԻ ՄՕՏ

ՇԱԲԱԹ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 11 NOVEMBRE 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 192[illegible] R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 փր.	Վեցամսեայ	60 փր.
Արտասահման	Տար. 135 փր.	Հատը	0,70 փր.

ԽԸՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.562 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 48e ANNÉE — N° 12.562

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(Յիսնամեայ յոբելեանի առթիւ)

Նիւ Եորքի, Նիւ Ճըրզիի, Պոսթընի եւ Տիթրոյթի Հայ Մշակութային Միութիւնները՝ համագործակցութեամբ Համազգային Մշակութային Միութեան Մոնրէալի եւ Թորոնթոյի մասնաճիւղերուն՝ նախաձեռնած են տօնելու ամերիկահայ ծանօթ գրագէտ Արամ Հայկազի գրական գործունէութեան յիսնամեայ յոբելեանը։

Նախաձեռնողները վերջերս կոչով մը կը հրաւիրէին «Սփիւռքի տարածքին ցրուած հայահոծ այլ շրջաններու» մեր հայրենակիցները, որ իրենք եւս «պատշաճ ծրագիրներով» մեծարեն յոբելեարը։ (Յառաջ, 6 Հոկտ. 1972)։

Քաջալերական ու յուսադրիչ է երեւոյթը։ Մերձաւոր Արեւելքի հայկական վարժարաններուն մէջ ազգայնական ոգիով դաստիարակուած երիտասարդներ, նախանձախնդիր հանդէպ հայ գրի ու գրականութեան, ժամանակէ մը ի վեր Ամերիկայի զանազան քաղաքներուն մէջ հաստատուած, նոր աւիշ ու թարմութիւն կը ներարկեն հին գաղութին, սթափումի հասնելով զայն։ Կը փորձեն, կարելի բոլոր միջոցներով, հեռացնել ուծացման ու ձուլման վտանգը, որ օր ըստ օրէ աւելի սպառնական կը դառնայ։

Վաստակաւոր գրագէտ Արամ Հայկազի յոբելեանը մէկն է այն ձեռնարկներէն, որոնք կը ձգտին վառ պահել ազգայնական զգացումը տարագիր Հայերու հոգիին մէջ։

Յոբելեանը առիթ մըն է յարգանքի արժանի տուրքը ընծայելու մտաւորականի մը, որ իր ամբողջ կեանքը նուիրած է հայ գրականութեան ու մշակոյթին։

Զաւակ հերոսական Շապին Գարահիսարի, որ Հայութեան պարգեւած է Անդրանիկ մը եւ բազմաթիւ հոգեւորական ու աշխարհական մտաւորականներ, յեղափոխական ու հանրային գործիչներ, Արամ Հայկազ 15 տարեկան պատանի էր, երբ 1915 Յունիս 2ին պայթեցաւ փոթորիկը։

Իբրեւ ականատես ու մասնակից դիւցազնամարտին, որ ոսկի տառերով պիտի արձանագրուէր Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ, Արամ Հայկազ հատորի մը մէջ ամփոփած, աւելի ճիշդը անմահացուցած է Շապին Գարահիսարի քաղաքին, մանաւանդ բերդին մէջ տեղի ունեցած հերոսական կռիւները՝ թնդանօթներով զինուած թուրք ստուարաթիւ զօրքին դէմ։

Արամ Հայկազ հրաշքով ճողոպրած թրքական եաթաղանէն, Ջինադադարին կ'աշակերտէ Պոլսոյ Լուսաւորչեան եւ Կեդրոնական վարժարաններուն։ 1922ին կ'երթայ Ամերիկա, ուր կ'ապրի յիսուն տարիէ ի վեր։ Կը կազմէ ընտանիք։ Առօրեայ ապրուստի աշխատանքներէն դուրս կը նուիրուի գրականութեան եւ կը մասնակցի ազգ. կեանքին։

Ամբողջ կէս դար վար չի ձգեր գրիչը, որ այսօր առաւել քան երբեք կը բանի անդադար, սփիւռքի հայ մամուլին հասցնելով իր ծննդավայրի տոհմիկ յուշերէն դատ պատմուածքներ ամերիկահայ կեանքէն ալ։

Շնորհաւորելով իր յոբելեանը, կը մաղթենք իրեն առողջութիւն եւ երկար կեանք։

Միշտ դալար մնայ իր գրիչը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ ԵՐԿՈՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Դաշնակցային եւ Արեւելեան Գերմանիա, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, համաձայնագիր մը կնքեցին երկու երկիրներու յարաբերութիւններու բարելաւման ուղղութեամբ։ Համաձայնագիրը կը միտի բնականոն դարձնել երկու Գերմանիաներու յարաբերութիւններն ու կապը իրարու հետ։

Համաձայնագրի կնքումին առիթով Դաշնակցային Գերմանիոյ ներկայացուցիչը նկատել տուաւ, թէ Մոսկուայի եւ Վարշաւայի համաձայնագիրներուն նման այս մէկն եւս կոչուած է կարեւոր նպաստ մը բերելու Եւրոպայի խաղաղութեան պահպանումին։

Արեւելեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչին համար եւս կնքուած համաձայնագիրը «կարեւոր բաց մը կը գոցէ» երկու Գերմանիաներու յարաբերութեանց ճամբուն մէջ։ Այսուհանդերձ ան ընդունեցաւ, թէ դեռ «անյաղթահարելի» տարակարծութիւններ կան կողմերու մօտ, յատկապէս «գերման ազգ»ի հարցին մէջ։

Համաձայնագիրը կը ճշդէ, թէ Դաշնակցային եւ Արեւելեան Գերմանիա «բընականոն» յարաբերութիւններ պիտի հաստատեն երկուստեք եւ «բարի դրացնութեան» քաղաքականութիւն պիտի վարեն՝ հիմնուած համահաւասար իրաւունքներու վրայ։

Երկու երկիրներն ալ պիտի առաջնորդուին ՄԱԿի Ուխտի սկզբունքներով, յատկապէս յարգելով ամէն երկրի գերիշխանութեան եւ անկախութեան իրաւունքը, հողային ամբողջականութեան պահպանումն եւ ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը։ Կը ճշդուի նաեւ, թէ իրենց այժմու սահմանները «անբռնաբարելի» են։

Միւս կողմէ, Դաշնակցային եւ Արեւելեան Գերմանիա մնայուն ներկայացուցիչներ պիտի ունենան իրենց կառավարական կեդրոններու մօտ։

Քաղաքական դիտորդներու մեկնաբանութեամբ Դաշնակցային եւ Արեւելեան Գերմանիա իրատես քաղաքականութեան մը հետեւած են կնքելով այս համաձայնագիրը։ Նախ Դաշնակցային Գերմանիա կ'ընդունի, թէ երկու Գերմանիաներու այժմու սահմանները «անբռնաբարելի» են. այս ձեւով ան կը հրաժարի դրաւեալ շրջան մը նկատելէ Արեւելեան Գերմանիան։ Կը հրաժարի նաեւ ինքզինք նկատելէ «ամբողջ գերման ժողովուրդին ներկայացուցիչը», ինչ որ ընդունուած էր Արեւմուտքի կողմէ Փարիզի համաձայնագրով։

Արեւելեան Գերմանիա եւս կարեւոր զիջում մը կատարած է, քանի որ ընդունած է վիճելի չդարձնել Չորս Մեծերու իրաւունքներն ու իրաւասութիւնները Դաշնակցային եւ Արեւելեան Գերմանիոյ եւ, յատկապէս, Պերլինի մէջ։ Արեւելեան Գերմանիա միշտ պահանջած էր, որ Դաշնակցային Գերմանիա դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատէ եւ ճանչնայ զինքը։ Այս ձեւով ան կը դառնար անկախ Պետութիւն։ Արդ, համաձայնագրին մէջ խօսք կ'ըլլայ միայն «ներկայացուցիչ»ներ ունենալու մասին, ինչ որ կը նշանակէ, թէ այս կէտին մէջ եւս Արեւելեան Գերմանիա հիմնական զիջում մը կատարած է։

Յամենայն դէպս երկուստեք համաձայն են հաստատելու, թէ այս համաձայնագրով բնականոն կապ մը կը ստեղծուի իրենց միջեւ։

Այս համաձայնագրի կնքումէն անմիջապէս ետք Չորս Մեծերը (Մ. Նահանգներ, Խորհ. Միութիւն, Անգլիա եւ Ֆրանսա) միացեալ հաղորդագրութեամբ մը ճշդեցին, թէ Դաշնակցային եւ Արեւելեան Գերմանիոյ միջեւ կնքուած համաձայնագիրը ոչ մէկ ձեւով կրնայ խնդրոյ առարկայ դարձնել իրենց իրաւունքները — իբրեւ պատերազմի յաղթականներ — Գերմանիոյ վրայ։

Չորս Մեծերը կը հաղորդեն նաեւ, որ իրենք համաձայն պիտի գտնուին եւ զօրավիգ պիտի կենան զոյգ Գերմանիաներու անդամակցութեան դիմումին ՄԱԿի։

Համաձայնագիրի կնքումը պատճառ եղաւ, որ կարգ մը Պետութիւններ, եւ առաջին առթիւ Շուէտ, մտածեն ճանչնալ Արեւելեան Գերմանիան։ Հաւանական կը նկատուի, որ Ֆրանսա եւս նոյնը ընէ, սակայն, երբ միայն Պունտեսթակը վաւերացնէ յիշեալ համաձայնագիրը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ սահմանին վրայ օդային ընդհարումներ տեղի ունեցան, որոնց յաջորդեց հրետանիի երկուստեք ռմբակոծումը։ Իսրայէլեան օդանաւեր ռմբակոծեցին Կոլանի բարձունքի մօտերը գտնուող պաղեստինեան կեդրոններ, որու հետեւանքով սուրիական եւ իսրայէլեան օդանաւեր կարճ բախում մը ունեցան։ Սուրիական երկու Միկ զգետնուեցան։ Դամասկոս ընդունեցաւ։ Հրետանին երկուստեք երեք ժամ կրակեց։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը յայտարարեց, թէ իր կառավարութիւնը կը մնայ իշխանութեան գլուխ, ցորչափ Խորհրդարանը զօրավիգ կենայ անոր։ Ծանօթ է, որ կառավարական նոր տագնապ մը ստեղծուեցաւ, երբ Հալքի կեդրոնական մարմինը հրահանգեց դահլիճին մաս կազմող իր հինգ կուսակիցներուն՝ հրաժարիլ կառավարութենէն։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ աքսորավայրի մը մէջ մեռած է գրագէտ Եուրի Գալանկով, 33 տարեկան։ Խորհրդային գրագէտը ազատախոհ գաղափարներ պաշտպանած ըլլալով ամբաստանուած էր «հակախորհրդային գործունէութեամբ» եւ եօթը տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էր 1968ին։ Գրագէտը աքսորուած էր Պոտմայի ճամբարը, Մոսկուայէն 450 քիլոմեթր հարաւ-արեւելք։ Ճամբարին մէջ կը գտնուին աւելի քան 2500 քաղաքական բանտարկեալներ՝ տաժանակիր աշխատանքի պայմաններու տակ։ Ե. Գալանկով քաղցկեղի հետեւանքով մեռած է։

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ երեք Ֆրանսացիներ ձերբակալուած են։ Ըստ չեխ իշխանութիւններուն ասոնք Խորհ. Միութեան դրօշ մը վար առած են ձողէն։

ՊԵԼՖԱՍԹԻ կեդրոնը ռումբ մը պայթեցաւ միայն նիւթական վնաս հասցնելով։ Երկու առանձին միջադէպերու ընթացքին երկու անգլիացի զինուորներ վիրաւորուեցան։

ՁԻՆԱԴԱԴԱՐԻ տօնին առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ (Կիրակիի թիւ)։ Մեր յաջորդ թիւը՝ Երեքշաբթի Նոյ. 14։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 3)

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Զբօսաշրջիկութեան այժմու վիճակին եւ անոր զարգացման հեռանկարներուն նուիրուած էր «կուրորտային եւ տուրիստական ռեսուրսների ուսումնասիրման գիտական Խորհրդի» հերթական նիստը, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 1ին։ Խորհրդակցութեան մասնակցեցան բժիշկներ, տնտեսագէտներ, ճարտարապետներ, հողագէտներ եւ այլ բնագաւառներու մասնագէտներ։

Զեկուցում կատարեց «տուրիզմի եւ էքսկուրսիաների հայկական հանրապետական Խորհրդի» նախագահը՝ Ա. Մանուկեան։ Ան հաղորդեց, թէ վերջին տարիներուն զգալի կերպով աւելցած է Հայաստան այցելող զբօսաշրջիկներու թիւը։ Եթէ 1964ին Հայաստան այցելած էին ընդամէնը 3.200 հոգի, համամիութենական երկու երթուղիներով, այսօր այդ երթուղիներուն թիւը հասած է 15ի, իսկ զբօսաշրջիկներունը՝ 120.000ի։ Ամէն տարի Հայաստան կուգան զբօսաշրջիկներու 120 գնացք, 220 օդանաւ եւ 500 փոխադրակառք։

Զբօսաշրջիկութեան զարգացումին նպատակով շինարարական լայն աշխատանքներ կը կատարուին Երեւանի եւ այլ քաղաքներու մէջ։ Սեւանի ափին կառուցուելու վրայ է զբօսաշրջիկներու կայան մը՝ 2200 տեղով։

×

ԹԱՏՐՈՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Երեւանի պետական թատրոնի յիսնամեայ յոբելեանին առթիւ Հայկական Թատերական Ընկերութիւնը լոյս ընծայեց «Թատերական Երեւան» գրքոյկին յաւելուածը, որ կը բովանդակէ յօդուածներ, յուշեր, ակնարկներ թատրոնի յիսնամեայ գործունէութեան մասին։ Յաւելուածը խմբագրած է թատերագէտ Խաչատուր Աւագեան։

×

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

«Արարատ» Նոյեմբեր 2ին այս մրցաշրջանի նախավերջին հանդիպումը ունեցաւ Կիեւի «Դինամօ»ին դէմ, իր դաշտին վրայ։ Խորհ. Միութեան անցեալ տարուան ոսկի եւ արծաթ շքանշան ստացած խումբերուն մրցումը չափազանց կարեւոր էր եւ վերջ գտաւ 1–1 հաւասար արդիւնքով։ Սակայն, եթէ այդ հաւասար արդիւնքը նպաստաւոր էր Կիեւցիներուն համար, Երեւանցիներուն համար ասիկա գործնականին մէջ կը նշանակէր դուրս մնալ արծաթ կամ պրոնզ շքանշան ձեռք ձգելու կարելիութենէն։ Արդարեւ, «Արարատ» այժմ տեսականօրէն կրնայ որեւէ շքանշան ստանալ, քանի որ անոր մօտիկ մրցակիցները՝ Կիեւի եւ Թիֆլիսի «Դինամօ»ները աւելի «յարմար» հանդիպումներ ունին։

Խաղի երրորդ վայրկեանին Կիեւցիները արձանագրեցին կոլ մը։ Քսան վայրկեան ետք Յովհ. Զանազանեան գլխու գեղեցիկ հարուածով մը գնդակը կ'ուղղէ բերդ։ Ասկէ ետք Ս. Անդրէասեան եւ Ն. Ղազարեան առնուազն երեք անգամ կրնային փոխել արդիւնքը, սակայն անոնց հարուածները անպատակ էին։

«Արարատ» այժմ դուրս կը մնայ առաջին եռեակէն։

«Արարատ» իր եզրափակիչ հանդիպումը պիտի ունենայ Նոյեմբեր 12ին, Մոսկուայի մէջ, տեղւոյն «Դինամօ»ին դէմ։

ՍՐՏԱԳԻՆ ԽՕՍՔ ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶԻՆ

(ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Անհուն ուրախութեամբ կարդացինք, Ամերիկայի կարգ մը մշակութային միութեանց սրտաբուխ կոչը, որով կը յայտնէին թէ մօտ ատենէն իրենց կողմէ կազմակերպուած յոբելենական հանդէսներով պիտի մեծարեն ու յարգեն տաղանդաւոր գրագէտ՝ Արամ Հայկազը։

Անոնք, որոնք սիրած ու ճանչցած են Արամ Հայկազը անձնապէս կամ, իր գրականութեամբ, անշուշտ որ ուրախացան կամ պիտի ուրախանան սոյն կոչը կարդալով։ Բայց, թող թոյլ տրուի մեզի այստեղ յայտնելու, որ Շապին Գարահիսարցի իր հայրենակիցները ո՛ւր որ ալ գտնուին (վստահ՝ որ անոնք եւս ինծմէ տարբեր չեն մտածեր) հիացումով համակուած քիչ մը աւելի հրճուելու իրաւունքը պիտի ունենան անտարակոյս, որովհետեւ, բացի նոյն ծննդավայրի զաւակներ ըլլալու իրենց հանգամանքէն, նոյն ջուրով ու օդով սնած ու միասին հասակ են նետած, ոմանք ալ՝ դպրոցի նոյն գրասեղաններուն վրայ մեր Մեծարենցը սերտելով, գաւառացի տղու նոյն պատրանքներով եւ հոգեկան ապրումներով են տողորուած, եւ հետեւաբար անշուշտ՝ մանկութեան ու պատանութեան քաղցր ու անմեղ յիշատակներու կապով մըն ալ եղբայրացած։

Եւ, իսկապէս գովելի ու գնահատութեան արժանի է, երիտասարդ մտաւորականներու սոյն գաղափարը, որոնք սրտեռանդն խանդավառութեամբ միացած, կը փափաքին իրենց տուրքը մատուցանել երէց գրչեղբօր մը եւ անոր կէս դարէ ի վեր հայ մշակոյթին սերմանած մտաւոր հունձքին։

«Յոբելենական այս հանդիսութիւնները կուգան վկայելու, թէ մենք՝ հայ գրի ու գրչութեան հանդէպ նախանձախնդիր երիտասարդներ, որդեգրած ենք մեր արժէքները իրենց ողջութեան յարգելու գաղափարը»։

Սրտառուչ այս տողերը կարդալով, մենք ալ մեր կարգին, ի նշան գոհունակութեան եւ իբրեւ քաջալերանք պարտք կը սեպենք, նախ և առաջ սրտագին ողջունելով, ջերմօրէն շնորհաւորելու վերոյիշեալ կազմակերպութեանց մեր երախտագէտ երիտասարդները, որոնք գիտակից իրենց ինքնութեան, կ'ուզեն մեծարել հայ գրագէտը վեր հանել փափաքելով անոր մտաւորական ստեղծագործութիւնները։

Երիտասարդական ահա՛ յոյժ գեղեցիկ ձեռնարկ մը, որ ինքնին ոգեւորիչ եւ յուսադրիչ է գալիք օրերու համար ալ, ու կրնայ օրինակ ծառայել նաեւ ուրիշներու։

Ուրեմն, մեր երիտասարդութիւնը, հակառակ ներկայ անսովոր ժամանակներու թոհուբոհին ու արդիական կեանքի ընծայած հրապոյրներուն՝ կարծուածին չափ ալ կրաւորական դիրք չունի ու անտարբեր չէ, այլ ընդհակառակն՝ գերազանցապէս ինքզինք կը զգայ Հայ, եւ որու սրտին խորը մշտապէս վառ կ'երեւի հայկական ոգին եւ Հայու անմար հաւատքը դէպի այն բոլոր լուսաշող գեղեցկութիւնները, որոնք փառքն ու պարծանքն են Հայութեան ու թագն ու պսակը քաղաքակրթական մեր պատմութեան։

Չէ՞ որ, առանց գրի ու գրութեան չկա՛յ քաղաքակրթութիւն. ահա թէ ինչո՛ւ ամէն առիթով, երախտիքի եւ պարծանքի մեր զգացումները յայտնելու պէտք չէ թերանանք, մտքի եւ մտածումի այն հանճարեղ մշակներու նկատմամբ, որոնք զոհաբերութեան ամէ՛ն գնով ու նաեւ գրկանքով տքնած են մեր զմայլելի մշակոյթը կերտելու եւ զայն հասցուցած են իբրեւ փարոս՝ հոյակապ ու պատկառելի բարձունքներու վրայ։

Եւ, այսօր, ժամանակակից մեր գրականութեան արժանաւոր մշակներէն՝ Արամ Հայկազն է ի պատուի, որու կէս դարու գրական բեղուն վաստակն է զոր հանգամանօրէն վերլուծելով, ըստ իրենց ճաշակին, պիտի փառաբանեն ու գնահատեն իր կրտսեր գրչեղբայրները։ Ասիկա, աւելի քան մխիթարական երեւոյթ է ու նաեւ արդար հատուցումը ամէնքէն սիրուած գրագէտի մը հանդէպ, որ երբեք չընկրկեցաւ, չյուսալքուեցաւ խոկումի եւ մտածումի իր սեղանին վրայ, եւ նոյն սէրով ու աւիւնով գրեց չարժեց անվհատ, խնկարկելով այսպէս, հայ գրականութեան սրբազան տաճարը։

Որովհետեւ, պիտի խոստովանիլ անկասկած, նոյնինքն Յոբելեարը թէ՝ գրելն ու գրականութիւնը եղան իր առօրեայ սնունդը, ինչպէս հանապազօրեայ հացն ու ջուրը։

Անգամ մը եւս ի յայտ կուգայ ուրեմն, որ հայ ժողովուրդը գիտէ արժանաւորապէս մեծարել ու գնահատել իր մէջ գտնուող արժէքները, անոնց մատուցանելով իր երախտագիտութեան հարկը։

Մինչ՝ հայ մտքի ու հայ գրչի ներկայացուցիչներ ոգեւորութեամբ համախմբուած՝ Արամ Հայկազը պիտի մեծարեն, մենք՝ Արծուեբոյնի իր հայրենակիցները եղբայրական սիրով ու խանդավառութեամբ կ'ողջունենք զինքը՝ յոբելեարի բազկաթոռին վրայ, եւ տեղին է որ անգամ մը եւս կրկնենք այստեղ այն տողերը՝ զորս գրեր էինք իր ժամանակին, «Շապին Գարահիսար եւ իր Հերոսամարտը» յուշամատեանին հրատարակութեան առթիւ։

«Հպարտ եղիր, որ տարիներու տքնութեանդ արդիւնքովը քեզի հետ մեզ եւս հպարտացնելու առիթը ընծայեցիր այսօր։ Ի՜նչ մեծ ու նուիրական պարտականութիւն մըն է, որ կատարեցիր, նախ՝ դուն քեզի եւ խղճիդ հանդէպ, տալով այս վսեմ գործը, իբրեւ կոթող եւ յուշարձան։

Եթէ պէտք է հաւատանք թէ հոգիներու աշխարհ մը կայ, ապա ուրեմն միլիոն անգամ աւելի հաւատալու իրաւունք ունինք, որ աւելի քան կ'ապրին ու կը թեւածեն մեր հայ նահատակաց հոգիները։ Եւ անոնք թեւ առած, իրենց օրհնութիւններն կ'ընծայեն քեզի, մեր քաղաքին հսկաներուն պանթէոնին կառուցումին համար։

«Պարտքս է որ կատարեցի» կը պատասխանես։

Այո, լիովին կատարեցիր պարտքդ, սիրտ, միտք եւ հոգի մաշեցնելով, «մելանով ու արցունքով» գրած հատորիդ լոյս ընծայումովդ, որու մէջ հերոսական դրուագներ եւ խրոխտութիւններ, լեզու ու բերան առած՝ ընդմիշտ պիտի խօսին կենդանի բարբառով մը, ջինջ ու գուլալ լեզուովդ հայկական։

Այս գրքին մէջ կենդանի եւ ջուրի կարկաչին պէս գլգլացող լեզուով մը, հոգեկան հարազատ սարսուռներով, աստուածաշնչին ոճով մը ու հրաշալի պատկերացումներով, ամէն մէկ էջի վրայ, մեր սիրելի ծննդավայրն է որ կը ներկայանայ իր վեհ ու վեհապանծ կառուցուածքով եւ դէպքերու, անձերու, իրերու եւ խրոխտութիւններու վերակենդանացումով։

Այս գրքին մէջ, գրչիդ հպումներովը՝ բնութեան տարերքն անգամ լեզու գտած, ընդվզումի հոգեխառն շունչով մը կը բարբառին, կը փոթորկին մռնչելու աստիճան, դէմ յանդիման այն Աստուծոյն՝ որ թոյլ տուաւ անասելի ոճիրը։

«Որոմը ցորենէն» զատուած, հերոսապատում դրուագներու եւ պատմական թուական մը յաւերժացնելու կոչուած պատկառելի հատոր մըն է «Շ. Գարահիսար ու իր Հերոսամարտը»։

Յիշատակելի եւ հանդիսաւոր այս հանգրուանին, այն ինչ որ չկարողացանք մեր տկար գրիչով արտայայտել, կը վստահացնենք սակայն, որ խորապէս զգացինք։

Եւ, կը փութանք մեր շնորհապարտ զգացումները անգամ մըն ալ յայտնելով, ջերմօրէն մաղթել մեր սիրելի Յոբելեարին արեւշատութիւն ու քաջառողջ կեանք մը։

ՄԿՐՏԻՉ ԳԱՋԱՆՃԵԱՆ

Նոյեմբեր 1972

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Նոյեմբեր 12ին, Նիւ Եորքի մէջ տեղի կ'ունենայ Արամ Հայկազի գրական յիսնամեայ գործունէութեան յոբելենական հանդիսութիւնը, նախաձեռնութեամբ Մշակութային Միութեան։

Նման ժողովրդային հաւաքոյթներ կազմակերպուած են նաեւ հայաշատ այլ կեդրոններու մէջ, որոնց կարգին է Պատոնը (Դեկտ. 2, 1972)։

Մեծարանքի հրապարակային արտայայտութիւնները աւանդական բնոյթ ըստացած են մեր կեանքին մէջ՝ քանի մը պատճառներով։ Նախ՝ որովհետեւ հայ գրագէտը գրչի իր վաստակով չէ որ կ'ապրի։

Գրականութիւնը միջոց մը չէ ապրուստի. հայ գիրքը վաճառելի գործ ըլլալէ աւելի՝ մտքի տուրք մըն է հաւաքական մեր կեանքին։ Ընծայո՛ւմ է։

Երկրորդ՝ որովհետեւ հինէ՛ն ի վեր հանրային կարծիքը ազգային առաքելութիւն մը կը տեսնէ մտաւորական իր դէմքերուն, յատկապէս գրչի մշակներուն մօտ։

Անոնցմէ կ'ակնկալէ ոչ միայն մտաւոր ու հոգեկան մեր կեանքին ծառայութիւն մը, այլեւ առհասարակ հաւաքական մտահոգութիւններու հանդէպ գիտակից կեցուածք, պատասխանատուութեանց յանձնառութիւն։ Անձ ու անհատ չի կրնար մնալ հայ գրագէտը եւ ըստ այնմ ինքզինք բացարձակ առումով անկախ նկատել հանրային մեր ամբողջականութեան մէջ։ Շղթայուած մըն է ան, ազգային ծառայութեան իր ոգիով։

Յոբելենական նման ցոյցեր ընթացիկ երեւոյթ չեն Եւրոպացիներու եւ արեւմտեան ժողովուրդներու կեանքին մէջ։ Հազուադէպ է որ ժողովրդային զանգուածներու մասնակցութեամբ յարգանքի հրապարակային հանդիսութիւններ տեղի ունենան։ Շա՛տ շատ գրական եւ մտաւորական դասերու շրջանակին մէջ կ'ամփոփուի ամէն յիշատակութիւն։

Հայ կեանքի մէջ նուիրագործուած յոբելենական աւանդութեան մէջ ամէնէն աւելի դեր կատարած է անշուշտ (եւ կը կատարէ այսօր ալ) մեր ժողովուրդի աշխարհաքաղաքական կացութիւնը։

Ափէ ափ նետուած, նո՛յն քաղաքին մէջ իսկ իրարմէ հեռու, համատեղ եւ համահունչ կեանքէ զրկուած ենք ընդհանրապէս։

Հիւրընկալ երկիրներու մէջ թէ տարագիր կեանքի ճամբաներուն վրայ անապահովութեան զգացումով մը համակուած ենք, եթէ ոչ փիլիքապէս՝ սակայն անպայման հոգեպէս։

Ժողովրդային տօնակատարութիւնները

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Մամոն այդօրը, որքան ինձ թուաց, աւելի շուտ դուրս եկաւ տաշտից։ Ես փոխարինեցի նրան, կաւը հասցրի իր կոչման աստիճանին եւ սկսեցի հանել տաշտից։ Մի անգամ էլ գաղգահի վրայ ձեռքով տրորելով կաւը եւ տալով նրա գունդերին հացի բուխանկաների երկարաւուն ձեւ, շարեցի այդ թուխ «բուխանկաները» Աչոտ դայու եւ Իօնասի երկու կողմերին դրուած տախտակներին։ Կաւը պատրաստ էր։

Դուրս գալով տաշտից, Մամոն լուաց ոտները եւ մտաւ չորանոցը։ Առանց այլեւայլութեան։ Հաստատուն քայլերով։ Առանց անյարմար զգալու։ Ոչ ոք կարող էր նրան մեղադրել անտակտութեան կամ անկարգութեան մէջ, որովհետեւ չորանոցի մի անկիւնում Մամօն յարմարեցրել էր մի քանի տախտակ, որոնց վրայ նա հանգստանում էր ամէն օր, ճաշից յետոյ։ Այնտեղ էր գտնւում նրա հացի տոպրակը, ճաշամանը. այնտեղ էր գտնւում նաեւ նրա գուլպաներն ու ծանր կօշիկները, որովհետեւ այնտեղ էր հանւում ու հագնւում նա։ Այնտեղ էր ոչ միայն Մամոյի արդուզարդարանը, այլեւ նրա պահեստն ու մառանը. տախտակների տակ, մի անկիւնում, գրեթէ անպակաս էր մի քանի կիլօ գետնախնձոր, մի քանի ստեպղին, մի քանի չողգամ։ Որտեղի՞ց էր ձեռք բերում Մամօն այս անորակ, թոռմչած մթերքները, միայն իրեն էր յայտնի եւ աղբրեջանական աստծուն։ Գրեթէ ամէն օր, ճաշից յետոյ եւ բանուորից առաջ, նա իր ժանգոտած, թիթեղէ «կատելոկ»ում մի երկու կարտոֆիլ էր խաշում եւ ուտում մեծ ախորժակով, ամէն անգամ մեզ եւս հրաւիրելով իր ճաշկերոյթին եւ ամէն անգամ ուրախութեամբ ընդունելով մեր քաղաքավարի մերժումը։ Ես չէի կասկածում, որ եթէ մեզնից մէկն ու մէկը սխալուէր եւ ընդունէր նրա սիրալիր հրաւէրը, ապա Մամօն կը մթնէր կարկուտ տակ ընկած Արասթուման անտառների նման։

Թէեւ չորանոցի դուռը ծածկուած էր, բայց լսւում էր Մամոյի խուլ ձայնը։ Նա ըստ երեւոյթին գերմանուհուն ինչ որ բան էր բացատրում կամ գուցէ պատմում՝ գործի դնելով իր ռուսերէնի ողջ պաշարը։ Մի անգամ իմ եւ Աչոտ դայու հայեացքներն իրար հանդիպեցին. նա մի աչքը կկոցեց եւ գլուխը շարժեց։ Իսկ այդ նշանակում էր.— «Գործերը լաւ են» — կամ՝ «Տեսնու՞մ ես դու մեր Մամոյին»։

Ահա եւ լսուեց ճաշի զօնգի խուլ ձայնը։ Չորանոցի դուռը բացուեց եւ Մամօն արտակարգ աշխուժութեամբ պատուհանի բղից խլեց ճաշի փայտէ գոյլը եւ սլացաւ դէպի խոհանոց։

Մամօն գտաւ իր բախտը,— ասաց Աչոտ դային։

Պատրաստուեցինք ճաշի։

Մենք լուացուեցինք եւ սովորականից աւելի զբաղուեցինք մեր արդուզարդով։ Ես ջրով լուացի իմ կերզէ տոնամանները եւ շատ գոհ մնացի իմ հնարամտութիւնից։ Աչոտ դային մտաւ չորանոցը երեւի Լիուդմիլային ճաշի հրաւիրելու. նա սեփական արդիւնաբերութեան պարանքներից մի նոր-նոր աման տուեց իր հիմնարկութեան աշխատակցուհուն։

— Շնորհակալութի՛ւն,— ասաց Լիուդմիլան տխուր ժպտով,— այսպէս որ գնայ, կը հարստանամ։

Յետոյ ցոյց տալով չորանոցի կողմը, նա հարցրեց.

— Ձեր օգնականի անունն ի՞նչ է։

— Մամօ,— պատասխանեց Աչոտ դային։

— Մումու,— ձգեց աղջիկը Լեալեայի նման։

— Իսկ... ի՞նչ գործի է եղել նա...

— Ճիշդ ասած՝ չեմ հարցրել,— խոստովանեց Աչոտ դային։

Ես գիտեմ, թէ ինչո՛ւ նա ճիշդը չասաց. առհասարակ նա չէր սիրում, երբ մարդիկ ստում էին, բայց այս անգամ նա ինքը ստեց, երեւի չփճացնելու համար Մամոյի գործը։ Աչոտ դային իրեն յատուկ նրբամտութեամբ հասկացաւ, որ Մամօն պիտի աշխատի ամէն կերպ գրաւել Գերմանուհու սիրտը. զգում էր եւ այն, որ վերջինս կարող էր բռնել Մամոյի պարզած ձեռքը... Կը բռնէ՞ր նա Մամոյի ձեռքը եթէ նա, Բեռլինի նկարչական ակադեմիայում սովորած նկարչուհի-քանդակագործուհի Լիուդմիլա Շարթը՝ իմանար, որ այդ ձեռքի տէրը, ոչ այլ ոք է, եթէ ոչ արասթումանցի անգրագէտ մի կառապան, որ նա այդ ձեռքով մտրակ է բռնել եւ մտրակը շարժել ձիերի վրայ,— հարարդա... — ճիշդ է, ճամբարում նրա նախապաշարումները մղուած էին յետին տեղը, բայց դժուար էր պատկերացնել նման անյարիր զոյգ,— աղբրեջանցի կառապան եւ գերմանացի նկարիչ-քանդակագործուհի...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(3 Շար.)

միութեան եւ համախմբումի առիթ են հետեւաբար, — խրախոյս շնչելու, գիրը ոգեւորելու, հաւաքական ապրումի կարելիութիւններ ստեղծելու համար:

Հայ մարդը ինքզինք աւելի ուժով եւ ապահով կը զգայ հանդիսութեան սրահի մը մէջ՝ քան ընտանեկան յարկի տակ:

×

Այս անգամ, համախմբումի առիթը Արամ Հայկազի գրական գործունէութեան յիսնամեակն է:

Անկասկած՝ իր գործն ու անձը առանց պիտի գտնէին մեծարանքի հաւաքական արտայայտութիւններուն. սակայն ի վերջոյ հայ գրականութիւնը, հայ գրողը եւ Հայութեան մտքի ու հոգիի վաստակն է որ պիտի փառաբանուի, քաղաքէ քաղաք ու երկրէ երկիր հիւսելու համար այն կամուրջը՝ որ հոգեպէս իրարու կը զօդէ մեզ, տալու ներքին ուժ եւ իբրեւ ազգային միութիւն ապրելու կամք կը ներշնչէ մեզի:

Վստահ ենք որ հայահոծ բոլոր քաղաքներուն մէջ ալ մեր ժողովուրդը հաղորդութեան պապակով մը պիտի լեցնէ յոբելենական սրահները, հաւաքական իր յարգանքը ընծայելու համար գրագէտի մը՝ որ ամբողջ իր կեանքի ընթացքին ցոյցերէ խրտչած է եւ փառք ու պատիւ չէ փնտռած: Շիկնած է, երբ իր տաղանդին մասին խօսած են իրեն կամ իր ներկայութեան. պահուըտելու տեղ փնտռած է, երբ իր անունը տուած են բարձրաձայն ու փորձած են սիրոյ եւ համակրանքի քանի մը խօսք ընել հրապարակաւ:

Պիտի ըմբռնէ՞ այս անգամ, որ զինք պատուող երախտագիտութիւնը եւ համակրական բաղձանքները պահանջը ունին արժէքներ մեծարելու, եւ եթէ առիթը ինքն է, արտայայտուող զգացումները կը բխին սակայն հայ գրականութեան ընդհանրական էութենէն թելադրուող ազգային հպարտութենէ:

Ի՛նչ որ ալ մտածէ ինք՝ իր անձին ու վաստակին մասին, ո՛րքան ալ ամչկոտ ու ամօթխած նայի իր գործով խանդավառ հին թէ նոր սերունդներու առջեւ, Արամ Հայկազի յիսնամեայ հունձքի էութիւնն ու որակն է որ պիտի պարտադրէ ինքզինք, կազմակերպուած հրապարակային հանդիսութիւններուն տալու համար այն մթնոլորտը՝ որուն արժանի է ան:

Հայաշունչ, մարդկայնական, պա՛րզ ու խորունկ, իր լոյսին մէջ իսկ ժպտագին՝ Արամ Հայկազի գրական վաստակը բացառապէս ինքնատիպ է: Իրմէ առաջ ո՞չ ոք կրցած է Արեւելքը խառնել Արեւմուտքին այնպէս մը, որ հայ գրականութեան ժամանակակից պատմութեան մէջ իր անունը կարելի ըլլայ յիշատակել իբրեւ ազդեցութիւններէ հիմնովին զերծ գրագէտի մը եւ իր գործը դասել որակապէս բարձր, ոգեպէս թելադրական, անսեթեւեթութեան մէջ խորաթափանց ու համակող իրագործումներու կարգին:

Այս քանի մը արագ հաստատումները կ'ընենք՝ իբրեւ նախերգանք համապարփակ վերլուծումներու, — յոբելեարին կեանքն ու գործը արժանի ծաւալով եւ խորութեամբ ներկայացնելու փորձին, որուն կոչուած է երիտասարդ ու տաղանդաւոր գրագէտ Պօղոս Սնապեան: Ամերիկահայութեան համար հազուադէպ առիթ մը, ահաւասիկ, մեծարելու ո՛չ միայն յոբելեարը այլեւ հիւր քննադատը:

Մ. Թ.

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶԻՆ, ՍԻՐՈՎ

———o———

Նպատակս այնքան ձօն չէ, որքան գնահատանքի խօսք՝ մի խումբ երիտասարդների, որոնք ծրագրել են յոբելենական հանդիսութիւններով մեծարել Արամ Հայկազին, իր գրականութեան յիսնամեայ գործունէութեան առթիւ: Թերեւս մեծարանք բառը սխալ է, որովհետեւ Արամ Հայկազը չի սիրում ո՛չ մեծարանք եւ ոչ էլ ձօներգութիւն: Այսպէս թէ այնպէս, գեղեցիկ երեւոյթ է, որ մի խումբ երիտասարդներ, աւելի շուտ վեց հայ մշակութային միութիւններ, ի մի գալով որոշել են Միացեալ Նահանգների ու Կանադայի հայաշատ մի շարք քաղաքներում նշել հայ գրագէտի յոբելեանը: Երեւոյթը ոչ միայն գեղեցիկ է, այլ նաեւ քաջալերական: Նշանակում է, որ վերջապէս ընկերային — հասարակական հողի վրայ սկսում ենք հասունանալ եւ լաւ արժանւոյն գնահատել մեր արժէքները: Երեւոյթը կրկնակի խանդավառութիւն է պատճառում, երբ ի նկատի ենք առնում այն հանգամանքը, որ նախաձեռնողները երիտասարդներ են:

Եւ յատկանշականն այն է, որ աւագ գրագէտին պիտի ներկայացնի երիտասարդ գրագէտ Պօղոս Սնապեանը, որը յատկապէս Բէյրութից հրաւիրուել է ելոյթներ ունենալու Արամ Հայկազի յոբելենական հանդիսութիւններին:

Ես վստահօրէն կարող եմ ասել, որ այս բոլորի մէջ, ինչպէս մեր ժողովուրդն է ասում, մատ չունի Արամ Հայկազը: Նա շատ հաւանաբար այս պահին իր առանձնասենեակը քաշուած աշխատում է իր մի նոր պատմուածքի վրայ՝ յաջորդ տարի մի այլ հատոր հրապարակ հանելու համար: Ու թերեւս նոյնիսկ նա անգիտակ է իր շուրջ դարձող այս եռուզեռին:

Այդպէս է Արամ Հայկազ մարդն ու գրագէտը:

Հայ գրողների մօտ մարդն ու արուեստագէտը երկու տարբեր բեւեռներ են: Կան նաեւ այնպիսիներ, որոնք մի քանի ինքնութիւններ են ապրում՝ մէկը միւսին անկապ եւ անյարիր: Արամ Հայկազի մօտ մարդն ու գրագէտը նոյնացած են, նոյնիսկ հաշտ ու համերաշխ: Չգիտես որտեղ է վերջանում մարդը եւ որտեղ սկսում գրագէտը, այնքան որ մերձուած են այդ տարրերը միմեանց: Եւ այդ իսկ պատճառով էլ անման է Արամ Հայկազը, միանգամայն մարդկային, ջերմ ու մատչելի: Նա գրականութիւնը չի մշակում, այլ պարզապէս գրում է, ինչպէս նամակ պիտի գրէր Շապին Գարահիսարում մնացած իր մի բարեկամին՝ անճիգ ու ուղղակի: Եւ հէնց այդտեղից էլ բխում է նրա գրական անհատականութիւնը բնորոշող անմիջականութիւնը:

Բառախաղ չէ նպատակս, այլ փաստ, որ Արամ Հայկազը «Չորս Աշխարհ»ը «Պանդուխտ» դարձրած եւ ականջալուր իր «Ցեղին Ձայն»ին՝ ապրում է իր հեռաւոր «Շապին Գարահիսար»ի «Կարօտ»ը սրտում: Եւ որովհետեւ ամէն մի Հայ մի մի Շապին Գարահիսար ունի իր սրտում, ապա պարզ է, թէ ինչո՛ւ նրա գրականութիւնը խօսում է բոլորի սրտին: Բացէ՛ք նրա որեւէ էջը, անգամ այն գործերը, որոնք ապահայկական մթնոլորտ են շօշափում, եւ կը տեսնէք որ ամէն խօսքից Հայութիւն ու Հայկականութիւն է բուրում, մերթ թախծոտ ու տրտում, երբեմն զուարթ ու զաւեշտական, սակայն գրեթէ միշտ ներքին առողջ հիւմուրով շաղախուած: Ժպտում են տողերը: Նիւթը հասանելի, հետեւաբար եւ վարակիչ ու անմիջական:

Լաւ գրողները լաւ պատմողներ են: Արամ Հայկազը հրաշալի պատմող է: Նստում ու պատմում է իր կեանքի պատմութիւնը: Յստակ առուակի պէս: Սակայն յստակութիւնը արուեստ է, նոյնիսկ նախապայմանը մեծութեան: Արամ Հայկազի մեծութիւնը իր պարզութեան մէջ է: Բայց անճիգ թուացող այդ պարզութիւնը արդիւնք է բնատուր տաղանդի եւ տարիների տքնաջան փորձի: Շարունակ ներկայ է արուեստագէտը, որ վրձինի արագ շարժումներով տիպարներ է կերտում, հոգիներ պեղում եւ երբեմն մի աննշան միջադէպի մէջ պատկերում մի ամբողջ ժողովուրդի հոգեվիճակն ու անցողական նկարագիրը:

Ու հայկականի հետ զուգընթաց քայլում է մարդը, մարդկայինն ու նաեւ համամարդկայինը, գրեթէ անբաժանելի, անկեղծ ու կարեկից՝ իր ցեղի ցաւին խառնելով մարդու մշտնջենական ցաւը, անսակարկ ու չխտակ, ինչպէս ծովի ու ցամաքի հրաշալի համադրութիւնը: Իր տրտմութիւնը զգայուն հոգու տրտմութիւնն է: Իր կարօտը դարաւոր կածանների կարօտը: Եւ իր խինդը մարդկային մեծ ու երբեմն անհեթեթ կատակերգութեան յարատեւ վկայի ներողամիտ խինդը: Եւ այս բոլորը առանց իմաստասիրական բարդ մարզանքների, առանց տեսաբանական հանգոյցների: Ուղղակի, անսեթեւեթ ու ազնիւ: Ահա թէ ինչո՛ւ Արամ Հայկազը հայ ժամանակակից գրականութեան ամէնից սիրելի դէմքերից մէկն է: Անկարելի է կարդալ ու չսիրել նրան:

Արուեստը, ներկայ դէպքում գրականութիւնը, երբ դարբնւում է, մի որոշ ձեւ է ստանում: Այդ ձեւը, որքան էլ գեղեցիկ, շուտով բթանում է՝ դառնալով կրկնողութիւն ու ձանձրոյթ: Իսկ ձանձրոյթը սպանում է արուեստը: Որքան բախտաւոր է Արամ Հայկազը, որ զերծ է ինքնակամ կամ ստացական պայմանականութիւններից, որ ականջալուր իր արուեստագէտի բնազդին՝ ստեղծում է այն ինչ բնական է, ինչ հարազատ ու անմիջական, ինչպէս դալար ծիլերի թովչանքով արբեցած այգեպանը:

Սակայն բնատուրը բաւական չէ: Արամ Հայկազի դիւրասահ տողերի արանքում իշխում է չափն ու կշիռը ու նաեւ իր իւրովի, ասենք, Շապին Գարահիսարեան խենթութիւնը, որը ջիղ ու յոյզ, կեանք ու արիւն է պարգեւում նրա տոհմիկ ու առօրեայ տիպարներին, երբեմն նրանց անակնկալօրէն հասցնելով աստուածային խենթութեան:

Գիտեմ, այս բնութագրումը, չպիտի սիրի Արամ Հայկազը, գտնելով որ իր նպատակը բնաւ էլ խենթութիւնը չի եղել, այլ լոկ հաղորդուելը իր ժողովուրդի հետ: Արդէն ասացի, որ իմ մտադրութիւնը այնքան ձօներգութիւնը չէր որքան խնդակցութեանս արտայայտութիւնը, ի տես մի խումբ հայ երիտասարդների երախտագիտութեան, հանդէպ հայ գրողի: Միանգամայն մխիթարական է երեւոյթը: Ուրեմն, իրօք հասունանում ենք հաւաքականօրէն: Ուրեմն, սին է եղել տարիներից ի վեր արմատացած այն համոզումը, թէ մեր ժողովուրդը չգիտէ գնահատել իր արժանաւոր զաւակներին, յատկապէս երբ ենթական գրող է: Ամերիկացիների պէս ցուցամատս ու միջնամատս պիտի խաչաձեւեմ չարքերին չքացնելու մտօք եւ յաջողութիւն պիտի մաղթեմ յոբելեանը նախաձեռնած մշակութային միութիւններին, միաժամանակ յուսալով, որ մեր հասարակութիւնը իր ներկայութեամբ գնահատանքի իր խօսքը պիտի տայ հայ գրականութեան ազնիւ վաստակաւորին:

Թող «Ցեղին Ձայն»ը հնչի՛ քաղաքից քաղաք, արձագանգի աշխարհով մէկ եւ իր կարօտակէզ հնչիւններով հիւսի այն համանուագը, որ Հայ Գրականութիւնն է:

ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

Դ.

Ժաննն աշխատած պահուն Ժաքի վրայ կը խորհէր: Քանի կը խորհէր, այնքան աւելի իր մտքին մէջ կը զօրանար սա համոզումը թէ գործատէրը զարշելի դեր մը կը խաղար ու կը ջանար զինքը ծուղակի մը մէջ ձգել, ուր պատիւը պիտի կորսնցնէր: Խուլ զայրոյթ մը կը զգար մանկամարդ կինը: Ժամը տասնըմէկ հնչեց: Ժաննն ոտքի ելաւ, եւ ուզեց խցիկէն հեռանալ, իր սովորական հսկողութիւնը կատարելու համար: Այն պահուն, երբ դուռը պիտի բանար, ահռելի որոտում մը լսուեցաւ գործարանին մօտ, ու հովի բուռն հոսանք մը մարեց Ժաննի ճրագը:

— Անկարելի է այս օդին դուրս ելլել, մրմնջեց տիկին Ֆօրթիէ: Հովը պիտի տապալէ զիս...:

Ժաննն ներս մտաւ ու դուռը գոցեց: Երկրորդ որոտում մը թնդաց, առաջինէն աւելի թրթռուն եւ խլացուցիչ ձայնով մը:

— Մայրիկ... մայրիկ, կը վախնամ կոր, գոչեց փոքրիկ Ժորժ սոսկումէն դողացող ձայնով մը:

Ժաննն փութաց իր զաւկին քով ելլել, որ անկողինէն վար ցատկած էր: Տիկին Ֆօրթիէ ուզեց հանդարտեցնել Ժորժը, բայց ի զուր: Փոթորիկը կը սաստկանար ու դողահար Ժորժ աւելի ահաբեկած կը թուէր:

— Մայրիկ, հագուեցուր զիս, հագուեցուր զիս:

Ժան հագուեցուց զաւակը, իր փափաքին համաձայն, յուսալով որ ան պիտի հանդարտի, գոհացում տուած ըլլալուն համար: Կայծակին որոտումները հետզհետէ նուազեցան ու հեռացան, բայց հովը կը շարունակէր ուժգին փչել ու անձրեւը ուժգնօրէն կը տեղար, իբր թէ բացուած ըլլային երկինքին սահանքները: Ժորժի ջղային դողը հանդարտած էր. իր թեւերը այլեւս անձկութեամբ չէին կըծկուեր մօրը մէջքին շուրջ:

— Անուշս, քիչ մը խաղա, ըսաւ Ժաննն, զուարճացնելու համար զայն:

Ու խաւաքարտէ ձիուն առասանը բռնելով քաշեց զայն ու գոչեց. «Յառա՛ջ, պզտիկ ձիս»:

Ձին ոստում մը ըրաւ, Ժորժ սկսաւ խնդալ ու ձեռքերը իրարու զարկաւ: Ամէն ինչ մոռցած էր: Ալ չէր վախնար: Սակայն անձրեւը կը տեղար միշտ:

Ձ.

Ժաք Կարօ գիշերուան մէկ մասը ճաշարանին մէջ անցուցած էր: Ժամը տասնըմէկին քառորդ մնացած դուրս ելաւ, բայց փոխանակ տուն դառնալու, առջի իրիկուան պէս, Շարանթոնի կամուրջը գնաց:

— Փոթորիկը ծագեցաւ, բայց ի՛նչ փոյթ, մրմնջեց Ժաք, կայծակին որոտումները լսելով: Փոթորիկը չէ որ արգելք պիտի ըլլայ անոր գալուն ինծի միանալուն պէս, տուն պիտի տանիմ ու հոն պիտի ձգեմ զայն իր զաւկին հետ. յետոյ տուած որոշումս պիտի գործադրեմ:

Ժամադրավայրը հասնելուն պէս, Ժաք սկսաւ վեր վար չափչփել, սպասումի տենդով տոչորուած:

Ժամը տասնըմէկ հնչեց: Գործատէրին ուշադիր ականջը չէր լսեր որեւէ ոտնաձայն: Ոտքերը գետին զարկաւ կատաղօրէն:

— Հոս ըլլալու էր մինչեւ հիմա, ըսաւ Ժաք մտովի: Արդեօք կը մերժէ՞ ինծի հետեւիլ: Աւելի գէշ իրեն համար: Եւ սակայն պիտի գործեմ:

— Եթէ Ժաննն հոս չգայ իսկ, դարձեալ պիտի գործեմ: Ան չի սիրեր զիս: Աւելի գէշ իրեն համար: Թերեւս կ'արհամարհէ զիս: Աւելի գէշ իրեն համար: Ան կը մերժէ հարստութիւնը: Աւելի գէշ իրեն համար: Դարձեալ պիտի գործեմ:

Ժաք խօսքը նորէն ընդհատեց. յետոյ սարսռուն, թոթովեց.

— Բայց նամակս... Եթէ Ժաննն ցոյց տայ... եթէ գտնեն զայն...:

Պահ մը խորհրդածելէ յետոյ՝ սա պատասխանը տուաւ մտովի.

— Սակայն բան մը չապացուցաներ նամակս: Մնաց որ, միջոցներ ձեռք պիտի առնեմ, կասկածները վրայէս հեռացնելու համար: Փոխանակ վաղուընէ իսկ արտասահման մեկնելու, մէկ ամիս պիտի սպասեմ ի հարկին:

Փոթորիկը սաստկութեամբ կը շարունակուէր: Անձրեւը հեղեղանման կը տեղար: Ժամը տասնըմէկուկէս զարկաւ:

— Հեռանա՛նք, Ժաննն պիտի չգայ, ըսաւ Ժաք: Արհամարհանքով կը պատասխանէ իմ սիրոյս: Ուրեմն մեռի՛ր, ո՛վ իմ սէրս. այլեւս հարստութեան վրայ միայն պիտի խորհիմ:

ԿՋԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնէն ընկ. Կ. Յովակիմեան՝ 80 ֆր.,
Գերմանիայէն Պ. Աւետիսեան 100 մարք:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Հրանդ Յովնանեան իր ամուսնոյն՝ Հրանդ Յովնանեանի մահուան վեցերորդ տարելիցին առթիւ կը նուիրէ 100 ֆր. «Յառաջ»ին, 50 ֆր. Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին (Ալֆորվիլ), 50 ֆր. «Հայաստան» ամսագրին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Գավաֆեանի, իր որդւոյն Արամ Գավաֆեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ետիգարտաշեան 30 ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, փոխան ծաղկեպսակի Արամ Գավաֆեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկազ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Ղազար Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Ասլանեան, Փաթրիք, Քաթրին, Փասքալ Մանուկեան, Սիլվի եւ Ալէն Ասլանեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին

ՀԱՅԿԱԶ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ դպրոցի ֆոնտին համար, հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի.—

Ողբացեալ Պ. Սմբատ Քիւնկեահեանի մահուան տխուր առիթով, այրի Տիկին Անուշ Թիւֆէնկեան 50 ֆր., այրի Տիկին Փերուզ Թընկըրեան եւ զաւակները 100:

×

ՎԱԼԱՆՍ — Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ եկեղեցւոյս հիմնադրութեան տարեդարձին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտպաոն պիտի մատուցուի Կիրակի 19 Նոյ. Վալանսի մատուռներուն եւ եկեղեցւոյս ծառայող հոգեւոր եւ աշխարհական բոլոր ննջեցեալներու հոգւոց համար:

Կը խնդրուի Վալանսի եւ շրջակայից հայ հաւատացեալներէն ներկայ ըլլալ ի յարգանս բոլոր անոնց, որոնք մեզ յանձնեցին Մեսրոպեանց ու Նարեկացւոց ջահը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ
Վալանսի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայցուի Փիէր Վոլֆի

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

(4 արար)

Փարիզէն «ԲԵՄԱՍԻՐԱՅ» խումբի կողմէ
Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

փութացէք ապահովել ձեր տոմսերը

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԵՐԵԿՈՅ

Նախաձեռնութեամբ
Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան
Ուրբաթ 17 Նոյ. երեկոյեան ժամը 20.45ին
Օթէլ Մոտէռնի սրահին մէջ
Place de la République — Paris

Կը նախագահէ ԱՍԱՏՈՒՐ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ
Կը խօսի ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆ
Նիւթ ունենալով՝ Երգիծանքը եւ Ծիծաղը հայ գրականութեան մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ

«ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ»

Միութիւնը պիտի տայ նաեւ պարանցիկ երեկոյթ մը՝ 18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Քաղաքապետարանի խրախճանքի սրահին մէջ:

SAINT-PLACIDE IMMOBILILR

100, Rue de Vaugirard
75006 PARIS
Tél. 222-18-49 et 544-08-76

Heures d'ouverture ::

de 9 h. 30 à 19 h. tous les jours
Le Samedi de 9 h. 30 à 12 h.

×

Տնօրէնուհին՝ ՏԻԿԻՆ ՏԱՎԼԱՇԵԱՆ

ձեր տրամադրութեան տակ է ձեզի խորհուրդ տալու եւ առաջնորդելու համար, փարիզ թէ արուարձան յարկաբաժին մը ծախելու, գնելու վարձելու կամ վարձու տալու համար:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

DÉCOMURSOL

DIRECTEUR HAYRABEDIAN

78, Rue des Rosiers
93400 ST. OUEN
Tél. 254-17-89

Peinture — Décoration — Papiers peints — Tentures — Style — Plastique sols et murs

Արագ սպասարկութիւն
Մատչելի գիներ:
Աշխատանք կը ստանձնէ ամէն կողմէ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Գասպար Իփէկեան ակումբը:

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբին:

ՁՄՌԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան: Մեկնում Դեկտեմբեր 23, Կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին:

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի շրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն: Բնակութիւն Կոլտըներ Հիրշ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ:

Սահմանափակ տեղեր:

Մասնակցութիւն 545 ֆր.
կանխավճար 95 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

18 Նոյեմբեր, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO CHARBONNIERES
շքեղ սրահներուն մէջ

Avec JACKY MALLEREY et son ensemble
NOMBREUSES ATTRACTIONS — COTILLONS — AMBIANCE

Réservez vos places à l'avance chez les membres Croix-Bleue de Lyon

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ ՇԱՏ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐՈՎ

Մուտքը 15 ֆրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ԻԶՄԻՐԻ եւ շրջաններու Հայր. Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ ժան Կուժոն փողոց, թիւ 1, սրճարանը, Շաբաթ 18 Նոյ. ժամը ճիշդ 20ին:

Օրակարգ.— Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաները մեծամասնութիւն կը նկատուին:

Ա Զ Դ

—0—

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

OLYMPIA

BOULEVARD DES CAPUCINES

mardi 14 novembre à 21 heures

Au profit du Collège Arménien de France SAMUEL-MOORAT

GALA EXCEPTIONNEL DE CHARLES AZNAVOUR A L'OLYMPIA

EN TOUTE AVANT-PREMIÈRE AZNAVOUR A TENU A DONNER CE GALA UNIQUE
EN L'HONNEUR DE LA COLONIE ARMÉNIENNE AU PROFIT DU COLLÈGE ARMENIEN

Ստանալու համար դիմել Collège Arménien 26, rue Troyon, Sèvres 92310 Tél 027.18.28 - Café Philippe place Carnot, Alfortville 94
Mariées de Rêve 92-94, rue de Cléry, 75002 Tél 231.62.06-508.51.56 - Aux Diamantaires 60, rue Lafayette, 75009

Գին, 500, 300, 250, 150, 100, 50
ՏՈՄՍ ՉԻ ԾԱԽՈՒԻՐ ՕԼԻՄՓԻԱՅԻ ՄՕՏ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 14 NOVEMBRE 1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·563

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.563

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱԹՈՌԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Ա. Խորէն Ա.ի բացման խօսքը

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ազգային Ընդհանուր Ժողովը, — օրէնսդիր գերագոյն մարմինը — գումարուեցաւ Հոկտեմբեր 23–26 Անթիլիասի վեհարանի դահլիճին մէջ: Ժողովին կը մասնակցէին Կիլիկեան բոլոր թեմերու պատգամաւորները, — 63 արձանագրուածներու վրայ 51 հոգի, — կրօնական ու աշխարհական:

Կիլիկեան Աթոռի ենթակայ թեմերու հաւատացեալներու ընդհանուր թիւն է 463·000 հոգի, բաժնուած հետեւեալ կերպով.— Լիբանան՝ 130·000, Բերիա–Հալէպ՝ 60·000, Դամասկոս՝ 3500, Կիպրոս՝ 3000, Ամերիկա՝ 125·000, Թեհրան՝ 90·000, Ատրպատական՝ 20·000, Իրանա–Հնդկաստան՝ 22·700, Յունաստան՝ 9000 հոգի:

Ասոնք կուտան ընդամէնը 54 աշխարհական եւ 9 կրօնական պատգամաւորներ: 12 պատգամաւորներ բացակայած են ժողովէն:

Ըստ Կաթողիկոսութեան Կանոնադրութեան, Ազգային Ընդհ. Ժողովը կը գումարուի երկու տարին անգամ մը: Վերջինը գումարուած էր 1968 Նոյեմբերի սկիզբը: Զանազան «արդարացի պատճառներ»ու հետեւանքով կը գումարուի չորս տարի վերջ:

Մայր Դիւանի Ա. ատենապետ Վահէ Սէթեան ժողովը բանալով խօսք տուած է Խորէն Ա. կաթողիկոսին, որ ի մէջ այլոց ըսած է.

«Ս. Աթոռիս ծաղկեցումն ու բարեզարգացումը ապահովելէ ետք, մեր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցինք յատկապէս կրօնական, կրթական, մշակութային, բարեսիրական, ընկերային գործերու վրայ: ... Մեր ժողովրդանուէր ծրագիրներու մէկ մասին իրականացումը կարելի դարձաւ շնորհիւ հայ ժողովուրդի լիառուռն նուիրատուութեանց»:

Վերջին չորս տարիներու ընթացքին կարեւոր տեղ մը գրաւած է «վանական կեանքի եւ աշխատանքի վերահսկողութիւնը»: Դպրեվանքը շարունակած է իր կրթական գործը՝ հոգեւորականներու պատրաստութեան ուղիով: Այս տարի որոշուեր է դպրեվանքի կրթական դրութեան մէջ որոշ փոփոխութիւններ մտցընել՝ միաժամանակ հայ լեզուի, պատմութեան եւ մատենագրութեան ուսուցիչներ ալ պատրաստելու համար:

Կաթողիկոսարանի տպարանը օժտուած է արդիական մեքենաներով եւ նոր կազմածներով: Հայկ Սէրէնկիւլեան եւ Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակներու կողքին հաստատուած է նաեւ Տոքթ. Գրիգոր Ասքարեան Գրական Վերահրատարակութեան Մրցանակը: Կարգ մը մեկենասներ հոգացած են ծախքերը Ժամագիրքի, Նարեկի, Քրիստոնէականի եւ Հայ Յարանուանութեանց բաժանումը գիրքին եւ այլ սպառած ու անդառնալի գիրքերու:

Կաթողիկոսը Միաբանութեան անդամները մղած է համալսարանական բարձրագոյն ուսման, ոմանք Լիբանանի մէջ, ուրիշներ Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա, Մ. Նահանգներ եւ Յունաստան: Նպատակն է եղած Հայց. Եկեղեցին օժտել օտար լեզուներու տիրապետող եւ համալսարանական ուսումներով ճոխացած

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

1918ի զինադադարի 54րդ տարեդարձին առթիւ Հանրապետութեան Նախագահը՝ Ժ. Փոմփիտու, ընկերակցութեամբ նախարարապետին, ծաղկեպսակներ զետեղեց Յաղթական Կամարին եւ Ժորժ Քլէմանսոյի յուշարձանին տակ:

Ցուրտ եւ անձրեւոտ օդը պատճառ չեղաւ, որ Փարիզցիները մեծ թիւով փութային արարողութեանց վայրը՝ իրենց յարգանքը մատուցանելու համար 1914–1918ի մարտիկներուն եւ Ֆրանսայի յաղթանակին:

Ֆրանսայի զանազան քաղաքներու մէջ եւս տողանցքներ եւ կրօնական արարողութիւններ կատարուեցան:

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ՄԻՋԱԴԷՊ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՆՈՒՈՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ, ԻՆԸ ՀՈԳԻ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

Շաբաթավերջին լարուած կացութիւն մը ստեղծուեցաւ Պէյրութի մէջ, երբ ծանր միջադէպ մը տեղի ունեցաւ ոստիկանութեան եւ բանուորներու միջեւ, որոնք գործադուլ կը կատարէին:

լուսամիտ եւ զարգացած հոգեւորականներով:

Կապը Ամենայն Հայոց Հայրապետին հետ եղած է «միշտ սիրալիր եւ միշտ եղբայրական: Արդարօրէն կը յուսանք, որ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ծառայութիւնները կը գնահատուին նաեւ Ս. Էջմիածնի կողմէ եւ համերաշխ գործակցութեան ու միութեան ոգին առաւել եւս կ'ամրապնդուի հայրապետական զոյգ Աթոռներու միջեւ»:

Յարաբերութիւնները Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքներուն հետ եղած են «աւելի քան սիրալիր եւ եղբայրական»: Հայ կաթողիկէ եւ հայ բողոքական հոգեւոր պետերուն հետ՝ «ջերմ եւ սրտակից»: Օտար քրիստոնեայ եկեղեցիներու եւ եկեղեցական կազմակերպութեանց հետ՝ «կանոնաւոր եւ անթերի»:

Խորէն Ա. «սերտ եւ ամուր յարաբերութիւններ» պահած է Կիլիկեան Աթոռին ենթակայ թեմերու պետական իշխանութեանց, առաջին հերթին Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահին եւ կառավարութեան ղեկավար անձերուն հետ, որոնք միշտ «ազնիւ եւ բարեացակամ վերաբերում» ցոյց տուած են Ս. Աթոռին հանդէպ:

Կաթողիկոսարանը շատ մօտէն հետեւած է թեմերու ազգային, եկեղեցական, կրթական, մշակութային, բարեսիրական ու հանրային կեանքին ու գործունէութեան: Կոնդակներով, օրհնագրերով եւ քաջալերական գրութիւններով գնահատած է «յօգուտ ազգային եկեղեցական կեանքի բարգաւաճման կատարուած ձեռնարկները»: Ազգ. Կեդր. Վարչութեան հետ զբաղած է թեմական զանազան խնդիրներով եւ կարելին ըրած է գտնելու համար անոնց լաւագոյն լուծումը՝ «միշտ Ազգ. Սահմանադրութեան ծիրին մէջ»:

Հայրապետի Բացման Խօսքէն ետք կարդացուած եւ վաւերացուած է նախորդ Ազգ. Ընդհ. Ժողովի վերջին՝ 1968 Նոյ. 3ի նիստին ատենագրութիւնը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Միջադէպը ծայր առաւ, երբ երեք հարիւր բանուորներ, ուտեստեղէնի ձեռնարկութեան մը մաս կազմող, փորձեցին գործատունէն ներս մտնել եւ համոզել աշխատանքի լծուած իրենց գործակիցները, որպէսզի իրենք եւս մասնակցին գործադուլին: Ապահովութեան ուժերը արգելք կը հանդիսանան, որով այս վերջինները կը խանգարեն շրջակայքի երթեւեկութիւնը եւ ձգաղողներ (փնծօ) կ'այրեն: Ապահովութեան ուժերը կը փորձեն ցրուել ցուցարարները: Այս ժամանակ է, որ գնդակներ կ'արձակուին եւ յանկարծ կը տեսնուի, որ երիտասարդ եւ երիտասարդուհի մը սպաննուած են:

Համաձայն պաշտօնական մարմիններուն «գնդակները արձակուած են տուներու տանիքներէ եւ գործատան մէջ գտնուող ոստիկանները հարկադրաբար փոխադարձութեան դիմած են՝ իրենք եւս կրակ բանալով»:

Ցուցարարները կը պնդեն, թէ ապահովութեան ուժերն են, որ գնդակ արձակած են:

Այս միջադէպին հետեւանքով Լիբանանի ձախակողմեան տարրերը ցոյցի կը դիմեն Պէյրութի մէջ, իսկ արհեստակցական միութիւնը ընդհանուր գործադուլ կը հռչակէր Երեքշաբթի օրուան համար:

Իրաց այս կացութեան մէջ լիբանանեան դահլիճը՝ նախագահ Ֆրանժիէի գլխաւորութեամբ, երեք ժամուան արտակարգ նիստ մը կը գումարէր աջլի օր, եւ կ'որոշէր բանակին յանձնել կարգ ու կանոնի պահպանման գործը: Վարչապետը՝ Սայէպ Սալամ կը բացակայի երկրէն: Արձակուրդով կը գտնուի Աթէնք: Հաւանական կը նկատուի, որ ստեղծուած ծանր կացութեան հետեւանքով վերադառնայ Պէյրութ:

Կառավարութեան որոշումը՝ բանակին յանձնել կարգ ու կանոնի պահպանութեան գործը, մամուլին հաղորդեց Լիբանանի Տեղեկատուութեան նախարարը՝ Խաչիկ Պապիկեան:

Այս վերջինը նկատել տուաւ նաեւ, թէ օրէնքով սահմանուած է, որ որեւէ ցոյց կատարելու համար անհրաժեշտ է նախապէս իմաց տալ իշխանութիւններուն:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄ

Ամերիկացի երեք սեւամորթ երիտասարդներ ահ ու սարսափի մթնոլորտ ստեղծեցին երեսուն ժամ անընդմէջ, երբ Մեմֆիսէն Պիրմինկհէմ թռիչք կատարող օդանաւ մը առեւանգեցին:

Երեք օդահէնները տասը միլիոն տոլար փրկագին պահանջեցին, որպէսզի թոյլ տան երեսուն ճամբորդներու՝ դուրս ելլել օդանաւէն: Օդանաւը նախ վայրէջք կատարեց Տիթրոյթի եւ ապա Նոքսվիլի օդակայանը: Իշխանութիւնները կէս միլիոն տոլար յանձնառու եղան վճարել, ինչ որ մերժուեցաւ օդահէններուն կողմէ: Այս վերջինները ստիպեցին օդանաւը վար ձգել Օք Ռիճի (Թենեսի) հիւլէական կեդրոնին վրայ: Իշխանութիւնները անմիջապէս կեցուցին կայանի մեքենաները եւ հեռացուցին պաշտօնէութիւնը:

Օդանաւը ապա մեկնեցաւ Թորոնթօ (Քանատա), անկէ վերադարձ՝ քանի մը ուրիշ ամերիկեան օդակայաններ եւ, վերջապէս, վայրէջք Հաւանա (Քուպա): Հոս օդահէնները պահանջեցին, որ Ֆիտէլ Քասթրօ օդանաւ մտնէ եւ խօսի իրենց հետ: Քասթրօ մերժեց: Օդանաւը կրկին ուղղուեցաւ Մ. Նահանգներ: Օդահէնները պահանջեցին տեսակցիլ նախագահ Նիքսընի հետ, կրկին մերժում եւ վերջապէս,

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 3)

« ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ » ԹԱՏՐՈՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի մէջ Նոյեմբեր 3ին յիշատակուեցաւ պետական թատրոնի յիսնամեակը: Յիսուն տարի առաջ, աւելի քան 2000 տարուան պատմութիւն ունեցող հայ բեմարուեստը, մայր հողի վրայ ունեցաւ իր առաջին պետական թատրոնը:

Սունդուկեանցիներու վարագոյրը առաջին անգամ բացուեցաւ 1922 Յունուար 25ին, երբ տարբեր քաղաքներէ հոն ժամանած դերասաններու փայլուն համաստեղութիւն մը՝ դերասան Իսահակ Ալիխանեանի ղեկավարութեամբ բեմադրեց հայ դասական թատերագրութեան լաւագոյն գործերէն մէկը՝ Սունդուկեանի «Պէպօ»ն: Համաժողովրդական այդ խանդավառութեան, հայ թատրոնի ծնունդին, արձագանգեցին հայ բեմի անուանի վարպետներ, որոնք երկար տարիներ իրենց ուսերուն վրայ կրեցին հայ ժամանակակից բեմարուեստի փառքն ու ծանրութիւնը: Հիւս. Կովկասէն եկաւ Վաղարշ Վաղարշեան, Թիֆլիսէն՝ Օլգա Գիւլազեան, Արուս Ոսկանեան, Միքայէլ Մանուէլեան, Աւետ Աւետեան, Պոլսէն՝ Վահրամ Փափազեան, Հրաչեայ Ներսէսեան, Մկրտիչ Ջանան, Ամերիկայէն՝ Յովհաննէս Աբէլեան:

Առաջին տարիներուն թատրոնը ներկայացուց Մոլիէր եւ Պարոնեան, Սունդուկեան եւ Օստրովսկի:

30ական թուականներուն թատրոնը հարստացաւ նոր բեմադրութիւններով, նոր անուններով: Անոր վերելքին նպաստեց բեմադիր Արմէն Գուլակեան: Նոր անուններու մէջ էին Սիւզան Գարագաշ, Ռուսաննա Վարդանեան, Գուրգէն Գաբրիէլեան, Վաւիկ Վարդանեան եւ ուրիշներ:

Պատերազմի տարիներուն, ի մէջ այլոց ներկայացուեցաւ «Գէորգ Մարզպետունի»ն:

Վերջին 15 տարիներուն թատրոնը երեք անգամ այցելած է Մոսկուա, այնուհետեւ Սուրիա եւ Լիբանան: Հայաշատ գաղութներու մէջ շուրջ 40 ներկայացում տուած է: Այդ ժամանակաշրջանին է, որ նոր դէմքեր երեւան եկան, ինչպէս Խորէն Աբրահամեան, Մետաքսիա Սիմոնեան, Վարդուհի Վարդերեսեան, Սօս Սարգըսեան, Մհեր Մկրտչեան եւ ուրիշներ:

երկար թափառումներէ ետք կրկին վայրէջք՝ Հաւանա:

Քուպայի ոստիկանութիւնը անմիջապէս ձերբակալեց երեք օդահէնները, իսկ օդանաւն ու ճամբորդները վերադարձան Մ. Նահանգներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ նախագահը՝ Սուհարթօ պաշտօնական այցելութեամբ մը Ֆրանսա ժամանեց: Սուհարթօ անմիջապէս ընդունուեցաւ Էլիզէ՝ Նախագահ Փոմփիտուի կողմէ: Սուհարթօ նախագահ ըլլալէն ի վեր երկրորդ այցելութիւնն է, որ կը կատարէ Ֆրանսա: Ինտոնեզիա ընդարձակ արշիպեղագոս մըն է՝ 1·904·345 քառ. քիլմ. տարածութեամբ (Ֆրանսայի եռապատիկը):

«ԻՆՉՈ՞Ւ»Ի ԱՌԸՆԹԵՐ ԻՆՉՈ՞Ւ ՄԸ

« Յառաջ » օրաթերթի 25–10–72 թիւին մէջ կարդացի Պր. Ենովք Լաչինեանի «Ինչո՞ւ» յօդուածը եւ հարկ զգացի այդ ուղղութեամբ արտայայտուիլ: Կ'ընդունինք որ տարասփիւռ Հայութեան համար՝ յաջորդական սերունդներու իբրեւ Հայ գոյատեւումի կարեւորագոյն ազդակը մեր մայրենի բարբառի եւ տոհմիկ դաստիարակութեան կիրարկումն է: Հայը իր ամբողջ պատմութեան տեւողութեան իր մայրենի լեզուին մէջ է որ գտած է իր գոյութեան սպառնացող ամէն օրհաս դիմագրաւելու կուռ վահանը:

Ճիշդ է, որ տասնեակ տարիներէ ի վեր գաղութահայութիւնը իր ազգասիրական ձեռնարկները գլխաւորաբար կեդրոնացուցած է եկեղեցաշինութեան, ակումբներու, կեդրոններու շուրջ եւ դրեթէ անտեսած դպրոցներ հիմնելու յոյժ կարեւոր հանգամանքը:

Անշուշտ, մեր պատկանական դարաւոր եկեղեցին իր նուիրական բացառիկ դերը ունեցած է Հայուն զօրավիգ հանդիսանալու իր ճակատագրական պայքարներուն մէջ: Բայց այսօր, ցաւ ի սիրտ, այդ եկեղեցիները թափուր են, կը լեցուին միայն տօնական օրերուն՝ մասամբ դարուս քաղաքակրթական ընթացքի բերումով եւ մասամբ ալ Հայ ոգիի չիջումի հետեւանքով՝ կրտսեր սերունդներու մէջ:

Իսկ ինչ կը վերաբերի ակումբներու շինարարութեան, հայ երիտասարդներու համախմբման տեսակէտով առաւելապէս գնահատելի են, պայմանաւ որ հայկականութեան մթնոլորտ մը իշխելու ջանքեր թափուին այդ ակումբներէն ներս: Այդ մթնոլորտի հաճոյքի պահերը համեմուած պէտք է ըլլան հայ գիրով, գրականութեամբ եւ պատմութեամբ:

Գալով դպրոցաշինութեան՝ նշենք որ անոնց իրականացման համար ներկայիս կրթական կազմի մը պատրաստութիւնը գերիվեր նախապայման մըն է: Ամենուրեք կրթական ասպարէզը առաւել չափով պարպուած է իր կոչումին արժանիքը ներկայացնող անհատներէ: Ուսուցիչ ըսել կայ. ինչո՞ւ, որովհետեւ ասպարէզը կորսնցուցած է իր ընկերային դիրքն ու վարկը, հրապոյր չունի, նիւթականն ալ սահմանափակ է եւ մանաւանդ նախկին անշահախնդիր նուիրումի ոգին իսպառ ջնջուած է. եւ ինչո՞ւ, — գլխաւոր պատճառը կրթական գործին անտիրութիւնն է: Խնամակալ, վարչական մարմիններ երբ եւէ ի յայտ չբերին պէտք եղած մտեւցումն ու հասկացողութիւնը կացութիւնը փրկելու եւ այս կսկծալի պարապը լեցնելու, եւ չունին ասպարէզին հարկ եղած գիտակցութիւնը թէ՝ ի՞նչ տուեալներով օժտուած պէտք է ըլլայ ուսուցիչ – դաստիարակ մը՝ բնածին եւ ստացական: Կարեւորագոյնը ստացականն է որ արդիւնքն է իր ապրած ընկերային միջավայրին եւ յատկապէս ստացած կրթութեան: Կրթականը, որ որակեալ ուսուցիչ – դաստիարակի մը հիմունքը կը կազմէ, պէտք է համալսարանական ուսումնական աստիճանի մը որակը ունենայ, ինչպէս եւ անհրաժեշտ հոգեմանկավարժական գիտելիքներու պաշար մը:

Սերունդ մը եւ մանաւանդ օտարութեան մէջ իր ծագումին հաւատարիմ սերունդ մը պատրաստելը մեր օրերուն՝ ուր ընկերային և բարոյական ամէն ըմբռնում արտասովոր վերիվայրումի ենթարկուած է, լուրջ կրթական ձեռնհասութեան մը կը կարօտի: Ուսուցիչին անկէ իր հմտութիւնով եւ կարողութիւններով հայ նորահասը դնել ազգային եւ մարդկային պատշաճ կեցուածքի մէջ: Ծնողքներէն ալ անվիճելիօրէն կը սպասուի դպրոցին օտարացումի դէմ պատուար կանգնելու թափած ճիգերուն՝ հաւատաւոր նեցուկները հանդիսանալ:

Աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած Հայութեան համար, երբ ուսուցիչի անձը այնքան դերիմաստ է, ի՞նչպէս չպարմանալ եւ ի՞նչպէս չմտահոգուիլ, երբ դանազաններ զուրկ ուսուցչական ասպարէզի տարրական պարտագրանքներէ, տեղ կը գրաւեն մեր վարժարաններէն ներս, որպէս թէ սփիւռքի հայ վարժարանները մէկ մէկ կայաններ ըլլային պատահական աշխատանքներու: Եւ չափազանցած չենք ըլլար, եթէ ըսենք որ անոնք ակամայ հեղինակները կը դառնան մանուկին կամ պատանիին իմացական եւ նկարագրային յետամնացութեան եւ ձախողանքներուն:

Այս պայմաններու բերումով բնականաբար սփիւռքի վարժարանները չեն կրնար տալ իրենցմէ ակնկալուածը եւ չեն ալ լեցուիր աշակերտներով:

Կարելի է ըսել, որ Մխիթարեան Միաբանութիւնը՝ յանձինս իր հոգեւոր ներկայացուցիչներուն, կրթական եւ հայեցիական որոշ արդիւնքներու կրցած է հասնիլ իր վարժարաններէն ներս:

Ինչ կը վերաբերի մեր արծարծած հարցին, անշուշտ պիտի առարկուի թէ ճըշմարիտ ուսուցիչի չգոյութեան հետեւանքով եղած են նման անխուսափելի կարգադրութիւններ:

Ուրեմն՝ որակեալ ուսուցիչ պատրաստելու պարագան հրամայական իրողութիւն պէտք է նկատենք եւ ըստ այնմ շարժինք: Այս առընչութեամբ հաւաքականօրէն եւ ազգովին անխտրաբար պէտք է ձեռք առնուի այս կենսական խնդիրը և դրական արդիւնքի մը հասնելու ճարն ու ճարակը խորհուի: Արդէն ուշ ենք մնացած, բայց գիտնանք, որ տակաւին ունինք մեր առջեւ անսպառ ընելիքներու եւ յուսալից մատչումներու հեռանկարը:

Ինչո՞ւ Հայ Բարեգործական Միութիւնը եւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը մինչեւ այսօր չեն անդրադարձած այս ակներեւ պարապին եւ չեն խորհած ունենալ սփիւռքի մէջ մասնայատուկ կրթական մարմին մը՝ հայ վարժարաններուն ուսուցիչ հասցնելու հրատապ կարիքին ընդառաջելու համար: Մարմին մը, որուն գործունէութիւնը պիտի կայանար ուսուցչական ասպարէզին տակ եւ պատրաստակամ ուսանողներուն ամէն կերպ աջակցիլ եւ առաջնորդել: Եւ նոյնքան հակակշիռի տակ առնել իրենց նիւթական օժանդակութիւնը վայելող ամէնօրեայ եւ միօրեայ վարժարանները:

Անցեալին Փարիզի Մայր եկեղեցին ունէր Կրթական Մարմին մը, որ փորձեց կրթական հայեցիական ծրագիր մը գործադրութեան դնել ընդհանուր միօրեայ վարժարաններուն մէջ, եւ ի՜նչ ափսոս, որ այդ ձեռնարկն ալ մնաց անհետեւանք: Ներկայիս միօրեայ վարժարանները, որոնք նոյնիսկ իրենց սահմանափակ չափանիշով կարող էին հայեցիական ծառայութիւն մատուցել, ինքնագլուխ կը գործեն՝ ըստ դասատուի նախասիրութեան՝ առանց որեւէ համադրութեան կրթական կեդրոնական մարմնի մը:

Պոլսոյ եւ Լիբանանի բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ կը գտնուին կոչեցեալ, գաղափարապաշտ, ազգային գիտակցութիւնով թաթխուած երիտասարդներ, բայց զուրկ ըլլալով նիւթական միջոցներէ՝ չեն կրնար համալսարանական կրթութեան հետեւիլ եւ կրթական ասպարէզի նուիրուելու իրենց փափաքը իրականացնել: Հետեւաբար, այս տեսակէտով կը դառնան ամուլ դեղին:

Տարիներէ ի վեր կրթականի հանդէպ յարատեւող այս անհաւատալի անտարբերութիւնը այնքան աղաղակող է, որ հազարաւոր «ինչու»ներով կարելի է ահազանգ հնչեցնել...:

ԵԼԻԶ ԱՅՎԱԶԵԱՆ
(Պոլսոյ Կեդրոնական Լիսէի նախկին Տեսչուհի)

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑՆԵՐԸ ՕԹԵԼԼՕ - ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ա.

Վահրամ Փափազեան սիրած է Շէյքըսփիրն եւ, յատկապէս, անոր Օթէլլօն: Անոր վերաբերեալ առաջին վկայութիւնը կը գտնենք 1905ին: Այս այն բախտորոշ պահն է նաեւ, երբ առաջին անգամ Փափազեան կը թողու իր ծննդավայրը Կ. Պոլիս՝ հայրենական յարկն ու ծնողքներու գուրգուրանքը, կը մեկնի Ադրիականի թագուհի Վենետիկ, ուսանելու Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը:

«Վահրամ Փափազեան 1905–1908 թուականին, կը գրէ Վ. Բիւրատ, Վենետիկ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի մէջ բարձրագոյն ուսմանց կը հետեւի, բայց չի լրացներ Լեկէոնական ընթացքը: Հոն վարժարանի բեմին վրայ բացայայտ ցոյց կուտայ իր դերասանի անվիճելի տաղանդը: Այդ օրերէն սկսեալ՝ Շէյքսփիրի թատերախաղերուն միայն կարեւորութիւն կուտար: «Համլէտ»ի, «Օթէլլոյի Մոռոյի» նմանող տիպար մը տեսնելուն՝ ժամերով կը դիտէր, եւ վերջը վարժարանին մէջ կը փորձէր անոր միմիքները իւրացնել»:

Յիշեալ վարժարանը, որ մեր ազգային մշակոյթին տուած է արուեստի եւ գրականութեան մեծ դէմքեր, ի տարբերութիւն հայկական միւս վարժարաններու, ամէնէն աւելի մօտէն զբաղած է, որ իր ուսանողները հաղորդակից դառնան թատերական արուեստին, թատերագրութեան եւ բանաստեղծութեան տեսութեան:

Թատրոնը Մխիթարեան Միաբանութեան մօտ, հարկաւ, պիտի ունենար իր կրօնաբարոյական սկզբունքը: Անոր հաստատումը կը տեսնենք «Մաքաբէթ»ի 1867ի բեմադրութեան մէջ, ուրկէ դուրս հանուած էին կնոջական տիպարները: Ուսանողները պէտք է վարժուէին խստակեաց կեանքի՝ իրենցմէ հեռու վանելով աշխարհիկ կեանքի հրապոյրները: Եւ Վ. Փափազեան, բնական է, բացառութիւն պէտք չէ կազմեր, հակառակ այն իրողութեան, որ հոգեւոր հայրերն ու աշխարհիկ դասատուները գիտէին, թէ ինչո՞ւ ան Վենետիկ եկած է: Մնաց որ իրենց կարգին անոնք ունէին այն համոզումը, թէ Վահրամ աշխարհ եկած է ծառայելու Մելպոմենային:

Եւ եղաւ այն, ինչ որ պիտի ըլլար. ի սէր թատրոնի Փափազեան պարտազանց գտնուեցաւ գնաց նայելու Գալապրեզի «Համլէտ»ը և վերադարձին վարժարանին դուռը փակ գտաւ:

Եւ յանդուգն պատանին խորտակեց վարժարանի խստաբարոյ տնօրէնին կարգ ու կանոնը եւ ինքզինք նետեց Վենետիկի Քարլօ Կոլտոնիի թատերասրահին վերնայարկը, առանց դոյզն մտահոգութեան, թէ ի՛նչ պատիժ կը սպասէ իրեն: Ներկայացման ընդմիջումին, չանսալով հրակիչին, կը ներկայանայ Գալապրէզի եւ կ'արտասանէ Ֆրանսուա Գոպէի «Օրհնութիւնը»: Վարպետին պատգամը կ'ըլլայ՝ «Մեծ է հաւատքդ՝ կը յաջողիս... մեծ դերասան մը ըլլալու բոլոր կիրքերն ունիս. ծամածռութիւններդ հրաշալի են եւ ձեւերդ բոլորովին ռոմանթիկ, արտասանութեանդ կերպն ալ կատարելապէս ինքնուրոյն է եւ գեղեցիկ: Քիչերու տրուած յատկութիւն մըն ալ ունիս, այն է՝ իւրաքանչիւր փերսոնաժին տարբեր մարդ ըլլալ»:

Մինչ այդ վարժարանի ուսումնական Խորհուրդը յատուկ որոշում մը կուտայ. վարժարանի տեսուչն է, որ ապագայ դերասանին կը հաղորդէ այդ որոշումը. «Վահրամ, բազմաթիւ բարեմասնութիւններով օժտուած ըլլալով հանդերձ, եղած ես, ես եւ կ'ըլլաս Թանկալին ոսկեթել

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Եկաւ Մամօն, ճաշի դոյլը դրեց պատուհանի զօղը. վերցրեց Լիւդմիլայի ձեռքից Աշոտ դայու տուած ճաշամանը, ցուցամատի կռճով տկտկացրեց, ինչ որ բան քրթմնջաց քթի տակ եւ բեխերի վրայ, արագ մտաւ չորանոց եւ դուրս եկաւ մի ուրիշ, կամ գուցէ նոյն ամանը ձեռքին, մաքուր ջրով լուաց, հոտ քաշեց եւ պարզեց ամանը Լիւդմիլային:

Նստեցինք ճաշի, որի ընթացքում Մամօն չարունակ հայհոյեց խոհարարին, որը, Մամոյի ասելով՝ հրաժարւում էր Լիւդմիլայի բաժին ճաշը տալուց, առարկելով որ տեղեկանք չկայ: Մամօն սարսափելի բարկացել է, առանց վախենալու խոհարարին «դուռակ» է անուանել եւ վերցնելով բրիգադների ցուցակը՝ գրել է բրուտանոցի բաժանմունքը, որի դիմաց ջնջուած 3ի փոխարէն գրուած է եղել՝ 4...

— Ապուշ, չե՞ս տեսնում, ահա՛ չորս է: Մամոյի ասելով...

Աշոտ դային լսում էր ու քթի տակ ներողամիտ ժպտում: Պարզ էր, որ Մամօն հնարում էր, Մամօն աւելի շուտ Ալլահին կարող էր «դուռակ» անուանել, քան խոհարարին, այս ամէնը հնարում էր նա Լիւդմիլայի սիրտը շահելու համար եւ չէր կարելի ասել, որ Մամոյի ջանքերը զուր էին. Գերմանուհու աչքերը փայլում էին երախտագիտական փայլով:

Մի ուրիշ բան էլ պատահեց. մենք ճաշի նստեցինք մեր տոպրակներից հանելով ճաշի համար խնայուած հացի կտորները: Լիւդմիլան ստիպուած եղաւ խոստովանել.

— Ես իմ բաժին հացը մի անգամից ուտում եմ... չեմ կարող պահել... չի լինում...

— Այդ լաւ չէ, — ասաց Աշոտ դային, — հացի բաժինն ստանալիս, պէտք է բաժանել երեք հաւասար մասերի...

— Չեմ կարող, — տրտնջաց կինը:

Ու պատահեց հրաշքը, Մամօն իր բաժին հացից կտրեց մի կտոր եւ պարզեց Գերմանուհուն: Մամօ՛ն...

×

3.

Օրեր, բրուտանոցում նոյնպէս զգայուող կարճատեւ գարնան օրեր: Արեւը չի թափանցում այստեղ, բայց ոչ խոր ձորի վրայ բացուող պատուհանների պըղտոր ապակիների միջից կարելի է տեսնել արեւի լոյսով լցուած ձորը, որի միջով ոլորւում է հանդարտ մի գետակ: Այստեղից մենք, ես եւ Մամօն թիթեղէ դոյլերով ջուր ենք կրում բրուտանոցի կարիքների համար: Ինձ համար մեծ վայելք է տարուայ այս եղանակին, այսինքն Մայիսի երկրորդ կէսից մինչեւ Յունիսի առաջին կէսը կաւը պատրաստելուց յետոյ վերցնել իմ կերզէ ոտնամաններն ու զուլպաները, բոպիկ ոտներով իջնել ձորը, նստել գետափին կանաչների վրայ եւ լուալ ոտներս: Մի ամսից աւելի չէր տեւում երանական այս շրջանը, որովհետեւ Յունիսի երկրորդ կէսից գործարար բակը փակւում էր եւ նրա բոլոր բաժանմունքների արհեստաւորներն անխտիր քշւում էին դաշտային աշխատանքներին մինչեւ ուշ աշուն, այսինքն բերքահաւաքի եւ Սեպտեմբերի վերջը, որից յետոյ փչում էին ձմեռային ձիւնախառն հողմունք:

Սկզբի օրերին, հսկիչ աշտարակի վրայ կանգնած զինուած պահակները անհանգստացան տեսնելով ինձ գետափին, բոպիկ ոտներով: Մի երկու անգամ մինչեւ անգամ իմ ականջին հասաւ նրանց սուլոցը, սակայն ըստ երեւոյթին նրանք նկատեցին, որ ես փախչելու ոչ մի մտադրութիւն չունեմ եւ զբաղուած եմ խաղաղ, անվտանգ գործով: Ու ինձ հանգիստ թողին:

Ես նստում էի գետափին տասից տասնըհինգ րոպէ եւ օրհնում էի աշխարհի ըստեղծումն ու իմ ծնունդը: Մոռացած բոլոր դառնութիւններն ու իմ թշուառ վիճակը՝ ես վերանում էի հոգով, սաւառնում գործարար բակից հեռու եւ զինուած պահակների մտքով անգամ չէր կարող անցնել, որ ես իմ ողջ էութեամբ գըտնւում եմ դուրս, անսահման դուրս նրանց հսկիչ կէտերից: Ես մտքով թռչում էի դէպի իմ մանկութիւնը, յիշում Հայոց ձորը, Խոշաբա գետը... Յետոյ փոխւում էր պատկերը, ես՝ արդէն երիտասարդ Հրազդանի ափերին, Հրազդանի ձորում, Երեւանում: Իմ ծննդավայրի գետերի կարօտը ես Հրազդանից էի առնում, Վանի կարօտը Երեւանից եւ այդ էլ նրանց շատ թուաց:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(Շար. – 3)

…բենզ մը, որու վրայ անյայտ ձեռքեր …մեանի անջնջելի հետքեր ձգած են… Ուսումնական Խորհուրդը, հակառակ իր …ջանքերուն, չկրցաւ մաքրել Թանկագին …բենքին վրայէն այդ չարաբաստիկ մե…հետքերը… Ուսումնական Խոր…հուրդի որոշումով գալ տարուան գարնան …կերթաս Միլանոյի գեղարուեստից ա…կադեմիան՝ չորս տարուան դասընթացքի …մը հետեւելու համար: Վերոյիշեալ որո…շումը այսօր իսկ կը հաղորդուի ծնող…քիդ, որ ի Բիւզանդիոն… շնորհակալ ե…ղիր եւ հեռացիր»:

Փափազեան մինչեւ Միլանօ երթալը Գալապերէնցի խումբին մաս կը կազմէ, ուր …դերեր ստանձնելով, ուշի ուշով կը հե…տեւի վարպետին ցուցմունքներուն, ինչ…պէս նաեւ խումբի կարեւոր դերասաննե…րու խաղերուն: Միւս կողմէ նկատուելով Մուրատ-Ռափայէլեանի սան, ան կը …շարունակէ հետեւիլ հայերէնի դասերուն, …վարժարանի հայկական Հայր Բասկանդիլեա…նի մօտ, որ ուսուցիչն է եղած նաեւ Դ. Վարուժանի:

Նոյնը, Գալապերէնց յարմար կը գտնէ, որ երիտասարդ դերասանը Փարիզ եր…թայ՝ արուեստներու մայրաքաղաքը: Ձեռքի տակ ունենալով յանձնարարական…ներ՝ Փափազեան կը մեկնի Փարիզ, ուր …ան կ'ուսումնասիրէ Ֆրանսական թատ…րոնը, մօտէն կը ծանօթանայ Ֆրանսա…կան բեմի աշխարհահռչակ վարպետներու …խաղին, որ, անշուշտ, բարերար ազդե…ցութիւն կ'ունենայ անոր մտահորիզոնը …լայնցնելու, նաեւ անոր Ֆրանսերէնը հա…րստացնելու գործին մէջ:

Փարիզի մէջ Փափազեան կը ծանօթա…նայ Շիրվանզադէի եւ Յովհ. Աբէլեանի հետ: Առաջինին խորհուրդով եւ երկ…րորդին հրաւէրով ան կը մեկնի Պաքու եւ շրջան մը կը մասնակցի Աբէլեանի ղե…կավարութեամբ Կուլտուրական Միու…թեան Թատերախումբի ներկայացումնե…րուն՝ «Բարդի» մականունով:

Պաքուի յիշեալ խաղաշրջանի (1907) մասին Փափազեան գրած է. «Մի քանի փոքր դերերով բեմ դուրս եկայ, առանց որեւէ հոգեկան բաւարարութիւն ստա…նալու: Կեանքի միօրինակութիւնը սկսեց ծանրանալ ինձ վրայ եւ անիմաստ ձանձ…րոյթը ստիպեց ինձ շտապ հեռանալ: Զգում էի, որ պէտք էր անյապաղ վերա…դառնալ Եւրոպա, աւարտել ուսումը, կատարելագործուել, խաղալ մի որոշ ժա…մանակ եւ յետոյ գալ Կովկաս, ուր նա…յում էին ինձ վրայ, որպէս մի երեխայի»:

Կը մօտենայ գարնան շունչը, եւ Փա…փազեան կը վերադառնայ Իտալիա: Եւ, ինչպէս պայմանաւորուած էր, կ'երթայ Միլանօ յաճախելու գեղարուեստից ակա…դեմիան: Ան միաժամանակ կը դառնայ …էրմէթէ Նովելլօ խումբի անդամ եւ Ռոս…սիկոյի մակարդակի դերեր կը ստանձնէ …քափիրեան ներկայացումներուն մէջ:

1908ին ան կը վերադառնայ իր ծննդա…վայրը Պոլիս:

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՅՈՎՍԷՓ ՎԱՆՓՈՒՇԻ (ԱՐԾՐՈՒՆԻ)

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

—○—

ՊԵՐԼԻՆ (Յառաջ).— Նոյեմբեր 2ին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան կատարուեցաւ յուղարկաւորութիւնը սիրուած ազգային գործիչ Վանփուշի, որ վախճանած էր սրտի շնչահեղձութեան հետեւանքով 24 Հոկտեմբերին, Պերլինի հիւանդանոցին մէջ: Վիլմերստորֆ քաղաքամասի գիակլիզման շէնքին կից սրահը զետեղուած էր հանգուցեալին դագաղը, որ զարդարուած էր ծաղիկներով եւ պսակներով եւ ծածկուած կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն եռագոյնով:

Եկեղեցական արարողութիւնը կատարեց տեղւոյն աւետարանական քարոզիչ տիկինը, որ գեղեցիկ քարոզով մը վեր հանեց հանգուցեալին հայ ազգային գոհարերող ոգին, չմոռնալով յիշել Հայութեան տառապալից վիճակը Ա. Աշխարհամարտի ընթացքին:

Դամբանականներ խօսեցան Գաղութային Միութեան վարչութեան կողմէ՝ Տոքթ. Պ. Ֆրունճեան եւ Հ. Յ. Դ.ի կողմէ՝ Պր. Հ. Պետրոսեան:

Տոկտ. Ֆրունճեան ընդգծեց Վանփուշի ազգասիրական գործակցութիւնը Պերլինի գաղութին կեանքին մէջ երեսնական թուականներէն մինչեւ իր մահը: Անիկա միշտ ներկայ եղած է ամէն ազգային հաւաքոյթի եւ իր աւուր պատշաճի խօսքը ըրած ազգապահպանման գործին համար: Յորդորած է երիտասարդութիւնը նախապատերազմեան «Հայ Երիտասարդ» Միութեան մէջ գաղափարական շեշտ դնելու իրենց գործունէութեան եւ զօրավիգ կանգնած է այս Միութեան: Նոյնը ըրած է նորոգ կազմուած «Հայ Երիտասարդական Միութեան» ակումբին մէջ, ամէն առիթ օգտագործելով: Տոքթ. Ֆրունճեան գաղութին կողմէ մխիթարական խօսք ուղղեց Վանփուշի այրիին եւ ըսաւ, որ թող պարտականութիւն ըլլայ մեզի գաղութիս մէջ աշխուժացնել ազգային կեանքը եւ փոխադարձ սէրը՝ ինչպէս կը քարոզէր հանգուցեալը: Խորունկ վշտով կը բաժնուինք ամէնուս սիրելի Վանփուշի հոգեղէն գոյութենէն, բայց հաւատք ունինք անոր ցանած ազգասիրական սերմը պիտի ուռճանայ մեր երիտասարդութեան մէջ եւ շատեր, իր պատգամ պիտի յիշեն անոր անունը: Այն ատեն պիտի թեւածի անոր հոգին մեր շուրջը, որովհետեւ անոր ջանքերը ապարդիւն եղած պիտի չըլլան: Տոքթ. Ֆրունճեան վերջացուց Պ. Դուրեանի բանաստեղծութեան վերջին տունով.

«Իսկ անմշան եթէ մնայ
Երկրի մէկ խորշն հողակոյտն իմ,

ԱՂԷՏԻ ՄԸ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

—0—

Իզմիրի եւ շրջաններու եղեռնի յիսնամեակին առթիւ Զմիւռնիոյ Հայրենակցական Միութիւնը յիշատակի օր մը յայտարարած էր Հոկտեմբեր 29ի Կիրակի օրը:

Առաւօտուն Փարիզէն եւ արուարձաններէն եկած հայրենակիցներ լեցուցած էին Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին: Հոգեհանգստի արարողութենէն ետք կաթողիկոսական պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան քարոզով մը բացատրեց օրուան նշանակութիւնը:

Պատարագէն ետք ուխտաւոր հոգիէ աւելի հայրենակիցներու հոգեճաշ մը տրուեցաւ, ներկայութեամբ Սերովբէ Արք.ի, պատուելի Սիսլեանի եւ Լեւոն վարդապետի:

Ճաշին կը նախագահէր Տիկին Սրբուհի Մատաթ:

Հայրենակցականի նախագահ Հրանդ Սարեան պարզեց օրուան նշանակութիւնը եւ խնդրեց, որ ներկաները վայրկեանի մը յոտնկայս լռութեամբ յարգեն յիշատակը իրենց կորսուած սիրելիներուն:

Խօսք առին պատուելի Սիսլեան, Զ. Խանդալեան, Հ. Գույումճեան: Սերովբէ Արք. կրկին յիշեց մեծ ոճիրի զոհ Իզմիրի Հայութեան բարեմասնութիւնները, պախարակեց բոլոր չարիքներու աղբիւր պատերազմները եւ խաղաղութիւն մաղթեց աշխարհի համար:

Ճաշէն ետք գործադրուեցաւ օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր մը: Երգեցին Տիկիններ Յ. Քիւթնէրեան, Հ. Անմահունի, Լ. Սէթեան, Մ. Հալաճեան, Պ. Պ. Ա. Ֆրանկիւլեան, Ա. Կզեբունի, Վ. Արսլանեան. արտասանեցին Տիկիններ Մ. Ֆերմանեան, Տ. Փափազեան, Մ. Պալեան եւ Յ. Քիւթնէրեան:

Ե. Ա.

Եւ յիշատակս ալ թառամի,
Ո՛հ, այն ատեն ես կը մեռնիմ»:

Պր. Հ. Պետրոսեան իր դամբանականին մէջ տուաւ ապա ընկերոջ կենսագրութիւնը Հայաստանի մէջ զինուորական ծառայութենէն մինչեւ իր աքսորականի կեանքը եւ ի վերջոյ Պերլին հաստատուիլը, ուր զարծեց նաեւ ազգային գետնի վրայ՝ մինչեւ իր վերջին շունչը, նուիրուած՝ ազգին, հայրենիքին եւ Հ. Յ. Դ. կուսակցութեան:

Գաղութիս դպիրները երգեցին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ շարականները եւ կարգացին Հոգեհանգստեան աղօթքը:

Մինչ մեռելական դագաղը յուշիկ կ'իջնէր նկուղը, տխուր կը հնչէր Կոմիտասի «Տէր ողորմեա»ն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԻՏԱԿԱՆ

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՆԿԱՆՈՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—0—

Այս ամռան եւ աշնան եղանակի անկանոնութիւնները (չափազանց առատ անձրեւներ արեւմտեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի մէջ, երաշտ՝ Խորհ. Միութեան եւրոպական մասին մէջ) գիտնականներու ուշադրութիւնը գրաւեցին, որովհետեւ ան զուգադիպեցաւ արեգակի վրայ տեղի ունեցող բացառիկ « գործունէութեան » մը, այդ ամիսներու ընթացքին: Ֆրանսայի մէջ Յուլիսին 76 տարիէ ի վեր այդքան սաստիկ անձրեւ չէր տեղացած, իսկ Օգոստոս 15ին ջերմաստիճանը իջաւ 16,5ի: Անցեալին, 1913ին, նոյն օրը՝ 17,3 աստիճան արձանագրուած էր: Մոսկուայի շրջանը աւելի քան հարիւր տարիէ ի վեր այս Յուլիս, Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն նման տաք չէր տեսած:

Ի՞նչ է արդեօք այս անկանոնութիւններուն պատճառը: Գիտնականները դանոնք կը վերագրեն զանազան պարագաներու, ինչպէս՝ չորարձակ մասնիկներու դէպի հող վերադարձը (հիւլէական պայթումներէն ետք), մթնոլորտի ապականումը եւ արեգակի « գործունէութեան » ազդեցութիւնը: Այս կէտը մասնաւորապէս ուշագրաւ է, որովհետեւ արեւին վրայ տեղի ունեցող ժայթքումները իրապէս կ'ազդեն երկրագունդին: Հաստատուած է, որ 11 տարին անգամ մը արեւի բիծերը առաւելագոյն ծաւալը կը ստանան ու 5–6 տարի ետք կ'անցնին նուազագոյն շրջանի մը: Այլ խօսքով, մեր արեգակը «փոփոխական աստղ» մըն է տիեզերքի մէջ: Ամէն անգամ որ արեւի մագնիսային դաշտը փոփոխութեան ենթարկուի, ծնունդ կ'առնեն մութ բիծեր անոր լուսաւոր մակերեսին վրայ:

Ստոյգ է, որ այդ ժայթքումներուն մէկ մասը լոյսի արագութեամբ (մէկ երկվայրկեանի մէջ 299.792.5 քիլմ.) կը հասնին երկրագունդ: Զօրաւոր ազդեցութիւն կը գործեն արեւի ուլտրաճառագայթները, որոնք երկրագունդի վերին մթնոլորտին մէջ զօրաւոր իոնիզացում մը յառաջ կը բերեն: 20–30 վայրկեանի ընթացքին 200էն մինչեւ 400 քիլմ. բարձրութեան վրայ գտնուող շատ նօսր մթնոլորտի խաւերը կ'ելեկտրականանան: Այդ ատեն Հեվիսայտի խաւը, որ ելեկտրամագնիսային ալիքներու համար հայելիի դեր կը կատարէ, զանոնք ետ կը ցոլացնէ երկրագունդին վրայ, պատճառ դառնալով լուրջ խանգարումներու:

Գիտնականները ներկայիս համաձայն են, որ մթնոլորտի բարձր նօսրացած խաւերուն մէջ տեղի ունեցող փոփոխութիւնները կ'ազդեն երկրագունդին, սակայն դեռ չէ բացատրուած թէ ի՛նչ ճամբով կը գործեն այդ փոփոխութիւնները:

Գ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

Դ.

Ու սաստիկ անձրեւին տակ, առանց նկատելու որ մինչեւ ոսկորները թրջած էր, կամրջագլուխէն հեռացաւ, այն արահետին մէջ յառաջացաւ, ուրկէ անցած էր առջի գիշեր, ու դաշտավայրին մտաւ: Մէկ քառորդ ժամ չանցած, այն դրան քով հասաւ, ուր նախորդ գիշերը կանգ առած էր, փականքին դրոշմը հանելու համար: Ժաք գրպանէն հանեց երկաթէ այն փոքր գործիքներէն մէկը, զոր ինք դարբնած էր, բանալիին ծակին մէջ մտցուց ու թեթեւօրէն դարձուց:

Դուռը բացուեցաւ: Ժաք հրեց զայն, երկու քայլ յառաջացաւ ու գործարանին բակը գտաւ ինքզինքը: Փոթորիկը իր սաստկութեան գագաթնակէտին հասած էր: Ժաք կարօ նայուածք մը նետեց դռնապանուհիին խցիկին վրայ ու լոյս նըշմարեց ապակիին մէջէն:

— Հոս է, ըսաւ գործաւորը, ցած ձայնով մը ու ակռաներուն մէջէն սուլելով: Ժաննը հիմա կը խնդայ, խորհելով որ հոն փոթորիկին տակ, իրեն կը սպասեմ տխմարի մը պէս: Ա՛հ, այլեւս սէր չէ որ կը ներշնչէ ինծի: Կարծես ատելութիւն կը ներշնչէ ան…:

Ժաք պատերուն երկայնքէն կը յառաջանար, լամբարներու տկարօրէն լուսաւորած շրջանակին մէջ չմտնելու հոգով. մինչեւ Ժաննի բնակարանին մօտ հասաւ: Հովին եւ անձրեւին հանած աղմուկը թոյլ չէր տար որ Ժաքի ոտնաձայնը լսուի: Տաղաւարին մօտ հասնելուն պէս՝ Ժաք ականջ դրաւ: Ձայներու մրմունջ մը հասաւ մինչեւ իր ականջները: Ժաննն իր զաւկին հետ կը խօսէր, բայց Ժաք խօսքերը չէր կրնար զանազանել:

— Ժաննը, դուն չես ուզեր հեռանալ այս տունէն, ըսաւ Ժաք մտովի: Շատ լաւ, դուն պիտի հայթայթես ինծի այն բանը, որուն պէտք ունիմ, այս տունը փճացնելու համար:

Ժաք մինչեւ փականքը յառաջացաւ, ուր առտուն Ժաննը զետեղած էր քարիւղի շիշերը: Հինգ հատ շիշեր կային հոն: Գործաւորը չորս շիշ առաւ ու դէպի ատաղձագործարանը ուղղուեցաւ: Բակ մտաւ ու երկու շիշեր գետին նետեց, նախապէս քարիւղը թափելով դիզուած տաշեղներուն վրայ: Յետոյ, հրդեհիչ հեզուկը պարունակող երկու շիշերը ձեռքը բռնած, հասաւ այն տաղաւարը, ուր կը գտնուէր Պ. Լապրուի աշխատասենեակը, հոն մտաւ, ուսի հարուածով մը խորտակելով դուռը, վստահ ըլլալէ յետոյ թէ պատուհանին ներքին փեղկը գոցուած էր, Ժաք, մոմ մը վառեց:

Շնորհիւ իր մեքենագէտի ճարտարութեան եւ առջի իրիկուան պատրաստած գործիքներուն, Ժաք հինգ վայրկեանի մէջ յաջողեցաւ դրամարկղը բանալ: Դրամարկղը բանալէ յետոյ՝ արկղիկը առաւ, որուն մէջ կը գտնուէին կատարելագործուած մեքենային յատակագծերը: Յետոյ առաւ պանքատոմսերու տրցակները, արկղիկին մէջ դիզեց յատակագծերուն հետ, դրամները դրաւ ոսկիի քանի մը պատառներ, քարիւղի միւս երկու շիշերը պարպեց սեղանակամածին վրայ, սենեակէն դուրս ելաւ, արկղիկը ներքնազգեստին մէջ դրաւ ու ինքնիրեն ըսաւ.

— Նախ կրակի տալու է աշխատանոցները: Յետոյ հոս դառնալու է, արժէքաւոր գոյքերը առնելու եւ մնացեալ գործը աւարտելու համար:

Ժաք խոկոյն ատաղձագործարան գնաց, լուցկի մը վառեց եւ տաշեղներուն մէջ նետեց, որոնք վայրկեանապէս բռնկեցան:

×

Պ. Լապրու կատարելապէս ապահովուելէ յետոյ թէ իր զաւկին առողջական վիճակը լաւ էր, Սէն-Ժէրվէէն մեկնած էր, ճեպընթացը նստելու համար, որ Փարիզի կայարանը պիտի հասնէր իրիկուան ժամը ինը հինգ անցած: Մեկնումէն առաջ չէր ճաշած. ուստի կայարանին մօտ գտնուող ճաշարան մը մտաւ: Սրահէն ներս մտնելով՝ ծանօթներ գտաւ հոն: Երկաթուղիի ճարտարագէտներ, Փոլիթեքնիքի հին ընկերներ հոն կը տեղաւորուէին ճաշելու համար: Խօսակցութիւնը խիկոյն ոգեւորուեցաւ: Ժամանակը շուտ կ'անցնի խօսակցութեան ատեն, առանց զգալի ըլլալու:

Ժամը տասնըմէկուկէսին միայն, Մ. Լապրու իր բարեկամներէն բաժնուեցաւ ու կառք մը փնտռեց, Ալֆորվիլ երթալու համար: Ինչպէս յայտնի է, այդ միջոցին փոթորիկը պայթած էր:

Քաղաքին դռնէն դուրս, ճամբան երկայն էր, ու կառապանները խեռ էին:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

17, rue Bleue Paris 9

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Շաբաթ Նոյ. 18, իրիկուն ժամը 20.30ին

Կը նախագահէ. **ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ**

կենսագրականը կը ներկայացնէ եւ անոր գործերէն ընթերցումներ կ'ընէ

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսին. **ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ** եւ **ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ**

Մուտքը ազատ է

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, ի պատիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի նորընտիր վարչութեան

Տեղի կ'ունենայ 26 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահին մէջ 7 Ռիւ Փափէր

Այս բացառիկ ճաշասեղանին սիրով կը հրաւիրուին Միութեանս անդամ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրներն ու բարեկամները:

Ճաշասեղանին մասնակցութեան տոմսերը ապահովել Բարեգործականի Տիկիններէն եւ Քարտուղարութենէն: Հեռաձայն 54-16-59

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ

« ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ »

Միութիւնը պիտի տայ նաեւ պարանցիկ երեկոյթ մը՝ 18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Քաղաքապետարանի խրախճանքի սրահին մէջ:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

54րդ ցանկ

Պր. Մանուկ Ոսկերիչեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկ. Մ. Թահմիզեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Գալֆայեան, այրի Տիկ. Էլիզ Գարատայեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Մինասեան, Տէր եւ Տիկ. Բ. Ներսէսեան, Տէր եւ Տիկ. Ուզունեան, Տէր եւ Տիկ. Հ. Քէսպաճեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Մաթէոսեան, Պր. Ս. Սաչեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Անթառեան, (Սէնթ Էթիէն) 30ական փր., այրի Տիկ. Մարինոս Թամանեան (Տէսին), Պր. Յովհաննէս Թողտաչեան, այրի Տիկ. Էլէն Տիւտիւմեան, այրի Տիկ. Մառի Քէչիշեան, Պր. Աւետիս Հալվաճեան (Վիէն), Պր. Փասքալ Հիւսնեան (Լա Թուռ տիւ Փէն), Պր. Ժան Խաչերեան, այրի Տիկ. Գոհարիկ Խաչերեան (Վօ-ան-Վըլէն), Պր. Նուպար Սարաֆեան (Փարիզ), Օր. Ֆ. Տիւրկէրեան (Սէնթ Էթիէն) 25ական ֆ.:

Նախկին ցանկի գումար 150.189,38

52րդ ցանկի գումար 580

Ընդհ. գումար 150.769,38

ՎԱԼԱՆՍ — Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ եկեղեցւոյս հիմնադրութեան տարեդարձին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի Կիրակի 19 Նոյ. Վալանսի մատուռներուն եւ եկեղեցւոյս ծառայող հոգեւոր եւ աշխարհական բոլոր ննջեցեալներու հոգւոց համար:

Կը խնդրուի Վալանսի եւ շրջակայից հայ հաւատացեալներէ ներկայ ըլլալ ի յիշատակ բոլոր անոնց, որոնք մեզ յանձնեցին Մեսրոպեանց ու Նարեկացւոց ջահը:

ԹԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

18 Նոյեմբեր, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

CASINO CHARBONNIERES

շքեղ սրահներուն մէջ

Avec JACKY MALLEREY et son ensemble

NOMBREUSES ATTRACTIONS — COTILLONS — AMBIANCE

Réservez vos places à l'avance chez les membres Croix-Bleue de Lyon

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ ՇԱՏ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐՈՎ

Մուտքը 15 փրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ԻԶՄԻՐԻ եւ շրջաններու Հայր. Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Ժան Կուժոն փողոց, թիւ 1, սրճարանը, Շաբաթ 18 Նոյ. ժամը ճիշդ 20ին: Օրակարգ — *Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաները մեծամասնութիւն կը նկատուին:*

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տօնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԵՐԵԿՈՅ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան

Ուրբաթ 17 Նոյ. երեկոյեան ժամը 20.45ին

Օթէլ Մոտէռնի սրահին մէջ

Place de la République — Paris

Կը նախագահէ ԱՍԱՏՈՒՐ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Կը խօսի ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝ Երգիծանքը եւ Ծիծաղը հայ գրականութեան մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին Թէաթր Մունիսիփալի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ

Վալանսի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի Փիէր Վոլֆի

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

(4 արար)

Փարիզէն «ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ» խումբի կողմէ

Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Փութացէք ապահովել ձեր տոմսերը

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիբիի Հանգստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

(Կնիք)

DÉCOMURSOL

DIRECTEUR HAYRABEDIAN

78, Rue des Rosiers
93400 ST. OUEN
Tél. 254-17-89

Peinture — Décoration — Papiers peints — Tentures — Style — Plastique sols et murs

Արագ սպասարկութիւն

Մատչելի գիներ:

Աշխատանք կը տանձնէ ամէն կողմէ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

OLYMPIA

BOULEVARD DES CAPUCINES

mardi 14 novembre à 21 heures

Au profit du Collège Arménien de France
SAMUEL-MOORAT

GALA EXCEPTIONNEL DE
CHARLES AZNAVOUR
A L'OLYMPIA

EN TOUTE AVANT-PREMIÈRE AZNAVOUR A TENU A DONNER CE GALA UNIQUE
EN L'HONNEUR DE LA COLONIE ARMÉNIENNE AU PROFIT DU COLLÈGE ARMENIEN

Ստանալու համար դիմել Collège Arménien 26, rue Troyon, Sèvres 92310 Tél 027.18.28 - Café Philippe place Carnot, Alfortville 94
Mariées de Rêve 92-94, rue de Cléry, 75002 Tél 231.62.06-508.51.56 - Aux Diamantaires 60, rue Lafayette, 75009

Գին, 500, 300, 250, 150, 100, 50
ՏՈՄՍ ՉԻ ԾԱԽՈՒԻՐ ՕԼԻՄՓԻԱՅԻ ՄՕՏ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 15 NOVEMBRE 1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 — C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 192[illegible] R. C. Seine 57 A 2731

Le Numéro 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 60 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.564
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.564

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱԹՈՌԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Բ. Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովներու Տեղեկագիրները

—o—

Ազգ. Ընդհանուր Ժողովը լսած է Կրօնական Ժողովի 1968–1972 քառամեայ գործունէութեան Տեղեկագիրը, որուն համաձայն՝

Կիլիկեան Թեմերուն մէջ կը գործեն 60 կիրակնօրեայ դպրոցներ, 600 ուսուցիչ-ուսուցչուհիներով եւ 8–10.000 երկսեռ աշակերտներով: Այս դպրոցներուն ուսուցիչ պատրաստելու համար կազմակերպուած է երկու տարուան վրայ երկարող յատուկ դասընթացքներ: Հրատարակուած են 11 դասագրքեր, Դրագարկ Տարեգիրքը, պատրաստութեան մէջ կիրակնօրեայ դպրոցներու 40ամեայ պատմութիւնը (1929–1969):

Ամերիկայի Թեմի Կիրակնօրեայ դպրոցներուն համար պատրաստուած են անգլերէն լեզուով շարք մը դասագրքեր: Բերիոյ Թեմին մէջ հրատարակուած են կրօնական դաստիարակութեան նուիրուած տասը հատորներ, որոնք ուսումնական ընթացիկ տարեշրջանին պիտի առնուին սուրիահայ ազգային վարժարաններուն մէջ:

Տեղեկագիրը կը խօսի նաեւ Խորէն Ա.ի 1969ին Ամերիկա կատարած հովուապետական այցելութեան մասին: Այս առթիւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը սերտ յարաբերութեան մէջ մտած է քրիստոնէական եկեղեցիներու եւ միջեկեղեցական կազմակերպութիւններու հետ,

Վերջին քառամեակին յարաբերութիւններ մշակուած են Արեւելեան դաւանակից քոյր եկեղեցիներու, Արեւելեան ուղղափառ, ինչպէս նաեւ հռոմէական եւ բողոքական եկեղեցիներու հետ: Կաթողիկոսութիւնը գործակցած է նաեւ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի կողմէ կեանքի կոչուած Միջեկեղեցական Օժանդակութեան Յանձնախումբի հետ: Կիլիկեան Աթոռը գործօն անդամ է նաեւ Միջին Արեւելքի Աստուածաբանական Ուսմանց Ընկերակցութեան, որուն Գործադիր Մարմնի նախագահն էր Գարեգին Եպս. Սարգիսեան, 1968–1970: Այս Ընկերակցութեան սեմինարներուն մասնակցած է Կաթողիկոսարանը՝ Դպրեվանքին միջոցաւ:

Կրօնական Ժողովի Տեղեկագրի ընթերցումէն ետք կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցած են եկեղեցւոյ ծիսական բարեկարգման, նոր սերունդի կրօնական դաստիարակութեան, Կիրակնօրեայ վարժարաններու կանոնաւորման, քահանայից դասի պատրաստութեան, վարդապետներու կրօնական եւ մտաւորական մակարդակի բարձրացման եւ այլ հարցերու մասին, առանց սպառիչ եզրակացութեանց յանգելու:

×

Ժողովի 24 Հոկտեմբերի Բ. նիստին մէջ կարդացուած է Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Քաղաքական Ժողովի Տեղեկագիրը, որուն ըստ էութեան քննարկումը տեղի ունեցած է 25 Հոկտ.ի Գ. նիստին: Տեղեկագիրը կ'ընդգրկէր 15 Նոյ. 1968 – 22 Հոկտ. 1972 քառամեայ շրջանը, որու ընթացքին Վարչութիւնը գումարեր է 41 կանոնաւոր եւ 10 խառն նիստեր, մասնակցութեամբ Կրօնական Ժողովին եւ Ազգ. Ընդհ. Ժողովի դիւաններուն: Բոլոր ժողովներուն մասնակցեր է Խորէն Ա., որուն առողջութիւնը մտահոգութիւն պատճառած է երկու անգամ, 1969 Մայիս 1ին Պոսթընի եւ 1971 Ապրիլ–Մայիսին Անթիլիասի մէջ:

Վարչութեան յարաբերութիւնները Թեմերու հետ եղած են «բնականոն եւ կանոնաւոր, փոխադարձ յարգանքի եւ հասկացողութեան մթնոլորտի մէջ»: Պահած են կանոնաւոր թղթակցութիւն: Խորհրդակցութիւն ունեցած են Կաթողիկոսարան այցելող պաշտօնական անձանց, զանազան պատուիրակութեանց եւ Թեմակալ Առաջնորդներու հետ: Քննած են բազմաթիւ խնդիրներ:

Դամասկոսի Թեմը ցարդ կը մնայ թափուր: Կաթողիկոսը 22 Մարտ 1971ին յատուկ պատուիրակութեամբ շնորհաւորական պաշտօնական այցելութիւն տուած է Սուրիոյ Հանրապետութեան նորընտիր նախագահ Զօր. Հաֆէզ էլ–Ասատին: Հալէպի Թեմին Գաւառական Ժողովի ընտրութիւնները կատարուած են 1969ին: Առաջնորդ ընտրուած է Տաթեւ Վրդ. Սարգիսեան: 1967ին Պետութեան կրթական քաղաքականութիւնը որդեգրուած ըլլալով, բաց են Թեմին ազգ. վարժարանները, ուր կը գործադրուի պետական լրիւ ծրագիրը եւ կը դասաւանդուին հայ լեզուն ու կրօնքը: Շրջանին մէջ հետզհետէ կը նուազի Հայութեան թիւը եւ կը բազմապատկուին դպրոցներ բանալու դժուարութիւնները: «Լուրջ եւ մտահոգիչ հարց է նոյնպէս հայերէն լեզուի պատրաստուած ուսուցիչներու նուազումը, որ գլխաւոր պատճառներէն մէկը կը թուի ըլլալ հայ լեզուի ուսուցման մակարդակի անկումին»:

Ազգ. Ընդհ. Ժողովը 26 Հոկտ.ի իր փակման նիստին մէջ վաւերացուցած է կարգ մը փոփոխութիւններ Ամերիկահայ Թեմին համար: Այսպէս՝ Առաջնորդի պաշտօնավարութեան շրջանը կը սահմանափակուի չորս տարիով: Քալիֆորնիոյ շրջանը կը դառնայ առանձին Թեմ:

Ժողովը միաձայնութեամբ վաւերացուցած է իգական սեռին քուէ տալու եւ ստանալու սահմանադրական իրաւունքը եւ առ այդ իր որոշումը յղած նորընտիր Կեդր. Վարչութեան:

Ժողովը քուէարկած է բանաձեւ մը, որով ջերմապէս գնահատելի կը գտնէ Ազգային Կեդր. Վարչութեան քառամեայ գործունէութիւնը:

Բանաձեւը մասնաւորաբար կը շեշտէ, որ Կեդր. Վարչութիւնը «հետեւողական եւ ուշադիր կերպով շարունակած է իր ճիգերը, բնականոն եւ փոխադարձ յարգանքի եւ վստահութեան մթնոլորտ մը ստեղծելու համար Ս. Էջմիածնի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ զոյգ Աթոռներուն միջեւ»: Բարւոք յարաբերութիւններ ունեցած է Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ Պատրիարքութեանց, Թեմերու եւ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան հետ: Տեւապէս իր ուշադրութեան եւ հոգածութեան առարկայ դարձուցած է Ազգ. Բուժարանը, Ճիպէյլի «Թռչնոց Բոյն»ը, Հայ Կոյրերուն եւ Խուլ–Համրերու հաստատութիւնը եւ Սիրան Աստարճեան գրական մրցանակը: Սիրալիր յարաբերութիւններ պահած է Ճինիշեան Հաստատութեան, Ֆանարի Ժողովրդ. Բնակարաններու, Հայկ. Ծերանոցի եւ Օր. Լէյլա Գարակէօզեանի եւ իր գլխաւորած Հաուըրտ Գարակէօզեան Հիմնարկութեան հետ:

Ժողովը գնահատանքի բանաձեւ քուէարկած է նաեւ Կրօնական Ժողովին համար:

Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ անդամ ընտրուած են՝ ձեռնամբարձ քուէարկութեամբ՝

Տաճատ Արք. Ուրֆալեան, Արտաւազդ Եպս. Թրթռեան, Արսէն Ծ. Վ. Աւետիքեան, Տաթեւ Ծ. Վ. Սարգիսեան, Կորիւն Վրդ. Գոճապապեան, Եփրեմ Վրդ. Թապագեան եւ Զարեհ Վրդ. Ազնաւորեան:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ անդամ ընտրուած են՝

Վարդգէս Շամլեան, Տր. Մելքոն Էպլիղաթեան, Գրիգոր Պզտիկեան, Գէորգ Զաթալպաշեան, Հրաչ Թուրիկեան, Տր. Վահէ Բիւզանդեան եւ Գառնիկ Բանեան:

Խորէն Կաթողիկոսի եզրափակիչ խօսքով փակուած է Ազգային Ընդհ. Ժողովը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Ինտոնեզիայի նախագահը Փարիզ ժամանեց: Ինչպէս գրած էինք երէկ, նախագահ Սուհարթօ պաշտօնական այցելութիւն մըն է զոր կու տայ:

Զօր. Սուհարթօ իր կնոջ հետ 101 թնդանօթի հարուածներով դիմաւորուեցաւ Օրլիի մէջ, ուր ընդունելութեան կը սպասէր Ֆրանսայի Նախագահը: Օդը անպատեհ ըլլալով թռանով չէ որ պաշտօնական հիւրերը տեղափոխուեցան Էլիզէ, այլ՝ ինքնաշարժի թափօրով:

Նուէրներու փոխանակումէ ետք Ժ. Փոմփիտու բարի գալուստ մաղթեց Ինտոնեզիոյ նախագահին ընդգծելով, որ Սուհարթօ «խաղաղութեան եւ համագործակցութեան» քաղաքականութիւն մը կը վարէ արտաքին ճակատի վրայ:

Զօր. Սուհարթօ հաւաստացած է, որ Ֆրանսա կ'ըմբռնէ թէ ի՛նչ կարեւոր դեր ունի կատարելիք ոչ միայն Եւրոպայի, այլ նաեւ անոր սահմաններէն դուրս: Այս է պատճառը, նկատել տուաւ ան, որ Ինտոնեզիա իր աչքը Ֆրանսայի կը յառէ, որպէսզի օժանդակութիւն ստանայ անկէ երկիրը վերաշինելու իր ճիգին մէջ:

Ինտոնեզիոյ նախագահը Կրան–Թրիանոնի մէջ ճաշելէ ետք ներկայ եղաւ բեմական ներկայացման մը Լուի ԺԵ. Թատրոնի մէջ:

Զօր. Սուհարթօ Երեքշաբթի օր կ'այցելէր Սաքլէի հիւլէական կեդրոնը եւ ծաղկեպսակ մը կը զետեղէր Անծանօթ Զինուորի դամբանին վրայ:

Փարիզի Քաղաքապետարանի ընդունելութեան ներկայ չգտնուեցան Քաղաքապետական Խորհուրդի համայնավար եւ ընկերվարական անդամները: Միացեալ հաղորդագրութեամբ մը անոնք դիտել տուին, թէ իրենք չեն կրնար մոռնալ 1965 Հոկտեմբերի իրադարձութիւնները, երբ Սուհարթօ իշխանութեան գլուխ եկաւ «արեան ճապաղիքի» մէջ: «Աւելի քան հինգ հարիւր հազար հոգի՝ համայնավար, ընկերվարական, յառաջդիմական, հայրենասէր եւ պարզ քաղաքացիներ մեռան այդ օրերուն»: –

Քաղաքական շրջանակները Զօր. Սուհարթոյի Փարիզ այցելութեան առթիւ նկատել կու տան, թէ ոչ մէկ տարակարծութիւն գոյութիւն ունի Փարիզի եւ Ճաքարթայի (Ինտոնեզիոյ մայրաքաղաքը) միջեւ: Այս վերջինը ոչ մէկ զինուորական ուխտի մաս կը կազմէ եւ թէեւ տնտեսական դետնի վրայ կը կրէ Մ. Նահանգներու եւ Ճափոնի ազդեցութիւնը, սակայն ան կը ձգտի հաւասարակշռութիւն մը ստեղծել օտար երկիրներու տնտեսական օժանդակութիւնն ալ ստանալով: Խորհ. Միութիւնն ու Արեւելեան Եւրոպայի երկիրները բաւականաչափ կ'օգնեն անոր, հակառակ այն իրողութեան, որ 1965ին հարիւր հազարաւոր համայնավարներ սպաննուեցան եւ հալածուեցան ներկայ զինուորական իշխանութեան կողմէ: Տասնեակ հազարաւոր համայնավարներ դեռ բանտերը կը մնան:

Ֆրանսայի տնտեսական օժանդակութիւնը սահմանափակուած է Պոռնէոյի իւրանիոմի եւ քարիւղի հանքերու շահագործման մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ հինգ հազար հոգի առանց միջադէպի ցոյց կատարեցին՝ բողոքելու համար «ոստիկանութեան բռնութեան» դէմ: Գրած էինք երէկ, թէ ապահովութեան ուժերը միջադէպ մը ունեցած էին գործադուլ ընող բանուորներու հետ, որու ընթացքին երկու երիտասարդ սպաննուած էր: Կառավարութիւնը արտօնած էր առջի օրուան ցոյցը: Այս առթիւ ընդհանուր գործադուլի շարժում մը ծայր տուաւ ոչ միայն մայրաքաղաքին եւ երկրին երկու կարեւոր քաղաքներուն (Սայտա եւ Տրիպոլիս), այլեւ տասնեակ մը գիւղերու մէջ: Լիբանանեան մամուլը ընդհանուր ձեւով կը քննադատէ ապահովութեան ուժերը՝ զանոնք նկատելով պատասխանատու ստեղծուած կացութեան: — Լիբանան Մերձաւոր Արեւելքի առաջին երկիրն է, որ հեռաձայնի ուղղակի կապ ունեցաւ Եւրոպայի հետ:

ԳԱՀԻՐԷԻ արուարձաններէն մէկուն մէջ ղպտի եկեղեցի մը հրոյ ճարակ դարձած է: Կրօնական շրջանակները կը պահանջեն կառավարութենէն, որ պատասխանատուները գտնուին: Քարոզի մը մէջ ղպտի հոգեւորական մը յայտարարած է հաւատացեալներուն, թէ եկեղեցին հրդեհողը ոչ քրիստոնեայ եւ ոչ ալ մահմետական մըն է, այլ՝ «գրգռիչ տարրեր» են, որ հրդեհած են զայն: Շենուտա պատրիարքը, որ հոգեւոր պետն է 22 միլիոն ղպտի եւ եթովպացի քրիստոնեաներու, Յուլիս 23ին կոչ ուղղած էր Ղպտիներուն եւ Մահմետականներուն, որպէսզի «միանան եւ արգելք հանդիսանան քանդիչ մոլեռանդութեան»: Ազհարի շէյխն ալ նոյնիմաստ կոչ մը ըրած էր իր կարգին: Հակառակ այս կոչերուն՝ Սեպտեմբեր 29ին քանի մը հարիւր մահմետականներ կրակի տալու փորձ մը կատարած էին Տամանհուրի ղպտի եկեղեցիի վրայ:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ երեք անծանօթներ գնդացիրի կրակով սպաննեցին սուրիացի լրագրող մը՝ Քաննու Խոտր: Կ'ենթադրուի թէ ահաբեկիչները, որոնք յաջողած են փախուստ տալ, Արաբ են: Ահաբեկումին պատճառը կը մնայ անծանօթ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կատարելագործուած 60 հրթիռներ յանձնեց Եգիպտոսի: Միեւնոյն ատեն քանի մը հարիւր խորհրդային մասնագէտներ ժամանած են Գահիրէ Եգիպտացիներուն սորվեցնելու համար հրթիռներուն գործածութեան ձեւը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ գիտահետազօտական հիմնարկութեան մը մէջ մեծ քանակութեամբ թմրեցուցիչ գտնուած է ոստիկանութեան կողմէ: Թմրեցուցիչին քանակը մէկ քիլօ էր:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը Պրիւքսէլ ժամանեց, երեք օրուան պաշտօնական այցելութեան համար: Ընդունուեցաւ Պելժիոյ Թագաւորին կողմէ եւ տեսակցեցաւ իր պելժ պաշտօնակցին հետ:

ՈՍԿԻՆԵՐԸ

(Պատմուածք)

Հայնենց անկիւնէն մարդ մը երեւցաւ: Եռեւի բացատանին աղբանոցը եկաւ: Հաւեր կային աղբերուն վրայ: Անդադար կ'երերային: Հողերուն մէջ զարի կը փնտռէին: Մարդը կեցաւ: Ի՞նչ մտածեց, ինչո՞ւ կեցաւ: Եթէ պիտի չերթար ինչո՞ւ եկաւ:

Հիմա ձախին դարձաւ: Հիմա աջը Բարսեղին ցորենի արտն էր ձախը Կիրակոսենց խոտերով պարտէզն էր: Արտին ու պարտէզին միջեւ նեղ անցք մը կ'երկարէր: Թումբ մըն էր: Երեքն ալ, արտը, թումբը, պարտէզը ճամբուն կը յանգէին որ գիւղէն գալով կալերուն տակէն կը դառնար: Մայիս էր: Արտին ցորենի հասկերը, թումբին ու պարտէզին խոտերը աճեր էին, մինչեւ մարդուն ծունկը կը հասնէին: Խոտերը ծաղկեր էին կարմիր, դեղին, մանիշակագոյն ծաղիկներով: Մարդը երկու թեւերովը ճամբայ բացաւ խոտերուն մէջէն: Թումբին կէսին կանգ առաւ: Երկու ծառեր կային պարտէզին մէջ: Պատին փակած էին առնք: Դեղին կեղեւով փշատի մը, գորշ կեղեւով թանթրուենի մըն էին: Երկուքին ճիւղերը իրարու մէջ մտեր էին: Ծիրտ իր հասակաբութեանն էին: Երկուքն ալ ծաղկեր էին, փշատին անհամար մանր դեղին ծաղիկներով, թանթրուենին ափի չափ լայն ճերմակ ծաղիկներով որոնք ծունչերու պէս կը կախուէին ճիւղերէն: Մեղուները պարս եկեր էին մէջտեղին մէջ: Հայնենց մեղուընոցին թանթրուենին ու փշատին կամուրջ կապեր էին: Օդին մէջէն, պարտէզին խոտերուն բարձրէն: Ծաղիկներուն կը թառէին, կը ծծէին, կը բարձրանային, կ'երթային ու նորէն կուգային:

Հիմա յայտնուեցաւ մարդուն ո՛վ ըլլալը հաղուստներէն: Ոսկին էր: Աղվրտէքենց Կարապետին հայրը: Աղվրտերենց երեք, մէկին ալ կինը մեռաւ, Պոլիս գնաց, հոն մնաց, ալ չեկաւ, Ենիկիւղէն պոլսեցի կին մը առաւ պոլսեցի եղաւ, չորս եղբայրներուն տարեցը: Զորսը միասին Իսթանպուլ Բումէլի Հիսարի ծովեզերքը հայրենական փուռ մը ունէին կը մանեցնէին: Պապենական տունը գիւղն էր: Գերդաստանը բազմանդամ էր քանըմէկ հոգի էին: Փոխն ի փոխ եղբայրները կ'երթային կուգային: Ոսկը Զատիկէն շաբաթ մը առաջ Ծաղկազարդի կիրակին Իսթանպուլէն եկաւ: Հայրենիք գալու սիրտ ընելու իր հերթն էր: Ոսկիով էր, ոսկի ունէր, Իսթանպուլէն փարա բերած էր: Ամէնքը գիտէին, կ'ըսէին: Գիւղին տեղական հագուստը չհագաւ: Կապոյտ կտաւէ շալվարը, ապթան, մանուսայէ մինթանը: Տարատ, բաճկոնակ, բաճկոնով էր: Ասոնք իր չափին վրայ դերձակէն կարուած չէին: Հիսարի, Էմիրկեանի պալատները, եալըները փաշաներուն, պալատականներուն ծառայող տղաներէն գնուած էին: Լայն էին իրեն բայց թող ըլլային: Ինք շատ նիհար էր: Գիւղին էրիկ մարդոցը մէջ ամէնէն նիհարն էր: Կզակին ոսկորները մի առ մի կը համրուէին: Ինչո՞ւ այդպէս էր, չէր հասկցուեր: Բայց կը զարմանային այտերուն, ճեռքերուն մորթին կարմրութեանը: Վայրկեանը անգամ մը քիթը վեր քաշելու սովորութիւն մը ունէր, հակառակ որ հարբուխ չէր: Գրեթէ միշտ բերանը կ'երերար, կը ծամէր, թէեւ բան մը չկար բերանը: Ոչ ոքի հետ կը խօսէր: Առաջ ալ խօսող չէր, բայց այս անգամ Իսթանպուլէն գալուն բոլորովին անխօս դարձաւ: Կ'անցնէր փողոցներէն, կինեբուն առաջքէն որոնք դռները նստեր էին իրեն կը նայէին, կամ էրիկ մարդոցը քովէն որոնք ժամուն պարիսպին երկայնքին կամ դպրոցի դուռը կ'ըլլային, բարեւ անգամ չէր ըսեր: Տունը տնեցիներուն կամ կնկանը, տղուն, իր հարսին հետ ալ չէր խօսեր կամ հազիւ բառ մը, երկու բառ կ'ըսէր: Պատճառ մը չկար: Բնաւորութիւնը անանկ էր:

Պարտէզին պատին առջեւը կեցաւ որ փշուտ խոտերով ղոցուած էր: Երկու անգամ, երեք անգամ դարձաւ, նայեցաւ ամէն կողմը: Սպասեց: Յայտնի էր որ մէկէ մը չտեսնուիլը կ'ուզէր: Թող որ ցերեկուան այդ պահուն ո՞վ պիտի ըլլար: Ապահովուեցաւ: Խոտերը հեռացուց պատէն որ բարձր էր, ճերմակ փխրուն բուռքարերով. առանց շաղախի իրարու վրայ շարուած էին: Քար մը քաշեց, յետոյ երկրորդ մը, յետոյ երրորդ մը: Վայրկեաններ անցան: Ի՞նչ ըրաւ, չտեսնուեցաւ: Նորէն քարերը շարեց իրենց տեղը, ետ դարձաւ ինչպէս որ եկաւ, երկու թեւերովը ճամբայ՝ բանալով խոտերուն մէջէն ու Հայնենց տանը անկիւնէն գիւղ մտաւ:

Բերանը բաց մնաց: Աչքեցաւ անդապահ Գալուս պապան որ ամէն օրուան պէս արտերուն նայելով, պտըտելով բլուրին ուերակ մատուռը եկաւ ու Ոսկին ամէն ըրածները տեսաւ:

«Ծօ աս Ոսկը ինչո՞ւ եկաւ, ինչո՞ւ գնաց: Ոսկութիւն մը ըրաւ: Կիրակոսենց պարտէզին պատին հետ ի՞նչ գործ ունէր, բա՞ն մը առաւ, բա՞ն մը դրաւ, ի՞նչ պահեց, չհասկցայ» բացաղանչեց:

Զհամբերեց, վազելով բլուրէն իջաւ: Ամէնէն լայն քայլերովը ինչպէս կ'ընէր երբ աճապարելու ըլլար: Ծեր էր, եօթանասուն տարեկան էր, բայց ամրակազմ, ուժեղ էր, երիտասարդի ձայն ունէր, ամէնէն հեռու արտերը կը հասնէր երբ պոռալու ըլլար:

Ծամբան ելաւ: Բարսեղի արտը թնթելով գիմաց անցաւ, Ոսկին պահած տեղը կեցաւ, ինք որ իր մեծ ձայնովը «հէ՞յ... ձեզի եմ... արտերէն դուրս ելէք... արտերէն մի երթաք» ամէնուն կը պոռար: Բուռքարերը քաշեց: Կեանքին մէջ առաջին անգամն էր որ կ'ընէր այս բանը: Ձեռքերը կը դողային, սիրտը ղըր, ղըր, ղըր, ղըր կը զարնէր: Հապա՞ մէկը վրայ գար յանկարծ ու տեսնէր: Ի՞նչ պատասխան պիտի տար: Անկէ կը վախնար, բայց զարմացաւ: Պատին մէջ բան մը չկար: Պարապ էր: Մոխրագոյն բարակ թերթաքար մը միայն կար, ճիշդ անոնց մէ որ կային Աւաղանին լեռը, գիւղին տղաքը կը բերէին քարետախտակ կ'ընէին, վրան թիւեր, գիրեր կը գրէին: «Սա ալ վերցնեմ» ըսաւ: Վերցուց: Հիմա հասկցաւ Ոսկին ինչո՞ւ գալը ինչո՞ւ երթալը: Պատին մէջը, խորչին յատակը, սեւ անդուսէն կարուած փայլուն տոպրակ մը տեսաւ: Ծօշափեց: Դրամ էին: Մատերուն մէջէն սահեցան կլորպան ու դրամները: «Ոսկին ոսկիներն են: Ոսկը հոս կը պահէ ոսկիները: Եկաւ աչքովը տեսաւ որ տեղն են, մարդու ձեռք դպած չէ, սիրտը հանդարտեցաւ ու գնաց» ըսաւ: Հիմա ի՞նչ պիտի ընէր: Ծուարեցաւ: «Առնեմ տանիմ» մտածեց: «Զգեմ երթամ» մտածեց: «Կը տանիմ, կ'առնեմ կ'երթամ» մտածեց ամէնէն եաքը, ինչո՞ւ բլուրէն իջայ, ինչո՞ւ պատը քակեցի, Ոսկը նորէն Իսթանպուլ կ'երթայ, նորէն կը վառակի»: Շալվարին գրպանը իջեցուց: Գրպանը ծանրացաւ, ուռեցաւ, աղուոր չտեղաւորուեցաւ մէջը: Սիրտը ի՛նչպէս զարկաւ: Հիմա կուրծքէն դուրս պիտի նետուէր թուեցաւ իրեն:

Ալ կենալ չէր ըլլար: Աճապարելու էր: Հեռանալու էր: Թերթաքարը պառկեցուց տեղը, ինչպէս որ դրուած էր: Խորշը ղոցուեցաւ: Պատը որմեց, ինչպէս որ շարուած էին: Զյայտնուելու ասախճանին բերաւ: Բարսեղին արտը թնթեց անցաւ: «Թող քիչ մըն ալ թնթուի» ըսաւ: Ծամբան ելաւ: Եւ գլուխը իրը չէր: Զգիտցաւ ինչպէս մատուռը ելաւ: Ուրիշ ո՞ւր կրնար երթալ այդ վայրկեանին բլուրէն զատ:

Մատուռը ժայռերէ երեք պատ էր: Տանիք չունէր: Դուռ չունէր: Պարապ էր մէջը: Ժամանակաւ բերդ եղեր է կ'ըսէին: Բայց այդ ահաւոր մեծութիւնով ժայռերը ինչպէս բարձրացուցեր էին բլուրին գագաթը, ի՞նչպէս անոնցմով պատնէշներ էին բերդը: Գինձի ծառ մը կար: Մեղուի պէս կարծր տերեւներով էր: Տորոնի կարմիր կէտեր կային տերեւներուն վրայ: Ի՞նչպէս բուսեր էին, ի՞նչպէս կ'ապրէր ժայռերուն մէջ:

Տոպրակը հանեց գրպանէն: Հոս ապահով էր: Մարդ չկար: Աւերակ մատուռը բլուրին գագաթը ո՞վ կ'ըլլայ: Եւ ի՞նչ ընէր գար: Բայց չբացաւ: Նորէն գրպանը կոխեց: «Զէ, գիւղին դիմացը չէր ըլլար: Պէտք էր գիւղը չերեւնայ» մտածեց: Բլուրին ետեւը արոս արտերը իջաւ: Ասոնք ցանուած չէին: Պարապ արտեր էին: Կը հանգչէին, խոտեր բուսեր էին: Խոտերը պիտի քաղուէին, պիտի հերկուէին հերկերը ամառը արեւէն պիտի այրուէին, աշունը պիտի ցանուէին, հետեւեալ տարին բերք պիտի տային: Արտերուն վերջաւորութեանը Կոչենց արտերուն բլուրը գնաց: Անոր հարաւային երեսը: Խաչքարին գառիվարին գլուխը նստաւ:

Տոպրակը պարպեց գետինը: Աւազներուն վրայ: Ամէնքը ոսկի էին: Ոսկիներու շեղջ մը եղաւ առաջքը: Անդուսէ պարապ տոպրակը ի՛նչ աղուոր կը հոտէր: Ծիշդ այդ պահուն, ճիշդ դէմը թռչուն մը իջաւ գետինը: Անընդհատ իրեն նայեցաւ, առաջքի ոսկիներուն նայեցաւ: Մարդու պէս հետաքրքրուեցաւ թէ ի՛նչ կ'ընէր: Գուաղանը ուղղութեան չարժեց չփախաւ: Սեւ էր. ի՛նչպէս սեւ էր: Երկայն կտուցով էր: Ճերմակ փորով սեւ փետուրներով ագռաւներէն չէ որոնք ամէն ժամուն գիւղի երդիքներէն չէին հեռանար: Սեփ-սեւ ագռաւներէն ալ չէր: Անոնք երբեմն կը յայտնուէին, չէին մնար, կ'երթային: Ուրուր ալ չէր: Անոնք երկինքներէն կ'անցնէին, վար չէին իջնար: Ի՞նչ ըրաւ չգնաց: Վախցաւ թռչունին նայուածքէն: Ոսկիները չկրցաւ համրել: Մատները դողացին: Ամբողջ մարմինը դողաց առանց ընդհատելու: Երկու անգամ փորձեց: Երկու անգամին ալ չկրցաւ համրել: «Զեմ համրեր» ըսաւ: Ոսկիները նորէն լեցուց տոպրակը:

Ո՞ւր պիտի պահէր ասոնք: Տունը պահելիք տեղ չունէր: Բակ չունէին, ախոռ չունէին: Կով, եզ, մսուր չունէին: Ոչխարի բակ, գոմ չունէին: Մարագ, թոնրատուն, մառան, ցորենի ամպար, ալիւրի ամպար չունէին: Գետնայարկ մըն էր խորքը օճախով մը: Այնքան մութ որ աչք աչք չէր տեսներ, եթէ դուռը գոցէիր:

Իրենք ալ երեք հոգի էին: Ինք, իրմէ քանի մը տարի փոքր եղբայրը, Պօղոսը, կինը Խուտիկ Մաման: Պօղոսին կինը մեռած էր: Աղջիկ մը ունէր Քեմախի գիւղերէն Մարեկ հարս գացած էր:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

(1 – Շար.)

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑՆԵՐԸ ՕԹԵԼԼՕ - ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1908ի ամառը Վ. Փափազեան իր արձակուրդը կ'անցընէ հայրական յարկի տակ՝ Պոլիս, ուր քսան տարիէ ի վեր արգիլուած էր հայերէն թատրոն ներկայացնել: Ամիս մը եաք կը հռչակուի Սահմանադրութիւնը: Ընդհանուր խանդավառութեան այդ օրերուն լայն ասպարէզ կը բացուի Պոլսոյ հայ թատրոնին համար եւս, որու վարագոյրը բանալու պատիւը կը վայելէ Վ. Փափազեան՝ առաջին անգամ հանդէս գալով Օթէլլոյի դերին մէջ: Կ. Պոլսոյ երկու թաղերու՝ Բերայի եւ

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Ինձ պրկեցին զրանից էլ, մի գիշերում ոճրագործ դարձրին եւ արգելափակեցին հինգ յարկանի տուֆակերտ շէնքի նկուղային յարկի անարեւ ու նեղ խցերից մէկում, որի պատերը հաստ էին, այնքան հաստ, որքան իմ սիրտն էր՝ բարակ: Սարսափելին այն էր, որ բանութեան այդ տունը կառուցուած էր այն դրօսայգու դէմ, որը կոչւում էր ազատութեան երգչի՝ Միքայէլ Նալբանդեանի անունով, ուր եւ պիտի բարձրանար նրա յուշարձանը... Իմ մտքերը կառչեցին այդ յուշարձանից, յետոյ պոկուեցին նրանից եւ ուրիշ ընթացք առացան, ես յիշեցի ինձ ծանօթ քանդակագործներին եւ նկարիչներին: Ի՞նչ են քանդակում նրանք եւ ի՞նչ են նկարում: Բայց ահա գործարար բակի պետը, Վասիլի Բիչկօն ասեց, որ հիմա ներկարարներն աւելի յարգի են քան նկարիչները: Մի՞թէ: Այս աղէտը պարզ է, որ վերաբերում է այն երկրամասերին, որոնք գտնւում են փշալարերից ներս... Իսկ փշալարերից դուրս նկարիչներն են յարգի եւ ներկարարներն անգամ նկարչութեամբ են զբաղւում: Երեւի՛:

Ես լսում եմ թիթեղէ դոյլերի զնգզնգոց եւ առանց յետ նայելու գիտեմ, որ այդ Մամօն է իջնում ձորը երկու ձեռքով բռնած չորս դատարկ դոյլեր: Զոր ու աններդաշնակ այդ զնգզնգոցն ինձ վերադարձնում է իրականութեան զգացողութեանը: Երազը վերջացաւ, մնացին հըրկիչ աշտարակներն իրենց գինուած պահակներով, Մամօն չորս դոյլերով ու ես իմ կերդէ, Արու-Հասանի մաչիկներով:

Մամօն այսօր աշխոյժ է, մի տեսակ ոգեւորուած, անզամ բարի: Նա լցնում է իր երկու դոյլերը, յետոյ իմ երկու դոյլերն, ապա թէ վերցնում է իր երկու դոյլերն ու ծանր, բայց հաստատուն քայլերով բարձրանում է զառիվերով, ի միջի այլոց ասելով.— Ռապօղաց նատր այս—ինքն՝ պէտք է աշխատել, այսինքն՝ բանական է երազել ու դեռ այսինքն՝ վերցրու դոյլերդ, ջուր հասցրու, հարկաւոր է վաղուայ կաւի համար հող պատրաստել, հող կրել:

Դոյլերը կախւում են իմ երկու ձեռքից եւ մենք դանդաղ եւ ոչ այնքան հաստատուն քայլերով բարձրանում ենք դէպի այնտեղ, ուր սէրն է սաւառնում ու մարդկային ստեղծագործական մտքի վսեմ թըռիչքը դէպի բրուտանոց, ուր, այո, Մամօյի սէրն է սաղմնաւորւում եւ ուր նըստած փակ պատուհանի մօտ, քառակուսի տախտակին մի գունդ կաւ ամրացրած՝ քանդակագործուհի Շարթը չարժուն մատներով ինչ-որ ձեւ է տալիս անշունչ կաւին: Յետոյ նա թողնում է իր աշխատանքը եւ շտապ քայլերով դուրս է գալիս բրուտանոցից:

Այդ միջոցին ես եւ Մամօն, ես առջեւից, Մամօն ետեւից, պատգարակը բռնած, թեթեւ քայլերով գնում ենք դէպի բրուտանոցի դէմ դիմաց գտնուող փոքրիկ հողաբլուրը: Արդէն երկրորդ տարին է, ինչ մենք այնտեղ չէկ հող ենք փորում, կրում բրուտանոց եւ լցնում տաշտը կաւ պատրաստելու: Յարմարութեան համար, մենք հողը փորում ենք դէպի խորքը եւ հիմա, հողաբլուրի մեր կողմից չհաղորդուող մասը նման է մի մեծ, իր լայնութեամբ մանաւանդ մեծ՝ խորանի: Մենք վար ենք գնում պատգարակը եւ վերցնում բահը, սկսում փորել եւ խոնաւ, չէկ հողով բեռնաւորել պատգարակը: Մամօն ճարպիկ ոտներով ցատկում է հողաբլրին եւ աչքերով սկսում չափել գործարար բակի լայնքն ու երկայնքը: Նրան ըստ երեւոյթին հետաքրքրում է թէ ո՞ւր գնաց Լիուդմիլան:

— Հիւանդ մտաւ, — ասում է նա կարծես ինձ հանգստացնելու համար եւ վերցնում բահը:

Պատգարակի վրայ կանգնեց հողէ մի փոքրիկ Մասիս ու մենք հիմա տանում ենք այն դէպի բրուտանոց ծանր քայլերով, այս անգամ Մամօն առաջից, իսկ ես՝ ետեւից:

Երբ թուով չորրորդ փոքր Մասիսը գահավիժել էր տաշտում, թեթեւ ու գործնական քայլերով ներս մտաւ Գերմանուհին. նա նստեց պատուհանի մօտ եւ սկըսեց շարունակել ընդհատուած աշխատանքը գործի դնելով ոչ միայն մատներն այլեւ հիւանդից բերած մեծ ու փոքր, հաստ ու բարակ փայտիկներն ու չեղբերը:

Իօնասն իր բարակ ժպիտով եւ նոյնքան բարակ մատներով ամաններ էր ձուլում եւ աչքի տակով, բանիմաց հայեացքով հետեւում է Լիուդմիլայի աշխատանքին:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(4 – Շար.)

Սկիւտարի մէջ երկու խանդավառ եւ տաղանդաւոր դերասաններու առաջնորդութեամբ եւ նախաձեռնութեամբ կը բացուի թատրոնին վարագոյրը։

Սկիւտարի Թատրոնի բացման յայտագիրը բաղկացած էր բանախօսութենէ, արտասանութիւններէ եւ հատուածներ՝ Օթէլլոյէ։ Օրուան բանախօսն էր Գեղամ Բարսեղեան (անոր բանախօսութիւնը կը կարդայ Վահրամ Թաթուլ), դերասանները Շահէն «Օթէլլո»էն ներկայացուած քանի մը կտորներով կը խանդավառէ ներկաները։

Նշանակալից երեւոյթը, սակայն, տեղի կ'ունենար Բերայի «Օտէօն» թատրոնին մէջ, ուր հայ եւ օտար հանդիսատեսը այդ երեկոյ պէտք է դիտէր Շէյքսփիրի «Օթէլլօ»ն՝ Վահրամ Փափազեանի դերակատարութեամբ։

Արդարեւ «Օթէլլօ»ի բեմադրութեան փաստը իսկ աննախադէպ աղմուկ հանող երեւոյթ մըն էր Թուրքիոյ մէջ, ուր ոչ միայն հայ թատրոնն էր փակուած, այլեւ Շէյքսփիրը։ Եւ գրաքննութեան արգելքը վերցուելէն ետք հայ թատրոնին բացումը, այն ալ «Օթէլլօ»ի ներկայացումով, քաղաքական յաղթանակի մը տեսքը կ'առնէր։ «Օթէլլօ»ն այդ օրերուն Պոլսոյ հայ բեմերուն վրայ խորհրդանշական իմաստ ունէր... Սրահը կը դղրդար, երբ Օթէլլօ – Փափազեանը ոտք կը դնէր Կիպրոսի հողին վրայ եւ կամ՝ երբ Թլփատուած տաճիկ շունին հալէպի պատմութիւնը կը պատմէր։

Պէտք է ըսել, թէ հայ մամուլն էր, որ այդ խանդավառութեան ալիքը կը ստեղծէր ժողովուրդին մէջ՝ ոգեւորիչ խօսքերով անդրադառնալով Վ. Փափազեանի գործերուն եւ հայ թատրոնի մասին։

Փափազեանի ձեռքով բացուող հայ թատրոնի վարագոյրին առջեւ երեւցաւ Ռուբէն Սեւակ, որ Եւրոպայէն նոր վերադարձած էր։ Անոր հոյակապ ու ցնցող ճառը ափ ի բերան ձգեց բոլոր ունկնդիրները։ Ցաւալի է, որ Ռուբէն Սեւակի մասին մենագրութիւն գրողները աչքաթող ըրած են անոր այս բանախօսութիւնը։ Մենք ստիպուած ենք միայն քաղուածք մը ընել այդ բանախօսութենէն.

«... Տակաւին դառնի մէկ ուրիշ ալ, որ ամէն օր ու ամէն վայրկեան ապրէր դերասանի ճշմարտապէս կեղծ ու դերեզմանօրէն ծիծաղելի այն կեանքը, որ դարերէ ի վեր մեր կեանքը եղաւ, մեր սարսափազդու Թրքահայերուս կեանքը... Տառապի՛լ ու ստիպուած ըլլալ ամէնէն երջանիկ կերպարանք մը ցոյց տալու... Անպատուուիլ, բռնաբարուիլ, դեռնաքարշ տապալիլ ու ստիպուած ըլլալ գոհունակութեան ջերմագին աղաղակներ բարձրացնելու... Ժպտի՛լ այնպիսի մէկ վայրկեանին, ուր արիւն արցունք պիտի պոռթկար աչքերէդ... Մաղթանքի ճիչեր հանել կոկորդէդ այն բռնակալ ձեռքին համար, որ զքեզ կը խեղդէ... Մեռնիլ, հոգեւալէս մեռնիլ, ու ապրիլ ձեւացնել... Ահա դերասանական ահռելիօրէն կեղծ կեանքը, որ մե՛րը եղաւ այնքան երկար տարիներ։ Արդ, ի՞նչպէս կ'ուզէք, որ այսպիսի պայմաններու մէջ ժառանգօրէն ու բնածինօրէն ամէնէն անկեղծ յատկութիւնը մեր կեղծելը չըլլար, ու մեր բնական յարմարութիւնը՝ դերասանութիւնը... »։

1908 Օգոստոս 13ին «Օթէլլօ»ի երկրորդ ներկայացումը տեղի ունեցաւ։ Աւօղ Նովէլլի յոյսերն ու մամուլի գուշակութիւնները արդարացան։

«Առաջին հայերէն ներկայացումը լսեցինք Օտէոնի բեմէն։ Փափազեան ինքզինքով գրաւեց հանրութիւնը, եւ երէկ ապացոյցը տուաւ, թէ արժանի էր, որ հայ հասարակութիւնը հետաքրքիր վերաբերում մը ունենար իրեն հանդէպ ... Առանց ըլլալու հանճար մը եւ մեծ դերասան մը, Փափազեան ունի ինքնայատուկ ժեսթեր, արտայայտիչ դէմք եւ հնչական ձայն, երեք էական տարրերը դերասանի մը քով։ Օթէլլօ սահմանուած է իր ճակատամարտի երիվարը ըլլալու, իր սեւ աչքերու ժպտոյն թուխ մոյլը եւ փայլուն խոշոր ակռաները շատ լաւ կը պատշաճին մաւրիտանացիի տիպարին։ Օթէլլոյի Ա. Բ. Գ. արարներուն մէջ միշտ պահեց ժողովրդեան համակրական հեւքը, որ կը հետեւէր դերասանին ամէն մէկ շարժուածքին, ամէն մէկ խօսքին։ Զափազանց պիտի ըլլար եւ նոյնիսկ վիրաւորիչ Պ. Փափազեանի համար, եթէ ըսէինք, թէ ներկայացումը անթերի էր. անթերի ըլլալու համար շատ բանի պէտք ունէր, որոնց առաջինն էր հայերէն ընտիր լեզու մը։ Թատրոնը միակ չափանիշն է արտասանութեան եւ լեզուի համար։ Արտասանութեան լաւագոյն դըպրոցը թատրոնն է. «Քոմէտի Ֆրանսէզ»ի դերասաններն են, որ լաւագոյն արտասանութիւնը ունին կամ պէտք է ունենան։ Պ. Փափազեան «Օթէլլօ»ն ներկայացուց աղճատ թարգմանութեամբ մը եւ օտար հնչիւնով մը... »։

Յօդուածներ ալ տպուեցան, որոնք առանց վերապահութեան դրուատեցին խոկական նոր տաղանդի մը յայտնութիւնը հայ բեմի վրայ.

«... Ըսեմ մէկ խօսքով, թէ Պ. Փափազեան շատ աւելի յաջող ներկայացաւ Օթէլլոյի ամենադժուարին դերին մէջ, ինչ որ կ'ենթադրէինք լաւատես մտածումով մը։ Իր ճարտար դիմածութիւններն ու ժպտումները, որոնք այդ հոգեւոր տարեկան փափուկ երիտասարդը փոխարկեր էին հուժկու մաւրիտանացիի մը, իր զօրեղ ու հնչուն ձայնը՝ մերթ դոռացող շեշտերով ու մերթ ողոքիչ՝ մեղմօրօր, իր կշռուած՝ չափուած շարժուձեւերը, բնականը ընդօրինակող, ըմբռնելապէս ներդաշնակուած էին մեր դէմը հանելու համար կարող դերասան մը՝ իր արուեստը խորունկ կերպով ուսումնասիրած եւ մեծ վարպետներու հետեւած »։

«Օթէլլօ»ի յիշեալ երկու ներկայացումներու (Յուլիս 23 եւ Օգոստոս 13) մասին յօդուածներ լոյս կը տեսնեն «Ստամպուլ» եւ «Լըվանտ Հերըլտ» ֆրանսերէն եւ անգլերէն թերթերուն մէջ։ Երկուքն ալ անվերապահ կը գնահատեն Փափազեանի դերասանական ձիրքը, չմոռնալով յիշատակել, թէ ան դեռ շատ երիտասարդ է։

«Պ. Փափազեան ունի այն էական ձիրքերէն մէկ քանին, որոնք մեծ դերասան մը կ'ընեն արուեստագէտ մը. եթէ դերը խորացնելու համար մի քանի ուսումնասիրութիւններ կատարէ, մեծ արժանիքի տէր ողբերգակ մը պիտի դառնայ»։

Տիգրան Չէօկիւրեան, խանդավառուած Փափազեանի Օթէլլոյով, կը գտնէ, որ երիտասարդ դերասանը ցոյց տուաւ, թէ ինք վաղուան անժխտելի վարպետն է, քանի որ իր դերախաղը պարզապէս ապշեցուցիչ էր, դերագանցօրէն արտայայտիչ եւ շարժուն իր աչքերը, թուխ դէմքը, ցցուն ակռաները եւ քիչ մը լայն շըրթունքները զինքը լաւ մաւրիտանացի դարձուցած էին։ «Զորրորդ արարուածին մէջ իր նախանձի կատաղութիւնը պահ մը ցնցեց ամբոխն եւ սասուռը պտըտեցուց ամէն հոգիի մէջ»։

«Բիւզանդիոն»էն ետ չի մնար «Արեւելք»ը, ուր կը կարդանք. «Օթէլլօն անթերի յաջողութեամբ եւ արուեստագիտական ճշմարիտ զգացումով մը ներկայացաւ Վ. Փափազեանի կողմէ։ Անոնք որ ողբացեալ Ադամեանի դերակատարութիւնը տեսած էին «Օթէլլօ»ի մէջ, հաճոյքն ունեցան հաստատելու, թէ հայ երիտասարդ ողբերգակ դերասանը արժանաւոր յաջորդն է Ադամեանի, եւ քիչ ատենի մէջ կրցած է Շէյքսփիրի դժուարին խաղերը այնքան յաջողութեամբ ներկայացնել, Նովէլլիի պէս մեծ արուեստագէտի մը խաղակից ըլլալով։ Եւ իրաւ, Օթէլլօ ներկայացնել ամէն արուեստագէտի գործ չէ երբեք, եւ արուեստագիտական խոր ըմբռնում կը պահանջէ, բան մը, որ լիապէս ունի Փափազեան, ինչպէս ակներեւ ի յայտ եկաւ երէկ գիշերուան փայլուն ներկայացումին մէջ, որ ճշմարիտ յաղթանակ մը եղաւ հայ երիտասարդին արուեստին համար»։

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 82ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ) — Ոչ միայն Դաշնակցութեան օրուան առիթով, այլեւ առօրեային մէջ, անպայման, հայ անհատը նուազագոյնը անգամ մը իր կեանքին մէջ հարց տուած է ինքզինքին ըսելով թէ ի՞նչ է Դաշնակցութիւնը, որ այսօր տոկունութեան մեծագոյն օրինակը կու տայ, նոյնիսկ համաշխարհային չափանիշով։ Իր գործունէութեան արտաքին արտայայտութիւնը ըլլան ազգապահպանման թէ քաղաքական գործին մէջ, ցոյց կու տան թէ Դաշնակցութիւնը աւելի քան երբեք, հակառակ արտասահմանեան դըժուարութիւններուն, միշտ պատնէշի վրայ է, ժամանակավրէպ չէ, այլ գոյամարտ մըն է որ կը դրուէ եթէ ոչ բոլորին ուժերն ու գուրգուրանքը, գոնէ յարգանքը։ Իր այս տեւական ազդու ներկայութիւնը հայ իրականութեան մէջ կը բացատրուի նախ իր ծնունդով՝ Դաշնակցութեան հիմնադիրները պարզապէս համադրողներ եղան այն ուժերուն եւ խմբակցութիւններուն, որոնք արտայայտութիւնն էին ամբողջ ժողովուրդի մը, ապա իր առաջադրանքներու հայեցողութեամբ եւ իր վճռական [illegible] բարոյական հասկացողութիւններու եւ առաքինութիւններու հանդէպ։

Արդարեւ, Մարսէյլի հայ գաղութը հաստատեց անգամ մը եւս այս ճշմարտութիւններն ու իրողութիւնները, խուռներամ ներկայ ըլլալով, ծայրէ ի ծայր լեցնելով «Սալ Մազընոյի» սրահը, Շաբաթ 4 Նոյեմբերին։

Այս առիթով կազմակերպիչ յանձնախումբը սքանչելի գաղափարը յղացած էր ներկայացնելով ցուցադրութիւն մը, որ լայնօրէն գրաւեց բազմահարիւր ներկաներու ուշադրութիւնը, ստեղծեց հետաքրքրութիւն, արթնցնելով որոշ խորհըրդածութիւններ, յիշատակներ։ Ի մէջ այլոց թուենք Հ. Յ. Դաշնակցութեան հրատարակութիւններ — դաշնակցական ռահվիրաներու, գործիչներու, հայդուկներու, մտաւորականներու նկարներ ու խմբանկարներ — դաշնակցական մամուլէն կարգ մը թերթեր եւ բացառիկներ՝ Հորիզոն (1916), Յուսաբեր (1935), Ազդակ, Տարագիր (1922), Յառաջ, Ալիք, Հայրենիք, Հայաստան... — Օտար մամուլէն էջեր հայկական հարցերու շուրջ ինչպէս Էքսէլսիէօր (1915), Լ'Իմաժ (1919), Լը Փըթի Փրովանսալ, Գոյամարտ օրացոյցի յաջորդական շարքը 1929էն սկսեալ — Հ. Յ. Դ.ի առաջին Մանիֆէստը (1890), ձեռագիրներ՝ Ա. Ահարոնեանի, Մ. Վարանդեանի, Շ. Միսաքեանի, Շ. Նարդունիի, Ս. Վրացեանի, Ռ. Տէր-Մինասեանի, Անդրանիկի, Հրամանատար Պաղտասարեանի... Այնթապի ինքնապաշտպանութեան զինուորական ու քաղաքական հաստատութեան կնիքները, եւայլն, եւայլն։ Իրապէս սքանչելի նախաձեռնութիւն մըն էր եւ մեծ աշխատանք։

Պաշտօնական յայտագիրը կը վարէր ընկեր Մ. Մէլճեան, գեղարուեստական բաժինը սահմանած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը՝ Ֆրանսական քայլերգով եւ Մըշակ բանուորով, արտասանութիւններով, կենդանի պատկերով, յեղափոխական երգերով, յեղափոխական եւ ազատագրական շարժումի անուանի դէմքերու նկարներու լուսարձակումով, հայկական պարերով (Ալիս Գաշճեան՝ Վալանսէն)։

Պր. Պ. Լեւոն կը ներկայացնէր Կաստոն Տըֆէրը, երեսփոխան – քաղաքապետ Մարսէյլի, օրուան պատուոյ նախագահ։

Օրուան նախագահութեան պաշտօնը կը վարէր ընկ. Ասատուր Քէօսէեան, որ վերյիշելէ յետոյ դարերու ընթացքին հայ ժողովուրդի մղած ազատագրական եւ ճակատագրական պայքարները Հայկէն մինչեւ Կիլիկեան իշխանութիւնը, ըսաւ. «Մեր ժողովուրդը, որ իր պատմութիւնը սկսած էր ազատագրական պայքարով, բռնակալութեան լուծը չէր կրնար հանդուրժել յաւիտենապէս, չէր կրնար կրել ա՛լ աւելի սարսափի եւ ստրկութեան վիճակը։ Հետեւաբար Հայկի ոգին պիտի արթննար խումբ մը երիտասարդներու մէջ, որոնք մահուան դուռը հասած ժողովուրդին պիտի շնորհէին ազատութիւն եւ անկախութիւն. այս խմբակը, գլխաւորութեամբ Քրիստափոր Միքայէլեանի, Ռոստոմի եւ Սիմոն Զաւարեանի, իր հոգիով, իր կամքով, իր կեանքի օրինակով այդ ստրկացած ժողովուրդը պիտի առաջնորդէր»։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի խօսքը արտասանեց ընկ. Լեւոն Տէրտէրեան, որուն մէջ երիտասարդ ընկերը կը բերէր իր սերունդին հաւատքը եւ կամքը շարունակելու համար ազգապահպանման եւ Հայկական Հարցի դոյզ պայքարները, մնալով միշտ գիտակից իր կոչումին, իր սկզբունքներուն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

Դ.

Վերջապէս, անոնցմէ մէկը հաւանեցաւ կառքը քշելու քսան ֆրանքի խոստումի մը փոխարէն։ Կէս գիշերը կէս ժամ անցած էր, երբ կառքը մուտք գործեց Ալֆորվիլ։ Փոթորիկը միշտ կը շարունակէր։

Կառապանը դռնակին վրայ ծռած, հարցուց.

— Հիմա ո՞ւրկէ անցնելու է։

Պ. Լապրու հարկ եղած ցուցմունքները ըրաւ, որպէսզի կառապանը գործարանին մօտ քշէ կառքը։ Բայց կառապանը դէշ ուղղութեամբ կը յառաջանար, աջ կը դառնար, երբ ձախէն երթալու էր. այսպէս՝ թանկագին ժամանակ մը կորսնցուց։ Պ. Լապրու շատ կը բարկանար։ Ի վերջոյ անհամբերութեան մատնուած, կառքէն վար իջաւ։

— Տանս մօտ կը գտնուիմ, ըսաւ գործարանատէրը։ Ահա խոստացուած քսան ֆրանքը։ Փարիզ դարձէք։

Ու Պ. Լապրու խոյացաւ դէպի իր բնակարանը։ Ջուրը կը հոսէր գլխարկներուն վրայէն, բայց յիսուն քայլ կար, տունը հասնելու համար։ Պ. Լապրու գործարանին դրան առջեւ հասաւ, գրպանէն բանալի մը հանեց, բացաւ դուռը ու ներս մտաւ, ու առանց կանգ առնելու, բակէն անցաւ, իր տաղաւարը երթալու համար։ Ժաննը լսած էր դրան գոցուիլը։ Մէկ ոստումով տեղէն ցատկեց։

— Մարդ ներս մտաւ, մրմնջեց Ժանն։ Բակին մէջ ոտնաձայն կայ...։ Իմ պարտականութիւնս է հսկել։ Պէտք է գիտնամ որ ո՛վ է ներս մտնողը։

Ու դէպի դուռը խոյացաւ, վար իջնելու համար։ Ժորժ մէկ ձեռքով կառչեցաւ մօրը քղանցքին ու աղաղակեց.

— Մայրիկ, մի՛ երթար... կը վախնամ կոր...։

— Պիտի վերադառնամ, անուշիկս։

— Ոչ... ոչ... կը վախնամ կոր...։ Մի երթար, քովս կեցիր...։

Ու տղան իր աջ ձեռքով ա՛լ աւելի կը կառչէր Ժաննի քղանցքին, մինչ իր ձախ ձեռքով կը բռնէր խաւաքարտէ ձին։ Տիկին Ֆորթիէ տեսնելով որ զաւակը սարսափահար վիճակ մը ունէր, թեւերուն մէջ առաւ զայն, արագօրէն վար իջաւ, խցիկին դուռը բացաւ, բակը իջաւ, անձրեւին տակ ու Պ. Լապրուի տաղաւարին կողմը նայեցաւ։

Յանկարծ կարմրորակ եւ երերուն նշոյլ մը լուսաւորեց մթութիւնը։ Աշխատանոցներէն կուգար այդ նշոյլը։ Ժանն ահաբեկած, դէպի գործարանին շէնքերը վազեց։ Քսան քայլ հեռու կը գտնուէր տաղաւարէն, երբ որոշապէս եւ յստակօրէն լսեց սա կանչը.

— Օգնութեան հասէք ինծի։

Յետոյ, իսկոյն, լռութեան մէջ լսուեցաւ սոսկալի աղաղակ մը, հոգեվարքի աղաղակ մը, որուն յաջորդեց տեսակ մը հոնգիւն, ապա ոչինչ։

Ժանն չդանդաղեցուց իր վազքը։ Ընդհուպ հասաւ տաղաւարին սեմը, որուն պատուհաններն ալ կը լուսաւորէին սոսկալի նշոյլներով։ Սոսկումի բացագանչութիւն մը թռաւ Ժաննի շրթունքներէն։ Նըրբանցքին մէջ նշմարած էր Ժաքը, որ դանակ մը կը ճօճէր, ու անոր ոտքերուն տակ Պ. Լապրուն, գետին փռուած անշունչ ու արիւնլուայ։ Մանկամարդ կինը ձգեց որ զաւակը գրկէն վար սահի։

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Ամանորի մերձաւոր տօներուն առթիւ, Օր. Նուարդ Գումրուեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօրը՝ Տիկին Գումրուեանի (Ալֆորվիլ) :

ՎԱԼԱՆՍ — Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ եկեղեցւոյս հիմնադրութեան տարեդարձին առթիւ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Կիրակի 19 Նոյ. Վալանսի մատուռներուն եւ եկեղեցւոյս ծառայող հոգեւոր եւ աշխարհական բոլոր ննջեցեալներու հոգւոց համար :

Կը խնդրուի Վալանսի եւ շրջակայից հայ հաւատացեալներէ ներկայ գտնուիլ ի յարգանս բոլոր անոնց, որոնք մեզ յանձնեցին Մեսրոպեանց ու Նարեկացւոց ջահը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Խանասորի տօնակատարութեան վճարուած գումարէն 1.838 Ֆր. ողբացեալ Տիկ. Աշխէն Վէմեանի մահուան առթիւ Պր. Սէլէսթէն 50, Յակոբիկ Աւտօեան, Նուէլ Թիֆթիքճեան 30ական, Վարդգէս Առիքեան, Սարգիս Կիւրկիւքեան, Սիմոն Աւտօեան, Միսաք Աւտօեան 20ական, Պր. Ղազարոս Բալուցեան եւ զաւակները իրենց մօր եւ կնոջ Սուլթանին մահուան 3րդ տարելիցին առթիւ 50, Օրդ. Մարգարիտ Պետիկեանի քառասունքին առթիւ Պր. Մանօեան 20, Օրդ. Անոյշ Լուսիկեանի քառասունքին առթիւ Պր. Արբահամեան 20 Ֆր. :

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՕ.— Հանգուցեալ Համազասպ Եղօեանի թաղման առթիւ Պուլ. Օտտոյի Կապոյտ Խաչ, Տէր եւ Տիկ. Արմենակ Մանուկեան, Պր. Վրէժ Եղօեան, Տէր եւ Տիկ. Գէորգեան 50ական, Պր. Յարութիւն Տէղօեան 40, Տէր եւ Տիկին Մինասեան 30, Տէր եւ Տիկ. Մանուկ Մանուկեան 20, Հանգ. Ղեւոնդ Կիւլեանի մահուան առթիւ Ղազար Կիւլեան 100, Թէճիրեան ընտանիք 100, Հանգ. Համազասպ Եղօեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկ. Գույումճեան 20, Հանգ. Ֆէռօ Եղոյեանի թաղման առթիւ Պր. Յարութիւն Տէրոյեան 50 :

ԹՈՒՐ ՏԷԿ.— Տէր եւ Տիկ. Յ. Հայրապետեան 500, Օրդ. Ա. Պալթայեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Յ. Տէր-Վարդանեան 10, Օրդ. Եւգինէ Վարդանի թաղման առթիւ Մկրտիչ Խաչնաճեան 10, Պր. Ժիրայր Շալճեան 50, Յովհ. Տէր-Վարդանեան երախայրին մկրտութեան առթիւ Տիկին Եղ. Տէր-Վարդանեան 40, Տիկ. Զապէլ Սվաճեան 40, տարաբախտ Յովսէփ Եազըճեանի մահուան առթիւ այրի Տիկ. Ազնիւ Եազըճեան եւ Եազըճեան ընտանիք 400, Տէր եւ Տիկ. Գէորգ Ասլանեան 50, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ասլանեան 20, Տիգրան եւ Հրանդ Ասլանեան եղբարք 30, Պր. Ենովքեան 20 Ֆր. :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

17, rue Bleue Paris 9

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Շաբաթ Նոյ. 18, իրիկուն ժամը 20.30ին

Կը նախագահէ. **ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ**

կենսագրականը կը ներկայացնէ եւ անոր գործերէն ընթերցումներ կ'ընէ

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

կը խօսին. **ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ** *եւ* **ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ**

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԵՐԵԿՈՅ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան

Ուրբաթ 17 Նոյ. երեկոյեան ժամը 20.45ին

Օթէլ Մոտէռնի սրահին մէջ

Place de la République — Paris

Կը նախագահէ ԱՍԱՏՈՒՐ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Կը խօսի ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝ Երգիծանքը եւ Ծիծաղը հայ գրականութեան մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ

« ՀԱՅ ՀԱՄԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ »

Միութիւնը պիտի տայ նաեւ պարանցիկ երեկոյթ մը՝ 18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Քաղաքապետարանի խրախճանքի սրահին մէջ :

ORCHESTRE PHILHARMONIQUE
D'ILE DE FRANCE

SALLE PLEYEL

Samedi 18 Novembre à 17 heures

Au Programme. — Weber (Ouverture du Freischütz), Tchaïkwsky (Concerto pour Piano), Dvorak (Symphonie du Nouveau Monde)

Direction : **Rolf AGOP**
Soliste : **Raffi PETROSSIAN**

LES FILÉS DU NORD

S.A. CATRY & FILS

44-46, Rue Augereau
59200 TOURCOING
Tél : 74 - 81 - 49

— Tous les fils classiques ou de fantaisie destinés à la Bonneterie et au Tricot-main
— Spécialité d'Acrylique H. B.
— Filés de Pure laine 2/11 — 2/14 — 2/28
— Présentation en écheveaux ou sur cônes.

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

18 Նոյեմբեր, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

CASINO CHARBONNIERES

շքեղ սրահներուն մէջ

Avec JACKY MALLEREY et son ensemble

NOMBREUSES ATTRACTIONS — COTILLONS — AMBIANCE

Réservez vos places à l'avance chez les membres Croix-Bleue de Lyon

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ ՇԱՏ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐՈՎ

Մուտքը 15 ֆրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ԻԶՄԻՐԻ եւ շրջաններու Հայր. Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ ժան Կուժոն փողոց, Թիւ 1, սրճարանը, Շաբաթ 18 Նոյ. ժամը ճիշդ 20ին : Օրակարգ.— Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն : Ներկաները մեծամասնութիւն կը նկատուին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիէի Հանգստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով) :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

(Կնիք)

DÉCOMURSOL

DIRECTEUR HAYRABEDIAN

78, Rue des Rosiers
93400 ST. OUEN
Tél. 254-17-89

Peinture — Décoration — Papiers peints — Tentures — Style — Plastique sols et murs

Արագ սպասարկութիւն
Մատչելի գիներ :
Աշխատանք կը ստանձնէ ամէն կողմէ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին Թէաթր Մունիսիփալի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ
Վալանսի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի փիէր վոլփի

ԽՈՄՐԱՃԻԿՆԵՐԸ

(4 արար)

Փարիզէն «ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ» խումբի կողմէ
Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Փութացէ՛ք ապահովել ձեր տոմսերը

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, ի պատիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Նորընտիր վարչութեան

Տեղի կ'ունենայ 26 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահին մէջ 7 Ռիւ Փափէր

Այս բացառիկ ճաշասեղանին սիրով կը հրաւիրուին Միութեանս անդամ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրներն ու բարեկամները :

Ճաշասեղանին մասնակցութեան տոմսերը ապահովել Բարեգործականի Տիկիններէն եւ Քարտուղարութենէն : Հեռաձայն 54-16-59

DE RETOUR D'ARMENIE...

ARMENIA MONDIA

Grande Exposition ARMÉNIENNE

Du Samedi 4 Novembre au Jeudi 4 Janvier tous les jours de 13 h. à 20 heures
—Samedi, Dimanche jusqu'à 21 heures

au

CENTRE COMMERCIAL DU PARKING ETOILE-FOCH

Entrée angle Ave. Foch/R. de Presbourg ou par le parking — 3000 places gratuit à tous nos clients.

Métro : Etoile-Charles de Gaulle, à 500 m. de la Porte Dauphine

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 16 NOVEMBRE 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.565
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.565

ՉԵՆՔ ՏԵՍՆԵՐ ՎՏԱՆԳԸ

—0—

Հայկական Արտասահմանը իր աւելի քան յիսնամեայ պատմութեան ամէնէն լուրջ տագնապներէն մէկը կ'ապրի ապահովաբար՝ հանրային – կազմակերպական կեանքի աստիճանական քայքայումով:

Մարդ չկայ որ չտեսնէ կամ չհաստատէ, թէ օրէ օր կը կորսնցնենք հաւաքական մեր ուժը, — գաղութային իրականութեան մէջ կը մասնատուինք, տարանջատ խմբաւորումներու կը վերածուինք յետզհետէ, «ես»երու շուրջ ստեղծուած միութիւններու ցանց մը կը հիւսենք սփիւռքեան ափերու վրայ եւ կը փայփայենք այն պատրանքը՝ որ ազգը գոյութեան նոր կռուաններ հաստատած կ'ըլլայ այս ձեւով...

Մտահոգ են չատե՞ր. սակայն դարմաններու մասին մտածող չկայ գրեթէ: Զգած ենք տարասփիւռ Հայութիւնը իր բախտին ու տեսնելով հանդերձ որ գառան մորթով գայլեր մտած են հօտին մէջ՝ կը գոհանանք պարբերական ահազանգներով: Ղեկավարութիւններ եւ հանրային հարցերով մտահոգ մարդիկ կը նախզգան աղէտը, որ վերապահուած է գաղութներուն, ներքին թէ յարաբերական անպաստ պայմաններու բերումով. սակայն արտակարգ ոչ մէկ ճիգ կամ նախաձեռնութիւն՝ խափանելու համար չարիքը:

Հայ մտաւորականութեան պատկառելի մէկ համեմատութիւնը ինքնիրմով կըչ-ուած է: Կը ծառայէ այն համոզումին, որ իմացական, մշակութային եւ գրական հարցերու վրայ առ ու պատառ իրագործումներով արդարացուցա՞ծ կ'ըլլայ արդէն իր կոչումը. իսկ Հայ Մամուլը տեղքայլի ու նահանջի մէջ է ամէն տեղ, փակուելով իր վրայ ու գոհանալով լրաբերթային դերակատարութեամբ մը: Երկու կաթողիկոսութիւնները ամլացած են ազգային – եկեղեցական իրենց պարտաւորութիւններու մարզին մէջ, յատկապէս Մայր Աթոռին վերապահուած դժնդակ պայմաններու հետեւանքով:

Իսկ ժողովու՞րդը: — Բացարձակ մեծամասնութեամբ առօրեայ ապրուստի, ինքնարաւութեան եւ ընտանեկան ապահովութեան հետամուտ է, լուսանցքի վըրա՛յ միայն միտք ու սիրտ յոգնեցնելով իր ընդհանրական մտահոգութիւններուն համար: Անհատապաշտութեան զարգացումով՝ անտարբերութիւնը եւս աճած է անհամեմատօրէն: Իբրեւ ազգային հաւաքականութիւն ապրելու հին ձգտումը անգէտ մտածում եւ առաջադրանք կը թուի: «Ազգին մեծե՛րը թող խորհին». կամ՝ «մեր ի՛նչ գործն է, կուսակցութիւննե՛րը թող մտածեն»...

Կուսակցութիւնները չատ բան կը խորհին, չատ բան կը ծրագրեն, — մասամբ կը գործադրե՛ն ալ: Եթէ ձեռնթափ դարձած ըլլային՝ ջուրը ջրաղացը տարա՛ծ կ'ըլլար արդէն ու մենք, այսօր, վտանգը դառնանչելու մեր տխուր պարտականութեան փոխարէն... հոգւոց արտասանելու եւ ողբ հիւսելու դերի մը մէջ մտած կ'ըլլայինք:

Նեղուած ենք ամէն առիթով, որ կուսակցութիւններու գործունէութիւնը եւ-րոպիք չէ ամբողջական ապահովութեան: Ծախահարել կարելի չէ մէկ ձեռքով: Երբ ժողովուրդ ու հանրային ժողովականութիւն կը քնանան, կուսակցութիւններու արթնութիւնը մասնակի եւ անբաւարար օգուտ միայն կ'ապահովէ:

Եթէ տակաւին չնչասպառ ու արիւնաքամ եղած չենք, առիկա ալ կը պարտինք տառապելարար կուսակցութիւններուն, կուսակցական մամուլին եւ մտաւորականութեան: Վերցուցէք զանոնք Սփիւռքէն, ու պիտի տեսնէք որ ամայացած է հայ կեանքը հանրային տեսակէտով:

×

Սեղմ ու արագ գիծերու մէջ ներկայացուող այս պատկերը կը կարօտի լայն վերլուծումի եւ հաւաքական քննարկումի:

Պիտի ուզէինք ընել այդ փորձը, եթէ համոզուած ըլլայինք որ չահագրգռուողներ տրամադիր են ձայն բռնելու կամ արձագանգելու:

Օրաթերթ մը չի կրնար ընել աւելին՝ քան ինչ որ կը փորձէ ընել այս թերթը, անպարբերաբար արծարծելով վէրքեր. անտէր ու անլոյծ մնացած համասփիւռքեան խնդիրներ:

Պիտի սպասենք լաւագոյն օրերու, տեսնելու համար մասնաւորաբար ազգային – եկեղեցական ժողովներու եւ մարմիններու կողմէ մասնակի փորձ մը՝ տարասփիւռ Հայութեան հանրային – կազմակերպական կեանքը վարելու. տէր կանգնելու պատասխանատուութեան եւ թօթափելու կրաւորական այն կեցուածքը, որուն մէջ կը գտնուին անոնք ներկայիս:

Մինչ այդ, պիտի ուզենք յատկապէս արեւմտեան երկիրներու (եւրոպական եւ ամերիկեան հայ գաղութներու) հանրային կարծիքի լուրջ ուշադրութեան յանձնել ԿԱԶՄԱԼՈՒԾՈՒՄԻ ՎԵՐԱՀԱՍ ՎՏԱՆԳԸ, ԻԲՐ ՀԵՏԵՒԱՆՔ ՆՈՐԱՆՈՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՆՋԱՏ ԽՄԲԱԻՈՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՍՏԵՂԾՄԱՆ, երեւո՛յթ՝ որ ի յայտ կը բերէ կազմակերպ կեանքէ եւ կազմակերպութիւններէ հեռանալու, — չողչողո՛ւն անուններու տակ «միապետութիւն»ներ հաստատելու մարմաջ մը:

Փոխանակ հաւաքական ուժ եւ հանրային առումով կարգապահ ժողովուրդ մնալու օրէ օր կը միտինք անձերու եւ խմբակցութեանց շուրջ անջատ կորիզներ հիւսելու եւ յանձնուելու այն ինքնախաբութեան թէ կը զօրանանք:

Փոխանակ հանրային կեանք եւ ազգային համախմբում ստեղծելու ժողովրդապետական հիմերու վրայ՝ օրէ օր կը կառչինք չողչողո՛ւն պիտակներու կամ մեծապատիւ ջոջերու, վերադառնալով ամիրայապետական դրութեան...

Փրկիչներու տեղատարա՛փ մը սկսած է ամէն տեղ: Իր շուրջ հինգ-տասը հոգի հաւաքողը իշխանապետութիւն է դարձած: Քանի մը տոլարի հարստութիւն ունեցողը նախարարապետութիւն հաստատած է: Մասնագիտական վկայականի մը տէր մէկ կամ միւս երիտասարդը հաւատացած է թէ ի՛նք պիտի առաջնորդէ այս ժողովուրդը...

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԵՒ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

—0—

Առաջին անգամն է որ ամբողջ Լիբանանը անշարժութեան մատնուած էր ընդհանուր գործադուլի հետեւանքով, ինչ որ չատ կարեւոր երեւոյթ մըն է, մանաւանդ երբ նկատի առնենք թէ «Միջին Արեւելքի Զուիցերիան» այս շարժումին կ'ենթարկուէր բանուորական պահանջներու պատճառով: Արդարեւ Պէյրութ մեծ դրամատուն մըն է եւ Ֆիկառոյի թղթակիցը կը չեշտէ թէ 86 տարբեր դրամատուներ տուն-տեղ եղած են Պէյրութի մէջ, այսինքն քաղաքի մը որ միայն 900 հազար բնակիչ ունի: Եթէ Լիբանան տասնեակ տարիներ քարիւղին կը պարտի իր հարստութիւնը, պէտք չէ մոռնալ նաեւ թէ ուրիշներու դժբախտութիւնները նպաստած են նաեւ իր բարգաւաճման: Այսպէս՝ Սուրիոյ հերթական յեղափոխութիւնները, Իրաքի ազգայնացումները, եւ վերջապէս վեցօրեայ պատերազմը մեծ դեր խաղացած են: Իրաց այս կացութեան մէջ որոշ անտեսում մը կար բանուորական դասուն, որ ի վերջոյ չէր կրնար գլուխ չցցել եւ անցեալ շաբթու տեղի ունեցաւ կանոնաւոր գործադուլ միջադէպը: Կանոններ քանի մը եղբայր են, որոնց ձեռքն է ուտեստեղէնի գրեթէ ամբողջ ճարտարարուեստը եւ դրամատիրութեան խորհրդանիշը կը նկատուին: Կանոնաւոր գործատուներէն մէկուն մէջ գործադուլը կը տեւէ արդէն ամսուն սկիզբէն ի վեր եւ Նոյ. 11ի բախումը չէ անշուշտ որ կրնար մըտքերը հանդարտեցնել: Յարդ պարզուած չէ որ ո՞վ պարպած է առաջին գնդակը (ապահովութեան ո՞ւժ թէ բանթող) եւ այս կէտն ալ արդէն իր կարեւորութիւնը կորսնցուցած է: Այսօր այլեւս երկրին քաղաքական վիճակն է որ մտահոգիչ է, ցորչափ Սայէպ Սալամի դահլիճին կեանքը խախուտ տպաւորութիւն մը թողու:

× Ալ Նահր եւ Լ'Օռիան – Լը Ժուռ թերթերու տպարանին մէջ պայթում մը պատահած է անցեալ գիշեր: Նիւթական վնասները բաւական կարեւոր են, բայց զոհ չկայ, տրուած ըլլալով որ գործադուլի հետեւանքով, մարդ չկար տպարանը:

Նահր թերթը կը հրատարակէ Տեղեկատուութեան Նախկին Նախարարը՝ Ղասան Թուէնի, որ պայքար կը տանէր Սայէպ Սալամի հրաժարման համար:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 11)

ԱԴԱՄԱՆԴԵԱՑ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Արմէնփրէսի թղթակիցին հետ ունեցած զրոյցի ժամանակ բանաստեղծ Երուանդ Պարսումեան, Լիբանանէն, հետեւեալը ըսաւ.— Արտասահմանի մէջ ծնած եւ հասակ նետած Հայերուս համար հայրենասիրութիւնը հաւատքի համազօր ուժ մըն էր, զոր տածած էինք մեր ամբողջ գոյութեան ընթացքին հողի մը հանդէպ, որ մեր ֆիզիքական աչքերուն անծանօթ մնացած էր: Այդ հողին համար մեր նախնիքներու թափած արիւնը, այդ հողին վրայ հնուց մինչեւ օրս ծաղկած մշակոյթը եւ արուեստը իրենց բոլոր ձեւերուն տակ, մեզի դարձուցած էին հաւատացեալներ Հայրենիքի հանդէպ: Ես, ինչպէս չատեր ինծի նման, երբ առաջին անգամ եկայ տեսնել իմ ֆիզիքական աչքերովս մեր Մայր հողը, իր հինովն ու նորովը, իմ հաւատքս մայր հողին հանդէպ վերամկրտուեցաւ սէրով:

×

Ա. ՏՈԼՍԹՈՅ ԵՒ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Վիպասան Ալեքսէյ Տոլստոյի դիւանին մէջ յայտնաբերուեցաւ արժէքաւոր գրութիւն մը: Ասիկա գրագէտին ներածական ճառն է՝ արտասանուած 1941 Մայիս 20ին Մոսկուա, հայ գրականութեան տասնօրեակին առթիւ:

Ա. Տոլստոյ բարձր կը գնահատէ հայ դասական գրականութեան մեծերը՝ Փաւստոս Բուզանդ, Եղիշէ, Ագաթանգեղոս, Ֆրիկ, Նաղաշ Յովնաթան, Սայաթ Նովա, Աբովեան, Նալբանդեան, Թումանեան, Իսահակեան եւ Յակոբեան:

Այս յօդուածը կը վկայէ, որ ռուս անուանի գրագէտը քաջածանօթ եղած է հայ գրականութեան պատմութեան:

×

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐ Կ'ԱՅՑԵԼԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դաշնակցային Գերմանիայէն հիւանդապահներու խումբ մը այցելեց Հայաստան: Բժիշկներու կատարելագործման համամիութենական հիմնարկութեան մէջ հիւրերը ծանօթացան այն աշխատանքներուն, որոնք կը միտին մասնագիտացնել հիւանդապահները: Ամէն տարի Երեւանի այս հիմնարկութեան մէջ իրենց ուսումը կը խորացնեն Խորհ. Միութեան զանազան կեդրոններէ եկած հիւանդապահներ: Առանցմէ զատ Հայաստանէն եւս 600 հիւանդապահներ ամէն տարի կը հետեւին տեղւոյն դասընթացքներուն: —

×

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻՍԱԿՈՎԻ ՅՈՒՇԱՏԱԽՏԱԿԸ

Հայազգի զօրաւոր Յովհաննէս Իսակով քանի տարի ապրած է Մոսկուա: Անոր տան պատին վրայ յուշատախտակ մը զետեղուեցաւ:

×

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

«Արարատ» Իւէֆայի բաժակի վերադարձի մրցումը կատարեց զուիցերական «Կրասշոփերս» խումբին հետ «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ: Երեւանցիներու խումբէն կը բացակայէին Ա. Կովալենկո եւ Ա. Անդրէասեան: Հակառակ ասոր, Երեւանցիները ցուցադրեցին գեղեցիկ խաղ մը՝ յարձակողական թափով: Խաչի երկրորդ վայրկեանին Զուիցերացիներն են, որ կոլ մը կ'արձանագրեն: Տասը վայրկեան ետք Ն. Ղազարեան գլխու գեղեցիկ հարուածով մը գնդակը դէպի բերդ կ'ուղղէ: Հազիւ քանի մը վայրկեան անց, նոյն Ղազարեանը, ընդունելով Մարգարովի փոխանցումը, կրկին գլխու հարուածով մը կ'արձանագրէ երկրորդ կոլը:

Դադարէն ետք Մարգարով երրորդ կոլ մըն ալ կը նշանակէ, սակայն մրցակից խումբէն խաղացող մը գնդակը 25 մեթրէն բերդ կը մտցնէ:

Երեւանցիները չեն յուսահատիր եւ Մարգարեան չորրորդ մըն ալ կ'աւելցնէ «Արարատ»ի հաշւոյն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ սահմաններէն ներս այլեւս ամէն մարդ հեռաձայնելու արտօնութիւն չունի: Խորհրդային կառավարութիւնը գործադրութեան դրած է Օգոստ. 31ի հրովարտակը, որ կ'արգիլէ հեռաձայն գործածել այն անձերուն որոնց գործունէութիւնը «Պետութեան շահերուն» դէմ նկատուած է:

ՈՍԿԻՆԵՐԸ

(Պատմուածք)

Բ.

Երկու աղջիկ ալ ինք ունէր: Անոնք ալ հարս գացին, նորէն Բեմախի գիւղերը: Մէկը Վերի Բաղառիջ միւսը Վարի Բաղառիջ: Տունը աղջիկներէն պարպուեցաւ, իրենք մնացին: Պօղոս աղբարը սուսիկ բուսիկ մարդ մըն էր: Ի՞նչ ուզէիր, ի՞նչ գործ տայիր կ'ընէր: Արտ վարել, այգի բահել, այգի ջրել, լեռը փայտը երթալ: Կուժը կը շալկէր աղբիւրէն ջուր կը բերէր: Ախոռը կ'աւլէր, աղբը կը շալկէր աղբանոցը կը տանէր կը թափէր: Ասոնք կիներուն ընելիք գործերն էին, անոնք ալ կ'ընէր: Չմեղքնայիր մինչեւ գիշեր աշխատցնէիր, չէր բողոքեր:

Փարա չէին տար: Իրենք ալ փարա չունէին: Երկու երեք եփելիք ձաւար, ապ, փէշ մը ընկոյզ, թան կամ ալիւր: Առջեւը ինչ դնէիր, ես աս չեմ ուտեր չէր ըսեր: Ապուր եփած չըլլային, սոխ ու հաց դնէին առջեւը կը բաւէր: Հացը շատ կ'ուտէր: Մէկ նստելուն երկու երեք հաց կ'ուտէր: Աւելի ալ դնէիր առաջքը ան ալ կ'ուտէր: Անասուններուն պէս էր: Մասուրը որչափ կեր լեցնէիր կը մաքրէր: Խուտիկ Մաման ըսես Կեվեղէ Մարգրիտ Մամային պէս մըն ալ ան էր: Ան նորէն քիչ մը գատողութիւն ունէր: Կը գատէր: Խուտիկ Մաման խօսքին վերջը բերել չգիտէր: Տղէտ ադէտ կը խօսէր ու կը խօսէր: Անոնց երկուքին ալ կը վստահուէ՞ր: Ոսկինները տուն կը բերուէ՞ր:

Աս արտ արտերը տեղ մը գտնել պէտք էր: Գիւղին դիմացը չէր ըլլար: Գիւղէն հեռու: Աւերակ մատուռէն ալ հեռու: Ոտքի ելաւ: Արտերուն նայեցաւ: Շելենց արտին թումբը ծակ մը տեսաւ: Օձի բոյն էր, ի՞նչ էր, բայց մէջը պարապ էր: Ծակին բերանն ալ կլոր էր: Մարդու ձեռք մը չիներ էր կ'ըսէր: Թումբը բարձր էր: Աւելի լաւ: Վարը, առաջքն ալ դի մը բուսեր էր: Ինքնիրեն բուսեր էր: Պիտի մեծնար ու խոշոր ծառ մը պիտի ըլլար: Ոսկիներուն տոպրակը հոն կոխեց: Խլուրդներուն արտերուն տակը բանելը տեսա՞ծ էք: Հողերը վեր կուտան, չիտակ գծով հողակոյտերը արտին երեսը կը շարեն ու կ'առաջանան: Ափ ափ այդ հողերէն առնելով ծակին բերանը գոցեց: Ծակը թումբ եղաւ: Ծակ չկայ այլեւս: Փնտռես կամ ալ փնտռէ չի կրնար գտնել տեղը: Հողերը նոյնն էին: Կարմրորակ, արտինն ալ, թումբին ալ: Ուր ըլլալը պզտիկ դիէն կը գտնուէր: Ան ալ միայն ինք գիտէր: Եթէ ան չըլլայ ինքն ալ կը կորսնցնէր իր պահածը:

Հանդարտեցաւ: Մատուռ դարձաւ: Գետեղերքի աշխատանոցները ճիշդ իր դիմացն էին: Գորթալ Մաման, Քնար Մաման, Կեվեղէ Մարգրիտ Մաման նստեր էին իրենց դռները: Բարխկանց երդիքներուն կից իր երդիքը Բեկցի Մաման մաղը օդին մէջ բռներ էր, թեփերը, կեղեւները հովին կուտար, կարկո՞ւտ էր, ձաւա՞ր էր, կը մաքրէր:

Խաչի Դար ելաւ: Կալերէն վեր, գիւղին գլուխը: Ծառի բունի մը պէս կայնեցաւ: Դաշտին նայեցաւ: Կանաչ ցորենի, կանաչ գարիի արտերուն: Արտերու ալիքներուն: Իր ներկայութիւնը պէտք էր իմացնէր: Առուին տակի արտերուն սեւեռեց իր նայուածքը: Առվըտակի արտերուն: «Գալենց հարսներ... պոռաց իր մեծ ձայնովը, ջուրին, ջուրին, ջուրին... գարիին արտը կ'ուտէ, գարին...» հարսները թումբին խոտերը կը քաղէին:

Հողվրտիին արտերուն նայեցան: «Պեկեչ Մամա՛... Ճուհար Մամա՛... հոդ նստեր ես ի՞նչ կ'ընես... կովդ, կովդ, կովդ... կովդ ածըլըղակ գնաց... տանիկ ալ կով կ'արծուի՞» պոռաց:

Երկու տղայ Թումասենց արտը մտեր էին: Բուշմաթ տեսեր էին: Օձի քուշմաթ: Ինչ աղուոր բուսեր էին, ցորեններուն պիտի հասնէին, այնչափ ելեր էին: Տղաքը քաշեցին, փետտեցին, կոթերը վազեցին: Ի՛նչ մաղաշ էին, հոգով, մոզով վերան: «Տղաք... պոռաց նորէն իր մեծ ձայնովը, արտը մի թընթէք, արտը...: Դուրս ելէք»: Տղաքը արտէն ելան: Տղաքը չտեսան իր Բարսեղին ցորենի արտը թնթելը: Եթէ գիտնային կը պատասխանէին: «Դուն ինչո՞ւ Բարսեղ Ամուին արտը թնթեցիր անցար, թնթեցիր դարձար»:

Տասը օր անցաւ:

Ոսկը նորէն Հայնենց անկիւնէն ելաւ: Եսեւի բացատանին աղբանոցը եկաւ: Սպասեց: Հաւերը նորէն ոտքերուն չուրջը կ'երերային: Գարի կը փնտռէին: Մէկ վայրկեան, երկու վայրկեան, երեք վայրկեան անցաւ: Ձախին դարձաւ: Հիմա նորէն աջը Բարսեղին ցորենի արտն էր, ձախը Կիրակոսենց խոտերով պարտէզն էր: Թումբը մտաւ: Երկու թեւերովը խոտերուն մէջէն ճամբայ բացաւ: Խոտերը, արտին ցորենները մինչեւ իր ծունկը հասան: Գլուխը մինակ երեւցաւ: Կեցաւ պատին առաջքը: Մեղուները գացեր էին: Միջոցին մէջ անոնց երգը կը լսուէր: Փշատին, թանթրուենին պատին կպած էին: Փշոտ խոտերը հեռացուց պատէն: Ապահովուեցաւ: Պատին ձեռք դպած չէր: Նոյնն էր, ինչպէս ինք որմած էր: «Ես գտնամ» մտածեց: «Չէ, չէ, քանի որ եկեր եմ բանամ, տեսնեմ» ըսաւ: Բուռքար մը քաշեց, յետոյ երկրորդը, յետոյ երրորդը: Բացաւ: Նայեցաւ: Թերթաքարը տեղն էր ինչպէս ինք դրած էր: «Լաւ, լաւ» ըսաւ: Թերթաքարը վերցուց: Զարհուրեցաւ, աչքերուն չհաւատաց: Ոսկիներուն տոպրակը չկար: Մինչեւ խորշին յատակը մատներովը փնտռեց: Ոչ: Ոսկիները չկային: Տարեր էին: Գըլխին ուրագի հարուած մը զարկին: Աշխարհը սեւցաւ: Աչքերը մթնեց: Պիտի իյնար: Պատերը բռնեց: Շտկուեցաւ: Վազեց: Ո՞ւր կ'երթար: Գետեղերքի հրապարակը գնաց Խորուկալ: Գորթալ Մաման, Քնար Մաման, Կեվեղէ Մարգրիտ Մաման նստեր էին իրենց դռները:

— Ոսկիներս... ոսկիներս... ոսկիներս... պոռաց... տոպրակս չկայ... տարեր են, տարեր են:

— Ամիրա, ի՞նչ կ'ըսես, ոտքի ցատկեցան, շրջապատեցին զինքը մամաները: Ոսկի Ամիրա, ո՞ր ոսկիները, հարցուցին: Ջուր բերին խմցուցին:

— Կիրակոսենց ածուքին պատը պահեր էի, տունը չպահեցի, հոն տարի որ տունը չգիտնայ, մարդ չգիտնայ, ըսաւ: Օգնութիւն խնդրեց պառաւներէն: Մինչեւ աս վայրկեանը ոչ ոքի ըսած էր: Կնոջմէն, տղէն ալ գաղտնի: Հիմա ամէնուն ըսաւ:

— Հոգիդ ողջ մնայ, դուն ողջ եղիր, Ոսկի Ամիրա, ի՞նչ ընենք մեռնելո՞ւ ես ատոր համար: Մխիթարեցին պառաւները:

Չկեցաւ: Չէր կրնար կենալ: Պատը գնաց: Պառաւներն ալ միասին գացին, տեսան: Ո՞վ տարաւ լուրը գիւղը, չհասկըցուեցաւ: Հայնենց անկիւնէն, Խորուկալի անկիւնէն, պարտէզներու փողոցներէն, էրիկ մարդ, կնիկ մարդ, տղայ եկան: Նայեցան, ի՞նչ կրնային ընել: Ոսկին երկու թեւերը բռնեցին, կ'երերար: Արիւնը գացեր էր դէմքէն, ձեռքերէն: Դեղի դեղին էին: Ալ չէր խօսեր: Տունը տարին, նստեցուցին, նորէն ջուր խմցուցին: Տէր Պօղոսը Աւետարան մը կարդաց վրան: Ոսկը նայեցաւ մինակ: Ամէնքը խաչակնքեցին, Ոսկին ալ խաչակնքել տուին: «Շա՞տ էր ոսկիներդ» հարցուցին: Չպատասխանեց: Գլուխը շարժեց: «Այո» ըսել էր: Ամէն մարդ մտքէն անցուց «Դուն տուն ունիս, կին, տղայ ունիս, ինչո՞ւ տունդ չպահեցիր... անոնց չտուիր որ պահէին»: Ատ չըսին; «Գիւղին մէջէն մարդու գործ է, անպատճառ մեր մէջէն է գողը՝ ըսին, բայց ո՞վ կրնար ըլլալ, չէին գիտեր: Անդապահ Գալուս Պապային ալ հարցուցին: «Ամէնքէն շատ գիւղին չորս բոլորը ամէն օր դուն կը դառնաս: Արտերուն, կալերուն, ածուքներուն քովէն դուն կ'անցնիս, աս ո՞վ ըրաւ կ'ըսես. միտքդ որո՞ւ կ'երթայ»: «Ի՞նչ ըսեմ, որո՞ւ մեղքը առնեմ: Ես ալ ձեզի պէս կ'ըսեմ, աս մեր մէջէն մարդու մը գործն է: Ո՞վ ըրաւ, գիտնամ նը չեմ ըսեր: Ես գողը տեսնէի որ կը գողնար, կը կենայի՞, կը բռնէի ձեզի կը բերէի» ըսաւ:

Ամէնքը ցրուեցան: Իրենց գործին գացին: Իրենց տունինները, կինը, տղան, եղբայրները մնացին Ոսկին գլուխը: Անկողինը պատրաստեցին, պառկեցուցին եւ «ի՞նչ ընենք եղեր է: Ի՞նչ կրնանք ընել, դուն ողջ եղիր, միտքդ մի բերեր, սիրտդ մի հատցներ, քնացիր, հանգստացիր» ըսին:

Գիշերը իջուածք եկաւ վրան: Պոռաց: Գլուխը հաւաքուեցան: Աջ ոտքը, աջ թեւը, լեզուն բռնուեցաւ: «Ոսկիներս... ոսկիներս» ըսաւ, ուրիշ խօսք չկրցաւ ըսել:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

(Շար. — 2)

ԱՌԻՒԾԻ ՊԱՏԿԵՐԸ ՀԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՄԷՋ

Սումերները առասպել մը ունեցած են պատկերացնելու համար առիւծի ստեղծումը աստուածներու կողմէ: Այսպէս, երբ աստուածներու կողմէ ստեղծուած մարդիկ կը շատնան եւ կը զօրանան, աստուածները կը վախնան, որ անոնք ինքզինքնին իրենց համահաւասար կը դասեն: Զանոնք տկարացնելու մտադրութեամբ երկրին տէրը՝ Էնլիլ աստուածը, իմաստութեան աստուած Էնկիի խորհուրդով երկիրը կ'ուղարկէ առիւծներ, գայլեր, բորենիներ եւ այլ վայրի կենդանիներ: Ասոնց վրայ թագաւոր կը կարգէ գիշատիչ առիւծը:

Հնագոյն ժամանակներէն սկսեալ, առիւծին պատկերը իբրեւ հզօրութեան եւ ուժի խորհրդանշան, ընկերակցած է աստուածներուն եւ արքաներուն եւ տեղ գտած է հին արեւելեան եւ այլ երկիրներու կիրառական արուեստին մէջ:

Հայաստան նոյնպէս բացառութիւն չի կազմեր:

1948ին Կիրովականի մէջ Բ. Պիոտրովսկիի կողմէ գտնուեցաւ (Ք. Ա. 2րդ հազարամեակի կէսի պատկանող հարուստ ցեղապետի մը դամբարանին մէջ) սքանչելի ոսկիէ գաւաթ մը, որ զարդարուած էր երեք զոյգ առիւծներու նկարներով: Գիշատիչները կեցած են հանդիստ, պոչերը մէջքին վրայ ծռած բարձրացուցած, երախները բաց:

Հ. Մնացականեան յայտնաբերեց քանդակներ՝ առիւծներու պատկերներով (Ք. Ա. 14–13րդ դարեր): Նոր Բայազէտի մէջ Ե. Լալայեան գտաւ դաշոյնի պատեան մը՝ նոյնպէս առիւծի քանդակով:

Ասոնք թէեւ ոճաւորուած են, սակայն, կը ներկայացնեն կենդանիին ամէնէն բնորոշ յատկանիշը՝ անոր ուժն ու զօրութիւնը:

Հայկական բարձրաւանդակի ցեղերուն մօտ առիւծի կերպարը կապուած է ոչ

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Կրթուած տղայ է Իօնասը, նա լայն հասկացողութիւն ունի արուեստի եւ գրականութեան մասին, յաճախել է Վիլնիուսի պետական համալսարանը ու թէեւ հեռացել է իրաւաբանական ֆակուլտետից՝ իրաւաբան դառնալու համար, սակայն լայն զարգացում ունի, ինչպէս պարզուեց մեր մի երկու կցկտուր, կարճ խօսակցութիւնից:

Առաջինը նա նկատեց, որ Գերմանուհու մատների տակ անշունչ կաւն ասես շնչեց ու ձեւաւորուեց ծանօթ մի գլուխ, ծանօթ դիմագծերով:

— Ալեքսանդրաս Պուշկինաս, — ասես շշնջաց նա, բայց բոլորը լսեցին Իօնասի ժպտուն ձայնը:

Գերմանուհին ետ նայեց երախտագիտութեամբ ու շնորհակալութեամբ լեցուն աչքերով եւ ժպտաց Իօնասին: Մամօն զգաստացաւ: Նա կանգնեց այնպէս, որ Իօնասը չկարողանայ տեսնել հրաշագործ Լիուդմիլայի աշխատանքը: Աշոտ դային քթի տակ խնդմնդաց: Մամօն կախարդուած նայում էր Գերմանուհու արագաշարժ ու ճարպիկ մատներին: Յետոյ նա մօտեցաւ Աշոտ դային եւ ադրբեջաներէն ասաց.

— Ոսկի ձեռք ունի:

Յետոյ հարցրեց.

— Ո՞ւմ գլուխն է:

— Ռուս շաիիր Պուշկինըն բաշի դըր, — պատասխանեց Աշոտ դային, — ռուս բանաստեղծ Պուշկինի գլուխն է:

— Տեսա՞ր դու աղջկան, — հիացաւ Մամօն:

— Այս աղջիկն ազատութեան մէջ մէկ օրում հազարներ կարող է շահել, — ասաց Աշոտ դային:

— Ի՞նչ ես ասում, մարդ, — գրեթէ չչմեց Մամօն:

— Գիտեմ ինչ եմ ասում, — ասաց Աշոտ դային, — իսկ այստեղ քաղցից այնքան է նիհարել, որ ամենաճարպիկ եւ հնարագէտ ազատն անգամ մի կտոր միս չի կարող պոկել նրա մարմնից...

Մամօն աւելի կարճացաւ, իսկ նրա բեղերն աւելի երկարեցին ու կախուեցին: Երեւում էր, որ նա մտքում ինչ-որ կարեւոր որոշում էր ընդունում: Մամօն դանդաղ բայց վճռական քայլերով չորանոց մտաւ եւ այնտեղից դուրս եկաւ մի քանի կարտոֆիլով: Քիչ յետոյ վառարանի երկաթէ սալի վրայ Մամոյի «կատելօկը» քրթքրթում էր չուրջը տարածելով եփուող կարտոֆիլների փափուկ եւ տաք բուրմունքը, որն եւ հասաւ ըստ երեւոյթին իր աշխատանքով տարուած Գերմանուհուն: Նա անհանգստացաւ եւ մի քանի անգամ շուռ եկաւ ու նայեց դէպի վառարանը:

Եփուած կարտոֆիլները դուրս գլորուեցին «կատելօկից», մխացին, աւելի որոշակի բուրեցին, մաքրուեցին կճեպից, նորից կաթսայ մտան եւ Մամոյի ծանր, փայտէ դգալի տակ վերածուեցին խիւսի: Մամօն գրպանից հանեց կեղտակոլոր չորի մի հանգոյց, արձակեց, պըտղունցով, զգուշութեամբ աղցանեց խորտիկը, յետոյ ինքն իրեն ժպտալով հանգուցեց աղի մնացորդը, գրպանեց, ապա թէ միւս գրպանից դուրս քաշեց խակակալ սոխի մի փոքրիկ, կարելի է ասել թարմ գլուխ, իր անհամար դրպաններից մէկից յայտնաբերեց ծռուած բերանով ինքնագործ – ձեռագործ դանակը, ամենայն զգուշութեամբ եւ խնամքով կճեպը հանեց, մանրեց սոխը կարտոֆիլի վրայ, խորը շնչեց համադամ խորտիկի ախորժաբեր հոտը, նորից խառնեց եւ համտեսեց: Էվալլա՛հ...

Պէտք է ենթադրել, որ սոխի բոյրը նոյնպէս հասաւ Գերմանուհուն, նա նորից անհանգստացաւ, շարժուեց... Այդ միջոցին Մամօն պատուհանի կողից վերցրեց Լիուդմիլայի դգալը, դրեց «կատելօկ»ի մէջ, իր դգալի կողքին, ապա մօտեցաւ եւ կէս-կարգադրող, կէս-խնդրող ձայնով ասաց.

— Կուշատ նաշօ, պաժալը ստա, — (պէտք է ուտել, խնդրեմ):

Գերմանուհին շարժուեց տեղից եւ ոտքի կանգնեց: Մամօն քայլեց դէպի չորանոց: Գերմանուհին հնազանդ ու անմռունչ հետեւեց նրան:

Դուռը ծածկուեց:

4.

Ես յիշում եմ երկու տարի առաջ, գարնանային այն երեկոն, երբ կալանաւորները վերադարձան աշխատանքից, ընթրել, հանգստանում էին տախտակամածներին, իսկ ուրիշները նստած գետնափոր բարաքների պատից քիչ բարձր տանիքներին ծխում ու խօսում էին Ստալինգրադում մղուող մարտերի մասին: Խումբ-խումբ, ըստ ազգային պատկանելութեան, նրանք խօսում ու դատում էին իրենց մայրենի լեզուներով եւ բոլոր ազգութիւններն ունէին իրենց ռազմա-քաղաքական «մեկնաբաններն» ու «մասնագէտները»:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(5 – Շար.)

մեայն ուժի եւ զօրութեան, այլեւ երկինքի, արեւի, աստուծոյ խորհրդանիշի: Այս տեսակէտէն շատ հետաքրքրական են Հայաստանի փորագիր գօտիները, յատկապէս ամբողջութեամբ պահպանուած հիանալի գօտի մը, որ յայտնաբերուած է, Իջեւանի մօտերը գտնուող Աստղի Բլուր դամբարանադաշտին մէջ: Գօտիին արտաքին երեսը ամբողջութեամբ ծածկուած է փորագրութեամբ կատարուած որսի տեսարանով: Առիւծը, իբրեւ գերագոյն աստուած, արեւի, հզօրութեան եւ պտղաբերութեան խորհրդանիշ, աւելի յաճախ կ'երեւայ ուրարտական աստուածներու շարքին մէջ, հակառակ այն իրողութեան, որ Ուրարտացիներու գլխաւոր աստուածը՝ Խալդի ո՛չ թէ կը ներկայացուի առիւծի կերպարանքով, այլ առիւծի վրայ նստած դիրքով: Կարմիր Բլուրի մէջ գտնուած պրոնզէ գօտին զարդարուած է ուլապատոյաներով, փարդխակներով, կենաց ծառերով եւ այլ նախշերով, ինչպէս նաեւ մարդոց պատկերներով, որոնք կեցած են առիւծի եւ ցուլերու վրայ: Բ. Պիոտրովսկի կը գտնէ, որ առիւծի վրայ կեցած է Ուրարտացիներու գլխաւոր աստուածը՝ Խալդի, ցուլին վրայ կեցած է հուրի եւ պատերազմի աստուած Թէյշէբան, իսկ կենաց ծառին վրայ նկարուած է արեւի սկաւառակը, որ կը խորհրդանշէ արեւի աստուած Շիվինիյը:

Նման նիւթերով ուրարտական գօտիներու կտորներ գտնուած են Ալթին-Թեփէի մէջ: Անոնցմէ մէկուն վրայ կան պատկերներ հեծեալներու, ուրիշներու վրայ ցուլերու, առիւծներու: Դուշչիի մէջ (Ուրմիոյ լիճին մօտ) գտնուած գօտիներու բեկորներու վրայ փորագրուած են այծերու, ցուլերու եւ առիւծներու պատկերներ: Էրերունի ամրոցի հոյակապ որմնանկարներուն մէջ եւս կան յար եւ նման նիւթերով տեսարաններ: Անոնցմէ մէկուն վրայ Խալդի աստուածը կեցած է առիւծի վրայ: Խալդի ունի երկար զգեստ եւ կարմիր թաղ: Կարմիր առիւծը, որու մկանները ընդգծուած են կապոյտ ներկով, հզօրութեան իմաստը կ'արտայայտէ:

Պեղումներու ընթացքին յայտնաբերուած են նաեւ մեծ քանակութեամբ պրոնզէ իրեր, որոնք զարդարուած են ուռուցիկ առիւծներու պատկերներով: Հետաքրքրական են 14 վահանները եւ քանի մը կապարճները, որոնք նոյնպէս զարդարուած են առիւծներու ուռուցիկ պատկերներով: Այսանկ վահաններ գտնուած են Թոփրախ-Կալէի (Վան) եւ Կարմիր Բլուրի պեղումներու ատեն: Կենդանիներու պատկերները վահաններու վրայ դրոշմուած են՝ ապա մշակուած:

Ուրարտական արուեստի միւս առանձնայատկութիւնն ալ այն է, որ նկարիչները սքանչելի կերպով պատկերացուցած են կռուի եւ որսի տեսարաններ: Այս տեսարանները պահպանուած են 1957ին Մարտիրոսեանի եւ Մնացականեանի կողմէ Էրերունիի մէջ գտնուած գօտիներու կտորներու վրայ:

Բոլորովին այլ պատկեր ունի ուրարտական ծաւալական քանդակագործութիւնը: Հոս կան սնամէջ եւ ձոյլ տարբեր տեսակի պրոնզէ եւ քարէ արձաններ, ուր առիւծը երեւան կուգայ ոչ թէ ինքնուրոյն ձեւով, այլ տարբեր առասպելային էակներու կերպարանքով: Այդ առիւծները գտնուած են 1870–1880ական թուականներուն գանձ փնտռողներու կողմէ Վանի մէջ: Փոխադրուած են Էրմիտաժ, Լուվր, Բրիտանական եւ Պերլինի թանգարանները:

— Այդ արձանները, կը գրէ Պիոտրովսկի, առասպելական էակներ են՝ թռչուններու թեւեր, գլուխներ, ցուլերու մարմին, ոտքեր, եղջիւրներ, առիւծներու մարմին, թաթեր, պոչ, մարդու գլուխ, դէմք, մարմին, որոնք ըստ երեւոյթին կազմած են շքեղ գահի մասեր:

Կան նաեւ ծանրաձոյլ արձաններ, որոնք եղած են ոչ թէ կարասիի մասեր, այլ պաշտամունքի արձաններ: Այդպիսի արձան մը գտնուած է 1951ին Ղափանի Սղնակ գիւղը:

Ուրարտուի մէջ լայն կերպով տարածուած էր ոսկորի եւ քարի փորագրութեան արուեստը: Ուրարտական ոսկորի փորագրութեամբ բազմաթիւ իրեր գտնուած են 1879–1880ին Վանի, Թոփրախ-Կալէի մէջ, Բրիտանական արշաւախումբին կողմէ: Այսպիսի իրեր գտնուած են նաեւ Կարմիր Բլուրի մէջ:

Բացառիկ յայտնագործում է Կարմիր Բլուրի մէջ գտնուած գլանաձեւ տուփը, որ ամբողջովին ծածկուած է որսի տեսարանով: Հոս առիւծը ներկայացուած է որսի ժամանակ: Կափարիչին վրայ քանդակուած են նստած առիւծի արձանը, ցուլի եւ եղջերուի ռըլիէֆ պատկերներ:

Կ'երեւի, որ Վանի թագաւորութեան սահմաններուն մէջ մեծ տարածում գտած էին քանդակագործութիւնը, որմնանկարչութիւնը, ոսկորի եւ քարի փորագրութիւնը:

Ս. ԵՍԱՅԵԱՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 82ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

———O———

(Բ. եւ վերջին մաս)

Օրուան զոյգ բանախօսներ էին ընկերներ Սուլէն Փափազեան (Փարիզէն) եւ Կարօ Յովսէփեան (Մարսէյլէն):

Ֆրանսերէնով, Կարօ Յովսէփեան նախ բացատրեց, թէ ի՛նչպէս եւ ինչո՛ւ հիմնուեցաւ Հ. Յ. Դ.ն, շեշտելով յատկապէս 19րդ դարու մտաւորական փաղանգին՝ Աբովեան, Նալբանդեան, Գամառ-Քաթիպա, Ալիշան, Խրիմեան Հայրիկ, Րաֆֆի եւ ուրիշներ, որոնք սկսան հայրենասիրական տողեր գրել, ազգային գիտակցութիւնը արթնցնելու համար դարերով հոգեկլկուած եւ մտալլկուած ժողովուրդին մէջ: Յետոյ թուեց կարգ մը խմբակներու անունները, որոնք կը սկսէին կազմակերպել յեղափոխական աշխատանքը: Սակայն, ինչպէս փորձառութիւնը ցոյց պիտի տար, պէտք էր համախմբել այդ բոլոր ուժերը ընդդէմ թշնամւոյն: Այս իմաստով էր որ կը հիմնուէր 1890ին Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը, որ անմիջապէս պիտի կեդրոնացնէր իր առաքելութիւնը հայ ազատագրական շարժման մէջ: Ապա Կարօ Յովսէփեան անդրադարձաւ Դաշնակցութեան պատմութեան կարեւորագոյն քաղաքական հանգրուաններուն, ինչպէս՝ նախ ինքնապաշտպանութեան եւ բարենորոգումներու պահանջ, յետոյ հայկական նահանգներու ներքին ինքնավարութիւն, դաշնակցային հիմերով կազմուած Օսմանեան Կայսրութեան, ապա անկախութեան պահանջը եւ Հանրապետութեան շրջանը, եւ վերջապէս ծանրանալով Դաշնակցութեան սփիւռքահայ գործունէութեան շուրջ: Դաշնակցութիւնը հիմնական նպատակ ունեցաւ սփիւռքահայ գաղութներու հայապահպանումը, հասնող սերունդներու հայեցի դաստիարակութիւնը, զարկ տալով դպրոցական եւ մշակութային գործերին, մամուլին, պատանեկան եւ երիտասարդական շարժումներու ստեղծման: Այս գործին հետ զուգընթաց Դաշնակցութիւնը տարաւ ու կը տանի քաղաքական աշխատանք, որուն հիմնական առաջադրանքն է Հայ Դատի հետապնդումը իր վերջնական տեսակէտը ըլլալով միշտ՝ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի ստեղծում Սեւրի Ուիլսընեան սահմաններով: Շարունակելով, Կարօ Յովսէփեան խօսեցաւ Հայկական Դատի այժմէականացման լուծումներուն շուրջ, շեշտը դնելով խաղաղ միջոցներու վրայ, այսինքն ծանօթացնել համայն աշխարհին Հայութեան մշակութային ու քաղաքակրթական կոչումը եւ կարելիութիւնները միշտ մնալով պահանջատէրի դիրքին մէջ, յարատեւ եւ ծրագրուած աշխատանքով մը իբր արդարացի զէնք ունենալով՝ Հայութեան դէմ գործուած ցեղասպանութիւնը եւ հայ ազգի քաղաքական իրաւունքներու ճանաչումը Սեւրի դաշնագրի տրամադրութեամբ: Բանախօսը իր եզրակացութեան մէջ ըսաւ. «Դաշնակցութիւնը ըլլալով անյաղթ աղբիւր կամքի, հայրենասիրութեան, զոհողութեան, հաւատքի, յոյսի, կը հաւատայ, որ հայ ժողովուրդը դարձեալ պիտի բարձրացնէ եւ ողջունէ Անկախութեան դրօշակը ամբողջական հայրենիքին մէջ»:

Հայերէնով, Սուլէն Փափազեան գիտել տալէ յետոյ այսօրուան արտասահմանեան կեանքի մեր ընդհանուր պատկերը, ուր լեզուն եւ ազգային գիտակցութիւնը կը նահանջեն, ըսաւ. «Աւելի քան ոճիր պիտի ըլլար, կողակից չըլլալ այն միակ կուսակցութեան ջանքերուն, որ իր բոլոր անդամները զօրաշարժի ենթարկած է որպէսզի կարողանանք պահել իմաստը մեր գոյութեան, որպէսզի այս ժողովուրդը չմնայ այսպէս անստոյգ վիճակի մէջ, որովհետեւ սփիւռքը մեզի համար միայն սպասման սրահներ կրնայ ըլլալ, սպասման սրահներ ուրկէ պիտի առնենք շոգեկառքը որ անպայման մեզի պիտի տանի հայրենիք»:

Յետոյ բանախօսը մատնանշեց այն ահաւոր պայմանները, որոնք պատահած էին Հայութիւնը Արաքսի աջին կամ ձախին եւ որոնց ընդմէջէն պիտի ցայտէր փաղանգ մը մտաւորականներու, մարտիկներու, որոնք իրենց կամքի, զոհողութեան ոգիի եւ հաւատքի զօրութեամբ պիտի ցնցէին եւ ձերբազատէին ժողովուրդ մը, բռնակալութեան եւ ստրկութեան շղթաներէն: Նաեւ ընկեր Սուլէն Փափազեան ցաւ յայտնեց որ այսօր Հայութիւնը մոռցած է իր ազգային հրամայական պարտականութիւնները ու կը գոհանայ իր վիճակէն, բաւարարուած ըլլալով իր կենսական պահանջներուն մէջ. հարկ է արթնցնել իր արեան ամբողջ ուժգնութիւնը, հարկ է հասկցնել որ իր ճակատագիրը իր ձեռքին մէջ է, հարկ է կապել հայրենիքին այն սերունդը, որ հոս կ'աճի, կարելի չէ հայրենի սփիւռք մը ստեղծել առանձին, եւ հայրենիք մը առանձին. պէտք է շաղկապել մէկ ուժ մը, եւ այդ ուժը մենք կը տեսնենք Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ, որ մեզի տուած է Քրիստափորներ, Ռոստոմներ եւ Զաւարեաններ:

Սուլէն Փափազեան բացատրելէ յետոյ, որ եզակի երեւոյթ մըն է Դաշնակցութեան գոյութիւնը այսօր սփիւռքի հայ կեանքի մէջ, շեշտը դնելէ յետոյ մշակութային, այսինքն հայկական լեզուի ծայր աստիճան կարեւորութեան, եւ վեր առնելէ յետոյ այս ուղղութեամբ տարուած «յեղափոխական աշխատանքը» հայրենիքի մէջ շնորհիւ Պ. Սեւակներու, Գ. Մահարիներու, եզրակացուց հետեւեալ խօսքերով. «Հիմնական պահանջ է որ Հայութիւնը մեր մէջ ամբողջապէս ապրի, յիսուն առ հարիւր կարելի չէ ըլլալ, կրնա՞նք ամբողջապէս Հայ ըլլալ թող մնայ Հայութիւնը, բայց Հայութիւն՝ որուն համար հայրենիքը ապրում է հայ մշակոյթը խորան պաշտամունքի: Մենք կ'ուզենք, սիրելի երիտասարդներ, որ դուք կարողանաք ըսել այսօր ձեր հայրերուն՝ յոգնած էք, մենք պիտի առնենք ձեր դրօշակը, ու այս համոզումով ու հաւատքով եթէ կ'ուզէք ապրիլ իբր Հայ այս տեղերքի վրայ, ձեզի կը մնայ դրօշակը վեր առնել եւ երթալ յառաջ միայն յառաջ, մինչեւ վերջը յառաջ»:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

Դ.

— Թշուառական մարդասպան, աղաղակեց այրին: Գարշելի նամակիդ իմաստը չէի հասկցած: Դուն կ'առաջարկէիր զիս հարստացնել արեան մէջ հաւաքուած ոսկիներու շնորհիւ: Թշուառական, թշուառական:

— Ահ, հիմա կը հասկնաս, ըսաւ Ժագ, անհուն անպատկառութեամբ: Աւելի լաւ է անդրան քան երբեք: Հետեւէ ինծի:

— Երբեք:

— Եթէ կամքովդ ինծի հետ չգաս, պիտի բռնադատեմ:

— Երբեք: Օգնութիւն պիտի աղաղակեմ:

— Լռէ, եթէ ոչ զաւակդ կը սպաննեմ: Եթէ կ'ուզես որ ապրի ան, հետս եկուր: Աճապարենք, որովհետեւ քանի մը վայրկեանէն ամէն ինչ պիտի կործանի:

Ու Ժագ նախ բակին մէջ քաշկռտեց այրին եւ իր զաւակը, յետոյ դաշտին մէջ, տաղաւարին մօտ գտնուող փոքր դռնէն անցնելով: Ժանն կ'ուզէր աղաղակել:

— Բայց լռէ, անզգամ, ըսաւ Ժագ հրամայական շեշտով մը: Քու փրկութեանդ համար լուռ կեցիր: Կանչած մարդիկդ պիտի ամբաստանեն քեզ:

— Զիս պիտի ամբաստանե՞ն, թոթովեց Ժանն, որ խելայեղութեան կը մատնուէր:

— Այո, ու ապացոյցները չեն պակսիր: Գնած քարիւղդ ծառայած է գործարանը կրակի տալու: Պարապ շիշերը բակին մէջ պիտի գտնեն: Քեզ պիտի ամբաստանեն թէ Պ. Լապրուն սպաննած ես, որովհետեւ դուն միայն կրնայիր գիտնալ, որ ան գործարան վերադարձած էր այս գիշեր. ասկէ զատ՝ պիտի յիշեն այն սպառնալիքները զորս անոր դէմ ըրիր վկաներու առջեւ: Քանիցս յայտարարած ես թէ Պ. Լապրուի անպատիժ պիտի ըլլայ քեզ վտարելը: Օ՛ն, եկուր:

Տիկին Ֆորթիէ խելայեղ կը դառնար: Ժագ միշտ կը քաշկռտէր Ժաննը, տղան ուսին վրայ առած կը տանէր: Այրին երկու անգամ կրկնեց խեղդուկ ձայնով մը.

— Օգնութի՛ւն:

Ժագ այնքան ուժգին ցնցեց Ժաննը, որ գետին ձգեց զայն, ծունկի վրայ:

— Եթէ նորէն բերանդ բանաս, զաւակդ մեռած է:

— Գթութի՛ւն...:

— Եթէ կ'ուզես որ գթութիւն ունենամ, լուռ կեցիր ու հետս եկուր, պիտի հաշտուինք:

— Ոչ... ոչ... կը նախընտրեմ մեռնիլ:

— Ուրեմն քու ճակատագիրդ կը ձգեմ քեզ: Գնա եւ անհետացիր, որովհետեւ ես գործը այնպէս մը կարգադրած եմ որ ամէն ինչ քեզ պիտի ամբաստանէ, եւ դուն ի զուր ինքզինքդ պիտի պաշտպանես ականերեւ իրողութեան դէմ: Քեզ կը սիրէի...: Կ'ուզէի որ երջանիկ ըլլաս... Սակայն դուն մերժեցիր երջանկութիւնը: Աւելի գէշ քեզի համար: Ի՞նչ կ'ուզէ թող ըլլայ: Ես հարստութեան տիրացած եմ, եւ ընդհուպ պիտի մեկնիմ հոսկէ:

Ու Ժագ սկսաւ վազել դաշտագետնին մէջ: Հիմա, ամէն կողմէ, հրդեհի կարմիր լեզուակներ կը բարձրանային դէպի երկինք, ու վառ բոսորագոյնով մը կը գունաւորէին զայն: Աշխատանոցները կ'այրէին: Պ. Լապրուի տաղաւարը դանդաղօրէն կ'այրէր, աւելի ամուր շինուած ըլլալուն, բայց հուրը կ'արծարծէր հրդեհը:

Ժագ Կարոյէն բաժնուած էինք այն ատեն երբ ան վառ լուցկի մը նետած էր տաղաձագործարանի քարիւղով թրջուած տաշեղներուն վրայ ու յետոյ դէպի տաղաւարը ուղղուած էր: Ապա՝ նրբանցքին մէջ գետին դրած արկղիկը բանալով՝ կուրծքին վրայ, շապիկին եւ միսին միջեւ սահեցուցած էր արկղիկէն հանած պանքատոմսերու տրցակները ու յատակագծերը: Այդ պահուն էր որ Պ. Լապրու բակէն ներս կը մտնէր ու Ժանն կը լսէր դրան զոցուիլը:

Գործարանատէրը նշմարեց աշխատանոցներէն ժայթքած առաջին լոյսերը: Ուստի այդ կողմը վազեց իսկոյն: Ժագ այդ պահուն կրակի կուտար իր գործատիրոջ աշխատասենեակը ու բոցերուն մէջ կը նետէր պարապ արկղիկը: Պ. Լապրու տեսաւ որ տաղաւարին դուռը բաց էր ու կռահելով որ ոճիր մը կը գործուէր, դէպի առաջ նետուեցաւ: Ժագ այդ պահուն դուրս ելլելու վրայ էր: Երկուքը դէմ առ դէմ եկան: Գործատէրը չէր կրնար կանգ առնել իր արարքներէն յետոյ: Այլեւս մինչեւ ծայրը երթալու էր: Ուստի գրպանէն հանեց քաթալանեան դաշոյն մը ու պատեանէն քաշեց զայն:

— Օգնութեան հասէք, աղաղակեց Պ. Լապրու:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Էթէլ Պարթանեան եւ զաւակները, Պ. Արամ Եռբեան եւ զաւակները, Սերոբեան, Նիկողոսեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Նոյ. 19) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսային, քեռայրին եւ քենեկալին՝

ԹԱԳՒՈՐ ՊԱՐԹԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Եռբեան, Պարթանեան, Յակոբեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Արա Պիպէրեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց քրոջ եւ հօրաքրոջ՝

ՍՈՆԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Հայկազ Մանուկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուէրները Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան.—

Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Կիւրիւնեան: Պր. Լ. Գ. 50ական, Գալիքեան Թորիկ, Սէմէրճաչեան Յովհաննէս, Հատճեան Քերովբէ, Գարայեան Արփս 20ական, Զաւրճան Յարութիւն, Վարդանեան Օննիկ, Քէօշկէրեան Խաչիկ, Շիրվանեան Յարութիւն, Միւրջէեան Արամ, Անկինեան Գէորգ, Թօփալեան Կարապետ, Սինապեան Աւետիս, Պօյաճեան Կիրակոս 10ական: Ֆր.:

ՎԱԼԱՆՍ — Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ եկեղեցւոյս հիմնադրութեան տարեդարձին առթիւ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Կիրակի 19 Նոյ. Վալանսի մատուռներուն եւ եկեղեցւոյս ծառայող հոգեւոր եւ աշխարհական բոլոր ննջեցեալներու հոգւոց համար:

Կը խնդրուի Վալանսի եւ շրջակայից հայ հաւատացեալներէ ներկայ ըլլալ ի յարգանս բոլոր անոնց, որոնք մեզ յանձնեցին Մեսրոպեանց ու Նարեկացւոց ջահը:

ՃԱՇ – ԽՆՋՈՅՔ

Դաշնակցութեան օրուան առթիւ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Կիրակի Նոյ. 26 ժամը 18ին 4, Ռիւ տը լա Տէֆանս

Մանրամասնութիւնները յետագային:

DÉCOMURSOL

DIRECTEUR HAYRABEDIAN

78, Rue des Rosiers
93400 ST. OUEN
Tél. 254-17-89

Peinture — Décoration — Papiers peints — Tentures — Style — Plastique sols et murs

Արագ սպասարկութիւն
Մատչելի գիներ:
Աշխատանք կը ստանձնէ ամէն կողմէ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԼԻՈՆԷՆ Պ. Մամբրէ Տէր-Պետրոսեան 100 Ֆր. կը նուիրէ:

×

Վալանսէն (Տռոմ) Տէր եւ Տիկին Ազատ Պալեան 20 Ֆր. կը նուիրեն, Պալեան, Տէմիրեան, Հէլվաճեան եւ Ճիլպերեան գերդաստաններուն յիշատակին:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Կիւլէզեան 50 Ֆր. կը նուիրեն վեթերաններու ֆոնտին (տառնալ «Յառաջ»էն) եւ 50 «Յառաջ»ին:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅ

Նախաձեռնութեամբ
Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան
Ուրբաթ 17 Նոյ. երեկոյեան ժամը 20.45ին
Օթէլ Մոտէռնի սրահին մէջ
Place de la République — Paris
Կը նախագահէ ԱՍԱՏՈՒՐ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ
Կը խօսի ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆ
Նիւթ ունենալով՝ Երգիծանքը եւ Ծիծաղը հայ գրականութեան մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

17, rue Bleue Paris 9

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Շաբաթ Նոյ. 18, իրիկուն ժամը 20.30ին

Կը նախագահէ. ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Կենսագրականը կը ներկայացնէ եւ անոր գործերէն ընթերցումներ կ'ընէ ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսին. ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Մարկրիթի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Ահարոն Յակոբեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.—

Տօնապետեան ընտանիք 20 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Օգլէնեան, Վ. Մուրատեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Արմաղանեան 10ական, Տէր եւ Տիկ. Հ. Սարգիսեան 30, Տէր եւ Տիկ. Պ. Ժողովարեան 10:

Այրի Տիկին Մարիամ Ստեփանեանի հոգեհանգստին, Տէր եւ Տիկ. Ա. Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկ. Տէր-Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկ. Կ. Ստեփանեան 50ական, Թ. Մ. Վարդապետեան 20, Տէր եւ Տիկ. Օգլէն Սարոյեան 10 Ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Սէնթ Մարկրիթի Թաղականութենէն հետեւեալ նուէրները.—

Ահարոն Յակոբեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ա. Արմաղանեան, Տէր եւ Տիկ. Պ. Ժողովարեան, Տէր եւ Տիկ. Կ. Օգլինեան 10ական Ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը իր մահացած անդամուհիներու յիշատակին, կատարել տուած հոգեհանգստի արարողութեան առիթով, ի նպաստ իր դպրոցին շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Տէր եւ Տիկ. Փիլաֆճեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբեան 50ական Ֆր., Տիկ. Փունարճեան, Տիկին Ահարոնեան, Տիկին Սիսլեան 20ական, Տիկ. Զատիկեան, Տիկին Թիւթիւնճեան, Տիկին Ուզունեան 10ական:

Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Լեւոն Ավավեանի մահուան քառասունքին առիթով, Տէր եւ Տիկ. Ավավեան 50, Տիկ. Ալիքեան 30, Տիկ. Մ. Սալաւանեան 20 Ֆր.:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

18 Նոյեմբեր, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO CHARBONNIERES
շքեղ սրահներուն մէջ

Avec JACKY MALLEREY et son ensemble
NOMBREUSES ATTRACTIONS — COTILLONS — AMBIANCE

Réservez vos places à l'avance chez les membres Croix-Bleue de Lyon

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ ՇԱՏ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐՈՎ

Մուտքը 15 ֆրանք

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ

« ՀԱՅ ՀԱՄԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ »

Միութիւնը պիտի տայ նաեւ պարահանդէսի երեկոյթ մը՝ 18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Քաղաքապետարանի խրախճանքի սրահին մէջ:

ՅՌՈՒՇԱՏԵՐ

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ԻԶՄԻՐԻ եւ շրջաններու Հայր. Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Ժան Կուժոն փողոց, թիւ 1, սրճարանը, Շաբաթ 18 Նոյ. ժամը ճիշդ 20ին: Օրակարգ.— Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաները մեծամասնութիւն կը նկատուին:

ՁՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան: Մեկնում Դեկտեմբեր 23, Կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին:

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի շրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն: Բնակութիւն Կոլտընըր Հիրշ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ:

Սահմանափակ տեղեր:

Մասնակցութիւն 545 ֆր.
կանխավճար 95 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԱՐԱՐԱՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Աւանդական Փառատօն Ֆրանսական Բանակի Նախկին Հայ Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան

Կիրակի, Նոյեմբեր 19

Հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան պաշտօնական անձնաւորութեանց արարողութենէն ետք՝

ԳԻՆԵՁՕՆ Պոմոնի սրահին մէջ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ
վալանսի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի Փիէր Վոլֆի

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

(4 արար)

Փարիզէն «ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ» խումբի կողմէ
Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Փութացէք ապահովել ձեր տոմսերը

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տօնածառը Յունուար 14ին:

×

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի Բարեկենդանի ճաշը: Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տօնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

×

Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 3ԻՆ

×

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի քառասնամեակի երկրորդ ձեռնարկը, 2 Դեկտ. Շաբաթ օր երեկոյեան, մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին, Շաւիլի Քաղաքապետարանի սրահը, Ռիւ Սթալինկրատ:

Ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս:
Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 17 NOVEMBRE 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 60 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

Le Numéro 0,70 F.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.566
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.566

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՒԵԼԻ ՎԱՐԿԵՐ ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

———0———

Ինտոնեզիոյ Նախագահը երկրորդ հանդիպում մը ունեցաւ Ժ. Փոմփիտուի հետ՝ Փարիզէն մեկնելէ առաջ: Այս խօսակցութեանց մասնակցեցան Ֆրանսայի Նախարարապետը եւ Ինտոնեզիոյ Արտաքին նախարարը:

Երեք ժամուան խօսակցութեանց արդիւնքն այն եղաւ, որ Ֆրանսա որոշեց «նշանակելի ձեւով» աւելցնել իր վարկերը Ինտոնեզիոյ, 3,5 առ հարիւրէն նուազ տոկոս մը շնորհելով: Միւս կողմէ, Ֆրանսական ձեռնարկութիւններ պիտի մասնակցին կարգ մը մեծ աշխատանք–ներու՝ ամբարտակներու շինութիւն, ինչպէս Սումաթրայի մէջ, բնական կազի շահագործում, հաստատում ալիք–[...] ճարտարարուեստի, եւայլն:

Միջազգային հարցերու քննութեան ժամանակ տեսակէտներու նոյնութիւն մը նկատուած է: Ասիոյ հարաւ–արեւելքը պէտք է դառնայ «իրական խաղաղութեան գօտի մը»:

Ինտոնեզիոյ Նախագահը՝ Զօր. Սուհարթօ մամուլի ասուլիս մը ընթացքին [...] իր երկրին քաղաքականութիւնը [...] մը կարեւոր խնդիրներու առնչութեամբ: Վիէթնամ՝ Ինտոնեզիա զօրա[...] կը կենայ Ուաշինկթընի նախաձեռնութեան՝ վերջ տալու պատերազմին: [...]տան՝ Ինտոնեզիա զգոյշ քաղաքականութիւն կը վարէ Փեքինի հետ իր յարաբերութիւնները բնականոն դարձնելու [...] մէջ, որովհետեւ Փեքին զօրա[...] կեցաւ 1965ի համայնավար պետական հարուածին: Խորհ. Միութիւն՝ յարաբերութիւնները բնականոն են, սակայն ընկերվարական երկիրները չեն կըրնար օգնել Ինտոնեզիոյ, որովհետեւ ճըշ[...] հաւասարակշռութիւն կ'ուզեն հաստատել առեւտրական փոխանակութիւններու մէջ:

ՔԷՇԻՇԵԱՆ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ԱԼ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆ ՉԵՂԱՒ

———0———

Հայրենակցական զգացումներէ տարուելու հարկ չկայ հաստատելու համար թէ Քէշիշեան – Տուտան հանդիպման սպանացի իրաւարարը, առնուազն անարդար էր:

Արդարեւ, ֆրանսական մամուլն ալ, ինչպէս հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի մարզական լրագրողները, նոյն հաստատումը կ'ընեն, շեշտելով թէ Չորեքշաբթի իրիկուն Քէշիշեան պիտի ապահովէր Ֆրանսայի համար, գեր–վելթերներու Եւրոպայի ախոյեանի տիտղոսը:

Հանդիպումը տեղի կ'ունենար Սքիօ, Վենետիկոյ գաւառը, ուր փութացած էին նաեւ Ֆրանսահայեր: Մրցումը գրեթէ ուղղակի կը տրուէր նաեւ հեռատեսիլի Բ. կայանէն: 14 ռաունտներու երկայնքին, կարելի է ըսել թէ Քէշիշեան կը մնար միշտ յարձակողական եւ աշխոյժ մինչ Տուտան երթալով կը տկարանար եւ հազիւ կը դիմանար Հայուն հարուածներուն: Երկու անգամ արդէն կը ստիպուէր «յոգնութիւնը առնել» ութ երկվայրկեան հաշուել տալով իրաւարարին:

Նախավերջին ռաունտին այլեւս ապահով կը թուէր թէ Քէշիշեան կը տիրապետէր բոլորովին երբ սպանացի իրաւարարը յանկարծ կեցուց մրցումը անորակ հռչակելով Քէշիշեանը: Անմիջապէս արդէն հեռատեսիլէն մրցումը մեկնաբանողը շատ յատկանշական բան մը կ'ըսէր.— «Անշուշտ միակ ձեւն էր շահիլ տալու համար Տուտանը»:

Պարզ է որ եթէ նոյնիսկ Քէշիշեան սըխալներ գործած էր, իրաւարարին այս վճռական միջամտութիւնը ոչ ոք կրնար համոզել:

Հերնանտէզէն ետք, այս երկրորդ անգամն է որ Ժաք Քէշիշեան կը կորսնցնէ Եւրոպայի ախոյեան ըլլալու հնարաւորութիւնը: Ծագումով Արժանթինցի, Իտալացի Տուտան կը պահէ տիտղոսը:

×

Ֆրանսա, Տըպլընի մէջ, 2ի դէմ մէկ կէտով կորսնցուց Ֆութպոլի մրցումը Իրլանտայի դէմ եւ այլեւս միայն հրաշք մը կրնայ կարելիութիւն տալ Ֆրանսայի աշխարհի բաժակին մասնակցելու:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԶՕՐ. ՍՈՒՀԱՐԹՕ

———0———

Ֆրանսայի պաշտօնական հիւրը՝ Զօր. Սուհարթօ, որ Ինտոնեզիոյ Նախագահն է, 1965էն է միայն, որ անուանի դարձաւ իր երկրէն դուրս:

Զօրավարը, որ համեստ գիւղացի ընտանիքի կը պատկանի, ծնած է 1921 Յունիս 8ին: Ծննդավայրը Ճաւա կղզին է, մահմետական աւանդութիւններով եւ անտիպաշտութեան մթնոլորտով ապրող ժողովուրդով: Երիտասարդը իր նախնական եւ երկրորդական կրթութիւնը կը ստանայ այս միջավայրին մէջ մինչեւ 19 տարեկան, երբ կը մտնէ հոլանտական բանակին մէջ: Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին Ճափոնցիք կը յարձակին Ինտոնեզիոյ վրայ, որ այդ թուականներուն հոլանտական գաղթավայր մըն էր: Երկրին ազգայնական տարրերուն համար առիթ պատեհ առիթ մը կ'ըլլայ պայքարելու համար իրենց տէրերուն դէմ: 1943ին, ապագայ Նախագահը սպայ կը դառնայ Փիթայի մէջ, այսինքն Ճափոնցիներու ստեղծած Ինտոնեզեան բանակի մէջ: Կը գործէ Սուքարնոյի հրամանատարութեան ներքեւ, անոր որ պիտի ճանչցուէր յետագային իբրեւ հայրը Ինտոնեզիոյ ազատագրական շարժումի: Պայքարը Հոլանտացիներու դէմ կը տեւէ մինչեւ 1949: Բանակի շարքերուն մէջ ան մինչեւ գնդապետի աստիճանին կը բարձրանայ:

Անկախութեան առաջին տարիներուն չի լսուիր իր անունը, թէեւ պարզ է, որ միջամուխ է ներքին քաղաքական կեանքին: Արդէն զինուորականները ինքզինքնին կը նկատեն «յեղափոխութեան պահակները», որով չեն ուզեր «մեծ համր» մը դառնալ: Ազգայնականներ են անոնք եւ որքան ալ տարանջատուած ըլլան խաղաղութեան շրջանին, անոնք կը վերախմբուին դէմ դնելու համար իրենց հակառակորդներուն՝ յատկապէս համայնավարներուն: 1951էն 1959 Սուհարթօ կը ծառայէ անուանի գունդի մը մէջ՝ Ճաւայի կեդրոնը: 1962ին երկաստղանի զօրավար է եւ պարտականութիւն կը յանձնուի իրեն վարելու Իրեան Պարաթի (Արեւմտեան Նոր Կինէ) գործողութիւնները: Շրջանը Հոլանտայի հոգատարութեան տակ էր:

1963ին հրամանատար կը կարգուի պահեստի ուժերու: Ամէն ոք գիտէ այլեւս, թէ ինք այդ օրերուն բարեկամական շըրջանակ մը ստեղծած է, որ յետագային օգտակար պիտի ըլլար իրեն: Շատ հաւանական է, որ տեղեակ եղած է զօրավարներու 1965ի հաւաքոյթներուն, ուր կ'որոշուէր մաքրագործել համայնավար տարրերը եւ վերջ դնել տալ «Եռանկիւն»ի քաղաքականութեան: Այդ տարօրինակ քաղաքականութեան ընթացքին երկու զօրաւոր ուժեր կը ձեւաւորուէին՝ Համայնավար կուսակցութիւնը եւ բանակը: «Եռանկիւն»ի երրորդ դէմքը՝ նախագահ Սուքարնօն էր:

Երբ 1965 Սեպտեմբեր 30էն Հոկտեմբեր մէկի գիշերը Գնդ. Ունթունկ նասերեան ձեւի գործողութեան կը ձեռնարկէ «ապականած զօրավարներու» դէմ, Զօր. Սուհարթօ հակահարուածի մը գլուխը կ'անցնի: Քանի մը սպաներ սպաննուած էին: Զինուորականներու վրէժխնդրութիւնը մեծ կ'ըլլայ, քանի որ կէս միլիոնէ աւելի Ինտոնեզիացիներ վրայ կու տային իրենց կեանքը: Իրականութեան մէջ Սուհարթօ փոխ–վրէժ լուծելէ աւելի կը ձըգտէր արշիպեղագոսը մաքրել ձախ տարրերէ, եւ առիթ ընելու համար միջոցներու մէջ խտրութիւն չի դներ:

Այսպէս է, որ բանակը այլեւս միակն է իշխանութեան գլուխը (միշտ այդպէս եղած էր, սակայն առաջ բաժնելով իր իշխանութիւնը ուրիշ ուժերու հետ): 1966 Մարտ 11ին զօրավարը հանրային դեկավարութենէն կը հեռացնէ նախագահ Սուքարնօն: 1967 Մարտ 13ին կը դառնայ առժամեայ նախագահ, տարի մը ետք հաստատուելով իր այդ պաշտօնին վրայ: Ոչ ոք կը տարակուսի, թէ յառաջիկայ տարի կրկին թեկնածու պիտի ներկայանայ նախագահական աթոռին:

Թ. Ա. Թ.

ՈՒԿՐԱՆԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ԶԳՏՈՒՄՆԵՐ ՈՒՆ ԴԷՄ

———0———

Խորհ. Միութեան մէջ գաղտնի լոյս տեսնող «Ներկայ դէպքերու ժամանակագրութիւն» հանդէսը կը հաղորդէ, թէ խորհրդային իշխանութիւնները խստացուցած են պայքարը ազգայնական տրամադրութիւններուն դէմ, որոնք երեւան եկած են Ուկրայնիոյ մտաւորական կարգ մը շրջանակներու մէջ: Քանի մը տասնեակ դատավարութիւններ տեղի ունեցած են վերջին ամիսներուն: Դատապարտութեան վճիռներ տրուած են երեքէն մինչեւ տասնեւհինգ տարուան բանտարկութեան, աքսորի կամ տաժանակիր աշխատանքի: Ուկրանիական ազգայնական տըրամադրութիւնը վերակենդանացաւ 1960–ական թուականներուն: 1965 Օգոստոսին երեսունի մօտ մտաւորականներ ձերբակալուեցան, որոնց շարքին Վալենտին Մորոզ, փրոֆեսէօր ժամանակակից պատմութեան՝ Իվանօ–Ֆրանկովսկ հիմնարկութեան մէջ: Չորս տարուան աշխատանքի դատապարտուած ճամբարներու մէջ, փրոֆեսէօրը կրկին կը ձերբակալուի 1970ին եւ այս անգամ կը դատապարտուի վեց տարուան բանտարկութեան, երեք տարուան աշխատանքի ճամբարի մէջ եւ հինգ տարուան աքսորի: Մոսկուայի մէջ խորհրդային ոստիկանութիւնը Նոյեմբեր 13ին ութ ժամ խուզարկութիւն կատարած է պատմաբան Փիէր Եաքիրի բնակարանը եւ հարցաքննած անոր կինը: Պատմաբանը Յունիսին ձերբակալուած էր, որովհետեւ խորհըրդային հպատակներու « քաղաքացիական իրաւունքները » պաշտպանած էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԺԱՆԹԻՆ կը վերադառնայ Խուան Փերոն, 17 տարի իր երկրէն դուրս ապրելէ ետք: Փերոն, որ ամբողջ տասնամեակ մը մենատէրն էր եղած Արժանթինի, 1955ի զինուորական պետական հարուածի հետեւանքով հարկադրաբար հեռացած էր երկրէն: 1966ին փորձած էր Արժանթին վերադառնալ, սակայն Պրազիլեան իշխանութիւնները թոյլ չտուին, որ շարունակէ իր ճամբան, երբ անոր օդանաւը Ռիօ տէ Եանէյրօ հասած էր: Արժանթինի նախկին մենատէրը առջի օր Հռոմ հասաւ, իսկ Ուրբաթ օր կը ժամանէ Պուէնոս Այրէս: Անոր համախոհները մեծ ընդունելութիւն մը վերապահած են:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ վրայ տարածուած առջի [...] զօրաւոր փոթորիկը 64 հոգիի [...] պատճառ դարձաւ: Միայն Լեհաստանի մէջ տասը հոգի մեռաւ:

ԳԱՀԻՐԷԷՆ հասած լուրերու համաձայն, միայն ղպտի եկեղեցի մը չէ, որ հրկիզուած է անծանօթներու կողմէ, այլ նաեւ խանութներ եւ շէնքեր, որոնք Ղպտիներու կը պատկանին: Նախագահ Անուար Էլ–Սաատաթ անմիջապէս քննութիւն պահանջած է կառավարութենէն:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ամերիկեան տեղեկատուութեան գրասենեակը գիրք մը ղրկուած է որ փոքր ռումբ մը կը պարունակէր: Ռումբը չէ պայթած:

ՄԱԿ–Ի Ընդհ. Ժողովին Չինաստանի պատուիրակը խստիւ քննադատեց խորհրդային առաջարկը՝ միջազգային յարաբերութիւններու մէջ հրաժարիլ ուժի գործածութենէ: Չին պատուիրակը յիշեցուց Չեխոսլովաքիոյ խորհրդային գրաւումը 1968ին եւ պահանջեց, որ Ռուսիա իր բանակները հեռացնէ Մոնկոլիէն. «Խորհրդային վարիչները երբեք վար չեն դներ մսագործի իրենց դանակները եւ ոչ ալ Պուտտաներ կը դառնան»:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Պաշտպանութեան Նախարարը՝ Զօր. Տայեան երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ նախագահ Նիքսընի անձնական խորհրդատուին եւ Մ. Նահանգներու Արտաքին Նախարարին հետ: Խօսակցութիւնները գաղտնի կը պահուին: Թել Աւիւ որոշ մտահոգութիւն ունի, որ Ուաշինկթըն զիջումներ ընէ Եգիպտոսի՝ վերահաստատելու համար իր յարաբերութիւնները Գահիրէի հետ:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ընդդիմադիր կուսակցութեան՝ քրիստոնեայ–դեմոկրատ առաջնորդը Պարցել յայտարարեց, թէ եթէ Կիրակի օր իրենք շահին ընտրութիւնները եւ իշխանութեան գլուխ գան, վարչապետի իր հանգամանքով պիտի չվաւերացնէ երկու Գերմանիաներու միջեւ կնքուած համաձայնագիրը:

ՅՈՒՆԱԿԱՆ քարիւղատար եւ ճամբորդատար երկու նաւեր իրարու բախեցան Փիրէայի մօտ: 46 հոգի կորսուած կը նկատուի:

ՔՈՒՊԱ համաձայն է օդահէնութեան շուրջ Ուաշինկթընի հետ խօսելու:

ՈՍԿԻՆԵՐԸ

(Պատմուածք)

(Գ. Եւ Վերջին Մաս)

Ոսիկը չաղէկցաւ: Ամէն տուտու հաղուեցուցին, ղուռը հանեցին, նստեցուցին: «Ոսկիներս... ոսկիներս...» ըսաւ ու անցաւ փողոցէն: Աւելի խօսք մը չկրցաւ ըսել: Նայեցաւ միայն ու դէմը տեսաւ:

Գօղը չգտնուեցաւ: Գարունը վերջացաւ, ամառը յաջորդեց: Արտերու լեռներուն խոտերը քաղեցին, չորցուցին, մարագները լեցուցին: Արտերը հերկեցին, հերկերը արեւէն այրուեցան: Արտերը քաղեցին, կալերը կամնեցին, բերքերը ամբարները յարդերը մարագները լեցուցին:

Գալօս պապան ալ ընելիք չունէր: Անդապահի իր խրճիթը, կուտ մը ցորենը կալերէն տունն իրեն: Ոսկիները պահած տեղը գնաց: Թումբը նստաւ: Արտերը հերկուեր էին, թումբին չէին դպեր: Թումբը կը հերկուէ՞ր: Տեղէն չհանեց: Ո՞ւր պահէր: Հիմա ինք ալ Երզնկայի Տէր Ստեփանեանին, Ակը Ժամկոչեանին, Տիգրիկը Հայրանեանին, Արարկիրը Հանէսեանին, Շապին Գարահիսար Այնաճեանին, Զմշկածագ Զօպանեանին, Թեղուտը Նաղաշեանին, Արմտանը Արխանեանին պէս հարուստ մըն էր, տոպրակ մը ոսկի չեղջով ոսկի ունէր: Բայց ոսկի մը, մէկ ոսկի մը անգամ չէր կրնար առնել ու խարճել: Գիւղով, գաւառով գիտէին որ փարա չունէին: Այլայենց երեք տուները, իրենց տունը գիւղին փարա բնաւ չունեցող տուներէն էին: Երզնկայէն ձիաւոր հարկահաւաքը ձիաւոր զապթիաներով հարկահաւաքութեան դային չորս տուներուն դռներէն կ'անցնէին: Անկողին անգամ չունէին խոտերուն վրայ, չուլերուն, մթեղներուն տակ կը պառկէին: Վարի գիւղը եզ մը մորթեցին: Ոտքը կոտրեր էր: Օխան քառասուն փարայի ծախեցին: Երզնկայէն լեպլեպի բերին ժամուն դուռը դրին: Օխան երկու ղուրուշի: Երզնկայի լեպլեպիները անուանի էին: Ի՞նչպէս կը բոհրէին, բերնիդ մէջ կը հալէր: Ախղայացիները մեղր բերին, ի՛նչ մեղր: Կը վառէր, արեւ էր կ'ըսես. աչքերդ կը խտղտացնէր: Լիրը, այսինքն վեց օխան տասնըութ ղուրուշի, օխան երեք ղուրուշի: Զմշկածագի գիւղերէն Սուրբ Թորոսէն, Վարդենիքէն մեղրէ չարոց, մեղրէ պաստեղ, մեղրէ ըլիթ բերին: Հայ անուանով էին ասոնց գիւղերը բայց իրենք Թուրք էին: Մեղր շատ ունէին: Մեղրով կը պատրաստէին, վրան նայելու ըլլայիր բերնիդ ջուրերը կը վազէր: Միսը ի՞նչ է, լեպլեպին ի՞նչ է, մեղրը, մեղրէ ըլիթը ի՞նչ է, որդոց որդի այս չորս տուներէն ներս մտած չէր:

Ոսիկին ոսկիներէն դեղին ոսկի մը միայն տար միսն ալ, լեպլեպին ալ, մեղրն ալ, մեղրէ ըլիթն ալ կրնար գնել: Եւ դեռ ինչե՛ր կրնար գնել: Ակէն չերչիները չետուկ կը բերէին: Զոյգը տասը ղուրուշ էր: Թէ ինք, թէ եղբայրը թէ Խուտիկ Մաման չետուկ չունէին, բայց ոսկի մը կրնա՞ր հանել ու տալ Ոսիկին ոսկիներէն: Ոսիկին ոսկիներուն դողը ինք պիտի ըլլար: Պիտի գիտնային, պիտի մատնուէր: Հիմա հասկցաւ իր մեղքը, իր յանցանքը: Ինչո՞ւ ըրաւ, ինչո՞ւ առաւ: Զղջաց:

Իրիկուն մը ըսին թէ Գալօս պապան հիւանդցեր է: Զհաւատացին: Օր մը իսկ հիւանդ եղած մարդ չէր: Առաւուն ու գնաց քովը տեսաւ կոնակին վրայ պառկեր էր: Աուխքին կը նայէր: Դարձիկներուն, մարդակներուն, որթոտներուն: Կը տեսնէ՞ր թէ աչքերը բաց կը քնանար: «Ոսկիները... ոսկիները... գացէք բերէք ոսկիները» կ'ըսէր, եղբայրը Պօղոսը իր չուլին վրայ, Խուտիկ Մաման հիւանդին մթեղին վրայ նստեր էին կը խնդային: «Ո՞ւր է, ոսկիներուն տեղը ըսէ երթանք բերենք, կ'ըսէր Խուտիկ Մաման, ու հիւանդտեսի եկողներուն կը պատմէր: «Ըման... բան մըն ալ չունի ... երազ կը տեսնէ... մինչեւ հօքը աս է ըսածը... ոսկիները, ոսկիները, գացէք բերէք ոսկիները... Ոսիկին ոսկիները աչքին կ'երեւան... ո՞ւր է կ'ըսենք, ինք ալ չի գիտեր ո՞ւր ըլլալը»:

Գալօս պապան Ոսիկէն առաջ մեռաւ: Ոսիկին ոսկիները մնացին օձին բոյնը, թումբին մէջ, թումբին երկու կողմի արտին մէկը Գալենց միւսը Կոչենցն է: Օր մը եթէ երկու տուներէն մէկը ծախէ, երկու արտերն ալ մէկ տունի մը ըլլայ թումբը արտին պիտի խառնէ, արօրը պիտի կոխէ պիտի վերցնէ մէջտեղէն, տոպրակ մը ոսկիները անոր պիտի ըլլան, բայց ե՞րբ:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ծանօթ երաժիշտ – խմբավար, Կոմիտասի սաներէն՝ Վարդան Սարգսեան վերջերս սրտի լուրջ տագնապի մը հետեւանքով շուրջ ամիս մը բուժարան փոխադրուած է, ապա հանգստեան տուն մը, ուր շրջան մը պէտք է մնայ լրացնելու համար իր ապաքինումը:

Զայս՝ առ ի գիտութիւն իր բարեկամներուն եւ երաժշտասէր հասարակութեան:

ՄԱՐԴԸ, ՈՐ ՊԻՏԻ ՍՊԱՆՆԷՐ ՍՏԱԼԻՆԸ

1945ի սկիզբները, գերմանական բանակները նահանջի մէջ էին բոլոր ճակատներու վրայ: Գերմանիա երեւութապէս պարտուած էր, բայց Հիթլէրի հրահանգով կը պատրաստուէին այնպիսի գաղտնի զէնքեր, որոնք, խրագործուելու պարագային, յաղթանակը կրնային ապահովել:

Գերմանական բարձր հրամանատարութիւնը ամէն միջոցի կը դիմէր ժամանակ շահելու եւ չփոթի մատնելու համար դաշնակիցները: Գաղտնի ժողովի մը ընթացքին, պաշտօն տրուեցաւ հակալրտեսական կազմակերպութեան, որ մահափորձ մը պատրաստէ Ստալինի դէմ եւ գայն գործադրէ պատեհ առիթին:

Այդ առիթը ներկայացաւ Փետրուար ամսուն, երբ աշխարհ իմացաւ, որ Եալթայի մէջ տեղի պիտի ունենայ Ռուզվելթ – Չըրչիլ – Ստալին ժողովը:

7 Յունուարին, բարձրաստիճան սպայ մը ժամանեց Օրանիէնպուրկ, մասնաւոր քոմանտոներու կեդրոնը եւ տասնըհինգ հոգի գատեց՝ այդ գաղտնի եւ վտանգաւոր առաքելութիւնը գլուխ հանելու համար:

Մասնաւոր քոմանտոներու գունդը կազմուած էր քաջ ու փորձառու կամաւորներէ: Օրանիէնպուրկ ժամանող բարձրաստիճան սպան նոյնինքն խս. խս.ներու հրամանատար Հիմլէրն էր: Կամաւորներու մէջ կային տասը Գերմանացիներ եւ հինգ Ռուսեր, որոնք վճռած էին խորտակել իրենց երկրին վարչակարգը:

— Ժողովին պիտի մասնակցին Ռուզվելթ, Չըրչիլ եւ Ստալին: Առաջին երկուքին պէտք չէ վնաս հասցնէք: Ձեր միակ գոհը պիտի ըլլայ մեր երդուեալ թշնամին, Ստալինը: Եթէ ան մեռնի, Ֆիւհրէրը կրնայ շատ դիւրաւ լեզու գտնել Անգլիացիներուն եւ Ամերիկացիներուն հետ:

Օրեր անցան: 15 կամաւոր տեսորիստները արգելափակուած մնացին իրենց սենեակներուն մէջ: 7 Փետրուարին վերջապէս հասաւ պատրաստուելու հրահանգը: Տասնըհինգ կամաւորներ տեղ առին ինքնաշարժներու մէջ եւ մեկնեցան Վիէննա: Յաջորդ օրը, ժամը չորսին, անոնց իւրաքանչիւրին տրուեցաւ խորհրդային բանակայիններու համազգեստ: Խոշոր օդանաւ մը իրենց կը սպասէր Ասպեռնի օդակայանը: Իրարու ետեւէ վեր բարձրացան: Խս. խս. երկրասարդ սպայ մը գոհ գնաց ամբաձիգ օդանաւի մը դարձող պտուտակին: Զարհուրելի նախանշան մըն էր: Օդանաւը կը պատասխանէր թռիչք առնելու, երբ հրաման մը յետաձգել տուաւ այդ մեկնումը: Քոմանտոները վար իջան ու բարձրացան բեռնատար դոց ինքնաշարժ մը, եւ կէս ժամ ետք, հասան Դանուբ գետի ափը: Այս անակնկալ յետաձգումին նպատակն էր շուարումի մատնել օդակայանին վրայ հսկող թշնամի հաւանական լրտեսները:

Դանուբի ջուրերուն վրայ կը սպասէին երկու ջրօղանաւեր, որոնք գրաւուած էին Ռուսերէն: Օդաչուներն ալ Ռուս էին, բայց կատաղի հակահամայնավար: Անոնցմէ մէկը՝ Վասիլի յայտարարած էր. «Եթէ ինծի յայտնէք, թէ ո՛ր տան մէջ կը բնակի Ստալին, պատրաստ եմ օդանաւս ջախջախելու անոր բնակարանին վրայ, ինքս ալ մէջը»:

Ջրօղանաւերէն մէկուն մէջ տեղ կ'առնեն եօթը քոմանտոներ, երկրորդին մէջ՝ ութ հոգի: Ռուսեր կը գտնուէին երկու խումբերուն մէջ ալ:

1945 Փետրուար 8ին, իրիկուան ժամը 4ը 50 վայրկեան անցած, երկու ջրօղանաւերը կը բարձրանան երկինք: Գերմանական հալածիչ օդանաւ մը կ'ընկերանայ անոնց հեռուէն, իբրեւ թէ կը հետապնդէ այս երկու խորհրդային ջրօղանաւերը: Կէս ժամ չանցած, ռուսական օդանաւերու խումբ մը կը յարձակի գերմանական Վուլֆ օդանաւին վրայ եւ զայն փախուստի կը մատնէ: Ռազմավարութիւնը յաջող անցած էր: Ջրօղանաւերը նկատուած էին խորհրդային եւ կրնային հանդարտօրէն շարունակել իրենց ճամբան:

Հիմա մօտենանք եօթը քոմանտօ փոխադրող ջրօղանաւին: Հոն կը գտնուի մեր պատմութեան հերոսը՝ Թէոտոր Ռայնհոլտ եւ Վասիլի: Օդաչուներէն մէկը կը սահի դուրս ու ծով կ'իջեցնէ փչաթիթեղ երկու նաւակներ, որոնց իւրաքանչիւրին մէջ տեղ կ'առնեն չորական հոգի: Օդաչուներուն պետը անմիջապէս կը պատրաստէ պայթուցիկ անձայն նիւթ մը, որ պիտի փճացնէ ջրօղանաւերը, վտանգի մը պարագային:

Ռայնհոլտ եւ ընկերները կը նետուին նաւակին մէջ: Բայց ճայնասփիւռի պատասխանատու քոմանտոն, սխալ ստատումով մը կ'իյնայ ծովուն սառեցնող ջուրերուն մէջ ու կը մեռնի: Երեք հոգի կը մնան այս նաւակին մէջ: Միւսը իր չորս ճամբորդներով արդէն կորսուած է խաւարին մէջ: Ցամաքը կը գտնուի հազիւ հինգ քիլոմեթր անդին: Երեք քոմանտոները կը սկսին թիավարել:

Լուսաբացին, Ռայնհոլտ եւ իր երկու ընկերները ոտք կը դնեն ռուսական հողին վրայ: Այլեւս նահանջը անկարելի է: Եթէ Գերմանիա վերադառնան՝ առանց իրենց պաշտօնը կատարելու, կը գնդակահարուին: Եթէ Ռուսերու կողմէ բռնուին՝ կ'ենթարկուին նոյն ճակատագրին:

Իրենց իջած վայրը ամայի տարածութիւն մըն է: Առաւօտեան մշուշը կը թափանցէ մինչեւ իրենց ոսկորները: Խոնաւ դարձած համազգեստները կը փակին ի[...]

(6 – շար.)

Մաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Նրանց մէջ կարելի էր գտնել նոյնպէս բարձրաստիճան զինուորականների, որոնք դիմադրկուած էին կալանաւորականութեան հաղուստ – կապուստում: Այդպիսիք սակայն չէին մասնակցում վիճաբանութիւններին, ծխում էին լուռ եւ տարուած էին իրենց մտքերով:

Լեհ գեներալ Մոտխոլով Նուշիչը միայն այսօր բացառութիւն է կազմում երեւի. Նա լսում է թէր ու դէմ կարծիքներ եւ ժպտում շարժելով գլուխը:

Ահա այդ միջոցին էր, որ գրասենեակից դուրս եկան ճամբարի պետ Տօնկաբինը, կարգադրիչ Սիգորովն ու կոմենդանտ Ժիգիլեավսկին: Ժիգիլեավսկին մօտեցաւ զոնգին եւ երեք անգամ հարուածեց: Երեք անգամ զոնգը տնքաց ու լռեց: Արտակարգ երեւոյթ — հանգստի համար գեռ շուտ էր, ընթրիքը նոր էր վերջացել, ի՞նչ կարող է լինել, ճամբարով մէկ տարածուեց կոմենդանտի կոչը.

— Երկու-երկու շարուել մեծ ճանապարհի վրա՛յ... աւագնե՛ր, դո՛ւրս քշել բոլորին բարաքներից... քրէականներին չի վերաբերում...

Բարձրացաւ աղմուկ եւ իրարանցում:

Ճամբարի հարիւրաւոր բնակիչները շարժուեցին մեծ ճանապարհի վրայ: Նրանց անակնկալ դէպքերում երկու միտք էր ծաղում կալանաւորների ուղեղում: Երկու ենթադրութիւն, իրարամերժ եւ անյարիր՝ ընդհանուր ներում կամ գնդակահարութիւն: Միջին ենթադրութիւն չկար: Տիրում էր մեռելային լռութիւն եւ մարդիկ լարուած ներվերով սպասում էին, — ի՞նչ պիտի անեն իրենց հետ: Պիտի ասել, որ սովորաբար նման միջոցառումները յիշեցնում էին «բաղում աղմուկ վասն ոչինչի» առակը եւ մարդիկ հիասթափուած ցրւում էին իրենց գործին, տխուր, որ ընդհանուր ներումը չկայ ու չկայ, եւ ուրախ՝ որ չգնդակահարեցին:

Այս անգամ պատկառելի եռեակն անցաւ երկշարք կանգնած կալանաւորների առջեւով: Պետի մատնանշումով առանձնացան մօտ երկու տասնեակ կալանաւորներ: Յետոյ, ի՞նչ պիտի անեն նրանց հետ: Մեծ եղաւ բոլորի հիասթափութիւնը, երբ նրանց զինեցին բահերով, քլունկներով եւ հրամայեցին մետրաչափ անջատով փորել մետրանոց խորութեամբ փոսեր: Զարհեցին բաւականին մեծ մի տարածութիւն եւ սկսուեց աշխատանքը: Ոչ ոք չգիտէր, թէ ինչի՞ են ծառայելու այդ խորհրդաւոր փոսերը: Մի բան միայն պարզ էր, գերեզման չէր փորածները: Միւս օր շարունակուեցին աշխատանքները: Բերին սիւներ, իջեցրին փոսերը, ամրացրին հողով: Պարզուեց, որ սիւնաշարն անջատում է ճամբարի հարաւ-արեւելեան անկիւնն իր մէջ առնելով հինգերորդ եւ վեցերորդ բարաքները: Շշուկներ տարածուեցին, որ քրէական յանցագործներին առանձնացնում են: Եւ ուրախացան քաղաքականները, ցնծացին յոյժ: Այս ուրախութիւնն ու ցնծութիւնն ունէին լուրջ պատճառներ: Քրէականները օր-արեւ չէին տալիս: Նրանք լագերի բացարձակ տէրերն էին եւ նրանց ու քաղաքականների փոխ-յարաբերութիւնը շատ էր յիշեցնում կատուների եւ մկների փոխյարաբերութիւնը: Նրանք ոչ միայն տէր ու տնօրէն էին քաղաքականների անձնական իրերի եւ ծանրոցների, այլեւ կարող էին յարձակուել խոհանոցի վրայ եւ ֆինական դանակի սպառնալիքի տակ յափշտակել հարիւրաւոր բանտարկեալների համար սպասուած միսն եւ իւղի օրուայ խեղճ պաշարը: Ասենք առանց այն էլ քաղաքականներն իրենց ճաշամաններում միս կտոր չէին տեսնում, ոչ էլ իւղի հոտ առնում, որովհետեւ եթէ մինչեւ անգամ չէֆ-խոհարար Մեսրոպ էֆէնդի Ուզունեանն ամենայն բարեխղճութեամբ ստացուած միսն ու իւղն իջեցնէր ընդհանուր կաթսան, կըկորչէին նրանք վիթխարի կաթսայի ընդերքում, այնպէս՝ ինչպէս մի քանի պարկ աղ իջեցնես անալի լիճը, յոյսով, որ լճի ջուրը կը փոխի իր համը...:

Երբ սիւների արանքները ծածկուեցին տախտակներով եւ նրանց վրայ քաշուեցին փշալարեր, երբ հինգերորդ եւ վեցերորդ բարաքները դարձան անտեսանելի, մի նոր նորութիւն ցնցեց ճամբարը. մի նորութիւն, որն աւելի մեծ էր ու նշանակալից, քան քրէականների մեկուսացումը: — Սպասւում է կանանց էտապ: Նրանք պիտի ապրեն հինգերորդ եւ վեցերորդ բարաքներում, — ահա այն լուրը, որն ալեկոծեց ողջ ճամբարն ու նրա արական բնակիչների առերեւոյթ թմրած հոգիները:

Կին հասկացողութիւնը տարիների ընթացքում կալանաւորների համար դարձել էր վերացական մի բան: Առանց տարիքի խտրութեան, նրանք զգում էին կնոջ բացակայութիւնը կամ չէին զգում. կարօտում կամ անտարբեր էին:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(6 – շար.)

բենց մօրթին, սառոյցի կտորներու պէս։ Կ'իջնեն փոսի մը մէջ ու կը վառեն պըզտիկ կրակ մը, իրենց հագուստները չորցնելու համար։

Ամէնէն զարմանալին հոն է, որ անոնք կ'անկխտանան վեհաժողովին վայրը, որ արդէն տեղի կ'ունենայ։

— Սեպաստոփոլ կ'երթամ ու ամէն ինչ կ'իմանամ, — կ'ըսէ հակահամայնավար Վասիլի։

Եւ անմիջապէս կ'ելնայ ճամբայ, պաշտպանուած խորհրդային սպայի իր համազգեստով։ Ռայնհոլտ եւ իր միւս ընկերը կը կծկուին փոսի մը մէջ ու կը սպասեն։ Կրակը կը շարունակէ վառիլ եւ անոր ջերմութիւնը կը թմրեցնէ երկու քոմանտոները։

Ժամեր կ'անցնին այսպէս։ Վերջապէս կը լսուի թեթեւ սուլոց մը։

Ռուս հակահամայնավար սպան է, ծըրար մը թեւին տակ։

Երեք մեծերու վեհաժողովը սկսած է 4 Փետրուարին եւ վերջանալու վրայ է։ Ժողովը տեղի կ'ունենայ Եալթայի Լիվատիա պանդոկին մէջ։

Եալթա կը գտնուի վաթսուն քիլոմեթր հեռու, այսինքն՝ աշխարհի միւս ծայրը, որովհետեւ քոմանտոները փոխադրութեան ոչ մէկ միջոց ունին եւ պէտք է քալելով կտրեն այդ ճամբան։ Ռուս սպան կը փոխէ իր համազգեստը եւ կը հագնի նոր գնածը ու կը դառնայ բանակային կոմիսար։ Ռայնհոլտ եւ միւս ընկերը, որոնք բառ մը ռուսերէն չեն գիտեր, կը վերածուին պատերազմական վիրաւորներու, գլուխը եւ ամբողջ դէմքը փաթթուած ճերմակ լաթով։ Դաշտերու եւ պարտէզներու մէջէն կը հասնին Սեպաստոփոլ քաղաքը, որուն տուները աւերակի վերածուած են։ Ճամբան կը հանդիպին անցորդներու, որոնք յարգանքով կը բարեւեն զիրենք։ Ռուս կեղծ կոմիսարը կը բաժնուի իր երկու ընկերներէն եւ մինակը կ'երթայ տեղեկութիւն քաղելու։ Շուտով կը վերադառնայ ու կ'ըսէ.

— Կէսօրէ ետք, զինուորական ինքնաշարժ մը կը մեկնի Սեպաստոփոլէն մինչեւ Ալուփքա։ Անկէ անդին, քալելով կրնանք երկու կամ երեք ժամէն հասնիլ Եալթա։

Որոշուած ժամուն երեք տեռորիստները կ'երթան զօրանոց եւ կը բարձրանան բեռնատար ինքնաշարժին մէջ, ուր զետեղուած են կողովներ ու սնտուկներ։

— Մեր ճամբորդութեան վերջին հանգրուանն է, — կ'ըսէ Ռայնհոլտ։

Երեքն ալ գիտեն, որ այլեւս վերադարձ չկայ։ Ինչ որ ալ պատահի, արդիւնքը մահ է իրենց համար։

Ինքնաշարժը կը ստիպուի երկու անգամ կանգ առնել պահակատեղիներու առջեւ։ Ինքնութեան թուղթեր կը պահանջուին։ Սակայն Վասիլի՝ ռուս կոմիսարը, պատրուակելով որ կարեւոր առաքելութիւն մը ունի եւ չի կրնար ժամանակ կորսնցնել, իր ընկերները կը փրկէ այդ ձեւակերպութենէն։ Կը հասնին Ալուփքա, ու անմիջապէս ճամբայ կ'ելնան հետիոտն։ Կէս գիշերուան մօտ կը հասնին Եալթա։ Քաղաքը լաւ պաշտպանուած է. ամէն տեղ զինուորականներ կը վխտան, պահակագունդեր կը շրջին փողոցներու մէջ։

— Եկէք, — կ'ըսէ Վասիլի, — Եալթա իմ ծննդավայրս է. բոլոր անկիւնները գիտեմ։ Մեր տունը ահա հոն է։ Չորս տարիէ ի վեր մայրս չեմ տեսած։

Կանգ կ'առնեն պատուհանին առջեւ։ Վասիլի մատներով կը թմբկահարէ ապակին։ Քիչ ետք, ծեր կին մը դուռը կը բանայ։

— Մայրիկ, — կը պոռայ Վասիլի, — Լուսան է, քոյրս։

Երեք քոմանտոները ներս կը մտնեն։ Սեղանին վրայ կայ յաւիտենական սամավարը։ Լուսա կը վազէ խոհանոց եւ ուտելիք կը բերէ։ Բաժակներ կը պարպեն։ Գիշերը կ'անցընեն հանգստաւէտ անկողիններու մէջ։

Առտուան ժամը 8ին, Վասիլի պատրաստ է արդէն։ Ստալինը սպաննելու պաշտօնը ինք ստանձնած է անձնական եւ ռազմավարական պատճառներով։ Հագած է կոմիսարի մաքուր հագուստ։ Կուրծքին վըրայ կայ անշմար ուռեցք մը։ Դժոխային մեքենան է, ժամացոյցով ռումբը, որ պիտի պայթի լարուելէ հինգ երկվայրկեան ետք, բզիկ-բզիկ ընելով Վասիլին եւ... Ստալինը։

— Աստուած ձեր հետը ըլլայ, — կ'ըսէ Վասիլի, — ինծի մի սպասէք։

Վասիլի կը հասնի Լիվատիա պանդոկին առջեւ։ Հրասայլեր, պահակներ կը հսկէին ամէն տեղ։ Վասիլի հանդարտօրէն ուղղուեցաւ պանդոկի մուտքին, պահակները բարեւեցին զինք։ Բարձրացաւ աստիճանները ու հասաւ ընդարձակ սրահ մը, ուր խռնուած էին բարձրաստիճան սպաներ, պետական պաշտօնեաներ, դիւանագէտներ։ Սրահին գոց դուռներուն ետեւէն խօսակցութիւններ կը լսուէին։ Երբեմն դուռներէն մէկը կը բացուէր եւ պաշտօնեայ մը դուրս կուգար։ Եւ ամէն անգամուն, Վասիլիի սիրտը կը կծկուէր, աչքերը կը մթագնէին։ Սրահին մէջ, յանկարծ լռութիւն տիրեց եւ վերը տանող լայն աստիճանին վրայ երեւցան խումբ մը մարդիկ։ Ստալին կը քալէր անոնց առջեւէն, ժպտուն ու զուարթ։ Երբ հասաւ աստիճաններուն վարը, կանգ առաւ ու սկսաւ ձեռքեր սեղմել։ Տեռորիստը եւ զոհը իրարմէ հազիւ տասը մեթր հեռու էին։

Վասիլի ձեռքը մացուց բաճկոնին մէջ եւ մէկ ճնշումով լարեց ռումբը։ Հինգ երկվայրկեանէն պիտի պայթէր։ Սկսաւ համրել. մէկ... երկու, երեք, եւ ամէն անգամուն քայլ մը կ'առնէր դէպի առաջ. չորս... Հազիւ քանի մը մեթր, հինգ... Ճիշդ այդ պահուն, Վասիլի ահաւոր ցաւ մը զգաց կուրծքին վրայ. կարծէք շիկացած երկաթով մը կը խարանէին մարմինը։ Սակայն ռումբը չպայթեցաւ...

Վասիլի այնքան կը տառապէր, որ կ'ուզէր մեռնիլ։ Ներողութիւն խնդրեց իր քովի սպայէն ու կամաց մը սպրդեցաւ սրահէն դուրս։ Բակին մէջ ինքնաշարժներ կը սպասէին։ Ելաւ անոնցմէ մէկուն մէջ եւ վարորդին հրահանգեց, որ շուտով տուն հասցնէ զինք։ Իջաւ ամայի փողոցի մը մէջ։ Պարտէզներուն մէջէն վազեց մինչեւ իր ծեր ու մտերիմ բարեկամներէն մէկուն տունը։ Ռումբը նետեց ցանկապատէ մը անդին։

Ծեր բարեկամը դարմանեց իր վէրքը, եւ անմիջապէս վազեց լուր տալու Ռայնհոլտին։ Մահափորձը ձախողած էր։ Ոչ ոք խորհած էր, որ այսպիսի ելք մը կըրնայ ունենալ իրենց առաքելութիւնը։

Վասիլի եւ Ռայնհոլտ գիշերով լքեցին Եալթան, ու երկու օր քալելէ ետք, հասան ծովեզերք, հոն ուր իջած էին։ Երրորդ տեռորիստը անհետացած էր, խորհրդաւոր պայմաններու տակ։

Նաւաստի մը, որուն դրամական լաւ նուէր մը խոստացած էին, զիրենք գաղտագողի հանեց բեռնատար նաւու մը մէջ, որ կը մեկնէր Օտեսա։ Օտեսայէն անդին մերթ քալելով, մերթ ինքնաշարժով, ռուս բանակային համազգեստով անոնք հասան Չեխոսլովաքիա, ուր իմացան գերմանական բանակին փլուզումը։

Փիլզէնի մէջ, երբ կրկին ճամբայ պիտի ելլէին, Վասիլի հանեց իր ատրճանակը եւ պարպեց գանկին մէջ ըսելով.

— Աւա՜ղ, չկրցայ վրէժը լուծել գնդակահարուած հօրս եւ դժբախտ հայրենիքիս։

Ռայնհոլտ մնաց առանձին ու հասաւ Միւնիխ, ուր արդէն մտած էին ամերիկեան բանակները։

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինը, կը փափաքի տեղեկատուութիւն մը ընել իր ազգակիցներուն, որոնք բնաւ չեն գլանար իրենց բարոյական թէ նիւթական աջակցութիւնը բերել, իր բարենպատակ, մասնաւորաբար կրթանուէր ձեռնարկներուն։

Որբերու Օգնութեան Մարմինին նպատակն է, իր պաշտպանութեան տակ առնել բախտապուրկ մանուկներ եւ տալ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, Դըպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի, Մխիթարեան հայրերու եւ Անարատ Յղութեան քոյրերու մօտ։

Շնորհիւ իր տարեկան պարահանդէսին դրոշմաթուղթերուն եւ զանազան նուիրատուութիւններու կ'ապահովէ իր պաշտպանեալներուն ծախքերը։

Միութիւնս հրապարակաւ կը յայտնէ իր սրտագին շնորհակալութիւնները իր ազգակիցներուն եւ թարգման կը հանդիսանայ իր պաշտպանեալներու երախտագիտական զգացումներուն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(Կնիք)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՅԱՋՈՂ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կ. Խաչի Պանեօ-Քաշանի մասնաճիւղի ցերեկոյթը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 29ին։ Հոծ բազմութիւն մը՝ ակնկալուածէն կրկնապատիկը, ժամանակէն առաջ լեցուցած էր սրահը։ Երիտասարդ ընկերուհիները սեղանները զարդարած էին աշնան ծաղիկներով եւ, իւրաքանչիւր սեղան՝ մկրտուած էր հայրենական քաղաքի մը անունով՝ Երեւան, Վան, Մուշ, Կարին եւայլն։ Միտքը գեղեցիկ էր, քանի որ կը ձգտէր ներկաներուն ներշնչել հայրենական ապրումներ ու առիթ մօտ եղաւ իրականութեան, երբ Պետիկեանի հայկական երգերն ու նուագը թնդացուցին սրահը, ժողովուրդին ծափերուն հետ։ Մինչ երիտասարդները կը պարէին եւ իրենց խանդավառութիւնը կը փոխանցէին տարեցներուն, անոնք ալ Կ. Խաչի մեծ կազմակերպութեան կենացը կը խըմէին։ Հայկական սեղանն ալ լի էր համադամներով։

Նոր սերունդը մեզի հետ իր աշխատանքի բաժինն էր բերած ցերեկոյթին կազմակերպման գործին։

Ներկաներուն մէջ էին Շրջ. Վարչութեան նախագահուհին, Հայ Արիներու պետը իր խմբապետներով եւ խմբապետուհիներով, քոյր մասնաճիւղերու անդամուհիներ և երիտասարդներու հոյլ մը։

Դադարէ ետք բեմ կը բարձրանայ ընկերուհի Վ. Գարաօղլանեան՝ վարչութեան ատենապետուհին, որպէսզի շնորհակալութիւն յայտնէ ներկաներուն՝ իրենց քաջալերանքին համար։

«Նայիրի» պարախումբի տղաքն ու աղջիկները կը ներկայանան բեմ. խանդավառ եւ ճկուն՝ իրենց պարերով կ'ապրին ու կ'ապրեցնեն ներկաները։ Սասունցիներու պարը եւ Քոչարին կը կրկնուին։ Հաճելի էր հայկական փոքր նուագախումբը, յատկապէս դուդուկը։ Խումբին նազելի աղջիկները շնորհալի ձեւով պարեցին Ծաղիկներու պարը եւ Երազ պարը՝ իրենց փրփուր շղարշներով։ Տարազները գոյնի ներդաշնակութիւն եւ ձեւի նրբութիւն ունէին։

Գեղարուեստական յայտագրէն ետք աճուրդի դրուեցաւ Թաղեցի երիտասարդ շնորհալի նկարիչ Փափազի իւղաներկ մէկ նկարը։ Աճուրդը վարեց ընկ. Ա. Գրիգորեան։ Գոյացաւ գոհացուցիչ գումար մը։

Մասնաճիւղը իր հիմնադրութենէն ի վեր կենդանի եւ գործօն բջիջ մըն է դարձած, շնորհիւ ընկերուհիներու ցուցաբերած համբերաշխ ոգիին եւ անոնց անշահախնդիր նուիրումին։

Ա. ԳԻՕՆՃԷԿԻՒԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

Դ.

Ժաք վագրի պէս յարձակեցաւ գործարանատէրին վրայ։ Պ. Լապրու կուրծքէն զարնուած, հոգեվարքի հառաչիւն մը արձակելով գետին ինկաւ, այլեւս չկանգնելու համար։ Ժանն ճիշդ այդ պահուն հոն հասած էր։ Մնացեալը գիտենք արդէն։

Տարաբախտ կինը, զոր ծնրադիր վիճակի մէջ ձգեցինք մոլորուն ու սարսըռուն, սարսափէն խոշորցած աչքերով կը դիտէր շարունակաբար բարձրացող բոցերը, ու կուրծքին վրայ կը սեղմէր սոսկումէն կիսամեռ զաւակը։

Յանկարծ հեռուն թնդաց սրափողի մը թըրթռուն ու մետաղահունչ ձայնը։ Միաժամանակ, քանի մը կողմերէ լսուեցաւ սա աղաղակը. կրա՛կ կայ։ Այդ աղաղակները արագօրէն մօտեցան։ Ժանն ոտքի ելաւ իսկոյն։

— Ա՜հ, կորսուեան մատնուեցայ։ Իմ մերժումիս վրէժը լուծող այդ թշուառականը իրաւունք ունի... Զիս պիտի ամբաստանեն...։ Բայց ոչ... ինքզինքս պիտի արդարացնեմ... Ժաքի նամակը ունիմ... որ իր դէմ վկայութիւն մըն է։

Յանկարծ մանկամարդ կինը ճակտին տարաւ երկու ձեռքերը, խելայեղ շարժումով մը, ու յարեց ահարեկ եւ շնչասպառ.

— Բայց իր նամակը քովս չէ... Հոն մնաց...։ Ա՜հ, պիտի երթամ փնտռեմ... պիտի գտնեմ զայն... ու այն ատեն ամբաստանութենէ պիտի չվախնամ...։ Ինքնապաշտպանութեան զէնք մը պիտի ունենամ...

Ժանն դէպի գործարան պիտի խոյանար. երկու հարիւր մեթր հեռաւորութիւն մը կար, հոն հասնելու համար։ Սակայն, երեսուն քայլ հեռու, այրին տեսաւ մարդոց խումբ մը, որ դաշտին մէջէն կը վազէր, ու հովը իր ականջին հասցուց սա խօսքերը.

— Գրաւ կը դնեմ, որ սա անգամ Ժանն Ֆօրթիէ ձգած է կրակը։ Ըլլալիքը սա էր։ Թշուառականը իմ առջեւս սպաննեց Պ. Լապրուն...։

Ժանն ճանչցաւ արկղակալ Ռիքուի ձայնը։ Քանի մը քայլ յառաջացաւ գլխահակ, Ժօրժը կուրծքին վրայ սեղմած։

— Ինչո՞ւ ձգեմ որ զիս այսպէս ամբաստանեն, երբ կրնամ ինքզինքս պաշտպանել, կը խորհէր Ժանն։ Ոչ, ոչ, պիտի երթամ փնտռեմ անմեղութիւնս եւ Ժաք Կարոյի ոճիրը ապացուցանող նամակը։ Իմ արդարացումս է այդ նամակը։ Ամէնուն ցոյց պիտի տամ զայն։ Ցանցառը պիտի ճանչցուի, քանի որ ան ինքզինքը կը մատնէ։

Ժանն գործարանին կը մօտենար։ Յանկարծ գլուխը վեր առնելով՝ կանգ առաւ սարսափահար։ Նոր բոցեր կը գալարուէին անջրպետին մէջ, այնպիսի կէտ մը մեկնելով, որ ոչ գործատիրոջ տաղաւարն էր եւ ոչ ալ աշխատանոցները։ Ուժգին հովէն մղուած կրակը մինչեւ հեռուն կ'երթար ու պահապանին խցիկը կը լափէր։ Տիկին Ֆօրթիէ զգաց որ պաղ քրտինք մը կը թրջէր քունքերը, սարսուռ մը կ'անցնէր մարմինին մէջէն։ Ու թոթովեց.

— Կրա՛կը, կրա՛կը։ Այդ փաստը գոյութիւն չունի այլեւս։ Կորսուեան մատնուեցայ։

Մտամոլոր, կէս մը խելագարած, տարաբախտ կինը ինք իր վրայ դարձաւ ու խոյս տուաւ դաշտին մէջ, զաւակը միասին տանելով։ Ժօրժ գրեթէ նուաղած էր, բայց իր պրկուած մատները չէին ձգեր խաւաքարտէ ձին, որ կը բովանդակէր մօրը անմեղութեան ապացոյցը ընծայող թանկագին նամակը։ Իր կծկուած թաթիկները գամուած էին սիրելի խաղալիկին վրայ։

Պ. Լապրուի գործարանը հաստատուած էր Ալֆորվիլի դաշտագետնին մէջ, բաւական հեռու՝ ամէն բնակչութենէ։ Դիւրահասկնալի է որ օգնութիւնները պիտի ուշանային, քանի որ սոսկալի փոթորիկ մը կար ու հրդեհը ուշ ատեն ծագած էր։ Երբ Շարանթոնի ամրոցէն դասակ մը հասաւ գործարանին մէկ քանի բանուորներուն հետ, արդէն իսկ շատ ուշ էր, հրդեհին յառաջխաղացումը արգիլելու համար։ Բոլոր դռները փակուած ըլլալուն, շրջարակի պատերէն վեր ելան սանդուխներով։ Պահապան կնոջ բացակայութիւնը իսկոյն նշմարուեցաւ։ Ձայն մը աղաղակեց.

— Խցիկը կ'այրի։

Ժաք Կարոյի ձայնն էր։ Գործավարը շարունակեց.

— Թշուառական կինը կրակի տուած է գործարանը, ու մեզ ամենքս փողոց կը նետէ անգործ, Պ. Լապրուի դէմ ունեցած վրէժը լուծելու համար։ Բարեկամներս, տաղաւար երթա՛նք, ու դրամարկղը ազատե՛նք։

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Քէօսէեան եւ զաւակը Օր. Վանիա Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Քէօսէեան, ինչպէս նաեւ Սիմոնեան, Յակոբեան, Մինասեան եւ Թիւօ ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քենիին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ

(80 տարեկան)

մահը որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, Վիլփէնթի հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ֆինէրիւմ մատուռին մէջ Շաբաթ առաւօտ ժամը 10·30ին հայկական ծէսով (300 մեթր հիւանդանոցէն հեռու), իսկ թաղումը տեղի կ'ունենայ Սեվրանի գերեզմանատունը իրենց ընտանեկան դամբարանին մէջ ժամը 11ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Էթիլ Պարթանլեան եւ զաւակները, Պ. Արամ Եօրեան եւ զաւակները, Սերոբեան, Նիկողոսեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Նոյ. 19) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսային, քեռայրին եւ քենակալին՝

ԹԱԳւՈՐ ՊԱՐԹԱՆԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Եօրեան, Պարթանլեան, Յակոբեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

17, rue Bleue Paris 9

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Շաբաթ Նոյ. 18, իրիկուն ժամը 20·30ին

Կը նախագահէ. **ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ**

կենսագրականը կը ներկայացնէ եւ անոր գործերէն ընթերցումներ կ'ընէ

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսին. **ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ** եւ **ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ**

Մուտքը ազատ է

ՎԱԼԱՆՍ — Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ եկեղեցւոյս հիմնադրութեան տարեդարձին առթիւ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Կիրակի 19 Նոյ. Վալանսի մատուռներուն եւ եկեղեցւոյս ծառայող հոգեւոր եւ աշխարհական բոլոր ննջեցեալներու հոգւոց համար:

Կը խնդրուի Վալանսի եւ շրջակայից հայ հաւատացեալներէ ներկայ ըլլալ ի յարգանս բոլոր անոնց, որոնք մեզ յանձնեցին Մեսրոպեանց ու Նարեկացւոց ջահը:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Փոխան ծաղկեպսակի Մարտիրոս Էժտահարեանի մահուան տխուր առթիւ, Պր. Ժիրայր Ծատուրեան 30 Փր., Պր. Պօղոս Գործակատարեան 20, Տէր եւ Տիկին Թաշճեան 30 (դպրոցին), այրի Տիկին Նուարդ Էժտահարեան 30 (Աղքատախնամին), Պոլսէն Պր. Սարգիս Թօրիկօղլու 50 (եւ 50 Փր. դպրոցին):

Տիկ. Փերուզ Էքիզեանի մահուան քառասունքի հոգ. առթիւ Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Բէքմէզեան 20, Տիկին Զապէլ Պօյաճեան 100 Փր.:

SALLE GAVEAU
45, rue La Boëtie - Paris 8e

Jeudi 7 Décembre
à 21 h. précises

RECITAL DE PIANO

Huguette
AGEDERIAN

Oeuvres de :
HAENDEL - CHOPIN
- DEBUSSY - LISTZ

Prix des places 10, 15, 20, 25 F

Vente des billets :
Agederian
67, rue de Cléry, Paris 2
et à la Salle Gaveau

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

18 Նոյեմբեր, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

CASINO CHARBONNIERES

շքեղ սրահներուն մէջ

Avec JACKY MALLEREY et son ensemble

NOMBREUSES ATTRACTIONS — COTILLONS — AMBIANCE

Réservez vos places à l'avance chez les membres Croix-Bleue de Lyon

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ ՇԱՏ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐՈՎ

Մուտքը 15 փրանք

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ

« ՀԱՅ ՀԱՄԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ »

Միութիւնը պիտի տայ նաեւ պարանցիկ երեկոյթ մը՝ 18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Քաղաքապետարանի խրախճանքի սրահին մէջ:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԵՐԵԿՈՅ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան

Ուրբաթ 17 Նոյ. երեկոյեան ժամը 20·45ին

Օթէլ Մոտէռնի սրահին մէջ

Place de la République — Paris

Կը նախագահէ ԱՍԱՏՈՒՐ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Կը խօսի ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝ Երգիծանքը եւ Ծիծաղը հայ գրականութեան մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՃԱՇ - ԽՆՃՈՅՔ

Դաշնակցութեան օրուան առթիւ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Կիրակի Նոյ. 26 ժամը 18ին

4, Ռիւ տը լա Տէֆանս

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ

Վալանսի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայցուի Փիէր Վոլֆի

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

(4 արար)

Փարիզէն «ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ» խումբի կողմէ

Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Փութացէք ապահովել ձեր տոմսերը

THEATRE DE TERTRE
81, Rue Lepic (Métro Lamarck)

HEUREUSEMENT CE N'EST PAS TOUS LES JOURS DIMANCHE

de

Jean-Jacques VAROUJEAN

Tous les soirs à 20 h. 30 précises
sauf dimanche et lundi

ԱՐԱՐԱՅԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Աւանդական Փառատօն Ֆրանսական Բանակի նախկին Հայ Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան

Կիրակի, Նոյեմբեր 19

հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան պաշտօնական անձնաւորութեանց արարողութենէն ետք՝

ԳԻՆԵՁՕՆ Պօմոնի սրահին մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տօնածառը Յունուար 14ին:

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի Բարեկենդանի ճաշը: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի քառասնամեակի երկրորդ ձեռնարկը, 2 Դեկտ. Շաբաթ օր երեկոյեան, մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին, Շաւիլի Քաղաքապետարանի սրահը, Ռիւ Սթալինկրատ:

Ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

DÉCOMURSOL

DIRECTEUR HAYRABEDIAN

78, Rue des Rosiers
93400 ST. OUEN
Tél. 254-17-89

Peinture — Décoration — Papiers peints — Tentures — Style — Plastique sols et murs

Արագ սպասարկութիւն

Մատչելի գիներ:

Աշխատանք կը ստանձնէ ամէն կողմէ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1973

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ 1973ի Գոյամարտ Օրացոյցը:

Գունաւոր կողք, 12 էջեր պատմական, ազգային ու այժմէական նիւթերով:

Խնամուած պատրաստութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ԻԶՄԻՐԻ եւ շրջաններու Հայր. Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Ժան Կուժոն փողոց, թիւ 1, սրճարանը, Շաբաթ 18 Նոյ. ժամը ճիշդ 20ին: Օրակարգ.— Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաները մեծամասնութիւն կը նկատուին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՇԱԲԱԹ
18
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI
18 NOVEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 փր.	Վեցամսեայ	60 փր.
Արտասահման	Տար. 135 փր.	Հատը	0,70 փր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.567

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.567

ՉՄՐԱՓԵՆՔ...

Ինքնախաբութիւններու չյանձնուի՛նք, երբ մէկ օրէն միւսը նոր միութիւններ կը ծնին հանրային, մշակութային, կրթական եւ այլ մարզերու վրայ, — զիրար հրմշտկելով ու խաչաձեւելով յաճախ:

Թուական աճումը եւ տեսակներու զանազանութիւնը դրական երեւոյթ չէ անպայման, ոչ ալ նպաստ: Ընդհակառակն, վնաս ու չարիք է յաճախ՝ երբ նկատի ունենանք որ նորելուկներու մեծ մասը կը հետամտի նիւթական աղբիւրներ փնտռելու կամ անաղնիւ մրցակցութեան լծուելու:

Կառոյցներու վերածուելով ոչ միայն բան չենք շահիր, այլեւ կրնանք կորսնցնել մեր ունեցած միութիւններն ալ: Անջատ վարչութիւններով ու անջատ գործունէութեամբ աւելի շուտ կը մաշինք՝ քան համադրուած ուժերով եւ մէկտեղուած ղեկավարութիւններով:

Աղետաբեր է նոր կորիզներէ չառերու կազմութեան միտ բանին: Նախաձեռնողներու մեծ մասը իր «աչխրեթապետութիւնը» հաստատելու մասին կը մտածէ կամ կը հետամտի անձնական շահու եւ փառասիրութեան, — «դուն չես կրնար, ես կրնամ»եան մեծամտութեան:

Շատ քիչ է թիւը ծառայութեան նպատակով գործող մարդոց, որոնք անջատ ու ցրուած ուժեր ի մի բերելու մտանեւտուով կ'իջնեն ասպարէզ և ոչ թէ արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող միութիւններ տկարացնելու:

Թուղթ ու մատիտ առէք եւ փորձեցէ՛ք կազմել ցանկը զանազան անուններու տակ նո'յն քաղաքին մէջ եւ նո'յն հանրային շրջանակին համար մարմին առած խմբաւորումներու, ու պիտի տեսնէք թէ գաղութին համար «պերճա՛նք» են անոնցմէ շատեր. շողշողո՛ւն անուններ՝ որոնք սակայն հող չունին մշակելի, եւ եթէ պարբերական ձեռնարկներով կ'ուզեն արժեւորել իրենց գոյութիւնը, հիմնական որեւէ դեր չեն կրնար կատարել սակայն:

Ուրախ պիտի ըլլայինք անշուշտ եւ բազմապատկուող միութիւններու երեւոյթը կենսունակութեան փաստ պիտի նկատէինք, եթէ համոզուած ըլլայինք նախ՝ թէ ինքնանպատակ խմբաւորումներ չեն անոնք, սեփական ու մասնակի շահերու ետեւէ չեն վազեր ու խկապէս պարապ մը կը լեցնեն: Մեր խօսքը անոնց մասին չէ, որոնք անշահախնդրօրէն կ'իջնեն հանրային ասպարէզ, կը հաւատան իրենց առաջադրութեանց ու կը միտին խոպան ձգուած դաշտ մը հերկել, — ինչպէս է պարագան Համազգայինի ու Մշակութայինի մասնաճիւղերուն, հաւաքատ կեդրոններու մէջ գործող երգչախումբերու եւ թատերախումբերու. այլ անո՛նց մասին է՝ որոնք շահաբեր ձեռնարկներու կը միտին պարի, նուագի, ընտանեկան խրախճանքներու, նոյնիսկ «մըշակոյթ»ի եւ «գեղարուեստ»ի անուններու տակ, սեփական դրպաններ պարարտացնելու նպատակով...

Կար ժամանակ, երբ հանրային – ժողովական մարմիններ, կուսակցութիւններ եւ համազգային ծառայութեան ուխտով տասնամեակներէ ի վեր գործող կազմակերպութիւններ բարոյական հակակշիռ ի գործ կը դնէին գաղութային կեանքի մէջ՝ խափանելով ամէն չարաշահութիւն պատահական մարդոց կամ պատեհապաշտական խմբաւորումներու կողմէ:

Մամուլը, իր կարգին, գգուշութեան հրաւէր եւ արթնութեան կոչ կ'ուղղէր հանրութեան՝ փակելու համար ամէն դուռ ճապաղումի եւ կազմալուծումի, անձնա—

ԼԻԲԱՆԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

Լիբանանի վերջին դէպքերը պատճառ եղան որ անտեսուի այլ կարեւոր հարց մը, որ կը ծեծուէր կառավարութեան մէջ, առնէ մը ի վեր: Վեց օրուան նիստերէ ետք, կառավարութիւնը իր հաւանութիւնը կու տար շաբաթական հինգ օրուան աշխատանքի համար պետական պաշտօնեաներու համար: Փոխանակ ամէն օր աշխատելու, Կիրակիէն զատ, ժամը 8էն 14, պետական պաշտօնեաները պիտի աշխատէին ամբողջ օրը, որու փոխարէն արձակուրդ պիտի ունենան Շաբաթ ամբողջ օրը, իսկ մահմետականները Ուրբաթ ժամը 11էն սկսեալ, որպէսզի կարենան մզկիթ երթալ: Այս առթիւ է, որ Շէյխ Հասան Խալէտ, որ սիւննի մահմետական կարեւոր համայնքին պետն է, պահանջած էր, Նոյ. 6ին, որ շաբաթական արձակուրդի երկրորդ օրը Ուրբաթ ըլլայ եւ ոչ՝ Շաբաթ եւ իբրեւ պատճառաբանութիւն բսած էր.— «Ուրբաթը տօնի օր է Իսլամի համար, ինչպէս՝ Կիրակին Քրիստոնէութեան»:

Պարզ է որ նման բանաձեւում մը շատ պղտոր է երկրի մը մէջ, որու գլխաւոր սկզբունքն է միջյարանուանական հաւասարութիւնը: Այս ուղղութեամբ հանրագրեր ալ ողողած են մայրաքաղաքը, ուր կը շեշտուի թէ Ուրբաթը հաւասար է Կիրակիին եւ թէ չաշխատիլ Ուրբաթ եւ Կիրակի կրնայ միայն ամրապնդել ազգային միասնականութիւնը: Այս պայմաններու տակ, կառավարութիւնը նախընտրեց յետաձգել իր որոշումը, որ գործադրութեան պիտի դրուէր 1973 Հոկտեմբերին:

Հարցը չի կրնար թաղուիլ անշուշտ եւ մուֆթին յայտարարած էր արդէն Մոնտին (Նոյ. 14) թէ արձակուրդի երկրորդ օրուան հարցը Մահմետականները չէ որ մէջտեղ դրած են բայց քանի որ դրուած է... Եւ Սիւննի պարագլուխը կը շեշտէ թէ մինչեւ 1920 Լիբանան մահմետական երկիր մըն էր կառավարուած Մահմետականներու կողմէ եւ ոչ մէկ համայնք միւսէն աւելի գերակշիռ պէտք է ըլլայ: Գալով մահմետական երկրորդ պետին — Իմամ Մուսա Սատր — որ շիի բարձրագոյն Խորհուրդին նախագահն է, ցարդ մերժած է իր կարծիքը յայտնել, գոյն վերապահելով այն օրուան երբ վիճաբանութիւնը խկապէս սուր բնոյթ ստանայ, մինչ Տիւրզիներու պետը՝ Քամալ Ճումպլաթ բացէ ի բաց հինգ օրուան շաբաթի կողմնակից է, հեռու «յարանուանական որեւէ մտքէ»:

Քրիստոնեայ շրջանակներն ալ, այսինքն Ուրբաթ օրուան արձակուրդի հակառակորդները, զանազան կարծիքներ ունին: Նախկին նախագահ Շամուն Իսրայէլի օրինակը կը բերէ ուր կառոյցը կ'աշխատին, միայն մէկ օր արձակուրդով մինչ ուրիշներ կ'առարկեն թէ չաշխատիլ Ուրբաթ կը նշանակէ նաեւ չաշխատիլ Շաբաթ ինչ որ ծանր է Լիբանանի նման երկրի մը համար: Ցետոյ Կիրակին պէտք չէ քրիստոնեաներու արձակուրդի օր ընդունիլ քանի որ միջազգային աւանդութիւն մըն է, զոր կը յարգեն նոյնիսկ արեւելեան Պետութիւնները:

Հանրային կազմակերպութեան տեսակէտով, այսօր այդ հակակշիռը իր դերը չի կատարեր գժբախտաբար, եթէ նոյնիսկ մէկն ու միւսը մասնաւորէ գոյութիւն ունեցող վտանգը: Հիւանդ մարմին մը բնականաբար չի տոկար ժահրերու:

×

Այնքա՛ն անտէր է Սփիւռքը, որ կարգ մը գաղութներու մէջ ջոջ դասակարգը եւս սկսած է նիւթական իր ուժը եւ տնտեսական աղբիւրները կռուան նկատել... հանրային ղեկավարութիւնը ձեռք առնելու փորձերու: — Կուսակցութիւնները չունին նիւթական անհրաժեշտ կարելիութիւններ՝ իրենց նպատակներու իրագործման համար, կը մտածեն անոնք. իսկ Սփիւռքը կ'ապրի համաշխարհային իրականութեամբ մը, որ կենսական կը դարձնէ յանձնառութիւնը տնտեսական յատկացումներու, մեծագումար վարկերու: Մենք, իբրեւ մեծահարուստներու, ունինք կենսականը. միլիոննե՛ր կրնանք տրամադրել՝ հանրային պահանջներու գոհացում տալու համար: Ատեն է, հետեւաբար, որ մեր իսկ անձնական այս առաւելութեամբ, ջոջերու համախումբ գործակցութեամբ մը իջնենք ասպարէզ ու ձեռք առնենք ղեկավարութիւնը տարաբախտ Հայութեան...:

Անուններ եւ հասցէներ տալու հարկ չենք տեսներ: Սակայն կ'ուզենք մատնանշել թէ Հայկական Սփիւռքը հանրային – կազմակերպական առումով վտանգաւոր դառնութիւն մը վրայ է, ու ամէն առնէ աւելի կը կարօտի ազգայինեկեղեցական մարմիններու, կուսակցութեանց եւ համազգային կազմակերպութիւններու ուշադրութեան՝ ժողովրդական կարգուսարքի սպառնացող այս խմորումներուն դէմ յանդիման:

Մեր մեծատունները կրնան ազնիւ մարդիկ եղած ըլլալ. յարգելի դէմքեր հաշուել իրենց շարքերուն մէջ. անձնական արժանիքներով օժտուած ըլլալ եւ անհատաբար արժէք ներկայացնել: Սակայն հանրային ղեկավարութեան յաւակնութիւնը հիմնովին տարբե՛ր բաներ կը պահանջէ: Կրնանք հարիւր տարի ետ երթալ, եթէ ամիրայական – հոգեւորական ճամ կառը փորձէ ինքզինք պարտադրել՝ իր դրամին կամ վեղարին ուժով:

Զմրափինք: Զարհամարհենք վտանգը: Բարեմտութիւններով չօրօրուինք ու չյանձնուինք շողշողուն կարգախօսներու հմայքին:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ գործադուլը վերջ կը գտնէ Շաբաթ առաւօտ ժամը 6ին: Սկսած էր Նոյ. 14ին եւ ամէն օր գործադրուած մէկ շրջանի մէջ:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան պարագլուխը՝ Ֆ. Միթերան կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ լրագրողներուն եւ շեշտեց թէ շատ խելօք բան չի նկատեր Ընկերվարական կուսակցութիւնը մարմնաւորել երկար ատեն: Հաւանաբար իր պաշտօնին գլուխը մնայ «աւելի երկար քան ոմանք, բայց նաեւ նուազ երկար քան ուրիշներ»:

ԿՕԼԻՍՏ կուսակցութեան պառակտումը կը շարունակուի: Այս անգամ նախկին նախարար՝ Քրիսթիան Ֆուշէն է, որ կուսակցութենէն հեռանալէն երկու տարի ետք, դիրք կը ճշդէ, երկար յօդուածով մը Ֆիկառոյի Ուրբաթ օրուան թիւին մէջ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 10)

Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

Հայ մեծ թատերագիրին՝ Գ. Սունդուկեանի յուշարձանին բացումը կատարուեցաւ համանուն թատրոնի շէնքին առջեւ: Յուշարձանը քանդակած է Արա Ցարութիւնեան:

×

ԱՐՓԻ-ՍԵՒԱՆ ՋՐԱՏԱՐԸ

Հոկտեմբերին համեմատաբար լաւ աշխատեցան Ջրատարին Մարտունիի եւ Ազիզբեկովի գոյգ հատուածներու շինարարական խումբերը:

Հոկտեմբերին Ջրատարը երկարեցաւ 240 մեթր եւս, իսկ կրադիւսուեցաւ 392 մեթր:

Նոյեմբեր մէկի հաշուով Ջրատարին ընդհանուր երկարութիւնը հասած է 38.994 մեթրի, իսկ կրադիւսուած բաժինին երկարութիւնը՝ 26.897 մեթրի:

×

ՀԱՅ ԵՐԳԱՀԱՆԻՆ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ

Դոնի – Ռոստովի Ֆիլհարմոնիան իր նոր եղանակին բացումը կատարեց նուագելով Եդուարդ Միրզոյեանի համանուագը: Նոյն կտորը պիտի նուագուի նաեւ Կազանի եւ Ուլեանովսկի մէջ:

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 13)

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Նոյեմբեր 12ին «Արարատ» ներկայ մրցաշարքին իր վերջին մրցումը կատարեց Մոսկուայի «Դինամօ»ին դէմ, Մոսկուայի մէջ: Հակառակ անբարենպաստ օդին, Երեւանցիները մտածուած խաղ մը ցուցաբերեցին եւ ամէն ինչով գերազանցեցին իրենց մրցակիցը: Արդիւնքը եղաւ Յովհաննէս Զանազանեանի յաղթական կոլը, 54րդ վայրկեանին: Ասիկա Զանազանեանի 13րդ կոլն էր այս մրցաշարքին ընթացքին:

Այս յաղթանակով Երեւանի մարզիկները իրենց համար ապահովեցին առնուազն չորրորդ տեղը եւ կրնան թերեւս պրոնզ շքանշան ստանալ:

×

ՎԱԶԳԷՆ Ա.Ի ԵՒ ՊԻՄԷՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա. ընդունեցաւ այցելութիւնը համայն Ռուսիոյ Պատրիարք Պիմէնի:

Վազգէն Ա. եւ Պատրիարք Պիմէն ողջոյնի խօսքեր փոխանակեցին:

Ընդունելութեան ներկայ էին Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան, Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Բարգէն Արք. Ամատեան (Հար. Ամերիկա), Տիրան Եպս. Մանուկեան (Ռումանիա – Պուլկարիա) եւ Արարատեան Թեմի առաջնորդ Կոմիտաս Արք. Տէր-Ստեփանեան:

×

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Երեւանէն Դաշնակցային Գերմանիա մեկնեցաւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի պատուիրակութիւնը՝ ակադեմիայի Նախագահ՝ Վ. Համբարձումեանի գլխաւորութեամբ: —

Այցելութեան հրաւէրը եկած է Քէօլնի համալսարանէն, որ կը փափաքի գիտական կապ հաստատել հայ գիտնականներու հետ:

Հայ գիտնականներու պատուիրակութիւնը երկու շաբաթ պիտի մնայ Գերմանիա:

ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐՇԱԿ ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆ

Մեծ Եղեռնէն վերջ, 1918ին, քանի մը ամիս ծնողքիս քով՝ Գնալը Կղզի (Կ. Պոլիս) մնացի, ուրկէ, պատանիի մը համար անսպասելի յամառութեամբ, նոյն տարին անցայ Նիւ Եորք: Գնալը կամ Հայ Կղզի բնակութեանս այդ քանի մը ամիսները, հայկական շրջանակի մէջ, ամէնէն աւելի յիշատակելի ժամանակը եղաւ ինծի համար: Տիգրան Խոյեանենց (այժմ քահանայ) տունէն քիչ մը վեր էր մեր տունը: Տեղւոյն ընկերային կեանքը եւ եռուզեռը ինծի համար գրաւիչ նորութիւն էր: Հոն, փոքրիկ սենեակիս մէջ, ձայնագիրներու շատ համեստ հաւաքածոյովս եւ պատահարար ձեռք բերուած հնութիւններով ու գիրքերով հաճելի էր կեանքը, թէեւ մօրեղբայրներուս Ամերիկայի մէջ ունեցած յաջողութիւնը եւ համբաւը, հօրս վաղո՛ւց ստացած ամերիկեան քաղաքացիութիւնը, պատճառներ էին միշտ՝ որ դամ ուր որ կ'ուզէի ապրիլ եւ գործել ազատ, իբր մարդ:

Գնալը կը բնակէր նաեւ Արշակ Ալպօյաճեան: Աներեւութիւնս կը բաւէր որ առանց հրաւէրի իրենց երթամ: Այն ատեն, թէ Պուլկարահայոց պատմութեան եւ թէ Ասլրօ Զէլէպի Պէկկրացիի մասին շատ գրաղած կը զգայի ես զիս եւ կիսատ պռատ հայերէնովս ու անճոռնի գրովս շատ ալ քաջալերուելիք բան մը չէի: Ալպօյաճեան, սակայն, զարմանալի համբերութեամբ մը եւ ազնիւ մարդոց փափկանկատութեամբ, թոյլ տուաւ, ի՛նչ կ'ըսեմ, քաջալերեց՝ որ յաճախ դիմեմ եւ այցելեմ իրեն: Այն ատեն Կ. Պոլիս գրավաճառէ մը գներ էի Պետրոս Վրդ. Ղափանցիի (ԺԸ. դար) բանաստեղծութեանց հաւաքածոն, որ զարմանալի կերպով պղծած էր վրաս ու գրաւած էր զիս: Սակայն, անոր մասին ոչ մէկ գիրք ու պրկիր, ոչ խակ Ալպօյաճեանի համայնագիտական նիւթերը եւ կարողութիւնը, ծանօթութիւն մը կուտային: Պարզապէս ընդվզեցուցիչ էր որ ԺԸ. դարու վերջերը մեռած այնքան հայրենաշունչ բանաստեղծ մը «ի սպառ» անծանօթ եւ մոռցուած մնար:

Ալպօյաճեան, մեր այլեւս սովորական հանդիպումներէն կարճ ժամանակ վերջ, Հրանդ եւ Զապէլ Ասատուրի մօտ տարաւ զիս: Նման արդէն ընկերական հաւաքոյթներէ ծանօթ էր ինծի: Սակայն Ասատուրներու տու՛նը երթալ... Հոս, արդէն, «ա՛յ աւաղ յուսարուք»: Տպաւորութիւնը, որ իրենցմէ ստացած եմ՝ դժուար է քանի մը տողի մէջ սեղմել: Ազնիւ եւ բարեկիրթ, համեստ եւ հաճելի, [illegible] իրենց: Մեր առաջին խօսակցութեան նիւթը Պետրոս Վրդ. Ղափանցիի «Պերճ Կոչնակ Երգարան»ը եղաւ, որուն 1772ի տպագրութենէն վերջ՝ 1773ին տպագրութիւն մը ի՛ըր թէ կար, բան մը՝ որ չհաստատուեցաւ եւ այսօր արդէն գիտենք թէ գոյութիւն չունի:

Մինչեւ Միացեալ Նահանգներ մեկնիլս, յաճախ տեսայ Ալպօյաճեանը, որուն բամբ ձայնը դժուար էր պարտկել հաւաքոյթներու մէջ, թո՛ղ որ իմ ալ խօսակցական ձայնս շատ պարտկուելիք չէ: Քանիցս վայելեցի Ասատուրներու հիւրասիրութիւնը: Սակայն, հակառակ ատոնց եւ հակառակ Հայ Կղզիի համայնքին գրաւչութեան, մեկնելու որոշումս եղածին պէս մնաց եւ անմիջապէս որ ամերիկեան անցագիրը ստացայ, մեկնեցայ:

Պատահարները իրարու յաջորդեցին: Ալպօյաճեանները Գահիրէ կ'ապաստանէին եւ ես Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմէն անմիջապէս վերջ Գահիրէ դարձեալ կը հանդիպէի վաղեմի բարեկամիս: Տիկին Ալպօյաճեան անդամալոյծ էր, սակայն՝ շնորհիւ իր ամուսնոյն բոլորանուէր հոգածութեան՝ տանելի կեանք մը կ'ապրէր: Ալպօյաճեան իր թղթիկներու եւ թուղթերու հսկայական շտեմարանը կրցեր էր հետը բերել, որոնցմէ հետզհետէ կազմեց ստուարաթերթ աշխատութիւններ Հայ Կեսարիոյ, Եւդոկիոյ, եւ նման համայնագիտական պարունակութեամբ: Անկարելի է երեւակայել, որ մէկ անձ կարող ըլլար այդքան գործ ի գլուխ բերել: Դժուար է երեւակայել այն տաժանելի եւ չարչարալից աշխատանքը, որով ան ծանօթութեան իր հաւաքած պատառիկները մէկտեղելով, կրնար այդ հատորները մէջտեղ հանել: Հայրենակցականները իբր վարձք ի՛նչ ալ որ վճարած ըլլան, երբեք թող չկարծուի թէ աշխատանքը գոնէ չափաւոր կերպով վարձատրուած են Ալպօյաճեանին, իրմէ պատրաստուած այդ գործերուն պատրաստութեան համար: Սակայն, ան, բարեբախտաբար, նուիրեալ մըն էր պրպտման գործին եւ բարեբախտաբար այդպէս էր, այլապէս դժուա՛ր թէ իր հրատարակած այդ հատորները երբեք լոյս տեսնէին:

Թունդ հակակաթոլիկ մըն էր, հայ կաթոլիկներու կապակցութեամբ: Նոյնպէս թունդ հակադաշնակցական: Թէեւ զարմանալիօրէն իր գրածներուն չեմ հանդիպած «Բազմավէպ»ի կամ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ, սակայն իր յօդուածաշարքերուն հանդիպած եմ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ: Ալոյեան էր Բարեգործականին. մեր երկար նամակագրութեանց մէջ, շատ հակառակ էր որ Բարեգործականին դէմ արտայայտուէի, ինչ որ կ'ընէի՝ պարզապէս մշակութային իրենց յաւակնութեանց դէմ: Ի ցո՛ւր կը հաստատէի, թէ Դաշնակցականներն ալ մէկ կերպով զիս կը քաջալերեն, [illegible] համար ինչ որ ես արդար եւ կարելի կը սեպէի ըսել — Բարեգործականի մշակութային դրամահաւաքմանց եւ չիրագործած խոստումներուն մասին: Նամակով եւ անձամբ կը բացատրէի, որ Բարեգործականին բարեգործութեանց հետ ոչ մէկ խնդիր ունէի: Սակայն ամէն Հայ իրաւունք ունի արտայայտուելու, երբ ձեռնարկումներ կ'ըլլային յանուն հայ մշակոյթին եւ ընդդէմ մախումներուն՝ որոնցմէ կարկառուն օրինակ մըն էր Հարվըրտի կարծեցեալ «հայագիտական ամպիոնը»: Այդ դրամը փոխանակ այդպէս անօգուտ վատնելու, աւելի լաւ էր հայ գպրոցներու յատկացնել ինչ որ արդէն Բարեգործականի կարեւոր եւ արժէքաւոր գործերէն մէկն էր, խիստ օգտակար:

Արշակ Ալպօյաճեան ալ կրցաւ Խորհրդային Հայաստան այցելել: Զեմ յիշեր ո՛վ էր զինք հրաւիրողը, Էջմիածի՞ն թէ Երեւան: Ամէն պարագայի տակ, լաւ ընդունուեցաւ, եւ սակայն այդ մասին ինծի բան մը չգրեց: Ի՞նչ եղան իր իրական տպաւորութիւնները: Զեմ գիտեր: Սակայն Երեւանի մէջ ցարդ անոր անտիպ գործերէն բան մը չհրատարակեցին եւ ոչ ալ անոր մեծաթիւ, բազմաթիւ պարբերականներու մէջ ցրուած աշխատութիւններէն հատորիկ մը լոյս հանեցին, — մինչ Սփիւռքի մէջ «բանաստեղծ» ու «գրագէտ» չմնա՛ց, որոնց գործերը աւելի կամ նուազ ազմուկով չհրատարակէին: Հաւանաբար Բարեգործականի նպատակներուն մէջ ալ Ալպօյաճեանի գործերը հրատարակելու մասին բան մը չկայ: Եւ սակայն, վստահօրէն ան շատ աւելի աշխատած է, աչք, սիրտ, ժամանակ վատնած աշխատութիւններու մասին՝ որոնց հետ կարելի չէ նոյն նժարին մէջ դնել «աշխատութիւններ» զորս անոնք հրատարակած են:

Խեղճ Ալպօյաճեան. նուիրեալ հակադաշնակցական, հակահայկաթոլիկ, նուիրեալ Բարեգործականեան: Միայն Խորհրդային Հայաստան հրաւիրուեցաւ եւ [illegible] Գոնէ Պոլիս մնաց ու [illegible] յիշուէ՞ր երբեմն:

Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՎԱՆՔԸ

Գերմանացի Հարտմութ Հոֆրիխտէր, 1971ին, Աախէն (էքս Լա Շափէլ) քաղաքի Ռայնիշ – Վեսթֆելիշէն բազմարուեստից հիմնարկութեան մէջ մեծ յաջողութեամբ պաշտպանած է տոքթորայի իր աւարտաճառը՝ նուիրուած պարսկական Ատրպատականի հայկական մեծ վանքերէն մէկուն՝ Ս. Ստեփանոս Նախավկայի ամրոցապատ վանքի համակառոյցին: Վանքը կը գտնուի Ջուղայէն արեւմուտք, Մաղարտ լերան եւ Արաքս գետի ամայի հովիտին մէջ:

Հոֆրիխտէրի աշխատութիւնը բաղկացած է 399 էջէ՝ ծանօթագրութիւններով, մատենագրութեամբ, չափագրութիւններով եւ լուսանկարներով: Ինչպէս կը յիշէ հեղինակը, պատմագիտական նիւթերու պատրաստութեան գործին մեծապէս օգնած են իրեն հայ եւ օտար մասնագէտներ, որոնց շարքին նաեւ ճարտարապետ Ա. Հախնազարեան, Համպուրկէն, որու խորհուրդին հետեւելով է, որ ան ընտրած է այս նիւթը: Անոր հայրը՝ փիլիսոփայական տոքթէօր Հ. Հախնազարեան (Թեհրան) ընկերակցած է Հոֆրիխտէրի Պարսկաստանի մէջ:

Ս. Ստեփանոս վանքի վերաբերեալ պատմագրական բաւական հարուստ գրականութիւն կայ: Անոր մասին յիշատակութիւններ ունին Խորենացի, Բուզանդ, Թովմա Արծրունի, Ստ. Օրբելեան եւ, յատկապէս, Առաքել Դաւրիժեցի: Օտարներ եւս անդրադարձած են իրենց ուղեգրութիւններուն մէջ, ԺԻ. դարուն՝ Թավերնէ, Շարթէն, ԺԹ. դարուն՝ Փորթեր, Թեքսիէ, Վակնէր, Տելֆէր: Ներկայ ժամանակաշրջանին անոր անդրադարձած են Հայր Ղ. Ալիշան (« Սիսական »), Մ. Փափազեան (« Հնութիւններ Գողթան գաւառի վանքերուն », 1890), Հայր Հ. Ոսկեան (« Հայ վանքեր ի Վասպուրական – Վան », 1942), Հ. Փափազեան («Մատենադարանի պարսկական վաւերագրեր, հրովարտակներ», 1956 եւ 1959): Վանքի ճարտարապետական կառուցուածքի մասին կան Վ. Քլայսի «Ս. Ստեփանոս հայկական վանքը» (1968 եւ 1970) համառօտ ուսումնասիրութիւնը, Հռոմի համալսարանի միջնադարեան եւ արդի արուեստներու պատմութեան հիմնարկութեան 1968ին կազմած «Քաթալոկ»ը (հեղինակներ՝ Գուէօ, Պրեչիա – Ֆրատաքքի, Վահրամեան, Քուսթա):

Հոֆրիխտէրի աշխատութիւնը կարեւոր նուաճում է ընդհանրապէս ճարտարապետութեան ուսումնասիրութեան բնագաւառին մէջ, եւ Ս. Ստեփանոս վանքի համակառոյցին նուիրուած ամէնէն հիմնաւոր աշխատութիւնն է: Ի դէպ, «Հայ ճարտարապետութեան յուշարձաններ» ծանօթ շարքէն արդէն լոյս է տեսած Ս. Թադէի վանքի մասին հետազօտութիւնը, տպագրութեան կը պատրաստուի Ս. Բարդուղիմէոս վանքի վերաբերեալ մենագրութիւնը, որով կ'ամբողջանայ Ատրպատականի մեծ վանքերու ուսումնասիրութիւնը:

Այդ երեք վանքերը ճարտարապետութեան պատմութեան համար կարեւոր նշանակութիւն ունին: Մեր թուարկութեան առաջին շրջանէն մեզի հասած են պատմա – առասպելական յիշատակութիւններ, բայց որոնց վաւերականութեան մէջ կառուցուած են եկեղեցիներ: Կը պակսին այդ կառոյցներուն վերաբերող նիւթական փաստերը: Ասոնք պեղումներու միջոցով կրնան երեւան գալ: Ծանօթ է այն փաստը, որ դեռ Դ. դարուն

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

Ծաղկած Փշալարեր

❋

(ՎԻՊԵՐԳ)

Նրանցից շատերն երազում էին կին տեսնում եւ չնայած որ սիրում էին պատմել ամենայն մանրամասնութեամբ իրենց տեսած երազները, բայց այս մասին լռում էին:

Պատահում էր, որ երբ աշխատում էին բաց դաշտում, [illegible] երեւում էր մի կին, [illegible]

— [illegible] ես ձեր...

Այսպէս վերջանում էր երազը եւ շարունակւում ծանր առօրեան: Կալանաւորները հիմա են հասկանում իրենց քննիչների տարիներ առաջ նետած սպառնալիքը:

— Ես քեզ այնպիսի տեղ քշեմ, որ հրացանի ղնդակի հեռաւորութեան վրայ միայն կին տեսնես...:

Ահա թէ ինչո՞ւ կանանց էտապի ժամանման լուրը ռումբի նման պայթեց ճամբարում, մի պայթիւն, որից մարդիկ ոչ թէ մահացան, այլ վերածնուեցին: Հիւծուածների եւ անդամալոյծների բրիգադներն անգամ տեղահան եղան: Նրանցից շատերը դէն շպրտեցին անթացուպերն ու ձեռնափայտերը, իրենց օրաբաժին հացը տուին սափրիչներին, հերթից դուրս սափրուեցին, ազատուեցին սեւ, անգամ ալեխառն, ծերացնող, խճճուած միրուքներից եւ դարձան մի–մի փեսացու, ճիշդ է, նիհար, գունատ, բայց փեսացու: Ազատութեան մէջ քի՞չ կան նիհար եւ գունատ փեսացուներ... Արդէն խակական փեսացուները վառ եւ անմար սիրուց՝ նիհարած եւ գունատ պէտի լինեն:

Կարգադրիչ Սիդորովը նշանակեց հինգ հոգի, որոնք աշխատում էին « կանանց գօտում »: Այդպէս էլ անուանում էին պաշտօնապէս «կանանց գօտի», չնայած որ այնտեղ հիմա ոչ կանայք էին ապրում, ոչ տղամարդիկ: Այդ հնգեակը կարգի բերեց դատարկուած երկու բարաքները, պատերի սվաղը թարմացրեց, տախտակամածների կոտրուած տախտակները փոխարինեց նորերով, տախտակաչէն ղոյգ անճոռնի զուգարանները քիչ-շատ կարգի բերեց, աւլեց, լուաց, թափեց...

Վերահաս Կիրակի օրը, երեկոյեան կողմ, այսինքն ճաշից յետոյ եւ ընթրիքից առաջ՝ թնդաց համբաւը.

— Էտապը գալիս է:

Կալանաւորները դուրս թափուեցին բարաքներից եւ նստոտեցին դարպասի երկու կողմ ընկած թմբերին: Աւելի համարձակները մօտեցան դարպասին եւ քթերը սեղմելով նոր նորոգուած, խնկարոյր տախտակներին, դուրս նայեցին նեղ անցքերից: Հեռւում, ճամբար բերող ճանապարհի վրայ փոշի էր կանգնել, փոշին սողում էր առաջ ու առաջ եւ փոշու մշուշում երեւում էին մարդկային ուրուագծեր:

Վերջապէս հասաւ ցանկալի պահը, կրունկների վրայ բացուեցին դարպասները եւ քնքոյշ սեռի էտապը ներս մտաւ:

Դէմքեր չէին երեւում, այնքան շատ էր տանջալից ճանապարհի փոշին, որը նստել էր նրանց արեւից ու անձրեւներից խունացած գլխաշորերին, մազերին, թարթիչներին, դէմքերին, բոպիկ ոտներին, խայտաբղէտ ու տանջուած շորերին: Ներս մտան նրանք լուռ, առանց շուրջը նայելու, հողաթափերն ու կիսակօշիկները ձեռներին, զանազան չափսի կապոցներ առուսած կամ գրկած՝ ու կարելի էր նրանց մէջ տեսնել չար աչքերով հասակաւոր կանանց, կանանց միջին տարիքի ու դեռ երիտասարդ աղջիկների:

Պարզից էլ պարզ էր, որ Մարինսկ քաղաքի ճամբարային գլխաւոր կէտից մինչեւ այստեղ ձգւող մօտ երկու հարիւր կիլոմեթր ճանապարհը կտրել էին նրանք ոտքով, ինչպէս մենք իր ժամանակին, եւ չէր կարող պատահել, որ ճանապարհին նրանք դոհեր տուած չլինէին, ինչպէս մենք իր ժամանակին՝ քայլել էին նրանք վարժեցուած գինուած պահակների եւ վարժեցուած շների ու հրացանների կոթերի ուղեկցութեամբ եւ միջամտութեամբ, որովհետեւ պահակների համար նոյնքան ճանձրալի ու յոգնեցուցիչ է անել հսկողութիւնը, իսկ ճանապարհն՝ անվերջանալի: Չէ, այս այն ճանապարհը չէ, որի մասին բանաստեղծն ասել է.— «Այս ճանապարհը անվերջ լինէր...»:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(7 Շար.)

Ներսէս Ա. կաթողիկոս ձեռնարկեց վանքեր շինելու գործին եւ ծրագրուած ձեւով յառաջ տարաւ զայն: Այս կապակցութեամբ եթէ աւելի հին շրջանէ մեզի չեն հասած մանրամասնութիւններ, կան այդ գործունէութիւնը հաստատող փաստեր Ժ. դարէն սկսեալ: Խաչիկ Ա. Արշարունի կաթողիկոսի 976ի կոնդակին մէջ յիշատակութիւն կայ, որ Ս. Ստեփանոս վանքը հիմնադրուած է Բարթողիմէոս առաքեալի կողմէ: Ուրիշ յիշատակութիւններէ կ'երեւի, որ վանքը քանի մը անգամ վերաշինութիւններու ենթարկուած է: Հիմնական, ճարտարապետական արժէք ներկայացնող վերաշինութիւնը կատարուած է ԺԷ. դարուն, Յակոբ Դ. Ջուղայեցի կաթողիկոսի օրով: Ապա, պարբերաբար, շարունակուած են վերափոխումները մինչեւ ներկայ դարու սկիզբները:

Գերմանացի գիտնականը իր ուսումնասիրութեան մէջ անդրադարձած է ԺԷ.–ԺԸ. դարերու վերաշինուած վանքին ճարտարապետութեան եւ անոր հիման վրայ կատարած է իր եզրակացութիւնները:

Համակառոյցի գլխաւոր շէնքերու ճարտարապետութիւնը աղերս ունի ճարտարապետութեան հին շրջանի ոճին եւ ձեւին հետ, իսկ ԺԷ.–ԺԸ. դարերուն կատարուած վերամշակումներուն մէջ նշմարելի են Սեֆեւեաններու շրջանի որոշ ազդեցութիւններ: Յատկանշական է, սակայն, որ զարդաքանդակներու նիւթերը, անոնց մշակման թեքնիքը զուտ հայկական են:

Վանքի եկեղեցին կառուցուած է հայկական եռաշերտ համակարգով, այն բացառութեամբ, որ ներքին շերտը, քարի պակասութեան պատճառով, փոխարինուած է աղիւսով, բոլոր երդիքներն ու աշխարհիկ շէնքերը աղիւսով շինուած են: ԺԷ. դարու պատմագիր Առաքել Դաւրիժեցի նկարագրելով Ս. Ստեփանոսի վերանորոգութեան աշխատանքները, գրել կուտայ, թէ քարերը հեռուէն բերուած են՝ նաւակներով Արաքսի ճամբով եւ ապա ձիերու վրայ բեռնուած: Այս պայմաններուն մէջ աղիւսի օգտագործումը աւելի ձեռնտու էր, եւ շինարարական այդ թեքնիքը ծանօթ էր հայ վարպետներուն: Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունէին խումբեր, որոնք մասնագիտացած էին քարի, աղիւսի, նոյնիսկ փայտի (Մխիթար Հիւսն, ԺԳ. դար) շինարարական թեքնիքին: Այդ խմբակները կը շրջէին ամէնուր եւ կ'առաջարկէին իրենց ծառայութիւնը: Հետեւաբար, մեր կարծիքով, Հոֆրիխտէր չափազանցութեան մէջ կ'իյնայ, երբ Ս. Ստեփանոսի աղիւսաշէն շէնքերը, կամարներու եւ թաղերու թեքնիքը կը նկատէ Սեֆեւեաններու շրջանի ազդեցութիւն: Այդ ազդեցութիւնը կը նկատուի յատկապէս կամարներուն մէջ, որոնք գմբէթին փոխանցման հատուածին մէջ հիւսուած են պատին հետ եւ բազմապատկուած, հետեւաբար զրկուած են հիմնական նշանակութենէ ու վերածուած զարդաքանդակ մոթիֆի: Զեւաւորումի ձգտումը կ'արտայայտուի, երբ ճարտարապետական տարրը կորսնցնելով իր բուն իմաստը կը դառնայ զարդ:

Հ. Հոֆրիխտէրի ուսումնասիրութիւնը, իր որոշ հակասութիւններով հանդերձ, արժէքաւոր նուաճում մըն է հայ ճարտարապետութեան հետազօտութեան գործին մէջ եւ կը հիմնաւորէ այն միտքը, որ հայ ճարտարապետութեան զարգացումը չէ դադրած, ինչպէս կը կարծեն որոշ մասնագէտներ, ԺԴ.–ԺԵ. դարերուն, եւ այնուհետեւ՝ մինչեւ ԺԸ.–ԺԹ. դարերը:

ԱՐՄԷՆ ԶԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԻՏ. Դ.ՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ
ՀԱԿԱԹՈՒՐՔ ՑՈՅՑԵՐ ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ ՄԷՋ

—0—

Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան Քալիֆորնիոյ Շրջանային Վարչութեան կազմակերպութեամբ, Հոկտեմբեր 28ին եւ 29ին, գրեթէ առանց բացառութեան հայ երիտասարդներէ ու երիտասարդուհիներէ բաղկացած ցուցարարներ, հակաթուրք եւ Հայութեան իրաւունքները պահանջող ցուցատախտակներով, հաւաքուած են Իսթ Լոս Անճելըս քոլէճի սրահի մուտքին առջեւ եւ խաղաղ ցոյց մը կատարած են վերոյիշեալ քոլէճի սրահին մէջ Թուրքիայէն եկած պարախումբի մը ելոյթներուն դէմ:

Երիտասարդ ցուցարարները օրինակելիօրէն եւ խաղաղ կերպով կատարած են իրենց պարտականութիւնը: Սրահ մտնողներուն տուած են թռուցիկներ:

Հասարակութեան ուշադրութեան յանձնուած են, թէ 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան պատասխանատուն Թուրքն է, թէ Հայութիւնը մոռցած չէ իր պահանջները, թէ Թուրքը ոչ միայն երէկ, այլեւ այսօր եւս, մշակութային գետնի վրայ, իր նկարագրին համապատասխան գործունէութեամբ կը շարունակէ ցեղասպանութիւնը, իր բռնագրաւած հայկական հողամասերուն վրայ յաւէտ ոչնչացնելով ու փճացնելով մշակութային այն բոլոր հարստութիւնները, որոնք Հայութեան դրոշմը կը կրեն: Կամուրջ ու ճամբայ շինելու պատրուակով կը քանդէ հայկական գիւղ ու ուրանոց, հայկական ճարտարապետութեան կոթող եկեղեցիներ կը դարձնէ յարդանոց կամ մարզարան եւ սուրբ խաչքարերով պատեր կը հիւսէ եւ կամ զանոնք կը ներկայացնէ թրքական «մշակոյթ»ի արդիւնք:

Բազմաթիւ հանդիսականներ, մօտենալով ցուցարարներուն, տեղեկութիւններ ուզած են հայ ժողովուրդի եւ անոր պահանջներուն մասին: Շատեր, լսելէ ետք տրուած բացատրութիւնները, չեն ուզած սրահ մտնել:

Թրքական հիւպատոսարանի հովանաւորութեամբ եւ թրքական քարոզչութեան համար կազմակերպուած թրքական պարախումբի երեք ելոյթներուն ներկայ եղողներուն ընդհանուր թիւը 6էն 800 հոգի եղած է: Հանդիսականներուն մէկ մասը բաղկացած է ուսանողներէ, որոնց ձրի տոմսակ բաժնուած է դպրոցներու մէջ:

Հ. Ե. Դաշնակցութեան կողմէ կազմակերպուած այս խաղաղ ցոյցը յաջողած է իր նպատակին մէջ:

Հայ Դատի մասին գաղափար մը տալ ամերիկացի հանդիսականներուն եւ, մանաւանդ, յիշեցնել Թուրքին, թէ Հայութիւնը մոռցած չէ իր պահանջները եւ ամէն առիթով պիտի յիշէ ու պիտի յիշեցնէ զանոնք: Միշտ դիմակազերծ պիտի ընէ Թուրք ժողովուրդը, որ մշակութային հարստութիւններու կողոպտիչ մըն է եւ քանդիչ մը միայն եւ իրաւունք չունի ամերիկացի հասարակութեան ներկայանալու իբրեւ մշակոյթի տէր ժողովուրդ մը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԳԷՏ Բ. ԽՈՒՐՇՈՒԴԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Հայաստանի մամուլը կը հաղորդէ մահը արձակագիր Քրիստափոր Խուրշուդեանի:

Ծնած է Բամբակաշատ գիւղը (Հոկտեմբերեանի շրջան) 1908ին: Նախնական կրթութիւնը ստացած է իր ծննդավայրին մէջ, ապա յաճախած է Էջմիածնի եւ Երեւանի դպրոցները:

Իբրեւ ուսուցիչ աշխատիլ սկսած է Նախիջեւանի մէջ: Այնուհետեւ երկար տարիներ դասաւանդած է Տաշքենդ, Ստեփանաւան, Երեւան:

1964ին լոյս տեսաւ անոր առաջին գիրքը՝ «Խարուած մարդիկ» խորագրով, որ կ'ամփոփէր երեք նորավէպեր, ինչպէս նաեւ «Շուշէնի սիրտը» եւ «Փիլիսոփան տուն վերադարձաւ» վիպակները: Երեք տարի ետք լոյս տեսաւ գրողին երկրորդ գիրքը՝ «Ապրելուց առաջ» վէպը: Պատրաստելու վրայ էր նոր երկհատորնոց վէպ մը՝ «Մի պատառ հաւատ» խորագրով:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Ջահեր Գաւառէն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ՀԻՒՐԵՐ ՄԵՐ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ.— Նոյեմբեր 2ի Հինգշաբթի երեկոյեան Տէսին այցելեց Հայաստանեան պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի նախագահ՝ Պր. Վարդգէս Համազասպեանի:

Իրեն կ'ընկերանային Երեւանի Մատենադարանի պատասխանատու տնօրէն Պր. Լեւոն Խաչիկեան, Գիտութեան Ակադեմիայի անդամ Պր. Մաղաքեան եւ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան Ա. քարտուղար Պր. Հանրիկ Լիւլոյեան:

Պատուիրակութիւնը գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը զետեղեց Ապրիլեան Եղեռնի յուշարձանին առջեւ: Արարողութեան ներկայ էին, Յուշարձանի Յանձնախումբի, Կրօնական Ընկերակցութեան, Մշակութային Միութեան եւ Ժաֆի անդամներ: Հիւրերուն տեղեկութիւններ տրուեցան յուշարձանի շինութեան մասին: Անոնք լաւ տպաւորութիւն կրեցին յուշարձանի արուեստի ոճէն, զայն նկատելով արդիական դպրոցի նմոյշ մը:

Ապա պատուիրակութիւնը առաջնորդուեցաւ տեղւոյս Քաղաքապետարանը, ուր գինեձօն մը տրուեցաւ Քաղաքապետութեան կողմէ:

Ներկայ էին Թաղապետական խորհրդականներ, որոնց կարգին հայ խորհրդականներ՝ Պ. Պ. Արշէն Մարկոսեան եւ Ալեքս Մանուկեան:

Քաղաքապետ Պր. Փիէր Մուլթէն իր ողջոյնի ճառով, բարի գալուստ մաղթեց Հայաստանի պատուիրակներուն: Ապա իր համակրանքը յայտնեց հայ ժողովուրդին ու Տէսինի գաղութին հանդէպ, որ իր օրինապահութեամբ ու առաքինութիւններով կարեւոր դեր ունեցաւ քաղաքին յառաջդիմութեան ու տնտեսական բարգաւաճման համար:

Պր. Համազասպեան թարգման հանդիսանալով պատուիրակութեան զգացումներուն, շնորհակալութիւններ յայտնեց իրենց ընծայուած այս ջերմ ընդունելութեան, ինչպէս նաեւ Պր. քաղաքապետին ու Քաղաքապետութեան՝ հայ ժողովուրդին նկատմամբ տածած բարեացակամութեան համար: «Մեր երկու ժողովուրդները, ըսաւ, 13րդ դարէն սկսեալ անքակտելի կերպով կապուած են իրարու եւ ներկայիս, Հայաստանի մէջ ֆրանսերէնը կ'ուսուցուի մեր դպրոցներուն մէջ եւ ժողովուրդը կը կարդայ ֆրանսական գրականութեան մեծ դասականներուն՝ Վիքթոր Հիւկոյի, Պալզաքի եւ շատ մը ուրիշ հեղինակներու արժէքաւոր գործերը»: Մաղթեց որ Ֆրանսացիք եւս առիթը ունենան ծանօթանալու հայ գրականութեան:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՋԻԳԸ

Դ.

— Այո՛, այո՛, դրամարկղը ազատենք, ձայն տուաւ արկղակալ Ռիքու, որ հասած ու լսած էր Ժաքի խօսքերը: Ազատե՛նք դրամարկղը. մեծ գումար մը կայ անոր մէջ:

Ու ամէնքը միասին, գործաւոր եւ զինուոր, խոյացան դէպի բոցավառ տաղաւարը, Ժաքի եւ Ռիքուի առաջնորդութեամբ:

Ի՞նչպէս կ'ըլլար որ գործապետ Ժաք Կարօ գտնուէր այն անձերուն միջեւ, որոնք օգնութեան հասած էին իր կողմէ հրկիզուած գործարանին:

Շատ դիւրաւ կարելի էր բացատրել:

Թշուառական գործապետը չէր ուզեր որ Ժաննի ձայնը լսուէր ու անոր խօսքերուն հաւատ ընծայուէր, եթէ երբեք ան մեղադրէր զինք: Այրիէն բաժնուած պահուն Ժաք սկսած էր դաշտավայրին մէջ խոյս տալ իր սրունքներուն բովանդակ ուժովը, տեսակ մը խելայեղութեան մատնուած:

Բայց սկսած էր խորհիլ, ու նամակին յիշատակը միտքը ինկած էր:

— Պէտք է ամէն գնով ձեռք անցընեմ այդ նամակը, ըսած էր Ժաք:

Եւ փոխանակ խոյս տալու, ճամբուն վրայ միացած էր այն մարդոց որոնք կը վազէին, աղաղակելով. «Կրա՛կ կայ»: Իր ծրագիրը պարզ էր: Շնորհիւ տիրող անկարգութեան, ան կը յուսար մանել պահապան կնոջ խցիկը, հոն փնտռել ու ձեռք անցընել նամակը, յետոյ միանալու համար ազատարարներու խումբին: Բայց հասած պահուն, Ժաք նշմարեց որ Ժաննի բնակարանը բոցերու մէջ էր, ու սփոփանքի հառաչ մը արձակեց:

— Իմ գործս վերջացած է, սկսելէ առաջ, մրմնջեց Ժաք: Վտանգաւոր նամակը գոյութիւն չունի այլեւս: Ինծի կը մնայ եռանդ, անձնուիրութիւն եւ քաջութիւն ցոյց տալ իբր լաւ պատասխան Ժաննի ամբաստանութեանց, եթէ երբեք անիկա զիս մեղադրելու անխոհեմութիւնը գործէ:

Դիւային գաղափար մը անցաւ Ժաքի միտքէն, այն պահուն երբ սա աղաղակը կը լսուէր:

— Ազատե՛նք դրամարկղը...:

Հոլէն արծարծուած բոցերը տաղաւարին բոլոր բացուածքներէն դուրս կը ժայթքէին:

— Զենք կրնար ներս մտնել, ըսաւ արկղակալ Ռիքու:

— Ինծի ձգեցէք գործը, պատասխանեց Ժաք:

— Ի՞նչ փորձ պիտի ընէք:

— Հիմա կը տեսնէք:

Ժաք կրակէ սփռոցի մը մէջէն նրբանցքը մտաւ, ուր կը գտնուէր Պ. Լաբրուի մարմինը, ու սոսկումի ճիչ մը արձակեց.

— Դիա՛կ մը, յարեց Ժաք:

Յետոյ իր զոհին մարմինը վերցնելով տաղաւարէն դուրս նետուեցաւ ու չարաշուք բեռը դրաւ բակին քարերուն վրայ: Արկղակալը սարսափահար ընկրկեցաւ, թոթովելով.

— Բայց իմ գործատէ՛րս է, արիւնլուայ... սպաննուած...:

Ժաք մտիկ չէր ըներ: Երկրորդ անգամ ըլլալով նետուեցաւ բոցերուն մէջ ու անհետացաւ: Երկու երկվայրկեաններ անցան. յետոյ իր տկար, քայքայուած ու անճանաչելի ձայնը բարձրացաւ ներսէն.

— Աշխատասենեակին մէջ կը գտնուիմ... դրամարկղին մօտ, կ'ըսէր այդ ձայնը...: Կը խեղդուիմ... կը մեռնիմ կոր... հասէ՛ք...:

Ներկաները ուզեցին ներս խոյանալ...: Հիմա կրակէ անանցանելի պատուար մը կը ցցուէր ազատարարներուն եւ նրբանցքի մուտքին միջեւ: Յանկարծ սոսկալի ճարճատում մը լսուեցաւ: Տանիքը փուլ կուգար առաջին յարկին վրայ, որ իր կարգին կը փլչէր գետնայարկին վրայ: Անզօր բազմութիւնը երկար աղաղակ մը արձակեց.

— Ժաք փլատակներուն տակ թաղուեցաւ... կորստեան մատնուեցաւ...:

Սակայն նոր փորձ մը ըրին, յառաջանալու համար, բայցդարբնոցէ մը աւելի բորբոքած ու տարածուած հրդեհը թոյլ չէր տար տաղաւարէն ներս մտնելու: Պատերն ալ կը փլչէին: Այդ պահուն հասան Մէզոն–Ալֆորի եւ Շարանթոնի հրշէջները: Շատ ուշ մնացած էին, նոյն իսկ շէնքին մէկ մասը ազատելու համար: Ամբողջ գործարանը փլատակներու կոյտ մը կը ներկայացնէր: Արկղակալ Ռիքու բազմութեան մէջ կ'եթեւեկէր, խելագարի շարժումներ ընելով ու կրկնելով.

— Այդ լկտի կինը կրակի տուած է: Ան վստահօրէն սպաննած է Պ. Լաբրուն: Այդ թշուառական կինը Ժաքի ալ մահուան պատճառ եղած է:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Բէօզէեան եւ զաւակը Օր. Վանիա Բէօզէեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Բէօզէեան, ինչպէս նաեւ Սիմոնեան, Յակոբեան, Մինասեան եւ Թիոս ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քենիին եւ ազգականին՝

ՄԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ԲԷՕԶԷԵԱՆԻ
(80 տարեկան)

մահը որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, Վիլժիւիֆի հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ժիւնէրիոմ մատուռին մէջ Շաբաթ առաւօտ ժամը 10.30ին հայկական ծէսով (300 մեթր հիւանդանոցէն հեռու), իսկ թաղումը տեղի կ'ունենայ Սեվրանի գերեզմանատունը իրենց ընտանեկան դամբարանին մէջ ժամը 11ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը յայտարարէ թէ Կիրակի Դեկտեմբեր 3ին Ս. եկեղեցւոյս անուան Թադէոս եւ Բարթողիմէոս սրբազան առաքելոց տօնին առթիւ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր եպիսկոպոսական պատարագ, մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգիստ, զորս կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Պատարագի ընթացքին օծումը պիտի կատարուի նոր սրբապատկերներուն զորս գծած է եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, քարոզ ժամը 11ին:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տօնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
17, rue Bleue Paris 9

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Շաբաթ Նոյ. 18, իրիկուն ժամը 20.30ին

կը նախագահէ. **ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ**

կենսագրականը կը ներկայացնէ եւ անոր գործերէն ընթերցումներ կ'ընէ
ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

կը խօսին. **ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ** եւ **ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ**

Մուտքը ազատ է

ԱՐԱՐԱՅԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Աւանդական Փառատօն Ֆրանսական Բանակի նախկին Հայ Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան

Կիրակի, Նոյեմբեր 19

հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան պաշտօնական անձնաւորութեանց արարողութենէն ետք՝ ԳԻՆԵՁՕՆ Պօմոնի սրահին մէջ:

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Դաշնակցութեան օրուան առթիւ
ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Կիրակի Նոյ. 26 ժամը 18ին
4, Ռիւ տը լա Տէֆանս

Մանրամասնութիւնները յետագային:

L'UGAB
Présente
le Mercredi 6 Décembre à 20 h. 45

Une Soirée Musicale
BABADJANIAN
HAROUTIOUNIAN
DJAMBAZIAN
KAZANDJIAN
TJEKNAVORIAN

Manifestation proposée par la QUATRA
Association d'Action Artistique Arménienne

Musée GUIMET, 6 Place d'Iéna

ՁՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան: Մեկնում Դեկտեմբեր 23, Կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին:

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի շրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն: Բնակութիւն Կոլտընըր Հիրշ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ:

Սահմանափակ տեղեր:

Մասնակցութիւն 545 ֆր.

Կանխավճար 95 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՔԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31 Avenue George V, Paris (8e)

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԷՈՐԳ ՊԱԳՐՃԵԱՆԻ
DON DIEGO et SON ORCHESTRE

Մուտք 20 ֆր. — ուսանողներու կէս գին
Ապահովել սեղանները՝ 924-38-54

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տօնածառը Յունուար 14ին:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի Բարեկենդանի ճաշը: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի քառասնամեակի երկրորդ ձեռնարկը, 2 Դեկտ. Շաբաթ օր երեկոյեան, մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին, Շաւիլի Քաղաքապետարանի սրահը, Ռիւ Սթալինկրատ:

Ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

THEATRE DE TERTRE
81, Rue Lepic (Métro Lamarck)

HEUREUSEMENT CE N'EST PAS TOUS LES JOURS DIMANCHE
de
Jean-Jacques VAROUJEAN

Tous les soirs à 20 h. 30 précises sauf dimanche et lundi

DÉCOMURSOL

DIRECTEUR HAYRABEDIAN

78, Rue des Rosiers
93400 ST. OUEN
Tél. 254-17-89

Peinture — Décoration — Papiers peints — Tentures — Style — Plastique sols et murs

Արագ սպասարկութիւն
Մատչելի գիներ:
Աշխատանք կը ստանձնէ ամէն կողմէ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, ի պատիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի նորընտիր վարչութեան
Տեղի կ'ունենայ 26 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահին մէջ 7 Ռիւ Փափէր

Այս բացառիկ ճաշասեղանին սիրով կը հրաւիրուին Միութեանս անդամ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրներն ու բարեկամները:

Ճաշասեղանին մասնակցութեան տոմսերը ապահովել Բարեգործականի Տիկիններէն եւ Քարտուղարութենէն: Հեռաձայն 54-16-59

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեի Հանգստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան Հրամանով):

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1973

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ 1973ի Գոյամարտ Օրացոյցը:

Գունաւոր կողք, 12 էջեր պատմական, ազգային ու այժմէական նիւթերով:

Խնամուած պատրաստութիւն

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ
19
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
19 NOVEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.568

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.568

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՒԱՆ ՓԵՐՈՆԻ "ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ,,

17 ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՔՍՈՐԷ ԵՏՔ

———O———

Արժանթինի կառավարութիւնը յաջո–ղեցաւ արգելք ըլլալ, որ Փերոն համա–ժողովրդական ընդունելութեան արժանա–նայ։ Արդարեւ, շաբաթներէ ի վեր կ'ըսո–ւէր, թէ նախկին նախագահին կողմնա–կիցներն ու անոր համակիրները, որոնք գեռ մեծ թիւ կը ներկայացնեն, կը պատ–րաստուին հարիւր հազարներով խուժել օդակայան՝ դիմաւորելու համար իրենց «առաջնորդին» վերադարձը։ Այս կապակ–ցութեամբ կը նախատեսուէր մէկ միլիոն հոգիի համախմբում մը։

Այդ, հազիւ երեք հարիւր «հաւատա–րիմներ» կրցան դիմաւորել Փերոնը, երբ ան Պուէնոս Այրէս ժամանեց առջի օր։ Արժանթինեան բանակը բացառիկ միջոց–ներ ձեռք առած էր, եւ թոյլ չտուաւ, որ համախմբումներ տեղի ունենան։ Օդա–կայան տանող բոլոր ճամբաները փակ–ուած էին։

Փերոն, ըստ երեւոյթին, յուսախաբ ե–ղած է, քանի որ յետաձգեց իր մամուլի ասուլիսը։ Ժամանումէն առաջ յայտա–րարած էր, թէ մամուլի ասուլիս մը պի–տի տայ։

Օդակայանէն Փերոն իր կնոջ եւ հետե–ւորդներուն հետ առաջնորդուած է պան–դոկ, օդակայանէն ոչ շատ հեռու։ Առ այժմ կը մնայ հոն։ Արժանթինի նախկին նախագահին մտադրութիւնները կը մնան գաղտնի։ Անշուշտ, պիտի տեսակցի այժ–մու նախագահին եւ կառավարութեան անդամներուն հետ։ Տեսակցութիւններ պիտի ունենայ նոյնպէս այսպէս կոչուած կամ նկատուած փերոնական շարժումնե–րու պատասխանատուներուն հետ։ Յայտնի չէ թէ նախկին նախագահը Արժանթին վե–րադարձած է առժամեա՞յ, թէ մնայուն ձեւով հաստատուելու համար հոն։

X Վաթսունի մօտ ենթասպաներ ըմ–բոստութեան փորձ կատարեցին Փերոնի ժամանման նախօրէին։ Ըմբոստութեան փորձը ձախողեցաւ շուտով։

X

Խուան Փերոն ծնած է 1895ին եւ կա–նուխէն մտած զինուորական վարժարանը։ Արդէն 1913էն 1936 պիտի տանէր զին–ուորականի մը միօրինակ կեանքը։

Գնդապետ է 48 տարեկանին եւ այդ աստիճանին է միայն, որ առիթ պիտի ունե–նայ զարկ տալու նաեւ իր քաղաքական փառամոլութեանց։ Գլուխն է գաղտնի շարժումի մը կարգ մը զինուորականնե–րու հետ եւ երբ «գործը» կը յաջողի, երբեւ վարձատրութիւն իրեն կը շնորհուի ենթանախարարութիւն մը՝ աշխատանքի նախարարութեան։ Հոն արդէն կը հասկնայ ընկերա–յին տագնապը զոր երկիրը կ'ապրի։ Ան–միջապէս կը ձեռնարկէ բարեփոխումնե–րու եւ հսկայ խանդավառութիւն կը ստեղծէ։ Իր ժողովրդականութիւնը սա–կայն պիտի խանգարէ շատեր եւ պիտի ստիպուի հրաժարիլ։ Զինքը անմիջապէս կը փոխադրեն աքսորավայր մը։ Այն ա–տեն է որ մեծ դեր պիտի խաղայ ան՝ որու անունը աւելի նուիրական է քան իրը՝ Էվա Փերոն։ Արդարեւ, Էվիթան է որ հանրաժողովներով, ամբոխներ խան–դավառելով, ոգեւորիչ ելոյթներով պի–տի յաջողի ուժքի հանել գանգուածը՝ Տէսքամիսատոսները (առանց – շապիկի)։ Փերոնիզմը կը սկսի այլեւս եւ 1946ին Փերոն նախագահ կ'ընտրուի։ 1952ին կը–նոջը մղումով, Փերոն վերընտրուած է բայց էվա Փերոն այլեւս սպառած է, ար–եան քաղցկեղը ուժէ կը տառապի, մաշե–ցուցած է զինքը եւ երբ կը մեռնի 38 տա–րեկանին, փողոցներու, գործատուներու Արժանթինը որբացած կը զգայ ինք–զինքը։ Անկէ ետք փերոնիզմը կը նա–հանջէ եւ 1955ին Փերոնի կը մնայ մեկ–նիլ երկրէն եւ 17 տարի է կ'ապրի աքսո–րականի կեանք մը Սպանիոյ մէջ։

ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսացին սկսած է շատ սպառել, այսինքն շատ կը գնէ եւ պատճառ կը դառնայ ապրանքներու գիներու յարա–ճուն բարձրացման, որու հետեւանքն է Էնֆլասիոնը եւ որու դէմ կառավարու–թիւնը որոշած է պայքարիլ։

Արդէն քանի մը շաբաթ առաջ դրամը կը «ողէր» այսինքն Ֆրանսայի Դրամատան վարկի սակը կը բարձրանար։ Ըստ երե–ւոյթին առիկա չբաւեց եւ այս անգամ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնուին։ Առաջին առթիւ դրամատուներու պար–տադիր պահեստները զգալապէս կը բար–ձրանան։ Այս կը նշանակէ որ դրամա–տուները շատ աւելի մեծ պահեստ պէտք է ունենան Ֆրանսայի Դրամատան մօտ քան ինչ որ կ'ունենային ցարդ։ Օրինակ երբ դրամատուն մը իր յաճախորդներուն փոխ դրամ կուտայ, պարտաւոր է այդ գումարին մէկ որոշ համեմատութեամբ եւ առանց չահաբաժնի պահեստ ունենալ Ֆրանսայի Դրամատան մօտ։ Ցարդ այդ համեմատութիւնը 15 առ հարիւր էր եւ նոր որոշումով այդ համեմատութիւնը կը բարձրանայ 33 առ հարիւրի։ Այս ձե–ւով, պարզ է որ դրամատուները պար–տաւորուած ըլլալով աւելի դրամ «պա–հեցնել», նուազ վարկ կրնան բանալ ինչ որ իր կարգին կը կասեցնէ սպառումը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ժամանած են, վերջին երկու շաբաթներուն, 1350 Գերմանացիներ Խորհ. Միութենէ։ Բոլորն ալ խորհրդային քաղաքացիներ են։ Պոնի համաձայն ծագումով գերմանացի խոր–հրդային աւելի քան 40.000 քաղաքացի–ներ կը փափաքին Դաշնակցային Գերմա–նիա հաստատուիլ։

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ երկու գրահապատ կառ–քեր ականներու պայթումով քանդուե–ցան, Սուրիոյ սահմանին մօտ։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ Մշակոյթի նախա–րարը՝ Միրոսլավ Վալէք յայտարարեց, թէ Լուի Արակոն «դասական վերաքննար–կութեան» օրինակ մըն է։ Նախարարը մասնաւորապէս յիշած է Ֆրանսայի մեծ գրագէտին մէկ արտայայտութիւնը՝ «Մոքի Պրիմֆրան», զոր այս վերջինը գործածած էր բնութագրելու համար Չե–խոսլովաքիոյ մէջ կատարուած հալա–ծանքները մտաւորականութեան դէմ։ «Դասական վերաքննականութեան» օրի–նակը վերջերս Հոկտեմբեր. յեղափոխու–թեան շքանշանը ստացած էր Խորհ. Մի–ութեան Գերագոյն Խորհուրդի կողմէ։ Փարիզի խորհրդային դեսպանը՝ Աբրա–սիմով, շքանշանը յանձնելու ժամանակ գիտել տուած էր, թէ Լուի Արակոն վաս–տակաւոր բանաստեղծ եւ գրող մըն է, որ միշտ ծառայած է Հոկտեմբերեան յե–ղափոխութեան լուսաւոր խէժլներու դատին»։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵԳԻՊՏՈՍ ԵՒ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

———O———

Արաբ Ընկերվարական Միութեան մէկ նիստին, որ գոնփակ էր, նախագահ Սա–տաթ սպառնաց«պատժական խիստ միջոց–ներ» ձեռք առնել բոլոր անոնց դէմ, որոնք «պատասխանատու են կրօնական միջա–դէպերու»։ Սատաթ իր այս սպառնալիքը կատարեց Նոյեմբեր 14ին։ Միեւնոյն ա–տեն ան քննութեան առաւ Ներքին նա–խարար Մամտուհ Սալէհի պատրաստած տեղեկագիրը՝ Խանքայի միջադէպերուն շուրջ, Նոյեմբեր 6 եւ 12ին, որոնց ըն–թացքին ղպտի եկեղեցի մը եւ բնակա–րաններ հրկիզուեցան ցուցարարներու կողմէ։

Լարուածութիւնը, որ ըստ երեւոյթին կը շեշտուի Եգիպտոսի մահմետական–ներուն եւ ղպտի փոքրամասնութեան մի–ջեւ, առաջին անգամ հրապարակ ելաւ Յուլիս 24ին, երբ նախագահ Սատաթ ար–տայայտուեցաւ այս մասին Արաբ Ընկեր–վարական Միութեան համագումարին, որ տեղի կ'ունենար խորհրդային խորհրդա–տուներու արտաքսումի մասին տրուած որոշումէն քանի մը օր ետք։ Եգիպտոսի նախագահը այն ատեն երկու համայնք–ներու յարաբերութեանց վատթարացման պատասխանատու նկատած էր «սիոնական եւ գաղթատիրական շրջանակները»։ Այդ առթիւ յիշած էր նաեւ, թէ Մ. Նահանգ–ներէ բազմաթիւ նամակներ ղրկուած էին Եգիպտացիներու՝ նպատակ ունենալով «գրգռութիւններ սերմանել կրօնական հա–մայնքներու միջեւ»։

Միեւնոյն հաւանականութեամբ նա–խագահ Սատաթ կ'անդրադառնայ ղպտի հոգեւորականի մը գործունէութեան, որ քանի մը տարի Մ. Նահանգներ բնակելէ ետք Աղեքսանդրիա վերադառնալով, մարգարութեան նուիրուած էր։ Ղպտի հոգեւորականը մասնակի յաջողութիւն–ներ արձանագրած էր, քանի որ յաջողած էր երկու տասնեակ մահմետական երի–տասարդներ քրիստոնեայ դարձնել։ Անի–կա իր ատենին «գրգռութիւն» որակուած էր կարգ մը մահմետական անձնաւորու–թիւններու կողմէ, եւ ասոր յաջորդած էին փոքր միջադէպեր, որոնց ընթացքին մահմետական ցուցարարներ Ղպտիներու կրօնական ձեռնարկները խանգարած էին Աղեքսանդրիոյ մէջ։ Փութով մղկիթներ շինուեցան ղպտի թաղերու մէջ։

Անցեալ Սեպտեմբերին, միջադէպերը աւելի ծանր բնոյթ ստացան մասնաւորա–պէս Տամանհուրի մէջ, Աղեքսանդրիոյ մօտերը, ուր նորակերտ եկեղեցի մը հըր–կիզուեցաւ, իսկ հաւատացեալներ եւ կրօ–նաւորներ քարկոծուեցան։

Համոզիչ չեն եգիպտացի ղեկավարնե–րու տուած բացատրութիւնները այս մի–ջադէպերուն մասին։ «Օտար միջամտու–թեան» կարելի չէ վերագրել զանոնք։ Միւս կողմէ, եթէ կարգ մը ղպտի կրօ–նաւորներու գործունէութիւնը կրնար մը–տահոգութիւն պատճառել մահմետական որոշ շրջանակներու, այս ալ հիմնական պատճառ կարելի չէ համարել փոքրիկ սուրբ պատերազմ մը յայտարարելու հա–մար ղպտի փոքրամասնութեան դէմ։ Այս երեւոյթին պատճառը շատ աւելի տրամաբանական է վերագրել այն խրո–ղութեան, որ 1967ի պարտութեան հե–տեւանքով կրօնական ջերմեռանդութեան տրամադրութիւն մը երեւան եկաւ մահ–մետական զանգուածներուն մօտ։

Դէպի Իսլամութիւն այս վերադարձը — որ թոյլ կուտայ մոռնալ պար–տութեան ցաւը — յատկապէս քաջալեր–ուեցաւ, երբ Ալի Սապրի – Շարաուի – Կոմաս խմբակը 1971 Մայիսին չէզոքաց–ուեցաւ նախագահ Սատաթի որոշումով եւ նախագահը նոր ընկերութեան մը գաղա–փարը հրապարակ դրաւ, հիմնուած «հա–ւատքի եւ գիտութեան» վրայ։ Մահմե–տական կրօնքը հիմնական աղբիւրը պի–տի հանդիսանար նոր օրինագիծին։

Ասկէ ամէնէն աւելի նպաստաւորուե–ցան աջ խմբակցութիւնները, յատկապէս Մահմետական Եղբայրները, որոնք հա–լածուած էին Նասըրի շրջանին։ Թոյլ տրուեցաւ անոնց կիսագաղտնի ձեւով վերակազմուիլ՝ պայքարելու համար ե–գիպտական ձախ շրջանակներու դէմ, մասնաւորապէս Համալսարանի մէջ։

Տարակոյս չկայ, որ նախագահ Սա–տաթ անկեղծ կը ցաւի այս միջադէպե–րուն եւ մահմետական մոլեռանդութեան զարթնումին համար Ղպտիներու դէմ։ Պարզ է, սակայն, որ աջ տարրերը, ո–րոնք ուանդապահ կրօնամոլ են, իրենց ազդեցութիւնը կ'ունենան ստեղծուած նոր կացութեան մէջ։ Սատաթ, այժմ, զգու–շաւորութեան կը մատնուի զանոնք իր հակակշռին տակ պահելու գործին մէջ։ Այսպէս, օրինակ, Սատաթ հարկադրուե–ցաւ իր ամբողջ հեղինակութիւնը ի գործ դնել, որպէսզի արգիլէ կրօնական մոլե–ռանդութիւնը պատժող մահմետական օ–րէնքի մը վաւերացումը Խորհրդարանի կողմէ։ Նախատեսուած օրէնքը յանցա–ւորներու անդամահատութիւն կը սահ–մանէր։ Այս օրէնքը ի զօրու է Լիբիոյ մէջ։

Արդէն Գնդ. Քատաֆիի ազդեցութիւնը զգալի է մահմետական շրջանակներու մէջ։

Թ. Ա. Թ.

ՔԸՇԻՇԵԱՆ - ՏՈՒՐԱՆ ՄՐՑՈՒՄԻՆ

ԻՐԱՒԱՐԱՐԸ՝ ԱՆՈՐԱԿ ԵՐԿՈՒ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

———O———

Քանի օր է բոլանդակ մամուլը իր վըր–դովումը կը յայտնէր սպանացի իրաւա–րար Փէրէթթիի նկատմամբ, Քէշիշեանի դէմ տուած որոշումին համար։

Ծանօթ է որ Զորեքշաբթի գիշեր Սքիա–յի մէջ, Քէշիշեան կը հանդիպէր Եւրո–պայի ախոյեան Տուրանի եւ յանկարծ 14րդ ռաունտին իրաւարարը առանց պա–ղատճառութեան, անորակ կը հռչակէր Քէ–շիշեանը, իր գլխու հարուածներուն հա–մար։

Ինչպէս կ'ակնկալուէր սակայն, կռփա–մարտի Միջազգային Դաշնակցութիւնը երկու տարուան համար անորակ հռչակեց սպանացի իրաւարարը, որ այդքան ատեն չի կրնար որեւէ միջազգային հանդիպու–մի իրաւարար ըլլալ։

Շատ հաւանական է որ Սպանական Դաշնակցութիւնն ալ իր կարգին նման որոշում մը տայ Փէրէթթիի համար։

Գալով Քէշիշեանի, իր «վրէժը» լուծե–լու առիթ ունենայ հաւանաբար 1973ի սկիզբը, Փարիզ կամ Ալֆորվիլ։

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՀԱՅՐ ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆ

(1820–1901)

Եօթանասունմէկ տարի առաջ, 8 Նոյեմբերի 1901ին, Ս. Ղազարու մէջ (Վենետիկ), կեանքի եւ բերքառատ վաստակի արդար փառքով, իր մահկանացուն կը կնքէր 1850–1880 երեսնամեակի հայ գրականութեան տիրական դէմքերէն Հայր Ղեւոնդ Ալիշան, ազգային մեր վերածնութեան շարժումի ամէնէն յիշատակելի դէմքերէն մէկը, — ողեշունչ քերթող, պատմական եւ բանասիրական պըրպտումներու ջանադիր մշակ, Հայրենապաշտիկ ապրումներու եւ զեղումներու առջինեկ տաղերգու՝ որ հոգեւոր իր կոչումին չափ արժեւորեց նաեւ կրթական-մշակութային հերկը:

Ծնած է 1820ին Պոլսոյ մէջ: Աշխարհական անունով Քերովբէ: Տասներկու տարեկանին կը մտնէ Ս. Ղազար եւ 1840ին կ'ընդգրկէ հոգեւոր-միաբանական գործունէութեան ասպարէզը, իբրեւ ուսուցիչ: Ուսուցչական, վարչական եւ այլ առաքելութիւններով՝ 1849–1853 այցելած է Հռոմ, Լոնտոն, Պերլին, Վիէննա, Փարիզ, Պրիւսէլ, — այս առիթները օգտագործելով նաեւ հայկական ձեռագիրներու եւ գրչագիրներու ուսումնասիրութեան համար:

1858ին կը վերադառնայ Վենետիկ, ու մինչեւ 1872, լրիւ քսան տարի, կը նուիրուի ուսուցչութեան. կը ներշնչէ եւ կը թրծէ սերունդ մը՝ Հայութեան ճակատագրով մտահոգ ու մշակութային գործունէութեամբ խանդավառ նորերու, որոնց կարգին Թովմաս Թերզեան, Սրապիոն Թղլեան, Մկրտիչ Աճէմեան, Միքայէլ Փորթուգալ եւ ուրիշներ:

Մուրատ Ռափայէլեանի իր տեսչութեան օրերուն էր, որ Արփիար Արփիարեան եւս կ'ըլլար իր վերջին աշակերտներէն մէկը:

1872էն մինչեւ մահ, գրեթէ երեսուն տարի, եղաւ պրպտումի եւ պատմական, աշխարհագրական, տեղագրական, քերթողական – ստեղծագործական մշակումներու եռանդուն սպասարկու: Հայրենիքէն շատ հեռու էր, հայրենիքը տեսնելու բախտը չունեցաւ, սակայն հայրենասիրութիւնը առօրեայ մաշում, ապրում եւ հաւատք մնաց իր մէջ: Գլուխը հակեց ձեռագիրներու եւ մատեաններու վրայ ու գրիչը թաթխեց արիւնի, փառքի ու սուգի, պայքարի եւ ողորումի, անցեալ ու ժամանակակից մեր կեանքի դրուագներուն մէջ՝ ներշնչուելու եւ ներշնչելու համար յետնորդները ազգային գիտակցութեան ու հպարտութեան ապրումներով:

Քերթողական վաստակը, որ մինչեւ 1852 թուականի իր ստեղծագործութիւնները կ'ամփոփէ, հինգ առանձին հատորներով փոխանցուած է մեր գրականութեան. «Մանկունի» (1857), «Մաղթունի–Խոհունի–Բնունի» (1857), «Հայրունի» (1858), «Տէրունի» (1858) եւ «Տխրունի» (1858): Մանկութեան, բնութեան, կեանքի, կրթութեան, բարոյական խմացումներու, մտաւոր եւ հոգեկան ապրումներու նուիրուած տաղեր՝ բոլորն ալ, որոնց մէջ վանականին ու հոգեւորականին չափ ներկայ է նաեւ հայրենապաշտ, ազգային ոգիով պոռթկուն եւ ընդհանրական մտահոգութիւններու մղումով զգացող եւ մտածող մարդը:

Հայրենասիրական իր երգերու խորքը մեր պատմութիւնն է միշտ, — ձգտո՛ւմ մը, որով կը յատկանշուի 1850ական թուականներու սերունդը:

Արձակ իր էջերը կ'ամփոփուին «Խորհրդածութիւնք ընդ Եղեւնեաւ» (1874), «Յուշիկք Հայրենեաց Հայոց» (1869) հատորներուն, ինչպէս նաեւ հնագիտական հետեւեալ գործերուն մէջ. «Տեղագիր Հայոց Մեծաց» (1855), «Նշմարք եւ Նշխարք Հայաստանի» (1870), «Շիրակ» (1881), «Սիսուան» (1885), «Այրարատ» (1890), «Սիսական» (1893), «Հին Հաւատք Հայոց» (1901), «Հայապատում» (1901), եւայլն:

Աննկուն աշխատանքի ասպետ մը՝ Ալիշան պեղումի մարդն է: Գիտական ու քննական միտքը իր այժմու զարգացումը չէր արձանագրած այդ թուականներուն եւ վերոյիշեալ գործերէն ոմանց մէջ վրիճելի կրնան նկատուիլ տեղագրական եւ աշխարհագրական որոշ նշումներ: Այսուհանդերձ, իր ժամանակին եւ իր պրպտումի հնարաւորութեանց սահմաններուն մէջ, վիթխարի իրագործումներ են անոնք:

Հրատարակութենէ հարիւր տարի ետք ալ, քերթողական իր վաստակը կը մնայ անցամաք աղբիւր հայրենասիրական ապրումներու: Ալիշան եւ Խրիմեան, մէկը արեւելքի ու միւսը արեւմուտքի մէջ, դաշն կ'ապրին տասնըիններորդ դարու երկրորդ կիսու մեր հայրենակարօտ ու ազատատենչ գաղափարներուն հետ: Մայր Հողը եւ անով խորհրդանշուող ազգային մեր բոլոր սրբութիւնները աւիշ կուտան իր կէս կամ լրիւ զրաբար էջերուն: Եթէ Աստուծոյ հաւատքը կամ պաշտամունքը առանցքն է իր ապրումներուն, բնութիւն ու հայրենիք անոր երկու բեւեռներն են:

Իրմով խորհրդանշուող հայրենասիրական ոգին էր, որ յետագային մայր շրջանակը դարձաւ Ս. Ղազարու սերունդի ստեղծագործութեանց:

Մ. Թ.

ԵՐԳԱՀԱՆ
ԱՒԵՏԻՍ ԶԱՄԲԱԶԵԱՆ

Աւետիս Զամբազեանը ծնուել է 1932 թուի Սեպտ. 20ին, Հիւսիսային Կովկասի Արմաւիր քաղաքում. ապա իր մանկութիւնն անց է կացրել Թեհրանում (Իրան): Քսան տարեկանում մեկնել է Վիէննա (Աւստրիա), մշակելու եւ կատարելագործելու իր երաժշտական կարողութիւնները:

Վիէննայի «Միւզիք Ակադեմիա» յում ուսանելիս իր ուսուցիչներն են եղել Կարլ Շիշկէ, Ալֆրէտ–Ուլ, Մանաս – Ելինէք. իր աւարտականը եղել է իր առաջին Սինֆոնին, որին կարճ միջոց յետոյ յաջորդեցին իր 2րդ եւ 3րդ Սինֆոնիները: Բացի յիշուած սինֆոնիներից, յօրինել է նաեւ բազմաթիւ ստեղծագործութիւններ, որոնցից միայն մի քանիսը կը թուենք՝ Ուվերթիւր, Պիանօ Կոնսերտօ, Բեմապար, «Մորտ», երկու քուինտէտներ, որոնցից մէկը առաջին անգամ կատարուել է Կեխլընտորֆ անսամբլի միջոցով:

Ունի նաեւ դաշնամուրի համար գրուածքներ եւ երգեր: Իր նոր ստեղծագործութիւններն են՝ Օփ. 14 («ցածից դէպի ցած»): Իր «Մորտ»ը (Ջարդ) նուիրուած է Ապրիլեան Եղեռնին եւ շատ ցնցող գործ է:

Սկզբում Ա. Զամբազեանը հետեւել է Չայկովսկուն, Ստրաւինսկիին եւ Հինդէմիթի: Իր վերջին միջազգային գեղարուեստական նուաճումներն ու զարգացումը առիթ են հանդիսացել, որ Զամբազեանը իւրացրել ու պահպանել է իր ինքնատպութիւնը եւ անձնականութիւնը: Զամբազեանը խուսափում է մոտի (Նորոյթ) երեւոյթներից, որոնք հէնց միայն Մոտի նպատակով են յօրինուած, նա միշտ աշխատել է իր անձնական արտայայտութեանը հաւատարիմ մնալ:

1972 Հոկտեմբեր 20ին Վիէննայի «Կրօսըն Զինտերսալ», սրահում, Սինֆոնի օրքեսթրըի կատարմամբ եւ Կարլ Ռանտոլֆի ղեկավարութեամբ մի կոնսերտ, երբ կատարուեց իր գլուխ գործոց Սինֆոնիշէր զագ թիւ 2 օփուս 8 կտորը, այս սիմֆոնին արտայայտում է բողոք ամբարդութեան դէմ: Այս գործի սկզբունքը հիմնուած է հայ ժողովրդի պատմութեան մի ողբերգական դրուագի վրայ, երբ երկու միլիոն Հայեր զոհ գնացին ցեղասպանութեան: Կտորը պատկերացնում է, որ ջարդից, կոտորածից յետոյ Հայը իր մխիթարութիւնը գտնում է կրօնի մէջ, որտեղ, ի վերջոյ հնչում է հայ եկեղեցական մեղեդին՝ «Հայր Մեր»ը:

Երգահան – երաժշտագէտ Ա. Զամբազեանը յառաջիկայ Դեկտեմբեր 6ին կոնսերտ պիտի տայ Փարիզում (Ֆրանսա):

Ա. Զամբազեան հրաւիրուած է նաեւ Չեխոսլովակիա: Յատուկ նուագահանդէսում պիտի կատարուեն՝ Զամբազեանի, Դվորժակի, Հլոբիլի, Եանաչէկի, Շուբերտի, Շումանի, Շտրաուսի, Վոլֆի, Մուսորգսկիի եւ Գլինկի ստեղծագործութիւնները:

Ծրագրի մէջ, յատկապէս շեշտուած է ապահովուած է յատուկ մասնակցութիւնը երգահան Ա. Զամբազեանի:

Երգահան Աւետիս Զամբազեանն ունի մի ստեղծագործութիւն եւս՝ «Նով ուղ», նուիրուած Իրանի Արիամեհր արքայ Մոհամէդ Ռզա–Փահլեւիին:

Լսում ենք, որ յառաջիկայ գարնանը Աւետիս Զամբազեան, Վարուժան Գոճեան եւ Րաֆֆի Պետրոսեան պիտի այցելեն Իրան:

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

Թեհրան

ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐԸ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԵՐԷԿ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հոկտեմբերեան Յեղափոխութիւնը մահացու հարուած մը տուաւ ռուսական շարժապատկերին: Տաղանդաւոր եւ անուանի բոլոր արուեստագէտները՝ բեմադիր, դերասան, փոթորիկէն ապաստանելու համար՝ ապաստանեցան օտար երկիրներ եւ մանաւանդ Փարիզ:

Երբ խորհրդային կարգերը ամրացան երկրի ամբողջ տարածքին վրայ, սկսաւ կազմակերպութեան շրջան մը: Մասսաներուն պէտք էր տալ մտային սնունդ: Պէտք էր զարգացնել գործաւորն ու գիւղացին եւ անոր հոգիին մէջ ցանել համայնավարութեան հունտերը: Կային մամուլը, գիրքը, եւ շարժապատկերը: Այս վերջինը նկատուեցաւ մասսաները դաստիարակելու ամէնէն ազդու եւ անմիջական գործիքը: «Մեզի համար, արուեստներուն ամէնէն կարեւորը շարժապատկերն է», — կը յայտարարէր կրթութեան կոմիսար Լունաչարսկի:

Անմիջապէս նշանակուեցաւ յանձնախումբ մը՝ վերակենդանացնելու համար սթիւտիօները: Գործիքներ ապսպրուեցան Ֆրանսայէն եւ Գերմանիայէն: Յանձնախումբին գլուխը կը գտնուէր փոխ կոմիսար մը:

Սովկինօ՝ այս է շարժապատկերի պետական մարմնին անունը, որ իր վրայ կը կեդրոնացնէր բոլոր իրաւասութիւնները. ժապաւէններու արտադրութիւն, բաշխում, արտածում, ներածում եւայլն:

Բեմադիրները եւ սենարիստները պարզ պաշտօնեաներ էին, որոնց կը պարտադրուէին ժապաւէնին նիւթը եւ ուղղութիւնը: Հակառակ այս ճնշումին, նոր

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Լսում է շների հաչոցը բաց դարպասից այն կողմ, կանանց առաջապահները գետնափոր բաղնիք մտան, իսկ էտապը չէր վերջանում: Բաղնիքի վարիչ Բագիրբեկովը ձեռները կռանթած մէջքին կանգնել էր իր հաստատութեան մուտքի մօտ այնպիսի լուրջ եւ հանդիսաւոր դէմքով, որպիսին ունենում են զինուորական շըքերթ ընդունողները, իսկ չինացի Վանիան կռացած շփում է բուսականութիւնից զուրկ այտերը եւ աշխատում լաւ տեսնել անընդհատ հոսող կանանց դէմքերը, ասես ծանօթների հանդիպելու յոյսով:

— Ինտունիլեց, — լսուեց թումբերի վըրայ նստոտած կալանաւորներից մէկի՝ գործարար բակի պահեստապետ Ֆրէնկէլի ձայնը երբ ներս մտաւ ինտունիլեցեբորդ կալանաւորուհին եւ նրա ետեւից ծածկուեցին դարպասները: Բոլորն ասես ուշքի եկան:

— Ինտունիլեցերորդին նայէք, — լսուեց նոյն Ֆրէնկէլի ձայնը, — կարելի է ասել ամբողջ էտապում՝ միա՛կ կինը...

Ցիրաւի, Ֆրէնկէլը չէր չափազանցում: Կարծես բոլորից առանձնանալու նպատակով, քիչ ուշացումով դարպասից ներս մտաւ ինտունիլեցերորդը, երիտասարդ մի կին, աւելի շուտ հասած մի աղջիկ՝ սեւ վերարկուով, սեւ գուլպաներով եւ սեւ կիսակօշիկներով նա համարձակ աչքերով նայեց աջ ու ձախ, ծանօթներ որոնողի նման, ստուդիօն մտնողի ինքնավստահ ու մարդամօտ քայլուածքով: Բարեւելու նըման նա շարժեց գլուխը ու նկատելով, որ կալանաւորների դէմքերին ոչ մի մկան չի շարժւում, բարձրացրեց աջ ձեռքը, շարժեց մատները եւ լսուեց նրա զրնգուն ձայնը.

— Մուժիկներ, Սեւ Լեալեան ողջունում է ձեզ:

Հանդիսաւոր այս ընդունելութեանն իրենց աղմկոտ մասնակցութիւնը բերին նաեւ քրէական յանցագործները: Նրանք շարժուեցին բաղնիքի տանիքին եւ սկսեցին երգել ճամբարային անթիւ – անհամար, սիրային երկարաշունչ երգերից մէկը, որը կոչւում էր «Մարուսկայի սէրը»: Մէջ ընդ մէջ ոմանք անակնկալ եւ յանպատրաստից միջամտում էին երգից դուրս բաց խօսքերով գնահատելով այս կամ այն կնոջ գոյութիւն ունեցող կամ չունեցող մարմնական բարեմասնութիւնները, որից յետոյ նորից քաշում էին երգի տողերը.

Մարուսկա, Մարուսկա, Մարուսկա
անգին,
Ասա՛, ո՞վ գիշերեց քեզ մօտ,
Քնի՞չը աներես, եգնաւո՞րը վանքից,
Կամ գուցէ հարբած մի ծանօ՞թ...

Այս է պատմութիւնը կանանց էտապի ժամանման, որը յետագայում նոր էջ բացեց կալանաւորական կեանքի դեռ. գրի չառնուած տարեգրութեան մէջ, որի մասին յետագայում այնքան պատմուեց ու նիւթ դարձաւ սրտաշարժ, անգիր երգերի, բերեց իր հետ այնքան ուրախութիւն, միաժամանակ եւ մորմոք ու ցաւ: Ովքե՞ր էին այդ անյայտ բանաստեղծներն ու երգահանները, ոչ ոք չտեսաւ նրանց, ոչ ոք չիմացաւ նրանց անունը, բայց ապրում էին նրանք, ստեղծագործում առանց թուղթ ու մատիտի, առանց ստեղծագործական գործուղման ու տողավարձի: Մեկնող էտապները բանտից բանտ տանում էին այդ կենդանի, ժամանակակից, սրտակեղեք դիւցազներգութիւնները, ժամանող էտապները բերում էին նորեր. այս ամէնն անգիր, բերնէ-բերան, սակայն որոնք մի օր գրի կ'առնուեն կամ գրի են առնւում անկասկած՝ միլիոնաւորների աննախընթաց, անկարելի, անկրկնելի, ահաւոր այդ ողբերգութիւնն ի գիտութիւն սերունդների: Ամէն:

5.

Ճամբարային ընտանիք կազմելու գործում Մամօն առաջիններից չէր: Երբ կանանց էտապը բնաւորուեց կանանց զօտու այժմ արդէն առաջին եւ երկրորդ բարաքներում, մի կարճ ժամանակ անց նրանք կամաց-կամաց իրենք իրենց դըտան: Կին բրիգադիրներն ու օրապահներն սկսեցին հոգ տանել իրենց արտաքինին, երբ գալիս էին տղամարդկանց զօտին հաց, նախաճաշ, ընթրիք ստանալու կամ երբ բոլորը տասնօրեակում մի անգամ լողանալու համար մտնում էին ադամական դրախտը: Տեղ հասնելուց յետոյ նրանք նամակներ գրեցին իրենց հարազատներին եւ ծանրոցներ խնդրեցին: Երջանիկները միայն ստացան պատասխան-նամակ կամ ծանրոց: Մեծ մասի հարազատներն ըստ երեւոյթին ընկել էին Գերմանացիների տիրապետութեան տակ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(8 – Շար.)

...չարժումներ սկսան ծնիլ, որոնցմէ յի...ենք աչք–շարժապատկերի կողմնակից–...ները, որոնք կը պահանջէին, որ բոլոր ...պատկերները վերցուին իրական կեան...քէն, առանց տեքորի, առանց դերասանի:

Տաղանդաւոր բեմադիրները, սակայն, ...միջոց մը կը փնտռէին դուրս գալու համար այս ամլացնող մթնոլորտէն, առանց ...խրտչեցնելու Սովկինոյի ջոջերը: Եւ ...որովհետեւ վտանգաւոր էր անցեալը վերյիշել, օտար երկիրներու մասին խօսիլ, ...փրոթօգանոֆ մէկ անդամէն ոստում մը ըրաւ դէպի Հրատ մոլորակը: Ալեքսի Թոլթոյի պատրաստած մէկ սենարիոյին վրայ, ան բեմադրեց «Աէլիթա» անունով ժապաւէնը, որուն գործողութիւնը տեղի կ'ունենայ, ինչպէս ըսինք, Հրատ մոլորակին վրայ: Տեքորները ներշնչուած էին գերմանացի արտայայտապաշտներէն: Սակայն ժողովուրդը չգնահատեց այս տարօրինակ գործը:

Աւելի մեծ յաջողութիւն գտաւ Վիս–...փոֆը, որ նիւթերը վերցուց ռուս գրականութեան մեծ գործերէն: Ան բեմադրեց Գուշկինի «Նամակատան վարիչը», որ յայինչ եւմ՞եղ գործ մը կը համարուի:

Ուրիշ բեմադիր մը Ալեքսանդր Ռում, աչք – շարժապատկերի կողմնակիցներէն մէկը, իր «Մահուան ծոցը» ժապաւէնին մէջ, որ կը պատկերացնէր ռուսական կարգ մը քաղաքներուն կեանքը, 1905ի ռուս – ճափոնական պատերազմի ընթացքին, իրական գիւղեր բերել տուաւ մեռելատունէն եւ դանոնք լուսանկարեց կարգ մը տեսարաններու մէջ:

Այսպէս, հակառակ իրենց գործունէութեան շուրջ դրուած կապանքներուն, կարգ մը արուեստագէտներ կը փորձէին ինքնուրոյն գործեր արտադրել: Սակայն, պէտք է ըսել, որ խորհրդային շարժապատկերին համբաւը միջազգային դարձաւ շնորհիւ երկու տաղանդաւոր բեմադիրներու, որոնք կը կոչուին Էյզենշթայն եւ Փուտովքին:

Էյզենշթայն կամ Այզենշթայն, ծնած է Պալթեան երկիրներու Ռիկա քաղաքին մէջ, 1898ին: Դպրոցի սեղաններուն առջեւ, երբ թուղթ ու մատիտ ձեռք անցընէր, գծագրութիւններ կ'ընէր: Կը մտադրէր նկարիչ ըլլալ: Իր ապրուստը շահելու համար, եղաւ թատրոնի տեքորա–քէօր: 1923ին անցաւ Գերմանիա եւ աշխատեցաւ Լուփու–Փիքի ղեկավարութեան տակ: Իր բեմադրած առաջին կարեւոր ժապաւէնը կը կոչուի «Գործադուլը»: Ան կ'ուզէր կիրարկել աչք–շարժապատկերի սկզբունքը, այդ պատճառով ոչ մէկ անուանի դերասանի մասնակցութիւնը խնդրեց: Միայն հազարաւոր երեւորդներ կ'երթեւեկէին քամերային առջեւ:

Արդէն Էյզենշթայն հաստատուած էր Խորհրդային Միութեան, երբ 1925ին, Պետութիւնը մրցում մը կազմակերպեց՝ ժապաւէնով տօնելու համար 1905ի յեղափոխութեան քսաներորդ տարեդարձը: Ութ ժապաւէններ պատրաստուեցան գանուան բեմադիրներու կողմէ, որոնցմէ երկուքը, արժանի նկատուեցան ցուցադրուելու:

Հանճարները միշտ ալ կը յաջողին պարտադրել իրենք զիրենք, նոյնիսկ ապսպրուած գործերու մէջ: Էյզենշթայն տրուած նիւթի մը վրայ պիտի կառուցանէր աշխարհի մեծագոյն ժապաւէններէն մէկը՝ «Փոթեմքին զրահաւորը»:

Այս ժապաւէնը կը պատմէ այն ըմբոստութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Օտեսա նաւահանգիստին մէջ խարսխուած զրահաւորի մը մէջ: Այս ըմբոստութեան պատրուակն էր նաւաստիներուն տրուած միսի բաշխումը: Օտեսայի զինուորական հրամանատարը հրահանգ տուած էր բանակին, որպէսզի պատժէ ըմբոստները, որոնք իրենց սպաները ծով նետելէ ետք, փախուստ տուած էին, իրենց զրահաւորը առաջնորդելով մինչեւ ռումանական նաւահանգիստ մը:

«Փոթէմքին զրահաւորը» փրոփականտի ժապաւէն մըն է. բայց բեմադիրը պահելով ընդհանուր մթնոլորտը, տուած է արուեստի անզուգական գործ մը:

Այս ժապաւէնը արգիլուեցաւ բազմաթիւ երկիրներու մէջ՝ երկար տարիներ: Ֆրանսա այդ արգելքը վերցուց 1952էն միայն:

«Փոթէմքին զրահաւորը» ժապաւէնին ամէնէն գեղեցիկ ու զգայացունց տեսարանը կը ներկայացնէ այն հսկայ սանդուխը, ուրկէ հազարաւոր զինուորներ, կրակելու պատրաստ՝ կ'իջնեն դէպի նաւահանգիստ, իրենց ճամբուն վրայ ցրուելով ամբոխը եւ քալելով դիակներու եւ վիրաւորներու մարմիններուն վրայէն:

Էյզենշթայն պիտի բեմադրէր ուրիշ շատ մը արժէքաւոր ժապաւէններ, որոնք սակայն չկրցան հասնիլ «Փոթէմքին զրահաւոր»ին մեծութեան: Նոյնիսկ «Հոկտեմբեր» ժապաւէնը, որ կը պատմէ այն տասը ճակատագրական օրերը, երբ համայնավար ուժերը տէր դարձան իշխանութեան: «Ընդհանուր ուղղութիւն» ժապաւէնը չէր կրնար արժեւորել բեմադիրին տաղանդը, որովհետեւ ան զուտ փրոփականտի գործ մըն է, եւ չունէր միւս երկուքին ճակատագրական մեծութիւնը: Էյզենշթայնի պարտադրուած նիւթը հետեւեալն էր. գեղջուկ կին մը, իր գործունէութեամբ եւ օրինակով գիւղի մը ամբողջ բնակչութիւնը դարձի պիտի բերէր եւ անոնց պարտադրէր նոր գաղափարներ, եւ նոր ապրելակերպ մը: Գեղջկուհին, շնորհիւ իր եռանդին ու հաւատքին, պիտի յաջողէր հիմնել համայնավարական մը եւ զայն պիտի օժտէր արդիական մեքենաներով ու առողջ կենդանիներով:

«Թրաֆբէօրի փիլիսոփայութիւնը» պիտի դառնար անսպառ թեման ոչ միայն խորհրդային շարժապատկերին, այլեւ գրականութեան եւ արուեստին եւ նախնական ու տղայական մթնոլորտ մը պիտի ստեղծէր երկրին գեղարուեստական արտադրութիւններուն մէջ:

ԵՐԵՔ ՀԱԶԱՐԱՄԵԱՅ ՀԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մարի, երեք հազար տարուան արուեստ մը եւ մշակոյթ մը դարեր շարունակ մոռացութեան դատապարտուելէ ետք, այսօր, վերստին երեւան ելած է շնորհիւ բախտորոշ պեղումներու: Վայրը կը գտնուի Սուրիոյ մէջ, Իրաքի սահմանի մօտ, Եփրատի արեւելքը: Գետը այժմ հին քաղաքէն 2500 մեթր հեռաւորութեան վրայ կը հոսի, մինչդեռ հազարամեակներ առաջ՝ երեւան ելած քաղաքին սահմանակից էր: Մարի կեդրոնատեղին էր արքայական տոհմի մը, 10րդը Ջրհեղեղէն ետք, ըստ Ք. Ա. 2րդ հազարամեակի ժամանակագրական արձանագրութեան:

1933էն ի վեր հնագէտ Անտրէ Փարրօ, Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութեան տնտեսական օժանդակութեամբ եւ սուրիական կառավարութեան արտօնութեամբ պեղումներ կը կատարէ հոն:

— Մարին, կ'ըսէ հնագէտը, հնագոյն Արեւելքի ամէնէն մեծ մայրաքաղաքն էր: Անոր դիրքը հնարաւորութիւն կուտար իրեն հակակշռելու եւ իր հսկողութեան տակ առնելու կարաւաններու ճամբան՝ Պարսից ծոցի եւ Միջերկրականի միջեւ: Միեւնոյն ատեն ան կապ մըն էր, առեւտրական գետնի վրայ, Անատոլուի եւ սումերեան երկիրներու հետ:

Ահա թէ ինչո՛ւ այս կեդրոնը քաղաքական, առեւտրական եւ մշակութային արժէք կը ներկայացնէր:

Պեղումները երեւան հանեցին երկուքուկէս հեկտարի վրայ տարածուող պալատ մը՝ 300 սենեակներով եւ դահլիճներով, շինուած մեր թուարկութենէն քսան դար առաջ: Այս պալատին տակ երկրորդ մը, իսկ անոր տակ ալ երրորդ մը յայտնաբերուեցան: Պրպտումները կրնան երեւան հանել Մարիի ծագումի թուականը, որ մեզ պիտի տանէր մինչեւ 4րդ հազարամեակ Ք. Ա.:

Մեհեաններու, պալատներու մէջ գտնուեցան արուեստի իրեր, բնական մեծութեամբ արձաններ, արձանիկներ, գորգանկարներ, որոնք հաւանաբար աւելի հին են քան կրետական որմնանկարները: Վերջապէս, երկրորդ հազարամեակի պալատին մէջ երեւան ելաւ քաղաքին դիւանը՝ 25.000 սեպագիր պնակիտներ՝ պատրաստուած կաւէ: Ասոնք՝ այդ դարաշրջանի ամբողջ Միջագետքի պատմութիւնը կը պարզեն:

Ի՞նչպէս կ'ապրէր այս աշխարհը Քրիստոսի ծնունդէն երկու հազար տարի առաջ: Պատասխանը կը գտնուի այս պնակիտներուն մէջ, որոնց վերծանումով կը զբաղին ներկայիս ասորագէտներ Պրիւսէլի եւ Լիէժի համալսարաններուն մէջ:

Ասոնք կը վերաբերին Մարի թագաւոր Զիմրիլիմի, որուն իշխանութեան ժամանակաշրջանը 1790ի եւ 1760ի (Ք. Ա.) միջեւ կը թուի ըլլալ: Թագաւորը քաղաքական եւ կրօնական պաշտօնները կը վարէր միաժամանակ եւ կը զբաղէր ամէնէն փոքր հարցով իսկ: Քաղաք մըն է քաղաքի մը մէջ, ուր ամէն բան կեդրոնացած էր թագաւորին ձեռքը: Հոն կային վարչական թաղամասեր, անձնաւորութիւններու բնակութեան շէնքեր, օտար այցելուներու վերապահուած գօտի, արհեստանոցներ, խանութներ, դպրոցներ եւ, վերջապէս, լաւ պաշտպանուած թագաւորին պալատը:

Արդէն իսկ վեց հազար պնակիտներ վերծանուած են, որոնց միջոցով հնարաւոր է գաղափար կազմել այն տարեկան մասին, որ գոյութիւն ունեցած է չորս հազար տարի առաջ:

Թագաւորը գործունեայ է՝ առեն–ալետի պաշտօն կը վարէ դատարանի մէջ, հաւաքուած հարկը իր ներկայութեան կը վճարուի եւ ոսկին կը համրուի իր աչքին առջեւ. իրեն կը դիմեն մեծ ու փոքր խնդիրներու կարգադրութեան համար — տեղ մը քանդուած պատ մը պէտք է նորոգել, ուրիշ տեղ մը պէտք է նորոգել թումբ մը: Անգամ մը նուէր կը ստանայ թայլեր (թրիւֆ), ուրիշ օր մը թշնամիին կտրուած գլուխը (ամն Իշմէ–Ատատ):

Պնակիտները կը պարզեն նաեւ Մարիի քաղաքական կեանքը: Զիմրիլիմի թագաւորութիւնը կը տարածուի 300 քիլոմեթրի վրայ, իսկ անոր ազդեցութիւնը՝ շատ աւելի հեռու: Հիւսիսը՝ պէտք է հսկել խռովարար ցեղերու, հարաւը՝ զգոյշ գտնուիլ, որովհետեւ հոն կը գտնուի Բաբելոնի թագաւորը՝ Համուրապի: Այս վերջինը, որ բարեկամ է Զիմրիլիմի, ի վերջոյ անոր դէմ կը ցցուի, պարտութեան կը մատնէ զայն եւ վերջն ալ կը գրաւէ մայրաքաղաքը:

Երկու տարի ետք, ապստամբութեան մը հետեւանքով Համուրապի կը հրամայէ քանդել քաղաքը: Մեհեաններն ու պալատները կը հրկիզուին, արձանները կը քանդուին: Այս ընդհանուր աւերածութենէն կ'ազատին միայն այն քանի մը հազար պնակիտները, որոնք, այսօր, Մարի պատմութիւնը կ'անմահացնեն:

Ք. Ա. 12րդ դարուն Ասորեստանցիք կը գրաւեն Մարին, որ արդէն կորսնցուցած էր իր քաղաքական կշիռը: Յունա – հռոմէական դարաշրջանին Մարի պարզ աւան մըն է՝ Մերհան անունով:

Դարեր «թաղուած» մնալէ ետք, երեք հազարամեայ քաղաքակրթութիւն մը այսօր կրկին լոյս աշխարհ կուգայ:

Թ. Ա. Թ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ» Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

Դ.

Շարանթօնի քոմիսէրը հրշէջներուն հետ հոն ժամանած էր: Արկղակալին խօսքերը լսելով յառաջացաւ ու հարցուց անոր.

— Պարո՛ն, ո՞վ էք դուք:

— Գործարանին արկղակալն եմ, կամ էի, աւելի ճիշդը:

— Մէ՞կը կ'ամբաստանէք իբր հրձիգ... Մարդասպանութեան մը վրայ կը խօսի՞ք:

— Այո, պարոն: Եկէք...:

Ռիքու քոմիսէրը տարաւ բակին այն կէտը, ուր կը գտնուէր գործարանատիրոջ դիակը, ու ըսաւ անոր.

— Ահա զոհը: Կուրծքէն զարնուած է դանակի հարուածով: Տեսէք:

— Պ. Լապրու, զոչեց քոմիսէրը, որ ճանչցած էր գործարանատէրը:

— Նոյնի՛նքն, մեր տարաբախտ եւ ողբացեալ գործատէրը:

Քոմիսէրը ստուգեց Պ. Լապրուի մահը ու յարեց.

— Ո՞վ կ'ամբաստանէք:

— Գործարանին պահապանուհին:

— Անունը ի՞նչ է:

— Ժաննա Ֆօրթիէ:

— Ի՞նչ բանի վրայ կը հիմնէք ձեր ամբաստանութիւնը:

— Ամէն կողմ փնտռեցին, բայց չգտան զայն, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ բակը ձգելէ յետոյ խոյս տուած է: Արդէն քարիւղ գնած էր, իր կանխամտածուած ոճիրը գործելու համար:

— Բայց ոճիրին շարժառիթը ի՞նչ է:

— Առջի օր, Պ. Լապրու ճամբած էր այդ կինը, անոր կատարած գործէն դժգոհ ըլլալուն համար: Ութ օրէն պիտի մեկնէր ան:

Քոմիսէրը կը նօթագրէր կրակին լոյսով:

— Ուրիշ զոհ մըն ալ կայ, ինչպէս կ'ըսէիք քիչ մը առաջ, յարեց քոմիսէրը: Ո՞վ է այդ զոհը:

— Գործարանին առաջին գործավարը: Բարի, պարկեշտ ու արժանաւոր երիտասարդ մը, Ժագ Կարօ անունով: Ան ալ մեզի պէս հոս փութաց, օգնութեան հասնելու համար: Ուզեց դրամարկղը ազատել, իր կեանքը վտանգելով ու բոցավառ գերաններուն տակ թաղուեցաւ: Ա՛հ, անգգամ կին:

— Շէնքին մէկ մասը կանգուն կը մնա՞յ տակաւին, ուր կարելի ըլլայ գտնել Պ. Լապրուի դիակը:

Գրասենեակին սպասեակը, որ քիչ մը առաջ հոն հասած էր, սա պատասխանը տուաւ:

— Այո՛, պարոն, ախոռները եւ կառատունը անվնաս մնացած են:

— Թո՛ղ հոն տանին մարմինը...:

Քանի մը հոգի վերցուցին գործարանատէրին մարմինը ու տարին շէնքին այն մասը, որ զերծ մնացած էր բոցերէն, հովին ուղղութեան պատճառով: Խօսքը Ռիքուի ուղղելով՝ քոմիսէրը յարեց.

— Անմիջական քննութիւն մը պիտի կատարեմ. հիմա պիտի սկսիմ, ու այս գիշեր իսկ պիտի իմացնեմ ընդհանուր դատախազին: Խնդրեմ, հարկ եղած տեղեկութիւնները տուէ՛ք ինծի, որպէսզի ստեղծանական տեղեկագիրը պատրաստեմ:

— Պարոն, ձեր տրամադրութեան տակ կը գտնուիմ, պատասխանեց արկղակալը:

— Նախ բան մը հարցնեմ: Պ. Լապրու ամուսնացած չէր, այնպէս չէ՞:

— Այրի էր ու զաւակ մը ունէր:

— Փարիզի մէջ ընտանիք ունէ՞ր:

— Ձեմ կարծեր: Պ. Լապրու զաւակ մը եւ այրի Տիկին Պէրթէն անուն քոյր մը ունէր, որոնք Պլուայի կողմը, գիւղ մը կը բնակին: Տղան, որ շատ պզտիկ է, իր հօրաքրոջ քով կը գտնուի: Պ. Լապրու իր քրոջմէն առջի օր հեռագիր մը ստացաւ, որով ան կը ծանուցանէր թէ փոքրիկն Լիւսիէն հիւանդ էր: Գործատէրը իսկոյն ճամբայ ելաւ ու վաղը իրիկուն կամ միւս առտու հոս պիտի վերադառնար:

— Ուրեմն ի՞նչպէս կը բացատրէք այս գիշեր հոս ներկայութիւնը:

— Գործատէրը շատ աշխատանք ունէր, որով գործին վրայ հսկողութիւն մը ընելու պէտք կար: Ան վերադարձած է, տեսնելով որ տղուն հիւանդութիւնը ծանր հանգամանք չունէր:

— Պ. Լապրուի քրոջ ճիշդ հասցէն գիտէ՞ք:

— Այո՛, պարոն:

— Կը հաճի՞ք այդ կնոջ իմացնել գինքը հարուածող դժբախտութիւնը:

— Այո՛:

— Նամակ մի՛ գրէք, շատ ուշ կը հասնի: Հեռագիր մը զարկէք:

— Լուսնալուն պէս:

— Լա՛ւ:

ԿՁԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Պ. Օհան Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Ֆոթողեան, Տէր եւ Տիկին Լօրան Քամփանա եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քլօտ Ֆիղէն եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գասպար Մանխեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Հերնէք եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Գարաօղլան - եան, Տէր եւ Տիկին Առաքել Սերոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պօյաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Նիքաարլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Խմիրզեան եւ զաւակ - ները, Օր. Ժանէթ Թաշճեան, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Ժամկոչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռէյմոն Գրըքճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սերժ Տէմիրճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Ղազարոս, Փոշիճեան, Փափազեան, Հաթող եւ Քիւփէլեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, քրոջ, հօրքոյրին, քեռիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՕՀԱՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ
(ծնեալ Փերուզ Ժամկոչեան)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 16ին, 75 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի (Նոյ. 20) առաւօտ ժամը 8.30ին Իսիի Սէնպրինօ մատրան մէջ, հայկական ծէսով (14 Ռիւ տը լ'էկալիթէ) ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը յայտարարէ թէ Կիրակի Դեկտեմբեր 3ին Ս. եկեղեցւոյս անուան Թադէոս եւ Բարթողիմէոս սրբազան առաքելոց տօնին առթիւ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր եպիսկոպոսական պատարագ, մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգիստ, զորս կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Պատարագի ընթացքին օծումը պիտի կատարուի նոր սրբապատկերներուն զորս գծած է եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան:

Սկիզբ Ժամերգութեան ժամը 8, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, քարոզ ժամը 11ին:

H. PASDERMADJIAN

Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages

Reliure pleine toile

Prix : 36 Frs

Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)

C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
(Համակրանք իր «տեղահանութեան» առթիւ)

ՎԱԼԱՆՍԷՆ ընկ. Յակոբ Կօչկակարեան՝ 200 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Պ. Յակոբ Քէօսէեան 10, Օր. Սոնիա Քէօսէեան 10 ֆրանք:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ազատնի Իզմիրլեան, Անոյշ Քէօսէեանի մահուան տխուր առթիւ 100 ֆրանք կը նուիրէ իր սիրելի «Յառաջ»ին:

×

Տէր եւ Տիկին Խերպէկեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Արաքսի Հանչերեանի մահուան առթիւ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Յովնանեան կը նուիրեն 50 Ֆր. Մոնմօրանսիի հանգստեան տան իրենց խնամիին՝ Տիկին Արաքսի Հանչերեանի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն):

Նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Բ. Պաշեան կը նուիրեն 50 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման Տիկին Արաքսի Հանչերեանի մահուան տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Դաշնակցութեան օրուան առթիւ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Կիրակի Նոյ. 26 ժամը 18ին

4, Ռիւ տը լա Տէֆանս

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Անոյշ Քէօսէեանի մահուան տխուր առթիւ ողբացեալին զաւկին և ընտանիքին: Ողբացեալը Սեվրանի հիմնադիր անդամուհիներէն էր եւ նուիրումով ծառայեց կազմակերպութեան իր ամբողջ կեանքի ընթացքին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեօ - Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 30 Ֆր. Տիկին Մ. Մալխասեանէ իր ամուսնոյն Պօղոս Մալխասեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ եւ Տէր եւ Տիկին Ճիրեանէ 150 Ֆր. Սոնա Պիպէրեանի մահուան առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Երեքշաբթի 21 Նոյ. ժամը 20.30ին Ահարոնեան ակումբը Վռամեան, Ընկեր Կարօ, Ակնունի եւ Համազասպ խումբերու բոլոր ընկերները: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ 25 Նոյ. Ահարոնեան ակումբը ժամը 20.30ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16էն կէս գիշեր

Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31 Avenue George V, Paris (8e)

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

DON DIEGO et SON ORCHESTRE

Մուտք 20 ֆր. — ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները՝ 924-38-54

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տօնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են Սէն Լուի մէջ հայերէնի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 9էն 12:

Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ծնողքները արձանագրել իրենց զաւակները, առանց թերացումի: Կը դասաւանդէ՝ Շահան Քահանայ Տէտէյեան:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, ի պատիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Նորընտիր վարչութեան

Տեղի կ'ունենայ 26 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահին մէջ 7 Ռիւ Փափէր

Այս բացառիկ ճաշասեղանին սիրով կը հրաւիրուին Միութեանս անդամ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրներն ու բարեկամները:

Ճաշասեղանին մասնակցութեան տոմսերը ապահովել Բարեգործականի Տիկիններէն եւ Քարտուղարութենէն: Հեռաձայն 54-16-59

ՁՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան: Մեկնում Դեկտեմբեր 23, Կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին:

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի շրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն: Բնակութիւն Կոլտընըր Հիրշ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ:

Սահմանափակ տեղեր:

Մասնակցութիւն 545 ֆր.

Կանխավճար 95 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

12 Allée Leonide — Le Perreux

Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

DÉCOMURSOL

DIRECTEUR HAYRABEDIAN

78, Rue des Rosiers

93400 ST. OUEN

Tél. 254-17-89

Peinture — Décoration — Papiers peints — Tentures — Style — Plastique sols et murs

Արագ սպասարկութիւն

Մատչելի գիներ:

Աշխատանք կը ստանձնէ ամէն կողմէ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տօնածառը Յունուար 14ին:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի բարեկենդանի ճաշը: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի քառասնամեակի երկրորդ ձեռնարկը, 2 Դեկտ. Շաբաթ օր երեկոյեան, մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ Շավիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին, Շաւիլի Քաղաքապետարանի սրահը, Ռիւ Սթալինկրատ:

Ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL «HARATCH»

32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

1973

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ 1973ի Գոյամարտ Օրացոյցը:

Գունաւոր կողք, 12 էջեր պատմական, ազգային ու այժմէական նիւթերով:

Խնամուած պատրաստութիւն

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 21 NOVEMBRE 1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.		Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.		Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.569

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.569

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՔ ԻՆՉՊԷՍ Կ՚ԸՆՏՐԵՆ

Կիրակի օր, 40 միլիոն 800 հազար Գերմանացիներ քուէատուփ դիմեցին ընտրելու համար նոր Պունտըսթակը, այլ խօսքով Դաշնակցային Հանրապետութեան երեսփոխանական ժողովը: Առաջին անգամ ըլլալով այս քուէարկութեան մասնակցեցան 18էն 21 տարեկան երիտասարդները (շուրջ երկու միլիոն 400 հազար), 3560 թեկնածուներ կը ներկայանային 496 աթոռի համար:

Դաշնակցային Հանրապետութեան հիմնական օրէնքը ընտրական յատուկ ձեւ մը չի նախատեսեր: Թիւ 38 յօդուածը կ՚ըսէ միայն — «Պունտըսթակի երեսփոխանները կ՚ընտրուին հանրաքուէով, ուղղակի, ազատ, հաւասար եւ գաղտնի: Ժողովուրդին ամբողջութիւնը կը ներկայացնեն, ենթակայ չեն ոչ լիազօրագրերու ոչ ալ հրահանգներու, կը գործեն միայն ըստ իրենց խղճմտանքին»:

Պունտըսթակը սովորաբար ունի 518 երեսփոխան, որոնց 22ը կը ներկայացնեն Արեւմտեան Պերլինը: Ասոնք կը նշանակուին մասնաւոր դրութեամբ մը, տրուած ըլլալով քաղաքին յատուկ կանոնագիրը: Արդարեւ, ընտրուած չեն Պերլինի բնակչութեան կողմէ, այլ՝ քաղաքին Ծերակոյտին, որ զանոնք կ՚ընտրէ իր ծոցէն, խորհրդարանական խմբակցութեանց առաջարկին վրայ: Քուէի իրաւունք չունին, բայց յանձնախումբերու մէջ: Կը մասնակցին սակայն Հանրապետութեան նախագահին եւ Պունտըսթակի նախագահին ընտրութեան՝ բայց չեն մասնակցիր վարչապետին նշանակումին:

Մնացեալ 496 երեսփոխանները կ՚ընտրուին դրութեան մը համաձայն, որ կը կոչուի «համեմատական անձնաւորուած ներկայացուցչութիւն»: Իւրաքանչիւր քուէարկող երկու ձայն ունի: Առաջին ձայնով, կը քուէարկէ թեկնածուներէն մէկուն համար, որ իր շրջանին մէջ կը դիմէ իր քուէին: Թեկնածուն որ ամէնէն շատ ձայնը կը հաւաքէ (պարզ կամ համեմատական մեծամասնութիւն) ընտրուած է: Այս ձեւով Պունտըսթակ կը մտնեն 248 երեսփոխան:

Մնացեալը 248 երեսփոխանները նշանակուած են ըստ թեկնածուներու ցանկերու, զորս կը ներկայացնեն կուսակցութիւնները իւրաքանչիւր Լէնտի մէջ (10 հատ կայ): Քուէարկողը ուրեմն իր երկրորդ ձայնը կու տայ ոչ մարդու մը, այլ՝ կուսակցութեան մը:

Գերմանական Խորհրդարանը կը բաղկանայ երեք գլխաւոր կուսակցութիւններէ.—

Ա) Սոցիալ – Դեմոկրատ (Էս. Փէ. Տէ.) կուսակցութիւնը, որ ամէնէն հինն է: Ծնած է 1863ին: Արգիլուած Հիթլէրի օրով, իր գործունէութիւնը վերսկսած է 1945ին: Շուրջ 900 հազար անդամ ունի: Բանուորները իր շարքերուն հարիւրին 40էն պակաս կը ներկայացնեն, պաշտօնեաները՝ աւելի քան 30 առ հարիւր: 1959ին, հեռանալով մարքսիզմէն, Սոցիալ – Դեմոկրատ կուսակցութեան ծրագիրը կ՚ըսէր.— «Մրցակցութիւնը ցորչափ կարելի է, ծրագրաւորումը ցորչափ անհրաժեշտ է»:

Բանուորական կուսակցութեան բնոյթէն անցած է «ժողովուրդին կուսակցութիւնը» ներկայացնելու բնոյթին, ինչ որ կը տոկայ իրեն, որ խնայէ փոքր եւ միջին քաղքենիութիւնը: Ընդդիմացած է Գերմանիոյ վերազինման եւ եւրոպական ձուլման: Կողմնակից է պաշտպանողական քաղաքականութեան մը անհրաժեշտութեան, բայց կը մերժէ հիւլէական զինումը: 1964էն իր նախագահը ընտրած է յանձին Վիլլի Պրանտի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՐԱՆՏԻ ՄԵԾ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ – ԴԵՄՈԿՐԱՏՆԵՐԸ ԶԳԱԼԻ ՆԱՀԱՆՋԻ ՄԷՋ ԵՆ

Նոյնիսկ ինք, Վիլլի Պրանտ մաքէ չէր անցըներ այսքան փառաւոր յաղթանակ մը: Արդարեւ կառավարական խմբակցութիւնը, այսինքն Պրանտի Սոցիալ – Դեմոկրատները եւ Ազատականները միասին 272 աթոռ ապահովեցին Երեսփոխանական ժողովին մէջ (Պունտըսթակ) 496ի վրայ ինչ որ շատ հանգիստ մեծամասնութիւն մըն է: Նախորդ ժողովին մէջ, 254 աթոռ ունէին: Այս ընտրութեան մեծ պարտեալն է անշուշտ Քրիստոնեայ-Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, այսինքն այն կուսակցութիւնը որ պատերազմի վաղորդայնին ձեռք առաւ երկրին ճակատագիրը, զոր վարեց քսան տարի:

Այսպէս Դաշնակցային նոր Ժողովը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ.— Սոցիալ-Դեմոկրատ 232 (նախապէս՝ 224), Ազատական՝ 40 (նախապէս 30), Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ 224 (նախապէս՝ 242):

Այս արդիւնքը կարելի է նկատել Վիլլի Պրանտի անձնական յաղթանակը եւ մանաւանդ վաւերացումը իր Օսթփոլիթիքին (արեւելեան քաղաքականութիւն):

Միւս երկու կուսակցութիւնները՝ Նոր-Նացիական եւ Համայնավար ոչ մէկ աթոռ կրցան ձեռք ձգել:

Այս արդիւնքը մեծ գոհունակութեամբ ընդունուած է Արեւմտեան երկիրներու կողմէ, ի շարս որոնց՝ Ֆրանսա ու նաեւ՝ Մոսկուայի:

Բ) Ազատական – Դեմոկրատ կուսակցութիւնը (Էֆ. Տէ. Փէ.) փոքրագոյնն է Խորհրդարանը ներկայացուած երեք խմբակցութիւններէն: Տկարացած է բաղմաթիւ հերձուածներու հետեւանքով եւ քանիցս անհետանալու վտանգին տակ եղած է: Բայց եւ այնպէս կարեւոր դեր կը խաղայ, ինք է որ տուած է Հանրապետութեան առաջին նախագահը՝ Թէոտոր Հօյս: 90 հազար անդամ ունի: Տնտեսական եւ ընկերային դետնի վրայ, աւանդութեամբ դէմ է եկեղեցիներու, սենտիքաներու եւ տնտեսական ղեկավարապաշտութեան, քաղաքական դետնի վրայ, յառաջապահի դեր խաղցած է գերմանական հարցին համար: 1967ին կ՚ուզէր որ ճանչցուի Արեւելեան Գերմանիան եւ Օտէր–Նայս գիծը:

Գ) Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, տեղծուած է պատերազմէն ետք, հականացիներու, Ցենթրումի (կաթողիկէ կուսակցութիւն) անդամներու կողմէ: 1949ի Տիւսէլտորֆի համագումարէն ի վեր կը պաշտպանէ Լուտվիկ Էհրարտի տեսակէտները: Կողմնակից է ազատ մրցակցութեան եւ աւելի դրամական ընկերային միջոցներ կ՚ուզէ քան՝ տնտեսական: Իր գաղափարականին հիմը կը կազմէ խոր հակահամայնավարութիւն մը:

Կուսակցութիւնը երկար ատեն Ատընաուըրի զօրաւոր անհատականութեան տիրապետութեան տակ էր (վարչապետ 1949էն 1963): Ցեղապայքարի կուսակցութիւնը տագնապի շրջան մը սկսաւ, որ չէ վերջացած: Իր ներկայ նախագահն է՝ Ռայներ Պարցել: Ոմանք կը մեղադրեն քրիստոնեայ – դեմոկրատները, որ աւելի ընտրական համախմբում մըն են քան իրական կուսակցութիւն մը: Ունի 400 հազար անդամ, բայց կարծիքի եւ տեսակէտի զանազանութիւն կայ ատոնց մէջ:

Արտաքին քաղաքականութեան ճակատին վրայ, քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութիւնը դէմ է Պրանտի արեւելեան քաղաքականութեան եւ ձեռնպահ մնաց Մոսկուայի եւ Վարշաւայի դաշինքներու վաւերացման ատեն:

Կան երկու այլ կուսակցութիւններ, որոնք ներկայ են Պունտըսթակի մէջ: Նախ Էն. Փէ. Տէ.ն, Ազգային – Դեմոկրատ կուսակցութիւնը ծնած 1964ին եւ որուն անդամները նոր–նացիներ կը նկատուին: Մահամերձ բնոյթ ունի:

Կը մնայ նաեւ գերման Համայնավար կուսակցութիւնը (Տէ. Քա. Փէ), հիմնուած 1969ին Էսսընի մէջ: Զուտ մարքսիստ, իր ազդեցութիւնը շատ սահմանափակ է:

Գերմանական Խորհրդարանը կազմուած է երկու ժողովէ.— Պունտըսթակը (Երեսփոխանական Ժողով) եւ Պունտըսրաթը (Դաշնակցային Ծերակոյտ):

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԱՋՔԸ ԱՌՆՈՒԵՑԱՒ

Ատալէթ կուսակցութիւնը, որ մեծամասնութիւն կը կազմէ Թուրք Խորհրդարանի մէջ, երկար նիստէ մը ետք յանձնառու եղաւ զօրավիգ կենալու Ֆերիթ Մէլէնի կառավարութեան: Այս որոշումը հնարաւորութիւն կու տայ վերջնապէս լուծելու դահլիճի տագնապը, որ երեւան ելաւ Նոյեմբեր 4ին, երբ Հալքի ղեկավար մարմինը հրահանգեց կառավարութեան անդամ իր հինգ կուսակիցներուն՝ հրաժարիլ դահլիճէն:

Այս վերջինները, ինչպէս գրած էինք ատենին, նախընտրեցին մնալ կառավարութեան մէջ եւ հրաժարեցան իրենց կուսակցութենէն:

Վարչապետը՝ Մէլէն իր կառավարութիւնը կազմած էր վեց ամիս առաջ: Հալքի որոշումէն ետք թէեւ միշտ կ՚ապահովէր մեծամասնութիւն մը Խորհրդարանի մէջ, սակայն կը պահանջէր, որ Ճոալիսիոնի մաս կազմող միւս երկու կուսակցութիւնները զօրավիգ կենան իրեն:

Այժմ այդ է, որ տեղի կ՚ունենայ: Արդարեւ, Ատալէթ կուսակցութիւնը, որ 225 աթոռ ունի Խորհրդարանի մէջ, կը խոստանայ զօրավիգ կենալ դահլիճին, թէեւ կը պահէ իր վերապահութիւնները «կուսակցութիւններէ վեր կառավարութեան» նկատմամբ: Ասիկա պարտադրըուած էր բանակին կողմէ 1971 Մարտ 12ին:

Դիտողներու կարծիքով Մէլէնի դահլիճը անփոփոխ պիտի մնայ: Վարչապետը յայտարարած էր անցեալ շաբաթ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, թէ եթէ վերջ դտնէ կառավարական տագնապը, պիտի ձգտի իրագործել տնտեսական եւ ընկերային բարեփոխումներու ծրագիրները: Ասիկա դինուորականներու պահանջն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը Հիւս. Իրլանտա կը գտնուի քանի մը օրէ ի վեր տեղւոյն վրայ ստուգելու համար ներքին կացութիւնը: Վարչապետը յայտարարեց, թէ «մեծ բարեփոխում մը նկատած է Հիւս. Իրլանտայի մէջ» եւ, հետեւաբար, ժամանակը հասած է քաղաքական լուծում մը գտնելու համար:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 14)

« ԱՐՏԱՒԱԶԴ » ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Հայաստանի մէջ, ուր թատերական արուեստը պաշտամունքի առարկայ եղած է հինէն ի վեր, ծնունդ առաւ նոր թատերախումբ մըն ալ: Զարենցաւան քաղաքին մէջ իր անդրանիկ ներկայացումը տուաւ «Արտաւազդ» թատերախումբը, որուն ղեկավարներէն է Կարէն Ջանիբէկեան, կրտսեր զաւակը ծանօթ դերասան Գուրգէն Ջանիբէկեանի:

×

ՊԱՏԱՐԱԳ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ ՄԷՋ

Էջմիածինի Մայր տաճարին մէջ հանդիսաւոր պատարագ տեղի ունեցաւ ի ներկայութեան համայն Ռուսիոյ պատրիարք Պիմէնի եւ իրեն ընկերացող հոգեւորականներուն:

Պատարագը մատոյց Վազգէն Ա.: Ապա վեհարանի դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ պաշտօնական ընդունելութիւն, որուն ներկայ էին նաեւ հայկական եկեղեցիի գործերու Խորհուրդի կառավարիչ Ս. Գասպարեան, փոխ–կառավարիչ Ս. Յովհաննիսեան, Հայաստանի ճարտարապետներու Միութեան նախագահ Վ. Յարութիւնեան, գիտնականներ, գրագէտներ եւ ուրիշներ:

×

ՅԱԳԵՑՆԵԼ ԴԱՇՏԵՐՈՒ ԾԱՐԱՒԸ

Երբ շինուեցաւ Տաթեւի Ջրելեկտրակայանը, որ 157.000 քիլովաթ տարողութիւն ունի, հրապարակ դրուեցաւ կարեւոր հարց մը՝ Որոտան գետը պէտք է միեւնոյն ատեն կեանք տայ ծարաւ հողերու: Այսպէս կառուցուեցաւ համանուն ջրանցքը: Աշխատանքները սկսան 1967ին: Ջրանցքը ունի 29 քիլմ. երկարութիւն եւ 250 քիլոմեթր ոռոգման ներքին ցանց:

Ջրանցքի շինարարական աշխատանքները երբ ամբողջովին աւարտին մօտ օրէն, եօթը հազար հեկտար հող կարելի պիտի ըլլայ ոռոգել Գորիսի շրջանին մէջ:

×

ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒՄ

Ձեխոսլովաքիոյ Պուրկենէի պետական համալսարանի գիտական Խորհուրդը պարգեւատրեց խումբ մը գիտնականներ Խորհ. Միութենէն: Այդ գիտնականները մեծ աշխատանք կատարած են վերակենդանացման ճիւղին մէջ: Այդ գիտնականներու շարքին է Փրոֆ. Սահակ Խաչատրեան:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Լը Սուար օրաթերթը կը գրէ թէ հրացանաձգութիւն տեղի ունեցած է պաղեստինեան դաղթականներու կայանի մը մէջ:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ եւ Լիւքսէմպուրկ որոշեցին դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել իրենց միջեւ:

ԹՈՒՐՔ ԿԻՆԵՐՈՒ կուսակցութիւն մը հիմնուած է Պոլսոյ մէջ, Նոյ. 17ին: Մըտադիր է թեկնածու կիներ ներկայացնել շուրջ 11 նահանգներու մէջ (67ի վրայ) 1973 Հոկտեմբերի ընտրութիւններուն:

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՄԽԻԹԱՐ ՀԵՐԱՑԻ

ՀԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՐԸ

(1118–1192)

—0—

Կ'ենթադրուի որ 854 տարի առաջ, 1118 Նոյեմբեր 11ին, Պարսկաստանի Հեր կամ Խոյ քաղաքին մէջ ծնած ըլլայ Մխիթար Հերացի, ԺԲ. դարու հայ գիտական մտքի ներկայացուցիչը:

Ստոյգ ու վաւերական կարելի չէ նկատել ծննդեան եւ մահուան թուականները հայ մատենագրական վաստակի դէմքերէն շատերու: Այս պարագային ալ, հետեւաբար, կը հիմնուինք քննական պրպըտումներու արդիւնք մօտաւոր եւ հաւանական եզրակացութիւններու վրայ՝ յիշատակելու համար 854րդ տարեդարձը հայ բժշկական գրականութեան հայր Մխիթար Հերացիի, որուն «Ջերմանց մխիթարութիւն» անուն գործը գիտական առումով պատրաստուած առջինեկ աշխատասիրութիւնն է ԺԲ. դարու հայ մատենագրական վաստակին մէջ՝ հետեւողաբար արաբական, հելլենական եւ պարսկական աղբիւրներու:

×

Բժշկական ծանօթութիւններու եւ կիրարկումներու գոյութիւնը հին Հայոց մէջ՝ չի կրնար վէճի առարկայ դառնալ: Մատենագրական մեր վաստակը ու նոյնիսկ հնագոյն վկայութիւններ ցոյց կուտան թէ Ներսէս Պարթեւ հայրապետ, շինարարական իր եռուն գործունէութեան օրերուն, մասնաւոր կարեւորութիւն ընծայած էր հիւանդանոցներու, բորոտներու յատուկ մեկուսացման կեդրոններու, ինչպէս նաեւ բաղնիքներու շինութեան: Գրիգոր Լուսաւորչի վերագրուած «Յաճախապատում»ը բժշկական բոյսերու եւ թոյներու անուններ կը յիշատակէ: Եզնիկ ու Եղիշէ՝ մատենագրական իրենց գործերուն մէջ կը խօսին մարմնական ցաւերու, ախտերու, ցնորքներու եւ բանդագուշանքներու մասին: Յովհան Մանդակունի կ'ընդունի արցունքի բուժական կարողութիւնը: Ոսկեդարու մեր պատմութեան մէջ կը յիշատակուի անունը բժշկապետ Յակոբի, իսկ եօթներորդ դարու պատմիչ Սեբէոս կուտայ անունը Գաբրիէլ անուն «մեծ բժշկապետին», որ բուժած է Սասանեան Խոսրովի կնոջ՝ Շիրինի ամլութիւնը: Ութերորդ դարու մեր մատենագիրներէն Ստեփանոս Սիւնեցիի քոյրը՝ Սահակդուխտ, որ երաժշտուհի մըն էր եւ հոգեբոյժ միանգամայն, երաժշտութեամբ հիւանդներ կը դարմանէր:

Սակայն բոլոր այս դէմքերն ու դէպքերը կ'իյնան հաւանօրէն վհուկային, շատ նախնական, ռամկական գիտութեանց սահմաններուն մէջ կամ կը հետեւակին հելլէն ու պարսկական բժշկութեան: Բագրատունիներու օրով է որ այս երկու ազդեցութեան վրայ կ'աւելնայ արաբականը:

Ռուբինեանց հարստութեան օրով եւ Կիլիկիայէն մուտք կը գործէ նաեւ եւրոպական ազդեցութիւնը հայ գիտական կեանքի մէջ ու բժշկական իր աշխատասիրութեամբ մատենագրական մեր հարստութեանց մէջ ուրոյն պատուանդան կը գրաւէ Մխիթար Հերացի:

Ստուգապէս ո՛ւր ուսած է, — չենք գիտեր: Ի՛նքն է որ կը վկայէ իր մասին. «Ես, տրուպս ի բժշկաց, որ ի մանկութենէ սիրող եղէ իմաստութեանն եւ բժշկականն արուեստից, եւ վարժեցայ ի դըպրութիւն Արաբացւոց, Պարսից եւ Հելլենացւոց, տեսի յընթերցումն՝ որ առ նոսա գրոցն»:

Կ'ենթադրուի որ հետեւած ըլլայ Նեստորական դպրոցի մը, Պարսկաստանի Ճոնտիշապուր քաղաքին մէջ: Կը յիշատակէ անունները հելլէն բժշկապետներ Հիպոկրատի, Ռուֆոսի, Գաղենոսի եւ ասորական աղբիւրներու՝ որոնցմէ օգտուած է մեծապէս:

Պարսկաստանէն անցած է նախ Արեւելեան Հայաստան, ապա Կիլիկիա: Հռոմկլայի մէջ կը մտերմանայ Ներսէս Շնորհալիի հետ, որ Հերացիի ձօնած է իր գործերէն երկուքը, — «Յաղագս երկնից եւ զարդուց նորա» եւ «Յաղագս Աստուծոյ եւ արարածոց»: Հայոց հայրապետը, որ ջերմէ կը տառապէր, Հերացին կը կարգէ բժշկապետ եւ ատեղապէտ Հռոմկլայի: Մխիթար, սակայն, չի յաջողիր բժշկել հայրապետը, որ կը վախճանի 1173ին:

Շնորհալիի յաջորդին՝ Գրիգոր Դ. Տղայի օրով ու խնդրանքով է, որ Հերացի ձեռնարկեց հայ բժշկական գրականութեան նախատիպ «Ջերմանց մխիթարութիւն» անուն գործի պատրաստութեան եւ 1184ին աւարտելէ ետք զայն, 1190–1192ի միջեւ մեռաւ Հռոմկլայի մէջ:

Քննական պրպտումներ ցոյց կուտան թէ իր այս աշխատասիրութիւնը ինքնատեղծ գործ մը չէ, այլ հետեւողաբար գրի առնուած երկ մը՝ ինչպէս ինք եւս կ'ըսէ. « Թարգմանեցի ի հայ բառ », « կարգեցի եւ շարեցի »: Կամ՝ « շարեցաք, հաստատեցաք եւ արարաք զգիրքս զայս »:

Լեզուն ռամկօրէն է, արաբախառն, օտար բառերով լեցուն, նկատելով որ անոնցմէ շատերուն համազօր հայերէնները չկային արդէն:

— « Արարի զսա գեղջուկ եւ արձակ բարբառով, զի դիւրահաս լիցի ամենայն ընթերցողաց » կ'ըսէ: Գիրքը կը բաղկանայ 150 էջերէ, 46 առանձին գլուխներով, եւ կ'ընդգրկէ գիտական, մատենագրական, բժշկական եւ լեզուական առումով թանկագին վկայութիւններ: Տըպագրուած է 1832ին Ս. Ղազարու մէջ, Վենետիկ:

Մխիթար Հերացիի կը վերագրուին նաեւ կարգ մը այլ համառօտ գրուածքներ, ինչպէս « Վասն քարանց եւ յատկութեանց նոցա » եւ երկրագործութեան ու գինեգործութեան նուիրուած գործի մը թարգմանութիւնը՝ «Գիրք վաստակոց» անունով յայտնի:

— Կը խօսինք՝ վաղը:

Մ. Թ.

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՊԱՍԹԻՏ

ԿԱՄ ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԸ

Ա.

1938 Սեպտեմբերին, ճամբորդ մը իջաւ Թիւլի կայարանը: Մօտ երեսուն տարեկան, բարձրահասակ, մաքուր հագուած երիտասարդ մըն էր: Բեռնակիր մը իր ճամբորդական պայուսակները եւ սնտուկները ձեռնասայլի մը վրայ շարեց ու հետեւեցաւ անոր:

— Ինքնաշարժ վարձելու պէտք չկայ, — ըսաւ, — ձեր երթալիք տեղը հոն դիմացի փողոցի մէջն է: Ես յաճախ ճամբորդներ առաջնորդած եմ Տիկին Փանըթիէի փանսիոնը:

Ծառերով եզերուած ճամբայ մը կայարանէն կը տանէր մինչեւ կամուրջ մը, որուն տակէն կը հոսէր Քոռէզ գետը: Հասան փոքրիկ հրապարակ մը, քալեցին լայն պողոտայէ մը, որ կը կոչուէր Վիքթոր Հիւկօ: Յետոյ մտան Սէն Պեռնար փողոցին մէջ: Բեռնակիրը կանգ առաւ թիւ 21 դրան առջեւ:

Տիկ. Փանըթիէ, որ գետնայարկի պատուհանէն կը դիտէր փողոցը, անձամբ դուռը բացաւ ու ժպտելով ներս հրաւիրեց ճամբորդը:

— Եթէ չեմ սխալիր, Պր. Ֆրանսուա Պասթիտը ըլլալու էք: Վայրկեան մը հանգչեցէք, մինչեւ որ Ժօզէֆին պատրաստէ ձեր սենեակը:

Բեռնակիրը ճամբորդական պայուսակները եւ սնտուկները բերաւ ներս: Պր. Պասթիտ անոր ափին մէջ սահեցուց հինգ ֆրանքնոց մը: Մարդը շնորհակալութիւն յայտնեց ու անհետացաւ:

— Ճիշդ այս առտու ստացայ ձեր նամակը, — ըսաւ տանտիրուհին, — այնպէս որ ժամանակ չունեցայ ձեր սենեակը բոլորովին կարգի բերելու: Վստահ եմ, որ շատ գոհ պիտի մնաք մեր փանսիոնէն: Հոս կը տիրէ ընտանեկան մթնոլորտ մը: Ճիշդ է, որ Թիւլ պզտիկ քաղաք մըն է, որուն բոլոր բնակիչները զիրար կը ճանչնան: Ժամանցի վայրեր դրեթէ չունինք: Հոս պիտի չկարենաք գտնել Փարիզի վայելքները:

— Այդ բոլորը գիտէի ճամբայ չելած: Այնքան գործ պիտի ունենամ, որ ժամանակ պիտի չգտնեմ վայելքներու համար: Ես հոս եկած եմ մասնաւոր առաքելութեամբ մը:

— Փարիզի թղթակիցս շատ լաւ արտայայտուեցաւ ձեր մասին: Գրածին համաձայն, դուք ուսուցչի պաշտօն պիտի վարէք տղոց լիսէին մէջ:

— Այդ պաշտօնը երկրորդական է: Եթէ ուզէի կրնայի Փարիզի լաւագոյն լիսէներուն մէջ դասաւանդել: Հոս եկայ կատարելագործելու համար մասնագիտութիւնս: Պատրաստելու վրայ եմ տոքթորայի թէզ մը նախապատմական ճարտարապետութեան մասին: Այս շրջանը շատ հարուստ է նախամարդկային հետքերով: Ժամանակիս մեծագոյն մասը պիտի անցընեմ Քոռէզ գետի հովիտին քարայրները պեղելով:

Ճիշդ այդ պահուն, սանդուխներէն վար իջաւ գիրուկ կին մը.

— Տիկին, — ըսաւ, — վերի սենեակը պատրաստ է: Պարոնը եթէ ուզէ, կրնայ վեր ելլել ու հանգստանալ:

— Ընթրիքը՝ ժամը եօթուկէսին է: Առիթէն պիտի օգտուիմ ձեզի ներկայացնելու մեր փանսիոնին միւս յաճախորդները:

Ֆրանսուա Պասթիտ աչք մը նետեց սենեակին: Բաւական ընդարձակ էր եւ հանգըստաւէտ: Երկու պատուհաններ կը բացուէին փողոցին վրայ: Լայն մահճակալ մը, խոշոր սեղան մը, հագուստի պահարան մը, գետինը տախտակամածին վրայ հինցած կապերտ մը, եւ անկիւնը ճերմակ լաւապօ մը՝ իր հայելիով:

Ժամը եօթուկէսին զանգ մը հնչեց: Ֆրանսուա վար իջաւ ու մտաւ ճաշարան: Տիկին Փանըթիէ բազմած էր կեդրոնը: Ձախ կողմը նստած էին տարիքոտ զոյգ մը. աջին՝ ճերմակ մազերով մարդ մը: Ֆրանսուա տեղ առաւ անոր քով: Տիկին Փանըթիէ ներկաները ծանօթացուց իրարու: Երբ կարգը եկաւ ծեր մարդուն.

— Պարոն Անթուան Սուլիէ, լիսէի ձեր պաշտօնակիցը, — ըսաւ:

Ընթրիքէն ետք, տէր եւ տիկինը բարձրացան իրենց սենեակը: Տիկին Փանըթիէ այցելելու գնաց իր մէկ ազգականին,

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Գլխաւոր բժիշկ՝ նոյնինքն կալանաւոր՝ Սոլոմոն Պավլովիչ Տրախտենբերգը առաջինն էր, որ սիրային կապ հաստատեց Ժօզէֆինա Կոնէստովնա Վիտկովսկայայի հետ: Առաջին իսկ օրից, ճամբարային վարչութիւնը գործն այնպէս դրեց, որ կալանաւորների եւ կալանաւորուհիների մէջ որեւէ կապ բացառուի: Օրինազանցներին սպառնում էր խիստ պատիժ, մինչեւ աքսոր՝ տուգանային դաժան ճամբարները: Այս օրէնքը տարածւում էր ըստ ձեւի բոլոր կալանաւորների՝ Մամոյից մինչեւ գլխաւոր բժշկի վրայ, հաց կտրողի, չէֆ խոհարարի, կարգադրիչի ու կոմէնդանտի, մի խօսքով՝ շարքային կալանաւորից մինչեւ ճամբարային ազնուականների վրայ:

Կեցութիւնը ոչ միայն որոշում է գիտակցութիւնը, այլեւ մարդկանց վարքն ու բարքը: Շարքային կալանաւորների մտքով անգամ չէր անցնում այսպէս տառած «յանցաւոր» կապեր ստեղծել կալանաւորուհիների հետ: Կալանաւորը, որն ապրում է միայն իր օրաբաժնով, զուրկ է ուղղակի կամ անուղղակի լրացուցիչ միջոցներից. լծուած է ընդհանուր, ծանր աշխատանքների, նրա համար կլինէ այն էր, ինչ աշխատող, շարքաչ եզի համար Չայկովսկու երրորդ սիմֆոնիան: Հաց, ահա ինչով զբաղուած էր նրա ուղեղը: Ամէնից առաջ հաց, մեծ քանակութեամբ հաց, որ ուտի այնքան, որքան ցանկանում է: Կշտութեան զգացողութիւնից նա զրկուել է այն օրից, երբ զրկուեց ազատութիւնից: Գիշերները երազում, առաջին շրջանում նա դեռ տեսնում էր հարազատներին, իր սիրած եւ նախընտրած ուտելիքները, մօտիկ մարդկանց, իրենց տունը– ժամանակի ընթացքում, կեցութեան հետ, փոխուեցին նաեւ երազները: Հիմա նա երազում միայն հաց է տեսնում եւ ոչ այն տեսակ հացերը, որոնցով նա սնւում էր տանը, ոչ յատկապէս ճամբարային, բանտային գորշ եւ խառնածին հացը, հինգ հարիւր գրամ այն հացը, որն ուտում էր նա մէկ զարկով, մի ակնթարթում, իսկ ուտելուց յետոյ չէր կարող որոշել՝ երա՞զ էր դա թէ իրականութիւն: Հաց ուտելու այս մեծ, սխրալի արարողութիւնը շարունակւում էր երազում, նա տեսնում էր բեռնատար մեքենաներ՝ բարձուած ճամբարային, յատկապէս ճամբարային հացի «բուխանկաներով», որոնցից մի քանիսին տէր էր կանգնում նա եւ ուտում էր, ուտում երջանիկ մոլուցքով, ուտում էր կատաղի ու անյագուրդ: Նա զարթնում էր ծնօտների ցաւից ու դեռ աչքերը փակ՝ զգում էր, որ ծնօտները գործում են, իսկ լորձունքը թրջել է խոտով լցուած կոշտ բարձը:

Այսպէս էր ապրում ճամբարի բնակչութեան ինսունհինգ տոկոսը եւ այսպէս էր ապրում Մամօն, բուտանոց մտնելուց առաջ: Միայն առաջին օրերը նրանց հետաքրքրութիւնը շարժեց Եւաների յայտնութիւնը, որից յետոյ նորից անձնատուր եղան քաղցի եւ ծանր աշխատանքի ճիրաններին եւ իրենց հանգիստն ու անդորրը գտան միայն գետնափոր մեռելատանը, ուր այլեւս չէր անհանգստացնում նրանց զօնգի ձայնը: Ու չնայած որ մեռելատունը (մօ՛րգ, մօ՛րգ...) ոչ մի օր ազատ չէր լինում ժամանակաւոր բնակիչներից, կալանաւորների թիւը չէր պակասում: Ժամանող մեծ ու փոքր էտապները բերում էին պատշաճ համալրում:

Երբ Ժօզէֆինա Կոնէստովնան բժշկական սպիտակ խալաթով երեւաց բուժարանում, որպէս մեր պետի օգնական, կալաւորները խիստ զարմացան. — այդ ինչպէս էտապի ժամանման օրը նրանք չեն նկատել բարձրահասակ, բարեկազմ, ձուաձեւ դէմքով, նշաձեւ խաժ աչքերով այս Լեհուհուն, որին այնքան սազում է բժշկական խալաթը:

Յիրաւի, երբ երեւում էր նա գլխաւոր բժշկի մօտ, թւում էր թէ նա է գլխաւոր բժիշկը: Իսկ Սոլոմոն Պավլովիչը պարզապէս նրա օգնականն է: Գլխաւոր բժիշկը ճամբար եկաւ Վլադիվոստոկի էտապով եւ նրա հետ եկողներից ոչ մէկի մտքով չէր անցնում, որ այդ նիհար, միջահասակ, աշխարհին եւ մարդկանց կկոցուն աչքերով նայող փնթի կալանաւորը ոչ այլ ոք է, եթէ ոչ յայտնի բժիշկ-վիրաբոյժ Ս. Գ. Տրախտէնբերգը, որը կարճ ժամանակ յետոյ դառնալու է ճամբարի արքան ու աստուածը:

Իսկ երբ նա դարձաւ արքայ եւ աստուած, չպէտք է ուրանալ, առանձին ուշադրութեամբ էր ընդունում իր էտապի մարդկանց, մեծարելով նրանց անուն–հայրանունով, բայց մնալով միշտ ժլատ աշխատանքից ազատելու փափուկ խնդրում:

— Առանձին բան չկայ Պալ Պավլովիչ՝ գիշերը կը հանգստանաք, իսկ առաւօտեան... Հերոսի պէս...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(Շար. – 9)

իսկ Ժօզէֆին անհետացաւ խոհանոցին մէջ: Ֆրանսուա գրպանէն հանեց գլանիկի տուփը եւ հրամցուց Պր. Անթուան Սուլիէին. ինք ալ հատ մը վառեց:

— Առաջին վայրկեանին ձեզի համակրեցայ, — ըսաւ Անթուան Սուլիէ: Ձեր մասին Տիկին Փանըլթիէ տուաւ լայն տեղեկութիւններ: Զարգացած էք ու երիտասարդ: Կը ներէք, որ անտեղի դիտողութիւն մը ընեմ: Ինչո՞ւ այս կորսուած անկիւնը կ'ուզէք մսխել ձեր կեանքին լաւագոյն տարիները:

— Նախ ըսեմ, որ միտք չունիմ հոս երկար մնալու: Երկրորդ, պիտի ջանամ ժամանակս գործածել լաւագոյն ձեւով, կատարել իմ թէզիս անհրաժեշտ եղող փնտռտուքները եւ վերադառնալ Փարիզ:

— Բայց իմացայ, որ շաբաթը քանի մը ժամ պատմութեան դաս պիտի տաք մանչերու լիսէին մէջ: Ես ալ ձեր տարիքը ունէի երբ հոս եկայ եւ դեռ հոս եմ: Լատիներէն կը դասաւանդեմ: Թիւլի մանչերու լիսէն չի նմանիր միւս լիսէներուն: Դաւադրութիւններու կեդրոն մըն է, ուր տաղանդաւորները կ'ոտնակոխուին, կը չկրքացուին:

— Ինչպէս ըսի, ես այցելու եմ միայն եւ պիտի ջանամ կողմերուն մաս չկազմել: Ես ալ չէի ուզեր դասաւանդել. սակայն Կրթական Նախարարութիւնը, ինծի յատկացուած կարեւոր կրթաթոշակի փոխարէն, պահանջեց, որ գոնէ քանի մը ժամ պատմութիւն դասաւանդեմ բարձրագոյն երկու դասարաններուն:

— Այն ատեն, քեզի հայրական խրատ մը պիտի տամ: Եթէ կ'ուզես խաղաղ անցնել տարեշրջանը, զգուշացիր մեր ընդհանուր հսկիչէն, որ նոյն ատեն գրականութեան ուսուցիչ է: Հինգ տարի առաջ հոս եկաւ իբրեւ նախակրթարանի դասատու: Երկու տարի չանցած՝ նշանակուեցաւ գրականութեան ուսուցիչ, երրորդ տարին՝ ընդհանուր հսկիչ: Լսածիս համեմատ, երկրորդական ուսում իսկ չէ ստացած: Այս յանկարծական վերելքին պատճառը շատ պարզ է: «Փնտռէ կինը», կ'ըսէ ժողովրդային իմաստութիւնը: Պարոնը իբրեւ հոմանուհի ունի նահանգին ընդհանուր խորհրդատուներէն մէկուն կինը: Ընդհանուր խորհրդատուն հարուստ կալուածատէր մըն է եւ մէկ խօսքը երկու չըլլար պետական շրջանակներուն մէջ: Վաղն իսկ կը ծանօթանաք Պր. Ժորժ Բորմոնի հետ:

— Ժորժ Բորմո՞ն, բայց ես լա՛ւ կը ճանչնամ այդ անձը: Թերութիւններ շատ ունի, բայց ձեր նկարագրած անձին չափ գէշ մէկը չէ:

— Ես ձեզ զգուշացուցի, մնացեալը կը թողում ձեր դատողութեան: Դիտողութիւն մը եւս. Ժորժ Բորմոն կը գործակցի ֆրանսական հակալրտեսական գրասենեակին, բայց ես վստահ եմ, որ նոյն ատեն գաղտնի տեղեկութիւններ կու տայ մեր հակառակորդներուն: Պէտք չունիմ ձեզի բացատրելու միջազգային քաղաքականութեան վատթարացումը: Հիթլէրի վճռականութիւնը, ընչաքաղցութիւնը եւ դաշնակիցներուն թուլութիւնը վերջ ի վերջոյ պիտի ստեղծեն այնպիսի կացութիւն մը, որ կրնայ պատերազմով լուծուիլ միայն: Մինիխի ամօթը շատ ծանր պիտի կշռէ մարդկութեան ճակատագրին վրայ:

— Ժորժ Բորմոն զաւակն է սպայի մը, որ քաջաբար կռուեցաւ Վերտէօնի ճակատին վրայ ու մեռաւ ընդհարումի մը ընթացքին: Չեմ կարծեր, որ այդպիսի մարդու մը զաւակը աշխատի ի վնաս իր հայրենիքին:

Ո՞վ կրցած է թափանցել մարդ արարածին ներաշխարհին խաւարէն ներս: Թիւլ աննշան քաղաք մըն է. բայց իր արուարձաններէն մէկուն մէջ, հաստատուած է Ֆրանսայի ամէնէն կարեւոր զինագործարաններէն մէկը: Յետոյ, մի՛ մոռնար, որ եթէ թշնամին գրաւէ մեր երկրին մէկ մասը, Մասիֆ Սանթրալի շրջանը կրնայ հանդիսանալ մեր ժողովուրդին անառիկ միջնաբերդը: Վստահ եղիր, հինգերորդ զօրասիւն կոչուածը երեւակայութեան ծնունդը չէ. ան մտած է ամէն տեղ: Ականջ ու աչք է հինգերորդ զօրասիւնը...

Ֆրանսուա Պասթիտ անհանդարտ քուն մը ունեցաւ այդ գիշեր: Ժորժը կը տեսնէր իր երիտասարդութեան շրջանին, երբ դասընկերներ էին Լիսէ Բոնապարթի սեղաններուն առջեւ: Անկանոն աշակերտ մը եղած էր Ժորժ. յաճախ կը բացակայէր դասերէն, կը մասնակցէր ցոյցերու, գիշերները կ'անցընէր տարիքոտ կիներու մահճակալներուն մէջ... Ճիշդ է, որ երկրորդական ուսման վերջին տարին, ան դուրս դրուեցաւ լիսէէն՝ դայթակղութեան մը հետեւանքով, որ հասած էր տնօրէնի ականջին: Հասցնողը անյայտ մնացած էր...

Ֆրանսուա Պասթիտ մէկ բան կ'անգիտանար միայն. Ժորժ Բորմոնի համար, լիսէէն վտարուելուն պատճառը ինք՝ Ֆրանսուա Պասթիտն էր: Ժորժ կը կարծէր, որ Ֆրանսուա զինք մատնած էր տնօրէնին, մինչ Ֆրանսուա կ'անգիտանար նոյնիսկ դայթակղութեան բնոյթը:

Անխուսափաբար, Ֆրանսուա Պասթիտ ինքզինք կը դնէր իր թաքուն եւ ոխերիմ թշնամիին տրամադրութեան տակ:

Յաջորդ առտու, Ֆրանսուա գնաց լիսէի տնօրէնին մօտ: Ծեր ու հիւանդոտ մարդ մը, որ գործին պատասխանատուութիւնը յանձնած էր Բորմոնի:

Ընդհանուր հսկիչին գրասենեակը կը գտնուէր երկու դուռ անդին: Երբ Ֆրանսուա ներս մտաւ, Բորմոն աչքէ կ'անցընէր տեղական օրաթերթը:

— Այս ինչ անակնկալ, — պոռաց Ժորժ ոտքի ելլելով: Գալուդ լուր ունէի արդէն: Դասաւանդութեան ժամերդ դուն ընտրէ, որպէսզի ժամանակ ունենաս միւս գործիդ զբաղելու:

Մէկական գլանիկ վառեցին ու խօսեցան աջէն ու ձախէն:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ԱՄԷՆ ՕՐ, ԵՐԵԿՈՅԵԱ՜Ն ԺԱՄԸ ԵՕԹՆԷՆ ՅԵՏՈՅ

«Գարուն» ամսագիրը, որ շատ յաճախ Հայաստանի երիտասարդական ընթացիկ հարցերուն կ'անդրադառնայ՝ «կլոր սեղանի» շուրջ խօսակցութիւններ, հարցազրոյցներ կազմակերպելով եւ յօդուածներ լոյս ընծայելով, վերջերս 15 կէտերէ բաղկացած հարցարաններ ղրկած է տարբեր մասնագիտութեան տէր հարիւր երիտասարդներու, երկու սեռէ: Հանդէսի խմբագրութեան նպատակն է եղած գիտնալ, թէ երիտասարդները ի՞նչպէս կ'անցընեն իրենց երեկոն՝ օրուան աշխատանքէ ետք: Խմբագրութիւնը հրապարակած է իր ստացած պատասխաններէն շուրջ քառասունը, զանոնք նկատելով «առաւել արտայայտիչը»:

Երեկոյեան հանգիստի ժամերը պայմանաւորուած են դասերու եւ տնական գործերու տեւողութեամբ: Այսպէս, կան, որ ազատ են ամբողջ երեկոն, ուրիշներ՝ քանի մը ժամ միայն, իսկ ոմանք ալ իրենց ընթացիկ գործերը վերջացնելէ ետք կը քնանան անմիջապէս:

Մեծ մասը կը դիտէ պատկերասփիւռ, թէեւ գրեթէ բոլորն ալ նկատել կու տան, թէ յայտագիրները շատ յաճախ ձանձրացուցիչ են, միապաղաղ, որով կը նախընտրեն ընդհանրապէս ոտնագնդակի մրցումներ դիտել: Շարժանկարը մեծ տեղ չի գրաւեր իրենց հանգիստի ժամերը անցընելու գործին մէջ: Ասիկա չի նշանակեր, թէ չեն սիրեր շարժանկարը. շարժանկարի սրահ կը յաճախեն, երբ նոր ժապաւէններ ցուցադրուին: Մէկը դժգոհ է հնդկական ժապաւէններու առատութենէն: Աղնաւուրի երգերը շատ կը սիրեն: Քիչեր կը խօսին թատրոնի եւ նուագահանդէսներ յաճախելու մասին: Միւս կողմէ, շատ շատեր կը սիրեն պտըտիլ, յատկապէս բնութեան գիրկը Կիրակի օրերը: Ոմանք այս ուղղութեամբ «մեքենայ», այսինքն՝ ինքնաշարժ ունենալու անհրաժեշտութիւնը կը շեշտեն:

Ընթերցումը կարեւոր տեղ կը գրաւէ: Հանդէսներու մէջ ամէնէն հետաքրքրականը կը նկատեն «Գարուն»ը, որովհետեւ կը զբաղի երիտասարդական հարցերով եւ նորութիւններ կը հրամցնէ իր ընթերցողներուն: Գիրքերու մէջ նախընտրութիւն կու տան ոստիկանական, արկածային, սիրային վէպերու և օտար հեղինակներու (Հեմինկուէյ, Սարոյեան, Ֆրանսական գրականութիւն, Ալեքսանդր Տիւմա, Տրայզէր), երիտասարդուհի մը կը սիրէ կարդալ հայ ժողովուրդի պատմութեան վերաբերեալ գիրքեր:

Համաձա՞յն են երիտասարդները, որ Խորհ. Միութեան կարգ մը քաղաքներու օրինակով «գրական – գեղարուեստական, թատերական սրճարաններ» հաստատուին Երեւանի մէջ: Միտքը լաւ է, սակայն անոր օգտակարութեան մասին ընդհանուր տարակուսանք կայ, յատկապէս երիտասարդուհիներու մօտ: Ինչո՞ւ:

— Երիտասարդութիւնը եւ մանաւանդ մեր տղաքը, բացի իրենց յատուկ «կովկասեան տաքարիւնութիւնից», շատ դիւրագրգիռ են:

Ուրիշ մը.

— Շատ հետաքրքիր միջոցառում է, բայց այն, իմ կարծիքով, յատուկ է միայն սառը հիւսիսցիներին, որովհետեւ մենք մեր տաքարիւնութեամբ «ունքը շինելու փոխարէն աչքը կը հանենք»:

Շատեր կ'առաջարկեն «պարի հրապարակներ» հաստատել, եւրոպական քաղաքներու օրինակով:

— Ի՞նչ ջուրի վրայ են գրական արտադրութիւններդ: Ամիսէ մը ի վեր ստորագրութիւններդ չեմ տեսներ թերթերու մէջ:

— Պէտք է նախ աւարտեմ թէզս: Շատ դժուար է ներկայ պայմաններու տակ գրականութիւնը վերածել ասպարէզի:

— Բայց դուն տաղանդ ունիս: Ի՞նչ գեղեցիկ պատմուածքներ կը ստորագրէիր «Կրենկուար» շաբաթաթերթին մէջ եւ ինչ կուռ յօդուածներ կու տայիր «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ին: Այդ յօդուածներդ պահած եմ եւ երբեմն աչք մը կը նետեմ անոնց վրայ: Թունդ աջակողմեան եւ ազգայնական էիր, չըսելու համար ազգայնամոլ: Արդեօք տրամադրութիւնդ նո՞յնն է:

— Այո, միշտ նոյնը. ի՞նչ ընեմ, խենթի մը պէս կը սիրեմ հայրենիքս:

— Կը յիշեմ հետեւեալ նախադասութիւնը. «Մեր հայրենիքը ուժի պէտք ունի, կազմակերպուելու պէտք ունի, տիսիփլինի պէտք ունի: Պէտք է օրինակ առնենք մեր դրացիներէն՝ Գերմանիայէն եւ Իտալիայէն...

— Միշտ աջակողմեան եմ, միշտ ազգասէր, ազգայնամոլ՝ եթէ կ'ուզես, բայց երբեք չեմ հանդուրժեր բռնակալութեան: Ամբողջատիրական երկիրները ուշ կամ կանուխ կը կործանին, իրենց ետին ձգելով արիւն ու մոխիր:

— Ես կը հաւատամ ժողովուրդին գերիշխանութեան: Ղեկավարը պէտք է դուրս գայ անոր շարքերէն՝ անոր հաւանութեամբ, եւ գործէ անոր շահերուն համաձայն: Ես հիացող մըն եմ Սալազարի իմաստուն ղեկավարութեան:

— Ազատ երկրի մը մէջ կ'ապրինք: Կարծիքներու ազատութիւնը մեր սահմանադրութեան սկզբունքներէն մէկն է: Այժմ ցտեսութիւն:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Շար. – 1)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

Դ.

Պ. Լապրուի արիւնաթաթաւ մարմինը տարածած էին կառատան մէկ անկիւնը, յարդի խուրձերուն վրայ: Բուրդէ ծածկոյթ մը անոր մարմինը կը ծածկէր: Քոմիսէրը աճապարանքով քանի մը տող գըրեց Սէնի ընդհանուր դատախազին, ու Փարիզ, դատական պաշտօնատուն ղրկեց իր քարտուղարը, որ իրեն միացած էր. յետոյ քոմիսէրը սկսաւ հակիրճ քննութիւն մը կատարել նախ քան հարցաքննիչ դատաւորին քննութիւնը:

Ե.

Գործարանը կզզիացած տեղ մը գտնուելուն համար, հասած օգնութիւնները ապարդիւն եղած էին: Ախոռներէն ու կառատունէն զատ՝ ամբողջ շէնքը փլատակներու վերածուած էր: Հրդեհը դիտող բազմութիւնը մեկնութիւններ կ'ընէր Ժաննի անհետացման մասին: Ամէնքն ալ ձայն կը բարձրացնէին, զայն մեղադրելու համար: Ոչ ոք կը տարակուսէր անոր մեղապարտութեան մասին:

Փոթորիկը դադրած էր: Որոտումներ չէին լսուեր այլեւս: Սակայն հովը ուժգնութեամբ կը փչէր միշտ, վերջին ամպերը քշելով տանելով. արեւելքի կողմը՝ մթութիւնը ակօսող գորշ երանգ մը կը յայտնէր թէ արշալոյսը շուտով պիտի ծագէր. խելայեղութեան ու սոսկումի մատնուած, Ժանն խոյս տուած էր իր զաւակին հետ:

Տիկին Ֆօրթիէ ժամու մը չափ վազեց, առանց գիտնալու թէ ո՛ւր կ'երթար: Ի վերջոյ, յոգնած, շնչհատ, զգալով որ իր սրունքները այլեւս չէին կրնար կրել իր մարմինին ծանրութիւնը, Ժանն փոսի մը դալարագեղ զառիթափին վրայ ձգեց ինքզինքը: Այն ատեն միայն գողունի նայուածք մը ձգեց իր ետին, ու երկինքը լուսաւորող կարմիր մեծ լոյս մը միայն տեսաւ հորիզոնին վրայ:

Մեծ շարժում մը ըրաւ Ժօրժ, զոր մայրը ծունկերուն վրայ բռնած էր ու կուրծքին դէմ կը սեղմէր: Ժանն սարսռաց ու համբոյրներով ծածկեց զաւակը, անոր ականջին ի վար թօթովելով.

— Ժօրժ... անուշիկս... սիրելիս...:

Տղան աչքերը բանալով.

— Մայրի՛կ, կը մսիմկոր, ըսաւ Ժօրժ որուն հագուստը անձրեւէն թրջած էր:

— Կը մսի՛ս, սիրունիկս...: Պէտք է քիչ մը քալել, տաքնալու համար:

Ժանն գետին դրաւ Ժօրժը ու ինք ալ ոտքի ելաւ: Իր առջեւ սպիտակ ճամբայ մը կը տարածուէր մռայլ դաշտերուն մէջ:

— Ո՞ւր երթալու է, ի՞նչ ընելու է, խորհեցաւ Ժանն յուսահատութեամբ: Ինչո՞ւ խոյս տուի: Վախէս... բայց ինչո՞ւ այս վախը: Միթէ կրնայի՞ն լըջօրէն ամբաստանել զիս: Արդեօք պիտի չհաւատային խօսքին:

Ժանն սարսուռ մը զգաց մսին վրայ: Ան կը յիշէր թշուառական Ժաքին խօսքերը.

«Զգուշութիւններ ձեռք առած էի, որպէս զի քեզ ամբաստանեն:»

— Այո՛, իրաւունք ունէր ան, պիտի ամբաստանեն զիս, քարիւղի շիշերը պարապ պիտի գտնեն: Անխոհեմօրէն արտասանած խօսքերս պիտի յիշեն, որոնք Պ. Լապրուի ուղղուած սպառնալիք մը պիտի նկատուին: Այդ խօսքերը իմ դատապարտութիւնս են: Կորուստեան մատնուած եմ. պէտք է խոյս տալ:

Ու Ժանն ուզեց քաշքշել Ժօրժը:

— Զի՛ս, աղաղակեց տղան, որ գետին դրած էր զայն:

Այրին գետնէն վերցուց խաղալիկը ու սկսաւ յառաջանալ, զաւկին ձեռքէն բռնած: Լոյսը կը բացուէր տակաւ: Արեւը կը ծագէր հորիզոնին վրայ, շողշողուն ու զուարթ, կարծես երկիրը մխիթարելու համար փոթորկալից գիշերէ մը յետոյ: Ժանն իր տամուկ աչքերը ուղղեց հեռուն, դիտելով այն երկարաձիգ ուղին, որուն փոշին մաքրուած էր անձրեւէն: Յանկարծ կանգ առաւ: Ճամբուն եզերքը գտնուող փոքր անտառի մը արահետին դարձած տեղը նշմարեց երկու սիլուէթներ:

Ձիաւոր երկու ոստիկան զինուորներ էին:

Անոնց առջեւէն կը քալէր ցնցոտիներ հագած կին մը, ձեռքերը կապուած:

Ժանն ճանչցաւ անոնց համազգեստը ու սարսուռ մը զգաց:

Իրեն այնպէս կը թուէր որ ինք անմեղ ըլլալով հանդերձ, գողի մը, հրձիգի մը պէս ձեռնակապով կը յառաջանար օրէնքի ներկայացուցիչներուն միջեւ:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Սարգիսեան, Վարդանեան, Կարապետեան եւ Ճէպէճեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 17ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի Նոյ. 21, ժամը 16ին Անկէնի Սէն-Ժօզէֆ եկեղեցին, հայկական ծէսով:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Դաշնակցութեան օրուան առթիւ
ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, կիրակի Նոյ. 26 ժամը 18ին
4, Ռիւ տը լա Տէֆանս

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Անի» կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է ընկ. Արամ Տամիւրճեանէ 100 Ֆր. (Սէնթ Էթիէն), ի նպաստ ակումբին: Սէն Շամոնէն ընկ. Մինաս Ճապուրեանէ 50 Ֆր., ի նպաստ ակումբին, ընկ. Նշան Գալայճեանէ (Վիէն) ի նպաստ ակումբին 50 Ֆր.:

×

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկ. Եղիսաբէթ Այանեանէ 50 Ֆր. իրենց ազգականին՝ Գրիգոր Թէրզիպաշեանի մահուան տխուր առթիւ: Նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Գոմիւրճեանէ 50 Ֆր. իրենց մօր՝ այրի Տիկ. Մ. Գոմիւրճեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովի դիւանը, ստիպողաբար բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 30 Նոյեմբեր Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Մէզոն տէ Վիէօի սրահը, 17, Ռիւ Վոլթէր, Ալֆորվիլ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

L'UGAB

Présente
le Mercredi 6 Décembre à 20 h. 45

Une Soirée Musicale

BABADJANIAN
HAROUTIOUNIAN
DJAMBAZIAN
KAZANDJIAN
TJEKNAVORIAN

Manifestation proposée par la QUATRA
Association d'Action Artistique Arménienne

Musée GUIMET, 6 Place d'Iéna

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբի:

24 Նոյ. Ուրբաթ, ժամը 20·30ին Գ. Իփէկեան ակումբին մէջ, 40 Ռիւ Վիքթոր Ֆոժիէ:

Կը դասախօսէ Մ. ՏՈԼՄԱՃԵԱՆ
«Հայ երիտասարդը հայկական իրաւունքներուն դիմաց»

Կը հրաւիրուի Վիէնի հայ երկսեռ երիտասարդութիւնը անխտիր:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Երեքշաբթի 21 Նոյ. ժամը 20·30ին Ահարոնեան ակումբը Վռամեան, Ընկեր Կարօ, Ակնունի եւ Համազասպ խումբերու բոլոր ընկերները: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ 25 Նոյ. Ահարոնեան ակումբը ժամը 20·30ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, ի պատիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի նորընտիր վարչութեան

Տեղի կ'ունենայ 26 Նոյեմբեր կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահին մէջ 7 Ռիւ Փափէր

Այս բացառիկ ճաշասեղանին սիրով կը հրաւիրուին Միութեանս անդամ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրներն ու բարեկամները:

Ճաշասեղանին մասնակցութեան տոմսերը ապահովել Բարեգործականի Տիկիններէն եւ Քարտուղարութենէն: Հեռաձայն 54-16-59

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31 Avenue George V, Paris (8e)

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ
DON DIEGO et SON ORCHESTRE

Մուտք 20 ֆր. — ուսանողներու կէս գին
Ապահովել սեղանները՝ 924-38-54

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տօնածառը՝
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանգստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1973

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ 1973ի Գոյամարտ Օրացոյցը:
Գունաւոր կողք, 12 էջեր պատմական, ազգային ու այժմէական նիւթերով:
Խնամուած պատրաստութիւն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տօնածառը Յունուար 14ին:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի Բարեկենդանի ճաշը: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի քառասնամեակի երկրորդ ձեռնարկը, 2 Դեկտ. Շաբաթ օր երեկոյեան, մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին, Շաւիլի Քաղաքապետարանի սրահը, Ռիւ Սթալինկրատ:

Ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս:
Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ԿՈՉ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ՝ ՈՒՂՂԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայ հասարակութեան քաջ ծանօթ է որ Հ. Բ. Ը. Միութեան «Նուպարեան» մատենադարանը մօտ կէս դարէ ի վեր կը ջանայ միջազգային այս Լոյսի Ոստանին մէջ տանելու հանրօգուտ առաքելութիւն մը՝ իր բազմահարիւր հայ թէ օտար հատորներով Հայ Մշակոյթն ու Պատմութիւնը ծանօթացնելու իր հայ եւ օտար ընթերցողներուն եւ ուսումնասիրողներուն, մասնաւորաբար հայագիտական մարզերու մէջ:

Շնորհակալ ենք որ բազմաթիւ հեղինակներ ու հրատարակիչներ ու թերթերու վարիչներ ինքնաբերաբար իրենց առաքումներով կը ճոխացնեն Մատենադարանը ու այդ կերպով զօրավիգ կը հանդիսանան մեր ջանադրութեան արդիւնաւորման:

Բայց կը թուի ոմանց անծանօթ ըլլալ Մատենադարանին այս դերը ու կան հեղինակութիւններ որոնցմէ զրկուած կը մնանք:

Հետեւաբար կը խնդրենք բոլոր հեղինակներէն ու հրատարակիչներէն, ու նաեւ բոլոր մեր ազգայիններէն որոնք իրենց մօտ ի պահ ունին մասնաւորաբար Հայութիւնը շահագրգռող հին թէ նոր հրատարակութիւններ, թերթերու կամ պարբերաթերթերու հաւաքածոներ, ամէն լեզուէ, — նոյնիսկ երաժշտական, թատերական եւ նկարչական, — որ բարեհաճին ղրկել «Նուպարեան» Մատենադարանին որպէսզի վերջինս լաւագոյնս կարենայ շարունակել իր առաքելութիւնը ու ընդարձակել իւր զայն:

Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէով՝

Bibliothèque Nubar de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e)
FRANCE

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

ՁՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան: Մեկնում Դեկտեմբեր 23, Կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին:

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի շրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն: Բնակութիւն Կոլտընըր Հիրշ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ:

Սահմանափակ տեղեր:

Մասնակցութիւն 545 ֆր.

Կանխավճար 95 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES

12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են Սէն Լուի մէջ հայերէնի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 9էն 12:

Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ծնողքները առաջնորդել իրենց զաւակները, առանց թերացումի: Կը դասաւանդէ՝ Շահան քահանայ Տէտէյեան:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 22 NOVEMBRE 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.570
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.570

Ո՞ւր էինք, ո՞ւր հասանք…

———o———

Սփիւռքեան տկարութիւններու մեծ մասը հետեւանք է հանրային հիծումի: Իսկ այդ «հանրային հիծումը» արդիւնք է գաղութներու կազմակերպ ու կարգաւորուած կեանքի հոգեվարքին: — Քիչ մը ամէն տեղ, սահմանադրական կարգերը կամ չքացած են բոլորովին եւ կամ ձեւականօրէն միայն կը պահուին:

Հայկական Արտասահմանի ապագային մասին ողբ հիւսող ու ներկան անմխիթարական հռչակող մարդիկ… կուսակցութիւններու անունը կը յեղյեղեն, ամէն անգամ որ ախտաճանաչում ընելու հարկ ծագի: — «Անմխիթա՞ր ժողովուրդ ենք, միջ–կուսակցական պայքարները կը տկարացնեն մեզ, միասնականութիւնը կենսական է հանրային վէրքեր դարմանելու համար», կ'եզրակացնէ ամէն ոք, երբ խնդիրը կը դառնայ արդիւնաշատ ու կենսունակ կեանքի շուրջ:

Ըսուածը սխալ չէ անշուշտ: Առանց գործակցական ոգիի՝ տեղ չենք հասնիր: Սակայն այդ ոգին հաստատելու համար կը կարօտինք նախ հանրային կազմակերպումի: Խաթարումները, սայթաքումները, անհամաձայնութիւններն ու անօգուտ վէճերը ծայր կուտան ա՛յն ատեն միայն, երբ սկզբունքները, կանոնները, կարգապահական կարգուսարքը եւ ընկերային պարտաւորութիւնները կ'անտեսուին:

Սփիւռքը արիւնաքամ դարձնող ազդակները կարեւորութեան կարգաւ կըրնանք դասաւորել հետեւեալ կէտերուն մէջ.

1. Աստիճանական անտեսում, ապա նաեւ ջնջում սահմանադրական կարգերու:

Մինչեւ 1950, Հայկական Արտասահմանի գրեթէ բոլոր գաղութները հանրային կազմակերպումի մտահոգութիւնը առաջնահերթ գծի վրայ կը պահէին: Ամէն գաղութ ունէր իր ընտրովի ժողովականութիւնը եւ անկէ բխող մարմինները, այսինքն ազգային իշխանութիւնը: Ազգային իշխանութիւններու վարչական եւ բարոյական պատասխանատուութեան տակ կը կազմակերպուէր կրթական գործը: Տնտեսական, կալուածային, ուսումնական ամէն խնդիր, որ կապ ունէր համայնական կեանքի հետ, ենթակայ էր այդ իշխանութեան կարգադրութեան ու հակակշռին:

Կուսակցութիւններ, մշակութային միութիւններ, զանազան նպատակներով գործող կազմակերպութիւններ ու մամուլ՝ յարգանք ունէին այս կարգուսարքին հանդէպ եւ իբրեւ հանրային գործոններ կ'աջակցէին ազգային իշխանութեանց, — պահելով հանդերձ իրենց ուրոյն նպատակներուն հետեւողական մընալու սկզբունքը, քննադատութեան իրաւունքը, հանրային կարծիք լուսաբանելու եւ առաջնորդելու պարտականութիւնը:

Վերջին քառորդ դարու ընթացքին (իսկ Միացեալ Նահանգներու մէջ աւելի կանուխ՝ 1934էն ասդին), տարուէ տարի անտեսուեցան ժողովրդապետական բոլոր արժէքները, ծայր տուաւ սահմանադրական կեանքի քայքայում մը՝ ո՛չ միայն գաղութներու մէջ ստեղծուած տեղական — քաղաքական ու պետական — յարաբերական դժուարութեանց հետեւանքով (դըժուարութիւններ՝ զորս կարելի էր հարթել մեծ մասամբ), այլեւ մանաւանդ խորհրդային իշխանութեանց եւ սովետական կողմէ ծրագրուած ու գործադրուած դաւերով: Հայկ. Արտասահմանը ազգային կազմակերպ կեանքէ զըրկել, զայն վերածել անգլուխ ու անտէր բազմութիւններու՝ հիմնական նպատակներէն մէկն է մեր երկրի կուսակցական ղեկավարութեան, մինչեւ ա՛յսօր: Հանրային եւ ընկերային այս ենթարկումով միայն Համայնավարութիւնը կրնար կրաւորական ամբոխի դերին մէջ դնել Սփիւռքը, ու, հարկ է ըսել, յաջողեցաւ մասամբ:

Բացառութեամբ երեք–չորս թեմական գօտիներու, –Սփիւռքը զուրկ է այսօր հանրականօրէն կազմակերպ կեանքէ:

2.— Կուսակցութիւններ, համազգային կազմակերպութիւններ ու հայ անհատ մարդիկ՝ հեռատեսութիւնը եւ պայծառամտութիւնը չունեցան հաւաքական ճակատով պաշտպանելու սահմանադրական կարգուսարքը:

Հայրենասիրութեան իմացումի խաթարումով, այսպէ՛ս կոչուած «Հայաստանասէր» եւ «յառաջդիմական» ճակատը դուռը լայն բացաւ խորհրդային թափանցումին առջեւ՝ դէպի Սփիւռքի ազգային – եկեղեցական կեանքի մարզերը: Հոգեւորականութիւնը հանրային մեր կառոյցի տկարացման մէջ փնտռեց իր զօրացումն ու շահը եւ «Էջմիածնայ հանդէպ հաւատարմութեան» փաստ հռչակեց կղերապետական հակումներու զօրավիգ կանգնիլ, Էջմիածնական թեմերու մէջ երկրորդական – երրորդական հարցերու կարգին դասելով սահմանադրական կարգուսարքի խնդիրը:

3.— Հանրային ժողովականութեան եւ սահմանադրական կարգուսարքի տկարացումով՝ պարարտ հող ստեղծուեցաւ ինքնագլուխ քայլերու. հարուստը՝ իր դիրքին ու դրամին ուժով, մտաւորականն ու հանրային գործիչը իր ժողովրդային հըմայքով, տիտղոսակիր եկեղեցականութիւնը՝ իր մասնագիտական վկայականով, հոս ու հոն գործող միութիւններ՝ իրենց անմիջական շրջանակով, դարձան ինքնակոչ իշխանութիւններ կամ իշխանապետութիւններ:

Ուշադրութենէ պէտք չէ վրիպի հանրային կեանքի աստիճանական այն վայրէջքը, որուն մատնուած է ներկայիս Սփիւռքը: Գոյութիւն չէ մնացած կարգ մը գաղութներու մէջ. ազգային մարմիններու անունը կայ՝ էութիւնը չկայ. շահախնդրական եւ պատեհապաշտական նըկատումները արմատ կ'արձակեն ամէն տեղ. հանրային նախաձեռնութիւններու մարզին մէջ ինկող գործեր՝ պատահական անձերու ձեռքին մէջ են. հարուստ ու ջոջ դասը իր նիւթական ուժը բաւարար կը համարի «ղեկավար» դեր դառնալու եւ տեսակէտ կամ ուղղութիւն բանաձեւելու յանո՛ւն… Հայութեան:

4.— Եւ վերջապէս, հանրային կարծիքը դատապարտուած է լռութեան ու անգործութեան: Ամէնէն ողբալի իրողութիւնը:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

———o———

Ֆրանսայի Նախագահը ժողովրդական ընդունելութեան արժանացաւ Բարձր Վոլթայի մայրաքաղաքին մէջ: Ափրիկեան փոքր եւ խիստ աղքատ երկրին մայրաքաղաքը՝ Ուակատուկու ժողովրդային տօնախմբութեան տեսք ստացած էր, երբ Ժ. Փոմփիտու եւ իր կինը ժամանած են: Արդարեւ, երկրին զանազան կողմերէն այլազան ցեղերու բազմութիւններ իրենց տեղական տարազներով, նետերով եւ վահաններով, պարերով ու երգերով դիմաւորած են իրենց պաշտօնական հիւրը:

Ֆրանսայի Նախագահը իր ժամանումէն անմիջապէս ետք խօսք առնելով պարզած է Ֆրանսայի տնտեսական օժանդակութեան քաղաքականութիւնը ափրիկեան երկիրներու հանդէպ: «Երկու երկիրներու համագործակցութիւնը հիմնուած է անկախութիւնը եւ գերիշխանութիւնը երկուստեք յարգելու սկզբունքին վրայ: Այս համագործակցութիւնը հաստատուած է հին համաձայնութիւններու վրայ եւ, բնականաբար, պէտք է զարգանայ տարիներու ընթացքին: Ասիկա նկատի առած է եւ պէտք է նկատի առնէ Վոլթայի իրականութիւնը: Ֆրանսա չի պարտադրեր այդ համագործակցութիւնը: Չի փորձեր զայն ազդեցութեան միջոց նկատել: Անիկա պարզապէս միջոց մըն է օգնելու ձեզի՝ համաձայն ձեր պահանջներուն, ձեր ծրագիրներուն եւ ձեր կազմակերպութեան»:

Դիտել նկատել կուտան, թէ Փոմփիտու իր խօսքը անուղղակի կերպով ուղղած է ափրիկեան կարգ մը երկիրներու, որոնք վերաքննութեան կ'ուզեն ենթարկել իրենց համագործակցութեան ուղին Փարիզի հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՔ ՄԱԼՈՒՄԵԱՆ, Արմատական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը բանական իրարանցում ստեղծած է առջի օր Թարն է Կառոնի մէջ ուր կ'ապրի ստանդական արմատականութիւն մը: Արդարեւ Մալումեան դատապարտելով Թարն է Կառոնի Դաշնակցութիւնը իր անհամբաշխութեան եւ տկարութեան համար, լուծած է զայն եւ հաստատած երեք հոգիէ բաղկացած նշանակովի մարմին մը: Այս «հակաժողովրդական որոշումը» չէ ընդունուած, սակայն Թարն է Կառոնի ղեկավարներուն կողմէ, որոնք յայտարարած են թէ ներկայ պիտի ըլլան ազգ. տնօրէն կոմիտէի յաջորդ նիստին:

ԿՈՆՔՈՒՐ գրական մրցանակը տրուեցաւ Ժան Քառիէրի Էփէրվիէ տը Մահէօ վէպին համար, մինչ քիչ ետք Քրիսթոֆըր Ֆրանք Ռընոտօ մրցանակը կը ստանար «Ամերիկեան դիշեր» վէպին համար:

ԼԻՈՆԻ պատժական դատարանը յետաձգումով վճիռներ արձակեց «5–7» գիշերային հրդեհին պատասխանատուներուն դէմ, ինչ որ մեծ դայթակղութիւն յառաջ բերաւ 146 զոհերու ընտանիքներուն մօտ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ յիսուն մտաւորականներ դիմում կատարած են Գերագոյն Խորհուրդին, որպէսզի ջնջէ մահապատիժը եւ ներում շնորհէ քաղաքական բանտարկեալներուն: Զոյգ դիմումները կատարուած են Սեպտեմբեր 13ին, սակայն անոնց բովանդակութիւնը անցեալ շաբաթ է միայն, որ հաղորդուած է արեւմտեան մամուլին: Դիմումները կը զուգադիպին Խորհ. Միութեան կազմութեան յիսնամեայ տարեդարձին: Հեղինակները կը խնդրեն իշխանութիւններէն, որ այդ տարեդարձին առթիւ անոնք ընթացք տան իրենց փափաքին: Դիմումնագիրները ստորագրողներուն մէջ են Ակադ. Ա. Սախարով, այն որ խորհրդային ջրածին ռումբի հայրը կը նկատուի, պատմաբան Ռ. Մեդվեդեւ, թարգմանիչ Մ. Ռոստրոպովիչ եւ ուրիշներ: Առաջին դիմումնագրին մէջ կոչէ հեղինակները կ'ըսեն, թէ մահապատիժը անյարիր է բարոյական ըմբռնումներուն: Երկրորդով կը խնդրեն, որ ազատ արձակուին բոլոր այն խորհրդային քաղաքացիները, որոնք բանտարկուած են իրենց համոզումներուն համար: Արտայայտութեան ազատութիւնը եւ անձնական տեսակէտներու պաշտպանութիւնը ամէն մարդու իրաւունքն է, նկատել կուտան յիսուն մտաւորականները:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ Պրաւդա շատ ծանր յարձակում մը կ'ընէ Ռոժէ Կառօտիի վրայ, անոր վերջին գիրքին՝ Ալթերնաթիվի առթիւ: Յօդուածագիրը՝ ակադեմիկոս Կոնստանդինով կը գրէ թէ Ֆրանսայի տեսաբանը որ Լուտերի դերը կ'ուզէ խաղալ եւ հաշտեցնել քրիստոնէութիւնն ու մարքսիզմը իրականին մէջ այլեւս միայն «դիակ մըն է»:

ԽՈՒԱՆ ՓԵՐՈՆ կրցաւ ժողովուրդը տեսնել եւ մանաւանդ համակրական ցոյցի առարկայ ըլլալ ինչ որ մասամբ փոխեց իր տրամադրութիւնը: Ամէն պարագայի մէջ Արժանթինի նախագահը ուզեց փերոնական պալատը պայթեցնել որպէսզի ի վերջոյ Փերոն պարզ քաղաքացի մը մնայ միայն, երբ Սպանիոյ ճամբան բռնէ կրկին, քանի մը օրէն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Նոյ. 17)

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԸՆՏՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ.— Կոմիտաս Մշակութային պալատի մէջ, շրջանի եւ քաղաքի արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու բանուոր – ծառայողները, հողի աշխատաւորները հանդիպում ունեցած են մարեշալ Յովհ. Բաղրամեանի հետ: Այս առթիւ ելոյթ ունեցողները պատմած են իրենց պատուիրակին շրջանի արդիւնաբերութեան արդիւնքներու մասին: Խօսք առած է նաեւ մարեշալ Բաղրամեան:

×

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ Ս. ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Արմէնփրէսի թղթակից Կարօ Հայրապետեան, կը հաղորդէ Սոֆիայէն թէ պուլկարական կեդրոնական ռատիօն «Պոեզիա եւ բանաստեղծութիւններ» շարքի հերթական հաղորդումը վերջերս նուիրած է Սիլվա Կապուտիկեանի: Հաղորդումը տեւած է շուրջ կէս ժամ եւ ունկնդիրները լսած են «Հայկ. Երգ», «Նամակ», «Օրօրոցային Երգ», «Ընկուզենի», «Արշալոյս»ին բանաստեղծութիւնները եւ այլ գործեր: Բնագրին եւ գրական յօրինման հեղինակ՝ Էմիլիա Զախարիեվան շեշտած է թէ Կապուտիկեանի երգերը ջինջ եւ լուսաւոր են ինչպէս Սեւանի ջուրերը:

×

ՊՈՒԼԿԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը վերջերս յօդուած մը հրատարակած է Հայաստանի մասին: Հեղինակն է թերթի գլխաւոր խմբագիրը, որ վերջերս լրագրողներու պատուիրակութեան գլուխ, Հայաստան այցելեց: Յօդուածագիրը մեծ հիացումով կ'արտայայտուի Հայաստանի մասին:

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

«Ջերմանց մխիթարութիւն» եւ «Գիրք վաստակոց»

———o———

Մխիթար Հերացիի մատենագրական վաստակի քննարկումը կը կարօտի բժշկապատմական եւ բժշկագիտական առոյգ ծանօթութիւններու, — հետեւաբար իր «Ջերմանց մխիթարութիւն» գործի մասնագիտական գնահատութիւնը դուրս կը մնայ այս ակնարկէն։

Ընդհանուր գաղափար մը տալու համար սակայն իր աշխատասիրութեան մասին՝ անհաւասիկ կարգ մը առարկայական հաստատումներ։

1.— Իր գործը գնահատելու որեւէ փորձի պարագային՝ զայն պէտք է զետեղել նախ տասներկուերորդ դարու իր ժամանակաշրջանին մէջ (1174–1184 տասնամեակ), երբ գոյութիւն չունէին մանրէի եւ վարակումի գաղափարները։։ Ութհարիւր տարիներու անցեալէ մը մերօրեայ գիտական մտքին ենթարկուող որեւէ գործ՝ այժմեան չափանիշներու չի տոկար անշուշտ։

Այնուհանդերձ, այս հաստատումը չի ժխտեր այն իրողութիւնը, որ իր գաղափարներէն ոմանք ուղիղ կրնան նկատուիլ այսօ՛ր ալ։ Օրինակ, կարգ մը ջերմերու պատճառ ցոյց կուտայ տաքը կամ պաղը։ Կը թուէ կարգ մը դարմանումներ, որոնք կապ ունին մարձումի, արինառութեան, բաղնիքի, խիւսերու, դեղարօյսերու հետ։ Տոքթ. Պօղոս Քուրլեանի եւ Շաւարշ Նարդունիի նման բժշկագրական հարցերով զբաղող գրիչներ կը վկայեն թէ Հերացիի կողմէ յիշատակուած պատճառական եւ դարմանական կարգ մը տեսութիւններ կը տոկան մերօրեայ գիտական ըմբռնումներուն։

2.— Իր գործի 46 գլուխներէն առաջին երկուքը յատկացուած է ջերմերու տեսակներուն մասին ընդհանուր ծանօթութիւններու, անոնց ծագման պատճառներուն եւ նկարագրութեան։ Երրորդէն մինչեւ 17րդ գլուխներու մէջ (30 էջ) քննութեան նիւթ կը դառնան աքնութեան, չատակերութեան, անօթութեան, տրտմութեան, տաքի ու պաղի հետեւանք ջերմերու, հարբուխի, հազի, վախի հետեւանքներն ու դարմանումի կերպերը։ 18րդ եւ 19րդ գլուխները յատկացուած են ժանտատենդի (թիֆոյիտ) եւ ժանտախտի (քոլերա) ջերմերուն։ 20–22րդ գլուխները յատկացուած են «հալ ու մաշ» դարձնող ջերմերու տեսակային քննութեան, — «այրեցող, բարակ եւ ճակող»։ 23րդ գլուխը կը խօսի թոքերը խոցող ջերմի մասին (թոքախտ), 24–26րդ գլուխները՝ ջերմերու յաճախականութեան չորս տեսակներուն մասին (առանց նոպայի, աւորեայ, օր ընդ մէջ և երկու օր ընդ մէջ)։ 27 եւ 28րդ գլուխները՝ այտուցի եւ ծաղկախտի, ու մնացեալները՝ մաղձային բորբոքումներու, ճահճային տենդերու, անցաւոր ու տեւողական, հերթական – նոպայական եւ անհերթ – անընդմէջ ջերմերու։ Վերջին (46րդ) գլուխը ընդհանուր տեսութիւն մըն է հիւանդութեանց չորս շրջաններուն մասին («սկիզբ», «յաւելում», «կայունացում», «նուազում»), ինչպէս նաեւ «գիտութիւն նշանաց որ զառողջութիւն գուշակեն, գիտութիւն նշանաց որ զմահ գուշակեն»։

3.— Բժշկագիտական կարծիքով՝ Հերացիի ոճը գիտական է ու զանազան աղբիւրներէ իր մէջբերումները՝ մեծարժէք։ Կը յիշատակէ հելլէն, պարսիկ, ասորի եւ արաբ բոլոր ծանօթ բժիշկները, եօթներորդէն մինչեւ տասներկերորդ դար։

Տասներկրորդ դարու հայ բժշկապետ Ամիրտովլաթ Ամասիացի՝ «առաջին բժիշկ» կը համարի Մխիթար Հերացին, ապա կը թուէ անունները բժիշկներ Ահարոնի, Ստեփանոսի, Սարգիսի, Յակոբի, Սիմէոնի, Վահրամի եւ ուրիշներու, որոնք ապրած ըլլան հաւանօրէն ԺԲ.—ԺԴ. դարերուն։

×

Հերացիի վերագրուած «Գիրք վաստակոց»ը (որ նաեւ ծանօթ է «Երկրավաստակք» անունով), թարգմանութիւն է աւորի ծագումով յոյն մատենագրի մը՝ Պերիթացի (Պէյրութցի) Պոնիոս Անատոլիոսի գործէն։ Բնագիրը յունարէն է (« Կէոռոնիքա »), սակայն հայերէնի թարգմանութիւնը կատարուած բացորոշապէս արաբական օրինակէ մը՝ նկատելով որ օտար բառամթերքին եւ յատկապէս յատուկ անուններուն մէջ տիրական են արաբական հնչիւնները եւ յունական բնագրէն ալ աչքառու տարբերութիւններ ունին։

Հայերէն թարգմանութեան գրչագրութիւնը (ընդօրինակութիւնը) կատարուած է 1787ին, Գէորգ Դպիր Պալաթեցիի կողմէ, իսկ տպագրութիւնը 1877ին, Ս. Ղազարու մէջ։ Պարսկերէնի եւ արաբերէնի հմուտ՝ Գէորգ Դպիր իր գրչագրութեան վերջաւորին մէջ զետեղած է խրթին եւ անսովոր բառերու ցուցակ մը։ Հայերէն այս թարգմանութեան վերնագիրը կ՚ըսէ․ «Այս գիրք Պոնիոս Անադալիոսի՝ որ ի ճաղաքէն Պէյրութայ, զոր շինեաց յաղագս տնկոց եւ վաստակոց մարդկան եւ անուան զսա Վաստակոց գիրք···»։

Բառամթերքի եւ լեզուական յատկանիշներու տեսակէտով աւելի հարուստ ու ճոխ է քան «Ջերմանց մխիթարութիւնը»։ Կը բաղկանայ առհասարակ շատ կարճ 332 գլուխներէ («դուռ») եւ կ՚ընդգրկէ ծանօթութիւններ գիւղատնտեսական բոլոր նոյթ ունեցող խնդիրներու մասին, — հող, տնկաբանութիւն, բերք, պարտիզպանութիւն, այգեմշակութիւն, անասնաբուծութիւն, նոյնիսկ օդերեւութաբանական ծանօթագրութիւններ։

×

Իր երկու գործերուն մէջ ալ Հերացի օգտագործած է բառապաշար մը, որ մինչեւ այսօր կրնայ առատ գանձ լեզուագիտական աշխատասիրութեան, միջնադարեան հայերէնի շրջափոխութիւնները ուսումնասիրող գրիչներու համար։

Մ. Թ.

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՊԱՍԹԻՒ

ԿԱՄ ԹՒԻՐԻՄԱՑՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԸ

Բ.

Աշունը անցաւ, ահաւոր ձմեռը իջաւ ու ձիւնով ծածկեց Մասիֆ Սանթրալի բարձունքները։ Ֆրանսուա Պասթիւ սենեակին մէջ փակուած կարդի կը դնէր իր նոթերը։ Ամիսը անգամ մը ներկայ կ՚ըլլար գրական հանդիպումներուն, որոնք տեղի կ՚ունենային Վաթէլ ճաշարանի ներքնասենեակը։

Օր մը, ստացած նամակներուն մէջ գտաւ քանի մը պահարան, որոնք ղրկուած էին Փարիզի իր նախկին հասցէով։ Նամակները կը կրէին Լայփցիկի համալսարանին հասցէն․ իսկ գրողը մարդաբանութեան աշխարհահռչակ մասնագէտ Փրոֆ. Հելմութ Շթումպերկէրն էր։ Վերջին նամակին մէջ, փրոֆեսօրը կը յայտնէր Փարիզ այցելելու իր մտադրութիւնը, Մարտ ամսուան կիսուն։ Նախ պիտի հանդիպէր Զուիցերիա, յետոյ՝ Իտալիա։

Ֆրանսուա անմիջապէս գրեց պատասխան մը, թէ ինք տունէ մը ի վեր հեռացած է Փարիզէն։ Բայց արդէն փրոֆեսօրը ճամբայ ելած էր եւ նամակը չհասաւ անոր ձեռքը։

Փրոֆեսօր Շթումպերկէր գերմանական լրտեսական սպասարկութեան պատասխանատուներէն մէկն էր, ծովակալ Գանարիսի գործակիցը, եւ իր հսկողութեան շրջանը ամբողջ Արեւմտեան Եւրոպան էր։

Մարտ ամսուան կէսերուն՝ քաղաքական մթնոլորտը դարձած էր անշնչելի։ Հիթլէր, օգտուելով դաշնակիցներու անվճռականութենէն, գրաւել տուած էր ամբողջ Չեխոսլովաքիան։ Պատերազմը անխուսափելի էր։ Գերմանական գաղտնի գործակալները լծուած էին տենդագին աշխատանքի։

Այդ օրերուն էր, որ Թիւլ ժամանեց Փրոֆ. Շթումպերկէր, հինգերորդ զօրասիւնի պարագլուխներուն հետ տեսակցելու համար։

Առտու մը, մարդ մը բախեց ժօրժ Քորմոնի տան դուռը։

— Պարոն տը Մոնթեմար կը փափաքի ձեզ տեսնել։ Շատ կարեւոր ըսելիքներ ունի եղեր։

Քորմոն անմիջապէս պատրաստուեցաւ ու ճամբայ ելաւ։ Ընդհանուր խորհրդական տը Մոնթեմարի դղեակը կը գտնուէր Թիւլի հարաւակողմը, ընդարձակ պարտէզներու մէջ։ Քորմոն քառորդ ժամէն հասաւ։ Սպասաւորը զինք առաջնորդեց դահլիճ, ուր Մոնթեմար կը խօսէր խարտեաշ մազերով կարճահասակ մարդու մը հետ։

— Ձեզի կը ներկայացնեմ Պր. Քորմոնը, լիսէի ուսուցիչ եւ մեր ամէնէն եռանդուն գործակալներէն մէկը։

Խարտեաշ մարդը գլխու շարժում մը ըրաւ, առանց տեղէն ելլելու։ Մոնթեմար դառնալով Քորմոնին ըսաւ.

— Փրոֆեսօր Շթումպերկէր հոս եկած է մասնաւոր առաքելութեամբ մը, եւ այսօր իսկ պիտի մեկնի։ Ձեզ ուզեր իր բուն ինքնութիւնը յայտնել, բայց ըսեմ միայն, որ մեր շրջանի պատասխանատուն է։

— Անմիջապէս գործի անցնինք, — ըսաւ փրոֆեսօրը, — շատ ժամանակ չունիմ. այս գիշեր իսկ պէտք է Փարիզ ըլլամ։ Ո՞ւր հաստատուած էք ձեր ձայնասփիւռի կայանը։

— Շատ ապահով տեղ մը, հին գղեակին փլատակներու գետնայարկին մէջ։ Ունիմ օգնական մը, բայց կարեւոր հաղորդումները ես կ՚ընեմ անձամբ։

— Ձեր կայանը շատ տկար է։ Այս ճամբուն մէջ բերած եմ արդիական գործիք մը, որուն տարողութիւնը հինին կրկնապատիկն է։ Այսօր իսկ այս մէկը կը հաստատէք ու կը գործածէք։

Փրոֆեսօրը երկար լռութենէ մը ետք, ըսաւ.

— Պարոն տը Մոնթեմար, մեզի ղրկած էիք շատ հետաքրքրական տեղեկութիւններ։ Հիմա ձեր ջանքերը պիտի կեդրոնացնէք երկու բանի վրայ։ Մեր լածին համեմատ, Սույեաքի գործարանին մէջ պատրաստուելու վրայ է թեթեւ գնդացիր մը, որ պիտի գործէ երկու արդարութեան վրայ։ Այդ զէնքին մանրամասնութիւնները պէտք է մեզի հասցնէք մէկ ամսուան ընթացքին։ Երկրորդ՝ կ՚ուզենք, որ մեզի հասցնէք Ժեվօտանի շրջանի եւ մօտակայ լեռներու մանրամասն քարտէսը, հոն ուր բնակչութիւնը քիչ է, եւ այն շրջանները, որոնք կրնան գխրաւ

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Գլխաւոր բժիշկ նշանակուելուց յետոյ, Սոլոմոն Գավրիլովիչ Տրախտէնբրոտը լցուեց ու կարելի էր ասել ճարպակալուեց այն աստիճանի, որ դժուարութեամբ էր կապում սեփական կօշկի կապերը, այս գործում նրան օգնութեան էր գալիս մօտ գտնուող սանիտարներից մէկն ու մէկը, որն երեւի արժանի էր գլխաւորի կօշիկների կապերը ոչ միայն կապելու, այլեւ արձակելու։

Թիւ 1 կուչտ մարդը ճամբարում Սոլոմոն Գավրիլովիչն էր, նա էր, որ աղատ մուտք ունէր կանանց գօտում, ապրում էր հիւանդանոցի առանձին խուցերից մէկում եւ ամէն յարմարութիւն ունէր լինելու ճամբարի Թիւ 1 Ադամը եւ ունենալու իր Եւան այնպէս, որ երբեք չըլլունէր յանցանքի վրայ․ կալանաւորուհիներն անխտիր, ամէն գնով, աշխատում էին արժանանալ նրա ուշադրութեանը եւ չի կարելի ասել, որ զուր անցան նրանցից ոմանց ջանքերը։ Այն էլ նկատեց նա, որ վտանգաւոր էր այդ վարքագիծը, իր թուցիկ հոմանուհիները խանդից դըրդուած՝ կարող էին յիմար դրութեան մէջ դնել իրեն, գործը հասցնել ճամբարային պետերին եւ այն ժամանակ··· Սոլոմոն Գավրիլովիչ Տրախտէնբրոտի փորձուած եւ հմուտ աչքերից չէր վրիպել ժօղէֆինա Վիտկովսկայան, որն ինչպէս պարզուեց, ծանօթ էր լատինական տառերին։ Ընտրութիւնը կայացած էր, գլխաւոր բժշկի յորդորով նա յայտնեց կարգադրիչին, որ ինքը, ժօզէֆինա Եանէկատովնա Վիտկովսկայան բժշկական կրթութիւն ունի, ճիշդ է, ոչ լրիւ եւ խնդրում է օգտագործել իրեն ըստ մասնագիտութեան։

Ճամբարի պետը նայեց կալանաւորուհու անձնական գործը եւ այնտեղ ոչինչ չգտաւ բացի նրանից, որ նա ծնուել է 1913ին Լօձում եւ որ օրինական կինն է լեհական բարձրաստիճան զինուորական Եանոշ Վիտկովսկու՝ գնդակահարուած Մոսկուայում, 1938 թուականին, լրտեսական մեղադրանքով։ Ժօզէֆինա Վիտկովսկայան յայտնեց գործի անյաջող ընթացքին մասին գլխաւոր բժշկին․ վերջինս կկոցեց աչքերը եւ խորհուրդ տուեց յայտնել պետին, որ ինքը գրել է իր հարազատներին եւ շուտով կը ստանայ պէտք եղած փաստաթղթերը։ Այդ օրերին էր, որ Տրախտէնբրոտը զինուած հսկողութեան տակ տարուած էր ճամբարի պետի կայարանը։ Ճանապարհին, նա հազար ու մի վատ ենթադրութիւններ է արել, յիշել իր բոլոր աշխատանքային եւ կենցաղային, ճամբարային մեղքերը, որոնք երեւի այնքան ծանր էին, որ պետը հարկ է համարել կանչել նրան իր կայարանը եւ հաշիւը մաքրել։ Դռների մէջ նրան դիմաւորել է ինքը Տոնկարովը, սիրալիր եւ մտահոգ ժպիտով։ Տրախտէնբրոտի պատմելով, նա՝ պետը, մինչեւ անգամ սեղմել է իր ձեռքը եւ յայտնել, որ կինը հիւանդ պառկած է ու նա, պետը չի վըստահում աղատ բժիշկներին եւ խնդրում է, որ ինքը նայի հիւանդին։ Ա՛ռ քեզ, չար սատանայ։ –

Ամէն ինչ անցել էր բարեյաջող։ Տրախտէնբրոտը մանրազննին քննութեան էր ենթարկել հիւանդին, լսել սիրտը, չափել արեան ճնշումը, փոքրիկ մուրճը խփել ծնկին, նայել լեզուն եւ խնդրել է, որ «Նաչալնիցան» (այսինքն՝ պետուհին···) բարեհաճի «ա՛ա՛ա՛» ասել։ Չէ, չի կարելի ասել, որ դրութիւնը լուրջ է կամ նման մի բան, չի էլ կարելի պնդել, որ ամէն ինչ բարեյաջող է։ Մի փոքր ներվերը··· սիրտը մի փոքր··· — հմուտ բժիշկը դեղագիրներ գրեց (վաղուց էր ինչ դեղագիրներ չէր գրել, նրա սիրտը ճմլուեց ցաւից···) եւ պատրաստուեց մտնելու զինուած պահակի հսկողութեան տակ ճամբար վերադառնալու համար։ Սակայն Տրախտէնբրոտի պատմելով, պետը նրան հիւրասիրել է հարիւր յիսուն գրամի չափ օղիով, լիմոնի բարակ մի շերտով եւ հարցրել.— Ի՞նչպէս են գործերը։ — Ահա այստեղ է, որ բժիշկը լուծել է ժօզէֆինա Եանէկատովնայի խնդիրը։ — Մինչեւ փաստաթղթերն ստանալը թող գայ, աշխատի, քաղաքացի պետ, Մերպերտը չի հասցնում···

Ինչպէս Տրախտէնբրոտն է յետագայում պատմել Մերպերտին (իսկ Մերպերտն Աշոտ դայուն···) պետը չի խօսել բուժական գործերի եւ այն մասին, թէ որքա՞ն զբաղուած է Մերպերտը, կամ կալանաւորուհու փաստաթղթերն ե՞րբ տեղ կը հասնեն, ոչ, պետը հարցը դրել է պետական մերկութեամբ, առանց մտնելու բժշկի սարքած ծխածածկոյթի տակ եւ առանց թոյլ տալու, որ նրա, այսինքն՝ բժշկի փչած թողը մտնի իր աչքերը։ Նա պարզապէս ասել է․

— Եկէք այսպէս պայմանաւորուենք, եթէ բռնուեցիք, յոյս մի դնէք իմ պաշտպանութեան վրայ։ Ոչ մի ուժ ձեզ չի փրկի։ Իսկ եթէ յղիանայ՝ կը գայ կոմիսիա ու քեզ հետ ես էլ կը թողեմ խեցգետինների ձմեռանոցը···

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(10 – Շար.)

պաշտպանուիլ։ Յետոյ կը ստանաք նոր հրահանգներ։

Կէսօրուան ճաշէն ետք, խօսակցութիւնները շարունակուեցան։ Ժամը չորսին, Փրոֆ. Շթումպերկէր հրաժեշտ առաւ իր հիւրերէն, եւ բարձրացաւ ինքնաշարժ՝ կայարան մեկնելու համար։ Քորման նստեցաւ անոր քով։ Ասիկա մեծ անզգուշութիւն էր, որովհետեւ Ֆրանսական հակալրտեսական սպասարկութիւնները փրոֆեսէօրին տեղափոխութիւններուն կը հետեւէին սահմանէն ի վեր։ Երբ ինքնաշարժը կ'անցնէր Թիւլի հրապարակէն, պզտիկ խճողումի մը պատճառով դանդաղեցաւ, ճիշդ այն պահուն, երբ Ֆրանսուա Պասթիւ դուրս կուգար դրատունէն։ Զարմանքով տեսաւ Ժորժ Քորմոնի կողքին բազմած իրեն այնքան ծանօթ Փրոֆ. Շթումպերկէրը։ Վազեց դէպի ինքնաշարժը, բայց արդէն ան հասած էր կամուրջին մօտ…

Երկու ժամ չանցած, Պասթիւ, որ նստած էր իր սովորական տեղը՝ սրահին մէջ, իր դէմը տեսաւ Ժորժ Քորմոնը։ Պասթիւ հոն գործեց կեանքին մեծագոյն սխալը.

— Քիչ առաջ, — ըսաւ, — քեզ տեսայ ինքնաշարժի մը մէջ. նստած էիր ինծի ծանօթ Փրոֆ. Շթումպերկէրի կողքին։ Ինծի գրած էր, որ Ֆրանսա պիտի անցնի, բայց չէի գիտեր, որ հոս ալ պիտի գայ…

— Ի՞նչ կ'ըսես, Ֆրանսուա՛։ Ինքնաշարժին մէջ եղողը մեր ընդհանուր ընկերը՝ Պ. Պոնչանն էր, խարտեաշ ու կարճահասակ Ալզասցի մը… Թուխերս կը կարծենք, որ բոլոր խարտեաշները իրարու կը նմանին…

Այդ գիշեր երկու բարեկամները ուշ բաժնուեցան։ Յաջորդ օրը Քորմոն սկըսաւ իրագործել գիշերը յղացած սադրանքի ծրագիրը, կորստեան մատնելու համար Ֆրանսուա Պասթիւը։ Սպասեց, որ Պասթիւ դուրս գայ փանսիոնէն։ Ներս մտաւ։ Ժօզէֆին ճաշասեղանին սպասները կը վերցնէր։

— Ո՞ւր է տիկին Փանըթէն, — հարցուց։

— Տիկինը երէկ գիշեր անհանգստացաւ, դեռ կը պառկի։

— Սիրելի Ժօզէֆին, — ըսաւ Քորմոն, ձեր կնոջ գրպանը յիսուն ֆրանքնոց մը սահեցնելով, — Զատիկը կը մօտենայ, զաւակներուդ համար լաւ նուէրներ գնէ, շատ խելացի տղաներ են։

— Բայց, Պր. Քորմոն, այս գումարը շատ մեծ է…

— Ոչի՛նչ։ Գիտեմ, որ վստահելի կին մըն ես։ Գիտեմ, որ մեր հայրենիքը եւ ամբողջ Եւրոպան վտանգաւոր օրեր կ'ապրին։ Թշնամին լրտեսներ ղրկած է ամէն կողմ, պէտք է կասկածինք մեր եղբայրներէն իսկ։ Պր. Պասթիւ, ձեր վարձակալը ի՞նչպէս կ'անցընէ իր ժամանակը։

— Ամէն իրիկուն սենեակին մէջ կը փակուի, սնտուկէ մը կը հանէ քարի կըտորներ, սեղանին վրայ կը բանայ հըսկայ քարտէս մը՝ մանր գիրերով ու անհասկնալի նշաններով…։ Յետոյ, օրերով կը շրջի դաշտերուն եւ անտառներուն մէջ։ Անցեալ օր դարակին մէջ տեսայ պահարաններ՝ Գերմանիոյ հասցէով … Լայփցիկ քաղաքը Գերմանիոյ մէջ է, չէ՞…։

— Կրնա՞մ աչք մը նետել, Պր. Պասթիւի սենեակին մէջ, քու ներկայութեամբ։

— Միայն թէ զգոյշ. տիկինը կրնայ զիս կանչել։

Քորմոն մօտեցաւ դարակներուն, գտաւ քարտէսը, սովորական քարտէս մը, զոր կարելի է գնել նոյնիսկ Թիւլի դրատունը, կարմիր մատիտով նշաններ բրաւ զանազան տեղեր, ու նամակներէն մէկը գրպանին մէջ սահեցնելով դուրս ելաւ…

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ԿԱՐՍԻ 1921Ի ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Ս

« Լրաբեր հասարակական գիտութիւններու » հանդէսի Յուլիսի թիւին մէջ, ստացուած վերջերս, իրաւաբանական գիտութիւններու թեկնածու Ա. Եսայեան, «Կարսի պայմանագրի 50 տարին» խորագրով յօդուածի մը մէջ հարեւանցի ձեւով կ'անդրադառնայ այդ դաշնագրին հետ կապ ունեցող մանրամասնութիւններու։

« Անդրկովկասեան խորհրդային հանրապետութիւններու յարաբերութիւնները Թուրքիոյ հետ կարգի մտան Կարսի խորհրդաժողովին, որ տեղի ունեցաւ 1921 Սեպտեմբեր – Հոկտեմբերին՝ Խորհրդային Ռուսաստանի մասնակցութեամբ »։

Թուրքերը, կը գրէ հեղինակը, կը ձըգտէին «խորհրդաժողովը աւարտել խորհրդային հանրապետութիւններէն իւրաքանչիւրին հետ առանձին հաշտութիւն կնքելով՝ նպատակ ունենալով ջլատել Անդրկովկասի խորհրդային հանրապետութիւններու միասնութիւնը եւ անոնցմէ իւրաքանչիւրին պարտադրել պայմանագրի իր պայմանները»։

Խորհ. Ռուսաստանի ներկայացուցիչին միջնորդութեամբ համաձայնութիւն կը գոյանայ ընդհանուր համաձայնագիր մը կնքել։ Անկէ ետք Թուրքերը վիճարանութեան առարկայ կը դարձնեն համաձայնագրին ձեւը, առաջարկելով, որ հարցերը խմբաւորուին ըստ հանրապետութիւններու։ «Կարսի խորհրդաժողովին հիմնականն էր Մոսկուայի ռուս-թրքական համաձայնագիրը, ըստ որուն հիմնական հարցերը այսպէս թէ այնպէս կարգաւորուած էին, սակայն բանակցութիւնները Կարսի մէջ կը ձգձգուէին։ Թուրքերը կը յամառէին եւ, նոյնիսկ կը պահանջէին, որ յեղափոխութեան հետեւանքով Անդրկովկասի մէջ Թուրքերու կրած վնասները հատուցուին»։ Բնութագրելով Թուրքերու վարքագիծը Կարսի խորհրդաժողովին, Խորհ. Ռուսաստանի ներկայացուցիչ՝ Գանեցկին Արտաքին Գործերու ժողովրդական կոմիսար Չիչերինին կը գրէր. «Թուրքերը յանձնաժողովին մէջ խիստ պահանջկոտ են, Անդրկովկասեան հանրապետութիւններու հանդէպ անվստահութեան տպաւորութիւն կը թողուն եւ կը փորձեն բոլոր հարցերը լուծել ռազմավարական տեսանկիւնէ»։

Բանակցութիւններու ընթացքին թուրք պատուիրակները երբեք նկատի չէին առներ Անդրկովկասեան հանրապետութիւններու արդարացի պահանջները։ Թուրքերը նոյնիսկ կը մերժէին ետ վերադարձնել Ալեքսանդրապոլի պահեստէն իրենց յափշտակած ապրանքները։

«Տեղեկանալով, որ Թուրքերը համաձայն չեն վերադարձնել գոյքը, պատճառաբանելով, որ ան արդէն գործածուած է, կը գրէ իր զեկուցագրին մէջ Գանեցկի, ես խնդրեցի երկու կողմերուն առաջարկել յօդուածը նամակով փոխարինել, որուն մէջ ըսուած ըլլայ, որ թուրք կառավարութիւնը կը պարտաւորուի վերադարձնել գոյքը բնական վիճակի մէջ եւ կամ հատուցումի ձեւով՝ համաձայնութեամբ։ Սկիզբը Թուրքերը արցունք կը թափէին, յիշեցնելով իրենց ծանր վիճակը, եւ կը խնդրէին այդ հարցին մասին չխօսիլ խորհրդաժողովին, հաւաստիացնելով, որ բարեկամ կառավարութիւնները իրենց միջեւ կը կարգադրեն այս խնդիրը»։

Խորհրդային պատուիրակները առարկեցին, նկատել կուտայ յօդուածագիրը, թէեւ ընդունեցան, որ մանրամասնութիւնները ճշդուին կառավարութիւններու կողմէ։ Ցամենայն դէպս գրաւուած գոյքերը ետ վերադարձնելու սկզբունքը պէտք է գրաւոր հաստատուէր։ «Ի պատասխան ասոր, թուրք պատուիրակութիւնը յայտարարեց, թէ եթէ Անդրկովկասեան պատուիրակութիւնները պնդեն, որ վերադարձուի այդ գոյքը, ինք ալ կը պահանջէ այն ամէն, որ իրեն վերադարձուի Երզրումէն, Կարսէն եւ Սարիղամիշէն տարուած գոյքը։ Այնուհետեւ Թուրքերը յայտարարեցին, թէ խորհրդային պատուիրակութիւնները իրաւունք չունին ետ պահանջելու Ալեքսանդրապոլի երկաթուղիի պահեստին գոյքը, քանի որ այդ մասին ոչ մէկ խօսք եղած է Մոսկուայի համաձայնագիրին մէջ։ Թուրք պատուիրակութեան առարկութիւններն ու պահանջները ոչ մէկ ձեւով արդարանալի էին, քանի որ հայկական խորհրդային պատուիրակութիւնը Կարսի մէջ կը պահանջէր ետ վերադարձնել, մասնաւորապէս, 1921 Մարտ 16ին Մոսկուայի մէջ ռուս–թրքական համաձայնագիրի կնքումէն ետք Թուրքերու կողոպտած գոյքին աննշան մասը միայն։ Հայկական պատուիրակութիւնը չպահանջեց, որ Թուրքերը վերադարձնեն իրենց կողոպտած ամբողջ գոյքը՝ Հայաստանէ, պետական թէ անհատական։ Խօսքը կը վերաբերէր մասնակի փոխհատուցումի մը»։

Յօդուածագիրը ապա կը գրէ. «Ինչպէս կը վկայէ Գանեցկին, Կարսի բանակցութիւններու ընթացքին Անդրկովկասեան խորհրդային հանրապետութիւններու պատուիրակութիւնները միշտ նկատի կ'առնէին Թուրքերու ցանկութիւնները եւ փոխադարձ զիջումներ կատարելու պատրաստակամութիւն կը ցուցաբերէին, սակայն Թուրքերը երբեք նկատի չէին առներ անոնց արդարացի պահանջները։ Այդ պահանջները Թուրքիոյ շահերուն չէին վնասեր։ Այդ պատճառով ալ Ռուսիոյ պատուիրակութեան ղեկավարը դառնութեամբ կը գրէր՝ «Թուրքերու որդեգրած գիծը այնպէս է, որ ակամայ հարց կուտաս ինքզինքիդ, թէ ինչո՞ւ մենք անոնց համար այդքան զոհողութիւն կատարեցինք»։

Ձայներ Գաւառէն

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութեան 82րդ տարեդարձի հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ « Եօթնեղբայրեան » ենթակոմիտէի եւ Նոր Սերունդի «Ծ. Նարդունի» խումբին, տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 5ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Ռիւ Ժէի սրահը։ Ինչպէս միշտ, այս տարի ալ ժողովուրդը եկած էր հպարտութեամբ ըսելու կուսակցութեան խօսքը։

Հանդիսութիւնը բացուեցաւ « Մշակ բանուոր »ով, երգուած Նոր Սերունդի խումբի անդամներու կողմէ։ Ապա նախագահը՝ ընկ. Ղեւոնդ Թորոսեան երկու խօսքով բացատրեց օրուան խորհուրդը։ Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերին արտասանութեամբ՝ Օր. Հայկանոյշ Մարաշեան, երգով՝ Պետրոս Յակոբեան, նուագով՝ Փաւքալ Բարախեան, արտասանութիւնով՝ Վարդան Աթմաճեան, երգով՝ Վարդգէս Վարդանեան։ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբը ներկայացուց հայկական պարեր։

Օրուան բանախօսը՝ ընկ. Կարօ Յովսէփեան իր ճառին ընթացքին մասնաւորապէս անդրադարձաւ Հայ Դատի աշխատանքներուն, դնելով, որ մեր հողերու վերադարձի հարցը հիմնական առաջադրութիւնը կը մնայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան համար։

Հանդիսութեան յաջորդեց ընկերական խնճոյքը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՋԻԳԸ

Դ.

Ժանն թեւերուն մէջ առաւ Ժորժը, խոկոյն անտառը մտաւ, հոն մխրճեցաւ, աւելի լաւ պահուըտելու համար, խոնաւ խոտերուն վրայ կկզեցաւ։ Բնականաբար, Ժորժ անցած դարձածին գիտակցութիւնը չունէր։ Տղան ուզեց խօսիլ։ Բայց մայրը լռութիւն պարտադրեց, սոսկումի շարժուձեւով մը անոր շրթունքներուն վրայ դնելով ձեռքը։ Ոստիկան զինուորները, որոնք միշտ կը յառաջանային, ընդհուպ անհետացան ձերբակալուած կնոջ հետ։

Ժանն սպասեց։ Ամէնէն ցաւալին ու ահաբեկիչ խորհրդածութիւնները պաշարած էին միտքը։ Իր յուսահատութիւնը յանկարծ պոռթկաց.

— Եւ սակայն յանցաւոր չեմ, ըսաւ այրին, գրեթէ բարձրաձայն, առանց այդ բանին գիտակցութիւնը ունենալու։ Այդ մարդը, այդ թշուառականը գործած է ոճիրները, ու ես կը պահուըտիմ… ես կ'ամբաստանուիմ, ես որ անմեղ եմ…

Ժանն պահ մը ընդհատեց խօսքը ու յետոյ սարսռագին շարունակեց.

— Այո, մտադրութեամբ անմեղ, բայց ոչ իրողութեամբ։ Գործարանին պահապանուհին էի։ Հոն մնալու էի, հակառակ ամէն բանի, ու հոն մեռնելու էի, փոխանակ խոյս տալու։ Ի՞նչպէս չըմբռնեցի այս բանը։ Թշուառական Ժաքի պէս ես ալ ներկայ էի արկղակալին տուած հաշիւներուն, գործատէրին մեկնումէն առաջ։ Ի՞նչպէս չյիշեցի որ դրամարկղին մէջ գտնուած գումարը կը ներկայացնէր այն երկու հարիւր հազար ֆրանքը, որուն վրայ Ժաք խօսած էր իր նամակին մէջ։ Ինչո՞ւ Ժաքի զգեստներուն չկառչեցայ ու չաղաղակեցի. «Ահա յանցաւորը»։ Բայց պիտի սպաննէր զիս…։ Ի՜նչ փոյթ։ Հազար անգամ նախընտրելի էր մեռնիլ քան թէ հրէշային ամբաստանութեան մը ենթարկուիլ, առանց կարենալու ինքզինքս արդարացնել։

Ժորժ ընդմիջեց մօրը մենախօսութիւնը.

— Մայրիկ, անօթի եմ, ըսաւ ան։

Տարաբախտ մայրը բուռն հարուած մը զգաց սրտին մէջ։ Զաւակը անօթի՛ էր։ Շրջազգեստին գրպանը պրպտեց խոկոյն, յուսալով որ քանի ֆրանք պարունակող թղթապանակը պիտի գտնէր հոն։ Զո՛ւր յոյս։ Խցիկին մէկ կարասիին վրայ ձգած էր իր դրամապանակը։ Վեց սու միայն կար գրպանին մէջ։ Տղան կրկնեց.

— Մայրիկ, անօթի եմ…։

— Տակաւին պիտի քալենք, անուշիկս, պատասխանեց տիկին Ֆօրթիէ, սեղմուած սրտով եւ հեծկլտուն ձայնով։ Անշուշտ, շատ չանցած, գիւղ մը պիտի հասնինք, հոն հաց ու շոքոլա պիտի գնեմ…։

— Մայրիկ, յոգնեցայ… չեմ կրնար քալել։

— Քեզ պիտի գրկեմ, աղուորս…

Ու Ժորժը թեւերուն մէջ առնելով տիկին Ֆօրթիէ շարունակեց ճամբան։ Ժամ մը քալեց շնչահատ, իր ուժերը սպառելով։ Ի վերջոյ նշմարեց տուներ, գիւղ մը։ Ու քայլերը փութացուց։ Առաջին տուներէն գրեթէ հարիւր քայլ հեռու, Ժանն կանգ առաւ ու տղան վար դրաւ. ուժասպառ դարձած, յոգնութենէն անդամալուծուած թեւերը չէին կրնար այլեւս կրել այդ բեռը։

— Փորձէ քալել, սիրելիս, ըսաւ այրին։

Ժորժ փորձեց քալել։ Իր ցաւած ոտքերը չկրցին յառաջանալ։

— Հոս կը սպասե՞ս ինծի, սիրունիկս, ըսաւ Ժանն։ Ուտելիք պիտի բերեմ քեզի… Անտառին մէջ չես վախնար, այնպէս չէ՞։

— Ոչ, մայրիկ։

Ժորժ տերեւներուն վրայ փռուեցաւ, խաւաքարտէ ձին կուրծքին դէմ սեղմելով։

— Հիմա պիտի քնանայ, ըսաւ Ժանն մտովի։ Աւելի լաւ… խեղճ փոքրիկը պիտի չնշմարէ իմ բացակայութիւնս։ Մնաց որ, ընդհուպ պիտի վերադառնամ։

Ժորժ աչքերը փակած էր արդէն։ Տիկին Ֆօրթիէ իր դանդաղուն սրունքներով կարելի եղածին չափ արագ ուղղուեցաւ դէպի այն գիւղը զոր քիչ մը առաջ նշմարած էր։ Մէկ ժամէն հասաւ տուներուն առջեւ։

Առտուն կանուխ էր, բայց խանութները արդէն իսկ սկսած էին բացուիլ։ Բացայայտ հետաքրքրութեամբ կը դիտէին Ժաննը, որ ա՛լ աւելի վրդովումի ու մտահոգութեան մատնուեցաւ։

Ժանն նպարավաճառանոց մը մտաւ եւ տասը սանթիմնոց շոքոլա մը ուզեց։ Հոնկէ դուրս ելլելով հացագործի մը խանութը մտաւ ու չորս սուի հաց գնեց։ Այս մանր ծախքերը ընելէ յետոյ՝ քովը դրամ չմնաց։

ՔՍԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՊԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Համակրանք տեղահանութեան առթիւ)

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան 500 փր., Պ. Զարեհ Մուլթաֆեան 100 Ֆ.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Աննիկ Տէր-Յարութիւնեան եւ զաւակը Յովակ 130 մարք կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. վեթերաններու ֆոնտին, 35 մարք Հայ Մշակոյթի Տան եւ 35 մարք «Յառաջ»ին, հանգուցեալ Յովսէփ Վանփուշի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի:

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբի:

24 Նոյ. Ուրբաթ, ժամը 20·30ին Գ. Իփէկեան ակումբին մէջ, 40 Ռիւ Վիքթոր Յուժիէ:

Կը դասախօսէ Մ. ՏՈԼՄԱՃԵԱՆ

«Հայ երիտասարդը հայկական իրաւունքներուն դիմաց»

Կը հրաւիրուի Վիէնի հայ երկսեռ երիտասարդութիւնը անխտիր:

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

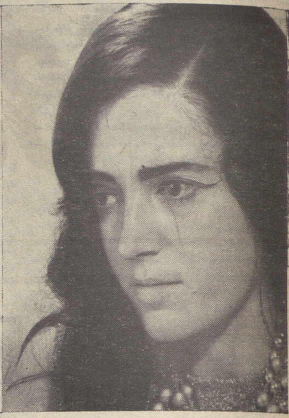
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Կիրակի Նոյ. 26 ժամը 18ին
4, Ռիւ տը լա Տէֆանս
Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Պ. ՊԵՏԻԿ իր նուագով եւ երգերով

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ 25 Նոյ. Ահարոնեան ակումբը ժամը 20·30ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

RECITAL DE PIANO

Huguette AGEDERIAN

SALLE GAVEAU

45, Rue La Boëtie — Paris (8e)

Jeudi 7 décembre à 21 h. précises

Oeuvres de : HAENDEL — CHOPIN — DEBUSSY — LISTZ

Prix des places 10, 15, 20, 25 Frs.

Vente des billets : Agederian, 67, Rue de Cléry, Paris (2e) et à la Salle Gaveau

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, ի պատիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Նորընտիր վարչութեան

Տեղի կ'ունենայ 26 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահին մէջ 7 Ռիւ Փափէր

Այս բացառիկ ճաշասեղանին սիրով կը հրաւիրուին Միութեանս անդամ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրներն ու բարեկամները:

Ճաշասեղանին մասնակցութեան տոմսերը ապահովել Բարեգործականի Տիկիններէն եւ Քարտուղարութենէն: Հեռաձայն 54-16-59

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը յայտարարէ թէ Կիրակի Դեկտեմբեր 3ին Ս. եկեղեցւոյս անուան Թադէոս եւ Բարթողիմէոս սրբազան առաքելոց տօնին առթիւ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր եպիսկոպոսական պատարագ, մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգիստ, զորս կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Պատարագի ընթացքին օծումը պիտի կատարուի նոր սրբապատկերներուն զորս գծած է եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, քարոզ ժամը 11ին:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31 Avenue George V, Paris (8e)

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԷՈՐԳ ՊԱԳՐՃԵԱՆԻ
DON DIEGO et SON ORCHESTRE

Մուտք 20 փր. — ուսանողներու կէս գին
Ապահովել սեղանները՝ 924-38-54

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են Սէն Լուի մէջ հայերէնի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 9էն 12:

Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ծնողքները առաջնորդել իրենց զաւակները, առանց թերացումի: Կը դասաւանդէ՝ Շահան քահանայ Տէտէյեան:

ՁՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան: Մեկնում Դեկտեմբեր 23, Կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին:

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի շրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն: Բնակութիւն Կոլտընըր Հիրշ պանդոկը, համդստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ:

Սահմանափակ տեղեր:

Մասնակցութիւն 545 փր.
Կանխավճար 95 փր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1973

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ 1973ի Գոյամարտ Օրացոյցը:
Գունաւոր կողք, 12 էջեր պատմական, ազգային ու այժմէական նիւթերով:
Խնամուած պատրաստութիւն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տօնածառը Յունուար 14ին:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի Բարեկենդանի ճաշը: Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տօնածառը՝
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովի դիւանը, ստիպողաբար բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 30 Նոյեմբեր Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Մէզոն տէ Վիէօի սրահը, 17, Ռիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 6ին, ընկերուհի Աւետիսեանի բնակարանը, 95 պիս, Ռիւ տիւ Մենիլ, Անիէռ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանգստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ (Կնիք)

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 23 NOVEMBRE 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.571
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.571

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԱՆՈՒՆ ԲԱՐԵՐԱՐԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ ՃԻՆԻՇԵԱՆ

Կիլիկեան Աթոռի Ազգային Կեդր. Վարչութեան Քաղաքական Ժողովը իր քառամեայ Տեղեկագրին մէջ կը գրէր թէ նաեւ «սիրալիր յարաբերութիւններ պահած է Ճինիշեան հաստատութեան հետ»:

Առաջին անգամն է, որ կը հանդիպէինք այս անունին: Ազդակ Հոկտ. 27ին հրատարակեց կարգ մը տեղեկութիւններ «Ճինիշեան Բարեսիրական Հիմնարկ»ի մասին, բարերարին լուսանկարով:

Նոր ստացանք Որբերու հայր... «անանուն բարերար»ը խորագրով գրքոյկ մը՝ Հալէպի Գարակէօզեան Հիմնարկութեան տնօրէն Նուպար Գ. Դաւիթեանի «Ներածական»ով:

Գրքոյկը ամբողջովին նուիրուած է բարերար Վարդան Ճինիշեանի, ծնած Մարաշ 1867ին, մեռած 30 Յունիս 1966ին Նիւ Եորքի մէջ, 99 տարեկանին: Հայրը՝ վերապատուելի Յարութիւն Ճինիշեան (ծնած Մարաշ 1840ին, մեռած Մաունթ Վէրնըն, Ն. Ե., 9 Յունիս 1920ին) հայ Աւետարանական երէց էր՝ շրջանաւարտ Մարաշի Աստուածաբանական վարժարանին, ուսուցչական եւ քարոզչական պաշտօններ վարած Մարաշ, Հաճըն, Սիս, Զէյթուն, Խօտէմիշ եւ Նիկոմիդիա:

Վարդան Ճինիշեան քոլէճական կրթութիւն ունէր: Մարաշի մէջ հիմնած էր արեւելեան գորգերու արհեստանոց-գործատուն մը, ուր գործաշինութեան արհեստ կը սորվէին եւ օրապահիկ կը ճարէին բազմաթիւ հայ կիներ ու աղջիկներ:

Ընտանեօք գաղթած Ամերիկա՝ Ճինիշեան կը զբաղի արեւելեան գորգերու առեւտուրով: Կ'ապրէր սահմանափակ շրջանակի մէջ: Ունէր ինքնայատուկ նկարագիր: Կրօնասէր էր եւ ծայրայեղօրէն խնայասէր: Տարիներու ընթացքին ստեղծած էր մեծ հարստութիւն, որմէ առատաձեռնօրէն բաժին կը հանէր բարեսիրական նպատակներու, առանց փողի ու թմբուկի: Բոլորովին անանուն:

Ճինիշեան Ամերիկայէն դուրս եւս սատարած է բարեգործական ձեռնարկներու:

1947 Յունիս 27ին ազգային բարերար Միհրան Գարակէօզեանի միջոցաւ Հալէպի առաջնորդ լուսահոգի Զարեհ Եպս. Փայասլեանի տրամադրութեան տակ դրած է տարեկան 5000 տոլար, երեք տարուան համար: Այս գումարը պիտի յատկացուէր առանց յարանուանական խտրութեան, Հալէպի հայ կարօտ այրիներուն, որոնք ծայրայեղ չքաւորութեան մատնուած են: Զարեհ սրբազան անմիջապէս կազմած է Խնամակալ Մարմին մը, մասնակցութեամբ երեք յարանուանութեանց ներկայացուցիչներուն:

Բարերարը, որ պայման դրած էր բոլորովին անանուն մնալ, հետզհետէ աւելցնելով իր տուած նպաստը, 1947էն 1968՝ քսանմէկ տարուան ընթացքին Խնամակալ Մարմնի տրամադրութեան տակ դրած է 182.990 տոլար: Այս գումարով կարելի եղած է օժանդակել հարիւրաւոր աննեցուկ այրի կիներու, որոնք ամօթխածութեամբ կը ծածկէին իրենց թշուառութիւնը: Որդեգիր դարձած հարիւրաւոր երկսեռ փոքրիկներ եւ իրենց մայրերը դեղ եւ բժշկական խնամք ստացած են Հալէպի Գարակէօզեան դարմանատան միջոցաւ: Օր. Լիլա Գարակէօզեան քանիցս այցելած է Հալէպ անձամբ քննելու համար տարուած աշխատանքները եւ տեղեկագրելու բարերարին:

Վարդան Ճինիշեան ի կենդանութեան պատրաստած կտակով երեք միլիոն տոլար վստահած է Փրեսպիթերեաններու ամերիկեան մեծ հաստատութեան, պայման դնելով, որ անոր տոկոսը միայն գործածէն Միջին Արեւելքի ՀԱՅ չքաւորներուն անխտիր, առանց որեւէ գումար յատկացնելու կրթական կամ շինարարական ձեռնարկներու, որոնց համար դանազան ուրիշ հիմնարկութիւններ կան:

Այս 7.000.000 տոլարէն անկախ բարերարը նաեւ 300.000 տոլար յատկացուցած է նոյն նպատակին՝ ի յիշատակ իր մօր Կատարինէի: Խնամակալ Մարմինը այժմ Հալէպէն դուրս ամբողջ Սուրիոյ եւ Լիբանանի վրայ տարածած է իր նպաստի գործը:

Ճինիշեան Բարեսիրական Հիմնարկի Պէյրութի գործադիր տնօրէնն է գուլպեբացի հայախօս Շէլէնպըրկ, որուն համաձայն Հիմնադրամի տարեկան եկամուտին 75 առ հարիւրը միայն կը գործածուի, իսկ 25 առ հարիւրը կը կուտակուի իբրեւ պահեստի գումար: Կտակակատար Յանձնախումբը Նիւ Եորքի մէջ ունի Խորհրդատու Մարմին մը, որ կը խորհրդակցի Հալէպի եւ Պէյրութի համանուն մարմիններուն հետ:

Պէյրութի տնօրէնը կ'օգնէ հայ կարօտեալներու՝ նպաստներ տալով, դեղ եւ ուտեստեղէն բաշխելով ծերերու, անբուժելի հիւանդներու, որբերու, եւայլն: Հիմնարկը խնամատարական կեդրոններ ունի Պէյրութի Նոր Մարաշ, Նոր Ատանա եւ Ամանոս թաղամասերուն մէջ:

Ճինիշեան Հիմնարկը կ'օժանդակէ նաեւ Պէյրութի Կուրանոց-Ծերանոցին, Թռչնոց Բոյնին, Բուժարանին, Օգնութեան Խաչի կազդուրման կայանին, Զանից եւ Կաթոլիկներու ամառնային կեդրոններուն, Անարատ Յղութեան Քոյրերու Զմմառուն, Ազգային աղջկանց որբանոցին եւ Ազաճանեան Սանուց Տան:

Ա՜յնքան ընդարձակ է Անանուն Բարերարին հիմնած բարեսիրական ձեռնարկութեան դաշտը: Համեստ կին գործունէութեան դաշտը: Համեստ ... մարդասէրին անունը յայտնուած է իր մահէն վերջ միայն:

Ազգային բարերարի ի՜նչ օրինակելի տիպար:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՈՒՌՆ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻ ՎՐԱՅ

Շատ բուռն բախումներ տեղի ունեցան Սուրիացիներու եւ Իսրայելացիներու միջեւ, Կոլանի սարահարթի վրայ: Առջի օր իսրայելեան օդուժը ռմբակոծեց սուրիական բանակատեղիներ եւ պաշտպանողական կայաններ՝ կարեւոր վնասներ հասցնելով: Իբրեւ փոխադարձութիւն սուրիական հրետանին, իր կարգին, ռմբակոծեց Կոլանի շրջապիծի քանի մը իսրայելեան գիւղեր: Հրետանիներու գործողութեանց միջամտեցին հրասայլեր եւ զրահապատ կառքեր, ապա երկու կողմերու օդանաւերը:

Այսպէս է, որ բախումները ճակատամարտի բնոյթ ստացան, եւ Դամասկոս ու Թել Ավիվ մեծ վնասներու մասին կը խօսին: Համաձայն Իսրայելացիներուն սուրիական վեց օդանաւեր վար առնուած են եւ 12 հրասայլեր քանդուած: Դամասկոսի ձայնասփիւռը կը հաղորդէ 14 հրասայլերու եւ երկու օդանաւերու ոչնչացումը «թշնամի ճակատին մէջ»:

Դիտեր ը նկատել կուտան, թէ 1970էն ցայսօր, այսինքն զինադադարի հաստատումէն ի վեր առաջին անգամն է, որ այս տարողութեամբ բախումներ տեղի կ'ունենան սուրիական սահմանին վրայ: Այս առիթով նկատել կը տրուի, թէ այս անգամ Սուրիացիք չեն փորձած կրաւորական դիրք բռնել, այլ ընդհակառակն, զօրաւոր փոխադարձութիւն կատարած են չվարանելով մեծ թիւով օդանաւ, հրասայլ եւ հրետանի հրապարակ հանել: Անիկա կրնայ բացատրուիլ այն իրողութեամբ, որ Եգիպտացիք խոստացած էին վերջերս «լուռ» չմնալ Սուէզի ճակատին վրայ, եթէ երբեք Իսրայելացիք մեծ տարողութեան գործողութիւններու ձեռնարկեն Սուրիոյ դէմ:

Գահիրէէն կը հաղորդեն, թէ Եգիպտոսի Նախարարներու Խորհուրդը «քննութեան առած է իսրայելեան յարձակումը» եւ այս ուղղութեամբ «որոշումներ տուած է»: Որոշումներու բնոյթի մասին լուր չկայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ կառավարութիւնը յայտարարեց, թէ Փերոնի դէմ դաւ մը երեւան հանած է: Բանակի ուժեր «պաշտպանելու» համար Արժանթինի նախկին նախագահը, զինուորական չղթայի տակ առած են Փերոնի պանդոկը: Շատերու համար «դաւ»ի լուրը կառավարութեան կողմէ յղացուած պատճառաբանութիւն մըն է, որպէսզի պաշտպանելու պատրուակին տակ թոյլ չտայ Փերոնի շփում հաստատելու համախոհներու հետ:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ Խորհ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչները վերսկսան բանակցիլ հիւլէական զէնքերու սահմանափակման խնդրին շուրջ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ 131րդ անդամը դարձաւ Իւնեսքոյի: Դաշնակցային Գերմանիա այս անգամ չփորձեց արգելք հանդիսանալ Արեւելեան Գերմանիոյ անդամակցութեան:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆԻ անձնական խորհրդատուն՝ Քիսինկէր Փարիզէն Պրիւսէլ մեկնեցաւ տեսակցելու համար Զօր. Սուհարթոյի հետ: Ինտոնեզիոյ նախագահը այժմ Պելժիա կը գտնուի: Քիսինկէր – Լը Տիւք Թօ գաղտնի խօսակցութիւնները դեռ կը շարունակուին: Սայկոնէն կը հաղորդեն, թէ նախագահ Թիէօ երկու կէտի մէջ բացարձակ անդրդուելի կը մնայ. առաջինը իր այն պահանջն է, որ Հանոյի ուժերը հեռանան Հար. Վիէթնամէ, երկրորդը՝ Հար. Վիէթնամի քաղաքական հարցը պէտք է լուծուի իր մասնակցութեամբ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ընտրութիւնները կրնան տեղի ունենալ Փետրուարին Ապրիլի փոխարէն: Այդ տպաւորութիւնը ձգել կուտան կարգ մը որոշումներ, տրուած քուէաթուղթերու եւ ընտրական ցանկերու արձանագրութեան մասին: Երկուշաբթի օր, Էքսփրէս, Օռոռ եւ Ֆիկառօ հանրային կարծիքի երեք տարբեր քննութիւններ կը հրատարակէին, որոնք նոյնիսկ իրարու կը հակասեն:

ԱՆԳԼԻՈՅ արքայական ամոլը՝ Էլիզապէթ թագուհին եւ իշխան Ֆիլիփ, իրենց ամուսնութեան արծաթեայ տարեդարձը տօնեցին, ընտանեկան շրջանակի մէջ:

ՔՈՒՊԱ որոշեց դատել այն երեք սեւամորթ օդահէնները, որոնք վերջերս ամերիկեան օդանաւ մը առեւանգած էին: Քուպա կ'ուզէ համաձայնութեան գալ Ուաշինկթընի հետ՝ օդահէնութեան դէմ պայքարելու խնդրին մէջ:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ վարչապետը Անգարայի մէջ խօսակցութիւններ ունեցաւ վարչապետ Ֆերիտ Մէլէնի հետ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԽՄԲ.— Երեւանի Հեռատիպի լուրերը կուտանք կանոնաւորաբար լեզուական ու նաեւ «թարգմանական» աշխատանք տանելէ ետք: Արդարեւ որքան կրկնենք, կրկին քիչ է դատապարտելու համար այն աղճատուած հայերէնը, որ տուն-տեղ եղած է Երեւանի մէջ եւ որ օրէ օր աւելի աւեր կը գործէ: Գաղափար մը տալու համար մեր ընթերցողներուն թէ ի՞նչ կը հասկնայ Երեւան, երբ կ'ըսէ թէ «մայրենի լեզուով» կը տրուին լուրերը, այսօր բացառաբար, կուտանք *Արմէնփրէս*ի հաղորդումը *իր* լեզուով, փոխելով միայն ուղղագրութիւնը:

ԵՐԵՒԱՆ, 17 Նոյեմբեր (Արմէնփրէս)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՍԵՄԻՆԱՐ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

Սոցիալիստական երկրների տնտեսական ինտեգրացման կոմպլէքսային ծրագրով նախատեսուած է ստեղծել տնտեսական փոխօգնութեան խորհրդի անդամ պետութիւնների գիտատեխնիկական ինֆորմացիայի միասնական միջազգային սիստեմ: Այդ պրոբլեմի ուղղութեամբ կատարուող համատեղ աշխատանքներում մեծ ուշադրութիւն է նուիրւում գիտատեխնիկական ինֆորմացիայի աւտոմատացուած մշակման տեսական հիմունքների եւ մեթոդների հետազօտութիւններին:

Այդ պրոբլեմի կարեւոր թեմաներից մէկին՝ բնական լեզուներով տեքստերը աւտոմատ կերպով մշակելու խնդրին էր նուիրուած, Նոյեմբեր 13ից մինչեւ 17ը Երեւանում անցկացուած գիտական սեմինարը: Դրան մասնակցում էին Բուլղարիայի Ժողովրդական Հանրապետութեան, Հունգարական Ժողովրդական Հանրապետութեան, Գերմանական Դեմոկրատական Հանրապետութեան եւ Սովետական Միութեան մասնագէտներ ու գիտնականներ:

Սեմինարում լսուեց 20ից աւելի զեկուցում եւ հաղորդում տեքստերի աւտոմատ մշակման հրատապ խնդիրների վերաբերեալ: Մանաւորապէս շարադրուեցին այդ գործի սկզբունքները, ինֆորմացիոն-որոնողական կոնկրէտ սիստեմներում աւտոմատ մեթոդների կիրառման որոշ հարցեր:

Սեմինարի մասնակիցները ծանօթացան այդ պրոբլեմի մշակման ուղղութեամբ սոցիալիստական երկրներում կատարուող գիտական հետազօտութիւններին եւ ձեռք բերուած յաջողութիւններին: Նրանք նաեւ կարծիքներ փոխանակեցին բնական լեզուներով տեքստերի մշակման բնագաւառի աշխատանքների հեռանկարների շուրջը:

Արտասահմանեան եւ սովետական մասնագէտների միահամուռ կարծիքով, Երեւանում կայացած սեմինարը նպաստեց տնտեսական փոխօգնութեան խորհրդի անդամ երկրների գիտնականների միջեւ էլ աւելի սերտ կոնտակտների հաստատմանը, գիտատեխնիկական ինֆորմացիայի միասնական սիստեմ ստեղծելու ուղղութեամբ կատարուող հետազօտութիւնների արդիւնաւէտութեան բարձրացմանը:

ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՄԵՐ ՆՈՐ ԱՉՔԵՐՈՎ

ԽՄԲ.— Այս տողերուն հեղինակը կը պատկանի Ֆրանսայի երիտասարդ սերունդին, որ չէ տեսած հին Հայաստանը, ու այսօր իբրեւ պարզ *թուրիստ* միայն կրնայ ոտք դնել մեր հայրենական հողերուն վրայ։ Բայց ապրումը կը մնայ նոյնը, վասնզի ո՛ւր որ ալ ծնինք, կարօտը հայրենի արմատ ձգած է մեր սրտերուն խորը։

Այս ամառ, արձակուրդիս 15 օրերու ընթացքին, Ֆրանսայի ուրիշ 18–20 զբօսաշրջիկներու հետ, պտոյտ մը կատարեցի դէպի մեր Արեւմտեան Հայաստանը, ու այցելեցի տասնէ աւելի քաղաքներ։ Թուրքերը կ՚ըսեն.— «Արեւելեան Անատոլու»։ Սամսոնէն ետք, երբ մեր «առաջնորդը» կ՚ըսէր թէ կը մօտենանք Տրապիզոնի, յիշեցի Փօլ–Անրի Պոլտոյի «Տրապիզոնի Անթառամը», զոր կարդացած եմ ատենին։ Երեւակայեցի տխուր եւ յուզիչ ճակատագիրը այդ դժբախտ հայ աղջկնակին, ուր ամփոփուած է մեր ազգին ամբողջ վիշտը։ Քաղաքին մէջ ենք հիմա. մեր օթօքարը կ՚անցնի փողոցներէն ու կը մխրճուիմ խոր մտածումներու մէջ։ Անթառամն ալ անցա՞ծ է այս զառիվեր փողոցներէն, անհոգ եւ ուրախ, իջա՞ծ է դէպի ծով, արդեօք աղօթա՞ծ է սա եկեղեցիին խորանին առջեւ, այսօր մզկիթի վերածուած։ Վէպ կամ իրականութիւն, այն քանի մը ժամերը զորս անցուցի Տրապիզոնի փողոցներուն մէջ, լեցուն էին քու դժբախտ ճակատագրովդ եւ բոլոր հազարաւոր հայ աղջիկներու սեւ ճակատագրով։

Կ՚անցնինք Էրզրումէն եւ Կարսի ճամբուն վրայ կը հասնինք Անի՝ Հայաստանի նախկին մայրաքաղաքը, հիմա աւերակ։ Կը յիշեմ փոքր եղած ատենս մեծ մայրիկիս երգը «Անի քաղաք նստեր կուլայ»։ Երկար բարակ քննութիւններէ ետք ոստիկաններով կը մտնենք աւերակ քաղաքին մէջ. խորհրդային սահմանին վրայ է Անին, այսինքն մեր ներկայ Հայաստանի դիմացը. կ՚արգիլեն մեզի նկարել այն կողմերը, կը զգամ որ հպարտ է Անին իր աւերակներով եւ հայերէն գրութիւններով. կը պտըտիմ աւերակէ աւերակ. եկեղեցիներ կործանած, պալատներ փլատակ մնացած, պատերուն վրայ միշտ հայերէն գիրեր։ Յուզուած եմ եւ աչքերս արցունքոտած. ճամբորդութեան ընկեր – ընկերուհիներս իրենք ալ յուզուած լուռ ու մունջ կը յարգեն իմ վիշտս։ Կը մտածեմ որ դարեր առաջ աշխատաւոր եւ շինարար իմ նախահայրերս կ՚ապրէին այստեղ, այս հսկայ քաղաքին մէջ իր հազարումէկ եկեղեցիներով, ապրած են, աշխատած, սիրած, աղօթած եւ պայքարած իրենց ազատութեան համար։

Մնա՛ս բարով Անի, իմ պապերուս պէս հպարտ, թոյլ տուր որ իբր յիշատակ փունջ մը ծաղիկ եւ աւերակ պատերէդ քարի կտոր մը տանիմ հետս։

×

Պայազիտէն տեսայ Արարատը՝ մեր Մասիսը իր ձիւնապատ գագաթով։

Վան ենք հիմա։ Ինչպէս գոհար մը իր մատնոտուին մէջ, կը տեսնենք Աղթամար կղզին, Վանայ ծովուն կապոյտ ջուրերուն վրայ. գեղեցիկ ու վեհ իր եկեղեցիով, միշտ հայերէն գիրեր, բարբարոսները շատ են աշխատեր եւ չեն կրցեր բոլորովին մաքրել հայերէն գիրերը։

Աստուա՛ծ իմ, այս ի՛նչ արդարութիւն, այսքան գեղեցիկ եւ հրաշալի վայր մը իմ պապերուս շինած այս քաղաքը եւ Աղթամարը իր փառաւոր եկեղեցիով Թուրքին է որ «կը վայելէ» եւ կը չահագործէ։

Կը շարունակենք մեր ճամբան. Վանէն յետոյ, Տիարպէքիր, Ուրֆա, Մալաթիա, Կեսարիա եւ վերջապէս դարձեալ Անգարա։

Այս բոլոր քաղաքներուն ամէն մէկուն մէջ մէկ գիշեր եւ քանի մը ժամեր անցուցի եւ երկու Հայեր միայն տեսայ։ Առաջինը Ամասիոյ մէջ երբ զինուորական հագուստով երիտասարդ մը մօտեցաւ մեր խումբին եւ ուղղակի ինծի հայերէնով. «դուք Հա՞յ էք, օրիորդ» ըսաւ յանկարծակի։ Զարմացայ. «Ի՞նչպէս գիտցաք» ըսի։ «Չեմ գիտեր, այնպէս սիրտս վկայեց»։

Պոլսեցի էր, իբր զինուոր եկած էր Ամասիա։

Երկրորդ Հայը զոր տեսայ Աղթամար կղզիին մէջ էր, Մարսէյլ բնակող Վանեցի հայրենակից մը, եկած էր տեսնելու իր ծննդավայրը։ Քանի մը վայրկեաններ խօսեցանք. երկու Հայեր կը խօսին, Աղթամար կղզիին մէջ. հետաքրքիր չէ՞։

Ոչ, սիրելի ողբացեալ մեծ մայրիկս, միայն աւերակ Անին չէ որ կուլայ. բոլոր իմ տեսած քաղաքներս թէեւ աւերակ չեն, բայց կուլան, քանի որ իրենց բնիկ, շինարար եւ աշխատասէր հայ ժողովուրդը քշեր են հեռու օտար աշխարհներ։

Դժբա՛խտ ճակատագիր, եւ մինչեւ ե՞րբ։

ՇԱՔԷ ԿԻՒԼԵԱՆ

(Շաւիլ)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՊԱՍԹԻՏ

ԿԱՄ ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԸ

(Գ. Եւ Վերջին Մաս)

Ամրան կէսերուն էր, երբ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Ֆրանսուա Պասթիտը։ Քանի մը շաբաթէն պիտի պայթէր Երկրորդ Աշխարհամարտը։ Քանի մը օր արգելափակուած մնալէ ետք, առանձին խցիկի մը մէջ, Ֆրանսուա տարուեցաւ Լիոն, հարցաքննութեան համար։ Զինք բանտարկեցին Մոնլիւքի բերդը, առանձին խցիկի մը մէջ։ Երկուշաբթի առտու մը, չորս զինեալ պահակներ զինք առաջնորդեցին Ֆրանսական երկրորդ գրասենեակի բարձրաստիճան սպայի մը առջեւ։

— Ֆրանսուա Պասթիտ, — ըսաւ սպան, — ձեռքս ունիմ կարգ մը փաստաթուղթեր, որոնց վաւերականութիւնը կրնայ ձեր վրայ շատ սուղի նստիլ։ Դուք ամբաստանուած էք իբրեւ լրտես եւ հայրենիքի դաւաճան։

— Տէ՛ր սպայ, ոչ ոքի կ՚արտօնեմ, որ զիս հայրենիքի դաւաճան կոչէ։ Հայրենասիրութիւնս մաս կը կազմէ իմ արեանս կաթիլներուն. Պասթիտները յաճախ իրենց արեան գնով փաստած են ատիկա։ Ցարդ չեմ կրցած հասկնալ, թէ ինչո՞ւ չարագործի մը պէս զիս կը փոխադրեն բանտէ բանտ. ի՞նչ է յանցանքս։

Սպան դեղին խոշոր պահարան մը հանեց իր գզրոցէն ու դրաւ սեղանին վրայ։ Նախ հանեց քարտէսը, յետոյ պզտիկ պահարան մը։

— Այս պահարանին վրայ գրուած է անունդ ու Փարիզի հասցէդ. այս քարտէսը գտնուած է քու դարակիդ մէջէն։ Գիտեմ, թէ քարտէսը սովորական զբօսաշրջիկութեան քարտէս մըն է, բայց անոր վրայ գծուած են կարգ մը նշաններ, որոնց իմաստը դուն պէտք է գիտնաս։ Գալով նամակին, ան կը խօսի քարայրներու, քարէ գործիքներու, նախամարդկային հետքերու մասին։ Մարդաբանութեան մասնագէտի մը համար սովորական բառեր են ասոնք։ Ե՞րբ եւ ո՞ւր ճանչցար Փրոֆ. Շթումպերկէրը։

— Երբ դեռ ուսանող էի, հիացումով կը կարդայի իր յօդուածները։ Քանի մը անգամներ զինք անձամբ տեսայ մարդաբանական սեմինարներու ընթացքին։ Այդ ճիւղին ամէնէն վաւերական մասնագէտներէն մէկն է...

— Երբ Թիւլ եկաւ, ինչո՞ւ ձեր հանդիպումները գաղտնի եղան...

— Բայց ես հանդիպումներ չունեցայ փրոֆեսէօր Շթումպերկէրին հետ։ Զայն նշմարեցի ինքնաշարժի մը մէջ, բարեկամիս՝ Ժորժ Քորմոնի կողքին։

— Ժորժ Քորմոն կասկածէ դուրս է. մենք լաւ կը ճանչնանք զինք, եւ լաւ կը ճանչնանք Փրոֆ. Շթումպերկէրը։ Նամակի մը մէջ ան ձեզի կ՚իմացնէ իր ժամանումը եւ Ֆրանսա այցելելու մտադրութիւնը...

— Այդ նամակը ինծի ուղղուած էր Փարիզի հասցէիս, եւ փրոֆեսէօրը երբեք լուր չունէր, որ ես Թիւլ կը գտնուէի։ Ան զիս չտեսաւ Թիւլ, զայն նշմարեցի ինքնաշարժին մէջ՝ Քորմոնի կողքին։ Քորմոն ինծի ըսաւ, որ սխալած եմ, եւ քիչ մը առաջ Կրթական նախարարութեան ընդհանուր քննիչն է։ Շատ դիւրին է ստուգել, որ այդ թուականին ընդհանուր քննիչը Թիւլ կը գտնուէ՞ր թէ ոչ։

Ֆրանսուա Պասթիտը դրկուեցաւ Մոնլիւքի բանտը։ Դատավարութիւնը սկսաւ երեք ամիս ետք, երբ արդէն պատերազմը յայտարարուած էր։ Դռնփակ նիստի մը ընթացքին, զինուորական ատեանը, հիմնուելով Փրոֆ. Շթումպերկէրի նամակներուն, քարտէսին եւ մասնաւորաբար Ժորժ Քորմոնի վկայութիւններուն վրայ, դատապարտեց ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի։ Մահէն մազապուրծ կ՚ազատէր, որովհետեւ այդ դէպքերէն առաջ ոչ մէկ գործունէութիւն ունեցած էր քաղաքական գետնի վրայ։

Դատապարտուելէն քանի մը օր ետք միայն իմացաւ, որ փրոֆեսէօր Շթումպերկէր գերմանական Ապվեհրի պարագլուխներէն էր եւ ծովակալ Քանարիսի տեղակալներէն մէկը, եւ թէ Ժորժ Քորմոն ֆրանսական երկրորդ գրասենեակի գաղտնի գործակալներէն էր։

— Բայց այն ատեն ինչո՞ւ միասին կը գտնուէին նոյն ինքնաշարժին մէջ։ Գերմանացին զիս տեսնելու եկած չէր Թիւլ։

Ֆրանսուա Պասթիտ յիշեց Անթուան Սուլիէի ըսածները. Ժորժ Քորմոն ֆրանսական գործակալի դիմակին տակ կ՚աշխատէր Գերմանացիներու հաշւոյն, եւ ուզած էր վերցնել իր ճամբէն այն միակ խոչընդոտը, որ կը հանդիսանար իր բարեկամը՝ Ֆրանսուա Պասթիտ։ Ինք դրկած էր քարտէսը եւ նամակները երկրորդ գրասենեակին. կատարած էր վկայութիւնը եւ զինք բանտարկել տուած էր իբրեւ գերմանական գործակալ։

Տարի մը չանցած, Ֆրանսական ճակատը կը խորտակուէր, գերմանական բանակները կը գրաւէին Ֆրանսայի տարածութեան երկու երրորդը։

— Եթէ ճանչցուած եմ իբրեւ գերմանական գործակալ, պէտք է որ անմիջապէս ելլեմ բանտէն ու ստանձնեմ բարձր պաշտօն մը. այս կը պահանջէ մարդկային տրամաբանութիւն կոչուածը։

Երբ գերմանացի չորս զինուորներ զինք տարին Կեսթափոյի կեդրոնը, Ֆրանսուա Պասթիտ կարծեց, որ իր փրկութեան ժամը հնչած է։ Բայց կը սխալէր։ Գերմանացի գնդապետը, գրասեղանին առ–

Մաղված Փշրանք

(ՎԻՊԵՐԳ)

Այսպէս կազմուեց ճամբարային թիւ 1 ընտանեկան բջիջը եւ քանի որ խնդիրը վերաբերում էր ոչ թէ յանցանք գործելուն կամ չգործելուն, այլ բռնուելու կամ չբռնուելու, Սոլոմոն Գավրիլովիչ Տրախտէնբրոտը ձեռք առաւ բոլոր նախազգուշական միջոցները՝ չբռնուելու համար։ Նա մանրամասն պատմեց գործի էութեան, ողջ դրուածքի մասին Մերպերտին եւ խնդրեց նրա աջակցութիւնն իր ընտանեկան կեանքի ապահովութեան գործին... Մերպերտն իր հերթին այս կարեւոր գործի ապահովութեան ի խնդիր, զինուորագրեց Թուռլ վեց, այսինքն ողջ սանիտարական կազմը։ Երբ միասին ճաշելուց յետոյ (հիւանդանոցի խոհարար Մաօն նրանց համար յատուկ ճաշ էր պատրաստում չորս տեսակի...) պատասխանատու զոյգը քաշւում էր հանգստանալու բժիշկի խցում, սկսւում էր Մերպերտի եւ Թուռլ 6 սանիտարների անհանգստութեան ժամը։ Նրանք աննկատելի կերպով հսկում էին բոլոր վտանգաւոր եւ կասկածելի կոմունիկացիաները, պէտք եղած դէպքում վտանգի ազդանշան տալու համար։ Վտանգի դէպքում այլայլուած զոյգը վեր էր թռչում տեղից, Լենուհին արագ կարգի էր բերում մազերն ու շորերը, նետւում բուժարանը եւ Մերպերտի հետ զբաղւում բուժարանի սակաւաթիւ սրուակների կարգաւորմամբ, իսկ բժիշկը խորասուզւում էր բժշկական մի գրքի էջերում։

Այնուհետեւ յայտնի դարձաւ հիւանդանոցի տնտեսավար, Գորկիական ոլորուն բեխերով Մավրինի կենակցութիւնը վայելչահասակ եւ բարետես Ուկրայնուհի Լէնա Մուսէնկոյի հետ։ Մօտ յիսուն տարեկան Մավրինը քանիցեաց այս աղջկան ձեռք բերելու եւ ձեռքում պահելու համար սերենադներ չերգեց նրա պատուհանի տակ, ոչ էլ երկնքից աստղեր վար բերելու փորձ կատարեց նրա խնկալէս կարապի վիզը զարդարելու համար. նա մահացող կալանաւորների հացի օրաբաժիններից մէկը տալիս էր նրան առանց խնայելու, իսկ մնացած բաժինները սանիտարների միջոցով ծախում եւ փող էր կուտակում։ Գրեթէ ամէն օր, սիրուն Լէնան, նախաճաշ եւ հաց ստացողներին օգնելու պատրուակով թափանցում էր տղամարդկանց գօտին, չորս կողմը վախեցած եղնիկի աչքերով նայելով դատապարտուածի քայլերով մըտնում էր Մավրինի խուցը եւ տաս րոպէից դուրս էր գալիս ծեծուածի նման, փէշի տակ պահած մի բաժին հաց։

Հացի, խոհանոցի, բաղնիքի տնօրէններն, ինչպէս նաեւ սափրիչ Աբլապը վերադասեցին սեռական – պարտիզանական կեանքը, որը թէեւ նոյնքան վտանգաւոր, սակայն աւելի քիչ պարտաւորեցնող էր ե՛ւ նիւթապէս ե՛ւ բարոյապէս։ Գրասենեակային աշխատողներն աւելի վայելուչ պահեցին իրենց, անցան ընդյատակեայ ընտանեկան կենցաղավարութեան։

Երբ արասթումանցի կառապան Մամօն բրուտանոցի խոհանոցում Ալլահի կամքով սէր էր անում նկարիչ–քանդակագործուհի Լիուդմիլա Շարթի հետ, ճամբարային կենակցութիւնը դադարել էր զարմանք պատճառելուց։ Ոչ, ճամբարային ընտանիք կազմելու գործում Մամօն առաջիններից չէր։

6.

Բրուտանո՛ց, իմ բրուտանոց, ես քեզ դեռ երկար պիտի յիշեմ, աւելի շուտ ես քեզ երբեք չեմ մոռացել ու չեմ մոռանայ, որովհետեւ մի բան յիշում են, երբ մոռացել են։ Ես քեզ՝ երբեք։

Ես յիշում եմ երբ աշունն իր դորշ թեւերը փռում էր գործարար բակի ու թըռչում էր՝ ամբողջ աշխարհի վրայ, երբ անձրեւը ծեծում էր քո պատուհանների կեղտոտ ապակիները, դու բուրում էիր, ի՛նչ էիր բուրում, հող ու կաւ էիր բուրում ու այդ հողն արդար էր նրա վրայ աշխատող մարդու նման ու կաւը իմ եւ Մամոյի բոպիկ ոտների տակ չարչարուած էր ու հունցուած, որպէսզի Աշոտ դային նրանից ամաններ պատրաստի ու յետոյ իր ձեռքով շինած քուրայում թրծի ու տայ հազարաւոր կալանաւորներին, — առէք, կերէք, կերէք՝ ինչով կը լցնեն, միշտ յիշելով, որ մարդն է շինում եւ թրծում հողէ ամաններն և ոչ թէ աստուածները։ Ես հիմա հաւատում եմ, աւելի քան հաւատում, որ ազատն Աստուածն է սկըրում շունչ փչել իր կաւէ շինուածքին եւ նրան կենդանութիւն պարգեւել, ստեղծել է մարդուն եւ այդ մարդն օրօրոցից մինչեւ կախաղան՝ բանն ու գործը թողած «ազատութի՛ւն» է գոչել եւ տենչացել։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(11 – Շար.)

Ձայներ Գաւառէն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԴԻՏՈՒԱԾ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՍՏՂԱԲԱՇԽԻ ՄԸ ԱՉՔՈՎ

ՆԻՍ (Յառաջ) — Ամէն անոնք որոնք ներկայ չգտնուեցան Պր. Պեռնար Մէլէի Նոյեմբեր 11ի բանախօսութեան, անկասկած կորսնցուցին բացառիկ առիթը տեսնելու Հայոց հայրենիքը աստղաբաշխի մը աչքով:

Արդարեւ, բանախօսութիւնը որ սարքուած էր նորակազմ «Նիսի Հայ Մշակութային Ակումբ»ին կողմէ Օթէլ Սքրիպի սրահներուն մէջ, կը տարբերէր անով, որ հետաքրքրական ըլլալով հանդերձ, ամբողջական էր հիմնովին, եւ կը կրէր դրոշմը գիտական տաղջ հայեցողութեան, փոխանակ պարուրուած ըլլալու Հայոց մասնայատուկ հայրենասիրական սանքիմանքալիգմի սովորական քօղով:

Պր. Մէլէ, որ աստղաբաշխ է Նիսի աստղադիտարանին մէջ, իր բանախօսութեան սկսաւ նախ բացատրելով թէ արդի աստղաբաշխին ակնարկը յառած չի մնար միայն տիեզերքի անհունին, եւ գիտէ նաեւ գննել երկրային բաներն ալ: Ու երջանիկ համարեցաւ ինքզինքը, որ բախտը ունեցած էր այս գարնան քանի մը ամիս աշխատելու Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ, այդպէսով հնարաւորութիւնը գտնելով մօտէն ճանչնալու նաեւ Հայաստան երկիրը եւ իր ժողովուրդը հետաքրքրական:

«Հայաստան այցելելէ առաջ անորոշ գաղափար մը միայն ունէի, ըսաւ Պր. Մէլէ, այդ հեռաւոր երկրին մասին, որ մեզի՝ Արեւմուտքցիներուս ծանօթ է մանաւանդ Արարատ լեռով, որուն վրայ կանգ առաւ Նոյեան տապանը»: «Եւ ով որ կ'ըսէ Նոյ, կատակեց Պր. Մէլէ, կը հասկնայ այգի եւ գինի, ու նաեւ անուշահամ քոնեակ, երբ Ֆրանսացի է ան: Այս բոլորին իրական իմաստը հասկնալու համար պէտք եղաւ անշուշտ որ Հայաստան երթամ ու հոն հաստատեմ ծագումը մեր «Արմանեաք»ին որ անպայման կը սերի Նոյի թոռնորդի «Արմենակ»էն (*):

«Այսուհանդերձ, շարունակեց Պր. Մէլէ, Հայաստան չէի երթար իբր բոլորովին անծանօթ: Նիս քաղաքի աստղադիտարանը երկար ատենէ ի վեր կապ կը պահէ Բիւրականի հետ եւ կարգ մը հանդիպումներ ունեցած էի արդէն Հայաստանէն եկած գիտնականներու հետ, մանաւանդ՝ քաջ ծանօթ էի աշխարհահռչակ գիտնական Վիքթոր Համբարձումեանի անունին:

«Այդ անունին հմայքը իր հրաշալի ազդեցութիւնը գործեց դեռ Երեւան իսկ չհասած, Մոսկուայէն Թիֆլիս թռչող օդանաւին մէջ, ուր շրջապատուած էի ամբողջովին Վրացիներէ, որոնց մօտ ինքզինքս բացատրելու ջանքերս, գիտցած բոլոր լեզուներովս, ի զուր կ'անցնէին ստո՛ղ: Բայց երբ բերնէս ելեցին Բիւրականի եւ Համբարձումեան անունները, այդքանը բաւեց որ բացառիկ պատիւներու արժանանամ, իբր հռչակաւոր մեծահռչակ գիտնականին»:

Բանախօսը յետոյ տուաւ շահեկան բացատրութիւններ Բիւրականի Աստղադիտարանին մասին, ուր գացած էր ուսումնասիրելու տիեզերքի ամենահեռաւոր խորութեանց մէջ անակնկալ պայթումներով յայտնաբերուող աստեղային բոցավառումներու խորհրդաւոր երեւոյթը, որ ամբողջովին չէ պարզաբանուած դեռ, եւ որուն համար Պր. Մէլէ ըսաւ թէ հիմնական մասնագիտութիւնն է Բիւրականի աստղաբաշխներուն:

«Բիւրականի դիտարանը, կառուցուած Արագածի փէշերուն վրայ, կ'օգտուի չափազանց պայծառ երկինքէ մը, որուն կը նախանձինք մենք Նիսցիներս հակառակ Քոթ տ'Ազիւրի համբաւին», աւելցուց Պր. Մէլէ, որ յիշեցուց թէ հոն ներկայիս պատրաստութիւններ կը տեսնուին զետեղելու համար 4,20 մեթր տրամագիծով հսկայական դիտակ մը, որ աշխարհի մեծագոյններէն մէկը պիտի ըլլայ:

«Բայց, աւելցուց Պր. Մէլէ, Բիւրականի գիտնականներուն անզերազանցելի առաւելութիւնը կը կայանայ իրենց աշխատանքի մեծ եռանդին եւ մէթոտին մէջ, որուն շնորհիւ հրաշալի արդիւնքներ ձեռք կը ձգեն, հակառակ անոր որ օժտուած չեն Արեւմտեան երկիրներու աստղադիտարաններուն յատուկ բոլոր յարմարութիւններով եւ ռոճփռով»:

Պր. Մէլէ իր բանախօսութիւնը զարդարեց գունաւոր լուսանկարներու ճոխ հաւաքածոյով մը, որուն շնորհիւ հայ եւ ֆրանսացի ունկնդիրները մօտէն տեսան Բիւրականի սարքաւորումները, երկու հազարամեայ դիտարանի մը աւերակները եւ բազմաթիւ հին ու նոր հայ ճարտարապետական յուշարձաններ, լեռնային տպաւորիչ տեսարաններ, կապտագեղ Սեւանը, դիւթիչ Երեւանը, Ս. Էջմիածնի կաթողիկէն, եւայլն, եւայլն:

Երկու ժամ տեւող այս բանախօսութիւնը եզրակացնելով Պր. Մէլէ ըսաւ.

«Հրաշալի հակասութեանց երկիրն է Հայաստան: Հոն, ամէն քայլափոխի կը զգաք թէ կը գտնուիք հազարամեայ քաղաքակրթութեան մը օրրանին մէջ, որ միանգամայն գերարդիական ոստան մըն է ճարտարարուեստի, գիտութեան ու մշակոյթի: Հայերը յաջողած են իրագործել հրաշքը հինն ու նորը զուգորդելու, յառաջդիմութեան խոյանքին մէջ անընդհատ ներշնչուելով անցեալի իրենց հարուստ մշակոյթէն, ինչ որ ինքնատիպ դրոշմ մը կուտայ հոն ամէն ինչի»:

«Նոր երկիր մը այցելող ամէն օտարական կրնայ ենթարկուիլ հետաքրքրութեան, զարմանքի եւ նոյնիսկ հիացման զգացումներուն: Ատոնցմէ աւելի բանով մըն է որ վերադարձայ Հայաստանէն, քանի որ ջերմօրէն սիրեցի այդ երկիրը եւ մանաւա՛նդ հոն ճանչցած համակրելի աշխատակիցներս որոնց տաքուկ հիւրամեծարութիւնը չեմ կրնար մոռնալ: Շնորհակալ եմ այսօր ունկնդիրներուս եւ մանաւանդ Նիսի Հայ Մշակութային Ակումբին, որոնք ինծի ընծայեցին գեղեցիկ առիթը մասամբ կրկնելու այդ հրաշալի ճամբորդութիւնը, սպասելով յառաջիկայ տարուան, երբ կրկին երջանկութիւնը պիտի ունենամ երթալու այդ երկիրը զարմանահրաշ»:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

(*) Ֆրանսայի «Արմանեաք» գաւառը յայտնի է իր քոնեակով: Բայց իրապէս զարմանալի է որ Հայկ Նահապետի որդի Արմենակի անունը Խորենացիի կողմէ յիշուած է նաեւ Արմէնեակ և Արմանեակ ձեւով ալ:

Հ. Տ.

չեւ նստած, կը թղթատէր թղթածրար մը: Քիչ ետք, քովընտի դուռնէն ներս մտաւ գերմանական համազգեստով հաւրիքապետ մը. իր բարեկամը՝ Ժորժ Քորմոնն էր:

— Այս մարդը կը կոչուի Ֆրանսուա Պասթիւ, — ըսաւ գնդապետը: Հեռ Քորմոն, կը ճանչնա՞ս զինք: Հոս կ'ըսուի, որ ան մեզի համար աշխատած է:

— Այս մարդը երբեք մեզի համար չէ աշխատած հեռ գնդապետ, — ըսաւ Քորմոն, — կատաղի ճախակողմեան մըն է եւ թիւրիմացութեան մը պատճառով նըկատուած է Մեծ Ռայխի գործակիցը: Պէտք է վերադառնայ բանտ:

Քորմոն պաղ ու հեգնող նայուածք մը նետեց Ֆրանսուայի կողմը, որ կապուած էր վայրի ցուլի մը պէս, եւ վրան պիտի նետուէր, եթէ ձեռքերը կապուած չըլլային: Վերադարձաւ բանտ եւ օրեր ու գիշերներ որոճաց մէկ բան միայն. դուրս գալ ու վրէժը լուծել այդ անամօթ ստահակէն:

1944ի սկիզբները, ռմբակոծութեան մը հետեւանքով, հարիւրի չափ բանտարկեալներ կրցան փախչիլ: Պասթիւ անմիջապէս միացաւ դիմադրութեան ուժերուն եւ կռուեցաւ քաջաբար:

Օր մը, խումբը բախում ունեցաւ գերմանական զօրաբանակի մը հետ: Կռիւը տեւեց երկու օր, թշնամին նահանջեց ձգելով շատ դիակներ: Ֆրանսուա, ըստ սովորութեան մէկ-մէկիկ կը զննէր անոնց դէմքը, երբ յանկարծ ցնցուեցաւ: Իր գերմանական սպայի տարազին տակ, պառկած էր Ժորժ Քորմոնի դիակը, զարնուած՝ ճակտէն ու սիրտէն:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

Գաղութէ Գաղութ

ՆԻԿՈՍԻԱ ժամանած է Նոյեմբեր 11ին Խորէն Ա.: Յաջորդ օրը Կիպրոսի Հանրապետութեան նախագահ Մակարիոս Արք.ի հետ ներկայ գտնուած է Նիկոսիոյ հայկական նոր նախակրթարանի բացման հանդէսին: Վարժարանը, կառուցուած է կիպրական կառավարութեան տրամադրած հողին վրայ եւ անոր նպաստով: Խորէն Ա. ընդունուած է Մակարիոս Արքեպիսկոպոսի կողմէ:

Դպրոցի բացման հանդիսութեան Մակարիոս Արք. յայտարարած է, թէ Հայերը Կիպրոս եկած են իբրեւ գաղթականներ, կորսնցնելէ ետք իրենց ունեցածը եւ, յաճախ, իրենց ընտանիքները: Բայց անոնք չեն յուսահատած երբեք: Անոնք չեն հրաժարած իրենց պայքարէն եւ յոյսէն: Վերջին տարիներուն, անոնք գոհը դարձան Կիպրոսի անընական կացութեան: Կորսնցուցին տուներ, եկեղեցի եւ դպրոց: Գոյատեւելու անխախտ կամքը վառ մնաց: Ասիկա անգամ մը եւս ցոյց կուտայ, թէ ուրիշներ որքան ալ ճիգ թափեն, չեն կրնար խորտակել Հայուն ոգին:

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ մէջ մեռած է հանրածանօթ ճարտարապետ Արտաշէս Օրագեան: Ողբացեալը երկար տարիներ ազգային բեղուն գործունէութիւն մը ունեցած է Գահիրէի մէջ: Հայ ճարտարապետութեան մասին կատարած էր շարք մը ուսումնասիրութիւններ, որոնք արժանացած էին մեծ գնահատանքի:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ Հայաստանի պասքէթպոլի խառն խումբը պարտութեան մատնած է տեղւոյն երկու խումբերը՝ Սերքլը Կաթոլիք 17 եւ Ֆիթիանը 35 կէտերու տարբերութեամբ: Պասքէթպոլի խումբը Դամասկոսէն Պէյրութ մեկնած է:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ մեռած է Արմէն Մանուկեան, որ աւելի քան քառասուն տարի անձնուէր վարչական պաշտօնեան եղած է «Ազատ Օր»ի եւ նախապէս՝ «Նոր Օր»ի: Ողբացեալը ծնած էր Էօտէմիշ (Իզմիրի նահանգ) եւ Փոքր Ասիական աղէտէն ետք, 1922ին, ապաստանած էր Յունաստան:

ԱՅՆՃԱՐԻ մէջ Նոյեմբեր 12ին բացումը կատարուած է Համազգայինի տեղւոյն մասնաճիւղի կեդրոնատեղիին: Համազգայինի մասնաճիւղի թատերական յանձնախումբը բեմադրած է Վ. Փափազեանի «Ժայռը»: Երաժշտական յանձնախումբը տօնած է Ա. Սպենդիարեանի ծննդեան հարիւրամեակը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՋԻԳԸ

Դ.

Քիչ սնդարար եղող այս ուտելիքները գնելէ յետոյ՝ Ժանն հետաքրքիրներու աչքին առջեւ հետեւեցաւ այն ճամբուն, ուրկէ եկած էր, ու անտառ ուղղուեցաւ: Երբ հոն հասաւ, Ժորժ տեղէն չէր շարժած բնաւ: Խորունկ քուն մը կը քաշէր ան: Ժանն անոր քով նստաւ ու մտայլ մտածումներու մէջ թաղուեցաւ անդիմադրելիօրէն: Յոգնութիւնը տակաւ յաղթեց իր ցաւագին մտադրադումներուն ու զգաց, որ քունը կուգար: Կակուղ գետնին վրայ տարածուեցաւ ու դաւկին պէս ինք ալ աչքերը փակեց:

×

Ինչպէս յայտնի է, դէհ լուրերը դրեթէ ելեկտրական արագութեամբ կը տարածուին: Ուստի քանի մը մղոն հեռուներն իսկ շուտով իմացուեցան նախընթաց գիշերուան դէպքերը. Ալֆորվիլի գործաշերուան հրդեհը, Ժանն Ֆօրթիէի անհերանին հրդեհը, Պ. Լապրուի ցաւալի սպանութացումը, իր անձնուիրութեան զոհը եղողթիւնը, իր անձնուիրութեան զոհը եղող Ժաք Կարոյի հերոսական վախճանը: Մէկոն-Ալֆորի նպարավաճառուհին, որուն յաճախորդն էր Ժանն, դիմացը եղողին կը պատմէր թէ դռնապանուհի տիկին Ֆօրթիէ իրմէ գնած էր հրդեհը առաջ բերած քարիւղը: Ալֆորվիլէն եկած կին մը նպարավաճառուհիին պատմութիւնը լսելէ յետոյ ըսաւ.

— Չիմացա՞ք: Ընդհանուր դատախազը ոճիրին վայրը եկաւ...

— Յետո՞յ:

— Պէտք է ձեր վկայութիւնը տաք առնոր առջեւ: Շատ կարեւոր վկայութիւն մըն է ատ:

— Ի՛նչ կ'ըսէք, յարեց նպարավաճառուհին: Ինծի վերաբերեալ բան չէ: Եթէ պէտք ունենան իմ վկայութեանս, ինծի պիտի դիմեն:

Ու խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ երկու կիներուն միջեւ:

Ոստիկանութեան քոմիսէրին գնկոյցը ստանալուն պէս՝ ընդհանուր դատախազը հրամաններ տուաւ ու Ալֆորվիլ մեկնեցաւ անյապաղ, ընկերակցութեամբ հարցաքննիչ դատաւորի մը, ապահովութեան պետին, բժիշկի մը եւ երկու ոստիկաններու: Ընդհ. դատախազը հոն հասնելուն պէս, քոմիսէրը անոր յայտնեց եղեւան հանուած զլխաւոր իրողութիւնները: Արկղակալ Ռիքօւ, դրասենեակի սպասեակ Տալլէ, կառապանը եւ մեքենագործ բանուորներ հարցաքննուեցան: Առաջին հարցաքննութեան արդիւնքը եղաւ սա հաւանականութիւնը, դրեթէ սա փաստը թէ Ժանն Ֆօրթիէ միակ յանցաւորն էր: Անոր դէմ առաջ բերուած իրողութիւնները անվիճելի կը դարձնէին տիկին Ֆօրթիէի մեղապարտութիւնը: Իր փախուստը ա՛լ աւելի կը սաստկացնէր իր դէմ եղած արդէն իսկ ծանր ամբաստանութիւնները:

Ընդհանուր դատախազին կողմէ հարցաքննուելէ յետոյ՝ արկղակալը Շառանթոն գնաց աճապարանքով: Հոնկէ հեռագիր մը ուղղեց Սէն-Ժերմէ գտնուող այրի տիկին Պէրթէնի, քոյր տիկին Լապրուի: Այդ շատ լաւ ծանօթ հեռագիրը կը նախագուշակէր այն մեծ դժբախտութիւնը, որ կը հարուածէր փոքրիկն Լիւսիէնը:

Արկղակալ Ռիքօւ դրեթէ յիսուն տարու մարդ մըն էր, խեռ, խծբծող, դժուարաբարոյ, դիւրագրգիռ, կասկածոտ, անհամբոյր: Առհասարակ, մարդ չէր սիրեր: Իսկ խեղճ Ժանն Ֆօրթիէ մասնաւոր հակակրութիւն մը կը ներշնչէր անոր: Հետեւաբար, այրի կնոջ դէմ չարամիտ վկայութիւն մը պիտի տար, թէեւ կատարեալ անկեղծութեամբ: Գործարան դառնալուն պէս, արկղակալը հարցաքննիչ դատաւորին քով գնաց:

— Շարք մը հարցումներ պիտի ընեմ ձեզի, ըսաւ հարցաքննիչ դատաւորը:

Յետոյ ոստիկաններէն մէկուն դառնալով ըսաւ.

— Հրամայած խուզարկութիւններս կատարեցի՞ք:

— Այո, պարոն:

— Արդիւնքը ի՞նչ եղաւ:

— Բակին մէջ գտնուեցան երեք շիշեր, որոնց մէջ քարիւղ պահուած ըլլալու է:

— Հաճեցէք հոս բերել:

Ոստիկանը գնաց բերաւ Ժաք Կարոյի կողմէ դիտմամբ հոն նետուած շիշերը, ու դանոնք դրաւ այն սեղանին վրայ, որուն առջեւ կը գտնուէր հարցաքննիչ դատաւորը:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարկրիթ Միսաքեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Կարպիս Նիկողոսեան եւ զաւակները, Տիկին Էլիզապէթ Միսաքեան, Տիկին Զ. Փօյաճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, զաւակին եւ փեսային՝

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

մահուան 3րդ տարեդարձին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

×

Այրի Տիկին Զ. Փօյաճեանի, Տիկին Մարկրիթ Միսաքեանի եւ զաւակներուն փափաքին համաձայն հոգեհանգիստ կը կատարուի նաեւ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆԻ

յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

×

Պր. Ժիրայր Դանիէլեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Զարուհի Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Օհանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ եւ հօրաքրոջ՝

ՄԵԼԻՆԷ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Օհանեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկ. Հեղինէ Թորոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Միհրան Թորոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Գալայճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Թորոսեան եւ զաւակները (Թուլուզ) եւ բոլոր ազգականները կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Նոյ. 26ին, առաւօտ ժամը 9ին, Սէնթ–Անտրէ լը Հօ *եկեղեցին մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր եւ ազգականին ողբացեալ՝*

ՀՐԱՆԴ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգող բարեկամներուն։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն Լու Կրան Փէնի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը առ ի երախտագիտութիւն մեզմէ առ յաւէտ բաժնուած նախկին առաջնորդ, հոգեւոր հայրերու, եկեղեցւոյ շինութեան նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայող բոլոր Թաղական անդամներու, նուիրատուներու եւ որեւէ ձեւով եկեղեցւոյ պայծառութեան նպաստողներու եւ համայն Թաղեցիներու ննջեցեալներուն համար հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարէ Կիրակի 26 Նոյ.։ Ժամերգութիւն ժամը 8.30ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11.30ին։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են Սէն Լուի մէջ հայերէնի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 9էն 12։

Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ծնողքները առաջնորդել իրենց զաւակները, առանց թերացումի։ Կը դասաւանդէ՝ Տահան քահանայ Տէտէյեան։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պատուոյ անդամակցութիւն

Պր. Ստեփան Էլչիբէկով	100 ֆր.
Պր. Րաֆֆի Ադնադարեան	100 ֆր.
Պր. Կարպիս Յակոբեան	100 ֆր.
Պր. Գրիգոր Փափազեան	100 ֆր.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Խմոն Զաքարեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Մարսէյլի Մուրատ Ռափայէլեան նախկին Աշակերտաց Միութիւնը 400 ֆր. կը նուիրէ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նոր շէնքի կառուցման։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 30 ֆր. այրի Տիկին Մարկրիթ Տէր–Յակոբեանէ եւ զաւակներէն Մ. Էժտահարեանի *մահուան տխուր առիթով։*

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան *խումբի։*

24 Նոյ. Ուրբաթ, ժամը 20.30ին Գ. Իփէկեան ակումբին մէջ, 40 Ռիւ Վիքթոր Ցոժիէ։

Կը դասախօսէ Մ. ՏՈՒՄԱՃԵԱՆ

«Հայ երիտասարդը հայկական իրաւունքներուն դիմաց»

Կը հրաւիրուի Վիէնի հայ երկսեռ երիտասարդութիւնը անխտիր։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տօնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ 25 Նոյ. Ահարոնեան ակումբը ժամը 20.30ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Կիրակի Նոյ. 26 ժամը 18ին 4, Ռիւ տը լա Տէֆանս

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Պ. ՊԵՏԻԿ իր նուագով եւ երգերով

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31 Avenue George V, Paris (8e)

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ
DON DIEGO et SON ORCHESTRE

Մուտք 20 ֆր. — ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները՝ 924-38-54

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 2.30էն սկսեալ։

Մասնաճիւղը ջանք չէ խնայած օժտելու դասարանը հանդստաւէտ պայմաններով։

Ծնողքներէն կը խնդրուի չզլանալ իրենց պարտականութեան մէջ։

ԹՈՒԻՇԱՏԵՏՐ
ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովի դիւանը, սովորաբար բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 30 Նոյեմբեր Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Մէզոն տէ Վիէօի *սրահը, 17, Ռիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։*

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 6ին, ընկերուհի Աւետիսեանի բնակարանը, 95 պիս, Ռիւ տիւ Մենիլ, Անիէռ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, ի պատիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի նորընտիր վարչութեան

Տեղի կ'ունենայ 26 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահին մէջ 7 Ռիւ Փափէր

Այս բացառիկ ճաշասեղանին սիրով կը հրաւիրուին Միութեանս անդամ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրներն ու բարեկամները։

Ճաշասեղանին մասնակցութեան տոմսերը ապահովել Բարեգործականի Տիկիններէն եւ Քարտուղարութենէն։ Հեռաձայն 54-16-59

ՁՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան։ Մեկնում Դեկտեմբեր 23, Կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին։

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի շրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն։ Բնակութիւն Կոլտընըր Հիրշ *պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ։*

Սահմանափակ տեղեր։

Մասնակցութիւն 545 ֆր.
Կանխավճար 95 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES

12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՁԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՃԱՇ - ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ
Մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին

2 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս Շաւիլի Թաղապետարանի սրահին մէջ 47, Rue Stalingrad

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ Պ. Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ եւ « ՆԱՅԻՐԻ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՑԵՏՈՅ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Մասնակցութիւն՝ ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս 35 ֆր. — ուսանողներուն եւ Ն. Սերունդի անդամներուն զեղչուած գին

Հասոյթը պիտի յատկացուի Կապոյտ Խաչի կայանի շինութեան։

ՑԱՅԳՕՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

RÉVEILLON en ARMÉNIE

DU 23 DECEMBRE AU 3 JANVIER

en classe Touriste 1780F
en Première classe 1880F

Pension complète à Moscou à l'aller et au retour et 10 jours en chambre et petit déjeuner à Erévan

RÉVEILLON TZIGANE
en Bulgarie

DU 30 DECEMBRE AU 3 JANVIER

Prix Paris-Paris 750F

Demandez nos brochures détaillées !

Արձանագրութիւն
Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՈՒՐԲԱԹ
24
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI
24 NOVEMBRE
1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMÉRO 0,70 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.572

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.572

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱԹՈՌԻ ՏԵՂԱՀԱՆՄԱՆ

———o———

Ա.

Հոկտեմբերի վերջին տասնօրեակը պատմական պիտի մնայ Կիլիկեան գահակալ Աթոռի տարեգրութեանց մէջ:

Հոկտ. 22ին Անթիլիասի մայր տաճարին մէջ փառաշուք արարողութեամբ կատարուեցաւ Միւռոնօրհնէք՝ Թեմերէն եւ սփիւռքէն ժամանած բազմահոծ ուխտաւորներու ներկայութեամբ: Հոկտեմբեր 23-26 Վեհարանի դահլիճին մէջ գումարուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան քառամեայ Ազգային Ընդհանուր Ժողովը: Հոկտեմբեր 29ին սարքուեցաւ շքեղ ընդունելութիւն մը՝ Կիլիկեան Աթոռի Սիսէն տեղահանման յիսնամեակին առթիւ՝ ի պատիւ Լիբանանի պետական աւագանիին, իսլամ եւ քրիստոնեայ հոգեւոր պետերուն: Այդ առթիւ Մայրենիքի Ազգ. Կարգի Ասպետի շքանշանով պատուուեցաւ Դպրեվանքի 40 տարիներու վաստակաւոր դասախօսը՝ Բիւզանդ Եղիայեան:

Հոկտ. 30ին տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր բացումը Լէյլաւանի ժողովրդային բնակարաններուն: Օր. Լէյլա Գալուստեանն մէկ միլիոն տոլար դրած էր Կաթողիկոսարանի տրամադրութեան տակ՝ աղքատիկ հանդստաւէտ տուներ շինելու եւ ապրելու ի վեր հիւղաւաններու մէջ տառապող մեր հայրենակիցները հոն փոխադրելու համար:

Յիսնամեակին նուիրուած փառատօնին առթիւ Խորէն Ա. իր «Գնահատանքի եւ Երախտագիտութեան Խօսք»ով պատմականն ըրաւ 1922էն մինչեւ այսօր Կիլիկեան Աթոռի կատարած նուաճումներուն, օրհնեց համայնքներու բարերարներու յիշատակը եւ երախտագիտութիւն յայտնեց ողջերուն:

Քանիցս առիթ ունեցած ենք այս էջերուն մէջ պատմականն ընելու Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան անցուդարձերուն, մանաւանդ 1956 Փետր. 20ին հռչակուած Զարեհ Ա.ի ընտրութեան առթիւ:

Այս անգամ կ'ուզենք համառօտ ակնարկ մը նետել կլխաւոր դէպքերուն վրայ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը, որ 485էն ի վեր էջմիածնէն տարագրուած էր Թափառէր տեղէ տեղ, — Դուին, Զորվանք եւ Աղթամար, Արգինա, Անի, Թաւբլուր, Ծամնդաւ, Ծովք–Դղեակ եւ Հռոմկլայ, 1293ին փոխադրուեցաւ Սիս, Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան մայրաքաղաքը, իբրեւ հետեւանք Եգիպտացիներու կողմէ Հռոմկլայի գրաւման եւ Ստեփաննոս կաթողիկոսի գերութեան եւ մահուան՝ Գրիգոր Է. Անաւարզեցիի օրով:

1441ին արեւելեան եպիսկոպոսները որոշեցին վերահաստատել Լուսաւորչի Աթոռը Վաղարշապատ՝ աշխարհի մէջ եւ հրաւիրեցին Գրիգոր Թ. Մուսաբէկեանը, որ Սիսէն փոխադրուի Էջմիածին՝ գրաւելու համար Աթոռը: Մուսաբէկեան նախընտրեց մնալ Սիս, ուր պահուեցաւ կաթողիկոսական Աթոռը 628 տարի, 1293էն մինչեւ 1921ի վերջը, — Կիլիկիոյ պարպումը:

Սիսի վերջին գահակալը՝ Սահակ Բ. Խապայեան, որուն սիրտը արիւնած էր դեռ 1909ին՝ կիլիկեան համատարած ջարդերուն առթիւ եւ դարձեր էր «մխիթար» կաթողիկոս, աւելի ծանր օրեր պիտի տեսնէր 1914էն սկսեալ: Պիտի տարագրուէր Հալէպ, 1915 Հոկտ. 31ին Իտալիա, յետոյ Երուսաղէմ եւ 1917 Նոյ. 19ին

Դամասկոս: Զինադադարին վերադարձ Ատանա: 1920ին պիտի գար մինչեւ Փարիզ, ի զուր փորձելով արգիլել Կիլիկիոյ պարպումը Ֆրանսացիներուն կողմէ:

1921 Հոկտ. 20ի Անգարայի չարաշուք դաշնագիրը Թուրքերուն կը յանձնէր ամբողջ Կիլիկիան, որ կը կարծէինք թէ պիտի դառնար «հայկական օջախ»՝ Ֆրանսայի հովանիին տակ:

Զո՛ւր յոյսեր:

1921ի աշնան պարպուեցաւ ցանկալի Կիլիկիան:

Սգակիր ծերունազարդ Սահակ կաթողիկոս ամէնէն վերջ հեռացաւ իր հօտին, Նոյեմբեր 25ին եւ իբրեւ տարագիր ապաստանեցաւ Հալէպ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԷԼՍԻՆՔԻԻ ԺՈՂՈՎԸ

———o———

Հէլսինքիի մէջ բացումը կատարուեցաւ այսպէս կոչուած դեսպաններու խորհրդաժողովին: 34 երկիրներու ներկայացուցիչներ նախապատրաստական խօսակցութիւններ պիտի ունենան Եւրոպայի ապահովութեան ժողովի մը գումարման համար: Հէլսինքիի ժողովի պատուիրակները տեղւոյն դեսպաններն են: Կարգ մը երկիրներ, ինչպէս Խորհ. Միութիւն, Մ. Նահանգներ, իրենց դեսպաններու կողքին այլ պետական անձեր ղրկած են:

Օրակարգի, ինչպէս նաեւ նախագահութեան հարցը դեռ չէ ճշդուած: Առջի օր ժողովին բացումը կը կատարէր Ֆինլանտայի Արտաքին նախարարը, որ բարի գալուստի սովորական խօսքերէ ետք յոյս կը յայտնէ, թէ այս խօսակցութիւնները խաղաղութեան պահպանման պիտի ծառայեն: Ռումանիոյ ներկայացուցիչը պահանջեց, որ ատենապետութիւնը հերթական բնոյթ ստանայ, այլ խօսքով իւրաքանչիւր պատուիրակ կարգով ստանձնէ այդ պաշտօնը:

Խորհ. Միութիւնը կ'ուզէ, որ քննութեան առնուին կարեւոր հարցեր (ապահովութիւն, տնտեսական համագործակցութիւն, եւայլն): Մ. Նահանգներն ու քանի մը երկիրներ կ'ուզեն օրակարգի հարցերը մանրամասնել: Ֆրանսա յստակ օրակարգ կը պահանջէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ կը շարունակէ ափրիկեան իր ճամբորդութիւնը եւ Բարձր Վոլթայէն ետք, անցաւ Թոկօ, ուր ընդունելութիւնը տօնավաճառի կերպարանք ունէր: Ուակատուկուէն մեկնելէ առաջ, Նախագահ Փոմփիտու յայտարարած էր թէ Ֆրանսա կը հրաժարի այն մէկ միլիառ ֆրանքէն (100 միլիառ հին) զոր ափրիկեան Պետութիւնները կը պարտին:

ՊՈՊԻՆԵՒԻ առեւանգ ներողամիտ դրտնուեցաւ իր վճիռներուն մէջ, վիժումի դատին առթիւ որ բաւական աղմուկ հանած է Ֆրանսայի մէջ: Ծանօթ է որ քանի մը շաբաթ առաջ ազատ կ'արձակուէր երիտասարդուհի մը որ 16 տարեկանին, մօրը համաձայնութեամբ վիժում կատարել տուած էր: Մայրը 500 ֆր. տուգանքի դատապարտուեցաւ յետաձգումով, երկու մեղսակիցներ ազատ արձակուեցան, մինչ վիժեցնողը տարուան մը բանտարկութեան կը դատապարտուէր նաեւ յետաձգումով: Ծանօթ է որ վիժումի հարցը դեռ իր լուծումը չէ գտած եւ Բժիշկներու Կարգը ծանրօրէն դատապարտեց առջի օր Փրոֆ. Միլլէզը, որ հրապարակաւ յայտարարած էր թէ վերջ պէտք է տալ ժամանակավրէպ օրէնքի մը եւ թէ ինք կողմնակից է վիժումի:

ՌԷՄՈՆ ՍՈՒՓԼԷՔՍ, Ֆրանսայի սիրուած դերասաններէն, որ մանաւանդ վերջին տարիներուն հեռատեսիլի այնքան փնտռուած Պուաէն էր, մեռաւ առջի օր 71 տարեկանին:

ՊԵԼԺԻՈՅ վարչապետը իր կառավարութեան հրաժարականը ներկայացուց: Լեզուական հարցերը չեն լուծուած եւ այս անգամ ալ էյսքէնս զոհն է այդ տագնապին:

ՆԻՔՍԸՆ արտօնեց, որ ամերիկեան նաւերն ու օդանաւերը այսուհետեւ չինական նաւահանգիստներ եւ օդակայաններ օգտագործեն: 22 տարիէ ի վեր արգիլուած էր յատուկ օրէնքով: Այժմ կը սպասուի Չինաստանի արտօնութեան:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Պէ–52 գերռմբակոծիչ օդանաւ մը վար առնուեցաւ Հիւս. Վիէթնամի հակօդային կրակին միջոցաւ: Առաջին անգամ է: Օդանաւը կ'արժէ 8 միլիոն տոլար: Օդանաւին անձնակազմը ազատած է:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյ. 15–17)

ԳԻՐՔ ԱՐԱԲԵՒՀԱՅ ԿԱՊԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հալէպի մէջ արաբերէն լոյս է տեսած ուշագրաւ աշխատութիւն մը՝ «Հայաստան արաբ պատմութեան մէջ» խորագիրով: Հեղինակն է սուրիացի պատմաբան Եուսիֆ Սէյէտ. ան հանգամանօրէն ուսումնասիրած է արաբ պատմաբաններու գործերը եւ պատմական հարուստ նիւթի հիման վրայ պատկերացուցած է արաբ եւ հայ յարաբերութիւնները յատկապէս Է.–ԺԴ. դարերուն:

Արաբ ընթերցողը այս գործով տեղեակ կը դառնայ մասնաւորապէս Բագրատունիներու գործունէութեան: Հոն արձանագրուած է այն իրողութիւնը, որ բազմաթիւ Արաբներ հաստատուած են Հայաստան եւ բազմանալով՝ ծնունդ տուած են հռչակաւոր գիտնականներու, գրողներու, քաղաքական գործիչներու: Իսկ Հայերը, ապրելով արաբական աշխարհ, տուած են գիտնականներ, քաղաքական դէմքեր եւ առաջնորդներ:

×

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

«Հայաստան» հրատարակչականը լոյս ընծայեց Պարոյր Սեւակի երկերու հատորեան առաջին հատորը: Հոն զետեղուած են 1948–1963ին լոյս տեսած «Անմահները հրամայում են», «Սիրոյ ճանապարհ», «Նորից քեզ հետ», «Մարդը ափի մէջ» բանաստեղծութիւններու գիրքերը: Հատորը կազմած է գրագատ Ա. Արիստակէսեան:

Յառաջաբանը գրած է Փրոֆ. Ս. Սարինեան, որ ներկայացուցած է բանաստեղծին կեանքը, գրական ու հանրային գործունէութիւնը՝ համառօտ գիծերով:

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Հայֆիլհարմոնիայի փոքր դահլիճին մէջ ջութակահարներու համամիութենական մրցումին բացումը կատարուեցաւ: Բացման երեկոյթին ողջոյնի խօսք արտասանեցին Հայաստանի Մշակոյթի փոխնախարարը՝ Մ. Խարազեան, երգահաններու Միութեան նախագահը Է. Միրզոյեան եւ երաժշտանոցի տնօրէն Ղ. Սարեան: Մրցումին կը մասնակցին 28 ջութակահարներ, 14 քաղաքներէ, դատակազմի նախագահ է ջութակահար Լ. Կոգան:

×

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ

Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիան ընտրութեան համար հրապարակած է իր թեկնածուներու ցանկը:

Ակադեմիայի անդամ ընտրուելու թեկնածուներու ցուցակին մէջ են հետեւեալ հայ գիտնականները. — Մխիթար Ջրբաշեան (ուսողագիտութիւն), Արտեմ Ալիխանեան (միջուկային բնագիտութիւն), Անդրանիկ Իոսիֆեան (մեքենագիտութիւն), Արմէն Թախտաջեան (ընդհանուր կենսաբանութիւն), Յովակ Ստեփանեան (փիլիսոփայութիւն և իրաւաբանութիւն), Ռուբէն Աւանեսով եւ Գէորգ Ջահուկեան (գրականութիւն եւ լեզուաբանութիւն), տնտեսագէտ Աբէլ Աղամբէկեան:

Թղթակից – անդամ ընտրուելու ցանկին մէջ կան 21 հայ գիտնականներ՝ բնագէտներ Թադեւոս Աղէկեան, Խաչիկ Բաղդասարով, Անդրէյ Միքայէլեան, Եուրի Օսիպեան, Եուրի Արով, Լեւոն Միքայէլեան, քիմիագէտ Միքայէլ Կարապետեանց, կենսաբաններ Սօս Ալիխանեան, Լեւոն Փիրուզեան, պատմաբաններ Ծատուր Ագայեան, Ալեքսանդր Ջուրաբեան, փիլիսոփայ Խաչիկ Մոմջեան, գրականագէտներ Սերաստեան Շահումեան, Երուանդ Սեւորդեան եւ ուրիշներ:

×

ՄԱՐԶԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԷՐ–

«Արարատ»ի փայլուն յաղթանակը Ցիւրիխի մէջ, ցուրիխեան խումբին դէմ, ոգեւորեց տեղւոյն Հայերը, որոնք իրենց քաջալերանքը յայտնելու համար Երեւանցիներուն՝ ցուրիխեան ժամացոյց մը եւ ոսկեայ սալիկ մը նուիրած են անոնց: Նուէրը յանձնուած է Հայաստանի պատմութեան Թանգարանին:

×

ՉԱՐԵՆՑԱՒԱՆԻ ՆՈՐ ՅԱՏԱԿԱԳԻԾԸ

Չարենցաւանը, որ գրեթէ նոր քաղաք մըն է, ներկայիս 25.000 բնակիչ ունի: Քաղաքը զարգանալու մեծ հեռանկարներ ունի, որով նոր յատակագիծ մը պատրաստուած է: Ասիկա պիտի իրագործուի երկու փուլով՝ առաջինը մինչեւ 1980 եւ երկրորդը՝ մինչեւ 2000 թուականը: Այժմու 4–5 յարկանի տուներու կողքին պիտի կառուցուին 9, 12 եւ 16 յարկանի շէնքեր, նոր թաղեր:

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ՎԱՐԴԻԿԻ ՏՈՀՄԸ

—0—

Հայ ժողովուրդի նոր պատմութիւնը հարուստ չէ երկարակեաց գերդաստաններով: Ցորմէհետէ պատմութեան անցան նախարարական հայ տոհմերը՝ իրենց փշրանքները ցրուելով աշխարհի չորս հովերուն, հազուադէպ եղան քանի մը սերունդ տեւող գերդաստանները:

Այսպէս չեղաւ սակայն հայ հին գերդաստաններու ճակատագիրը Արեւելեան Եւրոպայի Հայոց մէջ: Դարերուն դիմացան անոնցմէ շատ շատերը խնամի զոյգ գաղութներուն մէջ ալ՝ որոնք Լեհաստան ու ռումէն երկիրներն էին:

Ռումանիոյ վաղեմի հայ ընտանիքներուն մէջ բացառիկ տեղ կը գրաւէ Վարդիկի տոհմը, որ հաւանաբար իր ծագումը կ'առնէ Լեհաստանի Վարդիկովիչներէն՝ Մոլտովայի մէջ գալ դարեր տեւելու համար:

Մոլտովայի մէջ Վարդիկներ կը յիշատակուին դեռ ԺԵ. դարէն: Երկու օտար պատմագիրներ՝ Վիքենհաուզէր եւ Շմիթ, յիշատակութիւնը կ'ընեն Շթեֆան Չել Մարէի օրով Վարդիկ անուն հարուստ Հայու մը, որ մեռնելու ատեն իր զաւակներուն տուներ եւ կալուած թողած է:

Առաջինը, որ այդ տոհմէն կը յիշուի Տիրաքուլ Վարդիկն է: Բայց անոր որդին Փեթրոս Վարդիկն է, որ հռչակաւոր պիտի դարձնէր իր տոհմը: Զայն յիշատակուած կը գտնենք արդէն 1519 եւ 1529 տարիներէն մնացած վաւերաթուղթերու մէջ, երբ արդէն կարկառուն դէմք մը Մոլտովայի մէջ: Սակայն 1450էն ետքն է, որ կը սկսի իր բուն վերելքը, երբ Փեթրոս Ռարէշ Վոտայի օրով տեղ կը գրաւէ երկրին աչքառու Պոյարներուն մէջ, անցնելով ազնուականութեան բոլոր սանդուխներէն: 1539ին «Գաղանի դարման» է, 1541ին «Սուչավայի պաստապետ», 1542ին «Դարպասապետ Սուչավայի», իսկ 1548ին «Հաթման Սուչավայի», որ տիտղոսներուն մեծագոյնն էր այն ատեն:

Եղերական վախճան պիտի ունենար սակայն Փեթրոս Վարդիկ: Փառքէ փառք բարձրացեր էր Փեթրոս Ռարէշ Վոտայի օրով, որմէ ետք զոհ երթայ անոր զաւակին եւ յաջորդին՝ Իլիաշ Վոտայի մոլեգնութեանը: Ան գլխատուեցաւ արդարեւ չարաշուք իշխանին հրամանով 1548 Ապրիլ 7ին: Կը շարունակեն խորհրդաւոր մնալ պարագաները այս ողբերգութեան: Էֆթիմիէ քրոնիկագիրը այս ոճիրը կը վերագրէ Վարդիկի մոլեռանդ քրիստոնեայ մը ըլլալուն, ինչ որ պիտի չհաճէր այլասերած իշխանը, որ Թուրք բարքերէ տարուած էր, հարէմ մը սարքած էր իր պալատին մէջ եւ միշտ շրջապատուած էր Թուրքերէ: Էֆթիմիէ կ'ըսէ, թէ Իլիաշ շատ Պոյարներ ալ մեռցուց չարչարանքներու մէջ, գրգռուած իր կնոջմէն՝ Էլենայէ, որ թրքասիրութեամբ բռնկած Սերպուհի մըն էր Պրանքովիչ ընտանիքէն եւ որ յետագային պիտի սպաննուէր ինքն ալ Ալեքսանտրու Լըփուշեանու Վոտայի կողմէ: Ուրիշ աղբիւրներ եղեռնագործութեան իբր շարժառիթ ցոյց կուտան Վարդիկի քրիստոնեայ Պետութեանց հետ ունեցած գաղտնի կապերը, որոնք յանկարծ յայտնաբերուած էին Թուրքերու կողմէ: Նոր հետազօտող մը՝ Տ. Մխաք կ'ենթադրէ, թէ Իլիաշի սարքած հալածանքը իր Պոյարներուն դէմ՝ կը բխէր անոնց ընդդիմութենէն հայթայթելու անհրաժեշտ գումարը, զոր պէտք է վճարէր Թուրքերուն, ընդդիմութիւն որ պատճառ եղաւ ի վերջոյ որպէսզի նոյն այդ չարաշուք Վոտան երթայ ապաստանի Թուրքիա եւ ընդունի Իսլամութիւնը:

Իր դարաւոր գոյութեան ընթացքին կարկառուն դէմքեր յետագային ալ տուաւ երկրին Վարդիկի տոհմը: Շարքը կը սկսի Եուրաշքու Վարդիկով, որ զաւակն էր Փեթրոսի եւ որ նոյնպէս դիրք գրաւեց Մոլտովայի անուանի Պոյարներուն մէջ: Վաւերաթուղթերը զայն իբր «մատռուակապետ» կը յիշատակեն 1575ին, տարի մը ետք ան «արարողապետ» է եւ 1579ին, Հոթինի «գաւառապետ»: 1583–1592 տարիներու վաւերաթուղթերը կը յիշեն իբր մեծ դատաւորապետ Ստորին Մոլտովայի:

Վարդիկները իրարու կը յաջորդեն գրեթէ ամբողջ դար մը Պոյարական դիրքերու վրայ: Թէոտորաշքու Վարդիկ Սորոքայի գաւառապետ է 1600ին, Ուրսուլ Վարդիկ իբրեւ դատաւոր կը յիշատակուի 1632ին, իսկ Վասիլի Վարդիկ արարողապետ 1638ին:

Վարդիկներ կը շարունակեն երեւալ վաւերաթուղթերու մէջ յաջորդ երկու դարերուն եւս, սակայն աւելի համեստ տիտղոսներով, ինչպէս իբրեւ հանդերձապետ, հարկերապետ, վրանապետ եւ հետզհետէ ճիւղ ալ կ'արձակեն, կորիզներ ստեղծելով երկրին զանազան շրջաններուն մէջ, ինչպէս նաեւ խառնուելով ուրիշ գերդաստաններու:

Ռումէն յայտնի բանասէր Կէորկէ Կիպըրեսքու, որ պրպտած է երկրին այլազան դիւանները եւ որոնած է, ի մէջի այլոց, Վարդիկի տոհմը իր յաջորդական շառաւիղներով, յաջողած է կազմել ծննդաբանական ծառը Վարդիկներուն՝ մինչեւ մեր օրերը հասցնելով զայն: Ան աշխատութեան մը մէջ կը ներկայացնէ Քուզա ընտանիքին ճիւղը եւ կը յիշէ այս առթիւ, թէ նոյն այդ ընտանիքին հին դէմքերէն մին, Տումի Թրաշքու Քուզա իբր կողակից ունէր Սաֆթան, դուստրը Թոտիրաշքու Ժորայի եւ Վասիլքա Վարդիկի: Ըստ Կիպըրեսքուի՝ անոնցմէ սերեցաւ Քուզաներու ամբողջ շարք մը, որոնցմէ վերջինը՝ Ալեքսանտրու Եոն Քուզան էր, ան որ Ռումէն Միացեալ Իշխանապետութեանց առաջին դահակալն եղաւ 1859ին:

Վարդիկներու կը հանդիպինք վերջին դարուն ալ եւ մինչեւ հիմա: Ցուցակին մէջ այն 323 անձերու, որոնց Պոյարի տիտղոսներ տրուած են 1835 եւ 1836 թըւականներուն, Շթեֆան Վարդիկ մը կայ: Քոլեսքու – Վարդիկ անունն էր պատմաբանի մը, որ յօրինեց ռումէն վերածնութեան հետ առնչութիւն ունեցող վաւերաթուղթերը: Թինքա Վարդիկ կը կոչուէր կողակից ռումէն մեծ գրող Եոն Քրէանկըի: Թոմա Վարդիկ ռումէն գրող մըն էր, որ 1843–1883ին գրայացուցց վէպեր եւ ժողովրդական պատմուածքներ ու անեքդոտներ հրատարակած է Եաշի եւ Պուքրէշի մէջ: Կէորկէ Վարդիկ անունով քանդակագործ մը ունինք ներկայիս:

Հինգ դար մեզ կը բաժնեն այն օրերէն ի վեր, երբ առաջին Վարդիկը յայտնաբերուեցաւ մոլտովական հողի վրայ, դարերուն յանձնելու համար շարանը իր յաջորդներուն, որոնք դեռ կը տեւեն, դիմացնելով այսպէս Վարդիկի տոհմը:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԱԶՆԱՒՈՒՐ, ՕԼԷՄՓԻԱ ԵՒ ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Բուն «Առաջինէն» մէկ օր առաջ, Նոյ. 14ին, Շառլ Ազնաւուր իր վեց շաբթուան ռեսիթալը կը սկսէր երեկոյթով մը, որուն շահը վերապահուած էր Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանի նոր շէնքի կառուցման: Այս իսկ պատճառով տոմսերը սովորականէն շատ աւելի սուղ կը վաճառուէին հայկ. շրջանակներու մէջ, առաւելագոյնը կարենալ ապահովելու համար վարժարանին, Օլէմփիայի սովորական հասոյթը հայթայթելէ ետք:

Ի պատիւ Փարիզի հայ գաղութին, ըսենք թէ Փարիզի առաջին միւզիք–հոլը ծայրէ ծայր լեցուած էր, ինչ որ անգամ մը եւս կը փաստէ թէ Ֆրանսահայը տուող է եւ երբեք չի զլանար իր աջակցութիւնը ազգային կարեւոր գործի մը համար: Այս անգամ վարժարանին համար է որ կուտար, հայկ. վարժարանին, որպէսզի ան ընդարձակուի, մեծնայ, բարգաւաճի ու աւելի տեղ ունենայ նոր աշակերտներու համար:

Ցայտագիրը կը բաղկանար երկու մասէ: Սկիզբը Հարաւ. Ամերիկեան երաժըշտական խումբ մը զանազան երգերով ժողովրդական խանդավառութիւն կը ստեղծէր մինչեւ միջնարար, որմէ ետք բեմը պիտի գրաւէր Շառլ Ազնաւուր:

Նոր բան կարելի չէ ըսել Ազնաւուրի մասին, որ քսան տարի է կը տիրապետէ ֆրանսական եւ միջազգային բեմին: Չի ծերանար, կը թուի թէ չի ալ յոգնիր, քանի իր ներքին եռանդը միշտ նոյնքան ուժեղ է: Պարզ է որ իր նոր երգերը երբեմն դժուար «կ'անցնին» քանի ամէն ինչ որոշ ռոտաժի պէտք ունի եւ ժողովուրդը միշտ աւելի հաճոյքով կը վերադառնայ իր հին սէրերը՝ Վենետիկը, Լա Պոհէմը, Մամման, Տէզօրմէ, եւայլն, եւայլն: Նորերուն մէջ սակայն շատ յաջող է Թրավեսթին, որ կոչուած է երկար տեւելու ինչպէս նաեւ Ժը Նէ Ռիէն Ուպլիէ բայց խանդավառութիւն ստեղծելու համար պէտք է սպասել Լը Քոմէտիէնին կամ Ժ'Է վեքիւին:

Վերապահութիւն մը ընենք սակայն անտանելի սոնորիզասիոնին մասին, որ բոլորովին աւելորդ կը նկատենք առաւելաբար Ազնաւուրի մը համար: Իր երգերը որոնք մելամաղձոտ, յաճախ տըխուր բայց միշտ բանաստեղծական բնոյթ ունին, այդքան «ուժեղացուելու» պէտք չունին, ինչ որ կը հասկցուի Քլօտ Ֆրանսուայի մը պարագային: Այդ իսկ պատճառով շատ աւելի հաճելի էր Ազնաւուրը լսել յաջորդ իրիկունը Լիւքսէմպուրկի ձայնասփիւռէն քան Օլէմփիայի բեմէն:

Նոյ. 14ի երեկոյթը փոքրիկ տարբերութիւն մը ունէր սակայն հերթական միւս երեկոյթներէն:

Օլէմփիայի տնօրէնը՝ Պրիւնօ Քոքաթրիքս քանի մը խօսքով կը պարզէր թէ հաճոյքով ընդունած էր Ազնաւուրի առաջարկած այս կարգադրութիւնը քանի Ազնաւուր՝ Ֆրանսայի ամէնէն նշանաւոր Հայն էր եւ Հայերուն ամէնէն նշանաւոր Ֆրանսացին:

Մեզի չխնայուեցաւ անշուշտ մեր ֆոլքլորին մաս կազմող անխուսափելի պահը, երբ սրահէն սկսան պոռալ. «հայերէ՛ն, հայերէ՛ն»: Անակնկալ չէր Ազնաւուրի համար, որ կը սպասէր այդ պահանջին եւ պատրաստած էր իր լուսաբանութիւնները: «Հայրս հայերէն կ'երգէ, քոյրս շարունակած է, ես չեմ գիտեր եւ բարեբախտաբար Ֆրանսերէնը կայ, ուր աւարտած եմ: Լաւ որ այդպէս է եթէ ոչ այս գիշեր հոս չէինք ըլլար»:

Ապա, Ազնաւուր յիշեց դպրոցը, որ պէտք է շատ ու շատ աշակերտ ունենայ, որ հայերէն կարդալ–գրել սորվին եւ իրեն պէս չըլլան, որ չի գիտեր (հո՛ս, չտեսներ, որ պակաս չեն մեր մէջ, խելայեղ ծափահարութեանց շարք մը սկըսան, հաւանաբար չհասկնալով իսկ թէ մարդը ի՛նչ կ'ըսէ: Ազնաւուր տեղը դրաւ անշուշտ այդ փութկոտները, շեշտելով թէ ծափահարելիք բան մը չկայ...):

Երեկոյթը վերջ գտաւ տաք, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ եւ կը յուսանք որ Փարիզի հայ գաղութին առատաձեռն մասնակցութիւնը այս ձեռնարկին կարեւոր նպաստ մը բերաւ Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանին:

Ա. Մ.

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Նոյն այդ Աստուածը, երեւի, մի ուրիշ հողածին է աշխարհ գործուղել արտակարգ լիազօրութիւններով, որ ոչ թէ բոպիկ ոտներով, այլ ծանր, երկաթէ սապոգներով ոտքի տակ առնի միլիոններին, տրորի ու հունցի, կաւ դարձնի, որ նրանք ազատութիւն բառն անգամ մոռանան եւ յետոյ այդ կաւից նոր մարդ պատրաստի ի՛ր շնչով, ի՛ր կերպարանքով, նոր դրախտի խոստումով, որ այդ մարդը լինի վախկոտ ու դաժան, անողնաշար, փառամոլ ու դաժան, որ հսկողութեան տակ առնի անգա՛մ մարդկային սէրը: Որ մարդիկ պատժուեն սիրելու համար, իսկ դաժանութեան համար պարգեւատրուեն, որ նրա արձանները կանգնեն բոլոր կայարաններում, հրապարակներում, քաղաքներում եւ աւաններում, որ նրա նկարը կախուի բոլոր տների պատերից, որ նրա անունով կոչուեն քաղաքներ ու գործարաններ, հարիւր հազարաւոր փողոցներ եւ հազարաւոր հրապարակներ: Որ բոլոր գրիչները գրեն նրա մասին, բանաստեղծները նրան գովերգեն, նկարիչները նրան նկարեն, երգիչները նրան երգեն, գիտնականները նրա անունով գործեն, զինուորականները նրա ցուցմունքով կռուեն, ողջ երկիրն ովսաննա՛ երգի ու նա անյագուրդ խմի փառքի աղբիւրն ու չյագենայ, մոլեգնի...

Բրուտանոց, ի՛մ բրուտանոց, ես չեմ մոռանայ քո ձմեռները, երբ ջերմաչափը միայն Ժօզէֆինա Էոնէատովնան ունէր եւ յաճախ այն ցոյց էր տալիս քառասուն ու յայտնի խրատարան Տուրկիան մեռնում էր կէս գիշերին եւ յետոյ ցոյց էր տալիս երեսունչորս ու քիմիկոս Արտաշէս Ջանփոլադեանն էր փակում իր աչքերը: Հիւանդանոցից ու դարչահոտ բարաքներից դուրս՝ գործում էր ջերմաչափի փոխարէն ցրտաչափը: Սնդիկը թռչում էր քառասունի վրայ ու չէր յուսահատւում, մագլցում էր վեր ու վեր եւ հիւանդանոցներում ազատուած տեղերը նորերն էին գրաւում:

Ընդարձակ բրուտանոցի մի անկիւնում վառւում էր վառարանն ու ճարճատում: Եթէ ազատ ժամանակ ունենաս, նստես նրա մօտ եւ լսես ուշադրութեամբ, ապա վառարանը կ'երգի քո բոլոր ուզած եղանակները: Նա գիտի անգա՛մ ամենածիծաղելի երգերը, բաւական է, որ դու յիշես եղանակը եւ նա կ'երգի.

Ծնկիդ ծալը, դոշիդ խալը, խանբաջի՛,
Դու սիրում ես ճան քո տալը, խանբաջի՛:

Դու վառարանին յանդիմանում ես թեթեւամտութեամբ, անլրջութեան համար, ու վառարանը հիմա երգում է քո յիշած նոր երգի աղաչաւոր եղանակը.

Ամենասուրբ Երրորդութիւն,
Տուր աշխարհիս խաղաղութիւն,
Բանտարկելոց՝ ազատութիւն
Եւ հիւանդաց՝ առողջութիւն...

Իսկ հիմա... աչքերդ տաքանում են, դու, ի՞նչ է, արտասուել ես ուզում: Թաշկինակի կարիք չկայ, վառարանը չորացնում է բարիչներդ ու երգում ու երգում.

Մի՛ լա, մի՛ թացի աչքերդ...

Մամօն այսօր մտահոգ է: Աշխատանքի ընթացքում ես նկատեցի, որ նա մի քանի անգամ գաղտագողի նայեց Գերմանուհու կողմը: Այս մի քանի ամիսների ընթացքում վերջինս լցուել է եւ լցուել է... Ես չեմ ուզում սանձազերծել իմ երեւակայութիւնը: Ի հարկէ, կը լցուի, ի՞նչ կայ այստեղ զարմանալի: Նա, ճիշդ է, դատապարտուած է 25 տարուայ բանտարկութեան, սակայն այդ ամենեւին չի նշանակում, թէ դատապարտուել է 25 տարուայ նիհարութեան: Քսանհինգ տարուայ ընթացքում ամէն բան կարող է պատահել մարդու կեանքում: Քի՞չ կան այնպիսի կալանաւորներ, որոնք նիհար են եղել, բայց յետագայում լցուել, բարենորոգուել են: Ժօզէֆինա Էոնէատովնան ձեզ օրինակ: Ճիշդ է, Լիուդմիլան այնպէս չի անում, ինչպէս այս գեղեցկատես Լեհուհին, բայց չէ՞ որ Մամօն ջանք չի խնայում գրեթէ ամէն օր, ճաշից յետոյ եւ բանթողից առաջ, մի բանով ուրախացնելու նրան: Այն էլ ճիշդ է, որ Ժօզէֆինա Էոնէատովնան գիրացել է ե՛ւ մարմնով, ե՛ւ դէմքով, գիրացել է համաչափ գիրութեամբ, իսկ Լիուդմիլան... նրա դէմքը նոյն նիհար, անառողջ դէմքն է, ոտները մնացել են բարակ, իսկ ինքը մի տեսակ լցուել է, այո, մի տեսակ լցուել:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(12 – Շար.)

Զայներ Գաւառէն

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

—0—

Վիէն (Յառաջ). — Դաշնակցութեան օրը նշուեցաւ նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ պատուոյ նախագահութեամբ Վիէնի երիտասարդ եւ համակրելի քաղաքապետ Պր. Լ. Մէյմալի:

Արձակուրդէն յետոյ, առաջին հրապարակային հանդէսն էր, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 12ին, Գ. Իփէկեան սրահին մէջ: Յեղափոխական, եւ առհմիկ դեղջուկ երգերու ու պարի եղանակներով, մերթ գոռ, մերթ մելամաղձոտ եւ ուրախ պարերու ելեւէջներով միջոցը լեցուած էր, եւ ժամանակէն առաջ սրահը արդէն լեցուած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան տաք շունչին կարօտ հայրենաբաղձ հանդիսականներով...:

Օտար հիւրերուն մէջ կը նշմարուէին Վիէնի քաղաքապետը իր կնոջ հետ Պր. Լ. Մէյմալը, իր գործակիցներով՝ Տիկ. Մուլէն (կյուրդ), Պր. Ժան Կէյլէ (կըրդ), ընկերվարականներու կողմէ իբր ներկայացուցիչ եւ Տէր եւ Տիկ. Ֆրանքոզ:

Հանդէսը բացուեց ժամը 16ին, Նոր Սերունդական ընկ. Աստուր Ռոտիկեան եւ օրուան պատշաճ դրուատ ուղերձ մը կարդաց հայերէն, որուն ընթերցումէն յետոյ, յանկայս երգուեցան «Մարսէյէզ»ը եւ «Մշակ բանուոր» քայլերգները:

Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերին Նոր Սերունդի տղաքն ու աղջիկները, Օր. Աստղիկ Սանճեան, Օր. Ալիս Քըլեան, Օր. Էլիզապէթ Քէլէչեան, Օր. Հերմին Սանճեան, Օր. Ժաքլին Միրզոյեան և Բաթրիք Զօպոյեան, որոնք իրենց արտասանութիւններով, առհմիկ եւ ազգային տարազի պարերով, մեներգներով եւ նուագներով խանդավառ ծափեր խլեցին հանդիսականներէն:

Արդարեւ, ջերմ մթնոլորտին մէջ բեմ ելաւ, օրուան բանախօսը ընկեր Ն. Նիկողոսեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան արի եւ ջերմ շունչով վարակելու ազատատենչ հայորդիները, եւ դրուատ ճառ մը կարդաց՝ Հայոց դարաւոր պատմութեան ուղիները քրքրելով, Հայկ Նահապետէն մինչեւ Իսրայէլ Օրի, Դաւիթ Բէկ, թռուցիկ ակնարկով դրուատելով դէպքերն ու դէմքերը, մանաւանդ մեր վերջին հարիւր տարուան նորագոյն պատմութեան դէպքերը վերյիշելով, եզրակացուց:

Ուրեմն, երգենք մեր սեփական ակումբին մէջ, ինչպէս որ կ'երգեն մեր հայրենիքին մէջ: Երգենք մանաւանդ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 82 տարեկան իր պարմանի հասակին ի վեր, որ շարունակ, իր Վահագնի ծնունդէն մինչեւ այսօր հաւատարիմ մնաց իր նպատակներուն իրագործումին եւ հայ ժողովուրդի շահերուն եւ արդար իրաւունքներուն:

82 երկար տարիներ մղիչ ջիղը եղաւ եւ պայքարեցաւ անընդհատ առանց դաւաճանելու իր սրբազան ուխտին, իր տատասկոտ եւ դժուար ճանապարհին, որ իրը եղաւ: Պայքարեցաւ տաղանդով, պայքարեցաւ գրիչի հսկաներով, զէնքով, դաշոյնով, հարկ եղած պարագային եղունգներով եւ ատամներով յանուն հայրենիքին եւ յանուն մինուճար հայ ժողովուրդին, ընդդէմ գերազանց թիւով ոհմակներու, բոլոր բոլո՛ր տեսակի նամարդ եւ անարիւն բռնակալ վիշապներու դէմ, ինչ անուն ալ կրեն անոնք: Պայքարեցաւ եւ պայքարի ճամբուն հազար հազար ջանֆէտայիներ տուաւ այսօրուան մեր փոքրիկ Հայաստանին, որուն ամէն մէկ սանթիմ հողին վրայ անկած ֆէտայի մը նահատակուած է, որոնց թափած արեան շնորհիւ մեր մշակոյթը կ'ապրի ու կը ծաղկի այսօր Հայաստան աշխարհին մէջ...:

Այո, այսօր մենք հաւաքուած ենք մեր յարգանքի տուրքը տալու բոլոր տեսակի գաղափարական հայ մարդկանց՝ բանուոր թէ գիւղացի, մտաւորական թէ ջան ֆէտայիներ, որոնք դաժան զոհերը եղան թրքական եւ ռուսական գնտաններու եւ աքսորավայրերու մէջ...:

Հաւաքուած ենք հոս մեծարելու վերապրելու 82 տարուան արիւնոտ եւ փոթորկոտ կեանքի մը բոլոր վրէժի նեմեսիսները, որոնք իրենց մատաղ կեանքերը զոհեցին հայ ժողովուրդի սիրոյն, ազատութեան բագինին վրայ, այս արեւուն տակ, հայրենի հողին մէջ գերեզման մը ունենալու ուխտով: Սակայն, այսօր բոլոր Հայոց սիրտերը մէկ-մէկ պանթէոններ դարձած են անոնցմէ մեզի ժառանգուած պատգամին համար: Հաղորդուինք եւ ամրապնդենք մեր հաւատքը հայկ. արիւնոտ դատին շուրջ, եւ առանց յուսահատելու մեր ճիգերը ի սպաս դնենք Հայկական Դատին համար եղած աշխատանքներուն...:

Ո՞ւր են հզօր Ասորեստանը, Հռոմը եւ նենգամիտ Բիւզանդիոնը: Բոլորն ալ պատմութեան անցած են: Հետեւաբար բաւական չէ հոս ներկայ ըլլալը: Սփիւռքի հայ երիտասարդները պէտք է արթուն ըլլան Հայկ. Դատը հետապնդելու ուղղութեամբ:

Մի՞թէ խորհրդանշական չէ, Երեւանի փողոցներէն մեր ականջներուն հասնող պոռթկումի զոռ եւ արդար ձայները.— Մեր հողերը, մեր հողերը...: Զօրաւորինք երամներով. պէտք է միացեալ ուժերով բոլորուինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան շուրջ: Ով որ պատրաստ է ան է որ կը տիրանայ իր իրաւունքին: Ինչպէս 35 տարիներ առաջ Ե. Զարենց կը պատգամէր.— Հայ ժողովուրդ քու փրկութիւնը քու հաւաքական ուժի մէջ է:

Ուրեմն, փա՛ռք հայ ժողովուրդին, որ իր ծոցին մէջ կը պահէ 82 տարեկան Հայկի ոգիով հսկայ մը, որուն առաքելութիւնը վերջացած չէ որքան ատեն որ Հայ Դատը իր արդար լուծումը չէ գտած:

Ընկ. Նիկողոսեանի խրախուսիչ խօսքերէն յետոյ, ընկ. Ա. Ռոտիկեան ֆրանսերէն ուղերձ մը եւ բարի գալուստի խօսքէն յետոյ, բեմ հրաւիրեց յարգելի քաղաքապետը, որ ըսաւ.

«Կը շնորհաւորեմ Վիէնի հայ գաղութը, ի մասնաւորի Անի կոմիտէի մեր ընկերվարական ընկերները, որ ամէն տարի այս ամիսներուն կը յիշատակեն հայ մեծ կուսակցութեան հիմնադրութեան օրը արդար հպարտութեամբ վերյիշելով անոր 82 տարիներու գործունէութիւնը հայ կեանքէն ներս:

«Այս առթիւ կը ցանկամ եւ կը մաղթեմ, որ օր մը անպայման տիրանաք ձեր անկախութեան, որուն համար առատ արիւն թափած էք, մանաւանդ ձեր պապենական հողերուն, որ թշնամիին կողմէ բռնագրաւուած են. Հետեւաբար, կրկին յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն կը մաղթեմ ձեր երազներուն իրականացման համար:

«Երկրորդ՝ ընթացք տալով Վիէնի գաղութի փափաքին, որոշած ենք Վիէնի փողոցներէն մէկը մկրտել՝ 1915 Ապրիլ 24 անունով, եւ պիտի որոշուի նոր տարիէն առաջ:

«Այսուհանդերձ, չենք ուզեր մեռած փողոցի մը անունը դնել, ուր երթեւեկ չկայ, փողոց մը որ բանուկ եւ եռուզեռ ըլլայ. այդ իսկ պատճառաւ պէտք է խորհինք եւ ըստ այնմ որոշում տանք» ըսելով իր խօսքը վերջացուց, որ ծափերով ողջունուեցաւ ներկաներու կողմէ:

×

Հանդէսին պաշտօնական մասը վերջացած ըլլալով, ներկաներու փափաքով սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկ. Տէմիրճեան (Սէնթ Էթիէնէն), որ ձեռնհասօրէն վարեց խնջոյքի բաժինը խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, որ տեւեց ուշ ատեն:

×

Նոյեմբեր 12ին, Կիրակի առաւօտ ժամը ժամը 11ին, ընկ. Ն. Նիկողոսեան սեղմ շրջանակի մը մէջ, ընկերներու եւ համակիրներու ներկայութեամբ զեկուցեց Հայ Դատի առընչութեամբ սփիւռքի զանազան երկիրներու եւ գաղութներու մէջ կատարուած աշխատանքներու շուրջ, օտար քաղաքական շրջանակներուն ծանօթացնելով Հայկական Դատին վերաբերեալ դէպքերը:

Եզրակացնելով եւ ամփոփելով իր խօսքը կոչ ըրաւ երիտասարդ Հայերուն, որպէսզի բարոյապէս թեւ ու թիկունք ըլլան կատարուած շարժումներուն:

Այս մտերմիկ շրջանակին մէջ հարցումներ եղան Հայկական Դատին կապակցութեամբ, որոնց պատշաճօրէն պատասխանեց ընկ. Նիկողոսեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԵՌԱՏԻՊ

—0—

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 17)

ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԱՍԻՆ

Հայ գաղութներու պատմութեան մէջ պարսկահայ գաղութը համեմատաբար քիչ ուսումնասիրուած բնագաւառներէն է: Պարսկաստանի Հայերու մասին հայ գրողներու եւ ուսումնասիրողներու գործերը պատահական կամ տեղական բնոյթ ունին: Ինչ կը վերաբերի ժամանակակից գաղութի կեանքին, անոնց պակասը շատ կը զգացուի:

Վերջերս Անթիլիասի մէջ «Գէորգ Մելիտինեցի» գրական մրցանակի ծախքերով լոյս տեսած Լեւոն Մինասեանի «Պատմութիւն Փերիայի Հայերու» գիրքը կուգայ որոշ չափով լրացնելու այդ պակասը:

Երեւանի պետական գրադարանը վերջերս ստացաւ այդ գիրքը՝ հեղինակին ձօնագրով: Ուսումնասիրութեան առաջին բաժնին մէջ հեղինակը կը ներկայացնէ Փերիա գաւառի պատմութիւնը, իր յարակից շրջաններով եւ քաղաքներով: Պատմութիւնը կը սկսի 1606էն եւ կը շարունակուի մինչեւ 1950, երբեմն ալ դէպքերու նկարագրութիւնը կը հասնի մինչեւ մեր օրերը:

Երկրորդ բաժնին մէջ հեղինակը կը ներկայացնէ այդ հայաշատ գաւառի գիւղաշխարհը: Շրջելով գաւառի հայաբնակ գիւղերը, հեղինակը երկար տարիներ նիւթեր հաւաքած է իր ուսումնասիրութեան համար: Գիրքը այդ նիւթերուն, անձնական տպաւորութիւններուն արդիւնքն է, հեղինակի շուրջ 20 տարիներու աշխատանքի արդիւնքը:

Գաղութէ Գաղութ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ամերիկեան համալսարանի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 12ին, տեղի ունեցած է Նիկոլ Աղբալեանի մահուան 25-ամեակի շքեղ հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ Համազգային Մշակութային եւ Կրթական Ընկերակցութեան: Բացման խօսքը կատարած է ընկ. Կարօ Սասունի, իսկ «Ն. Փալանճեան» ճեմարանի տնօրէնը՝ ընկ. Հրաչ Տասնապետեան ներկայացուցած է Աղբալեանի կեանքն ու գործունէութիւնը: Օրուան երկրորդ բանախօսը՝ ընկ. Բարգէն Փափազեան ներկայացուցած է Աղբալեանի բազմակողմանի արժանիքները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

Դ.

— Պարոն Ռիքու, ըսաւ դատաւորը արկղակալին, կասկածելի շիշերուն բերանը հոտոտելէ յետոյ, կը ճանչնա՞ք այս շիշերը: Ասոնք միթէ այն շիշե՞րն են, որոնց մէջ Ժանն Ֆօրթիէ անուն կնոջ մը կողմէ քարիւղ լեցուիլը տեսած էք, գործարան բերած իր թիթեղը պարպելու ատեն, բայց այդ թիթեղը չէ գտնուած հրդեհին պատճառաւ:

— Կատարելապէս կը ճանչնամ, անկարելի է որ սխալիմ այդ մասին: Հանքային ջուրի հին շիշեր են: Պիտակներու բեկորներ կը կրեն տակաւին:

— Քանի՞ շիշ կար:

— Գետինը հինգ հատ տեսայ:

— Պարոն Ռիքու, հիմա պրպտեցէք ձեր յիշողութիւնը ու ջանացէք յիշել ոչ միայն իմաստը այլեւ արտայայտութիւնը այն սպառնական խօսքին, զոր Ժանն Ֆօրթիէ ուղղած է գործարանատէր Պ. Լապըրուի, երբ այս վերջինը ծանուցած էր դռնապանուհիի պաշտօնին վերջ դրուիլը:

— Բառ առ բառ կը յիշեմ անոր խօսքը: Փոխանակ ներողութիւն խնդրելու, ինչպէս որ պարտաւոր էր ընել, փոխանակ Պ. Լապըրուի ներողամտութիւնը հայցելու, Ժանն Ֆօրթիէ ամբարտաւան ու անպատկառ ընթացք մը բռնեց, եւ խիստ ձայնով մը ըսաւ, որ ականջիս մէջ կը հնչէ տակաւին. «Կը վտարէք զիս: Ա՛հ, պարոն, զգուշացէք: Ձեզի համար անպաստ պիտի ըլլայ»: Լոյսի պէս պայծառ իրողութիւն մըն է թէ Ժանն վրէժխնդրութեան ծրագրեր կը սնուցանէր:

— Կը կարծէ՞ք որ այդ վրիժառու կինը ըլլայ ոճրին միակ չարժառիթը:

— Կ'ենթադրեմ, պարոն:

— Իսկ ես այդպէս չեմ կարծեր: Պ. Լապըրու երկու օրէ ի վեր բացակայ էր, այնպէս չէ՞:

— Ժաք Կարոյի եւ ինծի ըսած էր արդէն:

— Իր անակնկալ վերադարձը մէկուն կողմէ նախատեսուած չէ՞ր կրնար ըլլալ:

— Անտարակոյս:

— Մահացու կերպով վիրաւորուած պահուն դեռ նոր վերադարձած էր, քանի որ պայուսակը դիակին քով գտնուած է, յարեց դատաւորը: Գործարանատէրը զարնող մարդը տաղաւարին մէջ կը գտնուէր, մինչդեռ Ժանն հոն չէր կրնար սպասել Պ. Ռիքուի, ու գործ ալ չունէր հոն: Ուրեմն ի՞նչ չարժառիթով տաղաւարին մէջ կը գտնուէր ան:

— Կրակի տալու համար զայն, պատասխանեց Ռիքու:

Հարցաքննիչ դատաւորը ցնցեց գլուխը ու ըսաւ.

— Անօգուտ պիտի ըլլար տաղաւարը կրակի տալ, քանի որ ակներեւ է թէ տաշեղներով ու փայտի դէզերով լեցուն տաղձագործարանին մէջ կրակ ձգուած էր, որ արագօրէն պիտի տարածուէր տաղաւարին մէջ, ուր կը գտնուէին գործատէրին աշխատասենեակը եւ դրամարկղը:

Ռիքու մտախոհ երեւոյթ մը առաւ: Դատաւորը աւելցուց.

— Գիտէ՞ք թէ ո՛րքան դրամ կը գտնուէր Պ. Լապըրուի դրամարկղին մէջ:

— 190·253 ֆրանք 70 սանթիմ: Իմ դրամարկղիս մէջ 5000 ֆրանք, որ չէ կորսուած: Գիտնալով թէ պատասխանատու եմ այդ դրամին համար, միասին առնելու խոհեմութիւնը ունեցած էի: Այսօր զոհ եմ ատոր համար:

— Այդ գումարը պանքնո՞տ էր:

— Այո պարոն, բացի երեք հազար ֆրանքի ոսկեդրամէն:

— Մինակ դո՞ւք գիտէիք թէ ո՛րքան դրամ կար դրամարկղին մէջ:

Ռիքու պահ մը խորհելէ յետոյ ըսաւ յանկարծ.

— Ոչ, պարոն, երկու անձեր ներկայ էին հաշիւը տուած պահուս:

— Ո՞վ էին անոնք:

— Գործապետ Ժաք Կարօ եւ Ժանն Ֆօրթիէ:

Դատաւորին դէմքը ճառագայթեց: Արկղակալին յայտարարութիւնը մեծ ուրախութիւն պատճառած էր անոր: Ռիքու յարեց.

— Այո, այո, Ժանն գիտէր, ու դժբախտաբար Ժաք ալ, քանի որ խեղճ երիտասարդը կորստեան մատնուեցաւ, Պ. Լապըրուի դրամարկղը եւ թուղթերը ազատել ուզելուն համար:

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Ժանն Ֆօրթիէ գործարանատիրոջ աշխատասենեակին մէջ կը գտնուէր ձեզի հաշիւ տուած պահուն:

— Պ. Լապըրու զանգակը հնչեցուցած էր, հրամաններ տալու համար այն պահուն երբ գործարանէն պիտի մեկնէր:

— Վստա՞հ էք որ ձեր ըսած գումարը լման ըլլայ:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՊԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարկրիթ Միսաքեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Կարպիս Նիկողոսեան եւ զաւակները, Տիկին Էլիզապէթ Միսաքեան, Տիկին Զ. Փօյաճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէ իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, զաւակին եւ փեսային՝

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

մահուան 5րդ տարեդարձին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն:

×

Այրի Տիկին Զ. Փօյաճեանի, Տիկին Մարկրիթ Միսաքեանի եւ զաւակներուն փափաքին համաձայն հոգեհանգիստ կը կատարուի նաեւ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Դաւիթեան եւ իր բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի Նոյ. 26ին Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահուան 7րդ տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն Լու Կրան Փէնի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը առ ի երախտագիտութիւն մեզմէ առ յաւէտ բաժնուած նախկին առաջնորդ, հոգեւոր հայրերու, եկեղեցւոյ շինութեան նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայող բոլոր թաղական անդամներու, նուիրատուներու եւ որեւէ ձեւով եկեղեցւոյ պայծառութեան նպաստողներու եւ համայն թաղեցիներու ննջեցեալներուն համար հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարէ Կիրակի 26 Նոյ.: Ժամերգութիւն ժամը 8.30ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11.30ին:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ 25 Նոյ. Ահարոնեան ակումբը ժամը 20.30ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անդրք-Վարուժան կոմիտէութեան ընդհ. ժողովը 25 Նոյ. Շաբաթ ժամը 20.30ին, ընկ. Աստուրին բնակարանը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը կարեւոր է:

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Կիրակի Նոյ. 26 ժամը 18ին
4, Ռիւ տը լա Տէֆանս
Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի
Պ. ՊԵՏԻԿ իր նուագով եւ երգերով

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տօնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի ՀՅԴ Նոր Սերունդի

Շաբաթ, Նոյ. 25, ժամը 22էն մինչեւ լոյս
HOTEL SPLENDIDE

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԽՈՒՄԲԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ — ՔՈԹԻՅՈՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Համակրանք տեղահանութեան առթիւ)

Պ. Յովհ. Վանլեան 250 ֆր.:
Մարսէյլէն Տիկին Ա. Վ. Ս. 100 ֆր.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Էկիշէեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետիկեան, փոխան ծաղկեպսակի 100ական ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի

ՅՈՎՀ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սերաստիոյ Դուրայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը կուգայ իր բոլոր անդամներով եւ անդամուհիներով իր խոր ցաւակցութիւնները յայտնել հայրենակից Ոսկիան Ծերունեանի մահուան առթիւ, այրի Տիկին Պայծառ Ծերունեանի, եղբօրը՝ Տէր եւ Տիկին Մարգար Ծերունեանի, զաւակներուն եւ պարագաներուն:

Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն.— Այրի Տիկին Պայծառ Ծերունեան, Տէր եւ Տիկին Մարգար Ծերունեան 50ական ֆր., այրի Տիկին Զաքարեան, Պր. Ստեփան Տէր-Յակոբեան 20ական Դուրայի Հայր. Միութեան: Նոյն տխուր առթիւ Միրիճան Շիրվանեան 20 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ 10 ֆր. ալ Դուրայի Հայր. Միութեան:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ գրողներն եւ անդամագրուիլ փափաքող գրողները, 11 Դեկտ. Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 20ին «Ռէժան» սրճարանի վերնայարկը (Մեթրօ Քատէ), Փարիզ:

Օրակարգ.— Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, ի պատիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի նորընտիր վարչութեան

Տեղի կ'ունենայ 26 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահին մէջ 7 Ռիւ Փափէր

Այս բացառիկ ճաշասեղանին սիրով կը հրաւիրուին Միութեանս անդամ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրներն ու բարեկամները:

Ճաշասեղանին մասնակցութեան տոմսերը ապահովել Բարեգործականի Տիկիններէն եւ Քարտուղարութենէն: Հեռաձայն 54-16-50

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին Ֆրանսայի Նոր Սերունդին պարախումբը կը փնտռէ աքորտէոն եւ ֆլարինէթ նուագողներ: Պարի փորձերը տեղի կ'ունենան Երկուշաբթի օրերը Վիէնի ակումբը եւ Ուրբաթ օրերը՝ Տէսինի ակումբը: Դիմել՝

TACHDJIAN Béatrice
55, Avenue Edouard Herriot
69150 DECINES-CHARPIEU

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 2.30էն սկսեալ:

Մասնաճիւղը ջանք չէ խնայած օժտելու դասարանը հանդստաւէտ պայմաններով:

Ծնողքներէն կը խնդրուի չզլանալ իրենց պարտականութեան մէջ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովի դիւանը, ստիպողաբար բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 30 Նոյեմբեր Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Մէզոն տէ Վիէօի սրահը, 17, Ռիւ Վոլթէր, Ալֆորվիլ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 6ին, ընկերուհի Աւետիսեանի բնակարանը, 95 պիս, Ռիւ տիւ Մենիլ, Անիէռ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութեան ընդհ. ժողովը 2 Դեկտ. Շաբաթ օր ժամը 15ին, Ռէժան սրճարանի վերնայարկը, Ռիւ Լաֆայէթ, Մէթրօ Քատէ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

Օրակարգ.— Տեղեկատուութիւն, Հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են Սէն Լուի մէջ հայերէնի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 9էն 12:

Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ծնողքները առաջնորդել իրենց զաւակները, առանց թերացումի: Կը դասաւանդէ՝ Շահան քահանայ Տէտէյեան:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31 Avenue George V, Paris (8e)

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ
DON DIEGO et SON ORCHESTRE

Մուտք 20 ֆր. — ուսանողներու կէս գին
Ապահովել սեղանները՝ 924-38-54

ՁՄՌԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան: Մեկնում Դեկտեմբեր 23, Կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին:

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի շրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն: Բնակութիւն Կոլտընըր Հիրշ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ:

Սահմանափակ տեղեր:

Մասնակցութիւն 545 ֆր.
Կանխավճար 95 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՃԱՇ - ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ
Մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին

2 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս Շաւիլի Թաղապետարանի սրահին մէջ 47, Rue Stalingrad

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Մասնակցութեամբ Պ. Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ եւ « ՆԱՅԻՐԻ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՅԵՏՈՅ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Մասնակցութիւն՝ ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս 35 ֆր. — ուսանողներուն եւ Ն. Սերունդի անդամներուն զեղչուած գին

Հասոյթը պիտի յատկացուի Կապոյտ Խաչի կայանի շինութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տօնածառը Յունուար 14ին:

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեի Հանգստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կճիք)

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1973

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ 1973ի Գոյամարտ Օրացոյցը:
Գունաւոր կողք, 12 էջեր պատմական, ազգային ու այժմէական նիւթերով:
Խնամուած պատրաստութիւն

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՇԱԲԱԹ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 25 NOVEMBRE 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.573
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.573

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱԹՈՌԻ ՏԵՂԱՀԱՆՄԱՆ

Բ.

Սահակ Բ. Խապայեան երբ 1903 Ապրիլ 20ին Սիս մայր տաճարին մէջ օծուելով բազմեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսական պատմական Աթոռը, վանքը կը ներկայացնէր կիսաւեր վիճակ մը:

1894ին Հալէպի մէջ վախճանած էր Մկրտիչ Ա. Քէֆսիզեան կաթողիկոսը: Տեղապահ Կիրակոս Եպս. Բէքմէզճեանի 1898ին 30 աշակերտներով բացած Ժառանգաւորացը փակուած էր արդէն, երբ Սիս հասաւ Սահակ կաթողիկոս: Ծանր լուծ էր դրուած վզին: Ամէն ինչ պէտք է վերականգնէր: Դժուար օրեր ապրեցաւ վերջինը կաթողիկոսը: 1905ին բացած Կիլիկեան Դպրանոցը փակուեցաւ 1909ի արիւնոտ օրերուն:

Դժուար օրեր կը սպասէին իրեն Կիլիկիոյ պարպումէն վերջ Հալէպի մէջ: Իր բովանդակ հեղինակութիւնը կշռի մէջ դրաւ՝ վերականգնելու համար Կիլիկեան Աթոռը՝ հայրենի երկրէն դուրս Սուրիա - Լիբանանի եղբայրական հիւրընկալ հողին վրայ:

Հաւատարիմ աւանդութեան՝ 1923 Մարտ 29ին Հալէպի մէջ միւռոնօրհնէք կատարեց: 1924ին Ֆրանսական (Հոգատար) եւ տեղական իշխանութիւնները պաշտօնապէս ճանչցան Սահակ Բ.ը իբրեւ հոգեւոր պետ Կիլիկիոյ թեմերու: Հայրապետը ձեռնարկեց թեմական կազմակերպութեանց:

1922էն առաջ Կիլիկեան Աթոռը ունէր 13 թեմ 400.000 ժողովուրդով: Կիլիկիոյ պարպումէն վերջ Հալէպն ու Կիպրոսը միայն մնացեր էին:

1929 Մարտ 6ին Երուսաղէմի միաբանական ընդհ. ժողովը, նախագահութեամբ Եղիշէ պատրիարք Դուրեանի, որոշեց Կիլիկեան Աթոռին փոխանցել Պէյրութի, Դամասկոսի եւ Լաւոդիկէի (Լաթաքիա) թեմերը, իրենց կալուածներով: Հինգ թեմերու բնակչութեան թիւը կը հասնէր շուրջ 130.000ի:

Իր յառաջացած տարիքը նկատի ունենալով, Սահակ Բ. 1928ին իրեն աթոռակից կարգեց Բաբգէն Եպս. Կիւլէսէրեանը, որուն ընտրութիւնը պաշտօնապէս վաւերացուեցաւ 1931 Ապրիլ 25ին Հալէպի մէջ գումարուած ազգային պատգամաւորական ժողովէն:

1930 Յուլիսին, տարեկան մէկ տոլար անուանական վարձքով, Նիըր Իսթ Ֆաունտէյշընէն վարձուեցաւ Անթիլիասի ամերիկեան որբանոցը: Նոյն տարուան Հոկտ. 13ին բացուեցաւ Դպրեվանքը 37 աշակերտներով: Կաթողիկոսական Աթոռը վերջնապէս փոխադրուեցաւ Անթիլիաս: 1937ին Սիմոն եւ Մաթիլտա Գալըգճեան ամոլը 19.000 տոլարի կը գնէր եւ Կաթողիկոսութեան կը նուիրէր Անթիլիասի կալուածը, շուրջ 15.000 քառ. մեթր տարածութեամբ:

Կիլիկեան Աթոռը Անթիլիաս հաստատուած է 1930էն ի վեր:

Բաբգէն Ա. աթոռակից կաթողիկոս վախճանեցաւ 9 Յուլիս 1936ին: Սահակ կաթողիկոս նոր աթոռակից չնշանակեց, իրեն աջակից առաւ Պետրոս Եպս. Սարաճեանը, իբրեւ ընդհ. փոխանորդ: Ծերունազարդ հայրապետը պիտի վախճանէր 1939 Նոյ. 8ին, 91 տարեկանին, 36 տարի պաշտօնավարելէ վերջ:

Սարաճեան սրբազան ընտրուեցաւ կաթողիկոս, սակայն չորս ամիս վերջ վախճանեցաւ: Իբրեւ փոխանորդ ու կաթողիկոս չորս տարուան իր պաշտօնավարութիւնը եղաւ շատ արդիւնաւոր: Արժանացաւ «Պետրոս շինող» տիտղոսին:

Սահակ կաթողիկոս դատական կորուստէ փրկած էր Ակնցի ազգ. բարերար Մատթէոս Խերեանի 3000 անգլ. ոսկին (կտակը 12.000 ոսկի էր): Պետրոս կաթողիկոս շարունակեց եւ լրացուց Բաբգէն Ա.ի սկսած, բայց մահով կիսատ մնացած շինութիւնը Խերեան կալուածին, Պէյրութի կեդրոնական մէկ թաղամասին մէջ: Այս շէնքը կարեւոր հասոյթ կ՚ապահովէ կաթողիկոսարանին:

Կաթողիկոսարանի բարերարներէն յիշատակութեան արժանի են Պոլսեցի Սարգիս Գնանեան, բարերարը Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մայր տաճարին, Մարքօ Պագրբեան (Անգլիայէն), Երուանդ Տէմիրճեան (Պէյրութէն), Կիւլլապի Կիւլլապեան, Ճորճ Մարտիկեան, Սոֆիա Յակոբեան, Գարակէօզեան, Թովմասեան, Գէորգ Ջաքալպաշեան, Միսաք Ազիրեան, Գուրգէն եւ Վազգէն Սարգիսեան, Վահրամ Իւթիւճեան եւ Վարդգէս Սարաֆեան (Կիպրոսէն), եւայլն:

Գարեգին Յովսէփեան կաթողիկոսի յոբելեանին առթիւ Ամերիկայի մէջ հանգանակուած էր 100.000 տոլար: Այդ գումարով գնուած է Յովսէփեան հասութաբեր կալուածը:

Կաթողիկոսարանին օգնած են նաեւ Ամերիկեան Նպաստամատոյցը, Դանիական Միսիոնը, որ Հալէպի Քարէն Եփփէ ճեմարանէն զատ նուիրած է Պէյրութի Թռչնոց Բոյնը, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, Հ.Բ.Ը.Մ.ը, Հայ Կրթական Միութիւնը, Եկեղեցիներու Համաշխ. Խորհուրդը, Կիրակնօրեայ վարժարաններու Խորհուրդը, եւայլն:

Զարեհ Ա. եւ Խորէն Ա. կաթողիկոսներու օրով իրագործուած բազմաթիւ նոր շինութիւններ հիմնովին փոխած են Անթիլիասի նախկին որբանոցի խեղճուկ դիմագիծը: Կիլիկեան Աթոռի կաթողիկոսանիստ վանքը արդիական բոլոր յարմարութիւններով օժտուած ներկայանալի, կարելի է ըսել նախանձելի հիմնարկութիւն մըն է դարձած:

Տեղահանութենէն կէս դար վերջ, Կիլիկեան Աթոռը ներկայիս աւելի քան երբեք ամուր հիմերու վրայ է դրուած, իր աշխարհասփիւռ թեմերով եւ 463.000 հաւատացեալներով:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԻ

ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆԵՐԸ ՀԱՐԹՈՒԱԾ ԵՆ

Նախագահ Փոմփիտու Փարիզ վերադարձաւ եւ վերջին պահուն բոլոր հարցերը կարգադրուած էին Թոկոյի նախագահին հետ: Ծանօթ է որ Զօր. Էյատէմա անպատեհլի եւյթ մը ունեցած էր առջի օր երբ յանկարծ պահանջած էր որ «ամէնէն լաւ պայմանաժամերուն մէջ վերաքննուի ափրիկեան ֆրանքի սակը»: Ասոր արժէքը ներկայիս 2 սանթիմ նշանակուած է: Թոկոյի ղեկավարը կ՚ուզէր նաեւ որ Ափրիկեան Ելմտական Հաստարակալութեան ֆրանքը փոխանակելի ըլլայ Հասարակաց Շուկայէն ներս, ինչպէս է ֆրանսական ֆրանքը: Նախագահ Փոմփիտու, որ չէր սպասեր այս եւյթին, շատ չոր կերպով պատասխանած էր, որ եթէ Ֆրանսա դադրէր երաշխաւորելէ Ֆրանսախօս Ափրիկէի Ֆրանքը, այս վերջինը կ՚իյնար: Յաջորդ օրը սակայն մթնոլորտը կը պայծառանար եւ Զօր. Էյատէմա կը յայտնէր Նախագահ Փոմփիտուի թէ իր թելադրանքներուն մէջ ոչ մէկ «յետին միտք» կար:

Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ հարցական մը կը մնայ: Արդարեւ յստակ չէ թէ Թոկոյի ղեկավարը իր խելապատակէ՞ն հանած էր այդ «եւյթը» թէ ոչ արդիւնք էր կարգ մը ափրիկեան ղեկավարներու համախոհ խորհրդածութիւններուն:

Փոմփիտու 40 ժամուան տաքէն հասաւ Փարիզ ուր միայն 8 աստիճան է ջերմութիւնը, խոստանալէ ետք ափրիկեան երկիրներուն աւելի լայն օժանդակութիւն մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ դրամատուները գործադուլ պիտի ընեն ամսուս վերջ եւ չորս օր դրամատուները փակ պիտի մնան (Նոյ. 30էն Դեկտ. 3): Բժիշկներն ալ շատ դժգոհ են Փարիզի արուարձաններու համար ճշդուած սակէն եւ կարգ մը նահանգներու մէջ գործադուլի շարժումներ ալ կան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 17)

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻՉԸ

Խորհ. Միութեան ազատ ըմբշամարտի ազգային խումբի մարզիչ նշանակուած Եուրի Շահմուրադեան, որ հինգ անգամ նուաճած է Խորհ. Միութեան ախոյեանի ոսկէ չքանշանը, չորս անգամ եղած է Եւրոպայի ախոյեան եւ մէկ անգամ՝ աշխարհի: Ան առաջին հայ մարզիչը չէ, որ կը ստանձնէ այդ պաշտօնը: Իրմէ առաջ այդ պաշտօնը վարած էին Արամ Եալթըրեան, Արկադի Կարապետեան եւ ուրիշներ:

×

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏՊԱՐԱՆԻ 200ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Էջմիածինի Գայեանէ վանքի գաւիթին մէջ, մարմարէ տապանաքարին տակ կը հանգչի Հայոց երջանկայիշատակ կաթողիկոսներէն մէկը՝ Սիմէոն Երեւանցի:

— Երեւանցին, ըսած է անուանի պատմաբան Լէօ, իր եկեղեցական, մատենագրական, հայրենասիրական, շինարարական, քաղաքչական լուսամիտ ու արդիւնաշատ գործունէութեամբ, իր առաքինազարդ ու անբասիր կենցաղով, եւ Էջմիածնի հանդէպ ունեցած իր պաշտամունքով ու իր սիրելի ազգին համար տածած մեծ սիրով հանդիսացաւ ամէնէն մեծ անձնաւորութիւնը ԺԸ. դարու հայ լուսաւորչական հոգեւորականութեան մէջ»:

Մեր ժողովուրդին պէս հայ տպագրութիւնն ալ դարեր շարունակ թափառական կեանք ունեցած է: Մատրաս, Կ. Պոլիս, Ամսթերտամ… Սիմէոն Երեւանցին էր, որ հայ տպագրութեան հիմնադրութենէն 260 տարի ետք 1772ին անսալի գրկանքներու գնով Էջմիածինի մէջ սարքեց առաջին տպարանը Հայաստանի հողին վրայ:

Նոյեմբեր 4ին Գայեանէի վանքը հաւաքուած էին բարձրաստիճան հոգեւորականներ, հաղարաւոր հիւրեր: Սիմէոն …

ԵՐԵՒԱՆԻ «ԱՐԱՐԱՏ»Ը ՄԵՐԺԱԾ Է ԹՈՒՐՔ ԻՐԱՒԱՐԱՐՆԵՐԸ

Իւէֆաի ֆութպոլի մրցաշարքի 16րդ աւարտական դարձի մրցումը որ Երեւանի մարզադաշտին վրայ իրարու դէմ հանեց Ջուիցերիոյ Կրասհոփըրը եւ «Արարատ»ը յանձնուած էր երեք Թուրք միջազգային իրաւարարներու: Երբ Երեւանցիք տեղեկացած են այս կարգադրութեան, անմիջապէս դիմած են Իւէֆաի պատասխանատուներուն եւ բողոքած այս որոշումին դէմ:

Եւրոպական Ֆութպոլի Դաշնակցութիւնը արդար գտնելով «Արարատ»ի բողոքը, Թուրք իրաւարարները փոխարինած է Պելժերով:

Երեւանցիի յիշատակին մատուցուած պատարագէն ետք ներկաները Վազգէն Ա.ի առաջնորդութեամբ այցելած են Երեւանցիի դերեզմանը:

Յաջորդ օրը կրկին պատարագ մատուցուեցաւ այս անգամ Էջմիածինի Մայր Տաճարին մէջ, ուր խօսք առին ներկաներէն ոմանք:

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 20)

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ

Երեւանի միջազգային սեմինարին, նուիրուած զանազան լեզուներով բնագիրներ ինքնաշխատ ձեւով մշակելու հարցերուն, 20 զեկուցումներ կատարուեցան: Զեկուցումներ կատարեցին նաեւ Հայեր՝ Վ. Գրիգորեան, Լ. Սարուխանեան եւ ուրիշներ:

Պուլկարիոյ ներկայացուցիչը՝ Եդուարդ Սելեան, իր կարգին, զեկուցում մը կատարեց: Ան Պուլկարիոյ մէջ մասնագէտ է ուսողագիտական լեզուաբանութեան բնագաւառին մէջ: Ան ներկայիս կը ղեկավարէ Սոֆիայի ընկերային գիտութիւններու ակադեմիայի տեղեկատուութեան ճիւղը: Պուլկարահայ գիտնականը իր մասնագիտական կրթութիւնը ստացած է Հայաստանի մէջ: 1965ին ընդունուած է պետական համալսարանի բանասիրական ամպիոնը, որմէ ետք պաշտպանած է իր աւարտաճառը: Ան է, որ Սոֆիայի համալսարանին մէջ հաստատած է հայագիտութեան ամպիոնը: Տասնեակ մը Պուլկարներ կը հետեւին Հայոց լեզուի եւ գրականութեան դասընթացքներուն:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի Խ. Աբովեանի անունը կրող մանկավարժական հիմնարկութիւնը, որ «Աշխատանքի կարմիր դրօշ»ի շքանշանը ստացաւ վերջերս, կը պատրաստուի տօնել իր հիմնադրութեան յիսնամեակը: Հինգ տասնամեակներու ընթացքին հիմնարկութիւնը պատրաստած է աւելի քան 13.000 ուսուցիչներ, որոնք կը դասաւանդեն մայրենի լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն, երգ - երաժշտութիւն, նըկարչութիւն եւայլն: Ներկայիս հիմնարկութեան ութ ճիւղերու մէջ իրենց ուսումը կ՚առնեն աւելի քան 5500 երիտասարդներ: Կը հետեւին 20 մասնագիտութիւններու: Դասախօսներու թիւը 500է աւելի է:

ԸՆԿԵՐԿԵՐ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՄԻՐԱ ՊԱԼԵԱՆ

(1800–1866)

———o———

Հարիւրվեց տարի առաջ, 1866 Նոյեմբեր 15ին, Պոլսոյ մէջ իր մահկանացուն կը կնքէր Թրքահայոց տասնըիններորդ դարու մեծահռչակ ճարտարապետներէն Կարապետ ամիրա Պալեան, շառաւիղ Պալեան գերդաստանին, որուն կը պարտի Թուրք ժողովուրդը՝ իր հին ու նոր ճարտարապետական պատմարժէք կառոյցներուն մեծամասնութիւնը — պալատներ, մզկիթներ, զամբարաններ (թիւրպէ), դղեակներ, զինուորական վարժարաններ, որոնց համադումարը կ՚անցնի հարիւրը, — ինչպէս նաեւ մեր՝ Պոլսահայ եկեղեցիներու եւ վարժարաններու մեր ցանցին կարեւոր մէկ մասը:

Պալեաններու պատմական խրագրծումներուն, անոնց ծագման, կեանքին, գերդաստանական ծառին եւ կեանքին մասին ընդարձակ աշխատասիրութիւններ ունինք 1908–1957ի միջեւ, հայալեզու թէ թրքերէն, ինչպէս, օրինակ, Յ. Գ. Մըրմըրեանի « Ստուէրք հին դէմքերու »ն (1908), Վ. Զարդարեանի « Յիշատակարան հայ երեւելիներու »ն (1910), Թէոդիկի 1921ի տարեգիրքին մէջ «Արքունի ճարտարապետներու ազգատոհմը » աշխատասիրութիւնը, Պ. Էրզիեանի « Ճարտարապետ Պալեանները », Հայր Կոմիտաս Զարդեանի « Հայեր թուրք Պետութեան ծառայութեան մէջ » գործը (թրքերէն), ու վերջնագոյն ուսումնասիրութիւնը «Հանդէս Ամսօրեայ »ի 1972ի թիւերուն մէջ՝ Հայր Ե. Պօղոսեանի գրչով, « Պալեան գերդաստանը »:

Ազգագրական ու՚յլպէս հետաքրքրական մանրամասնութիւններ տալէ կը խուսափինք: Ուրկէ՞ եկան (Բաբերդէ՞ն թէ Կեսարիայէն), վէճի նիւթ է մինչեւ այսօր: Ի՞նչ է գերդաստանային ծառի ստոյգ պատկերը, — կը թողունք բանասիրութեան:

Փաստն ա՛յն է, որ Պալեան գերդաստանէն մասնաւորաբար Գրիգոր, Սենեքերիմ, Կարապետ, Նիկողոս ու Սարգիս Պալեաններ, տասնըիններորդ դարու մըշակութային մեր պատմութեան մէջ — երբեւ շառաւիղները այդ ազգատոհմին — Թուրքիոյ եւ Թրքահայոց ճարտարապետական կեանքի մօտաւոր անցեալին փառապսակը կը կազմեն:

Սուլթան Մահմուտ Բ.ի օրով է որ Կարապետ Պալեան, գործակցաբար իր քեռայրին, նոյնքան հանճարեղ ճարտարապետ Յովհաննէս ամիրա Սէրվէրեանի հետ, կը կարգուի արքունի ճարտարապետ, իր հանգուցեալ հօր՝ Գրիգորի տեղ:

Ծնած էր 1800ին եւ տոհմական կրթութիւն ստացած: Ճարտարապետական արուեստը զարգացուցած է հօրը մօտ, երբեւ ապագայ ճարտարապետ պատրաստելով նաեւ իր զաւակը՝ Նիկողոս, որ յետագային պիտի գործակցէր իրեն, Տոլմապահչէի հռչակաւոր պալատի շինութեան գործին մէջ:

Կարապետ Պալեանի ճարտարապետական գործունէութեան շրջանը կ՚ընդգրկէ նաեւ Ապտիւլմէճիտ եւ Ապտիւլազիզ սուլթաններու տարիները: Իր ձեռակերտներու շարքին մէջ կ՚իյնան — բացի բազմաթիւ պալատներէ, դղեակներէ, մզկիթներէ, զօրանոցներէ, զամբարաններէ, գործարաններէ եւ ամբարտակներէ — Իսմիրի, Հերեքէի եւ Պայքօզի հիւսուածեղէնի ու կերպասի գործարանները, Զէյթինպուրնուի երկաթի գործարանը, Մահմուտ Բ.ի զամբարանը, Հարպիյէի զինուորական վարժարանը, Ըլտըզի նախկին դղեակը, Սան Ստեֆանոյի դղեակը, Իզմիտի կայսերական ապարանքը, Պոլսոյ Երեսփոխանական Ժողովի շէնքը, որ յետագային վերածուած է Գեղարուեստի Ակադեմիայի, Չրաղանի նախկին պալատը եւ Օրթաքէօյի մզկիթը...

Ազգային ոգին ցայտուն մնացած է միշտ իր կեանքին եւ գործունէութեան մէջ: Կը վայելէր գուրգուրանքն ու հովանաւորութիւնը Յարութիւն ամիրա Պէզճեանի, որուն բարերարութեամբ (եւ իր քեռայրին՝ Յովհ. ամիրա Սէրվէրեանի գործակցութեամբ) ձեռնարկեց նախ Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցի կառուցման՝ 1832ին, ապա յղացաւ եւ իրագործեց շինութիւնը Սկիւտարի հայ ճեմարանին, Պոլսահայութիւնը օժտելու համար երկրորդական հայ վարժարանով մը՝ 1836ին, եւ վերջապէս իր ծախքով եւ ի հիմանէ կառոյց Պէշիկթաշի Ս. Աստուածածին եկեղեցին:

Նուիրումի արտառոց դրուագներով հարուստ է իր կեանքը: Պոլսոյ պատրիարքարանին, Արմաշու վանքին եւ Երուսաղէմի պատրիարքութեան ընծայած է նիւթական եւ բարոյական իր անվերապահ աջակցութիւնը, ճիգ ու ժամանակ՝ 1858–1866, կեանքի իր վերջին ութամեակին:

Մարմինը ամփոփուած է Պէշիկթաշի Հայոց գերեզմանատան մէջ:

Մ. Թ.

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆԸ

———o———

Նոյեմբեր 18ին Շաբաթ իրիկուն, Հայ Մշակ. Տան Թէհլիրեան սրահին մէջ կազմակերպուած էր յիշատակի երեկոյ մը, նուիրուած՝ Նշան Պէշիկթաշլեանի:

Նախագահ ընկեր Կարօ Մեհեան, լսարանը բացուած յայտարարելով նախ մատնանշումը ըրաւ Թափուր մնացող աթոռներու տագնապին, զոր կ՚ապրի նաեւ մեր գրական մարզը: «Վերջին հնգամեակը, ըսաւ ան, մեզմէ խլեց Հայաստանի գրողներէն Քոչարը, Զարեանը, Մահարին եւ վերջերս Պարոյր Սեւակը, իսկ արտասահմանէն՝ Եղ. Փօլաճեանը, Բալուեանը եւ հատընտիր Նարդունին: Այժմ Թարմ հողակոյտին առջին ենք Նշան Պէշիկթաշլեանի: Իր գրականութեան համահայկական արժէքը, ինչպէս նաեւ այն իրողութիւնը թէ՝ Պէշիկթաշլեան իր կեանքին մեծ մասը կը պատկանի մեր գաղութին, եւ ստեղծագործած է առաւելապէս ա՛յստեղ, կրկնակի պատճառներ են, որ Հայ Մշակ. Տունը նախաձեռնէր յիշատակի այս երեկոյին: Իր գրաւոր արտադրութիւններուն տեղը այնքան բարձր է, որ կրնայ անտեսանելի դարձնել հեղինակին բարձր հասակն իսկ: Արդ դէպին այն մասը, որ գրական իրական արժէք մըն է, արուեստի հայեցողութեամբ իբր նպաստաւոր ժառանգ մը պիտի մնայ մեր գրականութեան մէջ»:

Ապա խօսքը տուաւ Պր. Արամ Պետրոսեանի որ ներկայացուց Պէշիկթաշլեանի կեանքի դրուագներէն պատկերալից նըմոյշներ եւ կարդաց անոր գործերէն բազմաթիւ կտորներ:

Խօսք տրուեցաւ Պր. Հրանդ Աճէմեանի որ ընդարձակ կերպով ներկայացուց Պէշիկթաշլեանը, հետեւեալ խօսքերով.—

«Ապրէ՛, տառապէ՛ բայց ժպտէ՛...: Ահա կեանքի նշանաբանը մարդու մը, որ եղաւ հաւատարիմ նուիրեալը իր մշակած գրականութեան, որուն ծառայեց աւելի քան կէս դար:

«Վերոյիշեալ նշանաբանը եղաւ Նշանի բովանդակ կեանքի ընթացքը առաջնորդող փիլիսոփայութիւնը, որուն արգասիքը հանդիսացան իր երգիծական բազմաթիւ ստեղծագործութիւնները, որոնք ոչ միայն հարստացուցին հայ գրականութեան գանձարանը, այլեւ անոնցմէ շատեր դարձան գրական գոհարները մեր երգիծական գրականութեան:

«Ու տառապանքին մէջ ժպտող հայ գրագէտը՝ Նշան Պէշիկթաշլեան աւելի քան յիսուն տարիներու գրական գործունէութեան ընթացքին ժպտաց զառնօրէն: Դիտեց իր շուրջը՝ զինքը շրջապատող ազգային եւ օտար կեանքի երեւոյթները, մասնաւորաբար իր ուշադրութեան առարկան դարձուց հայ կեանքի բնագաւառը, ազգային աւանդութիւններն ու սովորութիւնները, վարքն ու բարքը, ընկերային, բարոյական, կրթա–մշակութային կեանքին մէջ գոյութիւն ունեցող բազմագոյն իրադարձութիւնները: Երգիծաբանի յատուկ հմտութեամբ դուրս բերաւ յիշեալ մարզերուն մէջ գոյութիւն ունեցող թերութիւնները, բարոյական անկումներն ու ընկերային սրբութիւնները խաթարող տարրերը եւ ժպտելով ներկայացուց զանոնք ընթերցող հասարակութեան, միաժամանակ չեփոփելով մարդկային ազնիւ զգացումներ:

«Պէշիկթաշլեանի կեանքը եղաւ տառապալից, սակայն, տառապանքին ահաւորութիւնը ապրեցաւ ինքն իր մէջ, թոյլ չտալով որ օտարը բաժնէ իր տառապանքը:

«Տրտմութիւնը պահեցէ՛ք ձեր խորունկ եւ վրան զարդարեցէ՛ք ժպիտներով: Ժպտեցէ՛ք, գոնէ տխրօրէն ժպտեցէ՛ք: Տխուր մարդուն հոգին կախուած է կախաղանէն»: Ունայնութիւն պիտի առարկուի... Այդ անհունին մէջ, հաւատացէ՛ք իմ ալ հոգիս շատոնց ընկղմած է, բայց պատուհանը է լոյսը, զի լոյսն է բարութիւնը եւ ժպիտը լուսարձակումն է մարդ արարածին»:

«Արդարեւ Պէշիկթաշլեան պաշտեց լոյսը եւ ինքն ալ դարձաւ հայ գրականութեան գաւարժարար լոյսերէն մին»:

Յարգելի բանախօսը տուաւ բազմաթիւ նմոյշներ Նշանի գործերէն եւ աւելցուց.

«Նշան Պէշիկթաշլեան իր վաստակով պիտի ապրի արժանանալով երբեք մեծերէն մէկն ըլլալու դափնեպսակին: Ան ժպտեցաւ ժողովուրդին վիշտովը, լացաւ անոր արցունքովը եւ ժպտեցաւ անոր ուրախութեամբը, տուաւ ան իր ժողովուրդին ինչ որ ունէր: Այսօր ոչ եւս է: Յարգանք մեծ երգիծաբանին»:

Խօսք տրուեցաւ Մարսէյլէն մասնաւորաբար հրաւիրուած գրագէտ Կարապետ Փօլատեանի, որուն խօսքերը հետեւեալ կերպով կարելի է ամփոփել.

«Տաղանդաւոր գրագէտ՝ Նշան Պէշիկթաշլեանի յիշատակին նուիրուած յարգանքի այս երեկոյեան, համակրանքի տուրք տալու քաղցր պարտականութիւն մը կը զգամ իմ ուսերուն: Արդարեւ, Մեծ Եղեռնի տարագրութենէն յետոյ Սփիւռքի հայ գրականութեան առաջին սերունդի լաւագոյններէն մէկը հանդիսացաւ Նշանը, Շահնուրի, Շուշանեանի, Սարաֆեանի, Որբունիի, Փօլաճեանի, Համաստեղի եւ այլոց կողքին: Շնորհիւ այդ սերունդին՝ արեւմտահայ լեզուն հասաւ իր բիւրեղացման, ճոխացաւ, յղկուեցաւ մեր ոսկեղինիկը: Այդ հոյլ ամէնէն տաղանդաւորներէն մէկը եղաւ Պէշիկթաշլեան իր մշակած բազմաեռ գրականութեամբ, ըլլան անոնք քնարական թէ Թատերական, յատկապէս երգիծական մարզերուն մէջ:

«Նշան Պէշիկթաշլեան այլեւս կը պատկանի հայ գրականութեան, որուն անդաստանին մէջ ունի իրեն յատուկ արժանի տեղը, ոչ միայն որպէս տաղանդաւոր երգիծաբաններէն մէկուն, այլ եւ որպէս արեւմտահայ լեզուն գեղարուեստական բարձր մակարդակի հասցնող գրագէտի:

«Ան պիտի ապրի հայ գրականութեան պատմութեան մէջ եւ զինքը ճանչցողներու ինչպէս նաեւ ընթերցող հանրութեան հոգիներուն մէջ»:

Նախագահը իր փակման խօսքին մէջ, բնորոշումը ընելով Հայութեան հոգեկան աշխարհին, ըսաւ թէ՝ Նշան Պէշիկթաշլեանի կորուստով մեր ժողովուրդը կը զրկուի գոնէ երբեմն ժպտելու կարելիութենէն եւս:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Ես չեմ ուզում անձնատուր լինել երեւակայութեանը: Ես կաւ եմ հունցում եւ նայում ձախակողմեան պատի երկայնքով ամրացուած երկար տախտակներին, որին մենք դարակ ենք ասում: Նրա վրայ կողք–կողքի շարուած են Լիուդմիլա Շարթի մեծ ու փոքր, թրծուած կամ դեռ հում աշխատանքները: Այստեղ կարելի է տեսնել ե՛ւ գլխաքանդակ ե՛ւ բիւստ: Գլխաքանդակների վզերը պէտք եղածից աւելի երկար են եւ այս հանգամանքը գլուխներին տալիս է աւելի ազդեցիկ տեսք: Այստեղ կարելի է տեսնել Պուշկինի, Տարաս Շեւչենկոյի, Հայնէի, Տոլստոյի, ինչ–որ անյայտ–անծանօթ երիտասարդի, Չայկովսկու, Շիլլերի, Տոստոյեւսկու, Նիցշէի գլուխներն ու կիսանդրիները: Այս ամէնը յիշողութեամբ, որն ինչպէս երեւում է՝ արուեստագիտուհու ուժեղ կողմերից մէկն է:

Չի կարելի ասել, որ Շարթի ստեղծագործական աշխատանքներն անցան առանց միջադէպերի: Երբ նա աշխատում էր Հայնէի վրայ, ներս մտաւ Բիչկոն, նայեց նրա աշխատանքին եւ մատով ցոյց տալով Հայնէին՝ հարցրեց.

— Ո՞վ է, ի՞նչ ազգից է:

— Գերմանացի է, բանաստեղծ, — պատասխանեց Շարթը:

— Գերմանացի՛, — անհանգստացաւ Բիչկօն, — մեռա՞ծ է, ապրո՞ւմ է:

— Մեռած է, վաղուց...

— Գերմանացի՛, — Բիչկոն հառաչեց, — դու աւելի լաւ է մի ուրիշ գործի վրայ ժամանակ սպաննես... մինչեւ ես իմանամ նրա ինչ լինելը... անուն ազգանո՞ւնը... Զբաղմո՞ւնքը...

— Հէնրիխ Հայնէ... բանաստեղծ:

Նա գրպանից հանեց տրորուած բլոկնոտի նման բան, մի կարճլիկ մատիտ եւ գրեց:

— Յանկարծ փորձանքի մէջ չընկնենք... Դուք էլ, ես էլ, — բացատրեց նա:

Լիուդմիլան կիսատ Հայնէն դրեց պատուհանի գոգը եւ չորանոց մտաւ՝ չորացած ամանները հաւաքելու:

Բիչկոյի գնալուց յետոյ անհանգստացած Մամօն մօտեցաւ Աշոտ դային եւ հարցրեց.

— Ի՞նչ խաբար է...

Աշոտ դային բացատրեց:

— Ա՛յ Լիուդմիլա, — դիմեց Մամօն ներս մտնող Լիուդմիլային իր ռուսերէնով, — էլ գլուխ չգտա՞ր... Հիտլէրի զէմլեակի գլուխն ի՞նչ գլուխ է...

— Հիտլէրը վառում է նրա գրքերը, — գրեթէ ճչաց Լուդմիլան, — մի՞թէ դըրսում չէք կարդացել:

Մամօն սսկուեց:

— Ճիշդ է, — օգնութեան հասաւ Իոնասը ոչ պակաս փայլուն ռուսերէնով, — Հիտլէր Հայնէ չի սիրում... կրակ...

Ու ցոյց տուեց վառարանը:

Երկու օր յետոյ եկաւ Բիչկոն:

— Ոչինչ չպարզուեց, — ասաց նա ծխախոտի ծուխը փչելով կիսատ Հայնէի կողմը, — վերադասը... մի խօսքով՝ չգիտեն, նրանց յայտնի չէ...

Աշոտ դային կանգնեցրեց անիւը եւ ասաց.

— Քաղաքացի պետ, որ Հիտլէրը վառում է այդ մարդու գրքերը... մարդը հակաֆաշիստ է...

— Ճի՞շդ է, — յանկարծակիի եկաւ Բիչկօն, — եթէ դա ճիշդ է... Հիտլէրի թշնամին մեր բարեկամն է, պարզ է ու հասկնալի...

Գործարար բակի պետը դիմեց Շարթին.

— Ճի՞շդ է... այդ աւազակը վառո՞ւմ է սրա գրքերը...

— Ամբողջ աշխարհին է յայտնի... Մի՞թէ թերթերում չէք կարդացել, — պատասխանեց Շարթը Հայնէի չափ եւ Հայնէի պէս զառնացած:

— Էլ ինչո՞ւ մի անգամից չասացիք:

— Որովհետեւ դուք ոչ ոքի չէք հաւատում, — պատասխանեց Շարթը, — ես ներողութիւն եմ խնդրում, բայց այդ այդպէս է:

— Դուք մոռանում էք, որ ես էլ կալանաւոր եմ, — ասաց Բիչկօն, մի նոր ծխախոտ վառելով, — ես մտածում եմ ե՛ւ ձեր, ե՛ւ իմ մասին: Չեմ թաքցնում, ես վախենում եմ, մի սխալ, մի ծուռ քայլ՝ եւ ինձ էլ քաղաքական կը դարձնեն, կը վարուեն ոնց որ Սիդորի դէմը: Այո, ես վախենում եմ:

— Իսկ ինչո՞ւ մենք չենք վախենում, — մտքերի փոխանակութիւնը շարունակեց Շարթը:

— Դո՞ւք... էլ ի՞նչ վախ: Այլեւս պրծել էք...

Օդը ծանրացաւ:

— Ինչ եւ է... Դուք վերջացրէք այդ մարդու գլուխը, տեսնենք ինչ է գալու գլխներիս:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(13 – Շար.)

ՄՍԿՈՏՆԵՐԸ
ՇԻԿԱՆԴՆԵՐ ՈՐՈՆՔ ԿՐՆԱՆ ԲՈՒԺՈՒԻԼ

— Ցարօրինա՛կ: Թուքախտը գործնապէս յաղթահարուած է, խլիրդը յաճախ բուժելի, արեան խլիրդը պարտուելու վրայ: Բայց գիտութիւնը անզօր է միլիոնաւոր մսկոտներուն հանդէպ: Կիներուն 5ի վրայ 2ը եւ այրերուն 7ի վրայ 1ը մսկոտ են: Այս մսկոտները իրական նահատակներու կը վերածուին ամէն ձմեռ:

Այսպէս կը խօսէր մասնագէտ բժիշկ մը, երբ ան խօսքս ընդհատեց եւ ըսաւ.

— Սխալ է ձեր կարծիքը: Բժշկութիւնը այժօրէն հետաքրքրուած է այս հարցով: Ներկայիս բժշկական գիրքերը, այսինքն գեղձաբանական հարցերու մասին գրուած գիրքերը մսկոտութեան նուիրած են ամբողջ գլուխ մը: Մինչեւ անգամ հոգեբան բժիշկներ սկսած են ուսումնասիրել այս հարցը: Անշուշտ, հրաշք դեղ գոյութիւն չունի առայժմ: Բայց պատճառները հասկնալով կարելի պիտի ըլլայ մսկոտութեան առաջքը առնել:

— Մսկոտին առաջին սխալը, — շարունակեց բժիշկը, — քիթն ու բերանը բուրդով ծածկելն է: Մսկոտները կը կարծեն թէ՝ այսպէսով կը պաշտպանուին հարբուխին դէմ. մինչդեռ ճիշդ հակառակն է:

Դէմքը ռազմավարական ամէնէն կարեւոր մարզն է, որ մեր մարմինը կը վարժեցնէ ցուրտին: Ամէն անգամ որ ջերմաչափը կ՚իջնէ, մեր մարմնին մէջ քիմիական յանկարծակի փոփոխութիւններ առաջ կուգան: Միլիոններով բջիջներ կը սկսին ջերմութիւն արտադրել: Ո՞վ հնչեցուց ահազանգը: — Դէմքին վրայ գտնուող ջիղերու ծայրամասերը:

Ամերիկացի երկու բժիշկներ՝ Ուիլըրն եւ Հերինկթըն, այս իրողութիւնը փաստած են շատ յատուկ կերպով: Տաք հագուած մէկը, բայց երեսը բաց, դրուած է սենեակի մը մէջ, ուր զերոյէն վար 12 աստիճան ցուրտ կը տիրէր: Մարդը հրահանգ ստացած էր անշարժ կենալու: Ժամ մը վերջ չափած են անոր ստացած թթուածինի քանակը: Երեք անգամ աւելցած էր սովորական ստացումէն, ինչ որ ցոյց կուտար թէ՝ մարմինը պայքարած էր ցուրտին դէմ՝ թթուածին վառելով: Այս ձեւով ենթակային մարմնի ջերմութիւնը գրեթէ կայուն էր մնացած: Իջած էր միայն կէս աստիճան:

Նոյն փորձը կրկնուած է, բայց այս անգամ մարդու դէմքին վրայ տաք շունչ փչելով: Այս տպաւորութենէն խաբուելով մարմինը չէ կրցած հակազդել, ջերմութիւն կորսնցուցած եւ մարդը սկսած է դողդղալ:

Ցուրտին դէմ պէտք է ճակատէն պայքարիլ, առանց նահանջելու: Ցուրտէն զգացուած վախն իսկ կը բաւէ մարդուս սարսուռ տալու համար:

Հոգեբան բժիշկները կ՚ըսպասեն թէ մսկոտներուն կարեւոր մէկ մասը մասհող մարդոցմէ կը բաղկանայ: Ցուրտը զգալու եղանակը շատ կը տարբերի անձէ անձ: Գաղջ ջուրը տաք կը թուի մեզի, երբ անոր մէջ կը խօթենք մեր ձեռքը՝ պաղ ջուրէն հանելէ ետք: «Մեր զգայարանքները մեզ կը խաբեն, որով դող – դողն ալ յաճախ ինքնաթելադրանքի արդիւնք է»:

Վախի եւ ցուրտի արտայայտութիւն – ները իրարու նման են, կ՚ըսեն հոգեբաններ: Երկուքն ալ դող կը պատճառեն: Կարգ մը մարդոց մտահոգութիւնը կ՚արտայայտուի ցուրտին հանդէպ չափազանցուած զգայնոտութեամբ: Նոյնն է երբեմն պարզապէս բարոյական ցնցումի ենթարկուած անձերու համար: Օրինակ՝ աղջիկ մը մսկոտ կը դառնայ՝ նշանածէն խզուելէ ետք եւ այնուհետեւ հարսանեկան թափօրի անգք մը իրեն դող կը պատճառէ:

Հոգեբաններու համաձայն մսկոտու – թեան յաղթելը կամքի խնդիր է: Անշուշտ տղայական է միտքը դնել թէ առտուն կանուխ արթնցածին պէս պիտի չմսի պատուհանը լայն բանալով: Բայց այս մեթոդիկ ընթացքը աւելի օգտակար է քան ցուրտէն վախը:

Կարելի՞ է բուժուիլ մսկոտութենէն:

Հարբուխը եւ ցնցուատամը շատ աւելի նուազ են ձմեռուան վերջը քան թէ սկիզբը: Վերջին մեծ պատերազմին ռուս զինուորներ երկու ամսուան փորձի շրջան մը կ՚անցընէին «ցուրտի դիմանալու» համար սահմանուած յատուկ կայանի մը մէջ: Եւ այս զինուորները հագուած կ՚ըլլային միայն շապիկ մը եւ տաբատ մը: Որոշ է թէ ձմեռնային պատերազմի ընթացքին շատ աւելի քիչ թիւով ռուս զինուորներ սառեցան քան գերմանացի:

Ո՞րքան է ցուրտին դիմանալու մար – դուս կարողութիւնը: Զայն չափելու համար փորձեր եղած են: Օրինակ, կարելի եղած է 40 օր երեք հոգի ապրեցնել զերոյէն վար 7 աստիճան ցուրտ սենեակի մը մէջ: Փորձին սկիզբը այս երեք անձերը չէին կրնար հանդուրժել առանց դողդղալու. մէկ շաբաթ ետք, դողդղալը անցաւ: Մէկ ամիս ետք անոնք հոն կ՚ապրէին միայն շուլլայով եւ վարտիքով մը, առանց նեղուելու, մինչեւ իսկ խաղաթղթեր խաղալով եւ իրարու հետ ճառ խօսելով: Անոնց ուղեղային գործունէութիւնն ալ, որ սկիզբը որոշ թմրութիւն ցոյց կուտար, բնականոն դարձաւ 35րդ օրէն սկսեալ:

Գոյութիւն ունի՞ ցուրտին դէմ դեղա – հատ կամ որոշ սնունդ: Ոմանք կը կարծեն թէ ցուրտ օրերուն շատ միս պէտք է ուտել: Սխալ է: Մսեղէնները այն սնունդներն են, որ ամէնէն քիչ ջերմուժ կուտան մարմնին: Էսքիմոսները շատ քիչ միս կ՚ուտեն եւ փոխարէնը մեծ քանակու – թեամբ ճարպ կը կլլեն: Եւրոպայի մէջ անկարելի պիտի ըլլար եւ անմարսելի նոյնքան ճարպանիւթ առնել: Արդեօք ճարպի այս չափազանցումը վնասակար չէ՞ մարմնին համար: Ոչ, կը պատաս – խանէ Տոքթ. Թոմս, որ տարիներով ուսումնասիրած է էսքիմոսները: Բեւեռախոյզ Ստեֆենսըն 7 տարի ապրած է բեւեռային շրջաններու մէջ, էսքիմոներու հետ եւ կերած է անոնց պէս, առանց վնաս – ուելու: Որով, ցուրտին պէտք է կրկնապատկել մեր սննդանիւթերու ճարպային մասերը — կարագ, ձէթ, սեր, կաթ, եւն:

Շաքարը ի՞նչ դեր կը կատարէ ցուրտին դէմ: Կատարուած փորձերը ցոյց տուած են թէ ճարպով եւ շաքարով սնանողները ցուրտին աւելի կայտառ են քան ճարպով ու միսով սնանողները: Հետեւաբար շաքարն ալ ջերմուժ կ՚արտադրէ: Ցուրտ օրերուն նախընտրելի է աւելի յաճախ ճաշել. օրինակ՝ ժամը 10ին բան մը ուտել եւ կէսօրէ ետք ժամը 4ին կամ 5ին, ընթրիքէն առաջ, դարձեալ բան մը ուտել:

Քանի մը տարի առաջ, Ամերիկացիք կարծեցին թէ մսկոտութեան դէմ վճռական դեղը գտած են եւ կարելի պիտի ըլլայ ցրտադրել դեղահատով արհամարհել Սիպերիոյ սառնամանիքներն անգամ: Բայց յաջորդական փորձերը ցոյց տուին թէ այդ դեղահատը հիմնական ազդեցութիւն մը չունէր եւ մարմնին ջերմութիւնը չէր աւելցներ նոյնիսկ կտոր մը շաքարի չափ:

Կրնայ ըլլալ որ օր մը դեղը գտնուի: Օրինակ թիրոիտը մեծ դեր կը խաղայ ցուրտի զգայնութեան մէջ: Այն անձերը որոնք շատ յաճախ հարբուխ կ՚ըլլան եւ կ՚ազդուին ցուրտի նուազագոյն հոսանքէն իրականին մէջ թիրոիտի գեղձի արտադ – րութեան եւ իւրացման խանգարում մը ունին: Թիրոիտի բնականոն գործունէութիւնը վերադարձնելով կարելի է այժմ զանոնք բուժել իրենց ցրտառութենէն:

Կարելի է յուսալ որ գեղձային արտադրութիւններու ուսումնասիրութեան իւ – րացումները դարման պիտի գտնեն նաեւ մսկոտութեան:

ԺԱՆ ԼԱՄԱՐ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԹԱՓԱՆՑՈՒՄԸ
ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

Իրան սկսաւ սերտ յարաբերութիւններ մշակել Խորհրդային Միութեան հետ եւ լայնօրէն բացաւ իր դռները Մոսկուայի առջեւ: Իրանի Շահը, որ Մոսկուա այցելեց, Կրեմլինի հետ կնքեց համաձայնութիւն մը, որ կոչուած է թեքնիք եւ տնտեսական զօրաւոր գործակցութիւն մը հիմնել երկու երկիրներու միջեւ: Անոնք որ լաւ սերտած են Իրանի նախկին խորաչափ վերաբերումը, այժմ կը տեսնեն թէ քաղաքականութիւնը փոխուած է եւ Մոսկուա ամէն հնարաւորութիւն պիտի գտնէ թափանցելու համար այդ երկրին մէջ:

Պէտք է խորհիլ թէ Իրան տարիներով եղաւ հակահամայնավար երկիր մը, բայց ոչ լիակատար իմաստով, միշտ մեր – ժելով Խորհրդային Միութեան մերձե – ցումի ձեռնարկները, միշտ կասկածոտ ընթացք մը ցոյց տալով: Այժմ կը թուի թէ թօթուած է ամէն վերապահութիւն եւ յուսադրուած «խորհրդային բարեկամութենէն», պահանջնարար տնտեսական նըկատումներով եւ շահարկումի նոր միջոցներ փնտռելով:

Արդէն բաւական ատենէ ի վեր խորհրդային փորձագէտներ ճամբաներ կը շինէին Իրանի կարեւոր շրջաններուն մէջ, գործատուներ կը կերտէին, Իրանի բնական հարստութիւնները արդիւնաւորելու համար: Կ՚աւելցնէին նաեւ նախապէս շինուած գործատուներու արտադրական ուժը, ածխահանքերու արդիւնաբերու – թիւնը: Իրան հետամուտ յուսալով ե – ղաւ Արեւմտեաններու ընծայած տնտե – սական օժանդակութենէն, իր ակնկալու – թիւնները ի դերեւ ելան եւ այժմ, Իրաքի նման, իր յոյսերը կեդրոնացուց խորհրդային աշխարհին վրայ: Մոսկուա եւս փոխադարձ շահեր ունի եւ նախանիւթեր կը ներածէ Իրանէն, մանաւանդ բնական կազ, իր թեքնիքին եւ ճարտարար – ուեստական օժանդակութեան փոխարէն:

Մանաւանդ Իրանի քարիւղը օգտագործումի լայն առիթ մըն է Մոսկուայի համար, որուն փորձագէտները վերջին անգամ մինչեւ հիւսիս երկարեցին իրանեան քարիւղատար խողովակը, եւ այս կերպ մեծապամար հասոյթ մը կ՚ապահովէ այս պահուն Իրանի: Ծրագրուած է երկաթուղային նոր ցանց մը շինել Ռուսե – րու հսկողութեան տակ, երկրին կեն – սական շրջանները իրարու կապելու հա – մար, զանոնք օժտելով նոյն ատեն ելեկ – տրալար կառախումբերով: Ռուսերը ան – ջատ օժանդակութիւններ կ՚ընեն Իրանի, ոչ միայն ելեկտրակայաններ շինելով, այլեւ ուժ տալով ռազման գործին:

Առեւտրական փոխանակումներն ալ սկսած են զարգանալ երկու հարեւան Պե – տութիւններու միջեւ, եւ շնորհիւ իր կա – տարած արտածումներուն, Իրան կը պահէ իր առեւտրական հաւասարակշռու – թիւնը եւ կը գոցէ գոյացած բացը: Խոր – հրդային կառավարութիւնն ալ կը ջա – նայ օգտուիլ առիթէն, տնտեսական գոր – ծակցութեան պատրուակին տակ քաղա – քական թափանցումներ փորձելով:

Քաղեց Ս. ՎԱՐԴԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՋԻԳԸ

Դ.

— Այո, պարոն, կատարելապէս վըս – տահ եմ:

— Ժանն Ֆօրթիէի՞ քով կը գտնուէր ապաւարին բանալին:

— Այո, պարոն, ինչպէս նաեւ աշխատասենեակին բանալին, որովհետեւ ան կը կատարէր Պ. Լապրուի առտնին գործերը: Արդէն բոլոր բանալիները իր քով կը գտնուէին հսկողութեան համար…:

— Գիշերը առանձի՞ն կը մնար գործարանին մէջ:

— Այո, բոլորովին մինակ պարոն:

— Ձեր կարծիքով այդ կինը ի՞նչ նկարագիր ունի:

— Լաւ նկարագիր մը չունէր: Ժանն Ֆօրթիէ ամբարտաւան, դոռոզ, փառա – սէր, խորամանկ ու քինախնդիր կին մըն էր, գործաւորուհիի մը կնոջ անվայել ձեւեր ունէր…:

— Զաւակներ ունի՞:

— Երկու հատ… փոքր մանչ մը, որ իր հետ կը բնակէր ու աղջիկ մը որ սանտուի մը քով կը գտնուի:

— Իր ամուսինը այս գործարանին մէջ սպաննուած է, այնպէս չէ՞:

— Այո, պարոն, բայց յանցանքը իրն է, անխոհեմութիւն մը գործած ըլլալուն համար: Սակայն Պ. Լապրու անոր կնոջ յանձնած էր դռնապանուհիի պաշտօնը: Ճամբելէն ետքն ալ մտադիր էր առանց ապրուստի չձգել Ժաննը: Սէն Ժերմէ մեկնելէ առաջ, Պ. Լապրու խոստացած էր գործ մը հայթայթել անոր: Անկէ զատ, գումար մը պիտի նուիրէր այրիին, որպէսզի ան կարենար ապրիլ մինչեւ որ նոր գործ մը գտնէր: Խե՜ղճ գործատէր: Այդ թշուառական կինը երախտագիտութիւնը յայտնած է, զայն սպաննելով:

Դատաւորը հարցաքննութեան ներկայ գտնուող ընդհանուր դատախազին եւ ապահովութեան պետին դառնալով ըսաւ.

— Պարոններ, ինչպէս կը տեսնէք, անկարելի է այս մասին տարակուսիլ: Իրաւունք ունէի կարծելու թէ գործուած ոճիրներուն՝ սպանութեան ու հրդեհին միակ շարժառիթը վրէժխնդրութիւնը չէր: Անկէ զատ, Ժանն Ֆօրթիէ մտադրած էր գողութիւն ընել: Կրակը արծարծելու նպատակով ամէն ինչ պատրաստելէ յետոյ՝ ան տաղաւար գացած է, դրամարկղը խորտակելու եւ մէջի դրամները ձեռք անցընելու համար. յետոյ կրակը ձգած է: Աշխատասենեակէն դուրս ելած պահուն զարկած է գործարանատէրը: Ասիկա անվիճելի եւ անժխտելի չի թուիր ձեզի ալ:

Ընդհանուր դատախազը եւ ապահովութեան պետը համամիտ գտնուեցան: Յետոյ ընդհանուր դատախազը հարցուց.

— Այդ դրամարկղը խորտակելու համար մեծ ուժի պէ՞տք կար: Կին մը կըրնա՞ր գլուխ հանել այդ գործը: Գիտնալու է ասիկա, այլապէս՝ պիտի ստիպուինք ընդունիլ թէ Ժանն Ֆօրթիէ մեղսակից մը ունէր:

— Դրամարկղը լաւ գոցուելով հան – դերձ, մեծ տոկունութիւն մը չունէր: Հին ձեւով եւ արդիական կատարելագործումներէ զուրկ դրամարկղ մըն էր: Պ. Լապրու մտքէն չէր անցըներ վտանգը: Ժանն Ֆօրթիէի պէս պնդակազմ կին մը կրնար շատ լաւ խորտակել դրամարկղը, առանց օգնականի:

— Ամէն պարագայի մէջ, եթէ գողու – թիւն եղած չէ, հալած մետաղի քծուար – ներ պիտի գտնուին, քանի որ երեք հազար Ֆրանքի ոսկի կար հոն:

Ընդհանուր դատախազը իրեն ընկերացող բժիշկին դառնալով հարցուց.

— Պարոն, վէրքը քննած ատեննիդ կըրցա՞ք սաուգել թէ ի՛նչ տեսակ զէնքով սպաննուած է Պ. Լապրու:

— Այո, պարոն: Դաշոյն մը եղող այդ զէնքին ծայրովը ծակած է Պ. Լապրուի սիրտը: Մահը վայրկեանական եղած է:

— Մարդասպանը իր ամբողջ ուժովը զարկած ըլլալու է, յարեց ընդհանուր դատախազը, բայց բան մը անբացատրելի կը մնայ:

— Ի՞նչ բան, ըսաւ հարցաքննիչ դատաւորը:

— Ժանն Ֆօրթիէ իր ոճիրը գործած է, առանց վախնալու որ վրայ կը հասնին, քանի որ գիտէր թէ Պ. Լապրու ճամբորդութեան մէջ էր ու երկու օրէն միայն կը դառնար: Ուրեմն ինչո՞ւ զինուած էր ան:

— Պարոն դատախազը միշտ այն կարծիքը ունի թէ մեղսակի՞ց մը կայ, հարցուց ապահովութեան պետը:

— Այո, իմ կարծիքովս կին մը առանձին չի կրնար այդպիսի ոճիր մը գործել:

Արկղակալ Ռիքօ գոչեց.

— Ժանն Ֆօրթիէ շատ կորովի կին մըն է:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Պ. Հայկ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Մինասեան, Պ. Յովէլ Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Ժան-Փիէր Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Շուպարալեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ տալոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Շուպարալեան)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 21ին, 73 տարեկանին:

Թաղումը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Նոյ. 28) ժամը 11ին Անիէռի հին գերեզմանատունը, 6 Ռիւ տիւ Մենիլ: Հաւաքուիլ գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հայգազեանի, զաւակներուն եւ պարագաներուն Արմենուհի Միքայէլեանի մահուան առթիւ: Ցաւակցութիւններ նոյնպէս Պ. Տիգրան Մարգարեանի, զաւակներուն եւ պարագաներուն Տիկին Մ. Մարգարեանի մահուան տխուր առթիւ, եւ Պ. Գուրգէն Մկրտիչեանի, Մկրտիչեան եղբայրներուն եւ ընտանիքին Միհրան Մկրտիչեանի մահուան առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Հրանդ Քէօսէեանի, իրենց մօր՝ Վարդանոյշ Քէօսէեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Արաքսի Հանչերեանի մահուան առթիւ, իր ընկերուհին՝ այրի Տիկին Արաքսի Գէորգեան կը նուիրէ 30 Փր. Կապոյտ Խաչի կայանին եւ 20 Փր. «Յառաջ»ին: (Ստանալ («Յառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տիրեան իրենց թոռան Անիէս Տիրեանի նշանախօսութեան ուրախ առթիւ 50 Փր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ 25 Նոյ. Ահարոնեան ակումբը ժամը 20.30ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

×

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անդրանիկ-Վարուժան կոմիտէութեան ընդհ. ժողովը 25 Նոյ. Շաբաթ ժամը 20.30ին, ընկ. Ասատուրեան բնակարանը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը կարեւոր է:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի ՀՅԴ Նոր Սերունդի

Շաբաթ, Նոյ. 25, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL SPLENDIDE

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԽՈՒՄԲԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ — ՔՈԹԻՅՈՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇԿԵՐՈՅԹ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, ի պատիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի նորընտիր վարչութեան

Տեղի կ'ունենայ 26 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահին մէջ 7 Ռիւ Փափէր

Այս բացառիկ ճաշասեղանին սիրով կը հրաւիրուին Միութեանս անդամ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրներն ու բարեկամները:

Ճաշասեղանին մասնակցութեան տոմսերը ապահովել Բարեգործականի Տիկիններէն եւ Քարտուղարութենէն: Հեռաձայն 54-16-50

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Պր. Գասեան 50 Փր., իր հօր մահուան առթիւ, նոյնը իր քրոջ Տիկ. Կիւլումիայ Ճինպաշեանի մահուան առթիւ 100, Տիկ. Մարգարեան իր ապաքինման առթիւ 50, Պր. Փանոս Ջորդեանի մահուան առթիւ Տիկ. Մանուշակ Պաղտատլեան 50, Պր. Քիլէճեան 30, Ս. Մ. 20 Փր.:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովի դիւանը, տեղեկագրութեան առթիւ, բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 30 Նոյեմբեր Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Մէզոն տէ վիէօի սրահը, 17, Ռիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 6ին, ընկերուհի Աւետիսեանի բնակարանը, 95 պիս, Ռիւ տիւ Մենիլ, Անիէռ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութեան ընդհ. ժողովը 2 Դեկտ. Շաբաթ օր ժամը 15ին, Ռէժան սրճարանի վերնայարկը, Ռիւ Լաֆայէթ, Մէթրօ Քատէ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

Օրակարգ.— Տեղեկատուութիւն, Հաշուետուութիւն, Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 2.30էն սկսեալ:

Մասնաճիւղը ջանք չէ խնայած օժտելու դասարանը հանգստաւէտ պայմաններով:

Ծնողքներէն կը խնդրուի չզլանալ իրենց պարտականութեան մէջ:

L'UGAB

Présente

le Mercredi 6 Décembre à 20 h. 45

Une Soirée Musicale

BABADJANIAN
HAROUTIOUNIAN
DJAMBAZIAN
KAZANDJIAN
TJEKNAVORIAN

Manifestation proposée par la QUATRA
Association d'Action Artistique Arménienne

Musée GUIMET, 6 Place d'Iéna

ՏՕՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

RÉVEILLON en ARMÉNIE

DU 23 DECEMBRE AU 3 JANVIER

en classe Touriste 1780F

en Première classe 1880F

Pension complète à Moscou à l'aller et au retour et 10 jours en chambre et petit déjeuner à Erévan

RÉVEILLON TZIGANE

en Bulgarie

DU 30 DECEMBRE AU 3 JANVIER

Prix Paris-Paris 750F

Demandez nos brochures détaillées !

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ — JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բնիկ Էրզրումի շրջան Տիկին Կիւլիմիա Մուրեան (ծնեալ Մղտեսի Մանուկեան) կը փնտռէ իր եղբօր Հաճի Մանուկին զաւակները՝ Արմենակ 14 տարեկան, Սիրանոյշ 5 տարեկան, Կարապետ 4 տարեկան, Գէորգ 3 տարեկան: Ասոնք Մալաթիա ուրիշներու կողմէ տեսնուած են: Իրենց մօր անունը Վարդուհի: Կը փնտռէ մեծ քոյրը Եղսան որ հինգ զաւակ ունէր. երկուքը մեռած իր քովը Պիրաճիկ: Փեսուզիկը 11 տարեկան Պերաճուկի Խանը մնացած է, Միհրանը 8 տարեկան, Գէորգը 5 տարեկան կորսուած են. մականունին Քէշիշեան: Հօրը անունը Յովհաննէս:

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին.

G. M. DJINBACHIAN
62, Ave. Sadi Carnot
VALENCE 26000 — France

ՁՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան: Մեկնում Դեկտեմբեր 23, Կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին:

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի շրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն: Բնակութիւն Կոլտըներ Հիրշ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ:

Սահմանափակ տեղեր:

Մասնակցութիւն 545 փր.
կանխավճար 95 փր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՃԱՇ - ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ
Մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին

2 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս Շաւիլի Թաղապետարանի սրահին մէջ 47, Rue Stalingrad

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ Պ. Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ եւ « ՆԱՅԻՐԻ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՎԵՐՋ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Մասնակցութիւն՝ ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս 35 փր. — ուսանողներուն եւ Ն. Սերունդի անդամներուն զեղչուած գին

Հասոյթը պիտի յատկացուի Կապոյտ Խաչի կայանի շինութեան:

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 26 NOVEMBRE 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.574

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.574

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՀԱՅՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ՉԱՄՉԵԱՆ

(1738–1823)

———0———

Հարիւր քսանամեակը տարի առաջ, 1823 Նոյեմբեր 18ին (հին տոմարով՝ Նոյ. 30), Պոլսոյ մէջ կը վախճանէր Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան երկրորդ սերունդի կարկառուն ներկայացուցիչներէն Հ. Միքայէլ Չամչեան, հայ պատմագրութեան տասնըութերորդ դարու անխոնջ մշակը, որուն «Պատմութիւն Հայոց» եռահատոր գործը՝ իբրեւ համադրական եւ համապարփակ աշխատասիրութիւն՝ կոթողական իրագործում մը նկատուած է արդարօրէն:

Ծնած է Պոլիս, 1783ին, քաղկեդոնիկ ու հայրենաշունչ ընտանիքէ, շառաւիղ՝ Տիւզեանց գերդաստանին: 1757ին կը մեկնի Ս. Ղազար եւ հինգ տարի ետք (1762) քահանայական ձեռնադրութիւն կը ստանայ: 1769ին հովիւ կը կարգուի Պասրայի հայ կաթողիկէ համայնքին եւ 1773–1775 կը գրէ իր «Վահան ուղղափառութեան» անուն քառահատոր գործը, իբրեւ հակաճառութիւն Յակոբ պատրիարք Նալեանի «Վէմ Հաւատոյ»ին եւ դաւանաբանական պայքարներու: 1775ին կը վերադառնայ Ս. Ղազար եւ կը ձեռնարկէ «Պատմութիւն Հայոց» գործի մշակման, հիմնուելով հայ եւ օտար պատմագիրներու մինչ այդ հրատարակուած հեղինակութեանց վրայ:

1781–1786, ամբողջ հինգ տարի, կը շարունակէ վեց գլխաւոր բաժանումներէ բաղկացած իր այս վիթխարի աշխատասիրութիւնը, որ ամփոփուած է երեք հատորներու մէջ (ամէն մէկ հատորի մէջ երկու բաժանում), — «Պատմութիւն Հայոց ի սկզբանէ մինչեւ ցամ Տեառն 1784, ըստ աւանդելոյ այլեւայլ մատենագրաց, ի վեց գիրս բովանդակեալ եւ յերիս հատորս տրոհեալ»:

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔԸ՝ կը մեկնի ստեղծագործութենէն եւ կը հասնի մինչեւ 246 թուականը (նախ քան Քրիստոս): Բ. ԳԻՐՔԸ՝ Արշակունեաց հարստութեան շրջան՝ կ'ընդգրկէ մօտաւորապէս եօթը դարերու տեւողութիւն մը, Ն. Ք. 246էն մինչեւ Յ. Ք. 441: Գ. ԳԻՐՔԸ՝ մարզպանական եւ արաբական տիրապետութեան շրջան, 441–856: ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔԸ՝ Բագրատունիք (856–1080), ՀԻՆԳԵՐՈՐԴԸ՝ Ռուբինեանց իշխանութիւն, մինչեւ Լեւոն վերջին ու կործանումը իր թագաւորութեան, 1080–1380, եւ վերջապէս ՎԵՑԵՐՈՐԴ ԳԻՐՔԸ՝ Ռուբինեան թագաւորութեան անկումէն մինչեւ իր օրերը, 1380–1784:

Գործը գնահատելով տասնըութերորդ դարու վերջին քառասնամեակին մէջ, ու նկատի ունենալով բացարձակ չգոյութիւնը քննական պրպտումներու եւ ալեմուտներու հետեւանք պատմագիտական գիտական տուեալներու, պէտք է ընդունիլ Չամչեանի աշխատասիրութեան բացառիկ տարողութիւնը, իբրեւ հայագրական ծաւալուն հեղինակութեան: Այս երկրորդ լոյսին տակ, անխուսափելի պէտք է նկատել նաեւ աւանդական պատմութեան եւ կարգ մը չափազանցութիւններու ներգործութիւնը՝ իր աշխատանքին վրայ:

Իր օրերուն անվերապահ էր վստահութիւնը, հանդէպ մատենագրական մեր աւանդութեան, — Ագաթանգեղոս, Փաւստոս Բիւզանդ, Մովսէս Խորենացի, Զենոբ Գլակ, Կորիւն, Եղիշէ, Ղազար Փարպեցի ու մինչեւ Լաստիվերտցի...

Իբրեւ օտար աղբիւրներու, նկատի ունեցած է շրջանի բոլոր մեծերը, — Դարէս, Հերոդոտոս, Քսենոփոն, Տակիտոս, Ստրաբոն, Պղուտարքոս... Եօթանասունէ աւելի պատմիչներ եւ պատմական գործեր, որոնց բաղդատական քննութիւնը, ինքնին, կ'ենթադրէ բնականաբար հերոսական ճիգ եւ տքնութիւն:

Իր մահէն ետք միայն երեւան եկան գործերը Սեբէոսի, Ուխտանէսի, Մովսէս Կաղանկատուացիի եւ Թ. Արծրունիի նըման մատենագիրներու, որոնք հաւանօրէն քիչ մը աւելի մօտեցնէին զինք քննական ոգիի, եթէ մինչեւ 1700ական թուականներ ի յայտ բերուած ըլլային:

Հ. Միքայէլ Չամչեանի վաստակը կ'ընդգրկէ նաեւ քերողական եւ մեկնողական գործերու շարք մը, — «Պատկեր տօնից Ս. Աստուածածնի» (1805), «Մեկնութիւն Սաղմոսաց» (10 հատոր, 18–5–1823), «Նուագարան Օրհնութեանց» (1801) եւ «Սեղան խնկոց» (1816):

Մխիթարեանց յետագայ դարու պատմագրական եւ բանասիրական հարուստ վաստակին մէջ Հ. Միքայէլ Չամչեանի ազդեցութիւնը ակներեւ է, իբրեւ կոչ ու հրաւէր անխոնջ պրպտումի եւ բեղուն վարուցանի:

Մ. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԵՂՔԱՅԼ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՀԱՄԱՐ

———0———

Փարիզի Վիէթնամի Աժամեայ կառավարութեան պատուիրակութիւնը բացարձակապէս հերքեց Մոնտի հրատարակած լուրը, ըստ որուն Հիւս. Վիէթնամեան զօրագունդ մը ապստամբած է Հարաւ. Վիէթնամի մէջ եւ փորձած է մաքրագործել Ազատագրական Ճակատի եւ յեղափոխական կառավարութեան ղեկավարները: Այս ապստամբները դէմ են բանակցութիւններու եւ ընդհակառակն կ'ուզեն որ կռիւները աւելի կատաղի բնոյթ ստանան:

Միւս կողմէ, Փարիզի մէջ Քիսինճըր-Լը Տիւք Թօ խօսակցութիւնները կարգ մը յոյսեր ներշնչելէ ետք, տեղքայլ կ'ընեն: Ուրբաթ օր Քիսինճըր կէս ժամուան տեսակցութիւն մը կ'ունենար նաեւ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարին հետ: Թէեւ շատ մանրամասնութիւն չի տրուիր ընդհանրապէս Ժիֆ–սիւր–Իվէթի կամ Շուազի–լը–Ռուայի խօսակցութեանց մասին, բայց եւ այնպէս յայտնի է որ նոր դժուարութիւններ ծագած են, վախ կայ նոյնիսկ, որ անել կացութիւն մը ստեղծուած է թէեւ կարգ մը շրջանակներու համաձայն յառեւս շշուկները շատ «չափազանցուած» են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ եւ Իրլանտայի վարչապետները Լոնտոնի մէջ խօսակցութիւններ ունեցան Հիւս. Իրլանտայի մասին: Լոնտոն մտադրած է նոր կառավարութեան եւ Խորհրդարանի մը կազմութեան ծրագիր մը հրապարակ դնել, ուր կաթողիկէները աւելի լայն ներկայացուցչութիւն պիտի ունենան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ 11 նահանգներու մէջ պաշարման վիճակը տասներորդ անգամն ըլլալով երկարաձգուեցաւ: 450 երեսփոխաններէն միայն երեք հոգի դէմ քուէարկեցին երկարաձգման որոշումին:

ՖԻՆԼԱՆՏԱ պաշտօնապէս ճանչցաւ երկու Գերմանիաները:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ եւ Ճափոն համաձայնեցան միասնաբար շահագործել Սախալինի քարիւղի եւ բնական կազի աղբիւրները: Ճափոն 200 միլիոն տոլարի վարկ պիտի բանայ Խորհ. Միութեան մօտ, որպէսզի այս վերջինը անհրաժեշտ մեքենաներ գնէ: Ճափոն հաւանաբար ընթացք տայ նաեւ Խորհ. Միութեան խընդրանքին՝ 30 միլիոն տոլարի առանձին վարկ ստանալ, որպէսզի կենցաղային ապրանք գնէ:

ԻՍՐԱՅԵԼԱՑԻ զինուորներ յարձակեցան պաղեստինեան կայանի մը վրայ, Լիբանանի հարաւը: Ժամուան մը կռիւէ ետք հեռացան: Քանի մը հոգի մեռած է: Իսրայելացիները երեք թռաններով տեղափոխուած են:

ՖՐԱՆՔՖՈՐԹԻ օդակայանին մէջ օդահէն մը քանատական օդանաւի մը մէջ պատանդ բռնած է օրէնը: Օդահէնը կը սպառնար օդը հանել օդանաւը, եթէ իշխանութիւնները ազատ չարձակեն չեխ երիտասարդ մը, որ բանտարկուած է: Այս վերջինը օդանաւով փախուստ տուած էր իր երկրէն: Կը թուի սակայն թէ մարդը անհաւասարակշիռ մըն է, քանի որ ժամը անգամ մը ծրագիր եւ պայմանաժամ կը փոխէ: Շաբաթ առտու մարդը միշտ կը սպառնար եւ օրէնին կեանքն ալ վտանգուած էր: 31 զանազան «վերջնագիր» ղրկած է, ըստ վերջինին գերման անիշխանականներու ազատագրումը կը պահանջէր:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ բոլոր ուսանողական կազմակերպութիւնները լուծուած են: Խորհրդարանի քուէարկած նոր օրէնքը թոյլ կու տայ որ միայն մէկ նոր միութիւն կազմուի իւրաքանչիւր լսարանի համար (ֆաքիւլթէ): Ասիկա պէտք է քաղաքական որեւէ գործունէութիւն չունենայ եւ ֆամփիւսէն դուրս ըլլայ:

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ միաձայնութեամբ պահանջեց Փորթուկալէ, որ վերջ տայ կռիւներուն, իր ափրիկեան գաղթավայրերուն մէջ (Փորթուկալեան Կինէ, Մոզամպիք եւ Անկոլա):

ՕՐ ՅԱՒԻ ԵՒ ՅԱՍՄԱՆ

Դէպի երկինք համբարձան գիք եւ գիւղերիք, եւ իրենց թռիչքը եղաւ խառվայրով: Եւ դաստակերտուեցան որմնախարիսխները մեր Ազգային Տան, ուր հեթանոս աստուածներ կը հսկէին մեր ճրագներուն վրայ: Անոնք մերժեցին հսկել մեր աւերակներուն վրայ:

Փուլ եկաւ ամէն ինչ եւ մնացեալը: Աւերակներէն բարձրացաւ փոշիի ամպ մը արտասուաբեր եւ մթին: Ան եղաւ մեր կոթողը ցաւի, ամօթի եւ ցասման:

Փողոց նետուեցան շուն ու կատու, որ մէկ ընտանիք միայն ճանչցած էին, միշտ նոյնը՝ Հայը: Դուրս թափուեցան խուռն-ճապաղ գրադարաններ, որք ու կոծին հետ իրենց որդիներուն՝ բոլորն ալ մացածին:

Եւ որդիներն էին մատեանները սիրելի, կամ թէ գրքոյկներ արդէն իսկ դեղնած: Բիւր աղաւնիներուն հետ թռան դայլին՝ սիրողական հրաշքները ատտակալը ժողովի: Դրօշակները ծալուած էին երբ անցան:

×

Հինն՛ն գիտենք: Աչքերուս են փերեղակները եւ շուարի՝ մեր լուսամփոփները, որ մայր տաճար կը բանեն: Անոնք տաճար կը բանեն փտած սկուտներով:

Անոնք կը գործեն բանկալին մէջ թէ գուրբը, լուսաւոր գործերու վրայ: Զանգակատան կոչնակները կը կրկնեն «Համբայր Տուք Միմեանց», եւ կը տրուին ու կ'առնուին բաժնեթուղթեր: Բայց թանկագին գորգերը կը ծալուին վարի սալօնը, մութին մէջ:

Ամէն տեղ է զօրութիւնը դրամագլխին: Ան է որ կը յաջողի վերածել ամբողջական աւերակի, չէնքը՝ որ կխաքանդ գնուած էր: Կը յաջողի՝ շնորհիւ առողջ նախատեսութեան: Եւ հովանոց մը կը բացուի, երբ կը ճարճատին գերաններ:

Անհեցուկ էր մեր տունը եւ հոլումաշ: Ահաւասիկ մեծարժէք աւերակներ՝ կրակի գին: Եւ ահաւասիկ բաժանուող հողերը որ կը ծածկուին ճիշդ եռեւը սակեթել խոյերու, որոնց տակը գլուխ չկայ:

Այլեւս չկայ մեր տունը, ուր գողուեցան եւ զմռսուեցան դռներ՝ որ բաց էին: Բայց նամակի պահարաններ փակուեցան գինու զօրութեամբ: Այսպէս է որ հնչեցին բաժինները հողերուն:

×

Եւ ցրուեցան մեր ընտանիքները ի խնդիր նոր շատատուններու: Այրեցան իրենց ձեռքերը, որ կը յառաջանային առ խարխափ: Անոնք փրկեցին սակայն կանթեղներ անշէջ:

Մեր միութիւնները անցան չոր ի չոր, կօշիկի տակի մը իրենց անուեթին տակ: Հող էր իրենց ամբողջ հարստութիւնը: Կօշիկի տակի մը չարչրկուած՝ ուր չկար ոչ մէկ սահման:

Բայց այդ խաղալ սահմանն է որ իրենց թոյլատրեց, տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, կրկին քալել ի սէր երազի մը, քիչ մը եւս յառաջանալ, ով գիտէ ո՛ւր:

Անոնք տկար էին եւ գինեթափ, արդահատելի ըլլալու աստիճան: Բայց անոնք մերն էին եւ մենք զանոնք ունէինք միայն:

Անոնք է որ կը քալեն այսօր, խածնելով կանանչ լիմոնը զաւնութեան: Եւ գիտեն թէ ազգը գլուխ չունի, եւ չունի նոր սերունդ:

Ա՛յս է ճշմարտութիւնը: Թրքական ուրուր մը սաւառնեցաւ Ազգային Տան հողերուն վրայ, շուրջանակի: Եւ գտնուեցան դասալիքներ, պարտաստոններ, անտարբերներ: Անոնք կազմեցին մեծամասնութիւն: Թերեւս ոչ:

Ահաւասիկ ա՛յս եղաւ մեր ոչը: Թէական ոչ մը, խախուտ ոչ մը, բայց ոչ մը՝ բոլոր լքումներուն դէմ, հող չէ թէ մեր վրայ խնդան ու ծիծաղին՝ հարսնեւորները վերնատան:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Նոյ. 72

ԵՐԵՒԱՆԻ ՍԱՆԴՈՒԽՆԵՐԸ

Գրեց՝ Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Ա.

Երեւանի Ս. Մեսրոպ Մաշտոցեան մատենադարանին մէջ հսկայ ձեռագիր մը կայ. լայն, ընդարձակ բացուածքով. կարծես թէ յաւերժական արծիւի մը թեւերն ըլլան. անխռով ու հանդարտ տարածուած է դարակի մը մէջ: Այժմ նա հանգիստ է. վախ չունի Թուրքին կամ Քիւրտին ձեռքն իյնալու: Իր հաստատ տեղն ունի, իր թիւն ունի 7729:

Այս ձեռագիրն իր վիպական պատմութիւնն ունի. խաչուած, տանջուած, հալածական կեանք ունեցեր է. կատարեալ նահատակ մը որ կարելի էր սրբացնել հայ ազգին զաւակներուն հետ եթէ մարդկային հոգի ունենար:

Գրուած է 1202ին Կարինի մէջ Վարդան անունով քահանայի մը ձեռքով: Ճառընտիր կը կոչուի, ուր ամփոփուած են ճառեր. քարոզներ, աղօթքներ. հոգեւոր գիտելիքներ, ինչ որ կրնար բարեպաշտ քրիստոնեայ Հայուն հոգին բարձրացնել:

Հայ ձեռագրական հարստութեան մէջ բացառիկ բան մըն է Մշոյ Ճառընտիրը. բացառիկ իր մեծութեամբ եւ ոչ թէ իր շքեղութեամբ: Իւրաքանչիւր թերթ 70,50 + 55,30 երես ունի: Կ'երեւի թէ՝ Վարդան քահանան, անսահման հոգի մը ունէր, երբոր մեծ տեսնելու համար: Այսքան մեծ մագաղաթ տալու համար ոչ գառնուկը կը բաւէր, ոչ ոչխարը. անշուշտ եղնիկ կամ արջառ գործածեր են. միսը կերեր են, կաշին կոկեր եւ վրան Աստուծոյ անունով՝ երկնային բաներ գրեր են: Այժմ 600 թերթեր ունի. ծանր է, շատ ծանր. երկու մասի բաժնուած է. առաջին կէսը 15,2 հազարակրամ է, երկրորդ կէսը 12,3 հազարակրամ կը կշռէ: 27,500 հազարակրամ գիրք մը պատկառելի ծանրութիւն մը կը թուի եւ այս ձեռագիրն երկար ճամբաներ կտրած է բելի ձեռագիր մը ունենալու համար:

Ո՛վ գիտէ որքան նախանձոտ աչքեր ինկան այդ գանձին վրայ. բաւական սիրուն զարդանկարներ ունի. չեմ գիտեր թէ Վարդան քահանան զայն կազմա՞ծ էր. ունէ՞ր արծաթէ կողք, թանկագին քարեր: Հայ կինն ու նազելի օրիորդը, երիտասարդն ու տարեցը սիրով կը գրկուէին իրենց զարդերէն, դէթ ժամին մէջ, իրենց տուներու պատուաւոր տեղերն համբուրելու ձեռագիր մը ունենալու համար:

Վարդան քահանան դեռ նոր վերջին տառը գրած էր. Փառք քեզ Աստուած, ըսելով երեսը խաչակնքած էր, տարի մը հազիւ վայելած էին ինքն ու ծխականները, ահա Ճառընտիրը, չես գիտեր ինչ ճամբաներով, Խլաթ գացեր եւ այլազգիի մը ձեռքն ինկեր է: Գեղեցիկ հարսի մը նման գերի ինկած էր, մահմետականին իր ճանկերուն մէջ բանտարկած, խոշոր գումարներ կ'ուզէր ձեռագիրն ազատ ձգելու համար:

Բոթը գնաց գաւառէ գաւառ, Բարձր Հայքէն Տարօն անցաւ, անցաւ Վասպուրական, կարծես թէ խաչակրութիւն քարոզեցին. թանկագին Ճառընտիր մը գերի ինկած էր պէտք էր ազատել:

Մուշի Առաքելոց վանքին առաջնորդը վանականներ առաւ, բուքին, ձիւնին հասաւ մինչեւ Խլաթ: Թուրքը շատ դրամ կը պահանջէր, սակայն մագաղաթը պէտք էր փրկանաւորել:

Մեր ձեռագրական պատմութեան մէջ շատ հանդիպած են նման դրութիւններ եւ հազարաւոր գումարներ ծախսուած են այդ մտքի գանձերն ետ առնելու համար:

Այդ թուականին հնչուն դրամն արծաթ կամ ոսկի, գրեթէ անգտանելի էր. Քրիստոսի 1205 թուականն էր: Առաքելոց վանքը թերեւս ոչխարներ, գառներ, արտեր եւ արջառներ ունէր. մարդ էին պիտի ապրէին ու աղօթէին, պահպանելով հայ գիրն ու հաւատքը: Բայց ուսկի՞ց ճարէին 4.000 դահեկան: Ճառընտիրի ցաւալի պատմութիւնը վէպի մը նման շատ յուզեց այդ ժամանակի Հայութիւնը: Խօսեցան տուներուն մէջ. քաղաքացին խօսեցաւ, գիւղացին իր լաւագոյն արջառն ուզեց նուիրել. պառաւները լացին. Սասունցին ուզեց զէնքի դիմել: Շատ քիչ պատահած էր որ այսպէս համազգային բանակ կազմուէր ձեռագիր մը ազատելու համար: Հանգանակութիւն սկըսան. գումարը շուտով գոյացաւ. անիրաւ Թուրքին ափերուն մէջ համրեց վանահայրը 4000 դահեկան: Այսպէս կը պատմէ Ճառընտիրին յիշատակարանը:

Ճառընտիրն արքայի նման ձիու մը գաւակին բազմած եկաւ եւ բազմեցաւ Մշոյ Առաքելոց վանքին մէջ: 1205 թուականին վերին Հայաստանը հազար տէր ունէր մէկ թագաւոր չունէր. սելճուք, քիւրտ եւ խառնածին ցեղեր աւազակներու խումբեր կազմած, կողոպուտով կ'ապրէին: Անշուշտ հայ բերդակալն ալ Թուրքը կը կողոպտէր եւ այսպէս տարին տարիի կը յաջորդէր:

Ճառընտիրը Մուշի Առաքելոց վանքին փառքն եղաւ: Հոն դարերով հանգչեցաւ, ոչ այնքան շքեղ բազմոցի վրայ, որքան յիշատակներու մէջ: Սասունի մէջ Քիւրտն ու Թուրքը լսած էին այդ ձեռագրին համբաւը. գիտէին թէ հրաշագործ սրբութիւն մըն է, բայց չէին տեսած. լեռնցի Հայն իր հաւատքով եւ սուրով զայն պաշտպանած էր, ինչպէս մարդ իր օճախին կրակը կը պաշտպանէ: Դարերով մնաց այդ վանքին մէջ, քիչեր տեսան, շատեր հաւատացին իր անհասանելի զօրութեանը:

Ճառընտիրն ալ վանականի պէս ճգնաւորի կեանք ունեցաւ, իր շուրջը մոմեր վառեցին եւ աղօթեցին, մինչեւ 1915 թըւականը 710 տարի: Եկաւ եղեռնի ժամանակը. Հայաստանի մէջ կրակ ինկաւ, սուր եկաւ սուրի վրայ, մինչեւ իսկ տուներու, եկեղեցիներու քարէ պատերն ալ լացին: Առաքելոց վանքին շուրջն ալ կրակէ շղթայ կազմեցին Թուրքը մէկ ծայրէն բռնեց, Քիւրտը միւս ծայրէն բռնեց. մէկը լօ, լօ, լօ կանչեց, միւսը կացինը բարձրացուց մարդ եւ ձեռագիր միասին սպաննելու համար:

Բայց զարմանալի հրաշք մը պատահեցաւ. մարդիկ սուրի, կրակի բերան գացին բայց Առաքելոց վանքին գեղարուեստական դուռը, ձեռագիրները չկային: Չկար այն 27,500 հգկ. Ճառընտիրը կարծես երկինք բարձրացած էր իր արծիւի թեւերով:

Կը պատմեն թէ, եւ ինչո՞ւ ճիշդ չըլլայ, երկու սասունցի կիներ, ես կ'ըսեմ ամազոններ, անցնելով կրակէն եւ սուրէն, մոռնալով իրենց կեանքի զարդունները, գաղտագողի մտան սուրբ վանքը: Թերեւս տակաւին մոմեր, ջահեր, սկիհներ, խաչեր եւ աւետարաններ հոն էին: Աւաղ խորանին մոմերը դեռ չէին մարած, ոչ բուրվառի խունկն էր հեռացած ոչ շարականներու քաղցր արձագանգներն երկինք վերադարձած: Գաղտագողի մըտան եկեղեցին, անոնք դիւցազնական գործ մը պիտի կատարէին, որ մարդկային կեանքի ամէնէն գեղեցիկ վէպը կըրնար ըլլալ:

Չեմ գիտեր ինչ սարսուռ բռնուկներով, գրկեցին Ճառընտիրը, գրկեցին ինչպէս մայրն իր վտանգուած որդին. համբուրեցին, խաչ հանեցին իրենց երեսները եւ աներեւոյթ ճամբաներէ սահեցան դէպի խոր ձորերը. Թուփերու, խոտերու խառնուեցան, ծառերուն հետ ծառ եղան, շուքերուն մէջ պահուըտեցան: Հովը զիրենք առաջ մղեց. զինուած ոճրագործներ կոյր մնացին, անոնց քովերէն անցան ու չկրցան բռնել այդ աներեւոյթ եղնիկները: Ճառընտիրը կարծես թէ գիշերը ջահ եղաւ, ցորեկը սեւ ամպեղէն, առաջնորդելու համար այդ երկու անվհատ հերոսուհիները:

Ո՞ւր կ'երթային, ո՞ւր կը տանէին: Աներեւոյթ ձեռք մը ցոյց կուտար Կարինի ճամբան: Պէտք էին կտրել Մեղրագետը, անցնիլ Արածանին, ձորեր իջնել, սարեր բարձրանալ: Ճառընտիրը կշիռքով ծանր էր 27,500 հգկ. կիսուած էր արդէն 15,2 հգկ. մէկը շալկած էր, 12,3 միւսը շալկած էր: Երկու սիրտ, երկու հոգի մէկ անձ էին, չեմ գիտեր իրենց տարիքները, հաւատքը տարիք չունի, թերեւս օրիորդներ էին, թերեւս տարիքոտ մայրեր. կեանքը թանկագին է եւ այդ գանձը նուիրած էին Մշոյ Ճառընտիրն ազատելու համար: Ո՞ւր կարելի է գտնել այսպիսի նուիրական հոգիով ժողովուրդ: Սարսափելի բան մը պիտի ըլլար խորհիլ թէ անոնք թերեւս լքած էին իրենց զաւակները Ճառընտիրն ազատելու համար: Մահն իրենց եռեւէն կաղկանձելով կուգար եւ իրենք անվախ էին, ամազոններ էին, հրեղէն ձիեր կը պակէին թռչելու, հասնելու համար դէպի Արարատ:

Անցան Կարինն ալ, արեւն եւս աւելի հայկական կը դառնար: Հայ եւ ռուս բանակներ բռնած էին սահմանը: Այլեւս վախ չկար, բայց ծանր յոգնութիւնը զիրենք կը ճնշէր, կը նայէին դէպի արեւելք եւ տակաւին լեռը լերան թիկունք կուտար, ձորը ձորին ճամբայ կը բանար:

Կանգ առին ճամբու մը ափին, այգի մը կար, տէր չունէր. ծառեր կային տանք նոր ծաղկած ուռիներն արդէն պտղալից: Մեծ ընկուզենի մը գտան, լայն շուքն Աստուծոյ հովանին էր: Վար դրին իրենց կապոցները քսանըեօթուկէս հգկ. ծանրութիւնն հանգչեցաւ թարմ տերեւներու վրայ: Յոգնած էին. գերմարդկային զօրութեամբ այդքան ճամբայ կտրած էին. ալ չէին կրնար առաջ երթալ, իրենց ոտքերը կը կթոտէին, ծունկերը ծալ կուգային, հոգիները քաղուած էին:

Այդ կողմերն այլեւս Թուրքի կամ Քիւրտի շուք իսկ չկար. խորհեցան ծառին տակ երկու կապոցները տերեւներով ծածկել եւ օգնութիւն խնդրել վստահելի անցորդներէ:

Թերեւս օր մը քալեցին, առաջ կ'երթային, սրտով ետ կը մնային. ի՛նչ պիտի ըլլար, թերեւս 30 մղոն տեղ կտրեցին երբ, դիմացէն սպայի տարազով, շիկամօրուս մէկն երեւցաւ:

Լեհահայ էր. եկած էր կռուելու Հայաստանի ազատութեան համար: Բաւական հայերէն կը խօսէր. պատմեցին իրենց արկածալից ճամբորդութիւնը, ցոյց տուին երեսուն մղոն հեռու կանգնած ընկուզենին, հիմա այդ ծառն իրենց համար ուխտատեղի էր. հոն Մշոյ Ճառընտիրը կար. պէտք էր առնել եւ Երեւան տանիլ:

Սպան անհաւատալի գտաւ այդ պատմութիւնը: Նայեցաւ կիներու երեսները, մաշած էին. փոշի նստած էր իրենց մազերուն վրայ, իրենց ոտքերն աւելի բոպիկ էին, քան թէ կտոր մը ծակոտկէն կաշիի մէջ առնուած: Յանկարծ, առանց բառ մը արտասանելու մտրակեց իր ձին դիմելով դէպի արեւմուտք: Կիները բերանաբաց մնացին, կարծես թէ զղջացին որ կարեւոր գաղտնիք մը յայտնած էին: Բայց ոչ սպան աւելի սրտով Հայ էր. հայրենիքի սիրով վառ, եկած էր Արարատի շղթաները խորտակելու:

Երեկոյեան մօտ փրփրերախ ձի մը իրենց հասաւ. նոյն սպան էր, երիվարին գաւակին վրայ ամուր կապուած երկու կապոցները կային: Ճանչցան գունաթափ լաթերէն, իրենցն էին եւ խնդութեամբ ճչացին, ինչպէս լոյսը որ ջուրին երեսը կը ծաթի:

Սպան կարգադրեց որ այդ երկու վաստակաւոր կիները կառքերով Երեւան փոխադրուին. ձեռագիրն ինքը պիտի տանէր Էջմիածին, հոն էին այդ ժամանակ հայ մտքին գանձերը:

(Մնացեալը յաջորդով)

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Նա ժպտաց: Ակներեւ էր նրա ցանկութիւնը: Նա ուզում էր իր ծանր խօսքերի տպաւորութիւնը ցրել: Այդ մենք ենք այրուել, պրծել Սիզորի դէզի պէս...

Այսպէս ծնուեց Հայնէն:

Երբ Լիւդմիլա Տարթն սկսեց խաղալ կաւի հետ, Բիչկօն անհանգստացաւ. — Ի՞նչպէս կը նայի վերադասն այդ գործին: Մի օր չէ մի օր՝ ադատաններները կը մըտնեն բրուտանոց, վերահսկեւ կը լինեն... Զե՞ն բռնի իր օձիքը, չե՞ն մեղադրի թոյլ հսկողութեան, քաղաքական յանցագործների հետ մեղմ վարուելու մէջ: Մի օր նա մտաւ բրուտանոց, մօտեցաւ չորանոցում աշխատող Լիւդմիլային եւ հարցրեց.

— Լենին կարո՞ղ ես պատրաստել:

— Կարող եմ:

— Ինձ համար երկու Լենին պատրաստի: Համարիր անհատական պատուէր. ինձնից կը ստանաս երկու բաթին հաց... եղա՞ւ:

— Ինչո՞ւ չէ...

— Չուշացնես:

Մամօն բարձրացաւ եօթներորդ երկինքն այնտեղ մշտական բնակութիւն հաստատելու մտադրութեամբ: Ծորորալով էր նա կաւը հունցում, աչես գլխի վրայ՝ պտըտւում էր Գերմանուհու շուրջը եւ հետեւում նրա աշխատանքին: Եկաւ օրը եւ երկու Լենինը պատրաստ էր դէմքի նոյն արտայայտութեամբ, նոյն գլխարկով, երկու Լենին, երկուսն էլ մի բոյի, մօտիկ ու հարազատ:

Եկան եւ թրծուելու օրերը: Քուրան կոնուսաձեւ է. կղմինդրից շինած Զանգեզուրի լեռների մակէտ լինի ասես, կամ «Նամուս»ի Բարխուդարի փափախի խիստ մեծացրած տարբերակը: Շինուած է փոսի մէջ, Աշոտ դայու ձեռքով: Նրա ստորոտում վառարանի անցքն է, որն առաւօտից մինչեւ կէս գիշեր կլլում է Աշոտ դայու ձեռքով նետուած չոր փայտերը: Ծուխը բարձրանում է կոնուսի գագաթից, լայն ծխանցքով, որի պատերը տաքացնում են քուրայի որովայնը: Այնտեղ կան կղմինդրէ աստիճաններ, ուր Աշոտ դային տեղաւորում է հազարի հասնող ամաններ, սակաւաթիւ փարչեր, ծաղկաման, մոխրաման: Նախ քան վառարան վառելը Աշոտ դային կղմինդրներով փակում է կոնուսի վերջաւորութիւնը, խընամքով սվաղում, որ ջերմութիւնը ելք չունենայ:

Վառարանի քառակուսի անցքը դռնակ չունի — ներսն ընդարձակ է, կիսակլորաձեւ, յատկապէս նրա համար պատրաստուած չոր փայտերը վառւում են ու վառւում: Թրծարանի վառարանը չի երգում բրուտանոցի վառարանի նման քո ուզած երգը, ոչ, նա այնպիսի ամեհի ձայներ է հանում, որ դու մոռանում ես քո գիտցած եւ մանաւանդ չգիտցած երգերը: Նա մերթ վայում է, մերթ կաղկանձում, անզուսպ ու խելագար պահանջում, սպառնում, հայհոյում ու մանաւանդ վայում, վայում Ահարոնեանի լալկան աշնան քամու նման, ծխնելոյզում: — Ո՛ւ-ո՛ւ-ո՛ւ-վո՛ւ-ո՛ւ-ո՛ւ...

Հիմա ինձ սպասում է մի ուրիշ մեծ հաճոյք ու բաւականութիւն, — լուանալ ոտներս եւ նստել պատշաճ հեռաւորութեան վրայ վառարանի դէմ, մի մախորկա փաթաթել, վառել այն դուրս ընկած կրակից եւ լսել Աշոտ դայուն: Նա տխրութեամբ վերյիշում է իր հօրը, Դիլիջանցի բրուտ Քրիստափորին, այն մասին, թէ ինչպէս վաղ մանկութիւնից օգնել է հօրը, սովորել բրուտութիւն, առանց իմանալու, որ այդ գործը կարող է իրեն պէտք գալ՝ ինչպէս ինքն է ասում՝ Սիբիրներում: Յետոյ սովորել է, մի ոտքը դրել է Էջմիածնի ճեմարանից ներս...

Փոքրիկ կիսանդրին Աշոտ դային խընամքով տեղաւորեց քուրայում այնպէս, որ իր ասելով՝ ոչ այրուեն, ոչ էլ հում մնան: Ընդհանրապէս թրծելու յատկապէս առաջին օրը նրա համար ծանր եւ լարուած օր էր: Քուրան պէտք էր վառել 15–16 ժամ անընդհատ: Աշոտ դային առաւօտեան վառում էր մի օր առաջ պատրաստուած քուրան, իսկ երեկոյեան ժամը 5ին աշխատանքները վերջանում էին, այն ինչ հարկաւոր էր շարունակել տաքացումը մինչեւ գիշերուայ ժամը 12ը, 1ը: Լաղերային բաժանմունքի պետի, փոխ-գնդապետ Կուցէնկոյի յատուկ կարգադրութեամբ...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(14 – Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Ի՞ՆՉ ԿՐՆԱՔ ՍՈՐՎԻԼ ՁԵՐ ԵՐԱԶՆԵՐԷՆ

Հարոլտ, որ երկար տարիներէ ի վեր պաշտօնեայ էր կառավարական գրասենեակի մը մէջ, տեսած էր սարսափազդու երազ մը: Կը գտնուէր... երկրի մը մէջ, ուր մարդոց մարմիններուն վրայ կ'աճէին անհամար միջատներ:

Մարդիկ կը հանդուրժէին այդ կենդանիներու առթած տաղտուկին, որովհետեւ, տարիներ ետք, այդ կենդանիները կը դառնային ուղտեր ու կը ծառայէին իբրեւ փոխադրական միջոց: Հարոլտ անդրադարձաւ, որ իր մարմինն ալ ծածկուած էր այդ զարշելի կենդանիներով եւ, սարսափահար, արթնցաւ:

Հարոլտ չկրցաւ մեկնաբանել այս երազը եւ յստակօրէն բանաձեւել իր մտածումները: Կրցաւ ենթադրել միայն, որ այդ անասունները իր երիտասարդութիւնն ու կենսունակութիւնը չահագործող մարդիկն էին, որոնք կրնային յետագային, երբ հանգստեան կոչուէր, օգնել իրեն թերեւս:

Մէյրի տեսած էր չարք մը երազներ: Այդ երազներէն մէկուն մէջ, տեսած էր, որ կը թոթովէր իր բնիկ գաւառաբարբառ լեզուն, թէեւ կատարելապէս ծանօթ էր եւ սահուն կերպով կրնար խօսիլ մշակուած լեզուն: Աւելին ալ, փոխանակ առաջին կարգի ճաշի, հասարակ ուտելիքներ կը հրամցնէր իր կարեւոր եւ յարգելի հիւրերուն: Այս երազներուն մասին մտածելով, Մէյրի անդրադարձաւ այն անհամապատասխան դիրքին, որուն մէջ կը գտնուէր ինք: Թէեւ կը գտնուէր ամուսինին ընկերային մակարդակէն նուազ աստիճանի մը վրայ եւ անոր ուսումը չունէր, բայց կրցած էր քայլ պահել անոր արձանագրած յաջողութեան հետ. առաջին տարիներուն՝ ստորադասութեան զգացում չէր ունեցած բնաւ, սակայն, անգիտակցաբար, ինկած այդ մտածումներուն մէջ ու այդ իրողութիւնը ընդվզում առաջ բերաւ իր մէջ:

Իսկ Ճէքի տեսած էր չղթայակապ մարդ մը, որ ճամբուն մէջ ուժգնօրէն իրեն զարնուելէ ետք, կը շարունակէր վազել: Ճէքի հակառակ գետին տապալած ըլլալուն, չէր վնասուած, բայց իր սրտին մէջ անհուն ցասում մը զգաց այդ մարդուն դէմ:

Յաջորդ առտու, Ճէքի մտածեց ու համոզուեցաւ, որ երազին մէջ տեսած մարդը իր ամուսինն էր, որ լքած էր զինք՝ միանալու համար ուրիշ կնոջ մը: Ամուսինը «կապուած» էր եւ ուզած ազատիլ ամուսնական իր կապանքներէն:

Այս օրինակները ցոյց կուտան, թէ ինչպէս երազները կ'օգնեն մեզի, որպէսզի կարենանք մենք մեզ հասկնալ: Առաջինը կը պատասխանէր երազողին հարցումին. «Ի՞նչպէս կը տեսնեմ իմ աշխարհս»: Երկրորդը՝ «Ի՞նչպէս կը տեսնեմ ինքզինքս»: Երրորդը՝ «Ի՞նչպէս կը տեսնեմ ուրիշները»: Խնդրոյ առարկայ վերոյիշեալ անձերը հոգեբուժական խնամքի կարօտ մարդիկ չէին: Անոնք կը մեկնաբանէին իրենց երազները:

Երազներ կը տեսնէ՞ք:

Ձեր պատասխանը ըլլայ դրական թէ ժխտական, երազներ կը տեսնէք բոլորդ ալ անպայման: Փորձառու մասնագէտներ կը յայտնեն, թէ ամէն անձ՝ տարեկան կը տեսնէ մօտաւորապէս 1000 երազ:

Երազները կրնա՞ն օգնել ձեզի եւ ինծի: Հնագոյն ժամանակներէ ի վեր, մարդիկ հաւատացած են, որ երազները կրնան չահեկան ծանօթութիւններու աղբիւր մը հանդիսանալ, ուղղութիւն տալու համար իրենց կեանքին: Բայց, տասնըիններորդ դարու գիտական յառաջդիմութեան իբրեւ հետեւանք, մարդիկ սկսան մեծ կարեւորութիւն չընծայել ատոնց: Յետոյ, այդ դարու վերջաւորութեան, Սիկմունտ Ֆրէօյտ յայտարարեց, թէ երազին վերլուծումը կը յայտնաբերէր թաքուն ձգտումները: Եւ թէ՝ երազները գրեթէ միշտ սեռային բնոյթ կ'ունենային եւ կապ ունէին մանկական փորձառութիւններու հետ:

Երիտասարդ պաշտօնակից մը, Կարլ Եունկ, կ'ընդունէր Ֆրէօյտի այն տեսակէտը, թէ երազները անգիտակից ուղեղէն եկող պատգամներ էին, բայց կը մերժէր միւս գաղափարը, թէ անոնք արձագանգն էին մանկական փորձառութիւններու եւ սեռային հարցերու: Ան կը մտածէր, թէ անոնք կապ ունէին աւելի ներկայի հարցերուն հետ, քան թէ ուղեղի անգիտակից մասի անցուդարձերուն: Այսօր, շատ մը հոգեբոյժներ կու գան այն եզրակացութեան, թէ սեւէ ուշիմ անձ կրնայ ճշգրիտ մեկնութիւն տալ իր երազներուն, նոր լոյս սփռելով իր նկարագրին եւ ուրիշներու հետ ունեցած յարաբերութեանց բնոյթին շուրջ:

Տոքթ. Ան Ֆարատէյ, որ հոգեբոյժ է եւ երազի հարցերով զբաղող մասնագէտ մը, կը թելադրէ, որ ամէն անձ իր երազները անձամբ մեկնաբանէ: Մասնագէտը իր «Երազին ուժը» գիրքով կը ճշդէ երեք միջոցառումներ, որոնցմով որեւէ երազ տեսնող անձ պիտի կարենայ իր երազները քննել՝ համապատասխան իմաստները գտնելու համար:

Նախ՝ Տոքթ. Ֆարատէյ կը թելադրէ, որ ձեր երազները քննէք առարկայականօրէն, իր պարզ ու յստակ իմաստով: Երազները յաճախ մեր ուշադրութեան կը յանձնեն այնպիսի իրականութիւններ, որոնք կը խուսափէին մեզմէ մեր արթնութեան միջոցին: Անիկա կրնայ պարզ յիշեցում մը ըլլալ, ինչպէս այն կնոջ պարագային, որ երազին մէջ ծնունդ կուտար երախայի մը: Արթննալով, կինը անդրադարձաւ, որ գիշերը մոռցած էր առնելու յղութեան դէմ գործածած դեղահատը:

Ուսանողուհի եղած շրջանին, Տոքթ. Ան Ֆարատէյ տեսած էր տարօրինակ երազ մը: Իրենց ուսուցչուհին փախուստ տուած էր դպրոցի պարտիզպանին հետ:

Նախաճաշի ժամանակ, Ան պատմեց իր երազը ընկերուհիներուն ու անոնք խնդացին: Քանի մը շաբաթ ետք, սակայն, իմացուեցաւ որ անոնք իրապէս ամուսնացած էին:

Յետոյ՝ Ֆարատէյ յիշեց, որ իրենց ուսուցչուհին տեսած էր պարտիզպանին հետ՝ դպրոցի բակին մէջ, եւ թէ պարտիզպան երիտասարդը դպրոցը ձգած էր՝ ուսուցչուհին մեկնելէն քանի մը օր առաջ միայն: «Բնացող ուղեղը, — կ'ըսէ Տոքթ. Ֆարատէյ, — համադրած էր այդ մանրամասնութիւնները եւ զանոնք ներկայացուցած՝ իբրեւ պատկերազարդ պատմութիւն»:

Հոգեվերլուծող Էրիք Ֆրոմ կ'ըսէ, թէ մենք աւելի խելացի ենք, աւելի իմաստուն եւ լաւ տրամաբանող՝ երբ կ'երազենք: Եւ իր յայտարարութիւնները կը բացատրէ խօսուն օրինակներով:

Քիմիագէտ Ֆրիտրիխ Օկիւսթ Քեքուլէ միշտ կ'երեւակայէր, որ պենզինի հիւլէները կազմուած էին ուղիղ գծով: Երազին մէջ կը տեսնէ, որ այդ հիւլէները օձի պէս կը պարէին եւ պոչերը կը տանէին իրենց բերանը՝ շրջանակ մը կազմելով: Երազէն ներշնչուած՝ Քեքուլէ կը վազէ տարրալուծարան եւ զանազան փորձեր կատարելով, կը ստուգէ, որ անոնք շրջանակաձեւ կազմութիւն ունէին: Իր այս գիւտը մեծապէս գնահատուեցաւ գիտնականներու կողմէ:

Ձեր երազները կարենալ մեկնաբանելու համար, դուք պէտք է լաւապէս յիշէք զանոնք: Երազի հարցերով զբաղող մարդիկ նկատած են, որ թէեւ ամէն անձ նոյն գիշերը զանազան երազներ կը տեսնէ, բայց չի կրնար վերյիշել:

Տոքթ. Ֆարատէյ կը թելադրէ, որ պառկելէ առաջ դուք ձեզի ըսէք՝ «Այս գիշեր երազ մը պիտի բռնեմ» եւ, երազը տեսնելէ ետք, արձանագրէք անոր մանրամասնութիւնները թուղթի մը վրայ, որպէսզի յետոյ կարենաք մեկնաբանել զայն:

«Չհասկցուած երազ մը, — կ'ըսէ Թալմուտ, — կը նմանի չբացուած նամակի մը»: Ամէն գիշեր կարեւոր պատգամներ կը ստանանք մեր ուղեղի անգիտակից դաշտէն: Դէպի անդունդ սուրացող ինքնաշարժի մը մէջ գտնուինք, թէ երկինք բարձրացող օդանաւին մէջ, լաւ կ'ըլլայ որ հետաքրքրուինք ու ջանանք հասկնալ, թէ ինչո՛ւ մեր ուղեղին անգիտակից մասը մեզ այդ պայմաններուն մէջ կը դնէ:

Հայացուց ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 21)

ՎԱՐԴԵՆԻՍԻ ՅԱՏԱԿԱԳԻԾԸ

Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդը վաւերացուց Վարդենիսի շրջանի զարգացման նախագիծը: Յառաջիկայ 15 տարիներուն շրջանը գիւղատնտեսականէն պիտի վերածուի արդիւնաբերական — գիւղատնտեսականի: Առանձին գօտիներու մէջ կը նախատեսուի հաստատել գունաւոր մետաղագործութեան, մետաղամշակութեան, մեքենաշինութեան, շինարարութեան, ինչպէս նաեւ թեթեւ եւ սնունդի արդիւնաբերութիւններ: Բնակչութեան թիւը 1980ին կը հասնի 63.000ի, իսկ 2000ին՝ մօտ 100.000ի:

Սեւանի լճի երկայնքին կը նախատեսուի կառուցանել առողջարաններ եւ զբօսաշրջիկութեան կեդրոններ:

×

ՊԱՐՍԻԿ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Պարսիկ մարմնամարզիկներու խումբը երկրորդ անգամ ըլլալով այցելեց Երեւան: Ի դէպ հայ մարզիկներն ալ փոխադարձաբար այցելած են Թեհրան: Այս մրցաշարքին մէջ եւս Հայաստանի խումբը ձեռք ձգեց առաջնութիւնը: Աղջիկներու մէջ Լիլիա Մանուկեան 37 կէտ ապահովեց, իսկ տղոց մէջ 55.9 կէտ ապահովեց Մանուէլ Գրիգորեան:

×

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ «ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

«Արարատ»ի մարզիկները հետաքրքրական խօսակցութիւն մը ունեցան խումբի մարզական խորհուրդի անդամներուն հետ: Խօսակցութիւնը պատկերասփռուեցաւ: Համաձայն խումբի աւագ մարզիչ Յար. Քէհէեանի «Արարատ»ի գրաւած այժմու դիրքը (4րդ) Խորհ. Միութեան 1972ի ախոյենական մրցաշարքին մէջ, երբեք չի համապատասխաներ խումբի այսօրուան կարողութիւններուն, որոնք աւելի մեծ են:

×

ՆՈՐ ԱՄՊԻՈՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի պետական համալսարանին մէջ հաստատուեցաւ գրականութեան տեսութեան եւ գեղագիտութեան նոր ամպիոնը: Վարիչ նշանակուեցաւ Փրոֆ. Եդ. Ջրբաշեան:

Այդտեղ պիտի դասաւանդուին հետեւեալ նիւթերը՝ գրականութեան ներածութիւն, գրականութեան տեսութիւն, արուեստի պատմութիւն, եւայլն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

Դ.

— Մնաց որ, ան կրնայ գինուած ըլլալ դանակով մը, թէ՛ դրամարկղը եւ թէ ուրիշ կարասի մը խորտակելու համար, առարկեց հարցաքննիչ դատաւորը: Արդէն մեղապարտութիւնը ապացուցուած է իր փախուստով:

— Ապահովաբար, մեղապարտ է ան, բայց հաւանական է որ առանձին չըլլայ: Ժանն Ֆօրթիէ յարաբերութիւններ ունէ՞ր: Այրի է: Սիրահարներ ունէ՞ր:

Այս մասին հարցապնդուած քանի մը անձեր ժխտական պատասխան տուին այդ երկու հարցումներուն: Ցանկարծ մեքենավար մը կնոջ մը հետ յառաջացաւ մինչեւ կառատան դուռը, ու խնդրեց որ դատաւորներուն հետ տեսնուի: Ներս մըտցուցին զայն:

— Պարոն հարցաքննիչ դատաւոր, ըսաւ մարդը, ձեզի պիտի ապացուցանեմ որ ոճիրը երկար ատենէ ի վեր պատրաստուած էր ու Ժանն Ֆօրթիէ քարիւղի մըթերք մը ունէր:

— Ի՞նչէն գիտէք:

— Ահա կինս, որ Ալֆորվիլի մէջ նպարավաճառ մայր Ֆրանսուայի հետ տեսնուած է: Ան ծախած է քարիւղը:

Հարցաքննիչ դատաւորը հրամայեց մայր Ֆրանսուան բերել: Կէս ժամ յետոյ՝ մայր Ֆրանսուա ներս մտաւ դողդոջուն:

— Ժանն Ֆօրթիէն կը ճանչնա՞ք, հարցուց հարցաքննիչ դատաւորը:

— Այո, պարոն, լաւ կը ճանչնամ, ինծի յաճախորդ էր:

— Կը յիշէ՞ք անոր քարիւղ ծախած ըլլալնիդ:

— Շատ լաւ կը յիշեմ, պարոն: Երեքչորս օր առաջ, կէսօրէն ետքը խանութս եկաւ տղուն հետ: Թիթեղ մը բերած էր: Չորս լիթր քարիւղ ծախեցի անոր, ինչ որ տարօրինակ թուեցաւ ինծի:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ օր մը առաջ, արդէն իսկ չորս լիթր քարիւղ ծախած էի անոր: Նոյնիսկ դիտողութիւն ըրի այդ մասին, բայց ան ինծի պատասխանեց թէ տղան խաղացած պահուն տապալած էր թիթեղը: Ես ալ ըսի. տղան կրնայ կրակ ձգել: Ուշադրութիւն ընելու է... զոր-ծարան մը չուտով կը բռնկի:

— Այրի Ֆօրթիէի մասին ի՞նչ կարծիք ունիք:

— Փառասէր է:

— Ի՞նչ պատճառով՝ այդ ենթադրութիւնը կ'ընէք:

Մայր Ֆրանսուա դատաւորին առջեւ գրեթէ բառ առ բառ կրկնեց խօսակցութիւն մը, զոր մեր ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ: Նպարավաճառուհին այլեւս ըսելիք չունենալուն, թոյլատրուեցաւ իր տեղը դառնալու: Իսկայն ձերբակալման հրամանագիր մը հանուեցաւ Ժանն Ֆօրթիէի դէմ:

— Պարոն բժիշկը պատրաստած է իր տեղեկագիրը. հետեւաբար Պ. Լապրուի թաղումը արտօնուած է, ըսաւ ընդհանուր դատախազը, արկղակալ Ռիքուի ուղղելով խօսքը: Այս մասին պէտք եղած կարգադրութիւնները կ'ընէք տիկին Պէրթէնի հետ, որ անշուշտ ճամբայ ելած է ձեր հեռագիրը առնելէ յետոյ: Հաճեցէք ինծի իմաց տալ այդ կնոջ ժամանումը: Ձեզ կը շնորհաւորեմ ձեր ցոյց տուած եռանդին ու անձնուիրութեան համար:

Արկղակալը յոխորտ կերպարանք մը առաւ: Դատաւորները Փարիզ մեկնեցան, երկու ոստիկան ձգելով դէպքին վայրը:

Ը.

Միեւնոյն օրը, կէսօրէն ժամ մը ետքը, կաքէն Սէն Լազարի կայարանին բակը կ'իջնէր քաջակազմ երիտասարդ մը, փանթէզի գլխարկ մը դրած, ատուէն զօրշ ու բարեձեւ զգեստ մը հագած, որուն վրայէն փարդըսիւ մը կը կրէր: Այդ մարդը ուսընդանութ ունէր ճամբորդութեան պայուսակ մը ու ձեռքը կը գտնուէր փոքր պայուսակ մը: Հարուստ ճարտարագործի մը կամ լաւ գործ ընող առեւտրականի մը կերպարանքը ունէր ան: Իր սեւ մազերը անփայլ էին ու ցուքեր չէին արձակեր: Դէմքը խնամքով ածիլուած էր ամբողջովին:

— Հավրի ճեպընթացը հիմա պիտի մեկնի, այնպէս չէ՞, պարոն, հարցուց ճամբորդը, պաշտօնեայի մը ուղղելով խօսքը:

— Այո, պարոն, բայց տոմսակ չի կտրուիր այլեւս: Կառախումբը հիմա իսկ ճամբայ պիտի ելլէ:

Ճամբորդը յօնքերու պռստումով մի-այն յայտնեց իր դժգոհութիւնը, ու հանդարտօրէն ըսաւ.

— Գէ՛շ բան: Խնդրեմ, Հավր երթալիք յառաջիկայ կառախումբը ո՞ր ժամուն պիտի մեկնի:

— Ժամը վեցուկէսին:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՊԱՆ

(Շար.)

Պ. Աթանաս Պալեան, զաւակներն ու թոռները ցաւով կը յայտնեն թէ իրենց եղբայրն ու հօրեղբայրը՝ Գասպար Պալեան մեռած է, 76 տարեկանին Սէնթ Անթուանի հիւանդանոցը ու յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մոնրուժի կաթողիկէ եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուած է Մոնրուժի Վիլըժ գերեզմանատունը, իր ազգական շիրիմը: Այս տխուր առթիւ կը խնդրուի բարեկամներէն ներողամիտ ըլլալ որ կարելի չէ եղած առանձին հաղորդել մահուան լուրը:

Ի յիշատակ իր եղբօր, Աթանաս Պալեան կը նուիրէ 50 ֆր. Դաւրայի Հայր. Միութեան, 20 ֆր. Կարմիր Խաչին, 20 ֆր. հանգստեան տուներուն (տտանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 ֆր. Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

53րդ ցանկ

Պր. Գրիգոր Քաւքարեան, Պր. Ստեփան Փափազեան, Տէր եւ Տիկ. Ժիանօ, այրի Տիկին Լօժէնի, այրի Տիկ. Մարիամ Քէլակօթեան, այրի Տիկ. Խաթուն Գէորգեան, այրի Տիկ. Էլիզ (Տէսին), Պր. Անդրանիկ Մանուկեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Վարուժան Մանուկեան (Տէսին), Պր. Կարապետ Կարապետեան (Պորտօ), Պր. Շնորհք Սուքիասեան, Պր. Ռաֆֆի Տօնէրեան, Պր. Կիրակոս Հալաճեան, Պր. Դանիէլ Շագլամեան, Պր. Ֆրանսուա Աժտէրեան, (Պորտօ), Պր. Նշան Պետրոսեան, Պր. Ադամ Ղուտնուեան, այրի Տիկին Արշալոյս Զիլինկիրեան, Պր. Մարտիրոս Մուրատեան, այրի Տիկ. Ովաննա Եափուճեան, այրի Տիկ. Մուրատոֆ (Տէսին), Պր. Ստեփան Պառաւեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. տը Լիւքա Շառպոնիէռ, Տէր եւ Տիկ. Ասատուր Թուլթլեան, այրի Տիկ. Պայծառ Ադամեան 20ական:

Նախկին ցանկի գումար 150·769,38
53րդ ցանկի գումար 500
Ընդհ. գումար 151·269,38

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռմէի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Տիկին Տիրուհի Կաստուկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.—

Բարսեղ Մերտինեան, Գրիգոր Մարուքեան, Գէորգ Տէր-Ղազարեան, Յովհ. Միսիրլեան, Հայկ Զուզուլեան, այրի Տիկ. Նարին Մակարեան, այրի Տիկ. Փայլիկ Ժամկոչեան, Հաճի Յակոբ Ջերչիեան 10ական ֆր., Գէորգ Լափաջեան 30, Յակոբ Էթմէքճիեան 50, Ծորճ Գասպարեան 20, Գէորգ Տէր-Ղազարեան 10, Հաճի Յակոբ Ջերչիեան 10, Աբրահամ Մանկասարեան 5 ֆր. (դպրոցին):

Ողբացեալ Տիկ. Վարդուհի Սամուրեանի մահուան առթիւ փ. ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները եղած են.—

Ատամնաբոյժ Դաւիթեան եղբ., Սայապալեան Աբրահամ 30ական ֆր., Տէր-Զաքարեան Ժանօ, Պօղոս Պարսամեանեան 10ական, Աբրահամ Մանկասարեան 5, Աբրահամ Մելէմէճեան, Արամ Սամուրեան, Ապատեան, Հաճի Յակոբ Ջերչիեան 10ական: Եւ դպրոցին՝ Մինասեան եղբարք 50, Սուրէն Կիրակոսեան եւ Մելքոն Խոտիկեան 20ական, Յովհաննէս Ժամկոչեան եւ Հաճի Յակոբ Ջերչիեան 10ական ֆր.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դերձակ գործաւոր մը ոըքուշի համար, տարիքը նկատի չառնուիր Ներկայանալ Երեքշաբթիէն սկսեալ

13, Passage du Génie
Métro : Nation
4ème étage — A.C.D.S.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31 Avenue George V, Paris (8e)

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ
DON DIEGO et SON ORCHESTRE

Մուտք 20 ֆր. — ուսանողներու կէս գին
Ապահովել սեղանները՝ 924-38-54

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ – Սէնթ Մարկրիթի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Օսկիան Ծերուկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.—

Վ. Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Յակոբեան 20ական ֆր., Տէր եւ Տիկ. Ար. Մանուկեան 20 («Յառաջ»ին) 20, Տիկին Օյնոյեան 20, Տէր եւ Տիկ. Ա. Միսաքեան 50, Ջիլճեան ընտանիք 25, Տէր եւ Տիկ. Վ. Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Ակոպյեան 50ական, Պ. Վ. Ղուկասեան 15, Տէր եւ Տիկ. Ս. Գինոսեան 10, Պալեան ընտանիք 20, Տիկ. Շնորհիկ Ադալպակեան, Լաւազանեան ընտանիք 50ական, Յ. Օյնոյեան 20, Յ. Ներսէսեան 10, Գուրիկեան ընտանիք եւ Խըլաչեան ընտանիք 30ական, Նազարէթեան ընտանիք 10, Ժ. Ղազարեան 20, այրի Տիկ. Պայծառ Ծերուկեան 70 եւ 50 («Յառաջ»ին), 50 (Սէն Լուի Տիկնանց Միութեան):

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են Սէն Լուի մէջ հայերէնի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 9էն 12:

Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ծնողքները առաջնորդել իրենց զաւակները, առանց թերացումի: Կը դասաւանդէ՝ Շահան քահանայ Տէտէյեան:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են Կապոյտ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 2·30էն սկսեալ:

Մասնաճիւղը ջանք չէ խնայած օժտելու դասարանը հանգստաւէտ պայմաններով:

Ծնողքներէն կը խնդրուի չզլանալ իրենց պարտականութեան մէջ:

SAINT-PLACIDE IMMOBILILR

100, Rue de Vaugirard
75006 PARIS
Tél. 222-18-49 et 544-08-76

Heures d'ouverture ::

de 9 h. 30 à 19 h. tous les jours
Le Samedi de 9 h. 30 à 12 h.

×

Տնօրէնուհին՝ ՏԻԿԻՆ ՏԱՎԼԱՇԵԱՆ

ձեր տրամադրութեան տակ է ձեզի խորհուրդ տալու եւ առաջնորդելու համար, Փարիզ թէ արուարձան յարկաբաժին մը ծախելու, գնելու վարձելու կամ վարձու տալու համար:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տօնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

ՃԱՇ - ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ

Մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին

2 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս Շաւիլի Թաղապետարանի սրահին մէջ 47, Rue Stalingrad

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ Պ. Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ եւ « ՆԱՅԻՐԻ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՅԵՏՈՅ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Մասնակցութիւն՝ ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս 35 ֆր. — ուսանողներուն եւ Ն. Սերունդի անդամներուն զեղչուած գին

Հասոյթը պիտի յատկացուի Կապոյտ Խաչի կայանի շինութեան:

ՏՕՆԱԾԱՌ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՄԷՋ

ՁՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան: Մեկնում Դեկտեմբեր 23, կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին:

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի շրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն: Բնակութիւն Կոլտընըր Հիրշ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ:

Սահմանափակ տեղեր:

Մասնակցութիւն 545 ֆր.
Կանխավճար 95 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1973

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ 1973ի Գոյամարտ Օրացոյցը: Գունաւոր կողք, 12 էջեր պատմական, ազգային ու այժմէական նիւթերով: Խնամուած պատրաստութիւն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տօնածառը Յունուար 14ին:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի Բաբելենդանի ճաշը: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Հայ Արիներու Միութեան տարեկան ցերեկոյթը Կիրակի Մարտ 4ին կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին Սալ տը լա Շիմի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովի դիւանը, ստիպողաբար բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 30 Նոյեմբեր Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Մէզոն տէ վիէօի սրահը, 17, Ռիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

×

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Խասեան Սանուց Միութեան ընդհ. ժողովը 2 Դեկտ. Շաբաթ օր ժամը 15ին, Ռէժան սրճարանի վերնայարկը, Ռիւ Լաֆայէթ, Մէթրօ Քատէ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

Օրակարգ.— Տեղեկատուութիւն, Հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 28 NOVEMBRE 1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.575
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.575

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՓԻՒՌՔԸ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ՊԱՀԱԿ ՄԵԾԱՍՔԱՆՉԻՆ

Սրտի ճմլումով կարդացինք Երեւանի Հեռատիպին (Արմէնփրէս) Նոյեմբեր 17ի հաղորդագրութիւնը՝ «Միջազգային Սեմինար Երեւանում» խորագրով (Յառաջ, 23 Նոյեմբեր)։

1925էն՝ իր հիմնադրութեան թուականէն սկսեալ՝ Յառաջ իրեն բռն-զօրծ ըրած է հայերէնի թարգմանել Երեւանի թերթերուն գրութիւնները, մեր ընթերցողներուն հասկնալի դարձնելու համար զանոնք։ Մինչեւ այսօր ալ այդ աշխատանքին լծուած է յատուկ խմբագիր մը։

Կէս դար անցաւ այն օրէն ի վեր, երբ կամքէն պատմութեան հալած Հայաստանի պատասխանատու վարիչները, անցեալէն ո՛չ մէկ հետք ձգելու եւ նորութիւն մըտցնելու յիմարական մոլուցքէն տարուած՝ կաղճատէին մեսրոպեան դասական ուղղագրութիւնը եւ Երկրի մեր ժողովուրդին կը պարտադրէին բոլշեւիկեան սխալագրութիւնը։

Սփիւռքը՝ իբրեւ հաւատարիմ պահակ Մեծասքանչին՝ բողոքի միահամուռ ձայն բարձրացուց Հայաստանի նոր տէրերուն այս անիմաստ եւ անարդար կարգադրութեան — չըսելու համար վանդալականութեան — դէմ։

Նոր ուղղագրութիւնը որդեգրելով, Խորհրդային Հայաստան իր լրումին կը հասցնէր Հայութեան երկու հատուածներուն բաժանումը։

Արդէն ունէինք երկու լեզու, — արեւմտահայերէնն ու արեւելահայերէնը։ Այս վերջինը դժուար կը հասկցուէր սովորական ընթերցողներէն։ Սակայն գոնէ նոյնն էր ուղղագրութիւնը երկու լեզուներուն համար ալ։

Բոլշեւիկեան ուղղագրութիւնը, որ ի զօրու է Հայաստանի մէջ յիսուն տարիէ ի վեր, մահացու հարուած մը տուաւ Սփիւռքի Հայութեան ընթերցասիրութեան։

Նաեւ ափսո՜ս։ Վերջին տասնամեակներուն բազմաթիւ արժէքաւոր գրքեր լոյս կը տեսնեն Հայաստանի մէջ պատմական, բանասիրական, գրական ու գեղարուեստական նիւթերու շուրջ։ Սակայն անոնք անմատչելի կը մնան արտասահմանի մեր հայրենակիցներուն, մանաւանդ անոնց, որոնց հայերէնը տկար է պայմաններու բերումով։

Այս պարագան ի՞նչպէս չեն տեսներ Երեւանի մէջ, ուր ժամանակէ մը ի վեր հազարաւոր ճիգեր կը տարուին եւ փորձեր կը կատարուին մշակութային կապեր ստեղծելու համար հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ։

Ի՞նչպէս կարելի է «կապ» ստեղծել եւ ամրացնել զայն, երբ արտասահմանի Հայութեան կը հրամցուին աղճատուած ուղղագրութեամբ տպագրուած գրքեր։

Ժամանակ մը խելքի եկան եւ դասական ուղղագրութեամբ եւ արեւմտահայերէն լեզուով դասագրքեր հրատարակեցին Սփիւռքի հայ դպրոցներուն համար։

Ուրեմն մասամբ հասկցան իրենց սխալը եւ ակար փորձ մը ըրին զայն սրբագրելու համար։

Հայաստանի մէջ չեն պակսիր արեւմտահայերէնն գիտցող եւ դասական ուղղագրութեամբ գրելու կարող գրող-բրոցներ, ինչպէս տեսնուեցաւ բազմահատոր դասագրքերու հրատարակութեան պարագային։

Ինչո՞ւ վճռական քայլ մը չառնել եւ միանգամ ընդմիշտ սրբել քաշելով բոլշեւիկեան սխալագրութեան վրայ չվերադառնալ դէպի աղբիւրը լոյսին, դէպի մեսրոպեան դասական, դարաւոր, ճըշմարիտ ուղղագրութիւնը։

Չէր բաւեր սխալագրութիւնը, Երեւանի գրողներն ու խմբագիրները կը շարունակեն պղծել Մեծասքանչի մաքրութիւնը՝ օտար լեզուներէ, մանաւանդ ռուսերէնէ փոխ առնուած բարբարոս բառերով, որոնց համապատասխան հայերէնները ունինք։

Երեւանի Հեռատիպի խմբագիրները ամէն բանէ առաջ հայերէն պէտք է սորվին եւ իրենց հաղորդագրութիւնները խմբագրեն Սփիւռքի Հայութեան հասկցած լեզուով, եթէ կ'ուզեն հասնիլ իրենց նպատակին։

Նոյեմբերեան այս օրերուն, երբ ինքնակոչ «Հայաստանասէր»ներ կը պատրաստուին ոգեկոչել խորհրդայնացման տարեդարձը, ցաւով կը հաստատենք, որ Երեւանի վարիչները կէս դարէ ի վեր կը յամառին կառչիլ խաթարուած ուղղագրութեան եւ ո՛չ մէկ լուրջ ճիգ կը փորձեն օտար բառերէ եւ ասութիւններէ մաքրելու համար հայերէն ոսկեղենիկ լեզուն։

Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը անցեալ տարի իր Համագումարին մէջ փորձեց մատը դնել վէրքին վրայ վախնալով, սակայն չհամարձակեցաւ աւելի առաջ երթալ։ Կարելի՞ է ընդվզիլ խորհրդային կարգերուն դէմ։ Ռուս ըմբոստ գրողներու օրինակը վկայ։ Գնդակահարում չկայ այլեւս, ինչպէս «Հանճարափայլ»ի օրերուն։ Սակայն լայն են բացուած յիմարանոցներու դուռները։

Երբ այս է դառն իրականութիւնը, կուզենք անգամ մը եւս յայտարարելու, որ Սփիւռքը վճռած է շարունակել իր առաքելութիւնը՝ իբրեւ հաւատարիմ պահակ Մեծասքանչին։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՕՐԱԿԱՐԳԸ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ, ԿՈԼԻԶՄ, ՎԻԺՈՒՄ
ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀՈԳԵՐ

Համայնավարները առնուազն «անպատեհ» կը նկատեն այն ժողովը զոր Միթերան եւ իր ընկերները գումարած են Փարիզի մէջ, օրակարգ ունենալով «Չեխոսլովաքիա, ընկերվարութիւն եւ ժողովրդավարութիւն»։

Ժողովին ներկայ էին Ֆրանսայի եւ օտար անձնաւորութիւններ եւ երկու չեխ աքսորականներ։ Պարզ է որ «Փրակայի գարնան» պատասխանատուները չէին կրցած պատասխանել եղած հրաւէրին, մինչ Փրակայի օրուան ղեկավարները իրենց վրդովումը կը յայտնէին։ Կուսակցութեան պարագլուխը չի վարանիր խակ յայտարարելու թէ՝ Չեխոսլովաքիոյ մէջ ոչ մէկ հալածանք կայ տեսակէտի յանցանքի համար մինչ պաշտօնաթերթը՝ Ռուտէ Պրաւօ կը մեղադրէ Միթերանը հակահամայնավար գրգռութեան համար։

× Լիլի մէջ է որ նախկին նախարարապետ՝ Միշէլ Տըպրէ խօսք առաւ Իւ. Տէ. Խռ.ի հիւսիսի դաշնակցութեան անդամներուն առջեւ։ Ճեչտը կծու է, յարձակողական եւ Տըպրէ չի խնայեր իր նախկին կուսակիցները, ինչպէս Ֆուշէ և Ժանընէ, որոնք տարբեր ճամբաներ կը փնտռեն հաւատարիմ մնալու համար տը Կօլի ոգիին։

Տըպրէ խիստ է ձախին համար եւ կը շեշտէ «Ֆրանսայի մէջ այլեւս օրինաւորութիւն չկայ բռնատիրութեան համար եւ համայնավարութիւնը բռնատիրութիւն է»։

Այս ելոյթին անմիջապէս պատասխանած է Ֆ. Միթերան, յիշեցնելով թէ միակ անգամը երբ համայնավարները մաս կազմած են Ֆրանսայի կառավարութեան, 1944ին, տը Կօլի վարչապետութեան օրով եւ անոր կարգադրութեամբ էր։

Ամէն պարագայի մէջ, Տըպրէ վճռական է.— «Կամ մեծամասնութիւնը կը գոյանայ Իւ. Տէ. Խռ.ով եւ Իւ. Տէ. Խռ.ի շուրջ, մնալով մեծամասնութեան «մեծամասնութիւնը»՝ ի վիճակի իր ծրագիրը վերածելու կառավարութեան ծրագրին կամ կուսակցութեանց միջեւ սակարկութիւններն են, հաշիւները, Հանրապետութեան տկարութիւնը եւ կամ երկիրը համայնավար կուսակցութեան ձեռքը կ'անցնի»։

× Վիժումը աւելի հրատապ բնոյթ ստացաւ վերջերս, 16 տարեկան աղջկան դատավարութեան պատճառով։

Ծանօթ է որ ալստ վիժումի կողմնակից հոսանք մը կայ եւ մանաւանդ կիները կ'ուզեն որ վերջ դրուի 1920ի ժամանակավրէպ օրէնքին։ Այս հարցին անդրադարձած է նաեւ նախարարապետը՝ Մէսմէր, Սթրազպուրկի մէջ։ Զուզեր որ վճռական որոշում մը տրուի ընտրութիւններէն առաջ եւ կը նախընտրէ որ հարցը լուծուի նորընտիր Ազգ. ժողովին կողմէ։ Աւելի կողմնակից է կանխարգելիչ միջոցներու քան վիժումի, այս առընչութեամբ կը խոստանայ գործադրել «Նէօվիրթ օրէնքը» (օրէնքին հեղինակ - երեսփոխանին անունով) որ կանխարգելիչ միջոցներու ազատութեան կը վերաբերի։ Նոյն նիւթին անդրադարձած է Իւ. Տէ. Խռ.ի նոր ընդհ. քարտուղարը՝ Փէյրըֆիթ, ըստ որուն հարկ է չքաջալերել վիժումը այլ մարդկայնացնել պայմանները որոնց մէջ կը կատարուի։ Պէտք չէ դիւրացնել վիժումը բայց պէտք չէ նաեւ պատժել այն բժիշկները, որոնք պատասխանատուութեամբ վիժում մը կը կատարեն։

× Ընկերային մթնոլորտը կրկին ծանր է Ֆրանսայի մէջ եւ զանազան շարժումներ կը սկսին արդէն իսկ։ Շարժուս ընթացքին գործադուլը պիտի դգալի խանգարումներ ստեղծէ թղթատարական ըսպասարկութեանց ինչպէս նաեւ դրամատուներուն մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ հարիւրէ աւելի սպաներ, որոնցմէ երեքը զօրավարի աստիճանով, ձերբակալուած են, երբ իշխանութիւնները պետական հարուածի մը ծրագիրը երեւան հանած են։ Ձերբակալեալներէն մէկը տասը տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է «արեւմըտեան երկրի մը հաշւոյն» լրտեսած ըլլալուն համար։ Իշխանութիւնները անհիմն կը նկատեն լուրը, ընդունելով սակայն, որ 12 սպաներ, օդային ուժէն, հարցաքննութեան մէջ են։

ՓԱՐԻԶԻ խօսակցութիւնները՝ Քիսինկէրի եւ Լը Տիւք Թոյի միջեւ վերջ գտան առժամապէս, քանի որ երկուքն ալ համաձայն են վերստին տեսակցիլ Դեկտեմբեր 4ին։ Քիսինկէր Նիւ Եորք ժամանեց, ուր անմիջապէս տեսակցեցաւ նախագահ Նիքսընի հետ։

Իտալիոյ կեդրոնը թէթեւ շարժ մը արձանագրուեցաւ։ Նիւթական փոքր վնասներ կան։

“ՅԱՌԱՋ„ Ի ՆՈՐ ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

«Յառաջ» ուրախ է յայտնելու իր ընթերցողներուն եւ այն անհամար համակիրներուն, որոնք շաբաթներէ ի վեր իրենց վրդովումն, ցաւն ու քաջալերանքը արտայայտեցին, որ իր անակնկալ տագնապին գլխաւոր մասը հարթուած է։

Արդարեւ, շնորհիւ քանի մը անձնուէր բարեկամներու բարոյական եւ նիւթական աջակցութեան, կարելի եղաւ յարմար տեղ մը գտնել, նոյն շրջանին մէջ, ուր քանի մը շաբաթէն կարելի պիտի ըլլայ վերջնապէս փոխադրել «Յառաջ»ի խմբագրատունը իր տպարանով միասին։

Պարզ է որ նման տեղափոխութիւն մը մէկ օրէն միւսը իրագործուելիք աշխատանք մը չէ եւ դեռ բաւական գործ կայ մեր առջեւ կարենալ ամէն բան կարգի դնելու համար, առանց ընդհատելու թերթիս հրատարակութիւնը։

Կը յուսանք որ մինչեւ Ամանոր կարելի կ'ըլլայ վերջացնել անհրաժեշտ սարքաւորումները, որպէսզի 1973էն սկսեալ «Յառաջ» լոյս տեսնէ աւելի ամուր պայմաններու մէջ։

Մեր նոր հասցէն կը հաղորդենք իր ատենին։

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆՈՐ ԶԵԼԱՆՏԱՅԻ խորհրդարանական ընտրութիւններուն մէջ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը շահեցաւ։ 12 տարիէ ի վեր իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր Ազգային կուսակցութիւնը։

ԻՍՐԱՅԵԼԱՅԻՔ հաղորդեցին Եգիպտացիներուն, ՄԱԿի դէտերու միջոցաւ, թէ Սուրիացիք կը փորձեն, որ Եգիպտոս պատերազմի ձեռնարկէ Իսրայէլի դէմ։ Թել Աւիւ կ'ըսէ, թէ Դամասկոս նոյն քաղաքականութեան հետեւեցաւ 1967ին։ Սուրիական հրետանին ռմբակոծեց Կոլանի բարձունքները։ Այս ռմբակոծութեան հետեւանքով է, որ Թել Աւիւ զգուշացուց Գահիրէն՝ գործիք չդառնալ Դամասկոսի ձեռքը։

ԳԵՐՄԱՆ ոստիկանութիւնը սպաննեց այն օդաչուն, որ անցեալ շաբթու ձեռք ձգած էր քանատական օդանաւ մը եւ կը սպառնար մեռցնել օթէսը, եթէ երբեք իր յարափոփոխ պահանջներուն գոհացում չտրուէր։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ալ Նահար» թերթին համաձայն պետական հարուածի ծրագիր մը յղացած են յորդանանցի սպաներ, սակայն երեւան ելած է գործադրուելէ առաջ։ Օդային ուժի սպայ մը ռմբակոծած է սակայն պալատը՝ թէթեւ մը վիրաւորելով Հիւսէյն թագաւորը, Յորդանանի մէջ 300 հոգի ձերբակալուած է։ Դաւադիրներուն նպատակն էր տապալել վարչակարգը եւ «ազգային միաբանական» կառավարութիւն մը հաստատել։

ՊԵԼԺԻՈՅ թագաւորը պաշտօն յանձնեց Հանրային Գործերու նախկին նախարար Զայեկէրի (ֆլաման) կազմել նոր դահլիճը։

ՉԻՆԱՍՏԱՆ եւ Չէյլը դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատեցին դեսպանական աստիճանով։

ՏԸՊԼԻՆԻ բանտէն Իռայի ղեկավարը ազատելու փորձ կատարեցին անծանօթներ, սակայն ձախողեցան։ Առաջնորդը՝ Սին Մաքսթիւֆէն ձերբակալուած էր անցեալ շաբաթ։ Հար. Իրլանտայի մայրաքաղաքին մէջ 15.000 ցուցարարներ Իռայի ղեկավարին ազատ արձակումը պահանջեցին։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՍԱՆԴՈՒԽՆԵՐԸ

Գրեց՝ Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երեւանի Մաշտոցեան Մատենադարա – նին մէջ թեւատարած կը հանդչի ձառընտիրը, երանի թէ անոր քով, ոսկի տառերով գրուած ըլլային այդ երկու հերոսուհիներուն անունները։

Թերեւս ամէն օր խորհրդային երկիրներէն, հայ քաղաքներէն, գիւղերէն, արտասահմանէն կը բարձրանան Մատենադարանի յողնաբեկ սանդուխներէն. չեմ համրած բայց 100 աստիճանները կ՚անցնին։

Հետզհետէ գեղեցիկ տեսարան մը կը պարզուի. Լենինի պողոտան կարծես աւելի հասակ կ՚առնէ, կը գեղեցկանայ։ Երկտասարդներ թերեւս մէկ շունչով բարձրանան, բայց վայ տարեցներուն։ Աճառեանն իսկ այդ սանդուխներուն վրայ հեւք հեւքի տուած, ամէն մէկ աստիճանի վրայ յիշատակ մը ձգած է։

Այսպէս են նաեւ Երեւանի տուները, երբեմն հինգ, վեց յարկեր առանց վերելակի, պէտք է իջնել օրական գնումի համար, բարձրանալ ուտեստեղէնի տոպրակներ կողերէն կախած։ Հոն միայն պանդոկները վերելակ ունին, թերեւս նաեւ պետական շէնքերը, քաղաքացին վարժուած է, սանդուխ գլուխ կանգ առնելով բարձրանալ իր բնակարանը։

Հայաստան սեւ ու ճերմակ մարմարներ ունի, բայց տուներուն սանդուխները հասարակ կիրով շինուած են, լաւ որ յղկուած չեն եւ սահելու վտանգ չկայ։

Բայց Մատենադարանի սանդուխները քիչ մը առած են Արարատէն. Արագածէն, որոնք երկինք կը տանին սրտերը, կապոյտին կը խառնեն աչքերը։ Բարձրանալու հեւքն իսկ երգ մըն է շատերուն համար. տարիքոտներն ալ կը սիրեն այդ երգը յարութեան լեռը հասնելու համար։

Ես տեսայ, շատ տարիներ համրած, տիկին մը, ձեռքը ծունկին դրած աստիճանէ աստիճան կ՚ելլէր։

— Եա, սուրբ Աստուածածին, կը կրկնէր ամէն աստիճանի վրայ եւ աչքերը վեր դարձուցած կը նայէր սանդուխներուն, որոնք կարծես թէ վերջանալիք չունէին։

Պարզ տիկին մը կը տեսնուէր. անուշին տակ գիրքեր չկային գիտութեան նուիրուած մէկն ըլլալու համար. ոչ ալ պարանոցէն գէթ կեղծ մարգրիտներ կախած էր։ Այն հայ մայրերէն էր որոնք օճախի քուրմեր եղած են իրենց բոլոր կեանքով։

— Ո՞ւր կը բարձրանայ այս կինը, խորհեցայ ես ինծի։

Խորհրդային խայտաբղէտ հանրապետութիւններուն մէջ Հայաստան միակն է որ ամէն քայլափոխին օտարականն յանկարծակիի կը բերէ։ Դէմքեր, աչքեր, գոյներ կարծես թէ փողոցէ փողոց, կամ եղանակէ եղանակ կը փոխուին։ Գարնան կեռասի գոյնով աղջիկներ. ծիրանի այտերով, աշնան արեւադարձ ծաղիկի գոյն կ՚առնեն։ Մարդ կը զարմանայ թէ այդքան հին ժողովուրդ մը ի՛նչպէս այդքան թարմ մնացեր է։ Կ՚աշխատի խանդավառ, կը ծաղկի յոյսերով, տան մէջ, փողոցը, ճաշարանի մէջ, գաւաթին առջեւ Հայաստան կը խորհի։ Ո՛րքան պաշտամունք անցեալի, կարծես թէ ղերեզման չեն ուզեր մտնել առանց վանքի մը սրբացած որմը, խաչքար մը համբուրելու, առանց ձեռագիր մը գրկելու։

— Ո՞ւր կ՚երթաս քոյրիկ, հարցուցի այդ կնոջ որ կը վեր կը բարձրանար։

— Երթամ, չմեռած մեր սուրբ ձեռագիրները տեսնեմ, համբուրեմ, ապա գերեզման մտնեմ, պատասխանեց նա։

Իր լեզուէն կը հասկցուէր որ Ներքաղթող կին մըն էր. քիչ մը Մշեցիի շեշտ ունէր, բայց միւս նահանգներն ալ բառեր մը աւելցուցած էին իր լեզուին վրայ։

Միասին մէկ երկու աստիճան ալ բարձրացանք. սանդուխները կապարի պէս մեր ոտքերը ծանրացուցած էին։

— Բնաւ ձեռագիր տեսա՞ծ ես, հարցուցի։

— Ոչ. երբեք չեմ տեսած, կ՚ըսեն թէ սքանչելի բաներ են։ Ամէն մէկուն վրայ Աստուծոյ անունը գրուած է. մեռնիմ իր զօրութեանը։

Քանի մը սանդուխ ալ բարձրացանք, դարձեալ կանգ առինք։ Այդ կինը ձեռագիր չէր տեսած եւ կ՚երթար մաշած, մաղաղաթ մը համբուրելու. ով իր չտեսած մարդը կամ կինը կը փափաքի համբուրել։ Նա լսած էր եւ հաւատք ունէր հայրենի սրբութիւններուն վրայ. հիմա կ՚երթար տաժանելի սանդուխները կը բարձրանար ձեռագիր մը համբուրելու համար։

Տակաւին բարձրացանք միասին, չեմ գիտեր թէ քանի աստիճան ըրինք եւ քանի հատ դեռ կը մնար։ Ելլող իջնողներ շատ կային, Մատենադարանը սրբավայր էր. Իննակեան վանքն էր, Ս. Հոփիսիմէն էր, Էջմիածինն էր։ Գրերու գիւտէն սկսեալ ամէն մէկ հինաւուրց վանք հոն իր անունն ունէր։ Շուրջ 11 հազար անուն – ներ եւ մէկ Հայաստան։

Տակաւին պէտք է բարձրանայինք, բայց հաճելի էր այդ համեստ ու միջակ հոգիով կնոջ հետ խօսիլ հայ գրքի մասին։

— Վերը, Մատենադարանին մէջ, պիտի տեսնես, ըսի, ոսկեզօծ էջեր. Յիսուս Քրիստոս խաչուած, Մարիամ Աստուա – ծածինը, սուրբերու եւ հրեշտակներու պատկերներ, ծաղիկներ, թռչուններ, բոլորն ալ գունաւոր, ոսկի թեւերով։

Կինը զարմացած երեսս նայեցաւ, նա չէր հաւատար, չէր կրնար հաւատալ. երբեք ձեռագիր չէր տեսած, բայց կ՚երթար հայկական ձեռագիրներն համբուրելու։

Ելանք սանդուխ առ սանդուխ եւ ահա կէս ճամբուն մէջ, պատի մը տակ քարէ մարդ մը նստած էր, ձեռքերը տարածած, խոշոր քիթով, յորդ մօրուքով։

— Ո՞վ է այս մարդը, հարցուց կինը։

— Կ՚ըսեն թէ սուրբ Մեսրոպն է, պատասխանեցի ես։

— Երթանք ձեռագիրներն համբուրե – լու, ըսաւ կինը։

Կ՚երեւի թէ հաճելի չեկաւ այդ քարէ մարդը որ լեցուն մարմին ունէր, մեծ քիթ մը եւ սանտր չտեսած մօրուք մը։ Այդ արձանն ինծի ալ հաճելի չէր եկած, առէջ կը խորհէի թէ ինչո՞ւ Սահակ, Մեսրոպ, Վռամշապուհ միասին գեղեցիկ խմբանկար մը չեն շինած. երեք անմահներ զորս պատմութիւնը միշտ միասին սիրած է։

Դեռ պէտք է վեր բարձրանալ, տակաւին շուրջ 15 մեթրի չափ բարձունք մը կայ Մատենադարանի աւագ դրան հաս – նելու համար։ Աստիճաններու տեղ կլորապատ ճամբայ մը կ՚օլորի պատերու տակէն, կարծես թէ բերդ մը կը մտնենք. մայր դրան վրայ վեց հատ արձաններ կանգնած են. կինը եւ ոչ իսկ նայեցաւ. փողոցներու մէջ խորհրդային արձաններ շատ տեսած էր. նա կը բարձրանար սանդուխներէն ձեռագիր համբուրելու եւ ապա մեռնելու համար։

Մատենադարանի աւագ մուտքն էր, այստեղ կը սկսէր սանդուխներու ուրիշ շարք մը։ Կինը սրտակոտոր վեր նայեցաւ յոգնած էր եւ դեռ պէտք էր բարձրանար, որձաքարէ ըլլան, մարմարէ ըլլան, վերելքը նոյնն է. յոգնութիւնն անտանելի է, բայց այդ տարիքոտ կինը յանձն առած էր, ծունկ ծունկի դնել. աւելի քան 100 աստիճաններ բարձրանալ հայ ձեռագիր մը համբուրելու եւ ապա մեռնելու համար։

— Ո՞ւր ես գնում, տատի, հարցուց դրան վրայ պահակ կեցած ոստիկանը։

— Երթամ ըսի, պատասխանեց կինը, մեր սուրբ ձեռագիրներն համբուրեմ, ապա մեռնիմ։

Ոստիկանն հաճոյքով նայեցաւ, այդ եօթանասունէն անց կնոջ երեսին. թերեւս ուրիշ անգամներ ալ լսած էր նման փափաք մը, բայց այսքան տարիքով կին մը հարիւրէն աւելի աստիճաններ կտրէ, ձեռագիր համբուրելու համար, միայն Հայաստանի մէջ կը պատահի։

Մեր ո՞ր մայրիկը չէ փափաքած մեռնելէն առաջ վանքի մը կամ եկեղեցիի մը օրհնած պատն համբուրել, ո՞ր շըր – թունքը խաչի մը կամ պատկերի մը չէ դպած մեռնելէն առաջ։

Այս կինը յանձն առած էր տաժանելի զոլկոթայ մը բարձրանալ, ոչ միայն մեր սրբակերտ ձեռագիրներն համբուրել, այլ նաեւ մեր պատմութիւնը տանիլ իր շրթներուն, ո՜հ, դիտէ, թերեւս անոնց մէջ Վարդանը, Ս. Սահակ – Մեսրոպը կ՚երեւակայէր տեսնել. սիրտ սրտի խօսիլ, յետոյ մեռնիլ ու թաղուիլ անոնց կողքին։

Տակաւին երեսունի չափ սանդուխներ կային, թէպէտ սպիտակ բիծերով սեւ մարմարներ էին, թէպէտ վերեւ նկարազեղ կամարներ կային, պէտք էր սիրան ամուր բռնել, դանդաղեցնել կուրծքի հեւքը, թերեւս երեք աստիճան ընել, ապա կանգ առնել, յետոյ դարձեալ ելլե՜լ, ելլե՜լ մինչեւ վերը լայն սենեակ մը հասնիլ, ուր դարակներու մէջ շարուած էին ձեռագիրներու նմոյշներ, աւետարանի կողքեր, ոսկեզէն երկինքով պատկերներ։ Հոն ուրիշ այցելուներ ալ կային, օրիորդներ, որոնք կը բացատրէին ձեռագիրներու ժամանակը, արժէքը, բովանդակութիւնը, զարդերն ու մանրանկարչութիւնը, լուսանցքները զունազեղ թռչուններով։

— Ի՛նչ հրաշալի են, ի՛նչ գեղեցիկ են, բացագանչեց կինը։

Անշուշտ խորհեցաւ թէ կ՚արժէր հազար սանդուխներ ալ բարձրանալ, այսպիսի բան տեսնելու համար։ Ես կ՚ուզէի, որ նա ձեռագիր մը համբուրէր, տարի այն դարակին առջեւ ուր վեհապանծ թեւերով տարածուած էր Մշոյ ճառընտիրը։

— Վեց հարիւր թերթ ունի, նախիր մը մորթած են, կաշին առնելու եւ այս սուրբ գիրքը գրելու համար, ըսի իրեն։

Բացատրեցի թէ ինչպէս Մուշէն եկած հասած էր հոս։ Աչքերն արցունքով լեցուեցան. Տարօ՜ն, Տարօ՜ն, ըսաւ եւ երեսն ապակիին դրաւ համբուրելու համար։

— Ոչ այդպէս քոյրիկ, ըսի իրեն. քիչ մը համբերէ։ Դուն ուրիշ ձեւով պիտի համբուրես։

Խնդրեցի սրահի գլխաւոր պաշտօնեային.

— Խնդրեմ, բացէք, ըսի այս դարակը տիկինը պէտք է որ Ճառընտիրն համբուրէ, անպայման պէտք է համբուրէ։ Մինակ ինքը չէ, ամբողջ Հայութիւնն է որ կ՚ուզէ համբուրել իր հոգեկան շըրթունքներով, այս կնոջ հոգիին խառ – նուած։

Նա դոհ էր, Աստուծոյ ոտքերուն դըպած էր. Աստուածամօր աթոռը դրկած էր։ Գոհ էր, կրնար մեռնիլ արեւուն մէջ մարմրող աստղի նման. շիրիմներու վրայ սփռուած ծաղիկներու պէս։

Յնծութեամբ իջաւ սանդուխներէն. գնաց խառնուելու Երեւանին, Հայաս – տանին, բովանդակ աշխարհին, ոչ թէ հողին մէջ թաղուելու, այլ Հայութեան անմահական պատմութեան մէջ։

Վենետիկ, 14 Նոյ. 1972

ՍՏԱՑԱՆՔ.— ՄՏԱԾՈՒՄԻ ԵՒ ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ՇԻԹԵՐ, գրեց՝ Վարդան Գէորգեան, Պուէնոս-Այրէս, 1972։

Ծաղկած Փշալար

(ՎԻՊԵՐԳ)

Երբ գործարար բակի աշխատանքները վերջանում էին եւ բրիգադները ճամբար էին վերադառնում, դարպասների մօտ ընդունող պահակակետը հաշուելուց յետոյ յայտարարում էր, որ մի հոգի պակասում է. ուղեկցող աւագ պահակը երկու քայլ մօտենում էր կալանաւորներին ընդունող աւագին ու զեկուցում, որ բաժանմունքի պետի յատուկ կարգադրու – թեամբ, կալանաւոր բրուտ Աշոտ Ռոստոմեանը (նա արտասանում էր Ռոս՚տոմեան) մնացել է բրուտանոց աշխատանքի բերումով։ Եւ ուրիշ ոչինչ։

Նման օրերին, ես ինձ որբ էի զգում, մենակ եւ անընկեր։ Ի՞նչ է անում հիմա Աշոտ դային, մենակ, մեն-մենակ՝ հըսկայական գործարանում... Ինչո՞ւ մե – նակ, — անդրադառնում էի ես, իսկ պահա՞կը... մե՛ծ բաւականութիւն...

Կէս գիշերին գալիս էր Աշոտ դային, թեթեւ՝ բարձրանում տախտակամածին, հարցնում.

— Հայդուկ, լաւ-լա՞ւ ես, — ու ես խսկապէս ինձ լաւ-լաւ էի զգում։

Հիմա նա մի կտոր հացի հետ խփշտում է սառած ընթրիքը։

— Իսկ դո՞ւ... գիշերով, մենակ, սարսափելի չէ՞...

— Նախ՝ մենակ չէի... չուվաշ Պետրովը հսկում էր իմ անձի անձեռնմխե – լիութիւնը՝ համաձայն սահմանադրու – թեան...

— Զէ՞ր նեղում։

— Դոստացանք... մի քիչ խմած էր, դառնացած։

Նա իջաւ տախտակամածից, ճաշամանն ու դգալը ընդհանուր լուացարանում լըւաց ու վերադարձաւ։

— Տարածելու կարիք չկայ, — շարունակեց նա, — Պետրովի հայրը նոյնպէս բռնուած եւ քշուած է Կալիմա... մի՛ զարմանա։

— Այդ սարսափելի չուվաշի հայրը... Աշոտ դային ժպտաց.

— Մարդիկ այն չեն, ինչ երեւում են, — ասաց նա, — մեր ժամանակներում մարդը շատ է բարդացել իր էութեամբ... Ուրիշ բան են մտածում, ուրիշ բան խօսում, հակառակ իրենց էութեան՝ գոր – ծում... Մարդու մէջ դրել են ինչ-որ չար զսպանակներ, լարում են իրենց ուզած ձեւով ու բաց թողնում։ Ու մարդիկ չար են հակառակ իրենց կամքին, իրենց խըմորի...

— Պետրովը քեզ օրինակ, — շարու – նակեց Աշոտ դային հանուեւով, — կին ունի, երեխաներ, զօրակոչուած է ու հազար – հազարների նման քշուած այս աշխատանքին։ — Նայում եմ քեզ վրայ ու հօրս եմ յիշում, — մրմնջում էր նա, — անմեղ, անչառ մարդ էր... Գոռում եմ ձեզ վրայ ու սիրտս ցաւում է։ Բայց ի՞նչ կարող եմ անել, ծառայութիւն է... օրէնք... — Հա, քիչ էր մնացել մոռանայի, գրպանումս...

Նա բամպակեայ բաճկոնի գրպանից շորի մէջ փաթթուած մի բան հանեց ու դրեց իր արկղը։

— Մի կտոր խոզի ճարպ տուեց, հրաժարուեցի, հնար չեղաւ... — գոնէ հօրս հասցէն ունենայի, — գանգատւում էր Պետրովը, — տարան ու ոչ մի լուր... Մայրս երկու տարի առաջ դիմեց օրգաններին, պատասխանեցին որ ուղարկուած է Կալիմա... իսկ նամակ՝ չկայ։ — Խընդրեց, որ այս մասին ոչ ոքի, — կը հանեն, կ՚ուղարկեն տուղանային գնդեր, որպէս ժողովրդի թշնամու որդու...

Աշոտ դային լռեց։ Բարաքը քնած է խոր քնով։ Ծանր աշխատանքից յետոյ քնած են ճամբարի բոլոր բնակիչներն, երեւի, բացի մեզնից եւ քրէականներից, որոնք ցերեկները քնում, իսկ գիշերները թուղթ են խաղում։

— Դէհ, քնենք, — ասում է Աշոտ դային, — բարի գիշեր... առաւօտեան խոզի ճարպով մի լաւ... կը նախա...

— ... Ճաշենք, — լրացնում եմ ես մտքումս, իսկ Աշոտ դային արդէն քնած է։

Իսկ իմ քունը չի տանում։ Բարաքում տիրում է անթափանց խաւար, միայն մուտքի ձախ կողմը քնող օրապահ նուռնուրայեւի աղօտ լոյսն է պլպլում։ Այս գիշեր նա է հսկում բարաքի անդորրը։ Ի հարկէ, այդ հսկողութիւնը ձեւական է, եթէ քրէական պախաներն ու վառնակները թափանցեն բարաքը ոչ բարի նպատակներով, օրապահը չտեսնելու պիտի տայ։ Այդպիսի դէպքեր՝ որքա՜ն ասես։ Բացի բարաքների օրապահներից, հերթով հսկում են ճամբարի քունը բաքների աւագները։ Նրանք շրջում են մեծ ճանապարհի վրայ, երբեմն մտնում այս կամ այն բարաքն ստուգելու օրապահների զգօնութիւնը, կամ նստում մի քանի րոպէ ու խօսում շշուկով։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(15 – Շար.)

Arménie de toujours!

ԽՄԲ.— Երբ ազգ. ազատագրման զանազան շարժումներ կը յիշեցնեն իրենց պահանջները հանրային կարծիքին առջեւ յանդուգն ձեւով, յաճախ օդահէնութեամբ, երբ Քիւրտերը կը կարծրացնեն իրենց դիմադրութիւնը Անգարայի նկատմամբ, երբ հայ ուսանողներ, իրենց կարգին ցոյցեր կ'ընեն. թռուցիկներ բաժնելով կամ անցեալի պայքարներու պատմական ցուցահանդէսներով, յարմար նկատեցինք «Յառաջ»ի մէջ, իր բնագրին լեզուով, հրատարակել միջնադարեան պատմութեան լիանսի վկայականի համալսարանական աշխատանք մը, զոր Փարիզի Համալսարանին առջեւ կը պաշտպանէ Կի Միքայէլեան, որ ներկայիս լրագրողի ասպարէզը կը շարունակէ մեր պաշտօնակից՝ *Ֆիկառօ*ի մօտ:

Հայոց պատմութեան մեծ շրջանի մը այս ոգեկոչումը *պատմականօրէն* կը դնէ Հայերու հաստատման հարցը Կիլիկիոյ մէջ (ներկայ Թուրքիոյ մէկ մասը) եւ ի ցոյց է հողային պահանջներէ Հայերու *իրաւունքը* խաղաղօրէն ապրելու Անատոլու, ուր նաեւ *իրենց տունն են*, դարերէ ի վեր իրենց տնտեսական նպաստով այդ շրջանին որ նոյնիսկ իրենցն է որքան միւս փոքրամասնութիւններունը որոնք հոն կ'ապրին կամ «վարչականօրէն» Թուրքերունը: Համալսարանական այս աշխատութեան նպատակն է թուել *հայկ. օժանդակութիւնը արեւմտեան Եւրոպայի եւ Արեւելքի տնտեսական զարգացման:*

Յիշենք նաեւ մեր ընթերցողներուն, որ Կի Միքայէլեան զաւակն է Տոքթ. Միքայէլեանի, որ Մարսէյլի Նաւահանգիստի նախկին բժշկապետն էր եւ որ Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին մասնակցած է Ֆրանսական Ազատ Ուժերու մէջ, Ճիպութիի ծանօթ *Սոմալի* գունդի կազմութեան: Տոքթ. Միքայէլեան կ'աշխատակցէր *Հայ-Բոյժ*ի:

×

Contrairement à ce qu'on a cru longtemps, le moyen âge n'a pas été une coupure avec le monde oriental, et, la remarquable thèse de Lombard, basée sur l'étude des relations économiques infirme cette survivance entretenue encore à présent par des œuvres historiques souvent très solides sur d'autres aspects, mais dépassées par des résultats récents de la recherche. On ne peut pas définir le moyen âge comme une période de recul : l'évolution se déplace.

L'étude que nous nous proposons de faire sur le rôle des Arméniens du 11e au 13e siècle sur les plans économiques et sociaux dans la période des croisades, nous permettra d'énumérer les points de rencontres et d'échanges entre les deux mondes : islamique et chrétien.

A) LA CONSTITUTION DE LA NOUVELLE ARMENIE

La période qui nous occupe se situe à la fin de la dynastie des Bagratides (885-1079). En effet, au XIe siècle les Byzantins *s'emparèrent* presque complètement de cette contrée, l'Arménie Majeure des bords de l'Araxe, dont ils avaient toujours convoité la possession. Mais les Turcs seldjoukides les en chassèrent.

Pendant que succombait l'indépendance « nationale » (acquise par les Bagratides qui profitant des embarras des omayades s'étaient fait reconnaître et confier la dignité de « *patrice d'Arménie* ») des populations arméniennes et leurs princes fuyant l'invasion seldjoukide se réfugiaient dans les gorges du Taurus.

En fait les empereurs de Byzance favorisèrent la création en *un premier temps* dans cette région montagneuse du Taurus de quelques principautés arméniennes jouissant d'une certaine autonomie mais vassales de l'empire. A l'encontre des seigneurs arméniens qu'il trouva établis dans son voisinage, le prince Rouben se déclara indépendant et même ouvertement ennemi de Byzance et se donna par ce fait même la prépondérance sur les autres barons arméniens.

C'est de là que les Arméniens allaient s'emparer, de l'ensemble de la Cilicie, *dans un deuxième temps* avec l'arrivée inattendue, et l'on peut dire providentielle, des croisés qui trouvèrent des alliés et les aidèrent dans la création et la consolidation d'un nouvel Etat, placé vers les grands débouchés maritimes et caravaniers de l'époque.

Ce fut un prolongement ou une reproduction de la mère patrie à l'exemple de la Nouvelle Angleterre ou de la Nouvelle France (le Canada) ou bien, avec un meilleur parallèle historique, la constitution de la Nouvelle Russie moscovite après la destruction de la Russie de Kiev sous les coups des touraniens, également.

B) LA NOUVELLE ARMENIE ET LES ETATS CROISES

Une étroite alliance devait tout naturellement unir les Arméniens et leurs frères en religion. La Nouvelle Arménie fut érigée en un royaume vassal du Saint Siège et de l'empire « d'Allemagne ». Henri VI, fils et successeur de Frédéric Barberousse respectant volonté et promesse de son père *décerna* à Léon II la couronne royale en songeant à une annexion possible de Byzance à l'empire d'occident. De son côté sans l'approuver l'empereur de Byzance ne put que reconnaître cet état de fait et la souveraineté arménienne.

Trois dynasties régnèrent successivement sur ce pays : Roupèniens, Héthoumiens et Lusignans, dont le dernier roi Léon VI mourut en France pensionné par Charles VI et fut inhumé à Saint-Denis en 1393.

Grâce à sa position géographique et à ses ports, l'ingéniosité et le travail acharné de ses ressortissants, ce royaume qui fut détruit au XIVe siècle par les Mameloucks d'Egypte prit pendant un certain temps un grand développement économique et social, que nous évoquerons dans le détail dans les deux parties qui suivent.

ASPECT ECONOMIQUE

Du point de vue économique le royaume de la Nouvelle Arménie a joué un rôle essentiel dans l'économie et leséchanges du monde médiéval.

Il pouvait venir un moment pensait le roi Léon II le magnifique où le besoin de maintenir le trafic commercial engagerait les « puissances » occidentales, les « puissances » maritimes surtout, à s'intéresser activement à la défense de l'Arménie. A long terme cette analyse fut une erreur car le monde occidental ne suivit pas : l'évolution s'était déplacée en Europe ; la civilisation était de moins en moins méditerranéenne et de plus en plus nordique. Je pense à la civilisation chrétienne.

A) ESSOR DE LA PRODUCTION « NATIONALE »

Dès l'arrivée des Arméniens la production de la Cilicie se développa à un rythme accéléré avec la culture intensive du coton. La laine et surtout le poil de chèvre d'Arménie servaient *sur place* à la fabrication d'étoffes à long poil du genre de la peluche très estimées dans le monde médiéval.

Dans les mines du Taurus extraction de fer ; les forêts de la montagne fournissaient du bois en abondance, tandis que les plaines livraient à l'exportation du blé, du vin, des raisins secs. Les chevaux et les mulets d'Arménie étaient très appréciés à l'étranger. Pour l'exportation ajoutons : les cuirs, les pelleteries de la soie.

La Nouvelle Arménie était le centre d'une industrie textile importante, particulièrement de fabrication de lainages et de soieries.

C'est des Arméniens dit Heyd, que les Vénitiens ont appris la fabrication des étoffes de laine à long poil. Du reste les Vénitiens créèrent en Cilicie même, des entreprises qui fabriquèrent des étoffes pour leur compte.

Indépendamment de la production du pays et de son exportation, l'importance économique de la Nouvelle Arménie se basait aussi et surtout sur le trafic de transit qui fit bientôt de la Cilicie l'une des places d'échange et l'un des entrepôts principaux du commerce entre l'occident et l'orient.

GUY MIKAELIAN

(*à suivre*)

×

BIBLIOGRAPHIE

— *Essai sur les nationalités de* J. de MORGAN

— *La nation arménienne, son passé, ses malheurs de* Frédéric MACLER

— *Histoire de l'Arménie de* H. PASTERMADJIAN

— *L'article d'Anahite* Ter-MINASSIAN « *La Question Arménienne* », *dans* « *Esprit* » *d'Avril* 1967

ՀՈՂՎԸՐՏԻՔ

ԸՆԿԵՐՈՋՄ՝ ՅՈՎՀ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Քանի մը օր առաջ Անկէնի գերեզմանատան ցուրտ հողին յանձնեցինք, հարուստ սրտով ու ազնիւ հոգիով Հայ մը՝ Յովհ. Սարգիսեան:

Խեղճ աշնան այս օրերուն դեղնած ու չորցած տերեւներուն նման եւ անոնց հետ ամէն օր «Յառաջ»ի չորրորդ էջը կը գուժէ կորուստը ծանօթ թէ անծանօթ հայորդիներու, որոնք այլեւս պիտի չարժանանան այն հողերուն, որոնց վրայ կեանք առած էին:

Յովհ. Սարգիսեան յետ պատերազմեան ամենանուիրեալ անձերէն մէկն եղաւ Եղուարդ Սարաֆեաններու, Վահէ Զիլին-կիրեաններու, Արմենակ Աճէմեաններու, Գառնիկ Պախթիարեաններու, Առաքել Զաքրեաններու Մկրտիչ Գաղանճեաններու եւ ուրիշներու հետ, որոնք Ազգատախնամ ընկերութեան հանրանուէր գործը իրենց ուսերուն վրայ առին, երբ ջանք կը թափուէր ամուր հիմերու վրայ դնել զայն: Ինք է որ գտաւ Անտիլլի առաջին շէնքը, հոգով միասին եւ յաջողեցաւ Պախթիարեանի հետ միասին ապահովել անոր հնումը:

Միասին էինք այդ օրերուն եւ ամէն շաբաթ կը կատարէինք գնումները որ-պէսզի վճարուած 3 ֆր. 10ի փոխարէն, անձ գլուխ, կարենանք հարկ եղածը ապահովել մեր տարեցներուն:

Մինչեւ վերջին շունչդ, սիրելի Յովհաննէս, քու հոգածութիւնդ եւ հետաքրքրութիւնդ չդադրեցան հանդէպ այն կազմակերպութեան զոր այնքան սիրած ու փայփայած էիր, ու երբ այսօր Ազգատախնամը կը շարունակէ քաջարար իր ծանր բեռը տանիլ իր հինդ հանգստեան տուներով, չենք մոռնար այն դերը զոր ունեցան քեզի պէս նուիրեալները, առաջին օրերէն:

ԳՐԻԳՈՐ ՓԱԹԹՈՒԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

Ը.

Ճամբորդը կայարանէն դուրս ելաւ ու Ամսթերտամ փողոցը մտաւ, ինքնիրենը ըսելով.

— Վստահ էի որ կառախումբը պիտի փախցնեմ: Բայց կը նախընտրեմ ցերեկը ճամբորդել: Մարդ գոնէ իր չուրջը կը տեսնէ: Այս յապաղումէն պիտի օգտուիմ, բան մը ուտելու համար. ստամոքս պարապ է:

Մարդը գինետուն մը մտաւ, ուր սովորաբար կը յաճախէին Անգլիացիները եւ Ամերիկացիները: Այդ գինետունը հաստատուած էր պանդոկի մը գետնայարկին մէջ, կայարանի մուտքին ճիշդ դիմացը, Ամսթերտամ փողոցին վրայ:

Սպասեակ մը մօտենալով այդ մարդուն, հարցուց.

— Պարոնը ճաշել կ'ուզէ՞:

— Այո: Ինծի տուէք ճաշացուցակը, երկաթուղիի ժամանակացոյց մը, ինչպէս նաեւ թուղթ, գրիչ ու մելան: Ճաշը պատրաստուած միջոցին կ'ուզեմ հեռագիր մը ղրկել:

— Դիւրին է ատիկա: Հեռագրատունը մօտիկ է: Եթէ պարոնը ուզէ, պանդոկին մէկ պաշտօնեան հեռագիրը կը տանի:

— Շատ լաւ: Հիմա կը գրեմ:

Սպասեակը հեռացաւ: Ճամբորդը բացաւ ժամանակացոյցին այն մասը, ուր արեւմտեան երկաթուղիներու յատկացուած էր, ու անոր կցուած ծանուցումի էջերը աչքէ անցուց: Հավրի պանդոկներու անուանացանկին առջեւ կանգ առաւ:

— Ո՞ր պանդոկը կ'ուզէ թող ըլլայ, մրմնջեց մարդը: Խականը սա է որ հոն հասած պահուս պանդոկ չփնտռեմ ու երկար թալէք տեղը չգիտցող մարդու մը չէմած երեւոյթը չունենամ: Արդէն երկար ատեն պիտի չմնամ Հավր: Բնաւ վախ չունիմ որ մէկը կը ճանչնայ զիս, քանի որ ամէն մարդ զիս մեռած կը կարծէ այն հրդեհին մէջ, ուր փորձեցի դրամարկղը պարպել: Թէեւ անճանաչելի դարձած եմ, սակայն խոհեմութիւնը կը պահանջէ որ Փարիզ չմնամ երկար ատեն:

Իր աչքերը կանգ առին անուանացանկին գլուխը գտնուող առաջին պանդոկին վրայ, ու կարդաց հետեւեալը. «Օթէլ տը լ'Ամիրոթէ է տը Փառի, միացած, սեփականատէր Լըմէլ»: Իմ գործս պիտի տեսնէ ասիկա, ինչպէս ուրիշ որեւէ պանդոկ, յարեց մարդը... Թերեւս աւելի լաւ գործիս պիտի գայ, քանի որ Սաութէմփթընի շոգենաւերու քարափին դիմաց կը գտնուի: Ատկէ պիտի օգտուիմ, քաղաքին մէջ շատ չերեւալու համար: Առաջին շոգենաւով Անգլիա պիտի անցնիմ, ու հոնկէ կծիկը պիտի դնեմ դէպի Նիւ Եորք:

Ճամբորդը գոցեց ժամանակացոյցը, թուղթ մը ու գրիչ մը առաւ եւ սա բառերը գրեց.

«Օթէլ տը լ'Ամիրոթէ, Լըմէլ, Հավր...

«Այս գիշեր Փարիզէն պիտի հասնիմ ժամը տասնըմէկը հինգ անցած կառախումբով: Խնդրեմ, հանգստաւէտ սենեակ մը պահեցէք:

ՓՕԼ ՀԱՐՄԱՆ»

Մարդը կանչեց սպասեակը ու ըսաւ, թուղթը անոր երկարելով.

— Ահա հեռագիրս: Ճաշս բերէք հիմա:

Քանի մը վայրկեան յետոյ՝ մեր մարդը կը սկսէր գլուրթօրէն ճաշել, ինչ որ ցոյց կուտար թէ լաւ ախորժակ ու կատարելապէս հանդարտ խիղճ մը ունէր: Ժամը վեցուկէսին, կառախումբ նստաւ: Մանթէն սկսեալ, առանձին մնաց ու շատ գոհ եղաւ իր առանձնութենէն, եւ օգտուելով ատկէ, պայուսակը բացաւ, գանազան թուղթեր հանեց ու մեծ ուշադրութեամբ քննեց զանոնք: Մեքենայի մը յատակագիծերն էին, որոնք հրաշալի ճըշգրտութեամբ մը ցոյց կուտային ամբողջութիւնը եւ ամենափոքր մանրամասնութիւնները: Հակառակ իր կերպարանափոխութեան եւ մազերու գոյնին փոփոխութեան, մեր ընթերցողները այդ մարդուն մէջ ճանչցած ըլլալու են Ալֆորվիլի գործարանին գործավար Ժաք Կարօն, հրձիգ ու գործատէրը սպաննող Ժաք Կարօն:

Ժաք «օգնութեան հասէք, եթէ ոչ կը մեռնիմ», աղաղակած էր բոցերու մէջ գտնուող տղուսը մտնելէ յետոյ, ամէնուն առջեւ անձնուիրութիւն մը գործելու համար երեւութապէս, փորձելով դրամարկղը եւ թուղթերը ազատել: Ժաք, յանդուգն եւ խորամանկ չարագործ մը, չէր վարանած ամէն վըտանգ աչք առնել, իր աւազան ապահովելու համար, իր կեանքին գնովն իսկ:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղը Տիկին Անոյշ Քէօսէեանի մահուան առթիւ ծաղկեպսակէն աւելցած գումարէն 250 ֆր․, կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի կայանին (սանատորիում «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆր․ Սեւրանի ծերերու ֆոնտին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ․ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, մասնաճիւղի մահացած ընկերուհիներու յիշատակին կատարել տուած հոգեհանգստեան արարողութեան առիթով, Տիկին Փափազեան 50 ֆր․ (եւ ոչ թէ 20 ֆր․), Տիկին Ե․ Սիսլեանէ 20 ֆր․։

Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է իր գրքոյկի սրահին համար, Տէր եւ Տիկին Փիլաֆճեանէ Մեսրոպ Մաշտոցի մեծադիր նկարը պաստառի վրայ։

ՃԱՇ - ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ

Մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի մասնաճիւղին

2 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 20․30էն մինչեւ լոյս Շաւիլի Թաղապետարանի սրահին մէջ 47, Rue Stalingrad

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ Պ․ Պ․ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ եւ « ՆԱՅԻՐԻ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՑԵՏՈՅ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Մասնակցութիւն՝ ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս 35 ֆր․ — ուսանողներուն եւ Ն․ Սերունդի անդամներուն զեղչուած գին

Հասոյթը պիտի յատկացուի Կապոյտ Խաչի կայանի շինութեան։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տօնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Կը խնդրուի մեզմէ ծանուցանել Օր․ Էլիզ Պալեանի *եւ* Պ․ Պետրոս Խաչատուրեանի *ամուսնութիւնը, որ տեղի ունեցած է Նոյ․ 5ին, 1972, Փարիզի Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ եկեղեցին*

ԻՎՐԻ

ԻՍԻ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Նոյեմի Գարատէտեան մօրը անունը՝ Սրբուհի, հօրը՝ Մկրտիչ, կը փնտռէ իր քրոջ աղջիկը՝ Մարիամ Տէր-Թումայեան։

Գրել «Յառաջ»ին։

Հ․Բ․Ը․Մ․Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

կը ներկայացնէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ

Երկու բաժիններէ բաղկացած ձայնադիր լուսարձակում

Առաջին մաս

ՕՇԱԿԱՆԷՆ ՀԱՂԱՐԾԻՆ

Պտոյտ մը մեր միջնադարեան հրաշակերտ եկեղեցիներու միջեւ

Երկրորդ մաս

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԷՆ ԲԻՒՐԱԿԱՆ

1918 Մայիսեան ճակատամարտներէն մինչեւ այսօրուան Հայաստանի վերելքը

LYON — SAMEDI 2 DECEMBRE A 20 H. 45
Salle de l'Eglise Arménienne — 295, Rue Boileau

VALENCE — SAMEDI 9 DECEMBRE A 20 H. 45
Dans les locaux de l'U.G.A.B. — 6, Rue Favantine

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31 Avenue George V, Paris (8e)

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԷՈՐԳ ՊԱԳՐՃԵԱՆԻ
DON DIEGO et SON ORCHESTRE

Մուտք 20 ֆր․ — ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները՝ 924-38-54

ԽՆՋՈՅՔ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի հիմնադրութեան տասնամեակին առթիւ

Կիրակի, Դեկտ․ 3, ժամը 15ին, եկեղեցւոյ սրահը, 295, Ռիւ Պուալօ։

Գեղարուեստական եռխ յայտագիր

ՊԱՌ — ՊԻՒՖԷ, եւայլն

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան հրամանով)։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

ՁՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս․ Եոհան։ Մեկնում Դեկտեմբեր 23, կառ տը Լ'էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին։

Ս․ Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի շրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն։ Բնակութիւն Կոլտըներ Հիրշ *պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ։*

Սահմանափակ տեղեր։

Մասնակցութիւն 545 ֆր․
Կանխավճար 95 ֆր․, մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ․ ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ․ Պատուիրակ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան ընդհ․ ժողովի դիւանը, սոխտորական բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 30 Նոյեմբեր Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Մէզոն տէ վիէօի *սրահը*, 17, *Ռիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։*

×

ԸՆԴՀ․ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Խաթեան Սանուց Միութեան ընդհ․ ժողովը 2 Դեկտ․ Շաբաթ օր ժամը 15ին, Ռէժան սրճարանի վերնայարկը, Ռիւ Լաֆայէթ, Մէթրօ Քատէ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի։

Օրակարգ․— Տեղեկատուութիւն, Հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն։

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ․ ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ 2 Դեկտ․ ժամը 3․30ին Միութեան դրասենեակը, 17 Ռիւ Պլէօ։

Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի Բարեկենդանի ճաշը։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

L'UGAB

Présente
le Mercredi 6 Décembre à 20 h. 45

Une Soirée Musicale

BABADJANIAN
HAROUTIOUNIAN
DJAMBAZIAN
KAZANDJIAN
TJEKNAVORIAN

Manifestation proposée par la QUATRA
Association d'Action Artistique Arménienne

Musée GUIMET, 6 Place d'Iéna

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի օրերը ժամը 2․30էն սկսեալ։

Մասնաճիւղը ջանք չէ խնայած օժտելու դասարանը հանգստաւէտ պայմաններով։

Ծնողքներէն կը խնդրուի չզլանալ իրենց պարտականութեան մէջ։

Հայ Արիներու Միութեան տարեկան ցերեկոյթը Կիրակի Մարտ 4ին *կէսօրէ վերջ ժամը* 14․30*ին* Սալ տը լա Շիմի։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ․	մինչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ․	մինչեւ	1/8	սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ․	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ․	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ․	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ․	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ․	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ․	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ՏՕՆԱԾԱՌ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՄԷՋ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
29
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
29 NOVEMBRE
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

Le Numéro 0,70 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.576
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.576

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Աւելի քան մէկուկէս տարիէ ի վեր (1971ի Մարտէն ասդին) Թուրքիա «պատերազմական վիճակ»ի դրութեամբ կ'ապրի: Զինուորական հակակշռի տակ են քաղաքային ազատութիւններէ շատեր, դրաքննութիւն հաստատուած է մամլոյ եւ թերթատպի վրայ, հաւաքոյթներու եւ երթեւեկութեանց սահմանափակում պարտադրուած է հանրութեան ու... մաքրագործումը կը շարունակուի նոյն թափով՝ ապահովելու համար հանրապետական վարչակարգի եւ Աթաթիւրքեան յեղափոխականութեան ապագան»···

Չենք զարմացած օրը օրին հետեւելէ ներքին դէպքերուն. եւ եթէ աւելի յաճախ անդրադարձած չենք անոնց, պատճառն այն է որ անորոշ ու անկայուն իրավիճակին մէջ հիմնական փոփոխութիւն չկայ:

Հռչակուած արտակարգ կացութիւնը Երբ վերջ պիտի գտնէ գլխաւոր 11 նահանգներուն մէջ, — չենք կրնար վճռական որեւէ բան ըսել: Եւ եթէ ենթադրութիւններ պիտի ընենք, հիմնուելով ներքին պայմաններուն վրայ, մօտալուտ չենք կրնար նկատել վերահաստատումը բնականոն կեանքի:

Ֆերիտ Մելէնի դահլիճը, որ կը վայելէ բանակի հովանին, կը տառապի ներքին լուրջ տագնապներու հետեւանքով: —Կառավարութեան մաս կազմող «Հալք» կուսակցութիւնը դէմ է սահմանադրական փոփոխութեանց եւ կարգ մը «բարեկարգութիւններու» որոնք կ'առաջադրուին բանակին եւ օրուան դահլիճին կողմէ: Այնքան զօրաւոր է այս ընդդիմութիւնը, որ «Հալք»ի անդամ չորս նախարարներ հրաժարեցան կառավարութեան մաս կազմելէ:

Իսմէթ Ինէօնիւ, կուսակցութեան նախկին նախագահը, ծանրօրէն դառնացած՝ իրեն յաջորդող Պիւլենտ Էճեւիտի այս քայլէն, հրաժարեցաւ «Հալք» կուսակցութենէն: Իրեն հետեւեցան Հալքեան խմբակի երեսփոխաններ: Բացորոշ կը դառնայ օրէ օր, որ զինուորականութեան եւ քաղաքական ղեկավարներու միջեւ լուրջ տարակարծութիւններ կան եւ դէպքերը յոյս չեն ներշնչեր բարելաւումի:

Նոյեմբերի առաջին երեք–չորս օրերուն, անօրինակ եռուզեռի մը մէջ էին պետական, զինուորական եւ քաղաքական ղեկավարութիւնները: Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդը, Հոկտ. 31ին, այլ հարցերու կարգին քննած է ներքին կացութիւնը, որ ամէն առէնէ աւելի մտահոգիչ դէպքեր կ'արձանագրէ, զինուորականութեան կողմէ խրախուսուած կարգ մը «բարեփոխութիւններ»ու դէմ «Հալք» կուսակցութեան ցոյց տուած վճռական ընդդիմութեան պատճառաւ:

Յառաջիկայ տարուան ընթացքին Թուրքիա Հանրապետութեան նոր նախագահ մը պիտի ընտրէ եւ Հոկտեմբերի մէջ ալ խորհրդարանական ընտրութեանց պիտի ձեռնարկէ, — երկու կարեւոր դէպքեր, որոնք անյետաձգելի եւ ստիպողական կը դարձնեն անդորր կեանքի վերահաստատումը: Միւս կողմէ, Ֆերիտ Մելէնի փոխանցման կառավարութիւնը պարտաւորութիւն ունի վերջնական ձեւակերպում տալու կարգ մը օրինագիծերու՝ որոնք պէտք է վաւերացուին Ազգ. Ժողովին կողմէ, նախ քան 1973ի ընտրութիւնները: Սահմանադրութեան յօդուածներուն մէջ յաւելումներ եւ յապաւումներ պիտի ըլլան, հողային բաշխումի եւ երկրագործական նախաձեռնութեանց առընչուած օրէնքներ պիտի բարեկարգուին, համալսարաններու եւ ուսանողու–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԼԱՆՏԱ ԵՒ ԻՌԱՅԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Իրլանտայի կառավարութիւնը բացառիկ միջոցներու կը դիմէ՝ հասնելու համար ահաբեկչական խլրտումներու առաջքն առնելու համար:

Ինչպէս դէպքերը ցոյց կուտան, Տըպլինի որոշած է վերջ տալ Իռայի գործունէութեան, հաւանաբար Լոնտոնի թելադրութեան կամ պահանջքին վրայ: Իրլանտայի Հանրապետութեան վարչապետը՝ Լինչ, թէեւ միշտ քննադատած է Իռայի ահաբեկչական գործողութիւնները Ըլսթերի մէջ, սակայն ձեւով մը «աչք գոցած» է անոնց գործունէութեան Իրլանտայի Հանրապետութեան մէջ:

Անցեալ շաբաթ սակայն, Լինչ ձերբակալել տուաւ Իռայի առաջնորդը՝ Սին Մաքսթիոֆէն, որու հետեւանքով 15.000 ցուցարարներ անոր ազատ արձակումը

թեան մէջ արմատական բարեփոխութեանց պիտի ձեռնարկուի···

Զինուորական իշխանութեան 1971 Մարտի միջամտութիւնը կառավարական գործերու՝ կ'առաջադրէր նախ մաքրագործել «պետական դաւադրութեամբ» ամբաստանուած տարրերն ու յաւելեալ ձախակողմեան անիշխանականները, ապա հող պատրաստել «Աթաթիւրքեան յեղաշրջականութեան ոգիով եւ սկզբունքներով» ամրացած կարգուսարքի մը:

Տարիուկէս է, սակայն կը թուի թէ այդ հողը պատրաստուած չէ:

Կուսակցութեանց պետերուն հետ վարչապետ Մելէնի տեսակցութիւնները (Նոյեմբերի սկիզբը), նախագահ Սունայի անձնական խորհրդակցութիւնները «Հալք»ի կուսակցապետ Պիւլենտ Էճեւիտի հետ, Ապահովութեան Խորհուրդի նիստը եւ այլ շփումներ՝ անգամ մը եւս կ'արտայայտեն անհարթելի դժուարութեանց գոյութիւնը, դէպի բնականոն կեանք:

Այս ընթացքով ալ, տրամաբանօրէն անել կը թուի մօտալուտ ապագան: Կը տիրէ այն մտահոգութիւնը, որ Բանակը՝ ճարահատ՝ դիմէ զինուորական իշխանութիւն հաստատելու քայլին, ի հարկին խորհրդարանական նոր ընտրութեանց դիմելով. սակայն այս պարագային ալ հետեւանքները կրնան շատ աւելի ծանր ըլլալ: Պնդումներ կան այն մասին, որ քաղաքացիական բախումներ անխուսափելի կը դառնան, եթէ զինուորականութիւնը փորձէ պարտադրել իրեն համար վստահելի տարրեր: Նման ծայրայեղութեան մը արտաքին անդրադարձներն ալ պէտք չէ անտեսել:

Մինչ այս, մինչ այն, — եւրոպական մամուլն ալ լաւատես չի թուիր: Փարիզի «Լը Մոնտ»ը, օրինակ, գիտել կուտար թէ սարսափի ու հալածանքի մթնոլորտը կը պահէ իր սաստկութիւնը երկրին մէջ եւ կուսակցութիւնները լեզու չեն ուզեր գտնել Բանակին հետ:

Հարիւրաւոր մտաւորականներ (գրագէտ, լրագրող, քաղաքական ծանօթ դէմքեր) բանտարկուած են տարիէ մը ի վեր. հալածանքի եւ խոշտանգումի ենթակայ կը մնան հազարաւորներ: Քաոս՝ որ ներքին անիշխանութեան մթնոլորտի մէջ կը պահէ երկիրը եւ օրէ օր կը թանձրացնէ փոխադարձ ատելութիւնները:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

պահանջեցին: Միեւնոյն ատեն Իռայի անդամներ իրենց ղեկավարը փախցնելու փորձ կատարեցին՝ յարձակելով բանտին վրայ: Ի դէպ, Սին Մաքսթիոֆէն շաբաթէ մը ի վեր կամաւոր ծոմ կը պահէ բողոքելու համար իր ձերբակալման դէմ:

Իռա առայժմ խոհեմ քաղաքականութիւն մը կը վարէ Իրլանտայի Հանրապետութեան մէջ, բայց, ինչպէս նկատել կուտան որոշ շրջանակներ, ան չի կրնար ընդունիլ, որ Տըպլինի իշխանութիւնը սահմանափակէ եւ կամ բոլորովին արգիլէ իր գործունէութիւնը: Այս է պատճառը, որ Իռա կ'ամբաստանէ վարչապետը ըսելով, թէ ան «Անգլիոյ հաշւոյն կը գործէ»:

Իրաց այս կացութեան մէջ եւ որպէսզի առաջքն առնէ հաւանական խլրտումներու, կառավարութիւնը «բացառիկ իրաւունքներ» պահանջեց Խորհրդարանէն՝ պայքարելու համար ահաբեկչութեան դէմ: Եթէ Խորհրդարանը ընդունի՝ կառավարութիւնը այսուհետեւ կրնայ ձերբակալել «կասկածելիներ»: Ձերբակալուած անձն է, որ պէտք է ապացուցանէ, թէ ինք անդամ չէ գաղտնի կազմակերպութեան մը: Ձերբակալեալը կրնայ անմիջապէս մէկ տարուան բանտարկութեան եւ հազար ոսկի տուգանքի դատապարտուիլ:

Կառավարութիւնը արդէն իսկ զօրակոչի ենթարկած է երկրին ապահովութեան ուժերը: Արձակուրդները ջնջուած են ոստիկանական շարքերու մէջ:

Լոնտոնի օդակայանին մէջ ալ ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնուեցան: Անգլիացիք կը վախնան, որ Իռա օդանաւ մը առեւանգէ եւ պահանջէ իր առաջնորդին ազատ արձակումը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԷՆ՝ Ֆէմինա եւ Մետիսիս տրուեցան առջի օր: Առաջինին արժանացաւ Ռոժէ Կրընիէ «Սինէ-Ռոման» հատորին համար, իսկ երկրորդը ստացաւ Մօրիս Քլավէլ «Լը Թիէր տէ գ'Էթուալ» վէպին համար:

ՖԻՆԵՐՈՒ յարաճուն յաւելումը կը մտահոգէ կառավարութիւնը որ չի նախատեսեր սակայն, ընտրութիւններէն առաջ, «սառեցնել» գիներն ու աշխատավարձերը: Երկու շաբթուան մէջ, երկրորդ անգամ ըլլալով է որ Նախագահ Փոմփիտու ընդունեցաւ Ելմտական նախկին նախարար՝ Անթուան Փինէ: Ոչ մէկ մանրամասնութիւն կը տրուի այս մասին, բայց կը կարծուի թէ Հանրապետութեան Նախագահը առաջարկած է Սէն-Շամոնի քաղաքապետին (որ 82 տարեկան է) գլխուն անցնիլ «հակա-դրամահոսութիւն» պայքարի կոմիտէի մը: Հոկտեմբերի ընթացքին միայն յաւելումը 0,9 առ հարիւր եղած է:

ՓԱՐԻԶԻ մէկ մեծ պանդոկին մէջ ձերբակալուեցաւ Թմրեցուցիչի մաքսանենգ մը որուն մօտ 60 քիլօ զուտ էռօյին գտնուած է: Մարդը մեքսիքական բանակի նախկին զօրավար է: Փարիզ եւ Մարսէյլ ութ հոգի ձերբակալուած են:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ վաղ առաւօտեան պիւֆէ եւ Պոնթան գլխատուեցան Հանրապետութեան Նախագահը մերժած ըլլալով երկու ոճրագործներուն ներումը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ բանաստեղծը Եուրի Կալանսկոյի ծնողքը նամակով մը բացատրութիւն կը պահանջեն իրենց զաւկին մահուան պայմաններուն մասին: Կալանսկօ, որ 33 տարեկան էր, 7 տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր, որովհետեւ Ֆէնիքս գրական գաղտնի պարբերականը հրատարակած էր: Մահ–

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան որոշումով Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի նախագահ նշանակուած է Գրիգոր Արզումանեան:

Բադալ Մուրատեան, որ 1971 Յուլիս 6էն ի վեր կը վարէր այդ պաշտօնը, «ազատուած» է իր պարտականութենէն «առողջական» վիճակի պատճառով:

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը իր որոշումը տուած է Նոյեմբեր 21ին:

ուրնէն երեք շաբաթ առաջ, վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուած էր ստամոքսի կեղի համար:

ՓԱՔԻՍՏԱՆ ազատ արձակեց 617 հնդիկ գերիներ: Հնդկաստանի մէջ կը գտնուին դեռ 90.000 Փաքիստանցիներ, բոլորն ալ գերի բռնուած Պանկլա–Տէշի պատերազմին:

ՓԵՇՏԱՅԻ մէջ Բրեժնեւ խօսակցութիւններ ունեցաւ Քատարի հետ: Հունգարիա կ'ուզէ, որ Խորհ. Միութիւն կարեւոր քանակութեամբ հում նիւթ հայթայթէ իր ճարտարարուեստին, որ շնորհիւ ազատախոհ քաղաքականութեան մը որդեգրման, լայն զարգացում մը կ'արձանագրէ:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ պահանջեց Հելսինքիի խորհրդաժողովին մէջ, որ յատուկ բանաձեւով մը ճշդուի, թէ «բոլոր երկիրներն ալ հաւասար իրաւունքներ կը վայելեն, անկախ այն իրողութենէն, թէ անոնք կը պատկանին կամ ոչ զինուորական ճակատի մը»: Մոսկուա դէմ է այս բանաձեւումին, գիտնալով, որ Ռումանիոյ ակնարկը Վարշաւայի Ուխտին համար է առաջին առթիւ: Արեւմտեան երկիրները համաձայն են Ռումանիոյ:

ԵԳԻՊՏՈՍ պատրաստ է պատերազմելու, յայտարարեց Եգիպտոսի վարչապետը՝ Ազիզ Սիտքի: Ըստ վարչապետին, անհրաժեշտ պատրաստութիւնները տեսնուած են եւ եթէ պատերազմ մը ծագի «մենք յաղթական պիտի ըլլանք եւ տէր պիտի դառնանք մեր իրաւունքներուն եւ հողերուն»:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Պաշտպանութեան նախարարը՝ մարեշալ Գրեչկօ Փարիզ հասաւ առջի օր: Հինգ օրուան այցելութիւն մը պիտի տայ եւ շատ գոհ է: «Հին երազ մըն է, զոր կ'իրագործեմ այսօր: Այս պահը շատ հաճելի է ինծի»: Մարեշալը ընդունուած է իր պաշտօնակցին՝ Մ. Տըպրէի կողմէ:

ՀԻՒՍԷՅՆ Թագաւորը կ'ամբաստանէ Պաղեստինցիները որ պետական հարուած մը պատրաստած են Նոյեմբեր 6ին, Յորդանանի մէջ, Լիբիոյ դրամական օժանդակութեամբ: Դաւին գլուխը կը գտնուէր Հինտաուի, որ անմիջապէս խոստովանած է թէ 20.000 տինար ստացած էր (240 հազար ֆր.) եւ նաեւ՝ ապահովութիւն, որ պետական հարուածի պարագային, Խաղաֆի Դամասկոս պիտի երթար ու համոզէր Սուրիացիք եւ Իրաքցիք, որ ամրակցեն Ամմանի արքայական պալատը:

ՆԻՔՍԸՆ կը պատրաստուի կարեւոր փոփոխութիւններ ընելու իր դահլիճին մէջ: Կը կարծուի որ մասնաւորաբար պաշտօնէութեան սեղմումներ պիտի ընէ եւ նոյնիսկ Քիսինկըր պիտի կորսնցնէ իր պաշտօնը, Վիէթնամի բանակցութիւններէն ետք:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՈՒԻԼԵՐՄ ԿԼԱՏԸՍԹԸՆ

Սկաուտական շարժման հիմնադիրը Պէյտըն Փաուլ 1908էն մինչեւ իր մահը 1941, Անգլիոյ սկաուտապետն էր, եւ 1920էն ի վեր առաջին համաշխարհային ճէմպորիին ընթացքին, ամբողջ աշխարհի սկաուտներուն պետը հռչակուեցաւ: Իր մահէն վերջ սկաուտական շարժումը համաշխարհային պետ չունեցաւ, իսկ Անգլիոյ մէջ իրեն յաջորդեց Լորտ Ռովալան, պաշտօնավարեց 15 տարիներ, մինչեւ անգլիական գաղթավայր՝ Թասմանիոյ ընդհանուր կառավարիչ նշանակուիլը:

Անգլիական սկաուտական միութիւնը իրեն յաջորդ ընտրեց Սըր Մաք Լին, նոյնպէս Սկովտացի, իբր սկաուտ պետ, որ 1971ի ամրան Անգլիոյ Թագուհիին «Լորտ Չէմպըրլէյն» (տնտեսապետ) նշանակուեցաւ, եւ հրաժարեցաւ իր սկաուտական պաշտօնէն: Այս վերջին երկու պետերն ալ «սկաուտութեան մէջ մեծցած» էին, եւ վարած շատ մը պատասխանատու պաշտօններ:

1971էն ի վեր անգլիական սկաուտութիւնը կը փնտռէր «իտէալ» ընդհանուր պետը:

Տարի մը տեւեցին դիմումները եւ ընտրութիւնը, եւ անցեալ ամառ Անգլիոյ սկաուտական ընդհանուր Խորհուրդը ընտրեց իր նոր պետը, Սըր Ուիլեըմ Կլատըսթըն, 46 տարեկան:

×

Սըր Ուիլեըմ, թոռան զաւակն է անգլիացի մեծ քաղաքական դէմք եւ քանիցս վարչապետ Ուիլեըմ Էվըրթ Կլատըսթընի: Հայութեան համար անմոռանալի է անոր անունը, քանի որ շատերուն համար մեր ժամանակներու ամենամեծ եւ ամէնէն անկեղծ հայասէրը եղած է, գործով եւ խօսքով: Կ'արժէ քանի մը տողով յիշել մեծ Կլատըսթընը եւ իր գործունէութիւնը:

Ծնած է 1809ին, ծագումով սկովտացի, շատ կանուխէն կը մտնէ քաղաքական կեանքի մէջ, նախ պահպանողական կուսակցութեան մաս կը կազմէ, յետոյ կ'անցնի «ազատականներու» շարքերը: Քանիցս նախարար, եւ 1868ին առաջին անգամ կը նշանակուի վարչապետ: Իր գործունէութիւնը շատ ընդարձակ է, կրօնական կեանքի բաժանումը քաղաքականէն, ընտրական օրէնքներու եւ կրթական դրութեան բարեփոխումներու, շատ ջանքեր Իրլանտայի վիճակը բարեփոխելու եւ աւելի ազատական հիմերու վրայ դնելու:

Քանի մը տարի վերջ ազատականները կը կորսնցնեն ընտրութիւնները եւ 1878էն մինչեւ 1880 կը հետեւի հայ ժողովուրդի կրած տառապանքներուն Հայկական նահանգներուն մէջ: Կ'ընդունի հայկական պատուիրակութիւններ, աւելի մօտէն կը ծանօթանայ Հայկական Հարցին, եւ միշտ հակառակ է այդ ժամանակուան թուրքանգլիական բարեկամութեան:

Երբ 1880ին ազատականները դարձեալ կը շահին ընտրութիւնները, եւ Կլատըսթըն դարձեալ կը նշանակուի վարչապետ, Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները կը սկսին «պաղիլ» եւ «ամէն գնով օգնել Թուրքիոյ» հանրային կարծիքին տեսակէտը վերջ գտաւ Կլատըսթընի վարչապետ դառնալով: Իր առաջին գործերէն մին եղաւ պարտադրել սուլթանին, որ գործադրէ Պերլինի համաժողովներու որոշումները: Մոնթենէկրոյի եւ Յունաստանի սահմանային, ծովային, կամ ներքին հարցերուն համար կարելի եղաւ, բայց երբ Հայկական Հարցին համար կը պայքարէր, ոչ մէկ յաջողութիւն գտաւ եւրոպական միւս մեծ Պետութիւնները համաձայն չըլլալով:

Իր կողմէ նշանակուած Պոլսոյ անգլիական դեսպանը քանիցս պահանջեց սուլթանէն գործադրութիւնը բարենորոգումներուն Հայկական նահանգներուն մէջ, բայց ոչ ցարական Ռուսիան, ոչ ալ Պիսմարքի Գերմանիան ընդունեցան մասնակցիլ, եւ ճնշում բանեցնել Թուրքիոյ սուլթանին վրայ:

1894–1896 ջարդերու առթիւ ալ Անգլիա մինակը մնաց բողոքելու եւ ջնջելու դադրեցնելու դանոնք: Ֆրանսա հազիւ ելած էր 1871ի պարտութիւնը դարմանել, լի ներքին քաղաքական եւ «գաղթատիրական» հարցերով, չէր համարձակեր խիստ դիրք մը բռնել, հակառակ անոր որ հանրային կարծիքը համակիր էր Հայերուն: Պիսմարք դարձած էր սուլթանին խորհրդանչանը. Ռուսիա՝ նոյնպէս, անտարբեր եւ աննպաստ Հայութեան հանդէպ, եւ տարիքոտ Կլատըսթըն, յայտարարեց սուլթանը «մեծ ոճրագործ»:

Նախագահեց եւ կազմակերպեց շատ մը հսկայական հաւաքոյթներ ի նպաստ Հայութեան:

Սատունի դէպքերէն յետոյ, անմոռանալի է Չեսթըր քաղաքին մէջ իր կազմակերպած մեծ ցոյցը ուր յայտարարեց.

«Հայկական Հարցը կուսակցական պայքարներէն վեր է, եւ կապ չունի երկիրներու պայքարներուն հետ. ան պէտք է հետաքրքրէ ամբողջ մարդկութիւնը»:

Անգլիոյ այդ ժամանակուան քաղաքականութիւնը, ի նպաստ Հայութեան կը պարտինք Կլատըսթընի: Եթէ դրական արդիւնք մը չտուաւ միւս Պետութեանց հակառակութեան պատճառաւ, Անգլիա եւ ամբողջ անգլիական հանրային կարծիքը գիտակից եղաւ Հայկական Հարցին:

×

Այսօր, մեծ Կլատըսթընի թոռան զաւակը Սըր Ուիլեըմ, Անգլիոյ 600.000 սկաուտներու ընդհանուր պետն է. 46 տարեկան, Նախկին տեսուչ Համալսարանի եւ անգլիական հռչակաւոր քոլէճի մը, վարդապետ դրականութեան: Միայն իր պատանեկութեան ընթացքին, մասնակցած է սկաուտական շարժումին: Ամուսնացած է, երեք զաւակ ունի՝ 7, 5 եւ 3 տարեկան: Առջինեկը արդէն գայլիկ է:

Իր ընտրութիւնը Թագուհիին պալատին մէջ տեղի ունեցաւ, որուն յաջորդեց ընդունելութիւն մը գայլիկներու, սկաուտներու եւ խմբապետներու խումբեր ընդունուեցան պալատ ծանօթանալու իրենց նոր պետին հետ:

Սըր Ուիլեըմ շատ հեզահամբոյր անձնաւորութիւն մըն է, ժպտուն եւ սիրալիր: Մեր շնորհաւորական եւ մաղթանքներուն նամակին հետեւեալ գրութիւնը ստացանք, որմէ կուտանք մէկ կարեւոր մասը.

«Ձեր նամակին պատասխանելէ առաջ, ուզեցի աւելի լայն տեղեկութիւններ ունենալ (մեր կեդրոնէն) ձեր ծաղկող (Ֆլորիշինկ) սկաուտական միութեան մասին:

«Մեծապէս երջանիկ եղայ ձեր գործունէութեան տեղեկանալով, եւ անձնապէս շատ երախտապարտ եմ ձեզ որ կը յիշէք իմ մեծ-մեծ հայրս որ իսկապէս միջազգային եւ մարդկային հայեացք մը ունէր կեանքին վրայ ինչ որ սակաւագիւտ էր այդ ժամանակներուն, եւ դժբախտաբար այսօր ալ շատ բան չկայ փոխուած...

«Կը յուսամ իրարու կը հանդիպինք մօտիկ ապագային: Մեծապէս բախտաւոր կը զգամ ինքզինքս, որ այս առիթը տրուեցաւ ինձ Մեծն Բրիտանիոյ սկաուտպետ դառնալու»:

×

Եւ մենք բոլորս ուրախ ենք որ անգլիացի մեծ քաղաքագէտ եւ անկեղծ հայասէր Կլատըսթընի թոռան զաւակը, լի բազմաթիւ ձիրքերով, պիտի ծառայէ, մաղթենք երկար տարիներ, անգլիական սկաուտական շարժման, եւ միջազգային եղբայրութեան տասներկու միլիոն սկաուտներուն:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Arménie de toujours!

B) UN CARREFOUR COMMERCIAL

Le royaume était situé dans des conditions géographiques particulièrement favorables :

1) par sa situation au sommet de l'angle formé par la Syrie et l'Asie Mineure, la Nouvelle Arménie ou Cilicie était un point de passage obligé des caravanes. L'importante route reliant la Syrie à Constantinople par Ikonium (Konia) et à laquelle venaient aboutir les routes d'Arabie et les routes de l'Euphrate, traversait la Nouvelle Arménie dans toute sa longueur.

2) Une autre grande route commerciale, celle reliant l'Asie centrale à la Méditerranée par l'Iran (Tabriz) et l'Arménie Majeure, venait également aboutir, par Malatia et Marache en Cilicie.

3) Une autre liaison importante reliant la Cilicie au golfe Persique par la Syrie du Nord et Bagdad.

Il y avait bien la route concurrente aboutissant en Egypte à Alexandrie mais les épices fines comme le poivre cubède, le clou de girofle, la noix muscade, le gingembre, la canelle et d'autres passaient de préférence par la route Tabriz-Arménie Majeure - Nouvelle Arménie ou bien par la route golfe Persique-Bagdad-Nouvelle Arménie. La valeur de ces articles était relativement grande pour un poids réduit et les frais d'un plus long transport par voie de terre n'avaient pas d'influence sensible sur leur prix de revient, alors que ces articles, en raison de leur valeur, avaient à acquitter en Egypte des droits très lourds. On estimait que pour les épices délicates les risques de détérioration étaient moindres avec leur transport par voie de terre que pour le transport par voie de mer.

C) LA « PROMOTION » INTERIEURE POUR LE DEVELOPPEMENT DES ECHANGES

Il fallait attirer les marchands de l'occident, faciliter leur séjour et leur activité au lieu de l'entraver. Léon II ne faillit pas à cette tâche.

AVEC GENES : En 1201 Léon II reçut de Gênes le premier ambassadeur Ogerio de Pallo et conclut un traité par lequel il accordait aux citoyens de Gênes tous les droits susceptibles de les attirer dans le pays pour y exercer leurs activités commerciales : exemption des droits de douane (ceux-ci étaient en moyenne de 4 % à l'entrée et à la sortie), de péage et autres impôts sur toute l'étendue du territoire, disposition de terrains à bâtir, d'entrepôts, des tribunaux propres aux Génois des maisons comunes, des églises. Les ambassadeurs de Gênes se voyaient accorder le droit de juridiction sur tous leurs compatriotes établis en Nouvelle Arménie.

AVEC VENISE : Six mois plus tard Léon II recevait l'ambassadeur de Venise Jacopo Badoaro envoyé avec les pleins pouvoirs par le doge Enrico Dandolo. Il obtint des concession analogues à celles

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Ճամբարի անդորրը հսկում են նաեւ ճամբարի 4 վլնուած պահակներով, ինչպէս եւ պահակատանը նստած պահակները, որոնք յաճախ մտնում են ճամբարն ստուգելու, աւաղների զգօնութիւնը... Հսկիչ աշտարակների պահակները նոյնպէս ըստուգում են մէկ-մէկու: Յաճախ, գիշերային լռութեան մէջ լսւում է նրանց կանչը.

— Լսիր, առաջին, լսո՞ւմ ես...

— Լսում եմ... Լսիր, երրորդ, լսո՞ւմ ես...

— Լսում եմ... Չորրորդ, լսո՞ւմ ես...

— Լսում եմ...

Ճնշող եւ ծանր տպաւորութիւն էր թողնում աշտարակից աշտարակ թռչող գիշերային այս աւելի քան պարզ հարց ու պատասխանները, որոնք աւելորդ, միանգամայն աւելորդ տեղը յիշեցնում էին ճամբարի բնակիչներին իրենց դժխեմ կացութիւնը:

Բարաքում տիրում է անթափանց խաւար. եթէ անտես մի ձեռք սեղմէր գոյութիւն չունեցող էլեկտրական լոյսի կոճակը, եթէ բարաքում հրաշքով վառուէին բազում լոյսեր եւ եթէ լոյսի տակ դու նայէիր քնած կալանաւորների դէմքերին, դու վերահաստ կը լինէիր անհաւատալի, հրաշք թուացող երեւոյթի. — քնած կալանաւորները մեծաւ մասամբ ժպտում են, այո, ժպտում իսկական, մարդկային ժպիտով: Բազմերանգ են այդ ժպիտները, ոմանք ժպտում են զառն ժպիտով, ոմանք՝ քաղցր, համարեա մանկական, կան հեզնական, թերահաւատ, տարակուսող ժպիտներ եւ կան այնպիսիք, որոնք ժպտում եւ կարծես հաղիւ են զսպում իրենց ծիծաղը: Ամբողջ օրը լարուած ու տանջուած՝ երբ նրանք քնում են, ասես ազատութիւն են տալիս իրենց կաշկանդուած զգացմունքներին, ազատ ու անպատասխանատու երազներ են տեսնում, ազատւում են, տուն են գնում, հարազատներին են գրկում, համբուրում, ուտում են այն, ինչ ցերեկով երազել են, ընկերներով գարեջրատուն են մտնում եւ պատահում է այնպէս, որ գարեջրատանը հանդիպում են... ո՞ւմ են հանդիպում, իրենց քննիչին կամ ճամբարի պետին, կամ կալանաւորներից մէկին ու մէկին, որը կալանաւորական հագուստ — կապուտով գարեջուր է վաճառում...

Ու երազը վերջանում է, ասես անյայտ մի ձեռք կալանաւորին ջուր է տալիս ձայնապնակի նման ու սկսւում է մի նոր երգ ու երազ:

Այդ գիշեր երեւի ես չեմ ժպտացել: Ամբողջ գիշեր, չուվաշ պահակ Պետրովի հետ եմ եղել: Նա հրացանը դրած կողքին, նստած մեր բարաքում օղի է խմում եւ երեխայի նման լալիս, — Կալիմայից էտապ է գալիս, — ասում է նա, — երեւի հայրս էլ գայ, ի՞նչպէս պիտի հանդիպենք իրար, ես՝ պահակ, նա՝ կալանաւոր... — Յետոյ նա մի քանի մեծ կտոր խոզի ճարպ է տալիս Աշոտ դային, երկու լիտ. բուխանկա հաց եւ խնդրում.— կը տաք հօրս, կարիք չկայ ասելու թէ ումից, թէ չէ կ'իմանան եւ ինձ կը քշեն տուդանային գնդեր, որպէս ժողովրդի թշնամու որդու... — Այդ միջոցին բարաքի դուռը բացւում է եւ ներս է մտնում պահակապետը: Պետրովը ոտքի է կանգնում, բարձրացնում է հրացանը եւ գոռում.— Կարգը մի խանգարէք, խոզեր, սրիկաներ, ես ձեզ տուդանային ճամբար կը քշեմ այնպէս, որ...

Ես զարթնում եմ:

7.

Այո, շրջահայեաց էր եւ զգօն գործարար բակի պետ Վասիլի Տարասովիչ Բիչկօն: Օրեր անց, երբ զուլ թրծարանը բացեց Աշոտ դային, այս անգամ ուրախութիւնից տեղն ու տեղը մի ծխախոտ վառեց:

— Կեցցէ՜ս, բրուտի տղայ, — բացագանչեց Աշոտ դային. «բրուտի տղայ», այսպէս էր մեծարում ինքն իրեն Աշոտ դային:

Եկաւ Բիչկօն, վերցրեց Լենինի արձանիկները, նայեց չորս կողմից, — մալատեց (կեցցես), — ասեց, արձանիկները գրպանեց ու գնաց:

Լիուզմիլայի եւ Մամոյի ուրախութեանը չափ-սահման չկար: Նրանք միասին մեծ ախորժակով ճաշեցին եւ միասին բարձրացան եօթներորդ երկինքից էլ բարձր, այսինքն չորանոց մտան հանդըստանալու, կեռիկներով փակելով երկու դռները:

Երջանկութիւնը պո՞չով կը լինի թէ ականջով:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(16 – Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

faites aux génois, mais un nombre moins considérables d'établissement à bâtir que les Génois car écrit Heyd, si les Européens en général étaient autorisés à compter sur un bon accueil de la part de Léon II, les génois y avaient secondé de tout leur pouvoir les ambassadeurs arméniens en occident probablement à l'occasion des négociations nouées avec l'empereur et avec le pape.

Plus tard des marchands d'autres pays établirent des comptoirs d'achat et de vente. Ce furent des maisons de Florence (dont la célèbre maison de banque et de commerce Bardi), des pisans, des marchands du midi de la France (particulièrement de Montpellier) ainsi que des catalans. Leurs privilèges se traduisirent dans la plupart des cas par l'établissement des droits de douanes de 4 à 2 %.

Ces contacts directs et étroits de la Nouvelle Arménie avec cette « Italie » des derniers siècles du moyen âge où s'élaborait déjà toutes les institutions et les techniques telles que la lettre de change, l'escompte, la commandite, le consulat, la comptabilité qui ont dominé la vie commerciale de tous les peuples, a constitué un enseignement précieux qui explique le rôle que les Arméniens ont plus tard joué dans la vie économique de l'orien alors que leur propre territoire était occupé.

Nous avons rappelé que la conception de la défense de Léon II était basée sur l'alliance : notons que c'est là une conception très moderne. Tous les rois d'Arménie aimaient, en effet, voir les « nations » occidentales se disputer une place dans leur pays car sans l'assistance efficace des puissances maritimes d'occident (mais existaient-elles vraiment à cette période ?) cernés de toutes parts par les musulmans, surtout après la chute des Etats croisés, ils eussent été hors d'état de résister à leurs ennemis.

D) L'ARMENIE MARITIME

Aussi on assista à la création d'une flotte arménienne dont les unités assuraient la liaison entre le Levant et l'Italie. Alishan a trouvé dans les décisions du Sénat de Venise et dans d'autres documents de nombreuses mentions de cette flotte et de ses unités.

A partir de la fin du XIIIe siècle à la suite de la destruction des Etats des croisés sous les coups des musulmans, la Nouvelle Arménie devint la dernière base du commerce entre l'occident et l'orient. La majorité des échanges se concentra désormais en Nouvelle Arménie « véritable vestibule de l'Asie centrale ».

Ceci d'autant plus que l'accès des ports sarrasins fut prohibé par le Saint Siège aux marchands de l'occident sous les peines les plus sévères. Les marchands qui redoutaient les foudres du Saint Siège allaient désormais en Nouvelle Arménie.

Par exemple au temps de Marco Polo le port de Lajazzo (Ayas) était le point de départ ordinaire des marchands et autres voyageurs occidentaux qui se proposaient de pénétrer dans l'intérieur du continent asiatique. C'était aussi le port où ils venaient se rembarquer au retour. C'était un marché de premier ordre. On y trouvait toutes les espèces possibles d'épices, de soieries, de brocarts d'or et d'autres marchandises qu'on y apportait de l'intérieur de l'Asie. Les marchands de Gênes, de Venise et de tous les pays y venaient livrer les produits de l'occident et les échanger contre ceux de l'orient.

Mais dès le début du XIVe siècle la situation du royaume de la Nouvelle Arménie, ayant à faire face seule aux assauts des Sultans d'Egypte, devint plus difficile. Ces derniers voulaient détruire la prospérité de Lajazzo *pour attirer en Egypte le commerce de l'occident.* Ils attaquèrent le royaume de la Nouvelle Arménie à plusieurs reprises et lui imposèrent par le traité de 1285 un tribut d'un million de dirhams, puis plus tard, par le traité de 1323 exigèrent la moitié des revenus des douanes et des salines des ports de Lajazzo et de Portella.

Pour faire face à ces énormes tributs les rois d'Arménie furent obligés de créer de nouveau impôts : taxes d'ancrage, dans les ports, taxes de péages sur les routes, taxes de passage de cours d'eau, taxes de marchés.

Tombé définitivement entre les mains des sultans d'Egypte en 1347, le royaume disparaissait complètement trente ans après le grand port. Nous voyons là combien était liée la prospérité de cet état à son économie, à ses échanges, à une conception extrêmement moderne pour son époque de ses relations économiques.

Ce royaume chrétien avait continué la lutte encore un siècle, abandonné à ses propres forces, après la fin des Etats des croisés.

Quelques dates :

La principauté d'Antioche cessa d'exister en 1268.

Le célèbres krak des chevaliers qui était la plus importante forteresse des Hospitaliers tomba en 1271.

En 1289 c'était le tour du comté de Tripoli.

En 1291 les derniers vestiges de l'ancien royaume de Jérusalem.

1377 disparition du royaume de la Nouvelle Arménie.

GUY MIKAELIAN

(à suivre)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԿ. ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՊԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

———O———

«Սովետական Մշակոյթի տասը Օրեր»ը Արեւմտեան Պերլինի մէջ սարքուած էին Նոյեմբեր 1–10ի օրերուն: Կազմակերպողները էին «Գերմանեւխորհրդային Բարեկամութեան Ընկերակցութիւն»ը, «Բաւութեան նշան ձեռնարկութիւնը», «Խաղաղասիրական ծառայութիւն Կազմակերպութիւն»ը եւ «Աւետարանական աշխատաւոր երիտասարդական Խմբակցութիւն»ը: Ասոնք իրենց կարգին հետաքրքրութիւն յառաջացուցած էին «Գերման Գրադէտներու Միութեան», «Համալսարանական Խմբակցութեանց», «Դեմոկրատ Կանանց Միութեան», «Կերպարուեստի Ընկերակցութեան» եւ զանազան արուարձաններու համայնքներու, շարժանկարի արուեստագէտներու ակումբին եւ այլ շրջանակներուն մէջ:

Բարեբախտութիւն էր որ տասը օրուան մշակութային ցուցադրութեան եւ կապի ծրագիրներուն համար Պերլին եկած էին Հայաստանի եւ Խազախստանի Մշակութային Կապի ներկայացուցիչները, պարի եւ երգի խումբերը, նուագի վարպետներ եւ ուսուցչուհիներ՝ երկու երկիրներու համալսարաններուն մէջ գերմաներէն դասաւանդող:

Մեր գաղութը լայնօրէն օգտուեցաւ Գերմանացիներուն համար սարքուած ելոյթներէն մեծ ուրախութեամբ եւ գոհունակութեամբ, որ քաղաքին մէջ կը ներկայացուէր հայկական մշակոյթը զանազան կողմերով:

Նոյ. մէկին Տասնօրեակի բացումին առաջին հանդէսը տեղի ունեցաւ «Թրիպլինը» թատրոնին մէջ մօտ հինգ հարիւր հոգիի ներկայութեան: Գերման ճառախօսը ողջոյնի խօսքեր ուղղեց մշակութային փոխյարաբերութեանց զարգացման ի նպաստ, որուն յաջորդեց խորհրդային Մշակոյթի նախարարի առաջին փոխանորդ Պր. Եւգենի Զայիձեւի ճառը, որ թարգմանուեցաւ գերմաներէնի: Բանախօսը շնորհակալութիւն յայտնեց սիրալիր ընդունելութեան համար Պերլինի մէջ, եւ ծանրացաւ այն կէտին վրայ, որ հարկ է այլեւս մշակել փոխադարձ բարեկամական յարաբերութիւններ:

Երկու երկիրներու խումբերուն յայտագրային մասերը այնքան ճոխ էին, որ կը թուի թէ որոշ կրճատումներ կատարուեցան, բայց շատ մը խմբական եւ առանձնակի կատարումները կրկնուեցան ունկնդրաց ծափերու պահանջքով...: Նշենք միայն հայկական մասի ելոյթները.— Խմբական պար՝ արական եւ իգական մասնակցութեամբ, նուագ դաշնակի վրայ Առնօ Բաբաջանեանէ յօրինուած, սրինգ դաշնակի ընկերակցութեամբ, երեք աղջիկներու պար, «Կռունկ» ջութակի վրայ նուագուած, աղջկայ մենապար, այրերու պար, երկու թմբուկով ռիթմական նուագ, երիտասարդի մենապար, սուրերու պար (Արամ Խաչատրեանի «Գայեանէ»ի նուագով):

Անսամպլի ելոյթները փոքր փոփոխութեամբ կամ լրացումներով տրուեցան հինգ բեմերու վրայ՝ զանազան շրջանակներու մէջ:

«Ֆրայէ Ունիվերզիթէթ» համալսարանի թատրոնին սրահին մէջ ներկայացուեցաւ լրիւ յայտագիր մը, որուն սկզբնաւորութեան ռուսերէն ճառ խօսեցաւ Տիկին Տոքթ. Պասխոնարիյա Ակոպեան, արժանանալով բուռն ծափահարութեան: Հայաստան փոքր երկիր մըն է, ըսաւ ան, բայց ունի բարձր մշակոյթ եւ արուեստի մէջ յառաջդիմութիւն, զոր սիրով ձեզի ցոյց պիտի տայինք մեր երկրին մէջ, որ 50 տարուան մէջ կատարած է մեծ նուաճումներ: Այս պահուս պիտի ներկայացնենք ձեզի հայկական գեղարուեստէն ճաշակ մը եւ դուք դատեցէք ձեր տեսածէն եւ լսածէն:

Տիկին Ակոպեան խօսած է նաեւ միւս ներկայացումներուն սկզբնաւորութեան առեն, յաճախ երկրորդելով փոխ-նախարար Պր. Եւգէնի Զայիձեւի ճառախօսութիւնները:

Գերման գրադէտներու տան մէջ սարքուած սալոնին նիւթն էր՝ գերմաներէնը եւ գերման գրականութիւնը Հայաստանի եւ Խազախստանի մէջ: Երկու երկիրներուն մէջ ալ գերմաներէնի ուսանողներու թիւը բարձր է: Հայաստանի մէջ կ'ուսանին 150 աշակերտներ մանկավարժական բարձրագոյն վարժարանին մէջ գերմաներէն եւ գերմանական գրականութիւն: Դասախօս Տիկին Վերոնիկա Աթայանց տուաւ լայն տեղեկութիւններ Երեւանի լեզուագիտական այդ դպրոցին մասին, ուր կը պատրաստուին ուսուցչական ասպարէզին նուիրուողներ: Տիկինը սահուն գերմաներէնով լրացուցիչ տեղեկութիւններ տուաւ նաեւ հարցասէրներուն:

Խազախստանի (Ալմա-Աթա) գերմաներէնի ուսուցչուհին նոյն իմաստով խօսեցաւ իրենց երկրին համար, բայց ճըշդեց թէ «Մենք չունինք Հայաստանի չափ մշակութային անցեալ»...:

Արտասահմանի հետ Մշակութային Կապի ցուցադրութեան մաս կը կազմէին «Մանկական գծագրութիւններ», «Նոր գրաֆիկ», եւ ժողովրդական արուեստագէտ Սահակ Սահակեանի գործնական ցուցադրութիւնները մետաղի, փայտի եւ հողի նախանիւթերով: Բրուտի աշխատանքներ եւ կերպարուեստի գործեր ցուցադրուած էին Թէկէլ քաղաքամասի, «Կեդրոնական Շուկայ» կոչուած նոր շինութեան մէկ խանութին մէջ: Ժողովրդական արուեստի արժէքաւոր գործեր էին, որոնք աւելի ուշադրութեան առարկայ պիտի ըլլային եթէ քաղաքին կեդրոնին մէջ ցոյց տրուէին:

Գեղարուեստական ելոյթներուն մասնակցեցան Ռոզաննա Բաղդասարեան (սոփրանօ), Գեղամ Գրիգորեան (թենոր), Ռուբէն Ահարոնեան (ջութակ), Կոնստանդին Սիրունեան (դաշնակ), Մարգարիտա Մելիք-Ստեփանեան (երգչուհի), ժողովրդական պարի պետական պալէի դըպրոցին խումբը (23 հոգի): Պալէի դպրոցին վարիչ Սիլվա Մեկինեան, Գուրգէն Շաքարեան (Մշակութային Կապի վարիչ), Հրաչեայ Պաշինեան (Կիրովականի Կոմպինատի վարպետ) եւ Պր. Խաչատրեան (անսամպլի վարիչ):

Հայութիւնը Գերմանիոյ մէջ ծանօթացնելու տեսակէտէն շնորհակալութեան արժանի գործ կատարեցին Հայաստանէն եկած մեր արուեստագէտները: Մեր գաղութը իր կարգին մեծապէս ոգեւորուեցաւ անոնցմով:

Կը տեղեկանանք թէ հայ պատուիրակութիւնը տեսակցութիւն մը ունեցած է քաղաքիս Աւետարանական Եպիսկոպոս Քուրտ Շարֆի հետ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

Ը.

Ոչ ոք տարակուսելու էր իր մահուան մասին, ու Ժանն Ֆօրթիէի կողմէ իր դէմ բարձրացող ձայնին ալ կարեւորութիւն ընծայող ըլլալու չէր:

Ժաք շատոնց ու լաւ գիտէր տաղաւարին տեղագրութիւնը: Գիտէր թէ սանդուխին վրայ գտնուող պատուհան մը, որ Պ. Լապրուի բնակարանը կ'առաջնորդէր, դաշտին վրայ կը նայէր, գործարանին ետին: Բոցերու եւ ծուխի յորձանքներուն մէջ նետուած պահուն իր ծրագիրը հինած էր:

Ժաքի ոտքերուն տակ ամէն ինչ կը ճարճատէր, ամէն ինչ կը սպառնար իր գլխուն վերեւ փլչիլ: Ուստի, փոխանակ Պ. Լապրուի աշխատասենեակը մտնելու, երեք ոստումով անցաւ սանդուխին բոցավառ աստիճաններուն վրայէն, հասաւ այն պատուհանը, որուն ապակիները ջարդուփշուր եղած էին սոսկալի տաքութեան ազդեցութեան տակ. յետոյ անձկութեան ու օգնութեան աղաղակներ արձակեց, որոնք վրդովում եւ սոսկում պատճառած էին բոլոր սրտերուն: Ժաք կէս մը կուրցած, կէս մը շնչահեղձ դարձած, պատուհանէն դուրս նետուեցաւ:

Քիչ յետոյ մեծ շառաչում մը կը լըսուէր, ու տաղաւարին տանիքը եւ առաջին յարկը կը փլչէին առաջին յարկին վրայ:

Գործատէրը դաշտին մէջ կը գտնուէր անվնաս: Մինչ կը կարծուէր թէ Ժաք փլատակներուն տակ կ'ածխանար, ան մշակուած դաշտերուն մէջէն կը վազէր, ապահով ճամբայ մը գտնելու համար: Վէնժամ մը յետոյ ուժասպառ կ'իյնար Վէնսէնի անտառին մէկ թաւուտքին մէջ:

— Վերջապէս ազատեցայ, ըսաւ Ժաք մտովի:

Ազատ շունչ առաւ, ու լոյսին ծագելուն սպասեց, վստահ թէ պիտի չհետապնդուէր: Արշալոյսը բացուելուն պէս, Ժաք դուրս ելաւ: Արշալոյսը բացուելուն պէս, Ժաք հագուստը մէկդի ըրաւ, շապիկը բացաւ, ու հոնկէ հանեց դրամարկղէն գողցած պանքանոտները եւ թուղթերը զոր կուրծքին վրայ կը կրէր, ճերմակեղէնին եւ մսին միջեւ: Խնամով ծալեց իր ոճրին շնորհիւ ձեռք բերած թուղթերը, թաշկինակով պատեց զանոնք, ոտքի ելաւ ու դէպի Փարիզ ուղղուեցաւ: Յոգնութիւն չէր զգար այլեւս:

Ժամը եօթը կը հնչէր, երբ գործատէրը Թրոնի դրան կողմէն մեծ քաղաքը մտաւ:

Ներկարարի մը աթոռակին քով կանգ առաւ. նախ հագուստը խոզանակել ու ապա կօշիկները ներկել տուաւ. յետոյ մաքուր հագուած գործաւորի մը պէս ուղղուեցաւ դէպի զգեստավաճառի մը խանութը, ուրկէ դուրս ելաւ կէս ժամ ետք, բոլորովին կերպարանափոխուած: Միայն իր դէմքը ճանաչելի կը մնար եւ ուշադրութիւն պիտի գրաւէր իր մօրուքին ու մազերուն անսովոր գոյնին պատճառով: Յետոյ Ժաք սափրիչի մը խանութը մտաւ, ածիլուեցաւ ու մազերը կարել տուաւ:

— Մազ ներկելիք բան մը չունի՞ք, հարցուց խնդալով: Կարմիր գոյնը նորաձեւութիւն չէ. աղէկ պիտի չերեւամ կիներուն:

— Ներկ ունինք, պարոն, պատասխանեց սափրիչը:

— Որքա՞ն ատեն կը դիմանայ...:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՊԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Նուարդ Էժտահարեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշ Էժտահարեան, Տէր եւ Տիկին Բարգէն Էժտահարեան եւ զաւակը, ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԷԺՏԱՀԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի (3 Դեկտ.) Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ այրի Տիկին Նուարդ Էժտահարեան կը նուիրէ Լիոնի Հայ Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերու 30ական ֆր. եւ «Յառաջ»ի 20 ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 5000 ֆր. Պանեէօ — Քաշանի իր մասնաճիւղէն կայանի նոր շէնքին կառուցման համար:

ՆՈՒԷՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. փոթորիկ խումբը 50ական ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, «Հայաստան»ին (տանել «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի, Սոնա Պիպէրեանի յիշատակին:

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Շաբաթ օր, 2 Դեկտ. տօն է Սրբոց Առաքելոցն եւ առաջին Լուսաւորչացն մերոյ Թադէոսի եւ Բարթողիմէոսի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ պիտի մատուցուի:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու պատարագին եւ աղօթելու Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ անսասանութեան համար:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (Դեկտ. 2) իրիկուն ժամը 20·30ին Գ. Իփէկեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անզամատեարով:

×

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. փոթորիկ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (1 Դեկտ.) ժամը 21ին, Մշակ. Տան մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Ներկայ կ՚ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Թէքիրեան խումբին ժողովը այս Ուրբաթ (1 Դեկտ.) ժամը 21, Մշակ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Ներկայ կ՚ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Հ·Բ·Ը·Մ·Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ
կը ներկայացնէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՔԻՆՍԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ

Երկու բաժիններէ բաղկացած ձայնագիր լուսարձակում

Առաջին մաս
ՕՇԱԿԱՆԷՆ ՀԱՂԱՐԾԻՆ
Պտոյտ մը մեր միջնադարեան հրաշակերտ եկեղեցիներու միջեւ

Երկրորդ մաս
ՍԱՐՏԱՐԱՊԱՏԷՆ ՔԻՐԱԿԱՆ
1918 Մայիսեան ճակատամարտներէն մինչեւ այսօրուան Հայաստանի վերելքը

LYON — SAMEDI 2 DECEMBRE A 20 H. 45
Salle de l'Eglise Arménienne — 295, Rue Boileau

VALENCE — SAMEDI 9 DECEMBRE A 20 H. 45
Dans les locaux de l'U.G.A.B. — 6, Rue Favantine

ԽՆՋՈՅՔ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի հիմնադրութեան տասնամեակին առթիւ
Կիրակի, Դեկտ. 3, ժամը 15ին, եկեղեցւոյ սրահը, 295, Ռիւ Պուալօ:
Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր
ՊԱՌ — ՊԻՒՖԷ, եւայլն

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Pharmacie SILVESTRE
46, Rue de Trévise, Paris (9e)
Կը փնտռէ.—
Manutentionnaire, de préférence homme, mi-temps ou temps complet
URGENT

L'UGAB
Présente
le Mercredi 6 Décembre à 20 h. 45
Une Soirée Musicale
BABADJANIAN
HAROUTIOUNIAN
DJAMBAZIAN
KAZANDJIAN
TJEKNAVORIAN
Manifestation proposée par la QUATRA
Association d'Action Artistique Arménienne
Musée GUIMET, 6 Place d'Iéna

ՃԱՇ - ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ
Մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին
2 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս Շաւիլի Թաղապետարանի սրահին մէջ 47, Rue Stalingrad
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Մասնակցութեամբ Պ. Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ եւ « ՆԱՅԻՐԻ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՅԵՏՈՅ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Մասնակցութիւն՝ ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս 35 ֆր. — ուսանողներուն եւ Ն. Սերունդի անդամներուն զեղչուած գին
Հասոյթը պիտի յատկացուի Կապոյտ Խաչի կայանի շինութեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան, մասնակցութեամբ Փարիզեան շրջանի իր մասնաճիւղերուն, Մանուկներու Օրը կը տօնուի Փարիզի մէջ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 28ԻՆ

Cherche livres, collections, photos ou documents divers traitant de l'Arménie ou des Arméniens en n'importe quelle langue et sur tous les sujets en vue de constituer une bibliothèque de recherches.

Faire offre à : Michel Chririnian
11 Place Clémenceau,
84000 AVIGNON
Offres trop onéreuses s'abstenir.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31 Avenue George V, Paris (8e)
Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ
DON DIEGO et SON ORCHESTRE
Մուտք 20 ֆր. — ուսանողներու կէս գին
Ապահովել սեղանները՝ 924-38-54

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովի դիւանը, ստիպողաբար բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 30 Նոյեմբեր Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Մէզոն տէ վիէօի սրահը, 17, Ռիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

×

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութեան ընդհ. ժողովը 2 Դեկտ. Շաբաթ օր ժամը 15ին, Ռէժան սրճարանի վերնայարկը, Ռիւ Լաֆայէթ, Մէթրօ Քատէ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

Օրակարգ.— Տեղեկատուութիւն, Հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ Շաբաթ 2 Դեկտ. ժամը 3·30ին Միութեան գրասենեակը, 17 Ռիւ Պլէօ:

Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի, այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի սրահին մէջ՝ 6 Ռիւ Ֆավանթին Վալանս:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին այցելութիւն մը կազմակերպուած է Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի հանգստեան տուները, Դեկտ. 10ին, Կիրակի օր:

Օթոքարը կը մեկնի Լէոն Պլում հրապարակէն, (Կառ տ'Իսի) ժամը 13·30ին: Արձանագրուիլ Խաչուհիներուն մօտ:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են Կապոտ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դասընթացքները, որոնք տեղի կ՚ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 2·30էն սկսեալ:

Մասնաճիւղը ջանք չէ խնայած օժտելու դասարանը հանգստաւէտ պայմաններով:

Ծնողքներէն կը խնդրուի չզլանալ իրենց պարտականութեան մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Նոյեմի Գարաալէտեան մօրը անունը՝ Սրբուհի, հօրը՝ Մկրտիչ, կը փնտռէ իր քրոջ աղջիկը՝ Մարիամ Տէր-Թումայեան:

Գրել «Յառաջ»ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի Բարեկենդանի ճաշը: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Հայ Արիներու Միութեան տարեկան ցերեկոյթը Կիրակի Մարտ 4ին կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին Սալ տը լա Շիմի:

×

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տօնածառը Յունուար 14ին:

ՏՕՆԱԾԱՌ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՄԷՋ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
30
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
30 NOVEMBRE
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.577

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.577

ՀԵԼՍԻՆՔԻԻ ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ԲՐԵԺՆԵՒԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

―――o―――

Ա.

Նոյ. 22ին, եւրոպական 32 երկիրներու, Միացեալ Նահանգներու եւ Քանատայի ներկայացուցիչները ժողովի նստեցան Հելսինքիէն 10 քիլմ. հեռու գտնուող Օթանիէմի ուսանողական ակումբին մէջ: Հոն կը պատրաստուի բոլոր ժամանակներու մեծագոյն ժողովը, որ յառաջիկայ տարի պիտի ստեղծէ եւրոպական յա-տամաւին քարտէզը: Ուրաքանչիւր 160 տարին, Եւրոպա համագումար մը կ'ու-նենայ, որպէսզի սահմանէ իր հաւասա-րակշռութիւնը, Վէսթֆալի 1648ին, Վիեննա՝ 1815ին: Սակայն, Հելսինքիի մէջ նոր հաւասարակշռութի՞ւն մը պիտի ծնի, թէ՞ ոչ ռուսական տիրապետութեան մը սկզբնաւորութիւնը:

Երկու տեսակէտները իրարու կը բա-խին: Երկրորդին պաշտպանները — պե-տական մարդիկ, դիւանագէտներ, վեր-լուծողներ, եւրոպական պատմութեան խորհրդաւորութիւնը ունեցող մասնագէտներ — կ'ըսեն, թէ այս համագումարը ուզողը եղաւ խորհրդային թիւ մէկ ղե-կավարը՝ Լէոնիտ Բրեժնեւ, որ յամառօ-րէն հետապնդեց իր ծրագիրը: Այն օրէն ի վեր, երբ Մոսկուայի մէջ, Յունիս 1966ին իր ծրագրին մասին խօսեցաւ զօ-րավար տը Կոլի, Բրեժնեւ համբերու-թեամբ երեք թակարդներ լարեց Եւրո-պայի: Բրեժնեւի տեսակէտով, այս համագումարը պէտք է.

– Օրինականացնէ ռուսական տիրա-պետութիւնը Կեդր. Եւրոպայի վրայ.
– Զինուորական պարապութիւն մը ստեղծէ Արեւմուտքի մէջ, որպէսզի Մոս-կուա կարողանայ Չինաստանի հաշիւը մաքրել.
– Կասեցնէ Իններու Հասարակաց Շու-կային զարգացումը:

Վիեննայի համագումարին, համայն Ռուսիոյ ցարին՝ Ալեքսանդր Ա.ի երազն էր Վարշաւան վերջնապէս առնել իր տիրապետութեան մէջ: Բրեժնեւ վերջապէս կ'ուզէ կրնայ պաշտօնականացնել Պալթեան երկիրներու կցումը եւ տիրապետու-թեան տակ առնել մինչեւ Սաքս եւ Թիւ-րինկ երկարող շրջանը, այսինքն՝ Հայի-էն 180 քիլմ. հեռու Փարիզէն: «Ֆրանսայի հեծելազօրքի երկու հանգրուան», կ'ըսէր տը Կոլ: Այսպէս, եւրոպական 33 երկիր-ներու պետերը հրաւիրուած են կլլելու հաբ մը, առանց ունենալու չքմեղանքը Բիսմարքին Բուդվէյթի, որ կ'անդրադառնար եւրոպական քաղաքականութեան ոսկի կանոնը. «Ո՛վ տէրն է Պոհեմիոյ, տէրն է ամբողջ Եւրոպայի»: Նախագահ Ժորժ Պոմփիտու լքած է իր նախորդին կողմէ տասը տարի շարունակ մղուած պայքար-ը:

Զօրավար տը Կոլ կ'առաջարկէր, թէ Գերմանիոյ բաժանումը «հակաբնական երեւոյթ» մըն է: «Արեւելեան Գերմանիան, կ'ըսէր ան, արուեստական հաստատու-թիւն մըն է: Օր մը, Գերմանները պիտի ուզեն միանալ եւ պիտի շրջեն այն հաւա-սարակշռութիւնը, որ դուք կը կարծէք հաստատած ըլլալ»: Մօրքին մէջ, տը Կոլ կը մերժէր ռուսական գերակայութեան հաստատումը Եւրոպայի սրտին վրայ: Այս անգամ, այդպէս պիտի ըլլայ:

Երկրորդ թակարդ. իր ժողովուրդը սի-րաշահելու համար, նախագահ Ռիչըրտ Նիքսըն որոշած է հայրենիք վերադարձնել Եւրոպայի ամերիկեան զինուորներուն մե-ծամասնութիւնը: Ուստի, որոշուած է հաւասարակշռուած նուազումի ենթար-կել Արեւելքի եւ Արեւմուտքի ուժերը: Խորունկ նուազում՝ որ ռազմագաշտի վրայ առանձին պիտի թողու գեր-զօրա-ւոր Կարմիր Բանակը: Ֆրանսա մերժեց մասնակցիլ աչք խաբող այս բանակցու-թեան: «Կարմիր բանակը 300 քիլմ. պի-տի նահանջէ, իսկ Ամերիկացիք՝ 3000», բացատրեց Փոմփիտու:

Բայց, առանց նկատի ունենալու այս առարկութիւնը, ատլանտեանականները եւ համայնավարները որոշեցին Ջուիցե-րիոյ մէջ հանդիպում ունենալ Յունուար 31ին, պատրաստելու համար զուգահեռ ժողով մը: Ուստի, ինչի՞ մասին պիտի խօսին Հելսինքիի ժողովականները, ո-րոնց օրակարգի գլխաւոր հարցը «ապա-հովութիւն»ն է, այսինքն Եւրոպայի ա-պահովութեան եւ գերակայութեան ժո-ղովին հիմնական նիւթը: Լեհերը պիտի պահանջեն, որ Հելսինքիի մէջ քննուի «ուժի չդիմելու յայտարարութիւն» մը: Արեւմտեանները պիտի պահանջեն, որ երաշխաւորուի ժողովուրդներու զերծ-խանութիւնը: Դիւանագէտները, խոր հա-մոզումով մը, կը բացատրեն. «Այսպէս վարուելով, ձախողութեան պիտի մատ-նենք սահմանափակ գերիշխանութեան Բրեժնեւի վարդապետութիւնը, ու Ռուս-սերը վաղը պիտի չկրնան միջամտել Փրա-կայի կամ Պուտափեշտի մէջ»:

Այս մասին եւս Մոսկուա ծրագիր մը ունի՝ ստեղծել «Եւրոպայի մնայուն ա-պահովութեան խորհուրդ» մը: Տեսնե-լով, որ Եւրոպական Հասարակապետու-թիւնը կը դառնայ տնտեսական հսկայ մը, Ռուսերը կ'ուզեն, որ ան մնայ զին-ուորական գաճաճ մը:

Եթէ վաղը Իններ որոշեն զօրաւոր բա-նակ մը ունենալ, Մոսկուա, զայն իր սաղ-մին մէջ խեղդելու համար, պիտի պա-հանջէ Եւրոպական Ապահովութեան Խոր-հուրդի գումարումը: «Եւրոպան ֆինլան-տայնելու» տեսութիւնը պիտի ըլլայ հե-տեւեալը. ես քեզմէ զօրաւոր եմ, քեզի կը թողում անկախութիւնդ, պայմանաւ որ հնազանդ ըլլաս:

Բրեժնեւի երրորդ թիրախը Հասարա-կաց Շուկան է: Այժմէն իսկ կը փափաքի, որ Խորհրդային Միութիւնը ճանչցուի իբրեւ նպաստաւորուած ազգ: Բայց գլխ-ւոր է երկրագործական հասարակաց քա-ղաքականութենէն, ուրիշ երկիրներու հետ կնքուած նախապատուական համաձայ-նութիւններէն եւ կը պահանջէ, որ Շու-կան բաց ըլլայ իր արտադրութիւններուն առջեւ: Մերժելով բանակցիլ Իններու պլոքին հետ, կը նախընտրէ երկրէ երկիր յարաբերութիւններ ունենալ: Հելսինքիի մէջ, Իններու պլոքը պառակտելու հա-մար, Միացեալ Նահանգները պիտի օգ-նեն Ռուսերուն: Այս պլոքը արդէն խա-խուտ է, որովհետեւ, Անգլիացիք, ազատ փոխանակումի քաղաքականութեան ա-նունով համաձայն են ռուսական կարգ մը պատճառաբանութիւններու:

Այս պայմաններուն մէջ, Եւրոպացիք ինչո՞ւ Հելսինքի գացին: Որովհետեւ ի-րենց յոյսը դրած են ձիւնհալի վրայ:

Ու հոս կը սկսի երկրորդ տեսութիւնը. Ռուսերը պէտք ունին դուրս գալու իրենց պատնէշներէն: Այս տեսակէտը կը պաշտ-պանէ լրագրող Րաֆայէլլի, որ տասը տարի շարունակ, վարեց ԱՖՓի Մոս-կուայի գրասենեակը:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՏԱԼԻՈՅ ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

―――o―――

Թաղապետական ընտրութիւնները մաս-նաւոր անակնկալ մը չբերին: Կարելի է միայն նկատել որ ընկերվարականները յառաջդիմութիւն մը արձանագրեցին եւ ընդհանուր ձեւով կեդրոն համախմբումը կայուն է:

Ամէն հոսանք գոհ կը թուի սակայն ինչպէս սովորութիւն է եւ Համայնավար Ունիթան կը խօսի «ձախի յառաջդիմու-թեան» մասին, նկատի առնելով որ շահող հոսանքները աջի դէմ շարժումներ են:

Թաղապետական պատկերը չի փոխուիր եւ Համայնավար կուսակցութիւնը տէրը կը մնայ Սիենայի շրջանին ինչպէս՝ Թրիէսթէն Դեմոկրատ Քրիստոնեաներուն բերդը կը մնայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՍԱՆՍԸ կը ողէ Ուրբաթէն սկսեալ փարիզեան շրջանը եւ գաւառի կարգ մը շրջաններ, լիթրը՝ մէկ սանթիմ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ կառավարութեան կազմը որոշ փոփոխումներու կ'ենթարկուի Յուն-ուարէն եաք, երբ կը սկսի նախագահ Նիքսընի պաշտօնավարութեան նոր շըր-ջանը: Այժմէն յայտնի է, որ Էլլիոթ Ռի-չըրտսըն Պաշտպանութեան նախարար կը դառնայ: Այժմու Պաշտպանութեան նա-խարարը՝ Լէյրտ իր հրաժարականը ներ-կայացուցած է:

ՏՐԻՊՈԼԻՍԻ մէջ Հարաւային եւ Հիւ-սիսային Եմէնի երկու երկիրներու նախա-գահները համաձայնագիր մը ստորագրե-ցին, որով երկու երկիրներու միա-ցումով կը ստեղծուի Եմէնի Հանրապե-տութիւնը, մայրաքաղաք ունենալով Սա-նաա:

ՃԱՓՈՆԻ օդանաւային ընկերութեան պատկանող ճամբորդատար օդանաւ մը ինկաւ Մոսկուայի օդակայանին մօտ: 42 հոգի մեռաւ:

ՀԱՐ. ՎԻԷԹՆԱՄԻ նախագահին անձ-նական խորհրդատու Թէմի Տէյվիտ մէջ տեսակցեցաւ նախագահ Նիքսընի հետ: Խօսակցութեանց նիւթը զինադուլի պայմաններն եղան: Սայկոն կ'ուզէ, որ Հանոյ հեռացնէ իր բոլոր զինուորները Հար. Վիէթնամէն:

ՉԱՏ որոշեց խզել իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Իսրայէլի հետ: Ո-րոշեց նաեւ դիւանագիտական յարաբե-րութիւն հաստատել Չինաստանի հետ: Չատ ափրիկեան երկրորդ երկիրն է (ա-ռաջինը՝ Ուկանտա), որ կը խզէ իր յա-րաբերութիւնները Թել Ավիվի հետ: Դի-տերու կարծիքով Չատ իր այս քայլով կը յուսայ, որ Լիբիա այսուհետեւ չօ-ժանդակէր Չատի հիւսիսային շրջանի մահմետական ըմբոստներուն:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ալ Նահար» թերթին հա-ձայն նախագահ Նիքսըն մտադիր է յա-ջորդ տարի Գահիրէ եւ Թել Ավիվ այ-ցելել:

ՀԵԼՍԻՆՔԻԻ մէջ Ռումանիա պնդացում ստացաւ իր պահանջին մէջ, քանի որ ըն-դունուեցաւ այն սկզբունքը, թէ մասնակ-ցող երկիրները համահաւասար իրաւունք-ներ ունին: «Այս խորհրդակցութիւնները տեղի պիտի ունենան զինուորական դաշ-նակցութիւններէ դուրս»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյ. 22)

ՌՈՒՄԷՆ ԵՐԳԻԶԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ալ. Սպենդիարեան օփերայի մէջ վեր-ջերս երգած է Պուքրէշի օփերայի ծանօթ մեներգիչ՝ Պարամոն Մաֆտէյ:

Ռումէն արուեստագէտը խաղցած է Ռիկոլեթթօ եւ Թրավիաթա, ու յայտա-րարած է Արմէնփրէսի թղթակցին թէ շատ ուրախ է որ խորհրդային իր շրջա-պտոյտը սկսած է Հայաստանով «ուր հարուստ եւ հին երաժշտական մշակոյթը յատուկ պատասխանատուութիւն կը դնէ հայ բեմի վրայ ելլող դերասանին վրայ»:

×

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

Ճարտարապետի տան մէջ բացուած ցու-ցահանդէսը՝ «Պուշկին եւ Կովկասը» կը ներկայացնէ առաւելաբար 1820 եւ 1829 թուականներուն ռուս բանաստեղծին ու-նեցած հանդիպումները Կովկասի հետ: Բացման առթիւ Մշակոյթի նախարարի առաջին տեղակալ Մարատ Խարազեան շեշտած է Պուշկինի ստեղծագործութեան մեծ ազդեցութիւնը մեր երկրի ազգային գրականութիւններու եւ մշակոյթներու զարգացման վրայ:

Ցուցահանդէսին շուրջ 300 նիւթերը պատրաստած է Լենինկրատի Ա. Ս. Պուշ-կին թանգարանը

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Հայաստանի նորընտիր վարչապետը Գրիգոր Արզումանեան, 53 տարեկան, արհեստով ճարտարագէտ է, աւարտած է Երեւանի Կարլ Մարքս Բազմարուեստից հիմնարկութիւնը: 1941-46 ծառայած է խորհրդային բանակի մէջ, մասնակցած է երկրորդ աշխարհամարտին: Յետագային վարած է կուսակցական եւ խորհրդային շարք մը պատասխանատու պաշտօններ: Եղած է կուսակցութեան Շրջկոմի եւ Ե-րեւանի Քաղկոմի քարտուղար: 1965ին ընտրուած է Հայաստանի Կոմկուսի Կենտ-կոմի քարտուղար, ղեկավարելով ար-դիւնաբերութեան բնագաւառը: Հանրա-պետութեան նորընտիր վարչապետը երեք անգամ ընտրուած է Հայաստանի Գերա-գոյն Օրէնսդիր Մարմնի երեսփոխան, ե-ղած է նաեւ Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի վերջին գումարման երես-փոխան:

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Նոյ. 23)

ՀԻՒՐԵՐ ԼԵՀԱՍՏԱՆԷՆ

Երեւան ժամանած է լեհ ժողովրդական Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ Լեհաստանի մեքենա-շինական արդիւնաբերութեան նախարին:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐԴԵՆԻՆ

Աշնանային այս օրերուն Էջմիածնի եւ Հոկտեմբերեանի շրջանները օդը լի է ա-նուշահոտ բուրմունքով: Խորդենիի կա-նանչ զանգուածը դաշտերէն կը փոխա-դրուի գործատուն ուր կը վերածուի ե-թարեր իւղի: Այս օգտակար եւ հաւու-թարեր բոյսի մշակութիւնը տարուէ տա-րի կ'ընդարձակուի: Անոր մէկ հեկտարէն մօտ երեք անգամ աւելի եկամուտ կը ստացուի քան խաղողի այգիէն:

ԸՆԿ. Ս. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԷՆ

Ա.

ԽՄԲ.— Անցեալ տարի Փարիզի արուարձաններէն՝ Պանեէօ – Բաշանի մէջ իր մահկանացուն կնքեց մեր հաւատաւոր ընկերներէն ու հայդուկներէն Սարգիս – Սերոժա Աբրահամեանը:

Պարզ լեզուով գրուած իր յուշերը շահեկան բնոյթ ունին, քանի կապ ունին կարեւոր դէպքերու հետ:

Իմ նախնիքս, սերունդներ ամբողջ բնակած են Կարնոյ մօտիկ՝ Հէնց կամ՝ Կարմիր Բլուր բռուած գիւղը:

1878ի ռուս – թրքական պատերազմի պատճառաւ ծնողքս կը գաղթեն Ռուսաստան. կը հաստատուին Օլթիի շրջանը, Կուրտաերիկ գիւղը, ուր ծնած եմ ես, չորս եղբայրներս, երեք քոյրերս:

1903ին, ռուս կառավարութիւնը ուզեց գրաւել Հայոց եկեղեցական կալուածները, շրջանի Նաչալնիկը 25 ձիաւորով եկաւ մեր գիւղը եւ ուզեց եկեղեցւոյ բանալին: Թաղական Խորհուրդը չտուաւ: Նաչալնիկը բարկացած՝ պոռաց, թէ «դուք Թագաւորի հրամանը չէք լսում»: Լուտանքներ թափեց, սպառնաց: Յետոյ, երբ տեսաւ, որ բան դուրս չի գար, իրեն համար պատրաստուած ճաշը կերաւ ու գնաց միւս հայ գիւղերը:

Ո՛չ մէկ գիւղ յանձնեց իր եկեղեցւոյ բանալին. քանզի, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը առաջուց հրահանգած էր դէմ դնել ցարի հրամանին:

Օլթիի շրջանը կար եօթը հայ գիւղ: Իւրաքանչիւր գիւղէ Նաչալնիկը տարաւ չորս հոգի, եւ բանտարկեց: Մեր գիւղէն տարուածներուն մէջ էր լուսահոգի հայրս: Այն ատեն հայրիկ 16 տարեկան էի: Վար ու ցանքի, տունի հոգը ինկաւ վրաս: Մօրեղբօրս՝ Մարգարին հետ աշխատեցանք անդադար, մինչեւ հայրս արձակուեցաւ բանտէն:

Երբեմն մեր գիւղը կուգային անծանօթ մարդիկ ու զէնքի փորձեր կ՚ընէին: Պատրաստութիւններ կը տեսնէին զինատար խումբեր Տաճկաստան անցընելու համար: Անոնց մէջ կային նշանաւոր մարտիկ. Որսորդ Գէորգը, Պետրոսը, Բէօսէ Գասպարը, Կայծակ Առաքելը, Փալապեխը: Այս կ՚ըլլար 1901ին: Թէեւ երիտասարդ էի, սակայն, արդէն լաւ նշան բռնողի համբաւ ունէի:

Օր մը, Որսորդ Գէորգը ըսաւ ինծի.

— Դուն լաւ կը խփես վայրի խոզերը. բայց չես կրնար խփել մեր թշնամիներին:

Ես վիրաւորուեցայ եւ պատասխանեցի.

— Կրնամ, եթէ ձեռքս զէնք տալու ըլլաք:

Որսորդը ուրախացաւ. ձեռքը դրաւ գլխիս վրայ.

— Մի քիչ սպասէ. դեռ ժամանակը չէ. շատ երիտասարդ ես: Կուգայ ժամանակը եւ քեզ ալ կը կանչենք:

Այսպէս անցան օրերը:

Իրիկուն մը մեր գիւղը եկաւ Դաշնակցական գործիչ մը՝ Ցարութիւն անունով: Կեղծանունը՝ Գաղթական էր: Ալաշկերտցի: Լաւ զինուած էր ու մէկ ալ գեղեցիկ ձի ունէր: «Լիպոզոր է» կ՚ըսէին: Բայց, ի՛նչ բանի լիպոզոր էր. արի՛ հասկցիր: Խումբ մը խանդոտ երիտասարդներ ոտքովգլխով ինկած էինք Սուրբ Գործի մէջ: Մենք եղանք Դաշնակցական ուրախ սրտով, պարզ մտքով: Մեզի համար, Դաշնակցութիւնը երկինքէց ինկած մի հսկայ ուժ էր: Երիտասարդ, տարիքոտ ամէնքը կ՚երթային միանալ այդ մեծ ուժին, դաղափարին ծառայելու հայրենիքի համար, զոհուելու:

Մեր գիւղը օդաւէտ, առողջարար, բարձր լեռներու վրայ նստած գեղեցիկ տեսարան ունէր: Շրջապատուած էր անտառներով, զուլալ աղբիւրներով, անմահական ջուրերով: Ամառները՝ Օլթիէն օդափոխութեան կուգային: 1901ին, Ապալամ անունով մի ընտանիք եկաւ օդափոխութեան: Ունէր երկու մանչ, աղջիկ մը: Շուտով մտերմացանք եւ կ՚երթայինք լեռները՝ պտըտելու: Խօսակցութեան նիւթերնիս Յեղափոխութիւնն էր: Կ՚երազէինք ըլլալ Անդրանիկի, Խանի պէս քաջ: Երթալ Տաճկաստան ու ազատել մեր տառապող եղբայրները անոնց լուծէն: Այդ միջոցին զինուոր Նատոյի հետ գիւղ եկաւ Շաւարշ անունով մէկը: Խօսեցաւ Սասունի կռիւներու, Անդրանիկի, հայդուկների մասին: Պէտք էր ամէն բանով օժանդակել անոնց:

Անցաւ մի քանի տարի եւս: Եղանք չափահաս: Դաշտ կ՚երթայինք աշխատելու, հայրիկիս օգնելու: Հայրս բարի մարդ էր. խելացի. հեռատես. հետաքրքիր: Տեսեր էր ռուս – թրքական պատերազմը. ճաշակեր՝ անոր դառնութիւնները: Թողեր էր իր հայրենիքը, գաղթեր, ու հասեր՝ Օլթիի շրջանը նոր տուն–տեղ ըլլալու համար: Այսպէս է եղած Հայոց Պատմութիւնը: Մի՛շտ գաղթել:

Մեր գիւղացիները շատ կռուազան էին: Քաջ: Անծանօթ Թուրքը կը վախնար մեր սահմաններէն անցնելու: Օր մը տեսանք, որ ոչխարներու սուրար հօտ մը եկած է մեր արօտավայրերը արածելու: Գիւղին «մուխթար»ը հաւաքեց մի խումբ երիտասարդներ, որպէսզի դուրս քշեն այդ հօտը: Մենք 12 հոգի էինք: Հովիւը հըռկայ Քիւրտ մըն էր: Ծոկանը քաշեց ու յարձակեցաւ մեր վրայ: Մենք զայն շըրջապատեցինք եւ ուզեցինք տասը ոչխար կերուած խոտի փոխարէն: Քիւրտը չէր կարող մերժել: Եկուր տես, հօտը կը պատկանի եղեր նշանաւոր Ահմէտ Բէկին: Յաջորդ օրը Նաչալնիկը եկաւ ոչխարները ետ ուզելու, սակայն, ի՛նչպէս կրնայինք ետ տալ. չորսը վերածեր էինք «շիշլիկ»ի (խորոված): Նորէն հայրս մէջ ինկաւ եւ կարգադրեց խնդիրը: Վեց ոչխարը ետ տուինք. մնացած չորսն ալ նկատուեցաւ կերուած խոտի փոխարժէք:

Մի անգամ էլ մեր գիւղը եկան Խանը, Դուրգարխը, Ղազար Փէհլիվանը եւ ուրիշներ որոնց անունը մոռցած եմ: Մնացին շաբաթ մը: Իրր թէ կ՚երթային որսորդութեան: Իրենց հետ կը տանէին գիւղի երիտասարդ Դաշնակցականները: Անոնց մէջն էի, նաեւ, ես: Իրիկուն մը՝ երբ մեր տունը ճաշի էին, Խանը վերցուց օղիի բաժակը ու խմեց երիտասարդներուս կենացը: Մենք շատ գոհ մնացինք: Յետոյ, մեզ փորձելու համար, սկսան մի շարք պարտականութիւններ յանձնել: Աջ, ձախ կը վազէինք: Երբ կուսակցութեան մէջ մտայ, հայրս չէր սիրեր նըրանց: Անոնք ալ լաւ աչքով չէին նայեր հօրս, հակառակ որ Կոմիտէի անդամ էր ան: Ի՞նչ էր պատճառը արդեօք: Մինչեւ այսօր չեմ հասկցած:

Օլթիէն քիչ հեռու Ալթուն Պուլաղ անունով քրտական գիւղ մը կար: Հոն կը բնակէր վաչխառու, հարուստ Քիւրտ մը, որ Ռուսաց բանակին միս կը հայթայթէր: Անոր պաշտպանութեան համար կառավարութիւնը յատկացուցած էր սարժանիկ մը եւ զինուոր մը: Կարսի Կոմիտէն դրամի պէտք ունէր: Քանիցս փորձեց խոշոր գումար մը կորզել վաշխառուէն, սակայն, չյաջողեցաւ: Օր մը կանչեցին զիս եւ յայտնեցին, որ գործը յանձնուած է ինծի: Զորս ընկերներով անպայման պէտք է յաջողցնեմ: Սկսայ մտածել, թէ ի՞նչպէս գլուխ պիտի հանեմ: Ժամանակ ուզեցի: Քունս փախած էր: Ո՛չ կ՚ուտէի, ո՛չ կը խմէի: Օր մը արտը կը վարէի, հայրս եկաւ ինծ մօտ եւ հարցուց, թէ ինչո՞ւ համար տխուր էի ատենէ մը ի վեր:

— Ի՞նչ ունիս, բալիկ: Մարդու դրա՞մ պարտք ունիս ու չե՞ս կրնար տալ: Ինչո՞ւ հօրմէդ կը պահես:

Բացատրեցի տխրութեանս պատճառը: Հայրս, փորձառու, ճարպիկ մարդ, քիչ մը մտածելէ ետք ըսաւ.

— Մտահոգուելու բան չկայ: Աստուած մեծ է. միջոց մը կը գտնուի: Եւ մշակեց ծրագիր մը:

Ուրախութեամբ վազեցի Կոմիտէի լիազորի քով. ներկայացուցի հօրս ցոյց տըւած միջոցը: Ծպտուիլ ռուսական համազգեստներով: Մէկը կ՚ըլլար քարտուղար չինովնիկ մը: Ուրիշ մը՝ սարժանիկ: Երկու զինուոր: Կառավարական արտօնագիր մը քննելու համար Քիւրտին դրամները, իրր թէ կեղծ դրամներ եկած են եւ անոնք փնտռելու պաշտօնը ունինք:

Կոմիտէի ներկայացուցիչը ուշադրութեամբ գիս մտիկ ըրաւ, խորհուրդ տուաւ քանի մը օր սպասել: Երեք օր վերջը մեզի հրահանգեցին երթալ Հաճի Պալի արճարանը. ամէն բան պատրաստ պիտի ըլլար: Ես, մեր ընկերներէն՝ Սարհատը, քահանայ Խաչոյի մանչ՝ Արիստակէսը գացինք հոն: Ես ու Արիստակէսը հագանք զինուորի շորեր: Սարհատը եղաւ պատուական չինովնիկ մը: Ընկեր Սիմոնը՝ «Փայթոն»ի կառապանը: Հետերնիս կը տանէինք կշիռք մը: Այսպէս ծպտուած՝ ուղղուեցանք Ալթուն Պուլաղ: Իջանք Քիւրտ Բէկի տունը: Մեզ տարին հիւրանոց: Զիները կախեցին ախոռը: Բերին ուտելիք: Բաւական հանգիստ ընելէ վերջ, մեր չինովնիկ Սարհատը անցաւ գործի: Ներկայացուց «Կուպերնատոր»ի (գաւառապետ) թուղթը կեղծ դրամներու մասին: Բէկը սիրայօժար ընդունեցաւ: Տարաւ սենեակ մը. բացաւ դրամարկղը: Երկու ոսկեան դրան առջեւ կը սպասէինք, որպէսզի մէկը ներս չմանէ: Կըշիռքը դրած սեղանին վրայ, մեր ընկերը կեղծերը կը ջոկէր: Ժամը հինգին վերջացաւ գործողութիւնը:

ՍԵՐՈԺԱ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

(Շար. – 1)

Arménie de toujours!

E) LA TRADITION COMMERCIALE

Les chroniqueurs et les récits du moyen âge relatent le grand entrepôt commercial que fut la Nouvelle Arménie, pour tout l'orient.

Les marchands de l'occident venaient acheter dans cet Etat chrétien d'orient les épices, les parfums, les colorants, les soieries, les mousselines, les tapis, les cotonnades d'Arménie, les produits tinctoriaux (dont le célèbre et spécifique « varten garmir » permettant un rouge indélibile et extrait d'un ver de terre d'Arménie) des perles, des porcelaines, l'hermine (arminius mus : rat d'Arménie, petit mamifère traditionnellement chassé dans les hautes montagnes pour sa fourure et son exploitation commerciale).

Ils livraient en échange de l'or, de l'argent, des métaux, des armes, des lainages et des draperies produites par l'industrie lainière des Flandres et de Toscane.

Soumis à la conquête des touraniens à l'intérieur, ses cotes tenues par les sultans d'Egypte, ce sera pour l'Arménie un nouveau retour à l'autarcie, la ruine de l'agriculture par la destruction et l'abandon des réseaux d'irrigation, la ruine de l'industrie et du commerce causé par l'in-

Մաղկած Փշալար

(ՎԻՊԵՐԳ)

Երկու օր յետոյ դռների մէջ երեւաց գործարար բակի օրապահ, մեր ճամբարի ամենակրտսեր կալանաւոր, գնչու Կոլեան: Տասնվեց տարեկան էր Կոլեան եւ բախտաւոր էր նրանով, որ ամէն օր տեսնում էր իր հօրն ու հօրեղբօրը: Եւ այս այն պարզ պատճառով, որ նրանք եւս կալանաւորներ էին եւ մի զարմանալի հրաշքով խաչաձեւ էտապները նրանց իրարից չէին բաժանել: Ի՞նչ գործով էին նստած երեք հարազատները, ոչ ոք կարողացաւ պարզել: Երբ այս մասին նրանց հարցնում էին հեռու – մօտիկ կալանաւորները, նրանք, առանձին–առանձին, բայց մի մարդու նման պատասխանում էին փայլուն ռուսերէնով.

— Ցիգանին ինչո՞ւ բռնես, ձի գողանաս, բռնես...

— Էլ ինչո՞ւ քաղաքական գործ են տըւել եւ ոչ թէ քրէական, — չէին հանգստանում հարցնողները:

— Պարտիական մարդու ձի գողանաս, քաղաքական ես, — լինում էր պատասխանը:

Երկու եղբայրները շատ նման էին, նրանք սեւ բեխեր ունէին, թաւ ընչացք եւ դժուար էր որոշել թէ ո՞րն է դրանցից մեծը: Հնար չեղաւ նրանց քշել ընդհանուր աշխատանքի, սակայն չի կարելի ասել, թէ նրանք չէին աշխատում. դալար, բարակ ճիպոտներից զանազան չափի զամբիւղներ էին պատրաստում: Մեծ դժուարութեամբ նրանցից պոկեցին Կոլեային եւ քշեցին գործարար բակ, ուր նա, կարելի էր ասել, դէմք էր: Երբ նա երեւում էր այս կամ այն արհեստանոցում, մի բոպէ տիրում էր սպասողական լռութիւն, ո՞ւմ է կանչելու Կոլեան դրասենեակ, պետի կամ պետերի մօտ: Դրասենեակ կանչուելուց կալանաւորները երբեք լաւ բան չէին սպասում եւ իրաւունք ունէին:

Բրուտանոց մտաւ Կոլեան անշտապ եւ լուրջ. նա շուրջը նայեց եւ նրա հայեացքը կանգ առաւ Գերմանուհու վրայ, որն այդ բոպէին նստած դազգահի մօտ, աշխատում էր Դոստոյեւսկու խոնարհ քթի վրայ: Կոլեան մօտեցաւ եւ մի ձեռքով բռնած երկու բաժին հացը՝ պարզեց նրան:

— Պետը հրամայեց... յանձնել, — ասաց նա ու դուրս եկաւ:

— Ազրո՛ւմ ենք, ուստա՛, — բացագանչեց Մամօն կաւի վրայ ձեռքը մէջքին պարելով, իսկ Գերմանուհու աչքերում արցունքներ երեւացին: Ամէնից ուշ Մամօն նկատեց այդ, բայց երբ նկատեց, ասես կորցրեց իրեն, խեղճացաւ, փոքրացաւ, դուրս եկաւ տաշտից, ուզեց շոյել Գերմանուհու գլուխը, յետոյ միտքը փոխեց, մօտեցաւ Աշոտ դային:

— Ինչո՞ւ է լալիս, ուստա, — հարցրեց նա խեղճ–խեղճ:

Աշոտ դային հազաց, առանց բերանը բանալու, քթի մէջ ըհը–ըհը՛, այդպէս էր նա «հազում», երբ յուզւում էր:

— Երեւի հին օրերն է յիշում, Մամօ, իր գինն է յիշում... Երկու բաժին հաց... այդ կինն իր քաշով ոսկի արժէ... դըժուար է, Մամօ... մօտեցիր, քաղցր խօսք ասա, սիրտն առ...

Մամօն մօտենալով Գերմանուհուն, զգուշութեամբ ծեծեց ուսը եւ ասաց.

— Նիչէվօ, նիչէվօ, խառաշօ բուդէդ... (ոչինչ, ոչինչ, լաւ կը լինի):

Գերմանուհին վեր կացաւ, Դոստոյեւսկուն դրեց հացի մօտ, թաշկինակը սեղմեց աչքերին եւ իրեն չորանոց նետեց՝ աչքերը չորացնելու համար:

... Բրուտանոց իմ, բրուտանոց, ինչո՞ւ եմ կարօտում քեզ. ոտով–գլխով, փոր–փսորով կորած այն մի բանատեղծի ասածի նման՝ «Այնքա՛ն կրակ, այնքա՛ն կարօտ» մնաց քո փոշում ու դեռ արցունքներ՝ թափուած ու կուլ տուած, ու դեռ դժխեմ ու պաղ, միապաղաղ օրերի ընթացքը ժանգոտ ջրորդաններից բանտի բակը հոսող դեղին անձրեւաջրի սիրտ կեղեքող երգի նման, ու խոնաւ պատերի մթին անկիւններում բոյն դրած կարիճների նման քեզ հետեւող, սակայն անտես ահը ... քաղց ու նուաստացում, ցուրտ ու ինքնուրացում, քո սեւիական հօր ծանր սարոկների տակ տրորուած... — էլ ինչո՞ւ կարօտում եմ քեզ:

Ես գիտեմ ինչու, ես գիտեմ:

Եւ ի՛նչպէս այրող կարօտով տենչում եմ լինել գէթ մի անգամ Վարազայ լերան պարզ ու խորունկ հայեացքի տակ փըռուած աստուածաշնչական, հնամենի այն քաղաքում, նաեւ մեր հին տան աւերակներին եւ ազատութիւն տալ արցունքներիս, ճիշդ այդպէս, ճիշդ այդպէս կ՚ուզենայի՛ տեսնել քեզ, բրուտանոց: Դու հիմա չկաս, ինչպէս չկան հազարաւոր այն ճամբարները, հողեւոր ու մարմնաւոր այն սպանդանոցները: Փրկարար մի ձեռք սրբեց մեր երկրի երեսից այդ ամօթը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(17 Շար.)

sécurité perpétuelle et la paralysie des transports.

Néanmoins, grâce à l'esprit d'entreprise des commerçants arméniens et aux anciennes relations qu'ils avaient nouées et maintenues un trafic de transit entre l'Inde, l'Iran et l'occident par Erzeroum et Trébizonde permettra le passage de la soie, du coton, des condiments et de toiles peintes. Nous trouvons là le rôle éminent des Arméniens dans les échanges, les contacts et les voyages qu'ils poursuivront à travers les siècles et qui feront l'admiration du grand philosophe E. Kant dans son « anthropologie » écrit de la bibliothèque provinciale de Koenigsberg.

II. ORGANISATION DU ROYAUME ET ASPECTS SOCIAUX

Léon II eut soin de ne pas toucher le fond même des institutions arméniennes. La législation, le droit de propriété et surtout la religion conservèrent leurs anciens caractères.

Certaines lois de la Nouvelle Arménie furent adoptées des Assises d'Antioche. La principale réforme porta sur le régime féodal : les grands nobles devenaient feudataires ou vassaux du roi auquel ils devaient fidélité, obéissance et service en échange de leurs privilèges : être maîtres des forteresses, des villages et des terres. Leurs possessions n'avaient plus un caractère absolu mais dépendaient de l'investiture royale. Le roi restait libre d'enlever à tout moment ses domaines à un baron qui avait manqué à ses devoirs ou violé son serment de fidélité. Ceci allait à l'encontre de ce qui se passait dans l'ancienne Arménie. Cette fois, quelle que soit l'étendue de leur possession, les nobles restaient les feudataires et les vassaux du roi. Leur pouvoir sur leur propre domaine, s'il était très étendu, cessait d'être absolu. Ils ne conservaient que le droit de juger mais *le droit de condamner à mort était réservé au roi* seul selon les anciennes règles de la législation arménienne.

En rétablissant cette garantie essentielle Léon II empêchait l'arbitraire des grands barons et rendait à la royauté sa véritable mission qui fut toujours de protéger les humbles contre les abus des grands. La royauté cessait d'être impuissante. Elle trouvait son caractère public et sa place à la tête de la nation.

A) DIVISION DE LA SOCIETE EN CINQ CLASSES

La société du royaume se composait de cinq classes distinctes :

1) Au-dessous du roi, la haute noblesse (les nakharars) *ayant pris part à la conquête du pays*, les grands vassaux. On trouvait des barons maîtres des principales forteresses et investis des hautes charges de la cour, des évêques et de tous ceux dont le droit était le seigneur, le suzerain direct.

2) Les barons de second ordre, les chevaliers, les officiers attachés à la personne du roi, les abbés des monastères et en général tous ceux qui relevaient du roi non directement mais par personne interposée. Ces nobles de la deuxième catégorie avaient tous un suzerain qui était un grand noble, lui-même vassal du roi. Mais ils jouissaient des droits de seigneurie et de justice qui étaient le grand privilège de la noblesse en général.

3) La bourgeoisie des villes ne se composait qu'en partie d'Arméniens, car les Italiens et les Grecs formaient un élément de cette classe.

4) Parmi les éléments vivant de l'agriculture, les paysans arméniens avaient une position à part. Quoique l'essence même du régime féodal était de partage des hommes et des terres entre les possesseurs de fiefs (les nobles), *une exception très importante* avait été faite *en faveur des paysans arméniens*. N'oublions pas, en effet, que l'occupation de la Cilicie par les Arméniens avait *un caractère de conquête, de colonisation* et était relativement récente. A titre de *représentants du peuple conquérant*, *les paysans arméniens n'avaient pas été réduits au statut de serfs*, mais étaient plutôt des hommes libres auxquels on avait donné des terres à cens. Ils étaient assimilés à des colons.

5) Les anciens habitants que les Arméniens avaient trouvé dans le pays lors de la conquête étaient attachés à la glèbe et constituaient une population de serfs ou de sujets.

GUY MIKAELIAN

(*à suivre*)

ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՏՈՐ ՄԸ

Քանի մը շաբաթ առաջ, Միլանի մէջ, լոյս տեսաւ «Իտալիոյ հայ աղգաբնակչութեան մարդահամար» վերնագրով գըրքոյկ մը: Այս հրատարակութիւնը արդիւնք է շուրջ երկու տարուան լուրջ աշխատանքի մը զոր, Իտալիոյ Հայոց Միութեան նախաձեռնութեամբ, տարած են Ֆաունքա եւ Յակոբիկ Մանուկեան, շարք մը խտալացի եւ հայ գործակիցներով:

Գիրքին նպատակը, ինչպէս նշուած է ներածութեան մէջ, կրկնակի է. նախ իրական պատկերն ունենալ Իտալիոյ հայ գաղութին եւ ապա կարեւորութիւն ընծայել, բոլոր Իտալահայերուն, իրենց ազգակիցներուն ցանկն ունենալու:

Այս ուղղութեամբ կարգ մը հաստատութիւններու (Միլանի Հայ Տուն, Մխիթարեաններ եւայլն) ինչպէս նաեւ անհատ ազգայիններու միջոցաւ, հաւաքուած է աւելի քան 750 հայ ընտանիքներու հասցէն եւ իւրաքանչիւրին ուղղուած է ընդարձակ հարցարան մը, որ շարք մը խնդիրներ կը շօշափէր (հայերէն լեզուի գիտութիւն, ինչ տարբեքի հետեւիլը, ծընողքներէն երկուքին կամ միայն մէկուն Հայ ըլլալը եւայլն):

Նման բովանդակութեամբ հարցարան մը ղրկուած է նաեւ առժամապէս Իտալիա բնակող համալսարանական ուսանողներուն:

Պէտք է սակայն ըսել թէ այս 750 ընտանիքներէն, որոնց հարցարանը ղրկուած է, միայն 450ը պատասխանած է, իսկ մնացեալ 300ին շուրջ կէսը չէ ուզած պատասխանել, միւս կէսն ալ Իտալիայէ գաղթած, կամ ալ մեռած մարդոց կը վերաբերի:

Ուստի այս վերջին մասը զեղչելով կը նկատենք թէ շուրջ երեք քառորդը դրական պատասխան տուած է:

Հեղինակները, հիմնուելով այս թիւերուն վրայ, կը յայտնեն թէ Իտալիոյ մէջ շուրջ հազար Հայ կայ, սակայն ենթադրելով որ իրենց գտած 450 ընտանիքներէն զատ՝ նոյնքան մըն ալ իրենց անծանօթ մնացած պիտի ըլլայ՝ կ'եզրակացնեն ըսելով թէ առ առաւելն 1800–2000 հոգիէն աւելի չեն Իտալիոյ Հայերը:

Դժբախտաբար գրքոյկին մէջ չէ յիշատակուած թէ ի՛նչ սկզբունքով մէկը Հայ համարուած է. այսինքն ծնողքներէն երկուքի՞ն թէ ոչ միայն մէկուն Հայ ըլլալը բաւարար նկատուած է Հայ ըսուելու համար: Այս վերջին պարագային ալ չէ ճըշդուած թէ զաւկին ազգային պատկանելիութիւնը հօ՞րը թէ ոչ մօրը ազգութենէն կախուած է: Ընդհակառակն յաջորդ էջերուն մէջ, ուր զատ առ զատ, աշխարհագրական բաժանումին հետեւելով, բերուած են բոլոր հայ ընտանիքներուն հասցէները, հաւասարապէս յիշուած են միայն հայ մայր եւ միայն հայ հայր ունեցող անձեր: Դեռ քանի մը հոգի ալ կայ որ անուն-մականունէն դատելով կատարեալ Իտալացի կը թուին ըլլալ:

Այս թերութիւնը մէկդի ձգելով, գըրքոյկը շատ հետաքրքրական է իր բերած շարք մը վիճակագրական եւ ընկերաբանական տուեալներով:

Նախ թիւերով կը հաստատուի ինչ որ արդէն յայտնի էր Հայերու աշխարհագրական տեղաբաշխումին մասին:

Ամէնէն մեծ համայնքը Միլանն է՝ 162 ընտանիքով, յետոյ կուգան Հռոմը՝ 60 եւ Վենետիկը 47 ընտանիքով: Ետքը կան աւելի փոքր գաղութներ՝ Փատովա (23), Ճենովա (14), Թրիէսթէ (13) եւայլն:

Այս թիւերուն մասին հարկ է նշել թէ հիմնուած ըլլալով տուեալ քաղաք մը բնակող Հայերուն հասցէներուն վրայ, հաւասարապէս յիշուած են հայ ընտանիքներ եւ առանձնացած հայ անհատներ որ կամ ընտանիք չունին (ամուրիներ, այրիներ, եկեղեցականներ) եւ կամ ունենալու պարագային՝ ընտանիքին մնացեալ անդամները Հայ չեն: Ասկէ զատ, յիշուածներէն շատեր միմիայն մականունին «եան» մասնիկով է որ Հայ են:

Հետեւաբար, թէեւ բերուած թիւերը ճշգրիտ են, սակայն ուրիշ տեսանկիւնէ մը դիտելով, իրական պատկեր մը չեն ներկայացներ, ինչպէս ցոյց կուտան ուծացումին վերաբերեալ վիճակագրութիւնները: Հեղինակը այս ուղղութեամբ հայ ազգաբնակչութիւնը բաժնած է երկու խումբի՝

Ա) Ընտանիքի հայրեր եւ առանձին ապրող հայ անհատներ (թիւով 450):

Բ) Ծնողաց հետ ապրող զաւակներ (թիւով 408):

Խումբերու այս բաժանումով եւ վիճակագրական տուեալներու բաղդատութեամբ, հեղինակը խօսուն կերպով ցոյց կուտայ թէ որքան է ուծացման սաստկանը:

Այսպէս, առաջին խումբէն — որ աւելի շատ հին եւ միջին սերունդին կը վերաբերին — 75 առ հարիւրին երկու ծնողքն ալ Հայ են եւ մնացեալ 25 առ հարիւրին ծնողքներէն մէկը միայն Հայ է:

Մինչ երկրորդ խումբէն — զաւակներ — միայն 15 առ հարիւրին երկու ծնողը Հայ են, իսկ 85 առ հարիւրին միայն ծնողքներէն մէկը Հայ է:

Ուրեմն մէկ սերունդի մը ընթացքին, համեմատութիւնները բոլորովին շրջուած են: Այս կը բացատրուի նկատելով թէ առաջին խումբէն միայն 23 առ հարիւրը Հայու հետ ամուսնացած է, մնացեալը օտար առած է:

Այս չի բաւեր, հեղինակը քննած է թէ ո՛րքան է հայերէն լեզուի ծանօթութիւնը եւ մինչ առաջին խումբէն 55 առ հարիւրը լաւ հայերէն գիտէ, 30 առ հարիւրը քիչ և 15 առ հարիւրը՝ բնաւ, երկրորդ խումբէն — այսինքն նոր սերունդէն — միայն 11 առ հարիւրը լաւ հայերէն գիտէ, 20 առ հարիւրը քիչ, իսկ 63 առ հարիւրին ստուար մեծամասնութիւնը՝ բնաւ հայերէն չի գիտեր:

Գիրքին մէջ բերուած են շարք մը այլ տուեալներ՝ Հայերու ինչ տարբեքի հետեւիլը, Իտալիա հաստատուելու թուականը եւայլն:

Մէկ մասն ալ տրամադրուած է ժամանակաւոր կերպով Իտալիա բնակող հայ ուսանողներու: Քննուած են սակայն միմիայն համալսարանական ուսման հետեւողները զանց առնելով Վենետիկի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանի, Ս. Ղազարի վանքին եւ Հռոմի Լեւոնեան վարժարանի աշակերտները:

Բերուած վիճակագրութենէն կը պարզուի որ համալսարանականներուն թիւը կը հասնի 130ի. ասոնցմէ 33ը կրօնական ուսումներու կը հետեւին ապագային եկեղեցական դառնալու համար, մնացեալն ալ աշխարհական է:

Այս 130 ուսանողներէն սակայն 113 միայն հարցարանին պատասխանած է, պարզելով հետեւեալ պատկերը.

Ջախջախիչ մեծամասնութիւնը (103 հոգի) Արեւելքէն եկած է, լաւ հայերէն գիտէ (105 հոգի) եւ ամուսնացած չէ (117 հոգի):

Աշխարհագրական ուսանողները ամէնէն շատ համախմբուած են Փաւիա (27 հոգի) յետոյ Փատովա (16), Միլան (10), Հռոմ (3), Վենետիկ (8) եւայլն: Մեծամասնութիւնն ալ գիտական ճիւղերու կը հետեւի (բժշկութիւն, ճարտարապետութիւն եւայլն), իսկ կարեւոր տոկոս մը (36 հոգի) կրթաթոշակ կը ստանայ:

Մարդահամարի գրքոյկին մէջ կան շարք մը անճշդութիւններ, գլխաւորաբար հասցէներու բաժնին մէջ, բայց ասիկա անխուսափելի է նման ծաւալ եւ բնոյթ ունեցող աշխատանքի մը մէջ: Միւս կողմէն սակայն, բերած փաստերն ու թիւերը եւ անոնց գիտական վերլուծումը, Յ. Մանուկեանի պէս մասնագէտ ընկերաբաններու կողմէ, գիրքին տուած են մնայուն ու իսկական արժէք մը:

Ս. ԾՈՎԻԿԵԱՆ

(Վենետիկ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

Ը.

— Ութ օր առնուազն: Երբեմն նորոգելու է ներկը, որպէսզի մազերուն արմատները գունափոխ չըլլան:

Կէս ժամ յետոյ, գործապետին մազերը ամենագեղեցիկ սեւ գոյն մը ունէին: Ժաք հայելիին մէջ տեսնելով իր դէմքը, ինքզինքը չճանչցաւ:

Ժաք Կարօ ձեռք բերուած արդիւնքէն գոհ, քանի մը չիչ ներկ գնեց ու կառքով ուղղուեցաւ դէպի Սէն Լազարի կայարանը, ուր տեսանք անոր ճաշելը եւ Փօլ Հարման անունով հեռագիր մը ղրկելը:

Ցերիւրուած անուն մը չէր ան: Փօլ Հարման ապրած էր: Ժընեւի մէջ Ժաքի աշխատակից եւ բարեկամ եղած ու այդ քաղաքին մէջ մեռած էր: Գործապետը իր նախկին բարեկամի հանդամանքով պահած էր Փօլ Հարմանի ինքնութեան թուղթը:

Ժաք ամէն ինչ կանխատեսած էր. խորհելով որ Ֆրանսայէն պիտի մեկնէր Ժանն Ֆօրթիէի հետ, զոր յուսացած էր համոզել, ինքնութեան այդ թուղթը ձեռք անցուցած էր, կարգ մը տաղտուկներէ ազատելու համար: Փօլ Հարմանի դիմանիշերը կը նմանէին Ժաք Կարոյի դիմանիշերուն, բացի մազերուն եւ մօրուքին գոյնէն: Գործապետը կատարելապէս կը նմանէր իր բարեկամին, ածիլուելէ եւ մազերը ներկելէ յետոյ:

Ուրեմն, այլեւս կրնար յանդգնօրէն յառաջնալ հարստութեան ճամբուն մէջ, վստահ թէ անպատիժ պիտի մնար:

×

Հիմա միանանք Ժանն Ֆօրթիէի, զոր անտառի մը մէջ ձգեցինք, իր քնացած զաւկին մօտ: Խեղճ մայրը, ուժասպառ դարձած, երկու ժամու չափ քնացաւ: Արթնցած պահուն արեւը հորիզոնին վրայ բարձրացած էր արդէն, ու Ժորժ կը քնանար միշտ, իր խաւաքարտէ ձին երկու ձեռքերովը կուրծքին վրայ սեղմած:

Ժանն երկարօրէն դիտեց զաւակը ու աչքերէն արցունքներ հոսեցան: Այդ պահուն, Ժորժ թեթեւ շարժում մը ըրաւ: Ժանն անոր վրայ ծռեցաւ:

— Անօթի՛ եմ, մայրիկ, ըսաւ Ժորժ, աչքերը բանալով:

— Ահաւասիկ քեզի ուտելիք, սիրունիկս:

Ու այրին իր զաւկին երկարեց գնած ուտելիքներուն մէկ մասը: Ժորժ առաւ ու խածաւ հացը եւ շոքոլան: Յետոյ հարցուց.

— Մայրիկ, դուն չե՞ս ուտեր: Ինչո՞ւ չես ուտեր:

— Անօթի չեմ:

Ընդհակառակն, Ժանն իր ստամոքսին պահանջները կը զգար, որոնք հետզհետէ հրամայական կը դառնային: Բայց միթէ կրնա՞ր ճաշակել այն քիչ մը սննդեղէնը որ զաւկին համար պահած էր: Եթէ այդ քիչ մը ուտելիքն ալ սպառէր, ի՞նչպէս պիտի գնէր անոր տեղը, եթէ գործ չգըտնէր...: Խեղճ կինը ջանաց այդ բանին վրայ չխորհիլ:

Այդ օրը երկար, շատ երկար թուեցաւ Ժաննի: Չէր ուզեր օր ցերեկով երեւան գալ մեծ ճամբուն վրայ, Փարիզի այնքան մօտիկ. նոյնպէս կ'ուզէր որ Ժորժ կատարելապէս հանգչի: Վերջապէս գիշեր եղաւ:

ԿՁԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Նուարդ Բապուճեան, Օր. Բլօտին-Լօրանս Բապուճեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Պօյաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Մերտինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան-Փիէր Պօյաճեան եւ զաւակները, Պ. Ռոպէր Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Զիֆթճեան եւ զաւակները, Պ. Վաչէ Մերտինեան, Տէր եւ Տիկին Ժիլպէր Մերտինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալէն Լօրան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Փանոսեան, Տիկին Ալիս Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Կիյմէ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թաշճեան եւ զաւակները (Ամերիկա),

Պ. Իվան Բուռնօ խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, քրոջ, քրոջ զաւկին, զարմուհիին եւ կնքամօր

ՍՈՆԻԱ ԲԱՊՈՒՃԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 27ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Դեկտ. 1, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն-Փարիզիէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայիս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր խոր ցաւակցութիւնները Տիկին Բապուճեանի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի, Դեկտ. 3ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի Կեսարիոյ եւ շրջակայից աղէտներուն նահատակուած նախնիքներու հոգիներուն համար:

Իրենց յիշատակը յարգող հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

×

Պ. Տիգրան Մարգարեան եւ զաւակները՝ Վալանթին, Վարսենիկ, Վարուժան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի 3 Դեկտ. առաւօտ ժամը 10·30ին Մարսէյլի Փրատոյի Ս. Սահակ - Մեսրոպ մայր եկեղեցին, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՄԱՐԻՆԷ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Յարութիւնեան, Վանեցի)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Համակրանք տեղահանութեան առթիւ)

Լիոնէն Պ. Թ. 50 Ֆր., Բոթ տ'Ալփուէն, համակիր Տիկին մը՝ 200 Ֆր.:

×

Իր ամուսնոյն, «Յառաջ»ի հաւատարիմ ընթերցող Արամ Թերզիպաշեանի յիշատակին, Մարսէյլէն այրի Տիկին Թերզիպաշեան 100 Ֆր. կը նուիրէ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Երջանիկ Պետրոսեան (Պեսանքուռէն) իր ամուսնոյն Երուանդ Պետրոսեանի մահուան երրորդ տարեդարձին ի յիշատակ կը նուիրէ 100 Ֆր. Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նոր շէնքի կառուցման (տանը «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Ընկ. Յովհաննէս Հալաճեան (Մոնթէլիմարէն) 50 Ֆր. Ռմն 10 Ֆր.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Քանէն Պ. Պիմէն Տիւզեան ի յիշատակ իր կնոջ՝ Թագուհի Տիւզեանի (ծնեալ Եորղանճեան) որ իր մահկանացուն կնքեց Նոյ. 13ին, հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— 100 Ֆր. Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի, 100 Դպրոցասէրին, 50 Կապոյտ Խաչին, 50 Կարմիր Խաչին (տանը «Յառաջ»էն) եւ 150 «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Նոյն տխուր առթիւ փոխան ծաղկի, Քանէն Տիկին Զ. Նշանեան 30 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

L'UGAB

Présente

le Mercredi 6 Décembre à 20 h. 45

Une Soirée Musicale

BABADJANIAN

HAROUTIOUNIAN

DJAMBAZIAN

KAZANDJIAN

TJEKNAVORIAN

Manifestation proposée par la QUATRA

Association d'Action Artistique Arménienne

Musée GUIMET, 6 Place d'Iéna

ՃԱՇ - ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ

Մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին

2 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս Շաւիլի Թաղապետարանի սրահին մէջ 47, Rue Stalingrad

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ Պ. Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ եւ «ՆԱՅԻՐԻ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՅԵՏՈՅ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Մասնակցութիւն՝ ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս 35 Ֆր. — ուսանողներուն եւ Ն. Սերունդի անդամներուն զեղչուած գին

Հասոյթը պիտի յատկացուի Կապոյտ Խաչի կայանի շինութեան:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (Դեկտ. 2) իրիկուն ժամը 20·30ին Գ. Իփէկեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անպատճառ:

×

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆԱՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոքորիկ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (1 Դեկտ.) ժամը 21ին, Մշակ. Տան մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Թէհլիրեան խումբին ժողովը այս Ուրբաթ (1 Դեկտ.) ժամը 21, Մշակ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Շաբաթ օր, 2 Դեկտ. տօն է Սրբոց Առաքելոցն եւ առաջին Լուսաւորչացն մերոյ Թադէոսի եւ Բարթողիմէոսի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ պիտի մատուցուի:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու պատարագին եւ աղօթելու Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ անսասանութեան համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները.—

Այրի Տիկ. Մարիամ Ստեփանեանի մահուան առթիւ Տիկ. Նուարդ Դարբինեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Մարկոսեան, Պր. Գէորգ Դարբինեան 50ական, Պր. Վ. Մուրատեան 30, Տէր եւ Տիկ. Մ. Ծերունեան, Տիկ. Հայկուհի Գրիգորեան, Պր. Հ. Մուրատեան 20ական, Տէր եւ Տիկ. Ոսկին Սարօեան 20:

Պր. Ահարոն Յակոբեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Արմաղանեան 10 Ֆր.:

Ոսկեան Ծերունեանի մահուան առթիւ այրի Տիկ. Գուլումեան 20, Տէր եւ Տիկ. Վ. Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկ. Մանուկեան, Տիկ. Պայծառ Սերոբեան, Պր. Գ. Մանուկեան 50ական, Պր. Յակոբիկ Աւտօեան 20, Տէր եւ Տիկ. Ս. Գինոսեան, Պր. Վարդավառ Գամբերեան 10ական:

ԽՆՋՈՅՔ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի հիմնադրութեան տասնամեակին առթիւ

Կիրակի, Դեկտ. 3, ժամը 15ին, եկեղեցւոյ սրահը, 295, Ռիւ Պուալօ:

Գեղարուեստական նոխ յայտագիր

ՊԱՌ — ՊԻՒՖԷ, եւայլն

RECITAL DE PIANO

Huguette AGEDERIAN

SALLE GAVEAU

45, Rue La Boëtie — Paris (8e)

Jeudi 7 décembre à 21 h. précises

Oeuvres de : HAENDEL — CHOPIN — DEBUSSY — LISZT

Prix des places 10, 15, 20, 25 Frs.

Vente des billets : Agederian, 67, Rue de Cléry, Paris (2e) et à la Salle Gaveau

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Pharmacie SILVESTRE

46, Rue de Trévise, Paris (9e)

կը փնտռէ.—

Manutentionnaire, de préférence homme, mi-temps ou temps complet

URGENT

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԲԱՅԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովի դիւանը, ստիպողաբար բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 30 Նոյեմբեր Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Մէզոն տէ Վիէօի սրահը, 17, Ռիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

×

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Խասեան Սանուց Միութեան ընդհ. ժողովը 2 Դեկտ. Շաբաթ օր ժամը 15ին, Ռէժան սրճարանի վերնայարկը, Ռիւ Լաֆայէթ, Մէթրօ Քատէ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

Օրակարգ.— Տեղեկատուութիւն, Հաշուետուութիւն, Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ 2 Դեկտ. ժամը 3·30ին Միութեան դրասենեակը, 17 Ռիւ Պլէօ:

Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի, այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի սրահին մէջ՝ 6 Ռիւ Ֆավանթին Վալանս:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլ. Օտոյի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները 6 Դեկտ. Չորեքշաբթի կէսօրէ վեր ժամը 15·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)